BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
33 I
21

Digitized by Google

Digitized by Google

LUDOVICI HABERT

THEOLOGIA DOGMATICA ET MORALIS,

In VIII. Tomos cum Compendio diſtributa

Adjecta inſuper in hac Editione

HISTORIA POENITENTIÆ PUBLICÆ

notis & animadverſionibus illuſtrata.

THEOLOGIA
DOGMATICA
ET MORALIS,

AD USUM SEMINARII CATALAUN.

AUCTORE

D. LUDOVICO HABERT,

S. Facult. Pariſ. Doct. Theol. & Soc. Sorb.

Cui inſuper in hac Editione adjecta eſt

HISTORIA
PŒNITENTIÆ PUBLICÆ

Conſcripta, notiſque & animadverſionibus illuſtrata

a R. P. GERALDO ZURCHER

O. S. Ben. SS. Theol. & J. U. Prof. Sangal.

TOMUS PRIMUS.

Continens Tractatus

DE DEO UNO ET TRINO

Angelis, atque mundi viſibilis opificio.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

VENETIS,

MDCCLXXXV.

EX TYPOGRAPHIA BALLEONIANA.

Superiorum Permiſſu, ac Privilegiis.

Digitized by Google

PRÆFATIO.

NIhil difficilius eſt, nihil arduum magis, quam inſtituere quandam rationem ſtudiorum, quibus, qui in Seminariis Theologiæ dant operam, ad ſcientiam ſimul & pietatem recte informentur. Teſtantur Præſules non pauci hac in parte nondum plane ſibi ſatisfactum.

Quæ *difficultas* quanta ſit, ut facilius intelligatur, operæ pretium eſt ponere ob oculos, qui qualeſque ſint, quos in Seminariis neceſſe eſt exerceri, & quis in exercendo ſit propoſitus finis.

Eorum, qui in Seminaria admitti ſe poſtulant, paucos admodum reperire eſt qui perſpicaci & ad litteras idoneo: pleroſque e contra, qui ingenio ſint ſane mediocri. Maxima præterea pars aut non ſtuduere, aut ſi Philoſophiæ Theologiæque curſum uteunque decurrerunt, nihil fere quidquam earum rerum in memoria ſupereſt. Atqui ſi mediocriter eruditi & indocti arceantur a Seminariis, quota pars ſupererit? Vaſta erit ſolitudo, carebit Eccleſia Miniſtris, carebunt Epiſcopi Sacerdotibus, qui regnat parœcias. Neceſſum igitur eſt in Seminaria recipi ejuſmodi adoleſcentes, & eruditi. Verum

quiſnam proponitur in hac inſtitutione finis ? Id agitur ut Magiſtri efficiantur, dentur Eccleſiæ Paſtores, fidelibus duces, qui certam ſalutis viam indicent, qui avocent ab obliquis deviiſque tramitibus, per quos itur perditum; qui magnos parvoſque, indoctos atque doctos edoceant. Ingens profecto propoſitum; quod ut exequantur quantum, amabo, conceditur temporis Doctoribus; Hoc tamen, intra biennii ſpatium ad ſummum perficienda abſolvendaque ſunt; id qui fieri poteſt?

Primum quidem in animo fuit nonnullis, qui id opus antea tentarunt, ut Theologiæ ſummam contraherent, in qua definitiones preſſe ac jejune, & quæſtiones quædam de moribus, & ad conſcientiam pertinentes explicarentur; quæ quidem ratio a Seminariorum inſtituto abhorret. Nam iſta veluti compendia memoriam diſcentium obruunt, deterrent a ſtudio, cumque nihil ſecum afferant voluptatis, ſolent, qui in Seminariis vulgo erudiuntur, tædio longo fatiſcere. Undæ hæc loca illis inſtar carcerum ſunt, ex quibus erumpere quamprimum cupiunt, ac nedum ad pietatem ſinant informari ſeſe, efferuntur in gemitus, in querelas, in jurgia, in tædium, in diſſimulationem; atque ubi primum inde egreſſi ſunt, ſtudia prorſus abjiciunt, cum per breviorem illam & nimis compendioſam ſtudiorum rationem, plures

(quod

(quod ipſa nos ſæpe docuit experientia) id non potuerint aſſequi, ut commode uti poſſint lectione librorum optimorum. Hinc plerumque accidit ut evagentur, ut tempus inviſendis amicis male perdant, ut ludo, venationi, epulis, agriculturæ toti ſe tradant, & quod ſuarum partium erat, negligant, &, aut ſuos nunquam doceant, aut doceant ita perfunctorie ac inepte, ut commiſſis ſibi populis nulli ſint adjumento, interdum etiam noceant non mediocriter.

Jam vero ſi tractatus paullo fuſiores dictentur, multi minimam partem eorum quæ addiſcere tenentur, propter temporis anguſtias, quo degunt in Seminariis, memoria complectuntur; plerique propter tenuitatem ingenii, plane nihil intelligunt, vel ſi quid percipiant initio, id quod primum legerant, in medio contentionis, lectioniſque curſu effugit, & cum ad finem ventum eſt, jam probationes cum concluſionibus nuſquam valentes connectere, nihil niſi confuſum & conturbatum animo ſequuntur; hæc ita ſæpe ſumus experti.

Si in erudiendis tardioribus illis adoleſcentibus diuturnam impenderit Magiſter operam; qui feliciori erunt ingenio, tempus incaſſum terent: atque haud ſcio an quicquam ſit perniciofum magis, quam unum in locum magnam multitudinem congregare juvenum, niſi id caveatur in primis, ut ne minima quidem

temporis pars a labore & quidem improbo ſit vacua: & ab otio, & deſidia omnium vitiorum fonte, hac via liberentur.

Etſi injuſtum mihi videatur plus imponere oneris quam quis ferre poſſit, tamen exiſtimavi non omnino abs re futurum eſſe, ſi a ſtudentibus aliquid vel ultra vires flagitaretur, ut diſcant inde ita tempus inſumere, ut nunquam tædium irrepat, ſed diem celerius effluere querantur. Verum quibus tandem viis, qua ratione ad eum finem poterimus pervenire, propter quem inſtituta ſunt Seminaria?

Cum varia hanc in rem tentaſſem, nihil convenientius, utiliuſque compertum eſt, quam quod per annos plures exequi conatus ſum. Hoc nempe inſtitutum fuit res quaſque certa complecti methodo, ac ita inter ſe connectere, ut a ſe pendere invicem videantur.

Quamobrem 1. ſtatuendum eſt certum quoddam principium, definitio v. g. clara ac dilucida, & ſolutis quæ ſponte occurrunt objectionibus, bene illuſtrata. 2. Tum vero ex illo principio ſeu definitione colligendæ ſunt quæ inde ſolent manare veritates, & quæ vulgo in ſcholis argumenta ſunt diverſarum quæſtionum in totidem capita ac titulos diverſarum. Hæc via, docendique ratio multas ſecum affert difficultates.

1. Conſulitur brevitati, ab unico principio multarum ducuntur concluſionum

pro-

probationes. 2. Ejuſmodi brevitas nullatenus probationes elevat, immo quantum in illis roboris ſit atque virium multa cum perſpicuitate aperit. 3. Nihil fere ſtudentium memoria laborat, hac quippe ratione judicium præcipue exercetur; cumque ea ſit humani ingenii natura, ut amet res inter ſe conferre; & quod ex quaque re ſequatur colligere, hac ſtudiorum ratione juvenes delectantur. Hæc ſtudendi, diſcendique via acuit ingenia, & ita informat, ut ex lectione librorum non utilitatem modo, ſed & voluptatem percipiant; quod præſtantiſſimum eſſe ac utiliſſimum duco viris præſertim Eccleſiaſticis, quod nulla re magis, quam amore litterarum, e pleriſque vitiis poſſint deterreri. 5. Quidquid iſto pacto memoriæ inſitum eſt, non tam cito effluit quia judicii viribus innititur: quæ contra memoria comprehenſa ſunt, elabuntur celeriter, nec poſſunt eſſe diuturna. Quam multi reperiuntur, qui vix emiſſi e Seminariis in minime tolerandam inſcitiam deviant! quod cum memoriam duntaxat onerarint iis rebus, de quibus in quolibet examine tentandi erant; continuo quod ægre & inviti didicerant, tamquam grave onus abjiciunt.

Jam vero hæc ipſa methodus, quam in moralibus ſecuti ſumus, magis elucebit in ſcholaſticis, ut vocant, diſceptationibus, in quibus nec tot, nec tam variæ quæſtiones incidunt, variis judicandæ mo-

dis; cum contra in moralibus eadem ſæpe res circumſtantiis loci, temporis, perſonarum mutetur, atque ita ſit de eadem aliter judicandum.

Verum quoniam per biennium unicum non ſatis abſoluta perfectaque haberi poteſt earum rerum cognitio, quas in hoc Theologico opere attigimus, in quo tamen nihil inane & ſupervacaneum eſt, nihil quod ſciri non oporteat ab iis, quibus regimen animarum, grande depoſitum, committitur; cum etiam in Seminariis, ut diximus, multi ſint ingenio mediocri, qui vix ac ne vix quidem ſeriem illam, & quaſi vinculum veritatum in tanta multitudine traditarum poſſunt intueri; hæc eadem nos ita breviter in Compendium contraximus, ut per menſes omnino res hujus Compendii auxilio de Theologia pene univerſa plures reſponderint, ſatisfecerintque objectionibus, quas vulgo ſolent opponere Examinatores.

Hoc autem Compendium typis mandatum ad calcem hujus operis adjiciemus. Magnum ſane inde adjumentum, ſed aliquid mihi videtur adhuc præſtantius, quod qui minus felici ingenio ſunt, quique res, præſertim ſi multæ, & longe latæque diffuſæ ſint, ſine judicio confuſe & perperam ediſcebant, hoc adjuti Compendio longe melius intellexerunt; quin etiam illi qui valebant ingenio, cum viderint in hoc compendio, tamquam in tabella quadam, quæ per annum integrum edocti

cti fuerant, eorum vivam juſtamque imaginem, immo ita jucundam animo hauriebant, ut ipſi ſponte inter ludendum hoc Compendium evolverent ſeque invicem, ſi quid inerat difficultatis, interrogarent. Ac multi audiente me dixerunt, hujus ope Compendii ſuos ſibi de Theologia tractatus magis arridere, eorumque lectionem multo ſibi videri jucundiorem.

Verum parum admodum erit, eos, qui Seminariis exercentur, doceri quid ſcire debeant, niſi intelligant iis veritatibus, quibus ipſa mens illuſtratur, accendi pectus oportere, in eo quippe totum Theologi munus poni debet, ut ex iis, quæ Deus locutus eſt, & quæ docet Eccleſia, conſectarias veritates colligat: atqui nihil a Deo neque in Scriptura, neque in Traditione revelatum, niſi ut ad divinum amorem Fideles, ſinceramque pietatem incitarentur. Quare merito quis dixerit, Theologicas lectiones ſingulas eſſe totidem cohortationes ad pietatem. Unde vitium vel maximum eſt eas quæſtiones arida oratione & expreſſa ab omni ſucco devotionis explicare, quemadmodum fere fit in ſcholis Philoſophorum. Etenim quid abſurdum magis eſſet, quam diſcipulos tandiu in longum, v. g. vel de Incarnatione, vel de Gratia tractatui incubuiſſe, non cogitantes quot & quanta debeant immortali Deo, qui immenſos miſericordiæ theſauros tam liberaliter ibi

 re-

recluſerit, aut non percitos metu, ne his omnibus ad ſuam perniciem abutantur?

Hic adducti rationibus per annos circiter triginta quantumlibet aliunde occupati, ac diſtricti negotiis, quotidie Theologicas lectiones peregimus, quoniam hac via ſenſim ſine ſenſu & quaſi aliud agentes videbamur, inſinuare in teneros juvenum animos multo efficacius vera de religione & de vita Chriſtiana præcepta, quam ſi dedita opera diſciplinam Eccleſiaſticam extollere, & palam in vitia invehi voluiſſemus. Cum enim de pietate ſermones inſtituuntur, 1. Quidam plus æquo conſuetudini ſervientes, non æquis accipiunt auribus, quæ dicuntur, eaque ad unam tantum Seminariorum rationem pertinere, nec ultra protendi arbitrantur; 2. Rectores ſuos putant ad ſeveritatem proniores, & quæ docent, aut ſibi propria, aut etiam interdum a veritate abhorrentia. In Theologicis vero diſceptationibus facilius convincuntur eorum animi, ac perſuadentur, nihil ſibi a quoquam metuunt, id unum cogitant, ut diſcant quæ neſciunt; & Doctoris ſui ſenſa exprimere conantur: vident enim nefas eſſe ab ejus doctrina diſſentire, quia aut receptam ab univerſa Eccleſia, aut a præſtantiſſimis quibuſque Theologis comprobatam doctrinam tuetur; contrarias autem opiniones, vel tamquam hæreticas, vel falſas, temerarias, ſcandaloſas, ut vocant, fuiſſe ab Eccleſia damnatas.

Ad

Ad hanc normam inſtituti Seminariſtæ nonne ſponte ſua averſabuntur eos, qui ſuſpectas opiniones temere arripiunt, ſi modo a prudenti Magiſtro monſtratum ſit quid quoque loco & tempore conveniens ſit, quid non? quod quidem pluribus in locis conati ſumus efficere. Quæ cum ita ſint, qui poterunt adoleſcentes non amare ſtudium ejuſmodi, quod ipſi ſentient eſſe ſibi tam utile, tamque neceſſarium?

Qui in Seminariis erudiuntur, ſolent exercitationis cauſſa familiares identidem habere de fidei materiis expoſitiones, & alias id genus pias orationes; porro illos puto ad ſtudium, & ad ea, quæ jam didicerunt, continenda animo fidelius poſſe mirum in modum incitari, ſi ad finem cujuslibet tractatus adijceretur caput aliquod, unde quiſque ſumeret argumentum oratiunculæ ſeu ſacræ concionis, ea tamen lege ne aliunde quam ex tractatu ſuo Theologico probationes colligeret, quas tamen quiſque pro ingenio, pro facultate dicendi ad emendandos auditorum mores pie non minus quam ſcite accommodaret. Conſtat enim non poſſe ab iis ejuſmodi orationes cudi, & ſuis abſolvi numeris, niſi tractatum ſuum apprime calleant, & quidquid in illo præcipuum eſt penitus concoxerint, ut valeant, quemadmodum res poſtulabit, eloqui.

Jam vero ubi peroraverint, ſi quid in ora-

oratione defuerit, ſi quid in aliqua parte erratum, ſi quis non inculcatum ſatis, ſi quid elumbe fuerit, aut minus aptum auditori ac loco, prudenter ac benevole arguet ſtudiorum Moderator. Hinc quotidie magis acuetur diſcentium ingenium, cognoſcentque demum quantæ poſſint e ſuis tractatibus percipi utilitates.

Hinc hujus Operis ſcopus, hæc via, quam ſequi tentavimus. Fatemur nihil nos huc attuliſſe, præter levem quandam, ac vix adumbratam Theologici curſus imaginem, quam quis aliquando, ſic enim ſperamus, & uſu rerum peritior & inſtructior virtutibus, perfectam abſolutamque dabit, idoneam in primis informandis ad ſcientiam & pietatem Seminariſtis. Felices; ſi cum ipſi per nos prodeſſe Eccleſiæ non potuerimus, noſtro tandem aliquis conatu excitatus abunde conſulat.

INDEX CAPITUM HUJUS TOMI PRIMI.

PROLEGOMENA THEOLOGIÆ.

Caput. I. De definitione Theologiæ. Pag. 1.
Cap. II. De diviſione Theologiæ. 36
Cap. III. Quæ requirantur diſpoſitiones in ſacræ Theologiæ Candidato. 38
Cap. IV. Utrum Theologia ſit neceſſaria? 44
Cap. V. De Locis Theologicis. 50
Cap. VI. De Scriptura Sacra. 53
§. I. De notione Scripturæ Sacræ. Ibid.
§. II. De variis Scripturæ ſenſibus. 58
§. III. De diviſione Scripturæ Sacræ. 61
§. IV. De variis Sacræ Scripturæ verſionibus. 62
Cap. VII. De Traditionibus. 78
§. I. De notione & diviſione Traditionis. Ibid.
§. II. De exiſtentia Traditionis divinæ. 81
§. III. Utrum in Traditionibus divinis contineatur aliquid ad ſalutem neceſſarium? 84
§. IV. Utrum Traditio ſit neceſſaria ad eruendum vel propugnandum verum Scripturæ ſenſum? 86
Cap. VIII. De Eccleſia. 97
§. I. Utrum in rebus fidei & morum ad Eccleſiam recurrere neceſſe ſit? 98
§. II. De notis veræ Eccleſiæ. 102
§. III. De unitate Eccleſiæ. 105
§. IV. De ſanctitate Eccleſiæ. 110
§. V. De notione nominis Catholici. 116
§. VI. Expenditur quo ſenſu vera Chriſti Eccleſia ſit Apoſtolica. 118
§. VII. De notione Eccleſiæ. 129
§. VIII. De viſibilitate Eccleſiæ. 130
§. IX. De perpetuitate Eccleſiæ. 136
§. X. De infallibilitate Eccleſiæ in proponendis rebus fidei & morum. 139

§. XI.

§. XI. *De Judice controverſiarum.* 148
§. XII. *De Conciliis Generalibus.* 154
COROLLARIUM. 159

TRACTATUS.

De Deo uno, diviniſque ejus Attributis.

Caput I. *DE Nominibus Divinis.* 163
Cap. II. *De exiſtentia Dei.* 167
Cap. III. *De eſſentia Divina.* 171
Cap. IV. *De Attributis Divinis in genere.* 176
Cap. V. *De Unitate Dei.* 179
Cap. VI. *De ſimplicitate Dei.* 180

Solvuntur Objectiones. 188

Cap. VII. *De Immobilitate Dei.* 192
Cap. VIII. *De Perfectione Dei.* 193
Cap. IX. *De Bonitate Dei.* 196
Cap. X. *De Sanctitate Dei.* 198
Cap. XI. *De Infinitate Dei.* 200
Cap. XII. *De Immenſitate Dei.* 201
Cap. XIII. *De Æternitate Dei.* 206
Cap. XIV. *De Inviſibilitate Dei.* 211
§. I. *Utrum Deus ſit naturaliter viſibilis & comprehenſibilis?* 212
§. II. *Utrum viſio Dei comprehenſiva ſupernaturaliter ſit homini poſſibilis?* 214
§. III. *Utrum viſio Dei intuitiva ſupernaturaliter ſit homini poſſibilis?* 216
§. IV. *Utrum Deus ſupernaturaliter videri poſſit oculis corporeis?* 222
§. V. *Utrum quibuſdam eximie Sanctis viſio Dei intuitiva ante mortem fuerit conceſſa?* 224
§. VI. *Utrum animæ corporibus ſolutæ, quibus nihil expiandum ſupereſt, fruantur viſione Dei intuitiva ante Reſurrectionem?* 228

Sol-

Solvuntur Objectiones. 239

§. VII. *Quæ & quot requiruntur, ut Deus intuitive videatur?* 250

§. VIII. *Utrum viſio beatifica in Angelis & hominibus ſit æqualis perfectionis?* 250

§. IX. *De Objecto viſionis beatificæ.* 261

Cap. XV. *De Scientia Dei.* 268

§. I. *De exiſtentia Scientiæ Dei, & ejus proprietatibus.* Ibid.

§. II. *De reliquis Scientiæ Dei proprietatibus?* 272

§. III. *De diviſione Scientiæ Divinæ.* 277

§. IV. *De medio Scientiæ Divinæ.* 282

§. V. *Referuntur variæ ſententiæ de Dei præſcientia libere futurorum in ſtatu naturæ lapſæ.* 288

§. VI. *Deus actus libere futuros ordinis ſupernaturalis in ſtatu naturæ lapſæ videt in abſoluto ſuo decreto, efficaci quidem & poſitivo, ſi boni futuri ſint, permiſſivo autem, ſi mali.* 294

§. VII. *De medio, quo Deus vidit ab æterno futuros actus liberos ordinis naturalis, vel ſupernaturalis Angelorum & hominis innocentis.* 299

Cap. XVI. *De voluntate Dei.* 302

§. I. *De exiſtentia, & eſſentia divinæ voluntatis.* Ibid.

§. II. *De diviſione divinæ voluntatis.* 304

§. III. *De objecto voluntatis Dei.* 310

§. IV. *De proprietatibus voluntatis divinæ.* 315

Cap. XVII. *De Omnipotentia Dei.* 321

Cap. XVIII. *De Providentia Dei.* 322

Cap. XIX. *De Prædeſtinatione.* 332

§. I. *De nomine Prædeſtinationis.* 333

§. II. *De eſſentia & exiſtentia Prædeſtinationis.* 334.

§. III. *De variis modis, quibus Prædeſtinatio ſpectari poteſt.* 337

§. IV. *Referuntur errores circa cauſſam Prædeſtinationis.* 341

§. V. *De Cauſſis Prædeſtinationis.* 348

§. VI.

§. VI. *Prædeſtinatio ad gloriam eſt gratuita, & ante præviſa merita.* 352
§. VII. *Solvuntur Objectiones.* 365
§. VIII. *De effectibus Prædeſtinationis.* 378
§. IX. *De dono Perſeverantiæ.* 382
§. X. *Satisfit nonnullis difficultatibus circa Prædeſtinationem.* 392
Cap. XX. *De Reprobatione.* 398
§. I. *De nomine & exiſtentia Reprobationis.* Ibid.
§. II. *De varia acceptione, & definitione Reprobationis.* 399
§. III. *De cauſſa Reprobationis poſitiva & totalis,* 402.
§. IV. *De Cauſſa Reprobationis negativa.* 410
§. V. *De effectibus Reprobationis.* 415
COROLLARIUM. 423

TRACTATUS

De Deo Trino.

Caput I. *Præmittuntur quædam ad hujuſce Myſterii notitiam neceſſaria.* 427
Cap. II. *De variis hæreſibus circa adorandum Trinitatis myſterium.* 430
Cap. III. *Utrum myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis ſit in Scripturis revelatum?* 433
Caput IV. *Utrum Filius ſit Patri conſubſtantialis?* 442
Teſtimonium Patris. Ibid.
Teſtimonium Filii. 449
Teſtimonium Spiritus ſancti. 456
Cap. V. *Utrum Spiritus ſanctus ſit Patri & Filio conſubſtantialis?* 483
Cap. VI. *Quid eſt myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis?* 487.
Cap. VII. *De Proceſſionibus Divinis.* 491
Cap. VIII. *Satisfit nonnullis quæſtionibus circa divinas Proceſſiones.* 509

Cap. IX.

Cap. IX. *Solvuntur nonnullæ difficultates circa divina.* 526
Cap. X. *De Miſſionibus divinis.* 531
Cap. XI. *Utrum exiſtentia, vel poſſibilitas myſterii Sanctiſſimæ Trinitatis ratione naturali probari poſſit?* 535
Cap. XII. *Utrum myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis cum ratione naturali pugnet?* 540
Cap. XIII. *Utrum notitia myſterii Sanctiſſimæ Trinitatis ſit ad ſalutem neceſſaria?*

TRACTATUS

De Creatione.

PRIMA PARS.

De Angelis.

Caput I. *Quid Angelorum nomine intelligitur?* 551
Utrum exiſtant Angeli? 520
Cap. II. *Utrum Angeli ſecundum naturalia ſint hominibus perfectiores?* 557
Cap. III. *Quænam Angeli naturaliter cognoſcunt?* 566
Cap. IV. *Utrum Angeli ſint in magno numero?* 575
Cap. V. *Utrum Angeli ſint in hominum cuſtodiam deputati?* 589
Cap. VI. *De gratia & lapſu Angelorum.* 595
Cap. VII. *Quæ pœna conſecuta eſt peccatum Angelorum.* 601

S B

SECUNDA PARS.

De mundi viſibilis Opificio.

Caput I. Utrum Mundus ſit ab æterno? 618
Cap. II. Quonam ordine cuncta viſibilia condita ſunt? 620
Cap. III. Expenduntur ea, quæ ad hominis creationem pertinent. 624
Cap. IV. De gratia primi hominis. 631
Cap. V. De lapſu primi hominis. 634

PRO-

PROLEGOMENA THEOLOGIÆ.

CAPUT PRIMUM.

De definitione Theologiæ.

Quæres 1. QUID *eſt Theologia?*

R. Secundum vim nominis Græci, eſt ſermo de Deo.

Q. 2. *Quotuplex eſt Theologia?*

R. Duplex; naturalis, & ſupernaturalis.

Naturalis aſſurgit ad cognitionem Dei, divinorumque ejus attributorum ex creaturarum teſtimonio; Pſalm. 18. *Cæli enarrant gloriam Dei.* Naturalem hanc Dei cognitionem Philoſophos Gentiles non effugiſſe docet Apoſtolus Rom. 1. *Invisibilia ... ipſius,* inquit, *a creatura mundi per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoque ejus virtus & divinitas.* Theologia autem hoc modo accepta ad eam Philoſophiæ partem pertinet, quæ vulgo Metaphyſica dicitur, quamque Ariſtoteles 6. Metaph. idcirco Theologiam vocat.

Supernaturalis Deum reſque divinas attingit per principia ſupernaturalia, ſcilicet per Dei revelationem, & propoſitiones fidei.

De Theologia naturali in hoc opere non agitur; ſed de ſupernaturali duntaxat.

Quæres 3. *Quomodo definitur Theologia ſupernaturalis?*

R. Definitur, diſciplina ſupernaturalis, quæ ex principiis divinitus revelatis varias concluſiones tam de Deo, quam de iis, quæ ad Deum quoquomodo ſpectant, certo elicit.

Dici-

Dicitur 1. *diſciplina ſupernaturalis*, quo diſtinguitur a Theologia naturali; hæc enim nititur principiis naturalibus; illa vero ſupernaturalibus, nempe Verbo Dei, & divina revelatione.

Utrum autem noſtra Theologia ſit intrinſece & entitative ſupernaturalis, an extrinſece tantum, non una eſt Scholæ ſententia.

Alii affirmant; quia illa diſciplina eſſentialiter eſt ſupernaturalis, quæ nititur motivo ſupernaturali, omnis quippe habitus vel actus ſumit ſpeciem ab objecto formali & motivo: atqui Theologia noſtra nititur motivo ſupernaturali, nempe propoſitionibus fidei; ideo enim Theologus aſſentitur huic concluſioni, *Ergo Chriſtus eſt riſivus*; quia Deus dixit Chriſtum eſſe verum hominem: Ergo cum ſcientia, quæ utitur mediis naturaliter cognitis, ſit entitative naturalis Theologica diſciplina entitative ſupernaturalis agnoſci debet: cum ex principiis ſupernaturalibus diſcurrat.

Nec refert, quod Theologia ſtudio & labore comparetur, namque fides explicita eorum omnium, quæ nobis a Deo revelata ſunt, prærequirit multas vigilias & exercitationes, cum ad illam obtinendam addiſcenda ſit tota Scriptura, & omnium ſæculorum Traditio elucidanda; nec propterea fides explicita dici poteſt entitative naturalis. Similiter Theologia ſecundum ſe ſpectata, hoc eſt aſſenſus datus concluſioni Theologicæ eſt entitative ſupernaturalis, licet naturalem prærequirat induſtriam & laborem.

Communior tamen in Scholis eſt eorum ſententia, qui docent Theologiam eſſe ſimpliciter & entitative naturalem, & extrinſecæ duntaxat ſupernaturalem; quia motivum ejus proximum eſt connexio concluſionis cum præmiſſis revelatis; remotum vero ipſa revelatio; neque enim Theologus aſſentitur huic concluſioni: *Ergo Chriſtus eſt riſivus*; quaſi Deus id dixerit, Deus quippe id nunquam, dixit; ſed quia Deus revelavit Chriſtum eſſe hominem, unde Theologus concludit Chriſtum eſſe riſivum, quia hæc concluſio cum propoſitione revelata neceſſariam habet con-

connexionem. Porro illa connexio eſt quid naturali lumine ita notum, ut vel ethnicus illam advertere poſſit. Ergo proximum Theologiæ motivum eſt naturale: remotum vero, ſupernaturale: atqui habitus vel actus ſpeciem ſuam ſumit a motivo proximo. Ergo.

Confirmatur. Habitus entitative ſupernaturalis eſt infuſus: atqui habitus Theologiæ non eſt infuſus; vel enim infunderetur in juſtificatione cum gratia ſanctificante, & aliis habitibus infuſis, vel extra juſtificationem pro merito laboris. Non primum, alioquin Theologia in juſtificatione idiotis & mulierculis infunderetur. Non ſecundum; quia ſi pro merito ſtudii & laboris rependeretur in præmium, ingenii acumen in hoc ſtudio non conferret quidquam, ſed ſola pietas rudiores & ſtolidi cum recta intentione hic magis proficerent, quam perſpicaces qui ex vanitate & quovis pravo fine deſudarent, illi quippe, non iſti, merentur augmentum habitus Theologici, ſicut aliorum habituum ſupernaturalium, quæ cum falſiſſima omnes experiantur, fateri neceſſe eſt habitum Theologiæ non eſſe infuſum, ſed acquiſitum, ac proinde intrinſece naturalem, extrinſece vero ſupernaturalem.

Negari tamen non poteſt, quin Deus ſpecialiter adjuvet pios eorum conatus, qui omne ſtudium ſuum in utilitatem Eccleſiæ convertunt, eiſque plus luminis conferat, quam ſuo labore comparare queant, ita ut eorum Theologia inter gratias gratis datas merito numeretur; *Deus enim ſcientiarum Dominus eſt*, 1. Reg. cap. 2.

Dicitur 2. *ex principiis divinitus revelatis*. Quæ particulæ exprimunt differentiam Theologiæ eſſentialiter conſtitutivam & diſtinctivam ab omnibus aliis ſcientiis. Philoſophia verb. gr. ſolam rationem conſulit, & ex primis principiis ſive ſpeculativis, ſive practicis educit ſuas concluſiones: Juriſprudentia verſatur circa leges humanas, & ex iis infert, quid in particulari ſit per eas licitum aut prohibitum: Theologia vero ad altiora principia aſſurgit, Deum ipſum in omnibus conſulit, verba ejus attendit, exponit,

& de

& de ceteris judicat: *Noſtra inſtitutio*, inquit Tertullianus lib. de præſcriptionib. c. 7. *de Porticu Salomonis eſt qui & ipſe tradiderat Dominum in ſimplicitate cordis eſſe quærendum*. *Et* cap. 14. *Fides in regula poſita eſt. Habes legem & ſalutem ex obſervatione legis; exercitatio autem in curioſitate conſiſtit, habens gloriam ſolam de peritiæ ſtudio. Cedat curioſitas fidei, cedat gloria ſaluti... Nihil ultra ſcire, omnia ſcire eſt.*

Ex his tamen non inferas rationem & Philoſophorum ſententias a Scholis Theologicis eſſe prorſus eliminandas; Theologo quippe utiliter inſerviunt, 1. ut probet Religionem Chriſtianam nihil rationi diſſonum docere, præcipere aut prohibere: ſunt enim multi inobedientes, vaniloqui, qui facile blaſphemant quod ignorant, & oderunt; quos oportet redargui rationis efficacia, & confundi ipſorum Philoſophorum teſtimonio, quemadmodum ſuo exemplo docet Apoſtolus Actor. 7. verſ. 28. Tit. 1. verſ. 12. & feliciter executus eſt Angelicus Doctor, præſertim in ſecunda parte ſuæ ſummæ. 2. Ut veritate, quam ethnici in injuſtitia detinent, ſacram doctrinam tanquam pretioſa ſupellectili exornet Iſraelitarum exemplo, qui, jubente Deo omnium rerum domino, Ægyptiorum vaſa in ornamentum ſanctuarii abſtulere, Exod. 12. Theologia quippe, ut architectonica, & omnium ſcientiarum domina, jure ſibi vindicat quidquid in inferioribus diſciplinis laudabile, & componendis Fidelium moribus utile repererit.

Sed cavendum in primis, ne in hac ſacra diſciplina ratio dominetur; ſi enim habenas ſemel ei laxaveris, nullus erit modus: ratio quippe per peccatum duplici morbo laborat. 1. Infirma eſt & cæcutiens circa res divinas, ſæpe affirmat, probatque, quod fides negat & reprobat, & contra. Unde ſi ad judicium ejus referantur controverſiæ, quæ identidem in ſacra Schola naſcuntur circa fidem & mores, errorum monſtra pariat neceſſum eſt. Quid enim Philoſophi ex S. Hieronymo epiſt. ad Cteſiphontem, niſi *Hæreticorum Patriarchæ, qui Eccleſiæ puritatem perverſa maculavere doctrina?*

In hac

In hac ergo ſacra palæſtra captivetur ratio in obſequium fidei, regatur ut ancilla, nec dominari permittatur: nam præterquamquod eſt infirma, & cæcutiens, eſt etiam inſtabilis, inquieta & imperioſa. Philoſophus ex Tertulliano cap. 1. de anima definitur, *gloriæ animal*, libidine diſputandi & rixandi pruriens dialecticam inſerit, *artificem ſtruendi & deſtruendi verſipellem*, inquit idem Tertullianus de præſcript. cap. 7. *in ſententiis coactam, in argumentis operariam contentionum, moleſtam etiam ſibi ipſi, omnia retractantem*. Et cap. 2. de anima: *apud Philoſophos pro numero etiam ipſorum Commentatorum quot varietates ſententiarum, quot palæſtræ opinionum, quot propagines quæſtionum, quot implicationes expeditionum!*

Hinc diſſimulare non licet, quod latere non poteſt, ſcilicet ſacram Scholam dudum ſimiles fere conflictiones & diſcordias pati, ſed vitio quorumdam Modernorum, qui Philoſophicis affecti, res Theologicas in rationis trutina expenderunt, varias quæſtiones metaphyſicas circa fidei dogmata, de quibus inter omnes Catholicos convenit, ſuperflue inſeruerunt, & ita prolixe proſecuti ſunt, ut non ſtadium Theologicum, ſed plane Philoſophicum excurrere viderentur, ac præconceptis circa mores opinionibus, Scripturam accommodarunt, parum ſoliciti de Traditione ſanctorum Patrum, contra regulam a Tridentino Conc. præſcriptam ſeſſ. 4. eoque progreſſi, ut hanc evulgarint damnabilem propoſitionem, & revera damnatam, 1. ab Academia Pariſienſi anno 1665. deinde a Clero Gallicano anno 1700. *in omni materia, & præcipue in morali libentius juniores, quam antiquiores lego & ſequor. . . . doctrina fidei a veteribus: doctrina morum a junioribus petenda*. De qua propoſitione ſic cenſuerunt Gallicani præſules: *Hæc propoſitio*, inquiunt, *eſt temeraria, ſcandaloſa, pernicioſa, erronea: ſanctis Patribus & antiquis Doctoribus contumelioſa; ſpreta in moribus Chriſtianorum componendis neceſſaria Scripturarum & Traditionis auctoritate & interpretatione, moralem Theologiam arbitrariam facit, viamque parat ad humanas Traditiones & doctrinas, Chriſto prohibente, ſtabiliendas*.

Enimvero illud eſt diſcrimen inter Theologiam & Philoſophiam, quod iſta naſcatur perficiaturque ex obſervatione rerum naturalium; unde cum in iis nova identidem detegantur, poſteriores Philoſophi prioribus doctiores evadere poſſunt: illa vero nitatur ſola Dei revelatione, quam Apoſtoli acceptam a Chriſto apud Eccleſiam depoſuerunt cuſtodiendam, conſulendam, quoties oriuntur difficultates & controverſiæ in rebus fidei & morum: neque enim in hujuſmodi circumſtantiis Paſtores in Conciliis congregati expectant novas revelationes; ſed, aſſiſtente Spiritu-Sancto, diligenter inquirunt, quid ab Apoſtolis fuerit traditum: *Quis enim integræ mentis*, inquit Tertullianus lib. de præſcr. c. 22. *credere poteſt aliquid eos ignoraſſe, quos Magiſtros Dominus dedit, individuos habitos in comitatu, in diſcipulatu, in convictu, quibus obſcura quæque ſeorſim diſſerebat .... Dixerat plane aliquando:* Multa habeo adhuc vobis loqui, ſed non poteſtis modo ea ſuſtinere; *tamen adjiciens:* Cum venerit ille Spiritus veritatis, ipſe vos deducet in omnem veritatem, *oſtendit illos nihil ignoraſſe, quos omnem veritatem conſecuturos per Spiritum veritatis repromiſerat: & utique implevit repromiſſum, probantibus actis Apoſtolorum deſcenſum Spiritus ſancti*. Atque eo nixus certiſſimo principio omnem doctrinæ novitatem falſitatis arguit c. 31. *Ita ex ipſo ordine manifeſtatur, id eſſe Dominicum & verum, quod ſit prius traditum, id autem extraneum & falſum, quod ſit poſterius immiſſum. Ea ſententia manebit adverſus poſteriores quaſque hæreſes*. Abſit ergo ut juniores Theologi credantur antiquioribus peritiores, & ideo præferendi, cum fluenta ſapientiæ nonniſi per eos veluti per canales in ipſos derivari potuerint; & ſi quid ſuperaddere præſumpſerint, illud extraneum, falſum, & tamquam zizania ex agro Dominico colligendum cenſeri debet, ut ibidem docet Tertullianus. Ergo.

Dices; Ex ſancto Gregorio hom. 16. in Ezech. *Quanto mundus ad extremum ducitur, tanto nobis æternæ ſcientiæ aditus largius aperitur*.

Diſtinguo antecedens: largius aperitur, quatenus magis explicantur quæ obſcura erant in Scriptura & Tradi-

ditione; Concedo: namque ex Vincentio Lirinenſi c. 17. lib. contra hæreſes, Eccleſia pretioſam divini dogmatis gemmam exculpit, fideliter coaptat, adornat ſapienter: Largius aperitur, quaſi ſucceſſu temporis Eccleſia doceat & definiat quæ Apoſtolis fuerunt ignota, nec ab ipſis tradita; Nego antecedens. Et quidem ad mentem Sancti Thomæ, qui 2. 2. q. 1. art. 7. ad 4. ſic ſcribit: *Quia ultima conſummatio gratiæ facta eſt in Chriſto, unde & tempus ejus dicitur tempus plenitudinis; (Gal. 4.) ideo illi qui fuerunt propinquiores Chriſto, vel ante, ſicut Joannes Baptiſta, vel poſt, ſicut Apoſtoli, plenius myſteria fidei cognoverunt.* Et in corpore articuli docet articulos fidei ſucceſſu temporis non creviſſe quoad ſubſtantiam, ſed duntaxat quoad explicationem. Sic Eccleſia abſque nova revelatione, ſed juxta quod traditum erat, minus tamen clare, definiit contra Donatiſtas ratum eſſe Baptiſmum ab Hæreticis collatum: & noviſſime contra Pſeudo reformatos, intentionem eſſe neceſſariam in Miniſtro Sacramentorum; libros Sapientiæ, Eccleſiaſtici, & alios, de quibus ante ambigebatur, eſſe divinos & canonicos. Porro dubium non eſt, quin hujuſmodi definitionibus & explicationibus aditus æternæ ſcientiæ largius aperiatur.

Inſtabis; Pſaltes regius canit Pſal. 118. *Super omnes docentes me intellexi .... ſuper ſenes intellexi.* Ergo in Religione Chriſtiana juniores Theologi antiquioribus aliquando præferri debent.

Nego conſeq. Diſparitas eſt, quod Moyſi, qui fuit promulgator veteris legis, non omnia explicite revelata fuerint, ſed poſteriores Prophetæ novas identidem acceperint revelationes, & quidem, juxta ſanctum Auguſtinum, eo clariores, quo erant Chriſto viciniores, Iſaia tamen excepto. Atqui Davidem fuiſſe Prophetam inſignem negari non poteſt, cum in Pſal. 50. ſcribat, *incerta & occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi*: & Chriſtus in Evangelio teſtetur in Pſalmis multa de ſeipſo contineri. Ergo David vere cecinit ſe ſuper omnes ſenes intellexiſſe. Apoſtolos vero nihil eorum latuit, quæ ad ædificandam Religionem Chriſtianam pertinebant, *latuit aliquid Petrum ædificandæ Eccleſiæ petram?*

ſtram? Latuit & Joannem aliquid dilectiſſimum Domino, pectori ejus incumbentem? Tertullianus lib. de præſcript. cap. 22. Viris quidem ſanctitate eximiis, ut ſancto Benedicto, nonnulla ſpecialiter revelata ſunt; ſed fides Catholica ejuſmodi revelationibus non innititur, nec ex iis Theologus elicit ſuas concluſiones.

Inſtabis iterum: ait Chriſtus Matth. 13. v. 52. *Omnis ſcriba* (Doctor) *doctus in regno cœlorum ſimilis eſt patrifamilias, qui profert de theſauro ſuo nova & vetera.* Ergo novitas excludenda non eſt a ſacra Schola.

Reſpondeo 1. cum S. Auguſtino lib. Quæſtionum in Matth. q. 16. hæc ad litteram dirigi ad Apoſtolos, quos Chriſtus ſuæ familiæ præficiens, multa prioribus ſæculis abſcondita edocebat: *intellexiſtis*, inquit, *hæc omnia?* Et cum reſpondiſſent ſe intelligere, monuit hæc nova æque ac vetera Prophetis prius revelata ab ipſis diſpenſanda fidelibus, uti familiæ ſuæ domeſticis. 2. Etiamſi verba laudata extendantur ad Paſtores & Theologos poſteriorum ſæculorum, nova & vetera docent, 1. quia novas Eccleſiæ definitiones ex Scripturis antiquis & traditionibus vindicant contra oblatrantes Hæreticos, & mundi amatores; 2. quia antiquam doctrinam ſtabiliunt & ornant ex conſenſu Scholaſticorum, qui poſt ſanctos Patres Apoſtolicæ Traditionis teſtimonium reddunt: 3. quia ex Scripturis & Traditionibus varias concluſiones eliciunt ad fidelium ædificationem. Et ita Theologus in quolibet diſcurſu profert nova & vetera, concluſio eſt nova, principium ex quo educitur, eſt vetus, utpote a Chriſto revelatum, & ab Apoſtolis traditum.

Apage ergo Pſeudotheologos, qui ſub nomine Theologiæ moralis inanem obtrudunt Philoſophiam, in qua non ex bono cordis theſauro vetera, ſcil. Scripturam & Traditionem Apoſtolicam proferunt; ſed ratiunculas curioſe excogitatas, & principia recens fabricata, quale eſt iſtud, *dum probabilitate ſive intrinſeca ſive extrinſeca, quantumvis tenui, modo a probabilitatis finibus non exeatur, confiſi aliquid agimus, ſemper prudenter agimus.* Item, *ſi liber ſit alicujus junioris ac moder-*

derni, *debet opinio cenſeri probabilis*; *dum non conſtet rejectam eſſe a ſede Apoſtolica tanquam improbabilem*; ex quibus & ſimilibus principiis, Patribus incognitis, abſurdas quaſque deducunt concluſiones nulla auctoritate firmatas, niſi eorum, qui ejuſmodi vanitatibus ſerviunt; nec Scripturæ uſquam fere meminerunt, niſi ut ſenſum ejus detorqueant, cum videtur ipſis oppoſita. Quapropter aliam Theologiæ notionem & definitionem edant neceſſe eſt, ut lucubrationes ſuas tam ambitioſo nomine decorare poſſint; nam vera Theologia quam profeſſi ſunt ſancti Patres, Magiſter Sententiarum, ſacræ Facultatis Pariſienſis parens, & alii deinceps Scholæ Principes, tota eſt in eruendis concluſionibus & morum regulis ex Scriptura & Traditionibus, quarum profert teſtes ſcripta Veterum, Canones Eccleſiæ, & Decreta Summorum Pontificum: *apud nos inconvulſis radicibus vivat antiquitas*, *cui decreta Patrum ſanxere reverentiam*, inquiebat olim Zoſimus Papa, referturque Can. *Contra ſtatuta*, cauſa 25. q. 1. Sanctus quoque Bernardus epiſt. 77. ad Hugonem: *Patrum tantum opponimus ſententias ac verba proferimus*, *& non noſtra*; *neque enim ſapientiores ſumus*, *quam Patres noſtri*. Et Richardus a ſancto Victore lib. de præparat. animæ ad contempl. c. 81. *Suſpecta eſt mihi omnis veritas*, *quam non confirmat Scripturarum auctoritas*.

Ex his intelligit Theologiæ candidatus quam ſerio incumbere debeat lectioni Scripturæ ſacræ, quæ a S. Ambroſio lib. 3. de fide c. 7. ideo vocatur *Liber ſacerdotalis*, quod Sacerdos eam ſemper præ manibus habere debeat, quemadmodum S. Hieronymus Nepotianum monet his graviſſimis verbis, *divinas Scripturas ſæpius leges*, *immo nunquam de manibus tuis ſacra lectio deponatur*. *Diſce quod doceas* .... *ſermo Presbyteri Scripturarum lectione conditus ſit*. Et Sanctus Gregorius lib. 18. Moral. c. 18. *Omne quod loquitur* (Sacerdos) *ad divinæ auctoritatis fundamentum revocet*, *atque in eo ædificium ſuæ locutionis firmet*; quæ a fortiori de Theologo intelligi debent, cum omnis ejus locutio ſit verbi vel Dei ſincera expoſitio, vel ex verbo Dei neceſſaria concluſio.

B 3 Sed

Sed meminerit Sacræ Scripturæ ſtudioſus eorum quæ veriſſime ſcripſit S. Hieronymus in Epiſt. ad Galat. *Grande periculum eſt in Eccleſia loqui, ne forte interpretatione perverſa de Evangelio Chriſti fiat hominis Evangelium, aut, quod pejus eſt, diaboli.* Evangelium Chriſti, Evangelium diaboli faciunt Hæretici, & morum corruptores, qui ad confirmandos ſuos errores illud impie detorquent, *neque enim natæ ſunt hæreſes*, inquit S. Auguſtinus tract. 10. in Joann. *niſi dum Scripturæ bonæ intelliguntur non bene, & quod in eis non bene intelligitur, etiam temere & audacter aſſeritur:* in hominis vero Evangelium convertunt, qui illud naturali lumine interpretari præſumunt; &, ut ſcribit S. Epiphanius ad Joannem Jeroſolymitanum, *id volunt ſignificare quod ipſi ſentiunt*, ita ut rationis ſit judicare, quando Evangelium in iis, quæ ſpectant mores, præcipiat, aut ſolum conſilium det majoris perfectionis gratia: ex quo falſo principio facile deducitur illud quorundam Modernorum effatum: *Theologia moralis nova eſt.*

In lectione ergo ſacræ Scripturæ conſulenda eſt Eccleſiæ Traditio, exemplo ſanctorum Patrum, ac præſertim Baſilii & Gregorii Nazianzeni, qui, ut refert Ruffinus lib. 11. Hiſt. Eccleſ. c. 9. per annos tredecim in ſolitudine ſacris litteris operam dederunt, *illarum ſententias non ex proprio ingenio, ſed ex majorum Traditione & auctoritate interpretantes*, quam regulam Concilium Tridentinum ſeſſ. 4. vult ab omnibus obſervari, *ad coercenda*, inquit, *petulantia ingenia decernit* (ſancta Synodus, *ut nemo ſuæ prudentiæ innixus, in rebus fidei & morum .... ſacram Scripturam ad ſuos ſenſus contorquens, contra eum ſenſum quem tenuit & tenet ſancta mater Eccleſia, cujus eſt judicare de vero ſenſu & interpretatione ſanctarum Scripturarum, aut etiam contra unanimem conſenſum Patrum, ipſam Scripturam ſacram interpretari audeat.*

Dicitur 3. *varias concluſiones elicit*, quibus ſignificatur Theologiam eſſe habitum, 1. diſcurſivum, 2. non ſolum expoſitivum, ſed etiam illativum, & ut ajunt, adhæſivum.

Pri-

Primo, eſt habitus diſcurſivus; quia unum infert ex alio, & ſic diſtinguitur a fide, quæ non eſt diſcurſiva, ſed inclinat ad ſimpliciter aſſentiendum Deo dicenti. Inquiſitioni quidem opus eſt & diſcurſu, antequam fides generetur; Infidelis quidem perpendit diligenter prophetias, miracula, & alia credibilitatis motiva, tandemque ex illis colligit credibilia eſſe quæ dicuntur. Sed illa concluſio, quæ naturaliter elici poteſt, eſt quid prævium & extrinſecum fidei, quæ tum ſequitur, cum Deus voluntati inſpirat credulitatis effectum, quo intellectus ſupernaturali lumine illuſtratus & roboratus determinatur ad ſimpliciter credendum Deo dicenti, v. g. *Ego ſum qui ſum*, Exod. 3. *Eſt autem Deus verax*, Rom. 3. quæ duæ fidei propoſitiones ſunt primariæ, & cæteris præſuppoſitæ.

Secundo, habitus Theologiæ eſt ſimul expoſitivus, & illativus.

Eſt expoſitivus, cum Theologus ea, quæ generatim & obſcure revelata ſunt, diſcurrendo exponit & elucidat; Deus v. g. dixit Chriſtum eſſe hominem; ſingula peccata lethalia poſt Baptiſmum commiſſa in ſacramentali Confeſſione eſſe declaranda; Theologus has propoſitiones diſcutiens, concludit Chriſtum eſſe revera animal rationale, quia omnis homo eſt animal rationale: in Chriſto eſſe intellectum humanum, & voluntatem rationalem; alioquin, ut advertit S. Auguſtinus contra Apollinariſtas, Verbum aſſumpſiſſet animam pecorinam: circumſtantiam, quæ mutat peccati ſpeciem, a pœnitente eſſe exprimendam in Confeſſione; quia efficit ut unum & idem phyſice peccatum ſit moraliter duplex. Porro ejuſmodi concluſiones ſunt de fide, & data occaſione uti tales ab Eccleſia definiuntur quia ſunt immediate a Deo revelatæ.

Illativus eſt Theologiæ habitus, cum ex iis, quæ Deus revelavit, Theologus aliud concludit, non revelatum, ſed neceſſario connexum cum propoſitione revelata, v. g. ex eo quod Deus dixerit Chriſtum eſſe hominem, Theologus deducit Chriſtum eſſe riſivum; quod quidem Deus non dixit; ſed ſequitur ex ejus verbo, ac proinde hæc concluſio de fide non eſt.

Quæritur itaque utrum concluſio Theologica ſit de fide, reſpondendum cum diſtinctione. Si concluſio fiat per ſimplicem explicationem, eſt de fide; quia immediate revelata eſt: ſi autem per illationem habeatur: non eſt de fide, quia materia fidei, quia non ſubeſt divinæ revelationi, ſed connexa eſt dumtaxat cum propoſitione revelata.

Dicitur 4. *certo elicit*: quod denotat Theologiam proprie eſſe ſcientiam ſimul & ſapientiam; namque 1. Illa diſciplina eſt proprie ſcientia, quæ ex principiis neceſſariis certas elicit concluſiones: atqui talis eſt Theologia: Ergo. 2. Illa diſciplina merito vindicat ſibi nomen ſapientiæ, quæ verſatur circa res altiſſimas, & ex cauſis altiſſimis concluſiones ſuas deducit: atqui Theologia verſatur circa res altiſſimas, nempe circa Deum, & divina ejus attributa; & ex verbo Dei omnes ſuas concluſiones deducit: Ergo.

Dices 1. Scientia proprie dicta eſt cognitio certa & evidens: atqui cognitio Theologica non eſt evidens; nititur enim principiis revelatis, ac proinde obſcuris & inevidentibus: Ergo.

Diſtinguo majorem: ſcientia naturalis, Concedo; quia nulla cognitio naturalis poteſt eſſe phyſice aut metaphyſice certa, niſi ſit evidens: ſcientia ſupernaturalis, qualis eſt Theologia, Nego majorem; quia ſine evidentia habet ex verbo Dei, cui innititur tanquam principio infallibili, omnem certitudinem, quæ ad ſcientiam requiritur. Negari tamen non poteſt, quin plures concluſiones Theologicæ ſint ſolum probabiles; quia illarum connexio cum principiis revelatis non ſatis apparet. Sed hoc non impedit quin ſimpliciter dicenda ſit ſcientia, ſicut & Philoſophia, quæ multa probabiliter tractat.

Dices 2. Scientia & ſapientia eſſentialiter differunt: ergo unus & idem habitus non poteſt eſſe ſimul ſcientia & ſapientia.

Diſtinguo antecedens: ſcientia ſpecifice ſumpta, Concedo; ſcientia generice ſumpta, Nego antecedens. Scientia itaque dupliciter ſumitur, ſcilicet generice & ſpecifice; generice eſt cognitio certa ex principiis neceſ-

ſariis; & ſic ſumpta ſcientia communis eſt ſapientiæ, prudentiæ & arti Liberali, puta Logicæ; ſapientia enim, prudentia & ars Liberalis ſunt cognitiones certæ ex principiis neceſſariis: ſcientia ſpecifice ſumpta, eſt cognitio rerum inferiorum per cauſſas inferiores, & in hac acceptione eſſentialiter differt a ſapientia, quæ eſt cognitio rerum divinarum per cauſſas altiſſimas. Quemadmodum autem animal, quod eſt quid commune homini & brutis animantibus, quæ ſunt diverſæ animalis ſpecies, contrahitur per differentias ſpecificas, in homine v. g. per rationalitatem: ſimiliter cognitio certa ex principiis neceſſariis dividitur in multas ſpecies per varias differentias: ſi cognitio ſit rerum ſuperiorum per altiſſima principia, conſtituitur ſpecies ſcientiæ, quæ dicitur ſapientia: ſi rerum inferiorum per cauſſas inferiores, exurgit alia ſcientiæ ſpecies, quæ ut eſt imperfectior, retinet nomen generis, & ut ſic differt a ſapientia. Porro Theologia eſt cognitio certa rerum ſuperiorum ex principiis altiſſimis, ac proinde eſt vera ſcientia & ſapientia.

Ex dictis ſequitur Theologiam certiorem eſſe qualibet naturali diſciplina; quia illa ſcientia certior eſt, qua concluſiones ſuas elicit ex principiis certioribus; atqui Theologia eſt ejuſmodi; namque patet ex definitione allata, Theologiam elicere ſuas concluſiones ex verbo Dei, ſeu ex propoſitionibus a Deo revelatis, cum ſcientia naturalis ſuas deducat ex rationis principiis; atqui quod Deus dicit, certius eſt eo quod ratio naturalis dictat: Ergo.

Propter eamdem rationem Theologia minus habet certitudinis, quam fides: quia principia ſunt certiora concluſionibus, juxta vulgare Philoſophorum effatum; *per quod unumquodque tale eſt, & illud magis per ſe*: atqui concluſio Theologica, quæ fit per illationem, ſuam certitudinem deſumit ex propoſitione fidei: ergo ipſa propoſitio fidei eſt concluſione certior.

Dices: prima rationis principia ſunt impreſſiones divinæ, & participationes quædam primæ veritatis: ergo ſunt æque certa ac propoſitiones fidei; ſicut enim Deus loquendo eſt verax, ita & operando.

Nego conſequentiam. Verum, quidem eſt quod Deus fallere non poſſit, ſive dùm operatur, ſive dum loquitur, ac proinde prima rationis principia ab ipſo indita, certo ſunt vera, nec poſſunt eſſe falſa. Sed in eo verſatur quæſtio, utrum ſit æque certa, ac ipſum Dei verbum, & contendimus non eſſe; quia ſe habent ad veracitatem divinam ſicut impreſſio lucis ad ipſam lucem; atqui conſtat lucidum non tantam habere claritatem, quanta eſt ipſiuſmet lucis claritas: ergo cum principia rationis ſint participationes primæ veritatis, non habent æqualem certitudinem cum prima veritate per ſeipſam loquente. Unde, quamvis prima principia non poſſint eſſe fidei, & verbo Dei contraria, ſi tamen ob imbecillitatem intellectus humani aliqua oppoſitio appareret, ipſa recta ratio dictaret adhærendum potius verbo Dei, quam principiis lumine naturali notis.

Inſtabis: Illa cognitio eſt certior, cui mens ita neceſſario adhæret, ut non poſſit pulſari errandi formidine: atqui mens ita neceſſario adhæret concluſioni ſcientificæ, & principiis lumine naturali notis, ut nulla errandi formidine pulſari poſſit; cum contra patiatur nonnunquam graves tentationes circa concluſiones Theologicas, & circa fidem: Ergo.

Diſtinguo majorem: certior eſt ratione ſubjecti, Concedo: ratione motivi, Nego majorem: fidelis itaque, licet propter inevidentiam & obſcuritatem rerum revelatarum patiatur tentationes, ſitque ei liberum propoſitionibus fidei conſentire vel diſſentire, firmius tamen ac tenacius illis adhæret, quam principiis lumine naturali notis; quia motivum illis aſſentiendi eſt multo certius, ut jam diximus.

Ergo objectum adæquatum Theologiæ eſt omnis concluſio deducibilis ex propoſitionibus fidei; quia illud eſt adæquatum diſciplinæ objectum, circa quod diſciplina tota verſatur: atqui Theologia tota verſatur circa concluſiones ex propoſitionibus fidei deducibiles: ergo objectum adæquatum Theologiæ eſt omnis concluſio deducibilis ex propoſitionibus fidei: ita ut ipſa concluſio deducenda, ſit ejus objectum materiale, deducibilitas vero objectum formale: quemadmodum materiale

riale objectum Logicæ adæquatum ſunt mentis operationes: quia Logica tota circa illas verſatur: formale vero eſt ipſa dirigibilitas ad verum; objectum enim formale eſt ratio, ſub qua diſciplina verſatur circa ſuum objectum materiale: Logica autem agit de mentis operationibus, quatenus ſunt ad verum dirigibiles: Theologia pariter de propoſitionibus, quatenus ſunt deducibiles ex aliis propoſitionibus revelatis: Ergo.

Porro objectum attributionis Theologiæ eſt Deus; quia illud dicitur objectum attributionis alicujus diſciplinæ, circa quod illa diſciplina primario verſatur, & ad quod omnia, quæ in ea expenduntur, revocari poſſunt: atqui Theologia circa Deum primario verſatur, & inſuper cætera omnia, de quibus agit, ad Deum referuntur, vel ut ejus effectus, quales ſunt omnes creaturæ; vel ut media ad ipſum aſſequendum, quales ſunt incarnatio, gratia, virtutes exercendæ, peccata vitanda; leges implendæ, Sacramenta recipienda.

Hinc colligere eſt 1. Theologiam eſſe unam ſpecie ſcientiam; illa enim diſciplina una eſt ſpecie ſcientia, cujus unum eſt objectum formale; atqui unum eſt Theologiæ formale objectum, nempe propoſitionum deducibilitas ex principiis fidei: Ergo Theologia eſt una ſpecie ſcientia.

2. Theologiam non eſſe proprie ſubalternatam ſcientiæ beatorum; quia ſcientia proprie ſubalternata deſumit ſua principia a ſcientia ſuperiore ſeu ſubalternante, v. g. Medicina a Phyſica; ars frænofactoria ab arte equeſtri: atqui Theologia non deſumit ſua principia a ſcientia Beatorum, quamvis illa ſit inferior; quia principia Theologiæ ſunt propoſitiones fidei, quæ non reperiuntur in ſcientia Beatorum: Ergo.

3. Theologiam nobiliorem eſſe & ſuperiorem cunctis naturalibus diſciplinis; quia illa diſciplina eſt cæteris nobilior & ſuperior, quæ propius attingit ultimum rerum omnium finem: atqui Theologia propius attingit rerum omnium finem, immo habet illum pro primario objecto, & circa illum potiſſimum verſatur. Ergo Theologia eſt nobilior & ſuperior cunctis naturalibus diſciplinis.

Ergo inferiores diſciplinæ, ut politica, juriſprudentia, Philoſophia, & ars quælibet ad Theologiam confugere debent in obſcurioribus, ubi periculum eſt, ne ab ultimo fine aberrent, & quidquam decernant, doceant, & exequantur, quod repugnet fidei, & legi divinæ. Longe enim abſurdiſſimum eſſet, & minime in Chriſtiano Philoſophiæ Profeſſore ferendum, ſi, nulla ratione habita rerum Theologicarum, diſcipulos imbueret opinionibus, quæ cum ſacra doctrina cohærere nequeant; idem quippe eſt ac ſi diceret ſe abſtrahere a veritate & falſitate, ſui autem eſſe inſtituti ſimpliciter exponere quidquid amor veritatis ingenioſe excogitavit; quia ex dictis vera eſt cognitio Theologica, & certior omni illa cognitione naturali: Ergo qui ab ea ſe abſtrahere dicit, ut doceat quæ cum illa conciliari non poſſunt, profitetur ſe docendo abſtrahere a veritate & falſitate.

CAPUT II.

De diviſione Theologiæ.

Q. *Quomodo dividitur Theologia?*

R. Dividitur, 1. in dogmaticam & moralem: dogmatica verſatur circa probanda, illuſtranda, & vindicanda fidei dogmata: moralis vero tota eſt ad dirigendos mores juxta regulam fidei, & Dei legem.

Dividitur, 2. in poſitivam, & ſcholaſticam.

Poſitiva dicitur, quæ in explicandis & propugnandis fidei capitibus Scripturarum & Traditionum auctoritate potiſſimum agit fuſiori ſtylo ac oratorio, qualis eſt apud ſanctos Patres. Poſitiva autem nuncupatur, quaſi quæ jam poſita ſunt & conſtituta uſurpet.

Scholaſtica eſt, quæ dialecticæ ope, preſſo ſtylo, & certa methodo res fidei exponit, qualis a duodecimo ſæculo, principibus Petro Lombardo Sententiarum Magiſtro, ſancto Thoma, & aliis in Schola obtinet.

Dividitur 3. a nonnullis in ſpeculativam, quæ in Dei rerumque divinarum contemplatione quieſcit: & in practicam, quæ regulas morum Chriſtianorum exponit & vindicat. Sed S. Thomas hic q. 1. & 4. hanc diviſionem.

nem non admittit ; ſic enim ſcribit : *Licet in ſcientiis Philoſophicis alia ſit ſpeculativa , & alia practica : ſacra tamen doctrina comprehendit ſub ſe utramque , ſicut & Deus eadem ſcientia ſe cognoſcit & ea quæ facit .* Idem itaque Theologiæ habitus ſpeculativus eſt , & practicus : ſpeculativus quidem , quia verſatur circa ultimum finem , nempe Deum , in quo eſt quies & fruitio . Sed cum illa poſſeſſio ſit in hac vita admodum imperfecta , incitat ad Deum bonis operibus amplius promerendum , juxta illud Pſalm. 104. *Quærite Dominum & confirmamini , quærite faciem ejus ſemper .* Et ita Theologia , quam Sanctus Doctor dicit eſſe magis ſpeculativam , quia potiſſimum agit de rebus divinis , eminenter tamen eſt practica .

Confirmatur . Illa ſcientia eſt ſimul ſpeculativa & practica , cujus principia ſunt ſpeculativa & practica : atqui principia Theologiæ , ſcilicet propoſitiones fidei , ſunt ſimul ſpeculativa & practica ; fides enim eſt radix bonorum operum , ad hæc datur , ad hæc inclinat . Fides ſine operibus , ex Sancto Auguſtino , eſt fides dæmonum : fides vero Chriſtianorum eſt illa , quam deſignat Apoſtolus Galat. 5. quæ per dilectionem operatur . „ Scriptura non aſſerit , *inquit* „ *Sanctus Doctor lib. 3. de Doctrina Chriſtiana cap. 10.* „ niſi Catholicam fidem rebus præteritis , præſenti„ bus , & futuris . Præteritorum narratio eſt , futuro„ rum prænuntiatio , præſentium demonſtratio . Sed „ hæc omnia ad eandem caritatem nutriendam atque „ roborandam , & cupiditatem vincendam atque extin„ guendam valent . „ Ergo vera Chriſtianorum Theologia , quæ ex fide & verbo Dei omnes concluſiones ſuas deducit , etiam ubi ſpeculativa videtur , eminenter eſt practica ; ſic enim Dei notitia mentem illuſtrat , ut ſincerum illius amorem in corde accendat ; alioquin ſicut fides ſine operibus , a Sancto Auguſtino ſupra vocabatur fides dæmonum : ſic Theologia otioſa & iners , Theologia dæmonum dicenda videretur ; illos quippe ex Scripturis aliquando argumentari conſtat ex Matth. cap. 4. Quare nemo ad ſacram Scholam niſi pie affectus & recte diſpoſitus accedat.

CAPUT III.

Quæ requirantur diſpoſitiones in ſacræ Theologiæ Candidato?

EÆdem fere requiruntur, quæ ad audiendum verbum Dei, & ad legendam Scripturam ſacram, cum Theologi ſit ſcrutari & explanare Scripturas, & Deus ipſe in iiſdem nobis loquatur. Porro accedenti ad lectionem Scripturæ ſacræ quatuor potiſſimum neceſſaria ſunt.

Primum, cordis munditiès, vel ſaltem voluntas cordis mundandi, & morum emendandorum.

Probatur 1. ex Scriptura Sap. 1. *Perverſæ cogitationes ſeparant a Deo .... quoniam in malevolam animam non introibit ſapientia*. Et rationem mox affert: *Spiritus enim ſanctus* (qui inſtar Magiſtri tradit ſapientiæ diſciplinam) *diſciplinæ effugiet fictum, & auferet ſe a cogitationibus, quæ ſunt ſine intellectu*. Quem autem fructum ex lectione Scripturarum percipiet diſcipulus ſine tali Magiſtro, quoſcunque alios interpretes adhibeat? Nempe diſcet ſecundum litteram, quæ occidit; non ſecundum ſpiritum, qui vivificat, eritque unus ex illis, qui videntes non vident, nec corde intelligunt, Matth. c. 13. Ergo initium ſapientiæ veriſſima eſt diſciplinæ concupiſcentia, Sap. c. 6.

Probatur 2. ex ſanctis Patribus, Sanctus Gregorius Nazianzenus Orat. 33. ſic loquitur: „ Non cujuſvis „ eſt de Deo diſſerere; ſed eorum dumtaxat, qui „ corpus & animam a vitiorum ſordibus purgarunt, „ aut jam hoc agunt, ut ſe a vitiorum labe pur- „ gent; impure enim rem puram attingere periculo „ non caret, quemadmodum nec ægris oculis ſolis „ radios intueri. „ Sanctus Bernardus ſermone 67. in Cantica: *Res eſt*, inquit, *in affectibus, nec ratione ad eam pertingitur, ſed conformitate*.

Probatur 3. ratione; quia qui Scripturæ, quam legit, mores conformare non vult, peccata ſua multiplicat, exaggeratque, & iram Dei contra ſe excitat;

in.

in illum quippe cadit quod ſcribit Apoſtolus Rom. 7. v. 8. & ſeqq. „ Sine lege peccatum mortuum erat .... „ ſed cum veniſſet mandatum, peccatum revixit .... „ & inventum eſt mihi mandatum, quod erat ad vi- „ tam, hoc eſſe ad mortem ... ut fiat ſupra modum „ peccans peccatum per mandatum. „ Enim vero annon peccat, qui reſiſtit Deo dicenti in Scripturis, quas præ manibus habet: *Nolite diligere mundum, neque ea, quæ in mundo ſunt.* 1. Joann. 2. Annon ſopitas cupiditates ſuſcitat, & præteritis peccatis contumaciam ſuperaddit, cum Scripturis diſcordat, & Deo in iis loquenti contradicit: Nam ex S. Auguſtino lib. 3. de doctrina Chriſtiana: *Nulla pagina fere ſanctorum librorum, in qua non ſonet; quod ſuperbis Deus reſiſtit, humilibus autem dat gratiam:* & iterum, *non præcipit Scriptura niſi caritatem, nec culpat niſi cupiditatem.* Ergo aſſiduus Srripturarum lector; qui nec illam nutrire, nec iſtam extinguere aut vincere curat, continuo Deum ſibi loquentem audire contemnit, & ideo, contumax, & judicium excepturus; de quo ait Chriſtus Joann. 9. v. 39. *In judicium ego in hunc mundum veni, ut .... qui vident, cæci fiant.* Sacrarum ergo Scripturarum ſtudioſus diligenter obſervet, quod legitur Matth. 5. juxta interpretationem S. Auguſtini l. 1. de Sermone Domini in monte: *eſto conſentiens adverſario tuo cito, dum es in via cum eo.* Sanctus enim Doctor rejectis tribus hujus textus interpretationibus ſuam ſic ſtatuit: „ Reliquum eſt, ut hic adverſarium „ præceptum Dei eſſe intelligamus. Quid enim ſic ad- „ verſatur peccare volentibus, quam præceptum Dei, „ id eſt, lex ejus & Scriptura divina, quæ data eſt „ nobis ad hanc vitam, ut ſit nobiſcum in via, cui „ non oportet contradicere, ne nos tradat judici, ſed „ ei oportet conſentire cito? Quis autem conſentit „ Scripturæ divinæ, niſi qui legit & audit pie defe- „ rens ei culmen auctoritatis, ut quod intelligit non „ propter hoc oderit, quod peccatis ſuis adverſari ſen- „ tit; ſed magis diligat correptionem ſuam, & gaudeat, „ quod morbis ſuis, donec ſanentur, non parcatur? „

Secundum, quod magna cura & ſollicitudine præmit-

tere debet Scripturarum ſtudioſus, eſt recta intentio, ut eas addiſcat non ad inanem gloriam, aut curioſitatem, aut aliquid ſimile, ſed tantum ad ædificationem ſuam prius, deinde aliorum. „ Sunt namque, *ait* „ *S. Bernardus Sermone 36. in Cantica*, qui ſcire vo„ lunt eo fine tantum, ut ſciant ipſi; & turpis curioſi„ tas eſt. Et ſunt qui ſcire volunt, ut ſcientiam ſuam „ vendant, verbi cauſſa pro pecunia, pro honoribus; „ & turpis quæſtus eſt. Et ſunt quoque qui ſcire vo„ lunt ut ædificent; & caritas eſt: & item qui ſcire „ volunt ut ædificentur; & eſt prudentia. Horum om„ nium ſoli ultimi duo non inveniuntur in abuſione „ ſcientiæ, quippe qui ad hoc volunt intelligere, ut „ benefaciant. Reliqui omnes audiant, ſcienti bonum „ facere & non facienti, peccatum eſt ei. Ac ſi per „ ſimilitudinem dicat, ſumenti cibum & non digerenti „ perniciosum eſt ei .... Nam multa ſcientia ingeſta „ ſtomacho animæ, quæ eſt memoria, ſi decocta igne „ caritatis non fuerit, & ſic per quoſdam artus ani„ mæ, mores ſcilicet & actus transfuſa atque digeſta „ nonne reputabitur in peccatum, tanquam cibus con„ verſus in pravos noxioſque humores? Annon malus „ humor peccatum eſt? Annon inflationes & torſiones „ in conſcientia ſuſtinebit qui hujuſmodi eſt, ſciens vi„ delicet bonum & non faciens? Advertis ne jam quam „ verum ſenſit Apoſtolus, quia *ſcientia inflat*? Volo „ proinde animam primo omnium ſcire ſeipſam, „ quod id poſtulet ratio & utilitatis & ordinis. Et „ ordinis quidem, quoniam quod non ſumus, primum „ eſt nobis: utilitatis vero, quia talis ſcientiæ non „ inflat, ſed humiliat, & eſt quædam præparatio ad „ ædificandum, niſi enim ſuper humilitatis ſtabile funda„ mentum, ſpirituale ædificium ſtare minime poteſt.„

Rectus igitur ordo poſtulat, ut Theologiæ diſcipulus ſuos prius, deinde aliorum defectus in Scripturis tanquam in ſpeculo intueatur, & ex ſeipſo quæ ſunt proximi intelligat, ut dicitur Eccli. 31. Hoc eſt, ex iis quæ in ſe deflet, ad aliorum vitia corrigenda humili & prudenti zelo incitetur. Namque ex S. Baſilio homil. 10. in Hexameron, ſacræ Scripturæ divinitus exaratæ

ratæ ſunt inſtar ſpeculi, per quod homines (qui ex innata ſuperbia perſpicaces ſunt ad detegendos aliorum defectus, interiorem vero animæ ſuæ faciem non vident) reflexo cæleſtis luminis radio proprias ſordes & maculas conſpiciant, detergantque; juxta illud Eccli. 21. *Verbum ſapiens, quodcumque audierit ſcius, laudabile & ad ſe adjiciet*, id eſt, ſibi accommodabit, ſibi recondet, & in proprios uſus aſſumet, ut cum Propheta dicere poſſit, Pſ. 62. *Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea, & labiis exultationis laudabit os meum*, infundi nimirum prius volens, & ſic effundere; nec ſolum infundi prius, ſed & impleri; quatenus de plenitudine eructaret, non oſcitaret de inanitate. Contra vero inſipiens veluti faſtidioſus conviva, ex Scripturis tanquam ex menſa laute præparata nihil ſibi ſumit; ſed cuncta aliis frangit, dividit ac miniſtrat, hoc eſt, quidquid legit, in argumentum docendi & corripiendi convertit. Tales erant Scribæ, qui clavem ſcientiæ deferentes non introibant. Matth. 22. tales hypocritæ, quos increpat Chriſtus Matth. 7. qui vident feſtucas in oculis aliorum, trabem vero ambitionis & inanis gloriæ in ſuis non advertunt. Qui autem ſibi nequam, cui bonus erit? Saltem ei, qui hujuſmodi eſt, declarat Eccleſia per os S. Bernardi Serm. 18. in Cant. *Mihi non decet ditari ex te exinanito: de cumulo, ſi vales, adjuva me: ſin autem, parcito tibi.*

Tertium, quod exigit ſacræ Scripturæ lectio, eſt ſumma reverentia & humilitas. Verbum enim Dei eſt, quo nihil ſacratius, nihil reverendum magis. Ibi Deus ipſe loquitur, ibi interpres Spiritus-ſanctus. *Ad quem autem reſpiciam*, ait Dominus Iſaiæ 66. verſ. 2. *niſi ad pauperculum, & contritum ſpiritu, & trementem ſermones meos*, quod repetit v. 5. *Audite verbum Domini, qui tremitis ad verbum ejus*. Ut enim habetur Deut. 5. *Quid eſt omnis caro, ut audiat vocem Dei viventis?* Quamobrem S. Chryſoſtomus homil. 2. de verbis Iſaiæ monet „ad Scripturarum lectionem accedendum, quemadmodum ſi in cælum ingreſſuri eſſemus, nam Scripturarum lectio cælorum eſt reſeratio: ora Prophetarum, Dei ſunt os. Et S. Auguſtinus lib. 3. Con-

ſeſſionum c. 5. „ Inſtitui, inquit, animum intendere „ in Scripturas ſanctas, ut viderem quales eſſent: „ & ecce video rem non compertam ſuperbis, neque „ nudatam pueris, ſed inceſſu humilem, ſucceſſu ex- „ celſam, & velatam myſteriis, & non eram ego ta- „ lis, ut intrare in eam poſſem, aut inclinare cer- „ vicem ad ejus greſſus.... tumor enim meus refugie- „ bat modum ejus, & acies mea non penetrabat inte- „ riora ejus. Veruntamen illa erat quæ creſceret cum „ parvulis, ſed ego dedignabar eſſe parvulus: „ Et ſerm. 63. de diverſis: „ Cum primo puer ad Scripturas „ divinas ante vellem afferre acumen diſcutiendi, quam „ pietatem quærendi, ego ipſe contra me claudebam „ januam Domini mei. Cum pulſare deberem, ut aperi- „ retur, addebam ut clauderetur, ſuperbus enim audebam „ quærere, quod niſi humilis non poteſt invenire. „

Quartum, quod ad ſacram lectionem diſponit, eſt ardor diſcendi: *Quaſi is qui arat & ſeminat, accede ad illam*, ait Sapiens Eccli. 6. & c. 25. *In omni animo tuo accede ad illam*. Trita eſt S. Auguſtini ſententia, l. 32. cap. 18. contra Fauſtum: *Non intratur in veritatem, niſi per charitatem*: quia ut ipſe ait Tractatu 16. in Joann. *ipſa efficitur dilectione, ut plenius & melius cognoſcatur*. Hunc autem ſacræ lectionis ardorem accendere debent immenſa rerum addiſcendarum utilitas, mira profunditas, & attemperata obſcuritas.

Primo, ea eſt Scripturæ ſacræ utilitas, ut illius ſtudioſus merito cum Sapiente dicere poſſit, *Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honeſtas*, Græce, *innumerabiles divitiæ per manus illius*, Sap. 7. Eſt ægris & peccatoribus, omnium medicinarum theſaurus, ex S. Chryſoſt. homil. 35. in Joann. *Omnis morbus animi*, inquit S. Auguſtinus in Pſal. 36. conc. 3. *habet in Scripturis medicamentum ſuum*. Eſt incipientibus, & parvulis in Chriſto lactis alimonia, grandioribus ſolidus cibus. *Quiſquis*, ait S Auguſtinus Tract. 3. in Joann. „ novit natum eſſe ſe (*ex Spiritu* „ *ſancto*) avide inhiet uberibus matris, & cito cre- „ ſcit. Eſt autem mater, Eccleſia: & ubera ejus duo „ teſtamenta Scripturarum divinarum, hinc ſugatur

„ lac

„ lac omnium Sacramentorum temporaliter pro æterna „ ſalute noſtra geſtorum, ut nutritus & roboratus per- „ veniat ad manducandum cibum, quod eſt: In principio erat Verbum. „ Eſt afflictis & mœrentibus efficax & unicum ſolatium, ut teſtantur Machabæi calamitatibus oppreſſi, l. 1. c. 12. *Nos enim cum nullo horum indigeremus, habentes ſolatio ſanctos libros qui ſunt in manibus noſtris.* Eſt locupletiſſimum promptuarium, unde Paſtores gregis aſſumunt arma potentiſſima Deo; *ſagittæ potentis acutæ, verba Dei ſunt.* inquit S. Auguſt. in Pſalm. 119. *Nemo pulcrius ſagittat ad amorem, quam qui vere verbo ſagittat: immo ſagittat cor amantis, ut adjuvet amantem: ſagittat ut faciat amantem.*

Secundo, mira eſt Scripturæ profunditas, ex S. Auguſtino epiſt. 137. alias 3. ad Voluſianum: „ Tanta, „ *inquit*, eſt Chriſtianorum profunditas litterarum, ut „ in eis quotidie proficerem, ſi eas ſolas ab ineunte „ pueritia uſque ad decrepitam ſenectutem maximo „ otio, ſummo ſtudio, meliore ingenio conarer addi- „ ſcere..... latet altitudo ſapientiæ, ut annoſiſſimis, „ acutiſſimis, flagrantiſſimis, cupiditate addiſcendi hoc „ contingat, quod eadem Scriptura quodam loco ha- „ bet: *cum conſumaverit homo tunc incipit.* S. Chryſoſtomus expendens Chriſti verba, *ſcrutamini Scripturas*, hom. 40. in Joann. & hom. 14. in Gen. ſic loquitur: *alte effodiendum eſt: in profundo enim deliteſcunt theſauri, ſicut gemmæ in profundo aquarum, & niſi ſummam adhibeamus diligentiam, nihil inveniemus.* Hom. 13. in Geneſ. *Scriptura ſicut aromata, quæ quanto magis digitis atteruntur, tanto majorem fragrantiam reddunt.* Et S. Gregorius lib. 4. Moral. cap. 1. *Sicut ex occurſu facies hominis cernitur, interiora niſi ex familari convictu; ita cum in ſacro eloquio ſola hiſtoria aſpicitur, nihil aliud quam facies videtur; ſed ſi huic aſſiduo uſu conjungitur, ejus nimirum mentem quaſi ex collecutionis familiaritate penetramus.*

Tertio, divina arte Scriptura apertis & obſcuris attemperata eſt, ut omnibus ad eam pateat acceſſus, & pauciſſimis ſtudioſis ſit penetrabilis. „ Placuit Deo, „ inquit S. Auguſtinus conſ. 3. in Pſ. 103. rerum fi-

„ guris

„ guris abſcondere ſapientiam ſuam, non auferre ſtudioſis, ſed claudere negligentibus, aperire pulſantibus. *Et epiſt.* 137. *alias* 3. ea quæ aperta continet, quaſi amicus familiaris, ſine fuco ad cor loquitur indoctorum atque doctorum. Ea vero, quæ in myſterio occultat, nec ipſa eloquio ſuperbo erigit, quo non audeat accedere mens tardiuſcula & & inerudita, quaſi pauper ad divitem; ſed invitat omnes humili ſermone quos non ſolum manifeſta paſcat, ſed etiam ſecreta exerceat veritate. „ Et præfatione in Pſalm. 93. „ ad hoc clauduntur quædam ſacramenta Scripturarum, non ut denegentur, ſed ut pulſantibus aperiantur. Si ergo affectu pio, & ſincera cordis caritate pulſetis; ille aperiet, qui videt unde pulſetis. „ Beati ergo, qui ſcrutantur teſtimonia ejus; non quia ſcrutando laborant, ſed quia ſapientiam, quam tanto ardore quærunt, invenient; ſcriptum quippe eſt Job 36. *in manibus abſcondit lucem*, ſcilicet negligentibus: in manibus tamen habet paratus eam effundere, ſi quis oculos cordis aperiat; ſubditur enim, *annuntiat de ea amico ſuo, quod poſſeſſio ejus ſit, & ad eam poſſit aſcendere.*

Quæ cum ita ſint, facile intelligit Theologiæ Candidatus ſe perfectum in ſacra Schola non evaſurum, niſi animum a vitiis expurget, afferatque rectam intentionem, humilitatem, & diſcendi ardorem; nullus quippe in qualibet arte aut ſcientia peritus eſſe poteſt, niſi ejus principia apprime noverit; atqui principia Theologiæ potiſſimum petuntur ex Scriptura ſacra, cujus plena notitia non habetur ſine laudatis diſpoſitionibus: Ergo.

CAPUT IV.

Utrum Theologia ſit neceſſaria?

R. Theologia generice ſpectata eſt Eccleſiæ ſimpliciter neceſſaria, non ſingulis Fidelibus; ſi vero ſpecifice ſumatur pro ſcholaſtica, eſt quidem longe

ge utiliſſima ; ſed abſolute non neceſſaria . Quatuor ſunt reſponſionis partes.

Prima pars probatur 1. ex Scriptura, Epheſ. 4. „ Ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos ... alios au- „ tem Paſtores & Doctores ad conſummationem San- „ ctorum, in opus miniſterii; in ædificationem Cor- „ poris Chriſti .... ut jam non ſimus Parvuli flu- „ ctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in „ nequitia hominum, in aſtutia, ad circumventionem „ erroris . Et c. 1. ad Tit. Oportet Epiſcopum ſine „ crimine eſſe ... amplectentem eum, qui ſecundum „ doctrinam eſt , fidelem ſermonem , ut potens ſit „ exhortari in doctrina ſana, & eos qui contradicunt „ arguere ; ſunt enim multi inobedientes, vaniloqui „ & ſeductores . „ Ergo ex Apoſtolo Doctores ſunt Eccleſiæ neceſſarii ad conſumationem Sanctorum , in ædificationem Corporis Chriſti , ne hominum inconſtantia & aſtutia ſeducantur Fideles , & pereat fides .

Probatur 2. actoritate ſimul & ratione S. Auguſtini lib. 14. de Trinitate cap. 1. ubi quatuor Theologiæ officia recenſet: *Eſt ſcientia*, inquit, *qua fides ſaluberrima, quæ ad veram beatitudinem ducit, gignitur, nutritur, defenditur, & roboratur:* atqui quatuor officia ſunt Eccleſiæ ſimpliciter neceſſaria; Ergo.

Ad 1. quidem fides non gignitur ſine prædicatione; *quomodo credent ei, quem non audierunt?* ait Apoſtolus Rom. 10. *quomodo autem audient ſine prædicante?* Qui vero prædicant, ii non modo myſteria & præcepta Evangelica ſimpliciter exponunt, ſed etiam omni momentorum genere firmant, ut auditores non ſolum ea memoriter teneant, quemadmodum pueri, ſed corde intelligant, & moribus exprimant, quod præſtare non poteſt, qui Theologus non fuerit.

2. Fidem inchoatam nutriri neceſſe eſt ſpirituali doctrina, ut colligitur ex Apoſtolo 1. Cor. 3. *tanquam parvulis in Chriſto*, inquit, *lac vobis potum dedi*, ut ſcilicet in eo creſcerent *in ſalutem*. 1. Petri 2. *Et in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti*, Epheſ. 4. Quid enim proderit, quod fideles didicerint, quæ ad ſalutem ſunt neceſſaria, ſi ea corde arido marceſcant, aut

curis

curis & ſollicitudinibus ſæculi ſuffocentur? Aſſidue ergo commoneri debent, & argumentis Theologicis excitari, ut ex fide vivant & operentur; *Nam fides ſine operibus mortua eſt.*

3. Vindicanda & deferenda eſt fides contra Hæreticormm impetus, & carnalium vaniloquia: atqui proprium & peculiare Theologiæ officium eſt ſanam doctrinam munire, Hæreticos comprimere, peſtilentes revincere, & adverſariorum tricas diſſolvere. „ Fi„ dem, inquit S. Hilarius lib. 12. de Trinitate, non „ nudam Apoſtolus atque inopem rationis reliquit, „ quæ quamvis potiſſima ſit ad ſalutem, tamen niſi „ per doctrinam inſtruatur, habebit quidem inter ad„ verſa tutum refugiendi receſſum, non etiam reti„ nebit conſtantem obſiſtendi ſecuritatem, eritque ut „ infirmioribus ſint poſt fugam caſtra, non etiam ut „ arma habentibus adſit interrita fortitudo. „

4. Roborandi & fulciendi ſunt fideles, ne pro humani ingenii imbecillitate circumferantur omni vento doctrinæ, ne mundi ſcandalis & pravis exemplis excidant a ſimplicitate, quæ eſt in Chriſto, aut dæmonis aſtutia & inatæ concupiſcentiæ inconſtantia ſeducantur. Nullus autem ad hæc idoneus ſine ope Theologiæ.

Secunda pars, nempe quod Theologia non ſit ſingulis neceſſaria, probatur 1. ex Scripturis, quæ docent fidem ad ſalutem ſufficere, Marci 16. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit*, 1. Cor. 12, *nunquid omnes Doctores?* 2. ex Sancto Auguſtino lib. 14. de Trinit. cap. 1. ubi de Theologia ſic ſcribit: „ Qua „ ſcientia non pollent fideles plurimi, quamvis pol„ leant ipſa fide plurimum. Aliud eſt enim ſcire „ tantummodo quod homo credere debeat propter „ adipiſcendam vitam beatam, quæ nonniſi æterna „ eſt; aliud autem ſcire hoc ipſum quomodo & piis „ auribus opituletur & contra impios defendatur. „

Tertia pars, quæ eſt de utilitate Theologiæ Scholaſticæ, probatur contra Pſeudoreformatos, qui eam impetunt, ut Religioni noxiam, & contra Theologos Scholaſticos, præſertim Sorbonicos, impotenter debacchantur: 1. Auctoritate Concilii Conſtantienſis ſeſſ. 8.

ubi,

ubi, inter alios VViclefi articulos, damnat eum, quæ ajebat; Univerſitates, Studia & Collegia, vana garrulitate introducta eſſe. 2. Quia Scholaſtica tria duntaxat addit poſitive, quam omnes laudant, nimirum ſtylum preſſiorem, methodum certam, & dialecticam, ſeu Philoſophiæ uſum; atqui tria hæc non mediocris ſunt utilitatis,

1. Quidem ſtylo ſimplici & aperto melius cognoſcitur quæſtionis propoſitæ ſtatus, ambiguitates ſi quæ ſint, accuratius enodantur, effugia efficacius præcluduntur, Hæreticorum ſophiſmata & fuci enucleatius deteguntur.

2. Methodus, qua utuntur Scholæ, maximam diſputationi lucem affert; dum res ſingulas ad propria capita revocat, quæ connexa ſunt, copulans: quæ a ſe invicem diſcreta, ſejungens.

3. Moderatum Dialecticæ & Philoſophiæ uſum fidei muniendæ, & contra Hæreticos tuendæ non parum utilem eſſe docent antiquiores Patres. S. Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromatum vocat Philoſophiam propugnaculum & vallum veritatis. *Eſt*, inquit, *per ſeipſam perfecta, & nullius indiget doctrina Salvatoris, utpote facultas & ſapientia Dei. Porro Græca Philoſophia ad eam accedens, non potentiorem facit veritatem, ſed ſophiſtarum adverſus eam impreſſiones imbecilles reddens, propulſanſque doloſas contra veritatem inſidias, congruum veritatis propugnaculum & vallum dicitur.* S. Baſilius in caput primum Iſaiæ ſcribit Dialecticam eſſe dogmatibus noſtris inſtar muri. S. Auguſtinus lib. 2. de doctrina Chriſtiana cap. 31. *Diſputationis diſciplina*, inquit, *ad omnia genera quæſtionum, quæ in litteris ſanctis ſunt penetranda & diſſolvenda, plurimum valet. Ibi cavenda eſt libido rixandi, & puerilis quædam oſtentatio decipiendi adverſarium.*

Quarta pars, ſcilicet quod Scholaſtica nec privatis, nec Eccleſiæ ſit abſolute neceſſaria, probatur, quia ſine ejus ope Eccleſia diu ſtetit & floruit, nimirum apud Græcos uſque ad octavum ſæculum, quo vixit S. Joann. Damaſcen. qui dicitur ejus parens; & apud Latinos uſque ad duodecimum ſæculum, quo Petrus

Lom-

Lombardus Epiſcopus Pariſienſis ſcripſit quatuor libros Sententiarum, a quibus vocatus eſt Magiſter Sententiarum.

Dices 1. contra primam noſtræ reſponſionis partem Iſaiæ 54. habetur, *ponam univerſos filios tuos doctos a Domino*: & Jer. 31. *non docebit ultra vir proximum ſuum, & vir fratrem ſuum, dicens: Cognoſce Dominum, omnes enim cognoſcent me a minimo eorum uſque ad maximum*. Quem locum Apoſtolus Hebr. 8. interpretatur de lege nova, de qua etiam ſic ſcribit Beatus Joannes epiſt. 1. cap. 2. *Non neceſſe habetis, ne aliquis doceat vos; ſed ſicut unctio ejus docet vos de omnibus*. Ergo nec Theologi, nec Doctores ſunt neceſſarii in lege nova.

Reſpondeo 1. neg. conſeq. quis enim credat ſuperfluum eſſe Dei promiſſionem, Jer. 30. *Dabo vobis Paſtores juxta cor meum, & paſcent vos ſcientia & doctrina?* An Chriſtus fruſtra præcepit Apoſtolis Matthæi 28. ut docerent omnes Gentes? aut poſuit in Eccleſia Paſtores & Doctores? Epheſ. 4. Nonne fides ita neceſſaria eſt ex auditu, ut, qui non audierunt, credere non poſſint? Rom. 10.

Textus itaque, qui nobis opponuntur, eo modo accipiendi ſunt, quo intelligimus illud Apoſtoli 1. Corinth. 3. *Neque qui plantat eſt aliquid neque qui rigat; ſed qui incrementum dat, Deus*. Nimirum ſicut Agricola, fructus, quos colligit, ſuo labori, quamvis neceſſario, tribuere non debet, ſed Dei benedictioni: ita Apoſtolus, aut quivis Paſtor vel Doctor, fidem & obedientiam audientium non aſcribat exteriori doctrinæ, cujus Miniſter eſt, ſed interiori gratiæ & unctioni Spiritus ſancti, qui intus ſolus efficaciter docet de omnibus, quæ extrinſecus audiuntur. Unde in forma

Reſpondeo 2. diſtinguendo antec. erunt omnes docti a Domino mediante miniſterio Paſtorum & Doctorum, Conc. ſine illorum miniſterio, Nego atec.

Inſtabis: atqui erunt docti ſine eorum miniſterio; ait enim, *non docebit ultra vir proximum ſuum*. Ergo.

Nego

Nego ſubſumptum, cujus confirmationem diſtinguo, non docebit ſecundum quid, Concedo: non docebit abſolute & ſimpliciter, Nego. Itaque cum ab adventu Chriſti idololatria prorſus deſierit apud Judæos, nec irrepſerit apud Chriſtianos, neceſſe non eſt ut hodie Doctores dicant Eccleſiæ, vel etiam Synagogæ *filiis ſicut* olim Prophetæ, Cognoſce Dominum, omnes quippe illius notitiam fere cum lacte materno hauriunt. Sed præterquamquod a Paſtoribus & Doctoribus perficienda eſt illa notitia, cum ſit admodum rudis, multa alia ad ſalutem neceſſaria edoceri debent.

Dices 2. contra ſecundam noſtræ reſponſionis partem: 1. Petri cap. 3. v. 15, omnes fideles parati eſſe debent ad ſatisfaciendum omni poſcenti rationem de ea, quæ in ipſis eſt, ſpe. Ergo Theologia eſt ſingulis neceſſaria.

Diſtinguo antecedens: ad ſatisfaciendum per ſimplicem myſteriorum fidei expoſitionem, Concedo, per exquiſitam defenſionem, Nego antec.

Dices 3. contra tertiam reſponſionis partem: antiquiores Patres conſtanter docent Philoſophiam in Scholis Chriſtianis non eſſe admittendam: Ergo.

Diſtinguo antec. juxta, proprer quæ capite primo diximus non eſſe admittendam, ut dominetur, Concedo, ut obſequatur, Nego antecedens. Solutio patet ex dictis pag. 5. & 6.

Inſtabis. Theologia Scholaſtica fidei minuit meritum: nam ex S. Gregorio hom. 26. in Evangelia, fides amittit meritum, ubi ratio præbet experimentum: Ergo Theologia Scholaſtica non eſt Eccleſiæ utilis.

Nego ant. cujus confirmationem diſtinguo: ubi ratio evidens præbet experimentum rei credendæ, ut in S. Thoma, qui prius noluit credere Chriſtum reſurrexiſſe, quam palparet vulnerum ejus cicatrices, Concedo; de eo enim agit S. Gregorius; ubi ratio præbet experimentum eorum, puta miraculorum, quæ perſuadent Deum revera dixiſſe quæ ad credendum proponuntur, Nego; Deus vult rationabile eſſe obſequium fidei noſtræ; ſcriptum quippe eſt, *qui cito cre-*

dit, levis eſt corde. Porro Theologia Scholaſtica non præbet experimentum rerum fidei, v. g. Chriſtum eſſe Patri conſubſtantialem, ſed evincit ſolummodo illud eſſe a Deo revelatum, ac proinde fide divina credendum, efficaciterque refellit quidquid contra objicitur. Illud autem Religioni Chriſtianæ utiliſſimum eſſe nemo non videt.

CAPUT V.

De Locis Theologicis.

Q. 1. *Quid eſt locus Theologicus?*

R. Eſt ſedes, ac veluti promptuarium, unde Theologus ſua argumenta depromit inſtar Rhetorum & Philoſophorum, qui habent ſuos locos communes, ex quibus omnis eorum argumentatio reperitur.

Q. 2. *Quotuplex eſt locus Theologicus?*

R. Duplex; internus & externus.

Internus is dicitur, ex quo Theologia eruit principia ſibi propria, quales ſunt propoſitiones a Deo revelatæ.

Externus eſt ſedes principiorum extraneorum, quæ Theologia repetit ex Philoſophis, atque Hiſtoricis, ad elucidanda Religionis noſtræ myſteria, & eorum conſectaria; Theologus enim utitur ratione & auctoritate tum Philoſophorum, tum Hiſtoricorum profanorum, ut ſuadeat Religionem Chriſtianam nihil docere, quod lumini naturali repugnet.

Q. 3. *Quotuplex eſt locus internus?*

R. Duplex, neceſſarius, & non neceſſarius.

Neceſſarius continet propoſitiones expreſſe revelatas, quæ ſunt principia, ex quibus certa & infallibilis deducitur concluſio Theologica.

Non neceſſarius ſubminiſtrat principia, ex quibus eliciuntur concluſiones magis vel minus probabiles, prout principia illa ſunt magis aut minus probabilia.

Q. 4. *Quotuplex eſt locus internus neceſſarius?*

R. Triplex, nempe Scriptura ſacra, Traditio divina,

na, & Eccleſia. Theologia quippe in hoc differt ab aliis ſcientiis vulgaribus, quod iſtæ omnes ſuas concluſiones referant ad aliquod principium, omnibus naturali lumine notum; illa vero ad revelationem ſeu Dei revelantis auctoritatem: atqui Deus nihil revelavit ad communem hominum ſalutem, quod non contineatur in Scriptura & Traditione: ergo Scriptura & Traditio ſunt loci, quos Theologus neceſſario conſulere debet. Cum autem nobis non conſtet niſi per Eccleſiam, quo ſit vera Scriptura, ut infra dicetur, obſcuritaſque in Scriptura & Traditione paſſim occurrat, neceſſe eſt Theologum ad Eccleſiam recurrere, tum ut veras Scripturas & Traditiones a falſis diſcernat, tum ut veram earum intelligentiam aſſequatur; Ergo tres omnino ſunt neceſſarii loci Theologici, nimirum Scriptura, Traditio, & Eccleſia, ad quos ceteri revocandi ſunt.

Ad Traditionem divinam revocatur omnium Sanctorum Patrum conſenſio in uno dogmate; ut enim ait Vincentius Lirinenſis, illud recte habetur ut ab Apoſtolis traditum, quod ſemper, & ubique, & ab omnibus creditum eſt.

Dixi, *omnium Sanctorum Patrum conſenſio*; ſi enim ſeparatim ſpectentur, quamvis eorum auctoritas ſit maximi ponderis, non eſt tamen ineluctabilis, nec omnino certa, niſi ad eam accedat judicium Eccleſiæ. Ita S. Aug. Ep. 82. alias 29. ad S. Hier. in qua ſic ſcribit: *ego fateor charitati tuæ, ſolis eis Scripturarum libris, qui jam canonici appellantur, didici hunc timorem honoremque deferre, ut nullum eorum auctorem ſcribendo aliquid erraſſe firmiſſime credam: alios autem ita lego, ut quantalibet ſanctitate, doctrinaque præpolleant; non ideo verum putem, quia ipſi ita ſenſerunt: ſed quia mihi, vel per illos auctores canonicos, vel probabili ratione, quod a vero non abhorreat, perſuaderi potuerunt.* Atque hac mente S. Doctor rejicit ſententiam S. Cypriani & Conciliorum particularium ab ipſo celebratorum circa baptiſma ab Hæreticis collatum, quæ erat contraria traditioni Eccleſiæ, & aliorum Patrum Doctrinæ, & a poſterioribus Conciliis, maxime a Concilio Nicæno generali, emendata.

Ad Eccleſiam reducuntur 1. Concilia generalia; illam quippe repræſentant, infallibiliterque definiunt quæ ſunt fidei, & a Deo revelata. 2. Decreta ſummorum Pontificum univerſaliter recepta, Eccleſia enim diſperſa non poteſt recipere doctrinam falſam, ſicut nec in Concilio congregata docere, ut infra probabitur.

Dixi *univerſaliter recepta*, nam Romanus Pontifex ſub duplici velut ſtatu ſpectari poteſt, vel una cum Eccleſia aut Concilio generali: vel extra generale Concilium. Priori modo peculiarem & ſeparatum ab Eccleſia locum non conſtituit. Poſteriori vero, licet ſummam habeat in Eccleſia præ reliquis ſigillatim Epiſcopis auctoritatem, ſanctioneſque ipſius maximæ venerationi omnibus eſſe debeant; ex ejus tamen Decretis præciſe firmum omnino, & apud omnes indubitatum argumentum educi nequit, cum bene multi, & maxime Theologi Pariſienſes negent ejus judicia eſſe irreformabilia, niſi Eccleſiæ conſenſus accesſerit; alioquin fruſtra convocarentur Concilia generalia.

Q. 5. *Quotuplex eſt locus internus non neceſſarius?*

R. Quadruplex, primus eſt auctoritas Sedis Apoſtolicæ ſeorſim ſpectatæ, quæ apud omnes Catholicos maximi eſt ponderis, ut jam diximus; ſecundus, Conciliorum Provincialium & Nationalium: tertius, SS. Patrum; quando ſeparatim ſpectantur: quartus Theologorum: in quacunque enim arte peritis credendum eſſe, ratio ipſa docet. Immo concors & conſtans conſenſio omnium Scholarum in aliquo fidei aut morum dogmate tradendo, tantæ eſt auctoritatis, ut ei repugnare temerarium ſit.

Q. 6. *Quotuplex eſt locus externus?*

R. Triplex, primus auctoritas rationis: ſecundus Philoſophorum; tertius Hiſtoricorum. Sed Hiſtoria duplex, alia Eccleſiaſtica, alia profana. Prior non eſt Theologiæ extranea; ſi enim habeat Scriptores fide dignos, & ſecum invicem conſentientes, non eſt contemnendum Traditionis teſtimonium. Poſterior vero, licet extranea, aliquando inſervit ad intelligendas & explicandas ſacras Litteras.

Ex

Ex miraculis etiam Theologus certas elicit concluſiones. Sed miracula, quæ in Scripturis non referuntur, ad Hiſtoriam pertinent.

Ergo ſunt omnino decem loci Theologici. Primus eſt Scriptura. Secundus, Traditio, ſub qua continetur SS. Patrum conſenſio. Tertius, Eccleſia, in qua intelliguntur Concilia generalia. Quartus, Decreta Summorum Pontificum ſeorſim ab aliis Epiſcopis ſpectatorum. Quintus, Concilia particularia. Sextus, Sancti Patres ſeparatim ſpectati, quando a communi aliorum ſententia non recedunt. Septimus, Scholæ Theologicæ: Octavus, ratio naturalis. Nonus auctoritas Philoſophorum. Decimus, Hiſtoria.

CAPUT VI.

De Scriptura Sacra.

§. I.

De notione Scripturæ Sacræ.

Q. 1. *QUid eſt Scriptura Sacra?*

R. Eſt verbum Dei ſcriptum ipſo afflante.

Dicitur 1. *Verbum Dei*, in quo Scriptura convenit cum Traditionibus divinis, quæ ſunt verbum Dei.

Dicitur 2. *ſcriptum*, quo diſtinguitur a Traditionibus divinis, quæ non ſunt Deo afflante ſcripto traditæ, ſed voce duntaxat. Expendemus autem Capite ſequenti, utrum Chriſtus nonnulla dixerit, quæ non ſunt ſcriptis exarata.

Dicitur 3. *ipſo afflante*, quibus terminis Scriptura divina differt a Canonibus & definitionibus Eccleſiæ in materia fidei, quæ quidem definitiones, licet ſint verbi Dei explicationes ſcriptæ Spiritu ſancto aſſiſtente, non ſunt tamen Scriptura ſacra; quia ſcriptis traditæ non ſunt Spiritu ſancto afflante. Illud autem di-

ſcrimen elucidabitur familiari exemplo famuli, qui eſt domino ſuo a ſecretis. Ipſe enim epiſtolas duplicis generis ſcribere poteſt. 1. Si cum poſſit viva voce perferre mandata domini ſui, ea tranſmittat per epiſtolas quas proprio motu & ſine domini impulſu exaravit. 2. Si domino dictanti ſolam manum præbeat. Epiſtolæ primi generis ſunt revera famuli, licet aliud non contineant, quam verba a domino accepta, & ad alios perferenda. Epiſtolæ vero ſecundi generis proprie adſcribuntur domino, eſt enim auctor & cauſſa princeps hujuſmodi ſcripturæ, manus vero famuli veluti inſtrumentum. Priori modo Concilia generalia in definitionibus fidei verba Dei litteris conſignarunt, poſteriori vero Scriptores ſacri.

Q. 2. *Quid eſt iſte Dei afflatus reſpectu Scripturis ſacris?*

R. Antequam huicce quæſtioni graviſſimæ fiat ſatis, advertendum eſt triplici modo concipi poſſe Deum mentem alicujus Scriptoris afficere, ſcilicet vel revelatione, vel inſpiratione, vel aſſiſtentia quadam ſpeciali.

Revelatio eſt ignotæ antea veritatis facta divinitus manifeſtatio. Ita Iſaias c. 45. revelatione divina noverat Cyrum aliquando futurum populi Iſraelitici liberatorem.

Inſpiratio eſt incitatio quædam interior, motuſque inſolitus, quo quis ad loquendum vel agendum impellitur, ſine rationis aut libertatis periculo.

Specialis aſſiſtentia eſt peculiare auxilium, quo Deus adeſt Scriptori, non quaſi ſingulis verbis aut ſententiis præeat, ſed ne inter ſcribendum in errorem labatur. His præmiſſis.

Reſpondeo 1. Res aliquæ Scriptoribus ſacris fuerunt revelatæ; ſed non omnes. Duæ ſunt reſponſionis partes.

Prima pars probatur: quia revelatio eſt ignotæ antea veritatis facta divinitus manifeſtatio; atqui multa Prophetis manifeſtata ſunt, quæ prius ignorabant, v. g. Iſaiæ quod Virgo eſſet paritura, c. 7. v. 14. quod Chriſtus multa paſſurus eſſet, Iſaiæ cap. 53. In medio,

hebdomadæ ſeptuageſimæ occidendus, Dan. 9. Triginta argenteis a Diſcipulo tradendus, Zach. 11. &c.

Secunda pars probatur, quia ſacris Scriptoribus manifeſtari non potuerunt, quæ vel oculis viderant, ut Moyſes Ægyptiorum plagas, Joſue Iſraelitarum victorias in ingreſſu terræ promiſſionis, S. Joannes Chriſtum pendentem & morientem in Cruce, vel ex teſtibus fide dignis didicerant, ut S. Lucas de ſeipſo aſſerit cap. 1. Evangelii v. 2.

Reſpondeo 2. non ſufficit ſpecialis Spiritus ſancti aſſiſtentia, alias canones Eccleſiæ eſſent Scriptura divina; in iis enim condendis non defuit illa ſpecialis aſſiſtentia.

Reſpondeo 3. præter ſpecialem Spiritus ſancti aſſiſtentiam, admittenda eſt in Scriptoribus ſacris inſpiratio divina.

Probatur 1. ex Scriptura 2. Petri cap. 1. verſ. 20. *Omnis prophetia Scripturæ propria Interpretatione non fit, non enim voluntate humana allata eſt aliquando prophetia* (id eſt Scriptura ſacra,) *ſed Spiritu ſancto inſpirati, locuti ſunt ſancti Dei homines*, græce legitur, *Spiritu ſancto acti & impulſi*. 2. Tim. 3. v. 16. *Omnis Scriptura divinitus inſpirata, utilis eſt ad docendum*. Matth. cap. 22. v. 43. *Quomodo ergo David in Spiritu ſancto vocat eum Dominum dicens: Dixit Dominus Domino meo; ſede a dextris meis?* Luc. 1. v. 7. *Sicut locutus eſt per os Sanctorum*.

Probatur 2. ex conſtanti traditione, in Symbolo Conſtantinopolitano dicitur de Spiritu ſancto, *qui locutus eſt per prophetas*; S. Ignatius Epiſt. ad Magneſianos, S. Juſtinus Apol. 2. S. Clemens Alexandrinus in admonitione ad Gentiles, Origenes in prœmio lib. Periarchon, Athenagoras in legatione pro Chriſtianis, S. Hieronymus Præfat. in Epiſt. ad Philemonem, S. Auguſtinus lib. 18. de Civit. Dei cap. 38. & alii docent auctores ſacros ad ſcribendum fuiſſe inſpiratos, motos, impulſos.

Ergo nihil eſt in Scriptura ſacra, quod non ſit veriſſimum ſive in dogmatibus, ſive in hiſtoriis, ſive in chronologia; quia ſingula ſunt Dei verba, *eſt autem*

Deus verax, Rom. 3. & *Deus veritatis*, Pſ. 30. *Non eſt quaſi homo, ut mentiatur*, Num. 25. Hinc S. Auguſtinus Epiſt. 82. alias 29. de ſacris libris ait, *didici hunc timorem honoremque deferre, ut nullum eorum auctorem ſcribendo erraſſe aliquid firmiſſime credam, ut ſi aliquid in eis offendero libris quod videatur contrarium veritati*, (ut contingit aliquando in chronologia & aliis levioribus,) *nihil aliud, quam vel mendoſum eſſe codicem, vel interpretum non aſſecutum eſſe quod dictum eſt, vel me minime intellexiſſe non ambigam*.

Q. 3. *Singula Scripturæ verba ſunt ne a Spiritu ſancto inſpirata & dictata, ita ut vocabulorum compoſitio & ſtylus ad ipſum referenda ſint?*

R. Duplex eſt in Scholis oppoſita ſententia; Toſtatus in cap. 11. Num. Eſtius in cap. 3. 2. ad Timoth. & plures graves Theologi illud affirmant, immo Lovanienſes & Duacenſes Sententiam oppoſitam notant, ut minus orthodoxam, ſic enim inquiunt in ſuis cenſuris, „ intoleranda prorſus & grandia blaſphemia eſt, ſi quis vel verbum aſſerat in Scripturis inveniri otioſum .... Singula verba Scripturarum ſingula ſunt Sacramenta, ſinguli ſermones, ſyllabæ, apices, puncta divinis plena ſunt ſenſibus, ait enim Chriſtus Matth. 5. *jota unum, aut unus apex non præteribit a lege*; & S. Chryſoſtomus homil. 18. in Geneſ. ſcribit nihil temere vel fortuito loqui divinam Scripturam; ſed & ſyllabam & apiculum reconditum habere theſaurum; S. Auguſtinus tract. 120. in Jo: ad hæc verba, *unus militum lancea latus ejus aperuit*; S. Bernardus Serm. 72. in Cant. & alii Patres paſſim docent ex peculiari Dei conſilio factum fuiſſe, ut unam præ alia vocem Scriptores ſacri uſurpaverint. Et illud ſuaderi poteſt ratione, quia tanta eſt ſententiarum inter & verborum delectum connexio, ut illæ a Deo ſine iſtis Scriptori ſacro inſpirari non potuerint.

Nec obſtat, inquiunt, diverſum Scriptorum ſacrorum ſtylus; nam Spiritus ſanctus rationem habuit ſtatus, ingenii, & educationis eorum, quos ad ſcribendum

mo-

movebat: decebat quippe ut Amos gregum paſtor humiliori ſtylo ſcriberet, quam Iſaias ex regia ſtirpe oriundus; Joannes olim piſcator, quam Lucas liberalibus diſciplinis inſtructus.

Bellarminus tamen & alii Theologi ſat communiter negant Spiritum ſanctum inſpiraſſe & dictaſſe omnia & ſingula Scripturæ verba. Dico, *omnia*, concedunt enim ea fuiſſe inſpirata, quibus exprimuntur myſteria, & alia graviora, quæ captum Scriptoris ſacri ſuperant, cum ad exponenda, quæ adeo ab humanis ſenſibus remota ſunt, naturalis loquendi facultas non videatur ſufficere; ſed contendunt in facilioribus & perviis, puta in hiſtoriis deſcribendis, Spiritum ſanctum ſcriptoribus ſacris permiſiſſe verborum delectum, ſpecialiterque duntaxat adſtitiſſe, ne alicubi laberentur. Probant autem ſuam ſententiam. 1. quia idem auctores eaſdem aliis verbis, alioque ordine nonnunquam deſcribit, ut videre eſt in Moyſe, qui Decalogum refert Exodi 20. & Deut. 5. alio verborum delectu. 2. quia auctor libri 2. Machab. c. 2. v. 27. teſtatur ſe opus illud confeciſſe multo labore & ſudore, Capite vero ultimo v. 39. dubitans num effectus votis ſuis reſponderit, opus concludit his verbis, *& ſi quidem bene & ut hiſtoriæ competit, hoc & ipſe velim: ſin autem minus digne, concedendum eſt mihi*. Ergo non manum duntaxat & calamum tanquam amanuenſis præbuit Spiritui ſancto ſingula verba dictanti, ſed propriam induſtriam adhibuit; crimen enim eſt in dubium revocare, num Spiritus ſanctus verba congrua delegerit, eaque apte & concinne ordinaverit, blaſphemum quoque petere ut venia ei concedatur. 3. quia huic ſententiæ favent S. Dionyſius Alexandrinus apud Euſebium lib. 7. Hiſt. cap. 25. Arnobius lib. 1. contra Gentes, S. Hieronymus Epiſt. ad Algaſiam, S. Auguſtinus lib. 2. de conſenſu Evangeliſtarum c. 28. num. 67. & alii. Quare illi ut probabiliori & communiori ſubſcribendum videtur.

Neque vero ex hac ſententia ſequitur ſacram Scripturam integraliter ſumptam, non eſſe verbum Dei; ſed partim verbum Dei, partim verbum hominum.

Namque 1. res omnes & ſingulæ ſententiæ inſpiratæ ſunt, deinde verba ipſa ſaltem confuſe a Spiritu ſancto ſimul ſubminiſtrata eſſe intelligitur exemplo Principis, qui per amanuenſem dupliciter ſcribit epiſtolas, quibus propria manu ſubſcribit, aliquando quidem dictando ſingula verba, alias vero generatim declarando dumtaxat quid epiſtola continere debeat, quove ſtylo velit eam exarari, an humiliari, aut ſublimiori an fine, aut cum teſtificatione honoris & obſervantiæ erga eum, ad quem dirigitur. Certum utrolibet modo epiſtola fuerit ſcripta, legitur ut epiſtola Principis; ipſe ſolus & nullatenus amanuenſis in ea loquitur.

§. II.

De variis Scripturæ ſenſibus.

Q. 1. *Scriptura ſacra habet ne plures ſenſus ſub una littera?*

R. Conſtat ex Scriptura in ſequentibus reſponſionibus laudanda, eandem litteram parere plures ſenſus. Illud agnoſcunt tum Judæi, tum Chriſtiani. „ Dummodo charitas (*inquit S. Bernardus ſerm.* 51. *in Cant.*) cui Scripturas ſervire oportet, eo ædificet plures, quo plures ex eis in opus ſuum veros erudierit intellectus. Cur enim hoc diſpliceat in ſenſibus Scripturarum, quod in uſibus rerum aſſidue experimur? In quantos v. gr. ſola aqua noſtrorum aſſumitur corporum uſus? Ita unus quilibet divinus ſermo non erit abs re, ſi diverſos pariat intellectus, diverſis animarum neceſſitatibus & uſibus accommodandos. *Et S. Chryſoſtomus hom.* 37. *in Gen. ait*: „ In una dictione plurima ſæpe multitudo ſenſuum invenitur; divina enim ſunt dogmata, non humana.

Q. 2. *Quotuplex eſt Scripturæ ſenſus?*

R. Duplex, litteralis & myſticus, ſeu ſpiritualis.

Senſus litteralis eſt, quem littera ipſa exprimit: v. gr. hujus propoſitionis, *Abraham duos filios habuit, unum de ancilla, & unum de libera.* Gal. 4. v. 22.

ſen-

ſenſus litteralis eſt quod extiterit homo nomine Abraham, qui ex duabus uxoribus, quarum una erat libera, altera ancilla, ſuſcepit duos filios; termini enim propoſitionis illud exprimunt.

Senſus myſticus, qui non verbis ipſis, ſed rebus per verba ſignificatis indicatur, ut in allatæ propoſitionis exemplo, non nomina illa, *ancilla libera*, ſed perſonæ his nominibus myſtice, ſeu ſpiritualiter ſignificatæ, Jeruſalem terreſtrem & Eccleſiam ſignificant, interprete Apoſtolo, Gal. cap. 4.

Q. 3. *Quotuplex eſt ſenſus litteralis?*

R. Duplex, alter proprius, alter metaphoricus.

Proprius eſt, quem verba proprie accepta efficiunt; ut in hac propoſitione ; Abraham duos filios habuit, metaphoricus vero, qui conflatur ex verbis improprie acceptis; ut cum dicitur Chriſtus ſedere ad dexteram Patris, dexteræ enim vocabulo non corporis pars, ſed honoris æqualitas intelligitur.

Q. 4. *Quotuplex eſt ſenſus myſticus.*

R. Triplex, nempe allegoricus, tropologicus, & anagogicus.

Allegoricus dicitur, cum res geſtæ in veteri lege, accipiuntur ut figuræ eorum quæ in nova lege implenda erant; ſic aries inter vepres cornibus hærens, & ab Abrahamo immolatus loco Iſaaci, Geneſ. 22. in ſenſu allegorico ſignificat Chriſtum ſpinis coronatum, & Cruci affixum.

Tropologicus, qui ad mores informandos pertinet; ſic circumciſio carnis, quæ apud Judæos in uſu erat, in ſenſu tropologico & morali ſignificabat vitiorum & cupiditatum reſectionem, Rom. 2. v. 29.

Anagogicus eſt, cum verba & res geſtæ referuntur ad patriam cæleſtem, quemadmodum Apoſtolus Hebr. 9. ingreſſum Pontificis in ſancta ſanctorum refert ad introitum Chriſti in cælum.

Quadruplex autem ille ſenſus memoriæ juvandæ cauſſa comprehendi ſolet duobus his verſibus:

Littera geſta docet, quid credas allegoria,
Moralis quid agas, quo tendas anagogia.

Q. 5. *Poteſt ne eſſe multiplex ſenſus litteralis unius & ejuſdem loci ſcripturarum?*

R. Affirmat S. Thomas 1. part. q. 2. art. 10. & omnes communiter Theologi, probaturque, quia ſenſus litteralis is eſt, quem intendit Scripturæ auctor, nempe Deus: atqui Deus per eamdem litteram plura aliquando ſignificare intendit. Ergo.

Minor probatur nonnullis Scripturæ locis, in quibus Deus diverſa ſimul ſignificavit. Exodi c. 12. dicitur tum de Agno Paſchali a Judæis immolando: *os non comminuetis ex eo*, tum de Chriſto, qui in cruce immolatus eſt abſque crurium confractione, Jo: 19. v. 36. De Salomone quoque & de Chriſto ſimul dictum eſt: *Ero illi in Patrem, & ipſe erit mihi in Filium*, Hebr. 1. v. 5.

Ergo ſenſus ſpiritualis eſt aliquando litteralis; quia ſenſus litteralis eſt ſenſus a Deo per litteram intentus: atqui conſtat ex allatis Scripturæ exemplis, & pluribus aliis, quæ adduci poſſent, Deum per aliquid corporaliter gerendum, intendere aliud ſpiritualiter intelligendum; v. gr. per immolationem Agni Paſchalis, ſpirituale Chriſti ſacrificium; per panes azymos, conſcientiæ puritatem: Ergo.

Q. 6. *Ex quo Scripturæ ſenſu Theologia certum argumentum ducere poteſt?*

R. Ex ſolo ſenſu litterali; quia verba Scripturæ detorta ad alios ſenſus, quamvis pios, & contra veritatem minime pugnantes, non ſunt ſub illo reſpectu verba Dei, ſed verba hominis; cum, ut ſupponitur, Deus per ea non dixerit, quod ipſis affingitur; ac proinde ſi auctor nullius ſit auctoritatis, nullum robur tribuit verbis in ſenſu a ſe excogitato acceptis.

Dixi, *ſi auctor nullius ſit auctoritatis*; nam ſi ſit Eccleſiæ Doctor, pii illi ſenſus habebunt auctoritatem, quam ipſe meretur, quin & majorem, ſi Eccleſia illos ut tales approbaverit. Ita S. Auguſtinus epiſt. 93. alias 48. cap. 8. „ Quis autem, *inquit*, non impudentiſſime nitatur aliquid in allegoria poſitum pro „ ſe interpretari, niſi habeat & manifeſta teſtimonia,

„ quo-

„ quorum lumine illuſtrentur obſcura? « Et S. Hieronymus in cap. 13. Matth. *Nunquam parabolæ & dubia ænigmatum intelligentia poteſt ad auctoritatem dogmatum proficere.*

Supereſt gravis difficultas, quomodo genuinæ Scripturæ poſſint dicerni a falſis, & verus earum ſenſus; ſed commodius diſcutietur ubi de Traditionibus & de Eccleſia, quam demonſtrabimus contra Novatores eſſe Judicem controverſiarum, quæ in materia fidei occurrunt.

§. III.

De diviſione Scripturæ ſacræ.

Q. 1. QUomodo dividitur Scriptura ſacra?

R. Dividitur in vetus & novum Teſtamentum. Vetus continet 45. libros, & novum 27. ſicque ſunt omnino 72. libri divini, ſcil. Geneſis, Exodus, & alii, quos Conc. Trid. ſeſſ. 4. recenſet & declarat ſacros & canonicos his verbis: „ Si quis autem „ libros ipſos integros cum omnibus ſuis partibus, „ prout in Eccleſia Catholica legi conſueverunt, & „ in veteri vulgata Latina editione habentur, pro ſa„ cris & canonicis non ſuſceperit . . . anathema ſit.

Q. 2. *Unde Libri ſacri appellantur Canonici?*

R. Duplici ex cauſſa, 1. quia ſunt norma & regula fidei & morum, 2. ac præſertim, eo quod in Eccleſiæ canonem ſeu catalogum relati ſint.

Q. 3. *Omnes illi Libri fuerunt ne ſemper ſacri & canonici?*

R. Fuerunt quidem ſemper ſacri; quia ſinguli, Spiritu ſancto afflante, ſunt editi, ſed non omnes ab initio in Eccleſiæ canonem relati fuere, eo quod nonnulli Catholici de eorum auctoritate dubitarint. Hinc Libri ſacri alii dicuntur Protocanonici, ideſt, ante alios, alii Deuterocanonici, hoc eſt poſterius in canonem relati.

Q. 4. *Quinam Libri ſunt Deuterocanonici?*

R. In veteri Teſtamento occurrunt Libri Tobiæ, Judith,

Judith, Sapientiæ, Eccleſiaſtici, Baruch, Epiſtola Jeremiæ, duo Machabæorum, nonnullæ partes Danielis & Estheris. In novo autem Marci caput ultimum, Lucæ Hiſtoria de ſudore Chriſti ſanguineo c. 22. Joannis Hiſtoria de Muliere adultera capit. 8. Epiſtola ad Hebræos, Jacobi epiſtola, Petri epiſtola 2. Joannis 2. & 3. Judæ epiſtola, & Apocalypſis.

Q. 5. *Qua ratione, quove fundamento Concilium Tridentinum omnes illos Libros in Canonem inſeruit?*

R. Ea prorſus ratione, qua Eccleſia ſolet dirimere alias fidei controverſias, ſcilicet Scriptura vel Traditione: ipſius enim eſt definire quis ſit verus Scripturæ ſenſus, ubi de eo ambigitur, & ſecernere Divinas Traditiones a falſis: ſic in controverſia tum Millenariorum, qui nixi teſtimoniis quorumdam veterum, negabant animas plene purgatas ſtatim avolare in cælum; tum Donatiſtarum, qui auctoritate Tertulliani, SS. Cypriani, & Firmiliani probare conabantur non eſſe ratum baptiſmum ab Hæreticis collatum, Eccleſia declaravit, quæ eſſet vera Apoſtolorum Traditio, & juxta eam proſcripſit illos errores: Atqui Patribus Tridentinis ſat aperta erat Apoſtolica Traditio, ut prædictos Libros in canonem referrent; namque 1. conſtat ex epiſtola tertia Innocentii I. ad Exuperium ſcripta anno 405. ex Concilio tertio Carthaginenſi, cui interfuit S. Auguſtinus anno 419. ex c. 8. lib. 2. de Doctrina Chriſtiana ejuſdem ſancti Doctoris, & ex Decreto Gelaſii in Concilio Romano anno 494. illos Libros tanquam divinos prius repoſitos fuiſſe in canone Eccleſiæ Romanæ & Africanæ. Omittitur quidem alicubi, ut apud S. Auguſtinum citato c. 8. liber Baruch, quia cum Propheta ille fuerit ſcriba Jeremiæ, prophetiæ illius a quibuſdam laudatæ ſunt tanquam prophetiæ Jeremiæ. 2. Quamvis Patres, qui floruerunt ante quartum ſæculum, non texuerint catalogum Librorum ſacrorum, laudaverunt tamen Libros Deuterocanonicos tanquam divinos, ut S. Clemens Romanus, S. Ignatius, S. Juſtinus, S. Clemens Alexandrinus, S. Irenæus, Tertullianus, S. Cyprianus, quin & Origenes contra Julium Africanum vindicavit Suſannæ Hiſtoriam. Vide Bellarminum, qui Libro de verbo

Dei,

Dei, ſigillatim illorum profert teſtimonia. Sed illud non omittendum, quod cum Ruffinus crimini dediſſet S. Hieronymo, quod ejuſmodi Libros, ac præſertim Librum Judith, veluti apocryphos rejeciſſet, ſanctus Doctor in ſua Apologia diluit criminationem, aſſerens ſe locutum fuiſſe, non ut ipſe, ſed ſicut ſentiunt Hebræi, qui illos Libros non recipiunt: adeo tunc temporis erat coſtans auctoritas illorum Librorum; quamvis non defuerint poſterioribus ſæculis, qui illam in dubium revocarint. Sed omnem dubitandi locum ſuſtulerunt Eugenius quartus in Decreto pro Armenis ad calcem Concilii Florentini anno 1439. ac tandem Tridentini Patres citata ſeſſ. 4.

Dices: libri veteris legis, qui nec divini, nec canonici fuerunt in Synagoga, non poſſunt eſſe tales in Eccleſia: atqui libri Deuterocanonici veteris Legis nec divini nec canonici fuerunt in Synagoga: Ergo.

Reſpondeo 1. conceſſa prima parte majoris, Nego ſecundam. Verum quidem eſt libros, qui non fuerunt divini in Synagoga, non poſſe eſſe tales in Eccleſia; quis ex dictis Liber ſacer & divinus editus eſſe bebet, afflante Spiritu ſancto: ac proinde libri ante Chriſti adventum conſcripti ſine inſpiratione Spiritus ſancti, poſt adventum ejus divini eſſe nequeunt. Sed falſum eſt Libros divinitus inſpiratos, qui in Judæorum canone non fuerunt repoſiti, non poſſe canonicos ab Eccleſia declarari, ipſius enim eſt definire quidem ſint Libri ſacri & divini, ac conſequenter illos in canonem referre. Quemadmodum ergo epiſtolam ad Hebræos, & Hiſtoriam Mulieris adulteræ, Joann. 8. de quibus olim ambigebatur, in canone repoſuit, quia revera divinæ ſunt; potuit quoque Libros veteris Legis, de quibus ſermo eſt; Canonicos declarare in hypotheſi quod ſint divini. Unde.

Reſpondeo 2. Negando primam partem minoris, & concedendo ſecundam. Itaque Libri illi plane ſunt divini, quamvis ſerius recogniti; nec ulla ſufficiens ratio in contrarium afferri poteſt, quod facile demonſtraremus, ſi brevitas, cui conſulimus, ſingulos illos libros expendere permitteret.

Cur

Cur autem Judæi ejuſmodi libros non habuerint in Canone; facilis eſt reſponſio de libris Machabæorum & Eccleſiaſtici, editis poſt confectum ab Eſdra librorum ſacrorum canonem, & clauſum, vel ab ipſomet, ut nonnulli exiſtimant; vel, in aliorum ſententia, ipſo jam mortuo, & circa finem imperii Medorum, quos devicit Alexander Græcorum Imperator. Regnantibus autem Græcis conſcripti ſunt libri Machabæorum & Eccleſiaſtici, adeoque in omnium ſententia poſt clauſum canonem.

Major eſt difficultas circa Libros Tobiæ, Judith, & Sapientiæ; cum enim editi ſint ante ſolutam captivitatem Babylonicam, cur Eſdras illos omiſit in ſuo canone, quem redux e captivitate condidit?

Reſpondeo 1. generatim Eſdram non collegiſſe omnes omnino Libros ſacros, qui diſperſi fuerunt ſive per incuriam ſacerdotum, ſive per incendium Templi & Urbis deſtructionem. Conſtat enim ex variis Scripturæ locis, ac præſertim ex n. 21. verſ. 14. ex 2. Reg. c. 1. v. 18. ex 2. Machab. c. 1. v. 24. aliquos periiſſe. Quidni ergo in re tam obſcura dici poſſit tres illos libros Eſdræ diligentiam fugiſſe?

Reſpondeo 2. ad ſingula.

Ad primum, hæc ratio afferri poteſt, cur Eſdras librum Tobiæ ſuo catalogo non inſeruerit; nempe liber ille, ut veriſimile eſt, nondum a Synagoga habebatur tanquam divinus tempore Eſdræ; Chaldaice enim fuit ſcriptus, teſte ſancto Hieronymo, & quidem apud Aſſyrios, ad quos Tobias cum ſuis contribulibus Iſraelitis captivus translatus fuerat a Salmanaſar rege Aſſyriorum, atqui regnum Iſrael conflatum ex decem Tribubus, ex quarum una ſcilicet Nephtali oriundus erat Tobias vir religioſiſſimus, defecerat a vero Dei cultu, & religione ſeparatum erat a regno Juda, unde difficile fuit ut liber ille ad notitiam Synagogæ deveniret ante captivitatem Babylonicam, quæ non longo temporis intervallo ſubſecuta eſt translationem Iſraelitarum in Aſſyriorum plagas.

Ad ſecundum. Hiſtoria Judith contigit vel poſt captivitatem Babylonicam ſub Artaxerſe filio Darii Hy-

daſ-

daſpis Rege Medorum, ut multi exiſtimant: vel ante captivitatem Babylonicam regnante Manaſſe, juxta plurium ſententiam; ſi primum, liber editus eſt poſt confectum Eſdræ catalogum.

Si autem quæratur a patronis illius ſententiæ, quare non æque repoſitus ſit in catalogo ac libri Nehemiæ & Eſther, utpote qui in illorum ſententia eodem fere tempore ſcriptus fuerit?

Reſpondent ideo non eſſe repoſitum, quia ſcriptus non eſt, ſicut alii libri, lingua Hebraica, qua Deus hactenus Judæos allocutus fuerat, ſed lingua Chaldaica omnino peregrina in uſum ſacrorum, & hæc ratio probatiſſima eſt pro omnibus libris Deuterocanonicis, qui alio idiomate, quam Hebraico editi ſunt in veteri Lege, ſive poſt Eſdram, ſive ante, ut Tobias & Judith in poſteriore ſententia: illos quippe Synagoga ſepoſuit ut apocryphos, non quidem poſitive, hoc eſt, ut falſos & ſuppoſititios, ſed negative tantum, ideſt, nondum recognitos: nam apud Judæos magno in pretio habiti ſunt, quemadmodum & apud Chriſtianos ab initio naſcentis Eccleſiæ; cujus judicio tandem relati ſunt in canonem.

Ad tertium. Circa librum Sapientiæ non una eſt Catholicorum ſententia. S. Iſidorus lib. 1. de Officiis c. 12. vult illum a Salomone Hebraice ſcriptum, & nunc a Judæis pro canonico habitum; ſed cum interciderit ille textus, ejuſmodi liber jam in canone Judæorum non reperitur. Sed communior eſt ſententia librum illum continere quidem ſententias Salomonis, qui ſeipſum prodit c. 9. v. 7. & 8. his verbis: *Tu elegiſti me Regem populo tuo . . . . . & dixiſti me ædificare Templum in monte ſancto tuo*; ſed ſententias eſſe collectas & Græce conſcriptas a quodam Philone antiquiore: qui fuit unus ex ſeptuaginta Interpretibus ſub Ptolemæo Philadelpho Rege Ægypti.

Q. 6. *Quo idiomate editi ſunt Libri ſacri?*

R. Primo, Libri omnes veteris Teſtamenti, quos Judæi in canone ſuo referunt, Hebraice ſcripti ſunt, ex Deuterocanonicis vero Tobias & Judith Chaldaici ſunt exarati, Sapientia & ſecundus Machab. Græce; primus Machab. Hebraice, & Eccleſiaſticus, qui Hebraice ſcri-

ptus

ptus eſt a Jeſu filio Sirach, quem multi putant eſſe unus e ſeputaginta Interpretibus, & in Græcum idioma translatum ab ejus nepote, ut conſtat ex prologo, quam Jeſus junior libro avi ſui præfixit. Hodie non extat textus originalis, ſed tantummodo Græcus.

R. Secundo, textus originalis librorum novi Teſtamenti Græcus eſt, exceptis Evangelio ſancti Matthæi, & Epiſtola ab Hebræos, ſcriptis Hebraice ſeu Syriace; nam lingua pure Habraica non erat tunc apud Judæos vernacula, ſicut nec a pluribus ſæculis apud Latinos lingua Latina. Evangelium S. Marci primo latine ſcriptum opinatur Baronius. At S. Auguſtinus lib. 1. de conſenſu Evangeliſt. c. 2. aliique vulgo ſancti Patres docent S. Marcum ſcripſiſſe Græco ſermone.

Q. 7. *Textus Scripturæ ſacræ originarius eſt ne purus & incorruptus?*

R. Primo, textus utriuſque Teſtamenti non eſt immunis a mendis levioribus. Probatur ex variis lectionibus codicum Hebraicorum, Græcorum & Latinorum; varietas enim illa in rebus levioribus argumentum eſt in iis aliquid nævi irrepſiſſe.

R. Secundo, nullum dubium eſt quin textus originarius novi Teſtamenti purus fluat in iis quæ ad fidem & mores ſpectant. Difficultas ſolum eſt circa textum Hebraicum veteris Teſtamenti. Catholici enim non pauci, aliis repugnantibus, affirmant illum eſſe corruptum etiam in rebus gravioribus. Sed ſanus & integer viſus eſt ſancto Auguſtino, quippe qui pro regula ſtatuit recurrendum ad textum originarium, quando verſiones variant, docetque lib. 18. de Civit. Dei c. 46. & in Pſ. 56. Judæos ideo per orbem diſperſos, ut ex libris, qui in manibus eorum ſunt, Gentiles convincamus. Prophetias de Chriſto non eſſe a nobis confictas; cum illas proferamur ex infenſiſſimus Religionis Chriſtianæ adverſariis:
„ Codicem, *inquit*, portat Judæus, ut credet Chri-
„ ſtianus. Librarii noſtri facti ſunt; quomodo ſolent
„ ſervi poſt dominos codices ferre, ut illi portando defi-
„ ciant, illi legendo proficiant... ſic apparent Judæi de
„ Scriptura ſancta, quam portant, quomodo apparet facies
„ cæci de ſpeculo: ab aliis videtur, ab ipſo non videtur.

Q. 8.

Q. 8. Quomodo Libri canonici dividuntur ratione materiæ, quæ in iis tractatur?

R. Solent dividi in legales, hiſtoricos, ſapientiales ſive morales, & propheticos, quamquam idem liber aliquando eſt ſimul hiſtoricus & legalis, ut Exodus & quatuor Evangelia.

Legales in veteri quidem Teſtamento ſunt libri quinque Moyſis, quia nomine Græco appellari ſolent Pentateucho, in novo autem quatuor Evangelia; ii quippe Libri continent Dei Leges & vitæ, præcepta, de quibus agit Deut. 6. *Eruntque & movebuntur inter oculos tuos, & meditaberis ſedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens atque conſurgens.* Et c. 4. *Ut audientes univerſi præcepta hæc, dicant: En populus ſapiens & intelligens.*

Hiſtorici veteris Legis ſunt Libri Joſue, Judicum & Ruth, quatuor Regum, duo Paralipomenon, duo Eſdræ, Tobiæ, Judith, Eſter, Job, duo Machabæorum, novæ autem Legis, Acta Apoſtolorum.

Liber Joſue hiſtoriam, quam Moyſes in Geneſi, & aliis Pentateuchi libris a creatione mundi deduxerat uſque ad ingreſſum filiorum Iſrael in terram promiſſionis, proſequitur, referens quæ geſta ſunt Judæis ingredientibus terram promiſſam, quæ ſtupenda prodigia operatus eſt Deus, ut Chananæos ſubverterent, & urbibus eorum tandem potirentur.

Libri Judicum narrant quæ poſt mortem Joſue contigerunt uſque ad tempora Samuelis ultimi Judæorum Judicis, ſub quo mutatum eſt eorum regimen, Saule in Regem electo.

Ruth refert ſpecialem Hiſtoriam, quæ contigit tempore Judicum, ſcriptam a Samuele, ut poſteris conſtaret de proſapia Davidis, ſimulque Chriſti Domini ex Davide orituri.

Quatuor Libri Regum exequuntur eorum Hiſtoriam uſque ad captivitatem Babylonicam. In hac autem Hiſtoria duo in primis mormoranda contigere.

Primum, eſt conſtructio Templi per Salomonem. Mirum quippe eſt, quod Deus, qui ab orbe condito, hoc eſt, per ter mille annos & amplius, noluerat ſibi

condi demum ſuper terram; *cælum*, inquit; *mihi ſedes eſt*, *& terra ſcabellum pedum meorum*, *quam domum ædificabitis mihi*? Act. 7. votis Davidis tamen annuerit, conceſſeritque filium ejus Salomonem ædificare primum templum. Ab hac inſigni rerum mutatione Hiſtorici auſpicantur quartam mundi ætatem, & figunt novam epocham.

Alterum notatu dignum in Regum Hiſtoria, & ſine quo quamplurima Scripturæ loca intelligi nequeunt, eſt ſciſſio regni Salomonis facta ſtatim poſt ejus mortem. Nempe a Roboam Salomonis filio defecerunt decem Tribus, conſtituto ſibi Rege nomine Jeroboam, & duæ duntaxat Tribus, ſcilicet Juda & Benjamin, adhæſerunt familiæ David, & ita in domo Patriarchæ Jacobduo regna extitere a ſe invicem diviſa, etiam religione; namque regnum Iſrael (ſic enim deinceps appellatæ ſunt decem Tribus) abjecit veri Dei cultum, ac propterea, Deo vindicante, penitus exciſum eſt per regem Aſſyriorum, ad quos Tobias conſtans Dei cultor, cum contribulibus ſuis translatus eſt, ubique ſcripſit ſuam Hiſtoriam. Regnum vero Juda ex duabus Tribubus conflatum, aliquanto poſt everſionem regni Iſrael interruptum eſt, non penitus extinctum per captivitatem Babylonicam. Ab illo autem temporis intervallo, quod fluxit ab exciſo regno Iſrael ad captivitatem Babylonicam; contigit Hiſtora Judith, regnante Manaſſe rege Judæ, niſi malis illam referre ad tempus ſubſequens reditus Judæorum, e captivitate Babylonica, quo conſtat ſcriptam eſſe Hiſtoriam Eſther.

Liber Job, quamvis ſit ſacer & divinus, non ingreditur tamen filum Hiſtoriæ populi Iſraelitici. Job quippe non fuit Judæus, ſed Idumæus, ex ſtirpe quidem Abrahæ, ſed per Eſau fratrem Patriarchæ Jacob. Creditur hanc hiſtoriam Arabice ſcriptam ab ipſomet Jobo, & in Hebræum translatam a Moyſes, ut omnibus, & maxime Judæis ſub id tempus in Ægypto graviter afflictis, vivum daretur exemplum patientiæ.

Libri Paralipomenon, ut fert illud nomen: (Paralipomenon latine eſt derelictio) ſupplent quod in hiſtoriam Regum fuerat prætermiſſum.

Eſdras.

Eſdras & Nehemias deſcribunt reditum Judæorum e captivitate Babylonica, templi Jeroſolymitani; & urbis inſtaurationem ex edicto Cyri & Artaxerxis Regum Medorum, repugnantibus licet eorum adverſariis. Atque ab eo tempore uſque ad annum centeſimum quadrageſimum primum vel quintum imperii Græcorum, qui Medos ſub Alexandro magno proſtraverunt, hoc eſt, per ducentos circiter annos, nihil in ſacra Hiſtoria habetur de rebus Judaicis.

Duo Machabæorum libri commemorant immanes perſecutiones, quas Judæi paſſi ſunt a Regibus Græcorum, maxime vero ab Antiocho Epiphane, & inſignes victorias, quas Deus tandem illis dedit per Judam Machabæum & fratres ejus per annos triginta & amplius, nempe uſque ad mortem Simonis Machabæi, in quo finitur Hiſtoria ſacra veteris Teſtamenti, anni circiter centum quinquaginta ante Chriſtum natum.

Acta Apoſtolorum a ſancto Luca conſcripta exhibent ex parte ſtupenda exordia naſcentis Eccleſiæ, innumera miracula, quibus Deus evidenter probavit eam ipſam eſſe, quam Prophetæ una voce prædixerant, quamque nota lex præfiguraverat.

Dixi, *ex parte*; ſanctus quippe Lucas, expleta narratione rerum quæ Jeroſolymis, & per univerſam Judæam mirabiliter contigerunt a Paſſione Domini uſque ad diviſionem Apoſtolorum, ſola deinceps geſta ſancti Pauli, comes ejus individuus proſequitur uſque ad quartum imperii Neronis annum, quo Apoſtolus, biennio in captivitate exacto, liber dimiſſus eſt. Quibus autem prodigiis ceteri Apoſtoli ad Chriſtum traxerint alias orbis partes, ad quas Spiritu ſancto aſpirante profecti ſunt, quidve S. Paulus vinculis ſolutus egerit per octo annos, qui uſque ad ejus mortem fluxere, omnino prætermittit ſanctus Evangeliſta, quamvis omnibus Apoſtolis, uno Joanne excepto, ſuperſtes extiterit, nempe uſque ad annum ſextum imperii Veſpaſiani, ut probat Baronius.

Quam vero accurate diſcenda ſit ſacra Hiſtoria, ſuadent 1. neceſſaria ejus connexio cum aliis Scripturæ libris; namque Prophetæ, Apoſtoli, & alii ſacri Scriptores ex hiſtoria plerumque argumenta deſumunt, quæ

ſine

ſine ejus notitia nullus intelliget, 2. primarius hujuſce hiſtoriæ auctor, nempe Spiritus ſanctus, qui illam adornavit, ut nos non pigeat legere, quod Deus ad noſtram doctrinam dignatus eſt ſcribere. *Si legatio a rege ad nos veniret, nunquid non mox, aliis curis poſtpoſitis, prompta voluntate, cum omni devotione, litteras acciperemus?... Ecce de cælo Rex Regum & Dominus Dominantium per Prophetas & Apoſtolos dignatus eſt nobis dirigere litteras*, &c. c. 9. libri de ſalutaribus documentis apud S. Aug. 3. Ejuſdem hiſtoriæ lectionem commendat rerum, quæ in ea tractantur, utilitas; dicitur enim Iſaiæ 48. v. 17. *Ego Dominus Deus tuus docens te utilia*, non vana, non curioſa, non faſtuoſa, quemadmodum Hiſtorici profani, ſed quæ curandæ ſaluti tuæ & præſenti & æternæ conveniant.

Enimvero in libris hiſtoricis Deus ſuam, non regum terrenorum, texit hiſtoriam, narratque qua ſapientia, qua bonitate & æquitate, quave fortitudine regnum ſuum, hoc eſt, Eccleſiam ab initio in æternum fundaverit, hactenuſque adminiſtraverit, ut religio non videatur opus humanum, & a ſapientia politica excogitatum, ſed plane divinum. Oculis legentium exhibet quomodo per ſuccedentes ſibi mundi ætates una & eadem Eccleſia ſemper conſpicua & indefectibilis, inter mundi ſcandala & cadentibus regnis temporalibus, nova incrementa ſuſceperit, donec ultimam ſuam perfectionem in cælo, ex quo originem ducit, tandem conſequatur.

Hæc ab orbe condito uſque ad Patriarcham Noe patenter agnoſcitur in Filiis Dei per Seth ab Adamo progeniti, & in univerſali diluvio liberatur a contagione filiorum hominum qui erant maledicta Caini progenies. A diluvio autem Noe & filii ejus, præſertimque Sem primogenitus, ille per trecentos quinquaginta annos, iſte per quingentos, nempe uſque ad centeſimum vigeſimum nati Abrahæ annum, facti ſunt publici præcones juſtitiæ Dei contra Idololatriam, quam primo induxit Nemrod ſeu Belus, ac poſtea vehementer dilatavit Ninus filius ejus. Ninus quippe conditor civitatis Ninives, & dictus Aſſur. Gen. 18. Ex eo quod regnum Aſſyriorum amplificaverit, avum ſuum Chus, & patrem

Nem-

Nemrod ſive Belum tanquam Deos colendos præcepit; illum, ut creditur, ſub nomine Saturni, hunc ſub nomine Baal & Jovis. Cumque Idololatria per orbem invaleſceret, Deus ab illo univerſali incendio feſtinavit educere Abraham, Gen. 11. per quem Eccleſiam inter errorum nubulas clariorem reddidit, quatenus ſancti Patriarchæ familiam per Iſaac natum, viginti circiter annis priuſquam Sem obiret, ſicut ſtellas cæli multiplicavit, & in ea mirabilia operatus eſt, ſive in Ægypto, ſive in terra Chanaan, quæ Eccleſia hodie in Pſalmis & aliis veteris Teſtamenti lectionibus gratulabunda commemorat, tanquam in gratiam ſui facta, donec veniret ſemen, nempe Chriſtus Dominus, in quo Deus ſua promiſſa complevit, ut conſtat ex lectione Libri Actuum Apoſtolorum.

Libri ſapientiales ſeu morales ſpectandi ſunt ut commentarii a Spiritu ſancto editi, ad eorum intelligentiam, quæ preſſe & ſummatim in libris legalibus tradita ſunt. Quis v. gr. intelliget in libris Evangeliorum, virtutem baptiſmi, myſterium gratiæ, & ſacrificium Crucis ſine epiſtolis Apoſtolorum? Neceſſario itaque conſulendi ſunt divini illi commentarii, ut dicatur quanta ſit altitudo & ſublimitas divinæ Legis; quæ myſteriorum profunditas; quam immenſæ divitiæ & pretioſa dona ſub cortice litteræ recludantur?

Libri prophetici appoſitive movent & excitant ad legem Dei obſervandam, & fugienda quæ illi adverſantur. Deus enim, qui ut hominum Plaſtes novit quomodo mollienda & flectenda eorum corda, antiquis Prophetis argumenta & verba inſpiravit, quibus convenienter perſuaderent, & ad obtemperandum accenderent; ubi vehementes eſſe, ubi miteſcere deberent: quando minis terrere, promiſſis blandiri, & ſpe conſolari. Ex quibus patet, quam aſſidue Paſtores, & alios verbi Dei miniſtros in ejuſmodi librorum lectione verſari oporteat.

Atque hæc ſummatim de libris ſacris dicta ſint, ut Theologiæ Candidatus intelligat ſaltem confuſe immenſos ſapientiæ theſauros in Scripturis recondi, ſciatque quem librum pro occurrente neceſſitate potiſſimum conſulere debeat.

§. IV.

§. IV.

De variis ſacræ Scripturæ verſionibus.

CUM paucis admodum conceſſum ſit ſacras Scripturas in propriis fontibus legere, operæ pretium eſt præcipuas Scripturarum verſiones referre, & diſcutere quænam ex illis ſint genuinæ & authenticæ, hoc eſt, indubitatæ auctoritatis. Itaque

Q. 1. *Quot ſunt Scripturæ ſacræ verſiones?*

R. Præcipue ſunt Græca, Syriaca, Arabica, Chaldaica, & Itala, ſeu Latina.

Q. 2. *Quot ſunt verſiones Græcæ veteris Teſtamenti?*

R. Ex pluribus quatuor ſunt magis celebres.

Prima & antiquiſſima eſt ſeptuaginta Interpretum; qui rogante Ptolemæo Philadelpho Ægyptiorum rege, ab Eleazaro Summo Judæorum Pontifice in Ægyptum miſſi ſunt, ibique non Pentateuchum duntaxat, ut aſſeſit Scaliger & nonnulli Recentiores, contra Veterum ſententiam, ut ſancti Juſtini, Irenæi, & Clementis Alexandrini; ſed omnem veteris Teſtamenti Scripturam ex Hebræo in Græcum ſermonem ante Machabæorum tempora converterunt. Ex illa autem verſione, quæ ſola tunc inerat, Apoſtoli Prophetarum oracula protulere.

Secunda eſt Aquilæ, qui ex Chriſtiano Judæus factus eſt, vixit imperante Adriano circa annum a Chriſto nato 130. Vide S. Epiphanium, lib. de menſuris num. 15.

Tertia eſt Symmachi Samaritani, qui ex Judæo factus Chriſtianus, tandemque ex Catholico factus Ebionita hæreticus, ſcripſit poſt Aquilam, imperante Commodo.

Quarta eſt Theodotionis, qui poſt ſuſcepta Chriſtiana ſacra, & Marcionis hæreſes amplexatus, ad Judæos tranſiit ſub Antonino Caracalla, ineunte tertio ſæculo. Nunc autem trium poſteriorum verſionum non extant niſi quædam fragmenta.

Origenes quatuor illas verſiones in unum volumen collegit, qualibet pagina in quatuor columnas diſtincta

ita

ita ut uno intuitu omnes videri poſſent, quod opus appellatum eſt Tetrapla, id eſt, a voce Græca, quaternaria exemplaria. Tum addidit textum Hebraicum characteribus Hebraicis in una columna, & Grecis in altera; & ita opus illud ex ſex illis columnis nuncupatum eſt Hexapla. Denique ſex illis columnis duas adjunxit, in quarum altera deſcripta erat verſio, quam in urbe Jerichuntina, & in altera, ea, quam Nicopoli repererat, & ex illis octo columnis poſtremum ejus opus dictum eſt Octapla: quæ ideo referenda duximus, quia eorum mentio frequens eſt apud Eccleſiaſticos Scriptores.

Q. 3. *Quatuor illæ verſiones ſuntne authenticæ & minime dubiæ veritatis?*

R. 1. Tres poſteriores nunquam ab univerſali Eccleſia fuerunt approbatæ, periculumque eſt, ne ea, quæ ad Chriſtum ſpectant & Religionem Chriſtianam, deſertores homines de induſtria obſcuraverint; in ceteris vero utiles ſunt, ut conſtat tum ex Origene, qui in ſuis Hexaplis ea, quæ in Septuaginta deerant, ſupplevit ex Teodotione: tum ex ſancto Hieronymo, qui Theodotionis verſione uſus eſt, ut teſtatur præfatione in Pſalterium: tum ex Eccleſia, quæ olim Danielem, non juxta ſeptuaginta Interpretes, ſed juxta Theodotionis verſionem legebat ex ſancto Hieronymo præfatione in Danielem; & etiam nunc legit caput decimum tertium, & decimum quartum, & plures capitis tertii verſus. Major eſt difficultas circa primam verſionem, quæ eſt Septuaginta. Quapropter

R. 2. Verſio Septuaginta olim authentica fuit. Probatur 1. quia Apoſtoli ea verſione uſi ſunt ad conformanda noſtra myſteria. 2. quia univerſalis Eccleſia quinque prioribus ſæculis illam adhibuit. 3. quia fuit in magno pretio tum apud Judæos Helleniſtas, hoc eſt, qui Græco ſermone uſi ſunt, ſive ante, ſive poſt Chriſtum natum, quin ipſe Philo vult illos non tam Interpretes ſcripſiſſe, quam Prophetas divino Spiritu afflatos: tum apud ſanctos Patres, tam Græcos quam Latinos. S. Auguſtinus lib. 18. de Civit. Dei cap. 42. & 43. enarr. in Pſal. 87. lib. 2. de Doctr. Chriſt. c. 15. & alibi paſſim, ſcribit illos Spiritus ſancti afflatu inter-

pretatos eſſe: „ Spiritus, *inquit lib.* 18. *de Civit. c.* 43.
„ qui in Prophetis erat, quando illa dixerunt, idem ipſe
„ erat & in ſeptuaginta viris, quando illa interpretati
„ ſunt. „ Et citat. c. 15. lib. 2. de Doctr. Chriſt. „ qui
„ ſi, ut fertur, multique non indigni fide prædicant
„ (*ut ſanctus Juſtinus, & Tertullianus*) ſinguli cel-
„ lis etiam ſingulis ſeparati cum interpretati eſſent;
„ nihil in alicujus eorum codice inventum eſt, quod
„ non iiſdem verbis eodemque verborum ordine in-
„ veniretur in ceteris: quis huic auctoritati conferre
„ aliquid, nedum præferre audeat? „

Verum ſanctus Hieronymus Hiſtoriam de cellulis, ut
confictam fabulam plane irridet; ſic enim habet in pro-
logo Pentateuchi: „ Neſcio quis primus auctor ſeptua-
„ ginta cellulas Alexandrinas mendacio ſuo extruxit,
„ quibus diviſi eadem ſcriptitarent, cum Ariſteas ejuſ-
„ dem Ptolomæi ὑπερασπιστὺς, & multo poſt tempore
„ Joſephus nihil tale retulerint; ſed in una baſilica con-
„ gregatos contuliſſe ſcribant. „ Ita enim nunc com-
muniter Theologi contendentes libellum, qui circum-
fertur nomine Ariſtææ, confictum eſſe ab aliquo re-
centiore.

R. 3. Bellarminus & alii probare conantur verſionem
Septuaginta nunc eſſe vitiatam & minime authenticam:
ſic enim de ea ſcribit ſanctus Hieronymus præfatione
in libros Paralipomenon: „ Si ſeptuaginta Interpretum
„ pura, & ut ab eis in Græcum verſa eſt, editio per-
„ maneret, ſuperflue me impelleres, ut Hebræa tibi vo-
„ lumina Latino ſermone transferrem. Nunc vero, cum
„ pro varietate Religionum diverſa ferantur exempla-
„ ria, & germana illa, antiquaque translatio corrupta
„ ſit, atque violata, &c. „ Idem affirmat ſanctus Juſtinus
dialogo cum Triphone, confirmarique poteſt ex eo
quod, cum tradat Ariſtæas hanc interpretationem cum
Hebræo conſenſiſſe, jam non ſolum diſcrepet in mul-
tis; ſed multa habeat quæ non ſunt in Hebræo, quem-
admodum viciſſim non pauca Hebræus habet, quæ in
illa non reperiantur.

Nihilominus plures Theologi illam interpretationem
ut authenticam vindicant, cum tota Eccleſia Græca a

tempo-

tempore Apoſtolorum uſque ad ſæculum nonum, quo contigit ejus ſchiſma, conſtanter ea uſa ſit, & etiam nunc utatur. Quis vero credat adulteratam fuiſſe eam verſionem, quæ tanta cura aſſervata eſt, aut Eccleſiam Græcam a tempore ſchiſmatis carere ſinceris Scripturis; cum nullus e Latinis hactenus id ei objecerit, Sixtuſque quintus anno 1582. eandem verſionem typis mandari curaverit & ſolemniter approbaverit?

Quod ſpectat diſſonantiam, ſeu diſcrepantiam, quæ objicitur inter Hebræum, & Græcum ſeptuaginta Interpretum, reſpondet ſanctus Auguſtinus cit. cap. 43. lib. 18. de Civitate Dei Spiritum ſanctum, cujus afflatu (ut ipſe credit) translatio illa ſuſcepta eſt, potuiſſe aliquid prætermittere, & aliquid addere, „ etiam ut „ hinc oſtenderetur non humanam fuiſſe in illo opere „ ſervitutem, quam verbis debebat Interpres, ſed di„ vinam potius poteſtatem, quæ mentem replebat, & „ regebat Interpretis; „ ſimilia habet lib. 2. de Doctrina Chriſtiana cap. 15. ſed juxta communem ſententiam ſeptuaginta duo illi viri (tot enim laboraverunt in illo opere, quamvis ſeptuaginta rotunde numerentur) fuerunt duntaxat Interpretes, non Prophetæ.

R. 4. Ultro concedendum exemplaria ſive Judæorum, ſive Hæreticorum fuiſſe adulterata & corrupta, ubi Septuaginta eorum ſectæ adverſantur, faventque Religioni Catholicæ; ſed fieri non potuiſſe, ut in iis quæ pertinent ad fidem & bonos mores, exemplaria, quæ religioſe ſervabat Eccleſia, quibuſque utebatur ad confirmanda ſua dogmata, fuerint vitiata; alioquin univerſalis Eccleſia per quinque prima ſæcula caruiſſet ſinceris Scripturis. Quæ ergo emendanda cenſuit ſanctus Hieronymus in verſione ſeptuaginta Interpretum, non ſpectant fidem & bonos mores, ſed alia leviora, quæ non impediunt quominus verſio authentica habeatur, cum Catholici non negent ejuſmodi nævos reperiri in noſtra vulgata, quam authenticam declaravit Concilium Tridentinum.

Q. 4. *Quid ſentiendum eſt de verſione Syriaca, Arabica, Chaldaica, & Latina, tam veteri quam vulgata?*

R. 1. Tres priores utiles ſunt ad intelligentiam Scripturæ ſacræ, maxime vero antiquior Syriaca, de qua ſanctus Baſilius homil. 2. Hexameron ſic ſcribit: „ Syrorum vox ſignificantior & evidentior & ob affini„ tatem, quam habet cum Hebraica lingua, ſententias „ Scripturarum propius attingit. „

Hæc eadem fuit olim authentica, ut qua publice & communiter uſa fuerit Syrorum Eccleſia, apud quam non pauci extitere Eccleſiæ Doctores, quales Jacobus Syrus, Sanctus Ephrem, &c.

Chaldaica non tam eſt translatio, quam paraphraſis, & ideo Targum, id eſt paraphraſis, nuncupari ſolet; a tribus Rabbinis exarata eſt V. ſæculo, & quamvis lucem afferat locis obſcuris, autheutica tamen non eſt: tum quia ab Eccleſia auctoritatem non accepit: tum quia non a Sanctis Patribus laudatur, & aliquando non ſat accurate textum explicat: tum denique quia in illa extant fabulæ.

R. 2. Inter innumeras fere latinas verſiones duæ potiſſimum laudantur, ſcilicet Itala & Vulgata. Prior nunc dicitur vetus tum abſolute; ut omnium antiquiſſima, & ut creditur, ab aliquo Apoſtolorum diſcipulo adornata, tum reſpective ad Vulgatam noſtram quæ eſt longe recentior.

Itala fuit olim authentica, & a S. Aug. l. 2. de Doctr. Chriſt c. 15. ceteris prælata. „ Itala, *inquit*, cete„ ris præfertur; nam eſt verborum tenacior cum perſpi„ cuitate ſententiæ; „ vocatur a ſancto Hieronymo ep. 135. communis & vulgata; quia uſque ad illius ætatem Eccleſia hac verſione utebatur.

Italæ Vulgata ſucceſſit; eique merito prælata eſt, ut quæ non ex verſione veteris Teſtamenti ſicut Itala, ſed ex ipſo originario textu edita fuerit, atque ideo fonti vicinior ac purior.

Q. 5. *Quis eſt auctor vulgatæ verſionis?*

R. Sanctus Hieronymus aliquam novi Teſtamenti verſionem emendavit, libros vero veteris Teſtamenti, quibuſdam exceptis, ex Hebræo in Latinum tranſtulit, ut ipſe teſtatur in fine libri de Scriptoribus Eccleſiaſticis: „ Novum, *inquit*, Teſtamentum Græcæ fidei reddi-

„ di,

„ ſti, vetus juxta Hebraicum tranſtuli.„ Idipſum agnoſcit S. Auguſtin. l. 18. de Civ. Dei c. 43. his verbis, „ non defuit temporibus noſtris Presbyter Hieronymus, „ homo doctiſſimus, & omnium trium linguarum peritus, qui non ex Græco, ſed ex Hebræo in Latinum eloquium eaſdem ſcripturas convertit.

Dixi, *quibuſdam exceptis*, non enim vertit libros Sapientiæ, Eccleſiaſtici, Baruch, & duos Machabæorum, forte quia illos Hebraicos non invenit, ut ipſemet de Sapientia declarat præfatione in Proverbia, & de Baruch præfatione in Jeremiam. Tranſtulit tamen libros Tobiæ & Judith, quamvis Deuterocanonicos, ut patet ex ejus præfationibus in hoſce libros. Quod autem ſanctus Doctor non converterit libros, quos excepimus, probatur, tum quia nulla apud eum mentio hujuſmodi verſionis, cum tamen Epiſtola 89, cap. 6. affirmet ſe præfatiunculas cuilibet divinorum voluminum, quæ tranſtulit, præpoſuiſſe: tum quia phraſes ac verba, quæ in his libris habet vulgata noſtra verſio, inveniuntur eadem in Patribus ſancto Hieronymo antiquioribus, verbi gratia in ſancto Cypriano.

Porro licet ſanctus Hieronymus pſalterium ex Hebræo in Latinum converterit, nihilominus Eccleſia antiquam verſionem ſeptuaginta Interpretum ab ipſo ſancto doctore emendatam retinuit ea fortaſſe de cauſſa, quod mutatio in hac parte violenta foret, turbaretque fideles, qui Pſalmos juxta Septuaginta decantare aſſueverant.

Q. 6. *Quæ eſt vulgatæ auctoritas?*

R. Summa eſſe debet, 1. quia eſt antiqua, & multorum ſæculorum uſu in Eccleſia uſurpata & probata, ut patet ex dictis. 2. Quia Concil. Trid. Seſſ. 4. eam ut authenticam declarat his verbis, „ Sacroſancta Synodus conſiderans non parum utilatatis accedere poſſe Eccleſiæ Dei, ſi ex omnibus Latinis editionibus, quæ circumferuntur ſacrorum librorum, quænam pro authentica habenda ſit, innoteſcat; ſtatuit & declarat, ut hæc ipſa vetus & vulgata editio, quæ longo tot ſæculorum uſu in ipſa Eccleſia probata eſt,

„ in publicis lectionibus, diſputationibus, prædicationibus, & expoſitionibus pro authentica habeatur; „ & ut nemo illam rejicere quovis prætextu audeat, „ vel præſumat. „

Q. 7. *Quis eſt hujuſce decreti ſenſus, quidve per illam vocem*, authentica *ſignificatur?*

R. 1. Senſus non eſt 1. in noſtra vulgata nihil reperiri quod melius & clarius verti poſſet, cum ipſemet Hieronymus nonnulla in ſua verſione emendarit, faſſuſque ſit rectius aliter verti potuiſſe. 2. Noſtram vulgatam prorſus immunem eſſe a nævis levioribus in iis, quæ non pertinent ad fidem & bonos mores, ut in chronologia & aliis minutioribus. 3. Eſſe anteponendam ipſis fontibus Hebraicis & Græcis; Patres quippe Tridentini non contulerunt vulgatam editionem cum textu originario, ſed cum aliis Latinis editionibus.

R. Itaque 2. Tridentini Concilii Decreto ſignificatur vulgatam noſtram abſolute & ſimpliciter eſſe fidelem & ſinceram in iis quæ pertinent ad fidem & mores, & ceteris editionibus Latinis præferendam.

CAPUT VII.

De Traditionibus.

§. I.

De notione & diviſione Traditionis.

Q. 1. QUid eſt Traditio?

R. Eſt verbum ſine Scriptura traditum. Sine Scriptura, inquam divina & canonica; nam in Scripturis Sanctorum Patrum & actis Conciliorum Traditiones conſervantur.

Q. 2. *Quotuplex eſt Traditio?*

R. Duplex, divina ſcilicet & humana. Prior Deum ſeu Chriſtum habet auctorem: poſterior homines.

Q. 3. *Quotuplex eſt Traditio humana?*

R. Du-

R. Duplex, Apoſtolica, quæ originem ducit ab Apoſtolis; & Eccleſiaſtica, quæ initium ſumit a ſucceſſoribus Apoſtolorum. Apoſtoli quippe dupliciter ſpectari poſſunt: 1. ut præcones eorum, quæ a Chriſto audierunt; 2. ut Eccleſiæ paſtores; qui propria auctoritate nonnulla fidelibus regendis utilia ſanxerunt. Quæ ut verbi Dei præcones tradiderunt, ea ſunt Traditionis divinæ; quæ vero ordinaverunt tamquam Eccleſiæ paſtores, cenſentur Traditionis Apoſtolicæ. Utrumque Apoſtolicum munus clare diſtinguit S. Paulus 1. Cor. c. 7. ait enim v. 10. *Præcipio, non ego, ſed Dominus, uxorem a viro non diſcedere.* Et v. 12. *Ego dico, non Dominus.* Priori loco tradit, quod a Domino acceperat: poſteriori vero, quod magis congruere judicat.

Inter Traditionem autem divinam & humanam illud maxime intereſt, quod Divina diſpenſationem quidem aliquando admittat, ut dicemus ubi de Legibus; ſed prorſus abrogari nequeat: humana vero pro circumſtantiarum exigentia mutari poſſit, Apoſtolica quidem difficilius ob reverentiam Apoſtolis debitam, & perſuaſionem quod nihil inſtituerint niſi perutile, & quodammodo neceſſarium regimini Eccleſiaſtico. Unde Eccleſia Apoſtolicam Traditionem diſtinguere ſolet a Traditione mere Eccleſiaſtica, illamque religioſius conſervat.

Poſſet addi tertia ſpecies traditionis humanæ, nimirum Phariſaica, hoc eſt, vana, ſuperflua, & divinæ Legi contraria, quam Chriſtus Matth. 15. v. 9. appellat doctrinam & mandatum hominum; quia eam homines non inſpirante Deo, ſed ſuopte ingenio & arbitratu affingunt contra mentem & voluntatem Dei. Sed cum ejuſmodi traditionem Eccleſia exemplo Chriſti cit. c. 15. reprobet, rejiciatque, numerari non poteſt inter Eccleſ. æ Traditiones, quæ nedum Legibus divinis adverſentur, ſed illis ſtabiliendis, & in praxim redigendis ſubſerviunt, nec tam hominum ſunt, quam Dei mandata; ut qui præcipiat obedire filios parentibus, & ſubditos præpoſitis ſuis. Ergo novatores non ſolum fruſtra, ſed & injuſte objiciunt illud c. 15. Matthæi contra Traditiones Eccleſiaſticas.

Q. 4. *Poteſtne elici concluſio Theologica ex triplici recenſita Eccleſiæ Traditione?*

 R. Non

R. Non poteſt niſi ex divina, & ratio eſt, quia ex dictis, concluſio Theologica ducitur ex propoſitionibus ſupernaturalibus, & a Deo revelatis: atqui ſolæ propoſitiones Traditionis divinæ ſunt a Deo revelatæ, reliquæ auctores habent Apoſtolos & eorum ſucceſſores: Ergo. Quare de Traditionibus divinis hic duntaxat agendum eſt.

Q. 5. *Quomodo definitur Traditio divina?*

R. Definitur, verbum Dei ſine ſcripto traditum. Duæ priores particulæ obtinent locum generis, in quo conveniunt Scriptura & Traditio; utraque enim eſt verbum Dei: reliquæ vero habent rationem differentiæ; per eas quippe Scriptura & Traditio ab invicem diſtinguuntur: Scriptura eſt verbum Dei ſcriptum; Traditio vero eſt verbum Dei non ſcriptum.

Q. 6. *Quibus notis & indiciis Traditio divina inter Apoſtolicas & Eccleſiaſticas deprehendi poteſt?*

R. Primo, facile ſecernitur ab Eccleſiaſtica: hæc quippe, cum poſt tempora Apoſtolorum emanarit, non ſemper & ubique viguit: illa vero, ut a Chriſto inſtituta ſemper & ubique obſervata eſt. Eccleſia enim verbum Dei, fidei ſuæ creditum fideliter & religioſe cuſtodit. Ita Vincentius Lyrinenſis in ſuo commonit. Et ſanctus Auguſtinus lib. 4. de Baptiſmo contra Donatiſtas: „ quod, *inquit*, univerſa tenet Eccleſia, nec Conciliis „ inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, nonniſi ab Apo„ ſtolica auctoritate traditum rectiſſime creditum. „ Sed longe difficilius Traditiones divinæ ab Apoſtolicis diſtinguuntur: tum quia utriuſque iidem characteres ſæpe conveniunt, nimirum quædam Traditiones Apoſtolicæ æquæ ac divinæ ſemper & ubique ſervatæ ſunt, ut obſervatio diei Dominicæ, & quadrageſimæ: tum quia interdum apud ſanctos Patres confunduntur nomina divinæ & Apoſtolicæ Traditionis, divina nonnunquam vocatur Apoſtolica, ut a ſancto Auguſtino cit. lib. 4. Contra vero Apoſtolica appellatur divina, ut a ſancto Leone ſerm. 4. & 6. de Quadrageſima. Nam in priore loco dicit Quadrageſimam eſſe inſtitutionis divinæ, & in poſteriore, Apoſtolicæ. Quare

R. Secundo, Traditiones divinæ his notis diſtinguun-

guuntur ab Apoſtolicis. Prima, quando mos aliquis in Eccleſia ſemper retentus eſt, tanquam ad fidem pertinens, ut mos baptizandi parvulos, & non iterandi Baptiſmum ab Hæreticis collatum, ad divinam Traditionem proculdubio referendus eſt, cum fides ſola auctoritate divina nitatur. Secunda, quando Patres, & Theologi communiter conſuetudinem aliquam ad Chriſtum referunt, ſcribuntque eſſe divini præcepti. Quod ſi in Veterum ſcriptis, & praxi ſit aliqua obſcuritas, explicatio expectanda eſt ab Eccleſia, quæ eſt Judex controverſiarum naſcentium circa Scripturas & Traditiones, ut infra dicetur.

§. II.

De exiſtentia Traditionis divinæ.

Q. **E**ſtne agnoſcenda Traditio divina tanquam regula fidei & morum?*

R. 1. Certum eſt ex c. 20. v. 30. Joannis & cap. 21. v. 21. Chriſtum multa dixiſſe, & feciſſe, quæ non ſunt ſcripta. Id agnoſcunt Pſeudoreformati: ſed negant ea poſſe eſſe fidei regulam, contenduntque Scripturam omnia ad ſalutem neceſſaria continere, & a Spiritu ſancto nobis datam, tanquam unicam fidei noſtræ regulam, per quam nos exterius interiuſque docet abſque traditionis auxilio, quidque vitæ æternæ conſequendæ neceſſarium eſt. Contra hos errores:

R. 2. de fide Traditiones divinas eſſe admittendas, tanquam regulam fidei & morum. Sic enim definit Concilium Tridentinum ſeſſ. 4. „Traditiones ipſas, „tum ad fidem, tum ac mores pertinentes, tanquam „vel ore tenus a Chriſto, vel a Spiritu ſancto dictatas, & continua ſucceſſione in Eccleſia Catholica „conſervatas (*ſancta Synodus*) pari pietatis affectu „ac reverentia ſuſcipit & veneratur. *Et infra*: Si „quis .... Traditiones prædictas ſciens & prudens „contempſerit; anathema ſit.„

Probatur 1. ex Scriptura, 2. Theſſal. c. 2. Apoſtolus hortatur Theſſalonicenſes, ut ſtent in fide, adhæreant-

quæ iis, quæ ab ipſo acceperant ſive ſcripto, ſive verbotenus. *Tenete*, inquit, *Traditiones quas didiciſtis, ſive per ſermonem, ſive per Epiſtolam noſtram*.

Nec dicant adverſarii verba Apoſtoli eſſe reſtringenda ad tempus, quo Fideles nondum habebant integras Scripturas; nam ſancti Patres illa ad omne tempus extendunt, ut patebit ex argumento ſequenti. Itaque

Probatur 2. ex Traditione ſanctorum Patrum. Sanctus Chryſoſtomus in laudatum Apoſtoli locum ſic ſcribit: „ Hinc eſt perſpicuum, 2. quod non omnia tradiderunt „ (Apoſtoli) per Epiſtolam; ſed multa etiam ſine ſcri„ ptis, & ea quoque ſunt de fide divina. Quamobrem „ Eccleſiæ Traditionem cenſeamus eſſe fide dignam. Eſt „ Traditio, nihil quæras amplius. „ S. Baſil. lib. de Spiritu ſancto c. 27. Dogmata, *inquit*, quæ in Eccleſia „ ſervantur & prædicantur, quædam habemus doctrina „ ex ſcripto tradita: quædam rurſum ex Apoſtolorum „ Traditione in myſterio (*id eſt occulte*) tradita reci„ pimus, quæ utraque parem vim ad veritatem habent. „

Objiciunt nonnullos Scripturæ textus, quibus ſuum errorem ſtabilire conantur, ut Deut. c. 4. ubi habetur: *Non addetis ad verbum, quod vobis loquor*. Et Apoc. 22. *Si quis appoſuerit ad hæc, apponet Deus ſuper illum plagas ſcriptas in libro iſto*. Ergo rejiciendæ ſunt Traditiones.

Nego conſeq. Ad antecedens jamdudum reſpondit ſanctus Auguſtinus tract. 89. in Joann. non prohibitum eſſe citatis locis addere utilia, & conformia iis, quæ jam tradita ſunt, alioquin non debuiſſent ſcribi multi Prophetarum libri poſt Deuteronomium, nec Evangelium ſancti Joannis poſt Apocalypſim. *Sibi ipſi*, inquit, *præjudicaret* (Apoſtolus) *qui cupiebat venire ad Theſſalonicenſes, ut ſuppleret quæ eorum fidei defuerant: ſed qui ſupplet, quod minus erat addit, non quod inerat tollit*. Ubi videre eſt quam deſperata ſit Adverſariorum cauſſa, cum pro ea ſtabilienda ad tam inanem rationem recurrere cogantur.

Inſtant: Atqui non ſolum prohibetur addere, ſeu opponere contraria iis, quæ ſcripta ſunt, ſed etiam aliena, quantumcumque utilia & conſentanea. Ait enim

Apo-

Apoſtolus Gal. 1. *Licet nos, aut Angelus de cælo evangelizet vobis, præterquamquod evangelizavimus vobis, anathema ſit... & nunc iterum dico; Si quis vobis evangelizaverit præter id quod accepiſtis, Anathema ſit*. In quem locum ſic ſcribit Theophylactus. „ Apoſtolus „ non dixit, ſi contraria, aut pugnantia prædicent; „ ſed ſi parvum qui annuntient præter id; id eſt, ſi „ pluſculum quidpiam adjecerint.„ Sanctus quoque Baſilius ait, ubi de confeſſione fidei, non licere addere aliquid, quod non ſcriptum eſt. Ergo.

Nego conſequentiam. Apoſtolus enim non ait, *ſi quis evangelizaverit præterquamquod ſcripſimus*, ſed, *præterquamquod evangelizavimus, & accepiſtis:* atqui Apoſtolus evangelizavit verbo, & Galatæ multa ex ore Apoſtoli acceperant. Porro Eccleſia Catholica per Traditiones divinas non alia docet, quam quæ tradiderunt Sanctus Paulus & alii Apoſtoli. Allatis itaque textibus & aliis ſimilibus prohibemur obtrudere verba hominum tamquam verba Dei, Pſeudoprophetarum more, qui dicebant, hæc dicit Dominus, cum Dominus non eſſet locutus: & laudat traditiones humanas tanquam divinas.

Inſtans iterum: Sanctus Hieronymus lib. contra Helvidium, abſolute rejicit omnem traditionem; ſic enim ſcribit: *ut hæc quæ ſcripta ſunt, non negamus, ita ea, quæ non ſunt ſcripta, rennimus*. Et in c. 23. Matthæi, quod de ſcripturis auctoritatem non habet, eadem facilitate contemnitur, qua probatur.

Reſpondeo: contra mentem ſancti Doctoris iſta injuſte proferuntur; non enim agit his in locis de traditionibus divinis, ſed de Hiſtoriis fabuloſis, aut plane incertis, v. gr. quod Beata Virgo poſt mortem ſancti Joſeph alteri nupſerit, quod Chriſtus ſecundum Helvidium ex utero virgineo exierit ſordidus inquinatus, quemadmodum ceteri infantes; quod Zacharias filius Barachiæ occiſus inter Templum & Altare, ſit pater Joannis Baptiſtæ, ideo a Judæis interfectus, quod prædicaret Dominum Jeſum eſſe Meſſiam.

§. III.

Utrum nihil in Traditionibus divinis contineatur ad ſalutem neceſſarium?

R. AFfirmant Novatores; conſtanter vero negant Catholici.

Probatur Doctrina Catholica, 1. ex verbis Apoſtoli jam laudatis 2. Theſſ. 2. *Tenete*, inquit, *Traditiones*. Modus enim ille imperativus, *tenete*, indicat præceptum, quod ſine periculo ſalutis æternæ contemni nequit, ait quippe Chriſtus Matth. 19. *Si . . . vis ad vitam ingredi, ſerva mandata*.

Probatur 2. tribus exemplis rerum ad ſalutem neceſſariarum inter alia ſelectis, quæ non continentur in Scriptura ſacra. Neceſſarium eſt 1. remedium contra peccatum originale. 2. Indicium quoddam, quo libri ſacri & canonici ſecernant ab Apocryphis. 3. ratum eſſe baptiſma ab Hæreticis collatum: atqui hæc tria quantumcunque ad ſalutem neceſſaria, non continentur in Scriptura.

Non primum; namque in nulla Scriptura authentica fit mentio remedii pro feminis in veteri lege præparati contra peccatum originale.

Opponit Witaxerus illud 1. Cor. 7. *ſanctificata eſt mulier infidelis per virum fidelem*, & ex eo concludit feminas fuiſſe ſanctificatas per maritorum circumciſionem.

Sed illud effugium indignum eſt homine, qui ſit rationis compos: tum quia Scriptura illa non eſt authentica apud Judæos, ut inde ſumant regulam fidei: tum quia non eſt exarata, niſi poſt abrogatam circumciſionem & promulgatum Evangelium; tum quia eo loci ſcribit Apoſtolus virum infidelem æque ſanctificari per mulierem fidelem, quæ in veteri lege non circumcidebatur.

Non ſecundum, quia nulla Scriptura docet quinam ſint libri canonici, qui vero Apocryphi, ſed illa diſtinctio ſola traditione haberi poteſt. „ Libri Apocryphi

„ vo-

„ vocantur, *inquit S. Aug. lib.* 15. *de Civ. Dei c.* 23.
„ eo quod eorum occulta origo non claruit Patribus,
„ a quibus uſque ad nos auctoritas veracium Scriptu-
„ rarum certiſſima ſucceſſione pervenit; *& lib. contra*
„ *Epiſtolam fundamenti Manichæorum cap.* 4. Evange-
„ lio non crederem, niſi Eccleſiæ Catholicæ me mo-
„ veret auctoritas. „

Nec dicant Adverſarii principia non probari, ſed ſupponi; nam id verum eſt duntaxat de principiis notis quoad nos. Atqui Scripturæ ſacræ non ſunt Religionis Chriſtianæ principia nota quoad nos, ſed innoteſcunt nobis per ſolam traditionem, ut ſupra obſervabat S. Auguſtinus.

At, inquiunt, Scripturæ prædeſtinatis notæ ſunt proprio ſapore, & interiori ſancti Spiritus illuſtratione.

Contra. Si admittatur illa reſponſio, liberum erit cuilibet Hæretico rejicere veras Scripturas, quæ ejus errori opponuntur; & obtrudere falſas tanquam genuinas, utpote ipſis faventes, & depravato ſui guſtui accommodatas; ſic Epiſtola S. Jacobi palato Lutheri eſt ſtraminea & inſipida, cum Calvino ſapiat tanquam divinum opus: quis autem illos in hac parte conciliabit: non fides prædeſtinationis, uterque enim firmiter credit & aſſerit ſe eſſe prædeſtinatum.

Non tertium, nempe ratum eſſe baptiſmum ab Hæreticis collatum, nec ſine ſacrilegio poſſe repeti; nam
„ Apoſtoli, *inquit S. Aug. lib.* 5. *de Bapt. cap.* 23.
„ nihil quidem inde præceperunt. Sed conſuetudo il-
„ la, quæ opponebatur Cypriano (neganti ratum
„ eſſe ejuſmodi baptiſmum) ab eorum traditione exor-
„ dium ſumpſiſſe credenda, ſicut ſunt multa, quæ
„ univerſa tenet Eccleſia, quæ abhinc ab Apoſtolis
„ præcepta bene creduntur, quamquam ſcripta non re-
„ periantur. *Et lib. de unitate Eccleſiæ c.* 10. hic forte
„ dicis, lege ergo quemadmodum Chriſtus juſſerit re-
„ cipi eos, qui ab Hæreticis baptizati ſunt. Hoc aper-
„ te atque evidenter neque ego lego, neque tu.

Cur ergo, inquies, S. Auguſtinus congerit tot Scripturarum teſtimonia ad probandam baptiſmi ab Hæreti-

reticis collati veritatem, ſi dogma illud ex Scripturis non eruitur?

Reſp. Ideo S. Doctor teſtimonia illa adhibet; quia cum Donatiſtæ ex Scripturis duo probare conarentur, ſcilicet baptiſma apud Hæreticos eſſe irritum; & Catholicos contrarium aſſerentes, Scripturæ ſacræ adverſari: debuit opponere plures Scripturæ textus, quibus palam fieret Doctrinam Catholicam Scripturæ eſſe admodum conſentaneam, nedum ei opponatur. Primum evidenter demonſtrat, ſecundum vero probabiliter duntaxat adſtruit.

Ergo Scriptura, quamvis ex Apoſtolo 2. Tim. 3. ſit *utilis ... ad docendum, ad arguendum ... ad erudiendum in juſtitia, ut perfectus ſit homo Dei*, ſola tamen non ſufficit, nec eſt unica fidei & morum regula, cum non contineat omnia ad ſalutem neceſſaria.

§. IV.

Utrum Traditio ſit neceſſaria ad eruendum vel propugnandum verum Scripturæ ſenſum?

UT quæſtioni ſiat ſatis, duo præmittere neceſſe eſt. Primum, Scriptores ſacros obſcure interdum ſcripſiſſe, ut conſtat tum ex Scriptura, tum ex Sanctis Patribus, tum ex cujuſque experientia. Primo quidem ex Scriptura, nam 2. Petri cap. 3. legitur in Epiſtolis Sancti Pauli ineſſe *quædam difficilia intellectu, quæ indocti & inſtabiles depravant, ſicut & ceteras Scripturas, ad ſuam ipſorum perditionem*. Secundo ex S. Auguſtino, qui lib. 83. ſic ſcribit; „ Deus noſter ſic ad ſalutem animarum divinos libros Spiritu ſancto moderatus eſt, ut non ſolum „ manifeſtis paſcere, ſed etiam obſcuris exercere nos „ vellet. " Tertio ex cujuſque experientia: omnes quippe cum Eunucho, de quo Act. 8. v. 31. experiuntur ſe ſine Interprete plura Scripturæ loca intelligere non poſſe.

Cauſſæ autem hujuſce obſcuritatis ſunt 1. rerum, quæ in Scripturis tractantur, altitudo, 2. abſentia ſa-

cto-

ctorum, quæ in eis narrantur, 3. figurata locutio. 4. ſenſuum varietas, quos una eademque littera includit. 5. ipſa in aliam linguam translatio.

Secundum, Pſeudoreformatos docere Scripturam obſcuram quidem eſſe in iis, quæ ſine diſpendio ſalutis ignorari poſſunt, ut deſcriptio Templi Ezechielis, & Prophetia Apocalypſis: ſed clarum fluere, ubi tractat de rebus ad ſalutem neceſſariis, puta de Deo Uno, Trino, de Incarnatione, & de fide juſtificante. Si autem eis objiciatur hæc ipſa loca falſis Hæreticorum Interpretationibus obſcurari, & in alienos ſenſus detorqueri; *neque enim natæ ſunt hæreſes*, inquit S. Auguſtinus tract. 10. in Jo: *niſi dum Scripturæ bonæ intelliguntur non bene, & quod in eis non bene intelligitur, etiam temere & audacter aſſeritur*, ac proinde in ejuſmodi ſaltem circumſtantiis ad Apoſtolicam Traditionem recurrendum, ut vindicetur genuinus Scripturæ ſenſus; Reſpondent quemlibet maxime prædeſtinatum, Spiritu privato, hoc eſt, revelatione Spiritus ſancti ſibi immediate facta percipere verum Scripturæ ſenſum, & conſtitui judicem omnium controverſiarum, quæ circa fidem & mores oriri poſſunt: adeo ut juxta Lutherum tanta ſit connexio inter eſſe Chriſtianum & edoceri a Spiritu ſancto, atque Judicem eſſe controverſiarum, quanta inter rationale & riſivum.

His præmiſſis, directe ad propoſitam quæſtionem.

R. 1. Scriptura ſacra aliquando obſcure tradit ea quæ ſunt ad ſalutem neceſſaria.

Probatur nonnullis textibus valde obſcuris, nec per alios elucidandis.

Primus habetur Matth. 5. verſ. 32. *omnis, qui dimiſerit uxorem ſuam, excepta fornicationis cauſſa, facit eam mœchari, & qui dimiſſam duxerit, adulterat.* Locus ille quamvis ad fidem & ad mores pertinens, eſt valde difficilis, videtur favere Græcorum errori, quo docent licere viro aliam uxore ducere, cum prior adhuc ſuperſtes adulterii rea convincitur. Nec dicant Adverſarii hanc obſcuritatem tolli Marc. 10. verſ. 11. & 12. ubi Chriſtus abſque exceptione prohibet ſecundam uxorem ducere, quandiu prima vixerit; tam Chri-

ſtus apud Marcum minus ſe explicat, quam apud Matthæum: laudato quippe textu Matth. docet fornicationem juſtam eſſe cauſſam dimittendi uxorem, quod apud Marcum ſub ſilentio prætermittit: ergo, inquiunt Græci, ſicut ex textu Marci colligi non poteſt non licere etiam in cauſſa fornicationis dimittere uxorem, ita recte non infertur in eadem cauſſa prohibitum eſſe aliam ducere; unde ſequitur hanc difficultatem non ſolvi niſi ex Traditione.

Secundus locus petitur ex eodem capite Matth. 5. v. 34. *Ego autem dico vobis, non jurare omnino*. Non poteſt eſſe locus expreſſior, (inquiunt Anabaptiſtæ) ad probandum omne juramentum interdictum eſſe Chriſtianis, nec ſine periculo æternæ damnationis poſſe exigi, aut reddi.

Tertius legitur 1. Cor. 7. v. 14. *Sanctificatus eſt enim vir infidelis per mulierem fidelem, & ſanctificata eſt mulier infidelis per virum fidelem; alioquin filii veſtri immundi eſſent, nunc autem ſancti ſunt*. Hæc ſane obſcure ſcripta ſunt; quis enim abſque interprete intelligat quo ſenſu Apoſtolus ſcribere potuerit virum infidelem & ejus filios eſſe ſanctos per mulierem fidelem? Si ex hoc loco colligitur, ut contendunt Calviniſtæ, filios mulieris fidelis ſine baptiſmo ſalvari poſſe, ergo & pater eorum, quamvis infidelis; de illo enim Apoſtolus æque, ac de filiis pronuntiat, quod ſancti ſint per mulierem fidelem.

Quartus locus depromitur ex cap. 5. v. 32. Epiſt. ad Epheſios, ubi Apoſtolus, poſtquam agit de unione Chriſti cum Eccleſia, & de vinculo matrimonii, in hæc verba prorumpit, *Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia*. Secluſa autem Traditione obſcurum eſt & prorſus incertum an Apoſtolus in his verbis intelligendus ſit de unione Chriſti cum Eccleſia, vel de ſigno mirabilis hujuſce unionis, nimirum de matrimonio, poſſitque prædicari abſque periculo ſalutis, matrimonium eſſe magnum Sacramentum.

Ergo Scriptura ſacra obſcura eſt, etiam ubi tractat de rebus ad ſalutem neceſſariis.

Di-

Dices: S. Auguſt. lib. 2. contra Creſconim cap. 31. ſic ſcribit, „ Canon Eccleſiaſticus conſtitutus eſt, ad „ quem certi Prophetarum & Apoſtolorum libri per„ tineant, quos omnino judicare non audeamus, & „ ſecundum quos de ceteris libris vel fidelium vel „ infidelium libere judicemus: *&* *lib. de Doctrina* „ *Chriſtiana cap.* 9. in iis, *inquit*, quæ aperte poſita „ ſunt in Scriptura, inveniuntur ea omnia, quæ con„ tinent fidem moreſque vivendi, ſpem ſcilicet, & „ caritatem. „ Unde lib. 2. de pec. mer. cap. ultimo, de modo, quo traducitur peccatum originale, *ait*„ hinc divinorum eloquiorum clariſſima auctoritas „ eſſet, ſi homo illud ſine diſpendio promiſſæ ſalu„ tis ignorare non poſſet. „ Et lib. 5. contra Julianum cap. 1. reprehendit illum Hæreticum, quod obſcuritatem Scripturarum exaggeraret, diceretque eas doctis duntaxat eſſe pervias. Similia habent ceteri Patres. Nam S. Chryſoſtomus hom. 5. de Lazaro, „ non ex neceſſitate, *inquit*, ſed ex noſtra ſocordia „ evenit, ut ſit in Eccleſia opus aliquo, qui verba „ faciat, & ſermonem habeat, *&* *homil.* 6. *in* 2. *ad* „ *Theſſal.* manifeſta ſunt quæcunque ſunt neceſſaria. S. Cyrillus Alexandrinus lib. 7. contra Julianum docet Scripturas ſimplici ſtylo fuiſſe exaratas, ut cuivis notæ eſſent & perſpectæ: Ergo.

Nego conſequens; namque in allatis textibus & aliis ſimilibus volunt duntaxat Sancti Patres privato cuilibet, qui vivit in fide ſanctæ Matris Eccleſiæ, aperta eſſe ea omnia, quæ neceſſaria ſunt ad nutriendam ejus fidem, moreſque ad normam Evangelii inſtituendos. In Scripturis v. gr. intelligit, ſicut a Paſtoribus edoctus eſt, Verbum eſſe Deum, carnem factam, eandem carnem vivificam in Sacramento relictum in ſpiritualem noſtram alimoniam, per unum hominem peccatum intraſſe in hunc mundum, Deum ſuper omnia diligendum, & proximum ſicut ſeipſum; non eſſe jurandum; carnis curam non eſſe faciendam, & cetera quæ in Symbolo & Decalogo continentur. Nec movetur fallaciis & argutiis, quibus Hæretici circumlatrantes fundatiſſimam hanc doctrinam ſubvertere nituntur,

puta.

puta Verbum dici Deum, eo modo, quo Scriptura dicit Deos, ad quos ſermo Dei factus eſt: ſcriptum eſſe carnem non prodeſſe quidquam, filium non portare iniquitatem patris ſui, & alia hujuſmodi, quæ Paſtoribus Eccleſiæ diſſolvenda relinquit. Solvunt autem illi partim ex aliis Scripturæ textibus, partim ex Traditione Apoſtolica, ut dicemus in tertia noſtra reſponſione.

Merito itaque S. Auguſtinus reprehendit Julianum, quod ita exaggeraret obſcuritatem Scripturarum, ut nollet vulgus Chriſtianorum poſſe in illis deprehendere peccatum originale, quod contra multitudinis fidem ipſe negabat, fatetur quidem cit. lib. 2. de pec. mer. modum, quo traducitur, non æque clare exponi, ac ejus exiſtentiam, quia utriuſque notitia non eſt æque neceſſaria. Sed quid inde?

Quod autem objicitur ex libro ſecundo contra Creſconium, non pugnat contra noſtram reſponſionem; ibi enim S. Auguſtinus reſpondet Creſconio Donatiſtæ, qui ex ſcriptis S. Cypriani confirmabat ſuum errorem, nempe irritum eſſe baptiſma ab Hæreticis collatum, aitque, *Ego litteras Cypriani non ut Canonicas habeo, ſed eas ex canonicis conſidero*. Ex quibus verbis nihil poteſt concludi contra doctrinam Catholicam.

Inſtabis. S. Chryſoſtomus cit. hom. 5. de Lazaro dicit, habentibus Scripturas non opus eſſe aliquo, qui in Eccleſia ſermonem habeat: Ergo.

Diſtinguo antecedens, ut ſupra; dicit fidelibus, qui jam edocti rudimenta Religionis Chriſtianæ vivunt in fide matris Eccleſiæ, Concedo; dicit infidelibus, qui vel nihil audierunt de Myſteriis noſtris, vel Hæreticorum argutiis ſeducti, aut commoti ſunt, Nego antecedens: *Quomodo* enim *credent* ... *ſine prædicante?* ait Apoſtolus Rom. 10. Si Virgilius, inquit S. Auguſtinus lib. de utilitate credendi, ſine Interprete non intelligitur, multo minus Scriptura, quæ de rebus ſupernaturalibus ita tractat, ut nonnulla videantur contradictoria, qualia ſunt iſta Jo: 6. *Panis quem ego dabo, caro mea eſt*; &, *caro non prodeſt quidquam, verba, quæ locutus ſum ..... ſpiritus & vita ſunt.*

Item

Item Jo: 14. *Pater major me eſt*, & Jo: 10. *Ego & Pater unus ſumus.* Quomodo vero unum? obſcurum reddit oratio, quam pro fidelibus fundit Jo: 17. *ut & ipſi in nobis unum ſint ..... ſicut & nos unum ſumus.* Unde S. Chryſoſtomus citata homil. „ Etiamſi „ non intelligas illic recondita; tamen ex ipſa lectio- „ ne multa naſcitur ſanctimonia. *Et infra*: Sume li- „ brum in manus, lege hiſtoriam omnem, & quæ „ nota ſunt memoria tene, ea quæ obſcura ſunt, „ frequenter percurre, quod ſi non potueris aſſidui- „ tate lectionis invenire, accede ad ſapientiorem, &c. Sanctus itaque Chryſoſtomus in hac homilia auditores increpat, quod lectioni divinarum litterarum non incumbant, quemadmodum Magiſter Scholæ, qui diceret Diſcipulis ſcripta negligentibus non fore opus tot exercitationibus, ſi, ut par eſt, lectiones ſcriptis exceptas evolverent; fideles enim ex lectione & meditatione Scripturarum ad contemptum terrenorum, ad miſericordiam erga pauperes, & ad alia Religionis officia accenderentur ſine frequentioribus Paſtorum exhortationibus, quemadmodum de his, qui in ſolitudine agebant, refert S. Auguſtinus; ſed non ſolverent ſine eorum ope difficultates, quæ vel in ipſa lectione naſcuntur, vel ab Hæreticis moventur circa myſteria, etiam maxime neceſſaria. Unde

R. 2. Spiritus ſanctus cuilibet etiam prædeſtinato immediate non revelat verum Scripturæ ſenſum.

Probatur 1. ex Scriptura, Malach. 2. *Labia Sacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore ejus, quia Angelus Domini exercituum eſt*: id eſt nuntius & interpres mandatorum ejus, ſic per Moyſen notas fecit voluntates ſuas filiis Iſrael. Sic Chriſtus ipſe S. Paulum recens converſum miſit ad Ananiam, qui eum doceret, Act. 9. Et Angelus Cornelium ad S. Petrum, Act. 10. Quid ita? quia ex Apoſtolo, 2. Cor. cap. 11. *Sæpe Satanas transfigurat ſe in Angelum lucis.* Ne itaque circumveniamur a Satana, ſimuſque ſapientes in oculis noſtris, Deus voluit fidem eſſe ex auditu, Rom. 10. & propterea, Epheſ. 4. *Dedit quoſdam quidem Apoſtolos ..... alios autem*

Paſtores, & Doctores, ad conſummationem Sanctorum in opus miniſterii, in ædificationem Corporis Chriſti ...... ut jam non ſimus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in aſtutia ad circumventionem erroris. Nihil luculentius dici potuit contra ſpiritum privatum.

Probatur 2. ratione duplici. 1. hæc doctrina pugnat contra conſuetudinem omnium Veterum, qui hactenus ſenſum Scripturarum ex Traditione haurire & propugnare ſoliti ſunt, ut demonſtrabimus in ſequenti reſponſione. 2. viam aperit Schiſmatibus, omneque medium tollit, quo nata extingui poſſint. Si enim, ut docent adverſarii, privatus quiſque, ſaltem prædeſtinatus, per interiorem & immediatam ſancti Spiritus revelationem percipit verum Scripturæ ſenſum, conſtituiturque Judex controverſiarum, quæ circa fidem oriri poſſunt, ita ut Paſtorum definitionibus adhærere non debeat, niſi idipſum, quod illi credendum proponunt, ſibi immediate revelatum fuerit; ſi, inquam, hujuſmodi impietas prævaleat, quæ pax, quæ ſocietas? Annon Socinianus, Calvinianus, & quivis Hæreticus ex certa fiducia quod ſit prædeſtinatus, ſomnia cordis ſui effutiet tanquam Dei revelationes? Quis vero modus, quæve ratio compeſcendi illos fanaticos, cum incerta illis ſint Paſtorum judicia, nihilque pro vero habeant, niſi quod ſpiritu privato tale judicaverint? Potuitne Infernus quidquam peſtilentius evomere?

R. Igitur 3. Traditio neceſſaria eſt ad eruendum verum Scripturæ ſenſum, illumque propugnandum contra Hæreticos. Ita fere Concilium Tridentinum ſeſſ. 4. ubi ſic habet: „ Præterea, ad coercenda petulantia „ ingenia, decernit, ut nemo ſuæ prudentiæ innixus, „ in rebus fidei, & morum, ad ædificationem do„ ctrinæ Chriſtianæ pertinentium, ſacram Scriptu„ ram ad ſuos ſenſus contorquens, contra eum ſen„ ſum, quem tenuit & tenet ſancta mater Eccleſia, „ cujus eſt judicare de vero ſenſu & interpretatione „ Scripturarum ſanctarum, aut etiam contra unionem

„ con-

„ conſenſum Patrum, ipſam Scripturam ſacram interpretari audeat. „

Probatur reſponſio ex conſtanti Eccleſiæ uſu, quæ primo ſæculo damnavit Cerinthum jactitantem ſe privatas revelationes ab Angelo accipere, & ſecundo ſæculo Montanum, „ eo quod, *inquit Euſebius lib.* 5. „ *Hiſt. cap.* 15. Contra quam Eccleſiæ conſuetudo cum „ traditione; tum ſucceſſione antiquitus ab Apoſtolorum „ temporibus eo uſque derivata poſtulabat, propheta- „ re incœpiſſet. „ S. Auguſt. prologo in primum lib. de Doctr. Chriſt. probat falſam & pernicioſam eſſe illam cogitationem, omnes homines a Deo ſine opera hominum accipere intelligentiam Scripturarum. Ruffinus hiſt. lib. 13. cap. 9. refert SS. Baſilium & Gregorium Nazianzenum per tredecim annos operam dediſſe ſtudiis ſacrarum Litterarum, „ illarum ſententias „ non ex proprio ingenio, ſed ex Majorum Tradi- „ tione & auctoritate interpretantes. „ Et Vincentius Lyrinenſis c. 38. commonitorii, tradit hanc regulam interpretandi Scripturas a Patribus uſque ad ſuam ætatem ſervatam: „ ſi, *inquit*, Divinis eloquiis, ſenten- „ tiis, promiſſionibus & Diabolus & diſcipuli ejus utun- „ tur ..... quid facient Catholici omnes, & matris „ Eccleſiæ filii? Quonam modo in Scripturis ſanctis „ veritatem a falſitate diſcernent? Hoc ſcilicet facere „ magnopere curabunt, quod in principio Commen- „ tarii iſtius, ſanctos & doctos viros nobis tradidiſſe „ ſcripſimus, ut divinum Canonem, ſecundum uni- „ verſalis Eccleſiæ Traditiones, & juxta Catholici Dog- „ matis regulas interpretentur. „ Hujuſce autem regulæ neceſſitatem confirmare licet ex his, quæ in præſenti controverſia experimur. Adverſarii quippe doctrinam ſuam quantumcumque abſurdam & pernicioſam per Scripturas probare nituntur; namque pro ea

Objiciunt ſequentes textus, Iſaiæ 54. *Ponam .... univerſos filios tuos doctos a Domino*. Jerem. 31. *Dabo legem meam in viſceribus eorum ... & non docebit ultra vir proximum ſuum, & vir fratrem ſuum, dicens, cognoſce Dominum; omnes enim cognoſcent me a minimo eorum uſque ad maximum*. 1. Joann. 2. *Non*

neceſ-

neceſſe habetis, ut aliquis doceat vos, ſed ſicut unctio ejus docet vos de omnibus. Ergo omnibus, ſaltem prædeſtinatis, Spiritus ſanctus immediate revelat verum Scripturæ ſenſum.

Reſpondeo 1. Verba laudata, præſertim Jeremiæ, ſi accipiantur, ut ſonant, non poſſunt aptari ſtatui præſenti, in quo peregrinamur a Domino, & fidem non concipimus niſi per prædicationem Evangelii; ſed referenda ſunt ad ſtatum Beatorum, qui, cum Deum intuitive videant, onus non habent, ut quis dicat, cognoſce Dominum. Ergo in cælo, non in terra quærendus eſt privatus ille Adverſariorum ſpiritus.

Reſpondeo 2. diſtinguendo antec. cum S. Auguſtino tract. 3. in 1. Jo: Omnes erunt edocti a Domino, & interiori Spiritus ſancti unctione, per doctrinam & miniſterium Paſtorum & doctorum, Concedo; ſecus, Nego antecedens; experientia enim conſtat omnes Gentiles, ad quos non pervenit prædicatio Evangelii, Idolorum cultui & aliis ſuperſtitionibus inhærere, quin & plures e Chriſtianis, propter ſilentium & negligentiam Paſtorum, in denſiſſimis Ignorantiæ tenebris verſari, nec inde prædeſtinatos emergere, niſi mediante doctrina. In laudatis itaque textibus, & aliis ſimilibus, Deus non dicit exteriorem prædicationem in nova lege non fore neceſſariam, alioquin non poſuiſſet in Eccleſia Paſtores & Doctores, ſed promittit uberiorem Spiritus ſancti gratiam, quæ interius illuſtrati & accenſi, rudes etiam & pueri facile ſuadeantur a Paſtoribus. „ Si, inquit S. Auguſt. loco citato, „ Unctio ejus docet nos de omnibus, quaſi nos ſine „ cauſſa laboramus, ut quid tantum clamamus? ſed „ quæſtionem illi ipſi Apoſtolo facio; unctionem ha„ bebant, quibus loquebaris, ut quid talem Epiſtolam „ feciſti? quid illos tu docebas? Jam videte magnum „ Sacramentum, fratres, admonere poſſumus per ſtrepitum vocis noſtræ; ſi non ſit intus qui doceat, „ inanis ſit ſtrepitus noſter ... Magiſteria forinſecus „ adjutoria quædam ſunt & admonitiones, cathedram, „ in cælo habet, qui corda docet; propterea ait & „ ipſe in Evangelio, nolite vobis dicere Magiſtrum in

„ terra

„ terra .... ſic ſunt iſta verba, quæ forinſecus dici„ mus, quomodo eſt agricola ad arborem, forinſecus „ operatur, adhibet aquam .... Nunquid poma for„ mat; audite agricolam Apoſtolum, & videte quid „ ſumus, neque qui plantat eſt aliquid, neque qui ri„ gat, ſed qui incrementum dat Deus, id eſt, un„ ctio illius docet vos de omnibus.

Inſtant: ſaltem agnoſcendus eſt in quolibet Chriſtiano inſtinctus Spiritus ſancti, quo judicet de omnibus fidei controverſiis, ait enim Apoſtolus 1. Cor. 2. *Spiritualis ... judicat omnia, & ipſe a nemine judicatur*, id eſt a nemine redargui vel condemnari poteſt: Ergo.

Nego antecedens, cujus confirmationem diſtinguo, Spiritualis, id eſt, Chriſtianus in fide & virtutibus provectus judicat omnia, hoc eſt, percipit ſublimiorem doctrinam, quam animalis ſeu imperfectus Chriſtianus & parvulus in Chriſto intelligere nequit, Concedo; Judicat cum auctoritate definiendo, Nego, *Sapientiam autem*, inquit Apoſtolus idem, *loquimur inter perfectos*; quia hi ſoli eam aſſequi poſſunt, unde ſubdit cap. 3. *Non potui vobis loqui quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus; Tanquam parvulis in Chriſto, lac vobis potum dedi, non eſcam, nondum enim poteratis: ſed nec nunc quidem poteſtis, adhuc enim carnales eſtis*. Et ideo animales nec debent, nec poſſunt judicare Spirituales; cum eorum ſapientiam non percipiant.

Inſtant iterum: 1. Cor. 12. habetur, *unicuique autem datur manifeſtatio Spiritus*: Ergo.

Nego conſequens, ibi enim ſermo eſt de gratiis gratis datis, quibus nunc carent etiam prædeſtinati. Extraordinaria autem illa dona, puta linguarum, virtutum, diſcretionis ſpirituum, quæ primis Chriſtianis ad utilitatem Eccleſiæ dividebantur, ab Apoſtolo vocantur manifeſtatio Spiritus: quia iis divina illius operatio manifeſtabatur.

Objiciunt 2. Nullus poteſt elicere actum virtutis ſupernaturalis, niſi motivum illius divinitus ipſi applicetur, ut quis v. g. caritate diligat Deum, neceſſe eſt, ut divina bonitate, quæ eſt motivum & ratio

Dei

Dei amandi, interius afficiatur & moveatur: atqui motivum fidei ſupernaturalis eſt divina revelatio; ideo enim aſſentimur propoſitioni obſcuræ, v. g. Verbum eſſe incarnatum; quia Deus illam revelavit: Ergo divina revelatio cuique fideli interius per Spiritum ſanctum applicatur.

Diſtinguo majorem, niſi motivum divinitus applicetur vel immediate vel mediate, Concedo; niſi applicetur immediate, Nego majorem.

Conceſſa minore, diſtinguo ſimiliter conſequens: ergo divina revelatio cuique fideli per Spiritum ſanctum applicatur mediate, Concedo: immediate, Nego conſequentiam.

Hæc ſolutio explicatur exemplo ex politicis ducto. Rex voluntatem ſuam ſingulis ſubditis non declarat immediate, ſed ſuis duntaxat miniſtris, per quos auctoritas regia alios ad obtemperandum vere impellit. Ita Deus immediate revelavit Moyſi quæ ad legem veterem, & Apoſtolis, quæ ad novam pertinebant. Moyſi quidem ſcripto, Apoſtolis autem verba tenus, ille autem & iſti ſignis patentibus & indubitatis probarunt ſe mandata Dei perferre, & ita illis mediantibus divina revelatio ad alios pervenit.

Sed quantumque credibilia appareant, quæ ab iis renuntiata ſunt, nunquam tamen actu credentur, niſi Spiritus ſanctus mentes audientium interius illuſtret, & corda eorum aperiat, moveatque ad credendum propter divinam revelationem. Et hoc ſenſu omnes ſunt edocti a Domino, & non a fratre aut proximo ſuo; quia, *ut ait S. Auguſtinus cit. tract. 3. in Jo:* „ ſive plantemus, ſive rigemus, loquendo non ſumus aliquid, ſed ille qui incrementum dat Deus. „ Unctio illius docet vos de omnibus, „

CAPUT III.

De Eccleſia.

NOmen tum Eccleſiæ tum Synagogæ convocationem ſignificat. Sanctus autem Auguſtinus exiſtimat ſocietatem Chriſtianorum ideo nomen Synagogæ non retinuiſſe: quia Synagoga tam animalium, quam hominum, congregationem ſignificat: nomine vero Eccleſiæ nonniſi cœtus Spiritualium, quales debent eſſe Chriſtiani, ſolet intelligi.

Eccleſia dupliciter accipitur 1. metaphorice pro loco in quo congregantur veri Dei cultores, ut Judith 7. *per totam noctem intra Eccleſiam oraverunt*: 2. proprie pro ipſamet congregatione, ut Pſalm. 149. *laus ejus in Eccleſia Sanctorum.*

Rurſus Eccleſia proprie dicta ſumitur vel latius; quatenus complectitur triumphantem in cælis, patientem in purgatorio, & militantem in terris, vel ſtrictius pro cœtu fidelium in terris militantium, ſive ante, ſive poſt Chriſtum, vel ſtrictiſſime pro cœtu fidelium baptizatorum, ſeu Chriſtianorum. De Eccleſia hoc poſteriori modo ſumpta potiſſimum hic agendum ſuſcipimus.

Hæc autem circa Eccleſiam expendere neceſſe eſt; 1. utrum in rebus fidei & morum ſit neceſſario conconſulenda, 2. apud quos exiſtat vera Eccleſia, an apud Judæos, Mahumetanos, Paganos, an apud ſolos Chriſtianos, 3. utrum ſint certæ & indubitatæ notæ, per quas Eccleſia vere Chriſtiana diſcerni poſſit ab omnibus ſectis, quæ falſo ſe dicunt Chriſtianas, 4. quomodo definitio veræ Eccleſiæ eruenda ſit ex præſtitutis principiis, 5. quænam ſint affectiones, ſeu proprietates & dotes veræ Eccleſiæ, nempe an ſit ſemper viſibilis, 6. an ſit perpetua & indeficiens, 7. an ſit infallibilis, 8. denique an ſit Judex controverſiarum. Ex quibus quæſtionibus facile colliget Theologiæ candidatus nos verſari in materia maxime neceſſaria ad notitiam ſacræ doctrinæ adipiſcendam.

§. I.

Utrum in rebus fidei & morum ad Eccleſiam recurrere neceſſe ſit?

R. Affirmat S. Auguſtinus, & mira methodo demonſtrat in aureo opere, cui titulum præfixit, *De utilitate credendi*, ubi hominem inter innumeras ethnicorum Philoſophorum opiniones, & varias Chriſtianorum ſectas fluctuantem, & fere diſperantem poſſe inveniri viam ſalutis, hoc eſt, veram ſapientiam, manu ducit ad ejus cognitionem.

Ante omnia errantem revocat ad ea, quæ ignorare nec poteſt, nec debet, ſi ſerio velit attendere, nempe animam rationalem eſſe immortalem, ſupremumque aliquod numen exiſtere, quod rebus humanis providet. „ Sæpe mihi videbatur (ait S. Doctor de „ ſuo priſtino ſtatu, in quo errabat) non poſſe inve- „ niri veritatem, magnique fluctus cogitationum mea- „ rum in Academicorum (qui de omnibus dubita- „ tabant) ſuffragium ferebantur. Sæpe rurſus in- „ tuens, quantum poteram, mentem humanam tam „ vivacem, tam fugacem, tam perſpicacem, non pu- „ tabam latere veritatem, niſi quod in ea quærendi „ modus lateret... Huic igitur tam immani difficulta- „ ti, quam de Religione quærimus, Deus ſolus me- „ deri poteſt, quem niſi eſſe, & humanis mentibus „ opitulari credimus, nec quærere quidem ipſam... „ Religionem debemus. „ His præmiſſis.

Inveſtigat quis ſit ille modus inveniendæ ſapientiæ & veræ Religionis. Ac primo docet ejuſmodi fluctuantem, eam per ſeipſum invenire non poſſe. „ 1. „ Quia, *inquit*, nihil facilius quam non ſolum ſe di- „ cere, ſed etiam opinari verum inveniſſe. „ Quot enim mendacium tanquam veritatem tuentur? 2. quia ſtulti & peccatores ſic ſe habent ad ſapientiam, quemadmodum ægra veletudine laborantes ad alimenta: hi ad ſalutaria nauſeant, noxia appetunt: illis quam ſæpiſſime error placet, veritas diſplicet; unuſquiſque enim

enim judicat prout affectus eſt, 3. quia ut aliquis verum inter & falſum, ſapientiam & ſtultitiam diſcernat, eum ſapientiam jam noſſe neceſſe eſt; quis enim ſeparet pretioſum a vili, gemmam ſinceram ab adulteria, ſi gemmæ naturam & proprietates ignoret? Atqui ſtultus ſapientiam non novit, alioquin ſapiens eſſet; ſapiens quippe dicitur, qui poſſidet ſapientiam: eo autem ipſo poſſidetur ſapientia, quo noſcitur, „ non enim, *inquit*, ut aurum & argentum ceteraque „ id genus & cognoſcere cum videas, & non habere „ conceſſum eſt... licet... res alienas oculis cernere, „ cum earum ... nihil habemus: quid autem intelle„ ctus capitur: intus apud animum eſt, nec id ha„ bere quidquam eſt aliud, quam videre. Caret autem „ ſtultus ſapientia: non igitur nobis ſit ſapientiam... „ & dum neſcit, in alio loco cognoſcere non poteſt.

Deinde S. Doctor expendit num ſtultus & errans ſapientiam haurire poſſit ex lectione quorundam librorum, oſtenditque duo potiſſimum obſtare quominus eam deprehendere poſſit: Primum eſt, quod ſi Scriptura nova & inaudita proferatur: nulla confirmante ratione, ei credendum non eſt. Secundum, etiamſi conſtet nihil niſi verum in ea contineri; tamen cum res ad Religionem pertinentes ſint admodum a ſenſibus remotæ, aliquo expoſitore indigent. „ Nulla, *inquit*, „ imbutus poetica diſciplina Terentianum... ſine Ma„ giſtro attingere non auderes... Donatus & alii in„ numerabiles requiruntur, ut quilibet Poeta poſſit in„ telligi... tu in eos libros, qui quoquomodo ſe ha„ beant, ſancti tamen divinarumque rerum pleni, pro„ pe totius generis humani confeſſione diffamantur, ſine „ duce irruis, & de iis ſine præceptore audes ferre ſen„ tentiam, nec ſi tibi aliqua occurrunt, quæ videantur „ abſurda, tarditatem tuam & putrefactum tabe hujus „ mundi animum; qualis omnium ſtultorum eſt, accuſas „ potius, quam eos, qui a talibus intelligi nequeunt.

Tertio, definit hunc eſſe modum, quo ad ſapientiam pervenire liceat, nempe confugere ad Sapientes, eiſque ex animo conjungi. „ Cum enim, *inquit*, ſapiens ſit „ Deo ita mente conjunctus, ut nihil interponatur quod

„ ſeparet : Deus enim veritas eſt, nec ullo pacto ſa-
„ piens quiſquam eſt, ſi non veritatem mente contin-
„ gat : negare non poſſumus inter ſtultitiam homi-
„ nis, & ſinceriſſimam Dei veritatem medium quid-
„ dam interpoſitum eſſe hominis. Sapiens enim quan-
„ tum datum eſt, imitatur Deum : homini autem
„ ſtulto, ad imitandum ſalubriter, nihil eſt homine
„ ſapiente propinquius... nec, ut ita dicam, dominus
„ ſui facti ſtultus exiſtimandus eſt, cum eſt tamquam
„ inſtrumentum, miniſteriumque ſapientis .... Atque
„ hoc ſi in rebus minoribus, ut in mercando.... in
„ ipſa...... re familiari adminiſtranda expedire ne-
„ mo ambigit, multo magis in Religione; nam & res
„ humanæ promptiores ſunt ad dignoſcendum quam
„ divinæ, & in quibuſcunque ſanctioribus & præſtan-
„ tioribus, quo majus eis obſequium cultumque de-
„ bemus, & ſceleratius periculoſiuſque peccatur.

Sed oritur hic difficillima quæſtio quonam modo ſtultus ſapientem invenire poſſit, cum plerique hoc nomen ſibi vindicent, & de rebus ipſis, quarum cognitione conſtat ſapientia, inter ſe diſſentiant.

Quarto, ſtatuit Sanctus Doctor prius explorandos eos, qui excellere videntur famæ celebritate, atque omnium pene occupatione populorum. „ Nunquid-
„ nam .... quicunque boni oratores evadere volunt,
„ Cæcilii...... potius aut Erucii orationibus, quam
„ Tullianis navandam operam exiſtimant. Hæc appe-
„ tunt omnes, quæ majorum auctoritate firmata
„ ſunt. Eadem imperitorum turbæ diſcere moliuntur,
„ quæ a paucis doctis diſcenda recepta ſunt.

Quinto, oſtendit Eccleſiam Chriſtianam ipſius etiam generis humani confeſſione ſupra omnes ſocietates eminere : „ Plures, *inquit*... jam Chriſtiani ſunt,
„ quam ſi Judæi ſimulacrorum cultoribus adjungantur.
„ Eorumdem autem Chriſtianorum, cum ſint hæreſes
„ plures, atque omnes ſe Catholicos velint videri,
„ alioſque præter ſe hæreticos nominent, una eſt
„ Eccleſia ut omnes concedunt; ſi totum orbem
„ conſideres, refertior multitudine; ut autem, qui
„ noverunt, affimant, etiam veritate ſincerior ce-

„ te-

„ teris omnibus. Sed de veritate alia quæſtio eſt.
„ Quod autem quærentibus ſatis, una eſt Catholica;
„ *id eſt univerſalis. Unde concludit ab ipſa ſumendam*
„ *quærendi exordium.* Dubitabimus nos ejus Eccleſiæ
„ condere gremio, quæ uſque ad confuſionem generis
„ humani ab Apoſtolica Sede per ſucceſſiones Epiſco-
„ porum, fruſtra Hæreticis circumlatrantibus, & par-
„ tim plebis ipſius judicio, partim Conciliorum gra-
„ vitate, partim etiam miraculorum majeſtate dam-
„ natis, culmen auctoritatis obtinuit? Cui nolle pri-
„ mas dare, vel ſummæ profecto impietatis eſt;
„ vel præcipitis arrogantiæ. *Quam autem aliis demon-*
„ *ſtrat viam eandem ipſe ſe tenuiſſe alibi confitetur.*
„ Propter quod, *inquit*, nunc ubera Eccleſiæ poſt
„ longiſſimam ſitim, quam paſſus eram pene exhau-
„ ſtus, atque aridus (*dum Manichæis adhæreret*) tota
„ aviditate repetii, eoque altius flens & gemens con-
„ cuſſi & expreſſi, ut id mandaret quod mihi ſic af-
„ fecto ad recreationem ſatis eſſe poſſet, & ad ſpem
„ reducendam vitæ ac ſalutis.

Hactenus Sanctus Auguſtinus inquirentes ſapientiam; ſeu ſcientiam ſalutis, ad Eccleſiam Chriſtianam deduxit, utpote quæ omnium fere Nationum exiſtimatione ſit illa celeberrima Sapientum ſocietas, quos in rebus divinis neceſſario conſulendos eſſe demonſtravit. Jam vero diligentius inveſtigandum quod Sanctus Doctor leviter attigit, num ſcilicet Eccleſia Chriſtiana mereatur illam nominis celebritatem, quam ubique obtinuit, ſitque revera Societas divinitus Inſtituta, cui omnes abſque erroris formidine credere teneantur.

Sed illud luculenter præſtitimus tractat. de Incarnatione, cap. 4. per tot, ubi contra Infideles, & eos, quos libertinos vocant, ut qui nec fidem nec legem ſequantur, niſi quam ex propria præſumptione ſibi conſtituerint, invictiſſimis argumentis demonſtravimus Religionem Chriſtianam vere eſſe divinam. Quæ autem ibi traduntur, hic non præſupponi, ſed neceſſario conſuli debeat, cum ex iis omnino pendeant, quæ de Eccleſia deinceps dicturi ſumus.

Verum quia omnes Hæreticorum ſectæ ſeſe Chriſtianas immerito nuncupant, operæ pretium eſt exponere certas & indubitatas notas, quibus vera Eccleſia a falſis ſecerni queat.

§. II.

De notis veræ Eccleſiæ.

Q. 1. *QUot conditiones requiruntur, ut aliquid poſſit eſſe nota veræ Eccleſiæ?*

R. Duæ. 1. Oportet ut nota ſit clarior re ipſa, quam demonſtrat. Illud fatentur ipſi heterodoxi, *les marques de l' Egliſe*, inquit Molinæus, *doivent etre ſenſibles & plus connues que l' Egliſe, puiſque par elles elle eſt connue.* 2 Uni & ſoli Eccleſiæ convenire debet illa nota, ſi non ſeorſim, ſaltem cum aliis conjuncta, alioquin Eccleſiam non diſtingueret, quemadmodum eſſe bipedem, non diſtinguit hominem ab omnibus aliis animalibus; quia volucres ſunt bipedes.

Q. 2. *Suntne certæ notæ & ſigna ſenſibilia, quibus vera Eccleſia cognoſci poſſit?*

R. Dantur hujuſmodi notæ probatur ea S. Auguſtino, tractat. 1. in Joann. *poſſumus*, inquit, *digito demonſtrare Eccleſiam, & ſunt cæci, qui eam non vident*; & lib. 2. contra Creſconium, *extat Eccleſia cunctis clara atque perſpicua*. Subſcribunt Novatores; ſic enim habent in Catecheſi pro Dominica ſexta; *Il y a une Egliſe de Dieu, qui eſt viſible, & il nous a donnè des enſeignes pour la connoitre*.

Q. 3. *Veritas Doctrinæ eſtne nota veræ Eccleſiæ.*

R. Affirmant novatores, negant vero Catholici.

Probatur vera Catholicorum ſententia, 1. ex S. Auguſtino lib. 13. contra Fauſtum cap. 23. ubi docet cognoſcendam Eccleſiam, antequam percipiatur ejus doctrinæ veritas, „ & tanquam ille, *inquit*, quem ca„ techizamus, quæreret & diceret, quo ergo ſigno „ manifeſto adhuc parvulus, & nondum valens liqui„ dam diſcernere a tot erroribus veritatem, quo ma„ nifeſto indicio tenebo Eccleſiam Chriſti? &c. & *lib.*

„ con-

„ *contra epiſt. fundamenti c.* 4. ut ergo hanc omittam
„ ſapientiam quam eſſe in Eccleſia Catholica non cre-
„ ditis, multa ſunt talia, quæ in ejus gremio me ju-
„ ſtiſſime tenent. Tenet cenſenſio populorum atque
„ gentium, tenet auctoritas miraculis inchoata, &c.

Probatur 1. ratione. Veritas Doctrinæ tripliciter ſpectari poteſt, 1. ut continetur in libris ſacris; 2. quatenus ſcripta eſt in cordibus fidelium; 3. prout ore Paſtorum annuntiatur, atqui nullo ex tribus illis modis poteſt eſſe nota veræ Eccleſiæ. Non 1. quia libri ſacri qui reperiuntur in pleriſque Hæreticorum ſectis, illos habent Sociniani & Neſtoriani. Non 2. tum quia Doctrina in cordibus fidelium non eſt ſenſibilis: nec ab aliis percipi poteſt: tum quia ex adverſariis ſoli prædeſtinati habent intelligentiam Scripturarum, ac proinde illis ſolis nota poſſet eſſe Eccleſia: tum denique quia ex dictis per Eccleſiam aſſequimur verum Scripturæ ſenſum: Ergo Eccleſiam ante Scripturas cognoſcere neceſſe eſt. Non 3. quia non ſunt audiendi, niſi qui probant ſe a Deo miſſos vel extraordinarie, ut Apoſtoli, vel ordinarie, ut qui ab Eccleſia legitime ſunt ordinati verbi Dei miniſtri, *ſi quis dixerit, hic eſt Chriſtus ... nolite credere.* Matth. 24. Ergo notitia Eccleſiæ præcedere debet doctrinam Paſtoris.

Dices 1. articuli fidei in unum collecti dicuntur ſymbolum ſeu ſignum, quo diſtinguuntur Fideles ab Infidelibus: Ergo veritas Doctrinæ eſt nota veræ Eccleſiæ.

Nego conſequent. Nam Schiſmatici & plerique Hæretici retinent Symbolum Apoſtolorum. Illa ergo articulorum collectio eſt duntaxat ſignum Religionis Chriſtianæ, quo diſtinguuntur Chriſtiani a non Chriſtianis, puta a Judæis & Mahumetanis, non vero Catholici ab Acatholicis. Porro agitur hic de nota, qua vera Eccleſia ſecernitur a ſectis Hæreticorum.

Dices 2. cum Molinæo, non poteſt aliquid cognoſci niſi per ejus definitionem: atqui veritas Doctrinæ pertinet ad definitionem Eccleſiæ; definitur enim

Eccleſia, cœtus hominum veram fidem profitentium?
Ergo.

Diſtinguo major. non poteſt aliquid cognoſci per eſſentiam, niſi cognoſcatur ejus definitio, Concedo, non poteſt cognoſci per proprietates & accidentia inſeparabilia, Nego major. Deinde conceſſa min. diſt. conſeq. Non poteſt cognoſci Eccleſia niſi per veritatem Doctrinæ ſecundum eſſentiam, Concedo: non poteſt cognoſci per proprietates & accidentia inſeparabilia, Nego conſeq. Sic pueri cognoſcunt parentes, & ætate provectiores cognoſcunt metalla & alia innumera, quorum ignorant eſſentias.

Q. 4. *Quænam igitur ſunt notæ veræ Eccleſiæ?*

R. Quatuor recenſentur a Conciliis Nicæno & Conſtantinopolitano in Symbolo his verbis, *Et unam, Sanctam, Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam.*

Q. 5. *Hæ notæ diſtinguuntne Eccleſiam a ſectis Paganorum, Judæorum, & Mahumetanorum?*

R. Non eam diſtinguunt niſi a ſectis Schiſmaticorum & Hæreticorum, quæ ſe Chriſtianas dicunt; nam vera Eccleſia in ſuo ortu non fuit Catholica, ſeu univerſalis reſpectu Paganorum, qui univerſum fere orbem occupabant, ſed reſpectu duntaxat Ebionitarum, Cerinthianorum, & aliorum Hæreticorum, qui tempore Apoſtolorum eam ſciderunt; plures enim ſemper fuerunt Catholici, quam Schiſmatici & Hæretici, ut infra oſtendetur.

Q. 6. *Quælibet ex quatuor notis recenſitis diſtinguitne veram Eccleſiam a ſectis Hæreticorum?*

R. Minime, ſed debet cum aliis conjunctim ſumi; unitas v. gr. poteſt convenire ſectæ Schiſmaticorum; nam Donatiſtæ & Ariani non fuerunt ſtatim inter ſe diviſi. Diſtinguit tamen negative, quatenus ſenſibiliter demonſtrat illam ſocietatem, quæ caret vel una ex quatuor notis, non eſſe veram Eccleſiam, quemadmodum ratio bipedis, licet poſitive non deſignet hominem, negative tamen evincit nullum animal eſſe hominem, quod non fuerit bipes.

§. III.

§. III.

De unitate Eccleſiæ.

Q. 1. UNitas eſtne nota veræ Eccleſiæ?

R. Affirmant Catholici, nec diſſentiunt Novatores, niſi in modo explicandi.

Probatur ex Scriptura, Cant. 6. *Una eſt columba mea*, Joann. 10. *Alias oves habeo... & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet unum ovile, & unus Paſtor.* 1. Cor. c. 10. *Unus panis, unum corpus multi ſumus, omnes qui de uno pane participamus.* Epheſ. 4. *Unum corpus, & unus ſpiritus, ſicut vocati eſtis in una ſpe vocationis veſtræ. Unus Dominus, una fides, unum baptiſma, unus Deus & Pater omnium.*

Eccleſia itaque eſt una, 1. ob unum auctorem, nempe Deum, *Deus unus, Eccleſia una*, inquit S. Auguſtinus ſerm. 103. alias 26. de verbis Domini, *non reſpondet uni niſi unitas*, 2. ob unum Paſtorem & caput, Chriſtum ſcil. *in quo omnis ædificatio conſtructa creſcit*. Epheſ. 2. 3. ob unum finem, qui eſt vita æterna; ſpes enim illius conſequendæ collegit ſocietatem Chriſtianorum, quemadmodum ſpes lucri & victoriæ in unum corpus congregat mercatores & milites. 4. Ob unitatem Spiritus corpus Eccleſiæ vivificantis. 5. Ob unitatem mediorum, puta fidei, baptiſmi, Panis Euchariſtici, & aliorum Sacramentorum. 6. Denique ob ſubordinationem Paſtorum, qui poſiti ſunt in ædificationem Corporis Chriſti, ne circumferantur fideles omni vento doctrinæ, ut dicitur cit. c. 4. Epheſ.

Q. 2. *Sex illa vincula, quæ compingunt & connectunt corpus Eccleſiæ, ſuntne ejus notæ?*

R. Minime, quia ex dictis nota debet eſſe ſenſibilis & clarior ipſa re, quam notificat: Atqui Deum eſſe auctorem hujus Eccleſiæ, Chriſtum eſſe caput ejus inviſibile, Spiritum ſanctum influere in ejus membra, non eſt quid ſenſibile, nec clarius ipſa Eccleſia. Immo debet prius cognoſci Eccleſia, quam iſta ejus privilegia deprehendantur. Ergo.

Q. 3. *Quæ ergo unitas eſt nota veræ Eccleſiæ?*

R. Unitas tum doctrinæ, tum regiminis ſub uno ſupremo Paſtore, qui eſt caput ejus viſibile, & ſub aliis Paſtoribus ſupremo ſubordinatis, qui omnes, tam ille, quam illi, continuata ſucceſſione ab Apoſtolis ordinati ſunt. Sic nobis ſenſibiliter innoteſcit Regnum Galliæ verb. gr. eſſe unum corpus politicum & diviſum a quocunque alio, ex eo quod Galli iiſdem utantur legibus ſaltem generalibus ſub uno ſupremo Principe, qui anterioribus legitime ſuccedit.

Hanc doctrinæ & cathedræ unitatem unanimiter commendant antiquiſſimi Patres, tanquam viſibilem Eccleſiæ notam, & ex ea præſcribunt adverſus omnes Hæreticos, & Schiſmaticos, eorum ſectas nec eſſe a Deo inſtitutas, nec eſſe Corpus Chriſti; nec habere Spiritum vivificantem. „ Ut manifeſtaret, (inquit S. Cyprianus de unitate Eccleſiæ) nam Cathedram conſtituit, & unitati, ejuſdem originem ab uno incipientem ſua auctoritate diſpoſuit .... exordium ab unitate proficiſcitur, ut una Eccleſia monſtretur.

Optatus Milevitanus, quarti Sæculi auctor, de eadem unitate ſic ſcribit lib. 2. „ in qua una Cathedra unitas ab omnibus ſervaretur, ne ceteri Apoſtoli ſingulas unuſquiſque defenderent, ut jam ſchiſmaticus & peccator eſſet, qui contra ſingularem Cathedram, alteram conſtitueret. *Et S. Hieronymus contra* „ *Jovinianum*, inter duodecim unus eligitur, ut capite conſtituto ſchiſmatis tolleretur occaſio. *Denique* „ *S. Auguſtinus ſerm. 10. alias 26. de verbis Domini*, „ non poteſt fieri, *inquit*, ut Eccleſia ſit una, niſi iſti multi, qui recte credunt, in unitatem quandam Eccleſiaſtici Corporis coaleſcant. Da ergo unum, & populus eſt: tolle unum, & turba eſt. Quid eſt enim turba, niſi multitudo turbata? Hanc vero fidelium ſic cohærentium unitatem caritas facit, quæ hoc ipſo læditur, & corpus laceratur, quo membra pertinaciter incipiunt, vel diverſa credere, vel eadem credendo, ſeorſim ab illo toto ſeparata ſibi conventicula conſtituere: illud hæreſim, quæ ſine ſchiſmate eſſe non poteſt: hoc proprie dictum ſchiſma

„ fa-

„ facit. „ Et tract. 33. in Joann. docet miraculum, quo unus Diſcipulus die Pentecoſtes omnium linguis loquebatur, & ab omnibus intelligebatur, præfiguraſſe unitatem doctrinæ, quæ eſt in vera Eccleſia, juxta quam quiſquis Corpori Chriſti adunatur, idipſum percipit, credit & profitetur, quod in omnibus orbis partibus docetur & creditur: „ diffuſa Eccleſia per „ Gentes loquitur omnibus linguis: Eccleſia eſt Cor- „ pus Chriſti, in hoc corpore membrum es. Cum „ ergo membrum ſis ejus corporis, quod loquitur „ omnibus linguis, crede te loqui omnibus. Unitas „ membrorum caritate concordat, ipſa unitas loqui- „ tur, quomodo tunc (*die Pentecoſtes*) unus homo „ loquebatur. In hac Eccleſia, qui non eſt, nec „ modo accipit Spiritum, præciſus enim & diviſus „ eſt ab unitate membrorum; „ nam, ut alibi ſcribit, non poteſt vivere Spiritu Chriſti, niſi Corpus Chriſti.

Ergo ſectæ Lutheranorum, Calvinianorum, & Anglicanorum non ſunt vera Chriſti Eccleſia, & immerito ſe Chriſtianos dicunt, quia deeſt eis unitas tum Doctrinæ: variant enim circa fidei dogmata: tum Cathedræ & regiminis Eccleſiaſtici. Paſtores quippe eorum nec ab Apoſtolis continua ſucceſſione ordinati ſunt, ut dicetur, ubi de quarta Eccleſiæ nota, nec uni ſupremo capiti ſubordinantur.

Q. 4. *Quælibet hæreſis ſeparatne a vera Eccleſia?*

Negant Pſeudoreformati, atque ut ſibi concilient quandam unitatem, diſtinguunt inter fidei articulos fundamentales & non fundamentales; contenduntque ſolam hæreſim, quæ pugnat contra articulum fundamentalem, excludere a vera Chriſti Eccleſia, ac proinde unam Eccleſiam conflari ex variis ſectis Lutheranorum, Calviniſtarum, & Anglorum, quia hi omnes non diſſentiunt in articulis fundamentalibus. Quinam autem ſint articuli fundamentales, non ſatis explicant. Certe cum hoc ſit proprium fundamenti, ut ſuſtentet totum ædificium, non negabunt eos articulos eſſe fundamentales, qui continent doctrinam, ſine qua finis ultimus acquiri non poteſt; omnis quippe Religio &

ſocietas ultimo ſuo fine veluti fundamento innuitur.

Refelluntur 1. quia hujuſmodi diſtinctio ab ipſis excogitata, nedum fundetur in Scriptura, quam ſolam fidei regulam conſtituunt, illi manifeſte repugnat; nam Matth. 18. indiſcriminatim dicitur de quolibet, qui pertinaciter Eccleſiæ refragatur; *Si autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus*, & Tit. 3. *hæreticum hominem poſt unam & ſecundam correptionem devita*.

Refelluntur 2. ex conſtanti Veterum Traditione. S. Irenæus lib. 3. cap. 3. ſcribit: „Sanctum Apoſtoli „& horum diſcipuli morum habuerunt, ne verbo tenus communicarent alicui eorum, qui adulteraverant veritatem. *S. Cyprian. Epiſt.* 76. neque enim, „*inquit*, Dominus noſter . . . aliquam ſpeciem hæreſeos „deſignavit: ſed omnes omnino hæreticos . . . adverſarios ſuos eſſe oſtendit ... nec ipſe ullam hæreſim „aut ſchiſma diſcrevit. *S. Aug. Enchir. c.* 5. Si diligenter quæ ad Chriſtum pertinent cogitentur, nomine „tenus invenitur Chriſtus apud quoslibet Hæreticos, „qui ſe Chriſtianos vocari volunt ... quod oſtendere „nobis longum eſt: quoniam commemorandæ ſunt omnes hæreſes, ſive quæ fuerunt, ſive quæ ſunt, ſive „quæ potuerunt eſſe ſub vocabulo Chriſtiano. *Et lib.* „*de hæreſ.* Poſſunt eſſe aliæ hæreſes, quæ in hoc opere „commemoratæ ſunt, quorum aliquam quiſquis tenuerit, Chriſtianus Catholicus non erit: modicum enim „fermentum falſitatis, totam maſſam corrumpit.

Confirmatur: ſeparati ſunt ab Eccleſia 1. qui docebant I. ſæculo legalia cum Evangelio eſſe ſervanda. 2. Aetius, qui negabat Epiſcopos eſſe Presbyteris ſuperiores. 3. Donatiſtæ, qui baptiſmum ab Hæreticis collatum iterandum aſſerebant. 4. Monotholitæ, qui unam in Chriſto voluntatem agnoſcebant: Atqui Hæretici illi non errabant circa articulos fundamentales: Ergo.

Dices: Peccatores ſunt in Eccleſia: Ergo & Hæretici.

Nego conſeq. Diſparitas eſt, quod peccatores, niſi ſint Schiſmatici, aut propter contumaciam excommunica-

nica-

nicati, unitatem non ſolvant, remaneantque in corpore Eccleſiæ veluti membra ægra & male affecta, quæ licet vix aut ne vix quidem a capite moveri poſſint, non carent tamen omni ejus influxu; peccatores enim per fidem adhærent Eccleſiæ, audiunt Paſtores, creduntque vera eſſe quæ docent: contra vero Hæretici ſunt membra a corpore ſeparata, ut qui Eccleſiam non audiant, doctrinam ejus rejiciant, nec legitimos Paſtores agnoſcant.

Dixi, *peccatores niſi ſint Schiſmatici, aut excommunicati:* nam peccator per Schiſma Eccleſiam ſcindit, & tanquam ramus inutilis a trunco vitali ſeparatur; propter contumaciam vero & inobedientiam pertinacem auctoritate Eccleſiaſtica veluti membrum noxium a corpore exſcinditur, juxta illud Matth. 18. *Si autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus*, ſed de excommunicatione alibi.

Q. 5. *Quid eſt Schiſma, & quinam Schiſmatici habendi?*

Reſpondet S. Th. 2. 2. q. 39. art. 1. „ Nomen Schiſ„ matis a ſciſſura animorum vocatum eſt ... & ideo „ proprie Schiſmatici dicuntur, qui propria ſponte & „ intentione ſe ab unitate Eccleſiæ ſeparant, „ quatenus ſcilicet pertinaciter præcepta Eccleſiæ contemnunt, & cum rebellione judicium ejus ſubire recuſant.

Ergo, inquies, omnis peccator eſt Schiſmaticus, cum præcepta Dei & Eccleſiæ contemnat.

Nego conſeq. Quia non omne peccatum tollit communionem membrorum Eccleſiæ, & ordinem quem habent ad ejus caput. Namque Dux provinciæ v. g. dupliciter peccare poteſt in regem; vel quia privato ſuo commodo, potius quam publicæ utilitate conſulit, ſalvo tamen dependentiæ ordine ad Regem; vel quia contra Regem rebellat, mandata ejus non accipit, provinciamque propria auctoritate adminiſtrat. Poſteriori duntaxat modo Dux ſchiſma facit, provinciamque a ceteris regni partibus dividit. Similiter Photius cum ſuis fautoribus Græcis graviter peccavit, dum ejecto S. Ignatio, Sedem Conſtantinopolitanam invaſit contra Sacros Canones; ſed nec ille, nec ejus fautores fuerunt Schiſmati-

matici, donec communionem cum Apoſtolica Sede ab-jecerunt, & obedientiæ illi debitæ jugum excuſſerunt.

Ceterum, quamvis ſchiſma ſit peccatum ſpecie diſtinctum ab hæreſi, cum illud directe pugnet contra caritatem, hæc vero contra fidem, nihilominus ex S. Thoma laudato articulo, & ex S. Hieronymo in epiſt. ad Galat. *nullum ſchiſma eſt, quod non ſibi aliquam hæreſim confingat, ut recte ab Eccleſia receſſiſſe videatur.* Sic Græci, ut ſuam ſeparationem excuſarent, brevi in apertam hæreſim prolapſi ſunt, negantes ſummum Pontificem eſſe jure divino caput Eccleſiæ, & Spiritum ſanctum a Filio procedere, quemadmodum docebat, & nunc docet Eccleſia Latina.

§. IV.

De Sanctitate Eccleſiæ.

Q. 1. E*Ccleſia eſtne ſancta?*

R. Una eſt Catholicorum fides & confeſſio, veram Eccleſiam eſſe ſanctam; ſic enim habetur in Symbolo Nicæno & Conſtantinopolitano, quod decantant inter Miſſarum ſolemnia.

Probatur ex Scriptura, 1. Petri 2. *Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta.* Eph. 5. ſcribit Apoſtolus Chriſtum ſe tradidiſſe, *ut exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam aut rugam..... ſed ut ſit ſancta, & immaculata.*

Q. 2. *Sanctitas, quæ eſt Eccleſiæ propria, excluditne peccatores ab ejus corpore?*

Affirmarunt Donatiſtæ, contendentes ſana Eccleſiæ membra infici communione peccatorum, ac præſertim eorum, quos accuſabant metu mortis tradidiſſe ſacros libros comburendos, ſæviente in Chriſtianos Diocletiano.

Refellitur hic error 1. ex Scriptura, ubi Eccleſia comparatur convivio, in quo reperitur homo non habens veſtem nuptialem, ac propterea ejicitur projiciendus in tenebras exteriores, Matth. 22. 2. ſagenæ miſſæ in mare, quæ congregat piſces bonos & malos, non niſi in fine ſæculi ſeparandos, Matth. 13. 3. decem Virginibus,

qua-

quarum quinque erant fatuæ, & quinque prudentes, Matth. 25. 4. areæ, in qua permixtæ ſunt paleæ cum tritico, Matth. 3. hunc poſteriorem locum occluſiſſe ora Donatiſtarum teſtatur S. Auguſtinus in breviculo collationis habitæ Catholicos inter & Donatiſtas, cui præſens adfuerat; cum ſolent eludere alios Scripturæ textus: nam per aream manifeſte ſignificatur Eccleſia, in qua fideles ex mundo congregantur, ſicut ſegetes ex agro.

Refellitur 2. tum ex frequentibus Conciliis, in quibus Donatiſtæ damnati ſunt: tum ex ſanctis Patribus, præſertim Cypriano, quem Donatiſtæ in patronum aſſumebant; „ impediri non debet, *inquit*, fides aut „ caritas noſtra, ut qui zizania eſſe in Eccleſia cer- „ nimus, ipſi de Eccleſia recidamus. „ Optatus Milevitanus & S. Auguſtinus multum inſudarunt ad extinguendum Donatiſtarum ſchiſma, varioſque libros, præſertim S. Auguſtinus, in hanc rem ſcripſerunt.

Calviniani, ne in Donatiſtis damnati videantur, fatentur quidem peccatores & reprobos ſimul cum juſtis & prædeſtinatis contineri in Eccleſia: ſed duplicem diſtinguunt Eccleſiam, alteram viſibilem, quæ eſt peccatorum & reproborum; alteram inviſibilem, quæ eſt prædeſtinatorum. Docent autem adverſus primam portas inferni prævalere, ut quæ non ſit Corpus Chriſti, ſed diaboli: membra ejus eſſe hædos non oves Chriſti; zizania, paleas ex quibus certe non conficitur ille panis, de quo Apoſtolus 1. Cor. 10. *unus panis, unum corpus multi ſumus*. Denique ſententiam eſſe ejuſdem Apoſtoli Rom. 8. *Si quis autem Spiritum Chriſti non habet, hic non eſt ejus*. Atqui manifeſtum eſt peccatores non habere Spiritum Chriſti, ſed a diabolo incitari: Ergo ad Chriſtum non pertinent tanquam ejus membra; *ex nobis prodierunt*, inquit ſanctus Joannes 1. Epiſt. c. 2. *ſed non erant ex nobis*.

At ſocietas Prædeſtinatorum, inquiunt Novatores, eſt vera Eccleſia, verum Chriſti Corpus, cujus ſpiritus diffunditur in ſingula ejus membra; illi quippe & nulli alteri competunt divinæ promiſſiones & eximiæ dotes, quæ in Scripturis leguntur: quod portæ inferi adverſus illam non prævaleant, Matth. c. 16 ait enim Chriſtus

de

de Prædeſtinatis ſub ovium nomine, Joann. 10. *Ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quiſquam de manu mea:* quod ſit hortus concluſus, fons ſignatus, Cant. 4. quod non adjiciet ultra, ut per eam tranſeat incircumciſus, Iſaiæ 52. quod ſit ſancta & immaculata, ſine macula aut ruga, Eph. c. 5. 1. Joann. 3. *Omnis qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit .... & non poteſt peccare*, quatenus, ſcilicet nulla peccata etiam graviſſima imputantur.

Refelluntur, 1. quia illa diſtinctio, quam Novatores fingunt duplicis Eccleſiæ, incognita & inaudita fuit omnibus Veteribus, qui conſtanter docent veram Chriſti Eccleſiam in terris militantem complecti bonos & malos, reprobos & prædeſtinatos. S. Hieronymus Dialogo contra Luciferianos errore Donatiſtarum implicatos, ſcribit: arcam Noe fuiſſe typum Eccleſiæ: „ ut in illa, *inquit*, „ omnium animalium genera; ita & in hac univerſarum „ gentium & morum homines ſunt: & ibi pardus & „ hœdi, lupus & agni, ita hic juſti & peccatores. „. Extra arcam Noe, quæ includebat animalia munda & immunda, omnis aquis diluvii ſuffocati ſunt; & extra Eccleſiam, quæ colligit bonos & malos, nulla poteſt eſſe ſalus. „ Anathema, *inquit S. Auguſtinus* „ *epiſt.* 107. *&* 48. *nunc autem* 247. *&* 93. quiſquis „ annuntiaverit Eccleſiam præter communionem om„ nium gentium. *Et tract. 6. in Joann.* Nos fatemur „ in Eccleſia Catholica bonos & malos eſſe, ſed tan„ quam grana & paleas. „ Vide S. Chryſoſtomum in Pſ. 39. S. Gregorium homil. 11. & 38. in Evang. & S. Fulgentium lib. de fide ad Petrum cap. 43.

Refelluntur 2. quia eorum doctrina nititur falſo & impio fundamento, ſcilicet quod nullus reprobus & peccator habeat veram fidem, aut nullum motum & influxum accipiat a Spiritu ſancto: quod fruſtra reprobis adminiſtretur baptiſmus, Euchariſtia, Verbum Dei, cum Chriſtus nullatenus ſit pro eis mortuus, nec Deus velit illis ullam gratiam concedere; quod Prædeſtinati nec fidem nec juſtitiam, quam habent in Chriſto, amittere poſſunt: quod nulla eis peccata ſive levia, ſive gravia imputentur; ſed ſemper oculis Dei ſan-

ſancti & immaculati appareant juſtitia Chriſti induti. Cum autem projecta hujuſmodi fundamenta ſint falſa & impia, quemadmodum ex profeſſo demonſtramus Tractatu de Incarnat. cap. 15. §. 1. & 2. & Tractatu de Gratia c. 4. §. 9. doctrina de duplici Eccleſia, quam iiſdem fundamentis Novatores ſuperſtruunt, corruat neceſſe eſt. Quare ad propoſitam quæſtionem

Reſp. Vera & una Chriſti Eccleſia, quandiu in terris peregrinatur, colligit prædeſtinatos & reprobos, bonos & malos, ſive occultos, ſive manifeſtos.

Probatur iis Scripturæ, & SS. Patrum teſtimoniis, quibus oppoſitos tum Donatiſtarum, tum Calviniſtarum errores confutavimus.

Q. 3. *Quomodo Eccleſia complectens plures malos quam bonos, quemadmodum in area plures ſunt paleæ quam grana, ſimpliciter & abſolute dici poteſt ſancta?*

R. Sancta eſt, 1. ob ſanctitatem capitis, nempe Chriſti, qui Spiritum ſuum diffundit in omnia membra ſui Corporis, *ſecundum operationem in menſuram uniuſcujuſque membri*, inquit Apoſtolus Eph. 4. aliis tribuens gratiam juſtificantem, aliis perſeverantiæ donum, omnibus fidem. Unde ſicut homo ſimpliciter & abſolute dicitur rationalis; quia licet ſecundum omnes potentias non ratiocinetur; tamen ſpiritus, quo vivit, omnes potentias ejus rationabiliter movet & agit; ſic Eccleſia ſimpliciter & abſolute eſt ſancta; quia Spiritus Chriſti capitis ſui, qui eam vivificat, ſingula ejus membra ſancte incitat, donec illam exhibeat ſine macula, & ruga, ſcilicet eum ad patriam cæleſtem triumphans pervenerit: nunc interim militat contra carnis concupiſcentias & mundi errores, hac ſpe innixa, quod Deus non patietur ipſam tentari ſupra id quod poteſt, 1. Cor. 10. quod portæ Inferi adverſus eam non prævalebunt, nec membra ejus peccare poterunt, quamdiu Spiritui ſancto, qui in ea operatur, obtemperaverint. Cum autem aliqui fideles voluntarie a gratia excidunt, & a doctrina Eccleſiæ recedunt, non magis portæ Inferi adverſus eam prævalent, quam hoſtes adverſus urbem inexpugnabilem, cum nonnullos cives præſidia ejus derelinquentes, invadunt, & captivos efficiunt.

2. San-

2. Sancta eſt ob ſanctitatem finis, ſcilicet ob cultum divinum, quem amplificare unice intendit, 3. ob inſtituti ſanctitatem; omnia quippe ejus præcepta, conſilia, Sacramenta ſancta ſunt, & ad ſanctificandos fideles accommodata, 4. ob viva ejus membra, maxime ſi prædeſtinata ſint, ſicut enim urbs ſimpliciter dicitur dives ob præcipuos cives, qui in ea ſunt prædivites, quamvis non deſint in plebe pauperes, ita recte dicitur Eccleſia ſancta, propter præcipua ejus membra ſancta.

Dices: ex S. Auguſtino, lib. contra Creſconium, c. 21. *Non poteſt habere Chriſtus membra damnata*; Atqui peccatores reprobi ſunt membra damnata. Ergo.

Reſpondeo 1. Mirum! ſi S. Auguſtinus impegit in errorem, quem tam acriter inſectatus eſt, & propter quem evertendum tot libros ſcripſit.

Reſp. 2. diſting. maj. Non poteſt habere Chriſtus membra damnata, membra, inquam, ſimpliciter dicta, ſibi plene unita, Conc. membra ſecundum quid dicta, & ſibi unita ſaltem per fidem, Neg. maj. Sic qui Scholas frequentat, & quæ ſunt optimi diſcipuli negligit, poteſt dici diſcipulus, & non diſcipulus: Diſcipulus quidem, quia magiſtrum audit, & ejus doctrinam amplectitur: Non diſcipulus vero, quia partes diſcipuli non implet. „ Qui Sacramenta ha„ bent, *inquit S. Aug. in Pſ.* 47. & bonos mores non „ habent, & Dei dicuntur, & non Dei: & ejus di„ cuntur, & alieni: ejus, propter ipſius Sacramen„ tum; alieni propter proprium vitium.

Inſtabis, idem non poteſt eſſe membrum Chriſti & membrum diaboli; quæ enim conventio Chriſti ad Belial? inquit Apoſtolus 2. Cor. 6. Atqui peccatores ſunt membra diaboli. Ergo.

Diſt. maj. Idem non poteſt eſſe membrum Chriſti perfectum, Concedo: imperfectum, Neg. maj. Nam civis proditor, eſt ſimul membrum ſui legitimi Principis, circa quem utcunque ordinem ſervat, & hoſtis, cujus conſiliis regitur.

Inſtat Molinæus: ergo propter plures impios Eccleſia potius dici debet corpus diaboli, quam propter pauciores juſtos Corpus Chriſti.

Nego.

Nego conſeq. namque Eccleſia, ut ſic, eſt ſocietas a Deo inſtituta, cujus caput inviſibile eſt Chriſtus, cujus Spiritu regitur ad ſanctificationem fidelium, qui ſunt membra ejus, ac proinde nullo modo dici poteſt corpus diaboli, cum nullatenus ab ipſo regatur. Eſto diabolus dicatur caput ſocietatis impiorum, cum eam regat, & impii ſub illo reſpectu ad ipſum pertineant, quamvis ſub alio reſpectu, nempe ratione fidei & Sacramentorum, Eccleſiæ adhæreant, quemadmodum diximus de Cive proditore, qui ſub duobus dominis militat.

Q. 4. *Sanctitas eſtne vera Eccleſiæ nota?*

R. Certum eſt eſſe, tum ex Symbolo Nicæno, tum ex Sanctis Patribus, præſertimque ex S. Juſtino apologia 2. & ex Tertulliano apologetici c. 39. qui ex ſanctitate Chriſtianorum infidelibus demonſtrant Religionem Chriſtianam eſſe veram & divinam, favetque illud Chriſti Domini Matth. 5. *videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum, qui in cælis eſt.*

Q. 5. *Quomodo ſanctitas eſt nota Eccleſiæ, cum ſit quid internum, & probanda ſit per veritatem doctrinæ, quam diximus non eſſe notam Eccleſiæ?*

R. Sanctitas ſpectari poteſt vel in ſe, vel in effectibus, & in obſervatione mandatorum, priori quidem modo ſpectata, eſt occulta, ſed poſteriori eſt ſenſibus obvia & vera Eccleſiæ nota. *A fructibus eorum cognoſcetis eos*, ait Chriſtus Matth. 7. Ipſe veritatem ſuæ Doctrinæ probavit ex operibus, & morum ſuorum integritate; *Quis ex vobis*, inquit, *arguet me de peccato?* Joan. 8. S. Chryſoſtomus docet, Apoſtolos fidem meruiſſe non minus candore morum, quam miraculorum ſplendore. Enimvero quis non facile colligat eſſe ſapientiam, & ſcientiam ſalutis penes illam ſocietatem, quæ docet diligere Deum uſque ad contemptum ſui, proximum vero tanquam ſeipſum, etiamſi ſit inimicus & crudelis perſecutor, quæ in precibus nihil aliud ambit, quam terrena deſpicere, & amare cæleſtia?

Dices; Sanctitas reperitur extra Eccleſiam, ut videre eſt in Philoſophis Stoicis, in Montaniſtis, & Priſcillianiſtis: Ergo non eſt vera Eccleſiæ nota.

Reſp. 1. Negando anteced. Namque ſuperbia & aliæ

for-

ſordes, quos præſeferebant, ſanctitatem deformem, & ingratam efficiebant.

Reſp. 2. diſt. conſ. Sanctitas non eſt Eccleſiæ nota cum aliis conjuncta, Nego; ſeorſim ſumpta, ſubdiſtinguo; non eſt nota, qua poſitive probetur hanc ſocietatem eſſe veram Eccleſiam, Concedo: qua negative demonſtretur ſectam, cui non convenit ſanctitas, non eſſe veram Chriſti Eccleſiam, Nego conſeq. Namque ex impietate, qua Pſeudoreformatores docuerunt Deum eſſe auctorem peccati, proditionem Judæ non minus eſſe opus Dei, quam confeſſionem S. Petri, recte infertur eorum ſectam non eſſe veram Eccleſiam.

§. V.

De notione nominis Catholici.

Q. 1. *Quid eſt eſſe Catholicum?*

R. Secundum vim nominis græci, idem eſt, ac totum, & univerſitatem tenere.

Q. 2. *Quot requiruntur, ut Eccleſia dici poſſit Catholica?*

R. Duo, ſcilicet unitas & multitudo partium, cælum v. g. eſt unum corpus late diffuſum; quia innumeræ partes, ex quibus componitur, inter ſe conjunguntur; arena vero, quæ in littore maris eſt innumerabilis, unum corpus non efficit; quia ſingula grana a ſe invicem ſunt diviſa: „ Da ergo unum, „ *inquit S. Auguſt. ſerm.* 103. & populus eſt; tolle „ unum & turba eſt. Quid eſt enim turba, niſi mul„ titudo turbata? hanc vero fidelium ſic cohærentium „ unitatem caritas facit, quæ hoc ipſo læditur & corpus „ laceratur, quo membra pertinaciter incipiunt, vel „ diverſa credere, vel eadem credendo, ſeorſim ab „ illo toto ſeparata ſibi conventicula conſtituere.

Ergo Schiſmaticorum & Hæreticorum ſectæ, quamvis Chriſtianas ſe dicant, non ſunt Catholicæ: vel enim collective ſumuntur, ut omnes Schiſmatici Orientales, & omnes Pſeudoreformati Occidentales: vel diſtributive, ut Eccleſia Conſtantinopolitana, Anglicana, Calviniana. Si primum, non ſunt quid unum, non enim

Epi-

Epiſcopi, qui plures ſunt in vaſtiſſimis Orientis regionibus, quam in Occidente, in unitatem quandam Eccleſiaſtici corporis coaleſcunt. Æthiopes communione diviſi ſunt ab Ægyptiis & Alexandrinis, hi ab Armenis, Armenis rurſus a Conſtantinopolitanis: ſimiliter Angli a Calvinianis; Calviniani ab Anabaptiſtis, & Zuinglianis, &c. ſi ſecundum, ſingulæ ſectæ ſeorſim ſpectatæ, non tenent univerſitatem, ſed ſunt modicæ partes a toto ſeparatæ, ac proinde Catholicæ dici nequeunt.

Q. 3. *Vera Chriſti Eccleſia eſtne Catholica?*

R. Eſt Catholica reſpectu earum Eccleſiarum, quæ ſe Chriſtianas dicunt.

Probatur ex Scriptura Pſal. 2. *Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.* Pſal. 71. verſ. 8. *dominabitur a mari uſque ad mare, & a flumine uſque ad terminos orbis terrarum;* & v. 11. *omnes gentes ſervient ei.* Iſaiæ 60. *Gens ... & regnum quod non ſervierit tibi, peribit.* Marci 16. *euntes in mundum univerſum prædicate Evangelium omni creaturæ ... qui ... non crediderit, condemnabitur.* Ex quibus ſic argumentari licet: illa Eccleſia eſt vera, Catholica & univerſalis, quæ ita ſe extendit ad omnes gentes, ut quiſquis extra eam remanſerit, ſalutem conſequi non poſſit: atqui talis eſt Eccleſia a Chriſto inſtituta, quo differt a ſynagoga, quæ erat particularis Judæorum Religio, ad quam alienigenæ accedere quidem poterant, ſed minime tenebantur.

Q. 4. *Catholicum eſſe, eſtne nota Eccleſiæ vere Chriſtianæ?*

R. Conſtat eſſe notam ex conſenſione omnium SS. Patrum. Sanctus Pacianus Epiſtola ad Sempronianum, „ Chriſtianus, *inquit*, nomen meum, Catholicus cogno„ men; hinc nominor, inde prodor. *Sanctus Cyrillus* „ *Jeroſolymitanus Catech.* 18. Catholica vocatur, quia „ per univerſum eſt orbem diffuſa a finibus terræ uſ„ que ad extrema. *Sanctus Auguſtinus collatione adver*„ *ſus Donatiſtas*, nos Eccleſiam Catholicam retinere „ ipſa noſtræ communionis teſtificatione demonſtramus: „ Epiſt. 107. anathema quiſquis annuntiaverit Eccle„ ſiam præter communionem omnium gentium: *& lib.*

„ de

„ *de utilitate credendi cap.* 7. Cum plures ſint hære-
„ ſes, atque omnes Catholicos velint ſe videri, una
„ eſt Eccleſia, ut omnes concedunt, ſi totum orbem
„ conſideres, refertior multitudine: ut autem qui no-
„ verunt affirmant, etiam veritate ſincerior ceteris
„ omnibus. Sed de veritate alia eſt quæſtio. Quod
„ autem quærentibus ſatis eſt, una eſt Catholica, cui
„ aliæ hæreſes diverſa nomina imponunt, cum ipſæ
„ ſingulæ propriis vocabulis, quod negare non audent,
„ appellentur. „ Hinc alibi advertit, peregrino civitatem ingredienti (in qua plures ſunt Hæreticorum ſectæ) & interroganti, ubi ſit Eccleſia Catholicorum, Donatiſtam aut Novatianum, niſi velit fallere, non indicare ſuam Eccleſiam, ſed eam, quæ vere Catholicorum eſt.

§. VI.

Expenditur quo ſenſu vera Chriſti Eccleſia ſit Apoſtolica.

Q. 1. UT *Eccleſia ſit Apoſtolica, ſufficitne quod doceat quæ docuerunt Apoſtoli?*

Affirmant Novatores, atque eo titulo ſuam Eccleſiam Apoſtolicam jactitant, quod Scripturæ ſacræ unice adhæreant, & ex ea ſola omnia ſua dogmata depromant. Contra hunc errorem

Reſpondeo, non ſufficit veritas Doctrinæ, ut Eccleſia vere ſit Apoſtolica.

Probatur 1. ex Patribus.

Ex Tertulliano lib. de præſcript. c. 15. „ Scripturas, *inquit*, obtendunt Hæretici, & hac ſua audacia
„ ſtatim quoſdam movent, in ipſo vero congreſſu fir-
„ mos quidem fatigant, infirmos capiunt, medios cum
„ ſcrupulo dimittunt. Hunc igitur potiſſimum gradum
„ obſtruimus non admittendi illos ad ullam ex Scri-
„ pturis diſputationem, *& cap.* 37. Si hæc ita ſe
„ habent, ut nobis veritas adjudicetur; quicumque in
„ ea regula incedimus, quam Eccleſia ab Apoſtolis,
„ Apoſtoli a Chriſto, Chriſtus a Deo tradidit; con-
„ ſtat ratio propoſiti noſtri definientis non eſſe ad-

„ mit-

„ mittendos Hæreticos ad ineundam de Scripturis pro-„ vocationem, quos ſine Scripturis probamus ad Scri-„ pturas non pertinere: „ ubi contendit Tertullianus ſacram Scripturam eſſe patrimonium Eccleſiæ, cum ab Apoſtolis ipſi ſit tradita; Hæreticos vero rem alienam detinere; ac proinde non audiendos, ſi quid ex Scriptura ſibi vindicent, quemadmodum fur non auditur, cum ex Chirographo, quod alteri ſurripuit, debitum in eo expreſſum exigit, ſed cogitur illud chirographum reddere, ad quem pertinere convincitur. Et hanc agendi rationem adverſus omnes Hæreticos tenendam eſſe, docet citato capite: „ nunquid quidem, *inquit*, „ generaliter actum eſt a nobis adverſus omnes hæ-„ reſes certis & juſtis præſcriptionibus repellendas a „ collatione Scripturarum ſacrarum.

Ex ſancto Paciano Epiſtol. 3. ad Sempronianum: „ Age, *inquies:* certemus exemplis & ratione pugne-„ mus. At ego huc uſque ſecurus ipſa Eccleſia ſerie „ congregationis antiquæ pace contentus, nulla diſ-„ cordiæ ſtudia didici, nulla certaminum argumenta „ quærimus. Tu poſtquam a reliquo corpore ſegre-„ gatus es, & a matre diviſus, ut rationem facti „ tui redderes, totos librorum receſſus aſſiduus ſcru-„ tator inquiris.

Ex S. Chryſoſtomo, Hom. 11. in Epiſt. ad Epiph. ubi ſic habet, „ exiſtimatiſne, quæſo, ſufficere ſi „ dicatur quod ſint Orthodoxi; pereat autem & in-„ tereat Rectorum electio? Et quid juvat, ſi ea non „ ſit exacta & accurata? ſicut enim pro fide, ita & pro hac pugnandum eſt.

Probatur 2. ratione triplici. 1. Si ex doctrina colligeretur Eccleſiam vere eſſe Apoſtolicam; prius veritas Doctrinæ cognoſcenda eſſet, quam Eccleſia, quod falſum eſſe demonſtravimus paragrapho ſecundo. 2. Chriſtus Dominus ea docuit, quæ ſcripſit Moyſes, nec propterea fuit diſcipulus Moyſis, ſed aliam cathedram conſtituit; quia non docuit actoritate a Moyſe per ſeriem ſucceſſionis accepta: Ergo non cenſetur quis diſcipulus Apoſtolorum & in eorum cathedra docere eo præciſe quo eadem doceat ac Apoſtoli.

3. Schiſ-

3. Schiſmatici Apoſtolorum Doctrinam retinent: nam ex dictis ſchiſma præciſe, ſi non habeat admixtam hæreſim, non pugnat contra fidem, ſed contra caritatem duntaxat: atqui Eccleſia Schiſmaticorum non eſt Apoſtolica, fatentibus adverſariis: Ergo non ſufficit veritas doctrinæ, ut Eccleſia ſit vere Apoſtolica.

Q. 2. *Quid itaque requiritur, ut Eccleſia dicatur Apoſtolica?*

R. Præter Doctrinam Apoſtolicam, quæ inſeparabilis eſt a vera Eccleſia, requiritur inſuper ut ſucceſſione non interrupta ab Apoſtolis deſcendat, & mediante illa ſucceſſione Paſtores ejus ab illis ordinati, & miſſi fuerint.

Explicatur reſponſio quibuſdam exemplis, antequam probari poſſit. 1. Niſi Deus in Noe ſemen reliquiſſet, genus humanum, quod nunc eſt, non eſſet idem propter identitatem naturæ, quod erat ante diluvium; quia non eſſet ex ſtirpe Adami. 2. Ideo Scribæ & Phariſæi Sacerdotes, qui tempore Chriſti, & ante promulgatum Evangelium ſedebant ſuper cathedram Moyſis, erant vere Aaronici; quia per continuam generationum ſeriem ab Aarone deſcendebant; Chriſtum vero non fuiſſe Sacerdotem ſecundum ordinem Aaron probat Apoſtolus, non ex ejus doctrina, ſed ex ejus ortu. 3. Ens ſucceſſivum amittit ſuam unitatem per quamlibet partium diviſionem, motus v. g. qui in ſucceſſione conſiſtit, unus eſt, quandiu fluentes ejus partes abſque diviſione ſibi invicem ſuccedunt; Sed ſi quies vel minima intercedat, ſi avis in medio volatu tantiſper ſubſiſtat, jam non eſt unus motus, ſed duplex. Atqui Eccleſia eſt velut ens ſucceſſivum, eo quod Sacerdotes morte prohibentur permanere: Ergo nunc eſt eadem, quam Chriſtus fundavit in Apoſtolis: quamque fide divina credimus, ſi Paſtores ejus ſunt ordinati, & miſſi ab Apoſtolis per continuatam ſucceſſionem. Contra vero alia nunc exiſtit; nec Apoſtolica dicenda eſt propter identitatem doctrinæ, ſi Paſtores ejus extraordinarie inſtituti ſunt, nec ab Apoſtolis continuata ſucceſſione originem ducunt. Hac explicatione præmiſſa.

Pro-

Probatur noſtra reſponſio, 1. ex conſenſione ſanctorum Patrum.

„ S. Irenæus lib. 4. c. 43. ait: „ Eis qui ſunt in „ Eccleſia, Presbyteris obedire oportet iis, qui ſucceſſionem habent ab Apoſtolis .... reliquos vero, „ qui abſiſtunt a principali ſucceſſione, & quocunque „ loco colliguntur, ſuſpectos habere, & quaſi hære„ ticos & malæ ſententiæ, vel quaſi ſcindentes (id „ eſt ſchiſmaticos) & elatos. „ Similia repetit c. 45. & lib. 3. cap. 2. poſt numeratos Epiſcopos Sedis Romanæ a tempore Apoſtolorum uſque ad ſuam ætatem ſubdit: „ Hac ordinatione & ſucceſſione ea, quæ eſt „ ab Apoſtolis in Eccleſia traditio, & veritatis præ„ conizatio, pervenit uſque ad nos, & pleniſſima „ hæc oſtenſio unam, & eandem vivificatricem fidem „ eſſe, qua in Eccleſia ab Apoſtolis uſque ſit con„ ſervata & tradita in veritate.

Tertullianus lib. de præſcript. paſſim. Sic autem cap. 32. habet: „ Edant origines Eccleſiarum ſuarum, „ evolvant ordinem Epiſcoporum ſuorum ita per ſuc„ ceſſionem ab initio decurrentem, ut primus ille „ Epiſcopus aliquem ex Apoſtolis vel Apoſtolicis vi„ ris, qui tamen cum Apoſtolicis perſeveraverint; „ habuerint auctoritatem .... ſicut Roma Clemen„ tem a Petro ordinatum edit.

S. Cyprianus lib. de unitate Eccleſiæ ſcribit: „ Hi „ ſunt, qui ſe ultro apud temerarios convenas ſine „ dominica diſpoſitione perficiunt, qui ſe præpoſitos „ ſine ulla ordinationis lege conſtituunt, qui nemine „ Epiſcopatum dante Epiſcopi ſibi nomen aſſumunt, „ quos deſignat Pſalmiſta ſedentes peſtilentiæ in ca„ thedra.

Optatus Milevitanus lib. 2. *Veſtræ cathedræ*, inquit, *vos originem reddite, qui vobis vultis ſanctam Eccleſiam vindicare.*

S. Hieronymus Dialogo contra Luciferianos, quorum auctor Lucifer erat tantum Diaconus, ait. „ Cum „ homine pariter interiit & ſecta, qui poſt ſe nul„ lum Clericum Diaconus potuit ordinare: Eccleſia au„ tem non eſt, quæ non habet Sacerdotem.

S. Auguſtinus in operibus ſuis contra Donatiſtas totus fere eſt in hoc argumento, lib. contra partem Donati ſic loquitur; „ Numerate Sacerdotes vel ab „ ipſa Petri Sede, & in ordine illo patrum quis cui „ ſucceſſit, videte. Ipſa eſt petra, quam non vincunt „ ſuperbæ inferorum portæ: (lib. de unitate Eccleſiæ „ c. 17.) Niſi forte, *inquit*, hoc reſtat hominum inſaniæ, ut dicant, non ex illis Eccleſiis, quæ fundatæ ſunt per Apoſtolorum labores, adimpleri prædicationem Evangelii in omnibus Gentibus, ſed illis pereuntibus, earum reparationem ex Africa futuram per partem Donati. Puto quod ipſi etiam rideant cum hoc audiunt; & tamen niſi hoc dicant, quod erubeſcunt, ſi dicant; non habent omnino quid dicant. „ Illud tamen Lutherus impudenter de ſe ipſo affirmat, ut mox videbitur.

Tot veterum teſtimoniis refragari non poteſt Molinæus Calviniſtarum pſeudominiſter: ait enim lib. 1. de vocatione Paſtorum c. 9. *Où il y a deja une Egliſe & une bonne vocation ordinaire, il eſt hors de doute que nul ne peut etre recu qu'avec les formes requiſes, & avec une miſſion ordinaire.*

Ergo Eccleſia Romana cum ceteris, qui ei communicant, eſt vere Apoſtolica, cum Paſtores ejus a Chriſto per ſanctum Petrum, ſucceſſione non interrupta, evidenter ordinati & miſſi fuerint.

Ergo Pſeudoreformatorum Eccleſia non eſt Apoſtolica, nec proinde Chriſtiana, ut quæ viſibiliter a Romana, & ab aliis Apoſtolicis ſit diviſa; nec conſequenter a Chriſto originem ducat per ſucceſſivam & continuatam Paſtorum ſerie, ſed novo jure Paſtores ſibi præfecerit.

Novatores in omnem partem ſe vertunt, ut declinent vim hujus argumenti, quod illos Schiſmaticos viſibiliter & ſenſibiliter oſtendit, nec inveniunt ubi firmum figant pedem.

Dicunt 1. ſe ordinatos & miſſos Paſtores a Principibus & Magiſtratibus, quemadmodum aliquando in Eccleſia Romana electi ſunt Epiſcopi.

Contra 1. hæc evaſio Adverſariorum manifeſte pugnat

gnat contra articulum eorum fundamentalem; quo ſtatuunt nihil definiendum niſi ex Scriptura; namque hujuſmodi Paſtorum ordinationem prorſus reprobat Scriptura, nedum illam præſcribat, aut commendet. Chriſtus non ſeipſum clarificavit, ut Pontifex fieret, ſed qui locutus eſt ad eum, *Filius meus es tu*, ait Apoſtolus Hebr. cap. 5. Idem Apoſtolus Titum Cretæ reliquit, ut Presbyteros per civitates conſtitueret, Tit. 1. Et Timotheum a ſe ordinatum Epheſum miſit, præſcribens ritum & formam conſecrandi Epiſcopos, adeo ut nullus in illis partibus potuerit eſſe Epiſcopus aut Presbyter, niſi accepta a Tito & Timotheo, manuum impoſitione. 2. Hunc morem ordinandi Sacerdotes conſtanter tenuit univerſalis Eccleſia. Nequidem Diaconus poteſt Clericum ordinare ex S. Hieronymo mox laudato, multo minus Laicus. Epiſcopi quidem, & alii Eccleſiæ miniſtri aliquando a plebe poſtulati ſunt, ſive etiam electi, ſed nunquam ordinati & miſſi, niſi a Paſtoribus, qui & ipſi mediante ſucceſſione ab Apoſtolis ordinationem & miſſionem acceperant. 3. Si Magiſtratus poteſtatem habent præficiendi Paſtores, corruunt omnia ſanctorum Patrum argumenta ſupra laudata contra Marcionitas, Novatianos, Donatiſtas, Luciferianos, & alias quaslibet Hæreticorum ſectas, ut quæ Paſtores non accepiſſent, niſi ab iis, qui in ſecta auctoritate præpollerent.

Dicunt 2. ſe miſſionem accepiſſe ab Eccleſia Romana.

Contra 1. Falſum eſt Eccleſiam Romanam eos ordinaſſe & vocaſſe ad regimen animarum. Lutherus non erat Epiſcopus, nec ullius Eccleſiæ Paſtor. Calvinus jactitat manus ſuas non fuiſſe pollutas fœtido oleo, quo manus Sacerdotum inaugurari ſolent.

Contra 3. Si Eccleſia Romana eos vocavit & miſit, ergo erat Apoſtolica & vera Chriſti Eccleſia: quæ enim ab Apoſtolis diviſa eſt, & a Chriſto defecit, omni auctoritate & juriſdictione caret. Ergo rei ſunt manifeſti ſchiſmatis, utpote qui a vera Chriſti Eccleſia ſe ſeparaverint.

At, inquiunt, non nos ſeparavimus, ſed immerito

& violenter ejecti ſumus. Sed imponunt ſimplicibus, qui ignorant Hiſtoriam Schiſmatis, de quo eſt ſermo. Nonne ipſi cœperunt ſeorſim conventus agere? Annon Eccleſia omnibus modis ſtuduit eos revocare ad ſinum maternum, quem tamdiu ipſis expandit, quandiu aliqua ſpes reditus eorum affulſit? Quid reſponderunt piis illis ſollicitationibus: niſi quod legitur in 28. articulo confeſſionis ſuæ, ſcilicet omnem ſuperſtitionem vigere in cœtibus, quibus Papa præeſt, & eum qui iis ſeſe admiſcet, ſeparatum eſſe a Corpore Chriſti?

Contra 2. Eccleſia, quæ totaliter a Chriſto defecit, non poteſt ordinare nec mittere Paſtores: atqui ex adverſariis talis erat Eccleſia Romana tempore ſciſſionis; ſic enim Calvinus ſcribit, lib. 1. Inſtit. cap. 1. *Doctrina citra quam Chriſtianiſmus non conſtat, tota ſepulta & exploſa eſt*. Et in articulo tertio confeſſionis Calvinianæ habetur: *L'etat de l'Egliſe a eté tellement interrompu, qu'il a fallu que Dieu ait ſuſcité des Gens d'une facon extraordinaire pour redreſſer l'Egliſe de nouveau*. Lutherus quoque tanquam Apoſtolus immediate a Deo miſſus de ſeipſo ait: *opus miniſterii ejus, ad quod vocatus ſum a Deo, non accepi ab hominibus, neque per hominem; ſed per donum Dei, & revelationem Jeſu Chriſti*. Hinc

Dicunt 3. ſuam miſſionem eſſe partim ordinariam, partim extraordinariam. Nempe inquiunt, alia eſt vocatio, ſeu miſſio fundamentalis, qualis erat vocatio Aaronis & Apoſtolorum, quæ fuit fundamentum miſſionis ordinariæ Sacerdotum ſibi ſuccedentium, illa in veteri lege, hæc in nova: alia collateralis, qualis fuit miſſio Prophetarum. Prima quidem iterari non poteſt, quin mutetur ſtatus Legis ſeu Religionis. *Translato enim Sacerdotio*, inquit Apoſtolus Hebr. 7. *neceſſe eſt ut & Legis tranſlatio fiat*. Secunda poteſt ſæpius iterari, manente eodem ſtatu Religionis, ut videre eſt tum in Prophetis quos identidem Deus miſit ad corrigendos pravos mores, & tollendos abuſus: tum in Apoſtolicis viris, ut Euſebio Vercellenſi, qui turbulentiſſimo Arianorum tempore per alienas Diœceſes diſcurrebant, & Epiſcopos, ubi opus erat ordinabant. Porro ad alia

ne-

neceſſaria caritatis officia vocatio expectanda non eſt ſicut ad extinguendum incendium, quod conſumit vicinam domum, non expectatur Magiſtratus auctoritas: atqui Lutherus & Calvinus extraordinarie a Deo ſuſcitati ſunt, ut collabenti Eccleſiæ ſuccurrerent, & ſomnolentos Paſtores, quemadmodum olim anſeres, Gallis in Capitolium irruentibus, ſopitos cuſtodes clamoribus excitarent. Quare, inquiunt, non minus inſulſe Papiſtæ a nobis inquirunt, quam alias Sacerdotes & Phariſæi a Chriſto, *in qua poteſtate hæc facitis*?

Contra 1. Cum in Eccleſia identidem ſurgant Pſeudoprophetæ ad ſeducendos homines, Deus ipſe Deut. 18. v. 22. dedit ſigna, quibus verus Propheta dignoſci poſſit. Unde S. Hieronymus in cap. 3. Iſaiæ, docet Prophetas miſſos ad prædicanda quæ non niſi longo poſt tempore ventura eſſent, prophetaſſe nonnulla brevi tempore complenda, ut horum experimento auditores facilius adducerentur ad credenda remotiora. Atqui Lutherus & Calvinus nedum probarint ſe a Deo extraordinarie miſſos, characteres, quibus S. Petrus epiſt. 2. c. 2. & S. Judas in ſua epiſtola falſos Prophetas pingunt, utrique Novatori apprime conveniunt. Hi quippe homines audaces, ſibi placentes, in conviviis ſuis luxuriantes, dominationem ſpernunt, majeſtatem autem blaſphemant. *Lutherus*, inquit Calvinus ep. 57. *magnis vitiis laborat*. Apud Germanos Lutheranice vivere, idem eſt ac voluptuoſe, ſcripta ejus dæmoniis ſunt plena, ex Theologis Tygurinis, ipſemet ſcribit lib. de abroganda Miſſa, ſe ex colloquio cum dæmone perſuaſum fuiſſe Miſſam abrogandam. Scripta Calvini non inſpirant, ſicut Sanctorum libri illam ſapientiam, quæ deſurſum eſt, pudicam, modeſtam, ſed quæ ex zelo amaro proficiſcitur, terrenam, animalem, diabolicam, ut habetur Jac. 3. in iis quippe homo petulans, & inſolentiſſimæ ſuperbiæ ſupra omnes mortales ſeſe extollit; homines etiam ſpectatiſſimos, & in Dignitate conſtitutos, conviciis atrociſſimis continuo onerat, Majeſtatem Divinam blaſphemat, Deum faciens lib. 1. Inſt. c. 18. & lib. 2. c. 4. auctorem non minus operis mali, quam operis boni, æque proditionis Judæ, ac confeſſionis

S. Petri. Fruſtra dicunt Calviniſtæ ſe non eſſe diſcipulos Calvini, qui, ut homo errare potuit, ſed Chriſti Domini; namque adhærent ſectæ, quam evidens eſt non eſſe a Deo, vel hoc ſolo titulo, quod collecta ſit ab homine, quem Deus in hoc opus extraordinarie non miſit, utpote hominem ſuperbum, ſibi placentem, contumelioſum & blaſphemum.

Nec dicas Deum nonnunquam opus ſuum perficere per homines impios, gratiam Sacramenti conferre per Miniſtrum ſacrilegum. Id enim verum eſt duntaxat de concurſu generali, quo Deus ordine naturæ vel gratiæ jam conſtituto, tanquam primus motor concurrit ad exigentiam cauſſarum ſecundarum, ad actiones bonas, & malas, dat incrementum v. g. ſementi furtivæ, per impoſitionem manuum Paſtoris impii imprimit characterem ſacerdotalem in ſubjecto indigno. Sed abſit, ut dicatur, Deum ut cauſſam particularem extraordinarie, & ſupra ordinem a ſe conſtitutum, eligere indignum verbi ſui miniſtrum; *Peccatori ... dixit ... quare tu enarras juſtitias meas, & aſſumis Teſtamentum meum per os tuum?* Pſal. 49.

Contra 2. Non licet domum alienam invadere, & omnem ejus ſuppellectilem ejicere ſub prætextu incendii, quod nec apparet, nec præſumi debet: atqui conflagratio, quam Novatores prætexunt, nec a quoquam cernitur, niſi ab ipſis prædictionibus, nec præſumi poteſt in Eccleſia, Chriſto dicente, Matth. 18. *Ecce ego, vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſæculi.*

Contra 3. Si antiqui Prophetæ ordinem Leviticum a miniſterio altaris removiſſent, & contempta Sacerdotum Aaronicorum ſucceſſione, Sacerdotes ex alia Tribu, & familia inauguraſſent, profecto ſtatum veteris Legis evertiſſent, & alium ſubſtituiſſent; *tranſlato enim Sacerdotio, neceſſe eſt, ut & Legis tranſlatio fiat.* Quo argumento Apoſtolus Hebr. 7. probat per novum Chriſti Sacerdotium evacuatam fuiſſe Legem veterem: atqui Novatores ordinem ſacerdotalem, qui ab Apoſtolis ſpirituali ſucceſſione & vocatione hactenus decurrerat, ſicut in veteri Lege ordo Aaronicus carnali generatione propagabatur, ſubvertere præſumpſerunt: manu arma-

ta,

ta, & inſtructo exercitu altaria ſuffoderunt ; templa ſuccenderunt, quæ in eis erant ſacratiora proculcarunt; omnibus Sacerdotibus bellum indixerunt, quos potuere, crudeliter enecarunt, & qui effugere manus eorum, in illos anathema pronuntiarunt : *Nous condamnons*, inquiunt in art. 28. Confeſſionis ſuæ, *toutes les aſſemblees de la Papautè ;* ac tandem ſpreta, & quantum in ipſis fuit, abolita Apoſtolica ſucceſſione, crearunt Paſtores novæ originis. Interim vero ſtomachantur, & moleſte ferunt, quod cum Tertulliano lib. de præſcr. c. 39. & S. Paciano Epiſt. contra Novat. ab ipſis tam inaudita & tam ſæva molientibus quæramus : ,, Qui ,, eſtis ? quando & unde veniſtis ? qua poteſtate Apel- ,, les, limites meos commoves ? quid hic ceteri ,, (*hæretici*) ad voluntatem veſtram ſeminatis, paſci- ,, tis ? Mea eſt poſſeſſio, olim poſſideo, prior poſſi- ,, deo, habeo origines firmas ab ipſis auctoribus, quo- ,, rum fuit res : Ego ſum hæres Apoſtolorum. Nova- ,, tus novis linguis locutus eſt ? prophetavit ? ſuſcita- ,, re mortuos potuit ? horum enim aliquid habere de- ,, buerat, ut Evangelium novi juris induceret. ,, Sic Chriſtus ipſe miſſionem ſuam probavit, meritoque Sacerdotes Aaronici ab illo petiiſſent, quis dediſſet ei hanc poteſtatem, ſi ea opera non feciſſet, quæ ipſum a Deo exiiſſe manifeſte declarabant. Joannes quidem Baptiſta nullum ſignum fecit : ſed præterquam quod erat de genere Sacerdotali, juſque habebat ſedendi in cathedra Moyſi : miracula, quæ in ejus nativitate divulgabantur per omnia montana Judææ, & vitæ ejus ſanctitas teſtimonium perhibebant, quod eſſet Propheta Domini. S. Euſebius Epiſcopus Vercellenſis & alii, non ſine conſenſu ceterorum Epiſcoporum per alienas Diœceſes concurrerunt ad reparandas ruinas ab Arianis ſanctuario illatas, ordinandoſque legitimos Paſtores in Eccleſiis, quas furor perſecutionis invaſerat.

Nihil ergo Novatores juvant Prophetarum & aliorum Sanctorum exempla, tum quia illi ſive ordinarie, ſive extraordinarie fuerint miſſi, non caruerunt mediis, quibus ſuam miſſionem probarent : tum quia Sacerdotum ſucceſſionem non præſciderunt, Paſtores novi or-

dinis non præfecerunt ; ſed in vitia duntaxat exarſit eorum zelus, peccantes increparunt, terruerunt verbo Dei. Pſeudoreformati vero nec oſtendunt ſuam vocationem, nec ſolvunt quæ contra objiciuntur, & quod caput eſt, Paſtorum ſucceſſionem ab Apoſtolis uſque ad ſuum ſchiſma decurrentem interruperunt, novam Sacerdotum originem propria auctoritate inſtituerunt, nec contenti clamoribus ſuis excitare cuſtodes Sanctuarii ad inſtar anſerum, quas in parabolam aſſumunt, ſed inſuper illos interfecerunt, & extraneos eorum loco præfecerunt.

At, inquiunt, clamavimus, ſed auditi non ſumus, ad arma cucurrimus quidem, ſed coacti, non ut bellum inferremus, ſed vim vi repelleremus Machabæorum exemplo.

Immo ſæpius fuerunt auditi, ſed Eccleſiæ judicio parere detrectantes ſchiſma facere & ſeorſim in Galliis conventicula conſtituere cœperunt, obſiſtente licet Franciſco I. Rege Chriſtianiſſimo, unde regno ſuo metuens in rebelles tandem animadvertit. Quid hic carpere poſſunt Adverſarii; an non ipſimet in ſimili cauſſa Michaelem Servetum Socinianorum Præcurſorem, & in impietate ſua obſtinatum, Genevæ vivum combuſſerunt Calvino præſide? Fruſtra Machabæorum exemplum oſtendunt, ut qui non contra legitimos Principes, ſed contra tyrannos terram, quam Deus in poſſeſſionem ipſis dederat, devaſtantes, ſtrenue decertaverint. Sed hactenus inauditum, Chriſtianos contra præceptum Apoſtoli, Rom. 13. *omnis anima Poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit*, arma ſumpſiſſe contra Imperatores a Deo ſibi præpoſitos, qui injuſte in illos ſævierunt, & omni tormentorum genere crudeliter torſerunt, licet ipſi fortitudine & numero impares non eſſent ad ſe defendendum, quemadmodum exponit Tertullianus in ſuo Apologetico. Cum ergo ea ipſi, quæ Novatores in ſui defenſionem proferunt, illos apertæ rebellionis & manifeſti ſchiſmatis reos conſtituant, nullus poteſt eſſe dubitandi locus quin Eccleſia Romana ſit vera Chriſti Eccleſia, ut quæ viſibiles Eccleſiæ Chriſtianæ notas præſeferat, ex quibus facile eſt eruere ejus definitionem.

§. VII.

§. VII.

De notione Eccleſiæ.

Q. QUomodo definitur Eccleſia?

R. Definitur, cœtus fidelium baptizatorum tam corpori reliquo, quam ſuo capiti viſibili in terris adhærentium.

Dicitur 1. *cœtus*: illud enim ſonat nomen Eccleſiæ, quod ex dictis congregationem ſignificat.

Dicitur 2. *fidelium*, quo ab Eccleſia excluduntur Infideles & omnes Hæretici, ut qui ſint membra a corpore abſciſſa; hæreſis enim tollit fidem & caritatem, quibus tanquam vinculis membra Eccleſiæ ſibi invicem cohærent. Ad hæreſim autem duo requiruntur, nempe error contra propoſitionem immediate revelatam, & contumacia, qua quis monitus pertinaciter reſiſtit. Unde ſi quis ex inadvertentia aut ex ignorantia etiam culpabili erret, non eſt Hæreticus, donec ſufficienter monitus fiat contumax. Hinc S. Auguſtinus Epiſt. 45. alias 162. ſcribit, *errare quidem potero, ſed Hæreticus non ero*.

Dicitur 3. *baptizatorum*, ſive illi ſint juſti aut prædeſtinati, peccatores aut reprobi ex dictis Paragrapho 4. quia ſicut per circumciſionem olim fiebat profeſſio Religionis Moſaicæ; ita per baptiſmum nunc fit profeſſio Religionis Chriſtianæ. Hinc baptiſmus dicitur in Decreto Eugenii IV. janua ad Eccleſiam.

Ergo Catechumeni, quamvis fideles, actu non ſunt in Eccleſia, nec ſubjacent ejus judicio, ut, ſi delinquant, ab ea puniri poſſint.

Dices: extra Eccleſiam non eſt ſalus: atqui de ſalute Catechumenorum Eccleſia non deſperat, teſte S. Ambroſio in oratione funebri pro Valentiniano Imperatore, qui objerat adhuc Catechumenus: Ergo Catechumeni non ſunt extra Eccleſiam.

Diſtinguo majorem, extra Eccleſiam non eſt ſalus: iis qui nec actu nec voto ſunt in Eccleſia, Concedo: iis qui voto ſunt in Eccleſia, Nego maj. Porro Ca-

techumeni voto ſunt in Eccleſia, & ut loquitur S. Gregorius Nazianzenus Orat. in ſanctum baptiſma, ſtant in veſtibulo pietatis: vota illorum, juxta S. Auguſtinum, ſunt conceptionis ſimilia, „ non tantum autem „ concipi, *inquit*, ſed naſci neceſſe.

Dicitur 4. *Tam corpori reliquo, quam ſuo capiti viſibili in terris adhærentium*; quibus ab Eccleſia eliminantur, 1. Schiſmatici, qui ejus membris, ac præſertim capiti non cohærent; Eccleſia enim dicitur a Sancto Cypriano Epiſt. 69. „ Plebs Sacerdoti adunata, & „ Paſtori ſuo grex adhærens. „ 2. Excommunicati, utpote ab Eccleſia præciſi ob contumaciam, juxta illud Matth. 18. *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus.*

Hactenus de exiſtentia & eſſentia ſeu definitione Eccleſiæ, ſupereſt ut dicamus de ejus proprietatibus & dotibus.

§. VIII.

De viſibilitate Eccleſiæ.

Q. 1. E*Ccleſia eſtne ſemper viſibilis?*

R. Conſtat ex dictis veram Chriſti Eccleſiam ſemper eſſe viſibilem; namque Eccleſia, quæ nunquam non habet notas viſibiles & ſenſibiles, ſane eſt viſibilis: atqui talis eſt vera Chriſti Eccleſia: Ergo.

Confirmatur 1. ex Scriptura, in qua hæc tria leguntur. Primum, fidem non concipi ſine prædicante, Rom. 10. v. 17. *fides ex auditu, auditus autem per verbum Chriſti*. Secundum fidelem debere exterius profiteri quod intus corde credit. Et v. 10. *corde... creditur ad juſtitiam: ore autem fit confeſſio ad ſalutem*. Tertium, ſemper futuram in Eccleſia verbi Dei prædicationem, Iſaiæ 58. *Spiritus meus qui eſt in te, & verba mea, quæ poſui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore ſeminis tui, dicit Dominus*: & c. 63. *ſuper muros tuos Jeruſalem conſtitui cuſtodes, tota die & nocte in perpetuum non tacebunt*. Atqui viſibilis eſt illa

illa ſola ſocietas ; in qua ſemper exiſtunt , & qui verbum Dei prædicent , & qui illud audiant , credant , & ore confiteantur : Ergo .

Confirmatur 2. ex S. Auguſtino lib. 19. contra Fauſtum cap. 11. „ In nullum nomen Religionis ſeu ve-„ rum , ſeu falſum homines coadunari poſſunt , niſi „ aliquo ſignaculorum vel Sacramentorum conſortio „ colligentur , *lib. de fide & ſymbolo cap.* 1. Fides a „ nobis officium exigit & cordis & linguæ ; *lib.* 2. „ *contra litteras Petiliani cap.* 19. Eccleſia abſcondi „ non poteſt , *etiam in perſecutionibus quibuſque* , ut „ idem S. Doctor ſcribit *Epiſt.* 93. *alias* 48. *cap.* 9. „ Aliquando obſcuratur & tanquam obnubilatur mul-„ titudine ſcandalorum , ſed etiam tunc in ſuis fir-„ miſſimis eminet ... non fruſtra dictum eſt de ſe-„ mine Abrahæ , *ſicut ſtellæ cæli* , *& ſicut arena ma-„ ris* , ut in ſtellis cæli pauciores , firmiores , clario-„ reſque intelligantur : in arena autem maritimi lit-„ toris magna multitudo infirmorum atque carna-„ lium , qua aliquando tribulationum & tentationum „ fluctibus operitur . Tale tunc erat tempus , de quo „ ſcripſit Hilarius (neque quod Ariani freti potentia „ Imperatoris Conſtantii fidem in maximum pericu-„ lum adduxiſſent , & multos qua vi , qua arte & „ fraudibus ſeduxiſſent) quanquam & illi qui firmiſ-„ ſimi fuerunt , & verba Hæreticorum inſidioſa intel-„ ligere potuerunt , pauci quidem in comparatione „ ceterorum ; ſed tamen ipſi quidam pro fide forti-„ ter exulabant , quidam toto orbe latitabant . „ Latitabant autem ſicut olim Chriſtiani in perſecutione Diocletiani , Decii & aliorum Imperatorum Paganorum , in qua non erant omnino inviſibiles , quemadmodum teſtantur tot glorioſæ nominis Chriſti confeſſiones . Annon Martyres innumeri , quos gladius Paganorum & Arianorum coronavit , Eccleſiam reddebant ubique conſpicuam ?

Dices ex ſancto Hieronymo , univerſus orbis tempore Arianorum , miratus ſe Arianum eſſe „ ingemuit : Ergo .

Diſtinguo antecedens , eſſe Arianum ſpecie tenus &

ſecundum vulgarem famam, Concedo: in rei veritate, Nego antec. Atque ut intelligatur hæc ſolutio, operæ pretium eſt referre qua occaſione S. Hieronymus iſta ſcripſerit.

Igitur in Ariana perſecutione Epiſcopi numero quadringenti Ariminum convenere, ubi primum fidem Nicænam conſtanter aſſeruerunt: ut patet ex eorum Epiſtola Synodica ad Conſtantium, quæ habetur apud ſanctum Athanaſium. Sed cum Arianus Imperator id indigne ferret, propterea que Epiſcopis veniam ad proprias Eccleſias redeundi denegaret, plures ex iis tædio & inedia fatigati, novæ fidei formulæ tandem ſubſcripſere: in qua Filius, non quidem conſubſtantialis, ſed ſimilis Patri dicebatur, voce ſynonima ſecundum Arianos, ſed revera æquivoca; nam imago Regis ſcite picta & filius ejus ſunt ipſi ſimiles; ſed diverſimode: illa in quibuſdam accidentibus, hic in natura. Ariani, qui conteſtati fuerant, formulam intelligendam de ſimilitudine in natura, accepta tot Epiſcoporum ſubſcriptione, alios Epiſcopos per Orientem facile adduxerunt ad ſubſcribendum ſuæ formulæ. Quo peracto illam evulgarunt in ſenſu hæretico, falſoque prædicarunt Epiſcopos, tum Occidentis, tum Orientis rejicere vocem, *conſubſtantialis*, ac cum ipſis confiteri Filium eſſe Patri ſimilem ſimilitudine duntaxat accidentali, quomodo dicitur 1. Joann. 4. nos fore Deo ſimiles, cum videbimus eum ſicuti eſt. Tunc miratus eſt univerſus orbis ſe dici Arianum; cum contra Arianos viriliter decertaret, ingemuitque quod formulæ æquivocæ imprudenter ſubſcripſiſſet, eo particeps, ſi non flammæ, ſaltem fumi, ut loquitur S. Gregorius Nazianzenus. Sed audiendus eſt S. Hieronymus in Dialogo contra Luciferianos negantes recipi debere Epiſcopos ſic deceptos & pœnitentes; „ cur, *inquit*, „ damnarent illos, qui Ariani non erant? Cur Eccle-„ ſiam ſcinderent in concordia fidei permanentem? „ Cur denique credentes bene, obſtinatione ſua face-„ rent Arianos? ..... periclitabatur navicula Apo-„ ſtolorum, urgebant venti, fluctibus latera tundeban-„ tur, nihil ſupererat ſpei, Dominus excitatur, im-

„ pe-

„ perat tempeſtati, beſtia (*Imperator*) moritur, tran-
„ quillitas redit, manifeſtius dicam, Epiſcopi qui de
„ propriis fidelibus fuerant exterminati, per indul-
„ gentiam novi Principis ad Eccleſias redeunt.„ Cur autem illi Epiſcopi e ſedibus ejecti fuerant, niſi quia fidem Catholicam aperte profitebantur? Ergo Eccleſiæ in illa perſecutione ſeviſſima, erat viſibilis in firmiſſimis ſuis membris, licet in infirmis lateret tanquam luna, juxta S. Auguſtinum, quam Dominus prædixit aliquando non daturam lumen ſuum.

Ergo Pſeudoreformatorum ſectæ non ſunt vera Chriſti Eccleſia, cum recentes ſint, nec in terris viſæ ſint ante Lutherum & Calvinum.

Reſpondent duas Eccleſias eſſe diſtinguendas, alteram, quæ ſub nomine Chriſtiano per communionem eorundem Sacramentorum, & per verbi Dei prædicationem, ſive ſinceram, ſive adulteram, colligit bonos & malos, prædeſtinatos & reprobos tanquam triticum & paleas; alteram quæ conſtat ex ſolis prædeſtinatis per veram fidem coadunatis. Prior, inquiunt, aliquando viſibilis eſt, aliquando diſparet, v. gr. in perſecutione, & deficere poteſt; poſterior inviſibilis & perire nequit. Ad hanc pertinent Angeli beati prorſus inviſibiles: hanc indigitat Symbolum Apoſtolorum his verbis, *Credo .... Eccleſiam ſanctam Catholicam*, fides enim eſt de inviſibilibus, non de viſibilibus: adverſus eam duntaxat portæ inferi non prædelebunt; nam de priori dubitari non poteſt, quia identidem vincatur, cum ab ea videamur auferri integras provincias & regna: denique S. Auguſtinus paſſim docet ſolos prædeſtinatos eſſe Eccleſiam, cui datæ ſunt claves, & factæ ſunt promiſſiones.

Refelluntur 1. quia hæc duplicis Eccleſiæ diſtinctio fictitia eſt, nec in ullo Scripturæ aut Traditionis teſtimonio fundatur. Immo S. Auguſtinus in tertia collatione cum Donatiſtis circa medium expreſſe illam impugnat aliquot exemplis adductis. Chriſtus v. g. ante paſſionem mortalis, & poſt Reſurrectionem non moriturus, eſt unus & idem Chriſtus: ſimiliter Eccleſia militans, quæ conſtat ex hominibus mortalibus, non ex

An-

Angelis, & Eccleſia triumphans, in qua omnes ſunt immortales, non eſt duplex Eccleſia, ſed una & eadem. Item homo interior & inviſibilis, & homo exterior & viſibilis eſt unus homo diverſimode ſpectatus: ſic una & eadem Eccleſia ſub uno reſpectu viſibilis eſt, & eatenus non creditur; ſub altero inviſibilis & fidei noſtræ objectum. Vident omnes fideles & infideles ſocietatem hominum baptizatorum ſub regimine ſummi Pontificis & aliorum Paſtorum, quemadmodmm ambo latrones videbant Chriſtum in cruce pendentem: Quod autem hæc Societas ſit a Deo inſtituta, regatur a Spiritu ſancto, nulli extra eam ſperanda ſit ſalus, non cernitur, ſed a Catholicis creditur, ficut latronum alter Chriſtum, quem videbat crucifixum, credidit Deum, quem non videbat.

Nec magis dicendæ ſunt portæ inferi prævalere adverſus Eccleſiam viſibilem, qua nonnunquam Urbes & Provinciæ integræ exſcinduntur, quam hoſtis adverſus civitatem, quam expugnare non poteſt, licet aliquo ejus præſidio ſit potitus; præterquamquod jam monuimus ideo ſatanam adverſus nonnulla Eccleſiæ membra prævalere, quia ab ejus regimine ſeſe ſubtrahunt, alioquin expugnari non poſſent.

Verum quidem eſt claves & aliæ Eccleſiæ chariſmata potiſſimum eſſe conceſſa in gratiam juſtorum, præſertim qui perſeveraturi ſunt: ſed inde concludi non poteſt cum Donatiſtis contra ipſummet Auguſtinum, ille peccatores & reprobos valide non adminiſtrari; nam apud adverſarios baptiſmus a reprobis collatus ratus habetur.

Refelluntur 1. quia fieri nequit, quin Eccleſia, quam ſupponunt conſtare ex ſolis prædeſtinatis, ſit ſemper viſibilis. Namque 1. illi prædeſtinati nec fidem accipiunt niſi ex auditu & per miniſterium prædicantis, nec baptiſmo & aliis Sacramentis initiantur ſine Miniſtro: atqui illa communio audientis & docentis, baptizati & baptizantis eſt quid ſenſibile ac viſibile. 2. Neceſſarium eſt ad ſalutem, ut prædeſtinati ſigno externo profiteantur quod credunt, ex Apoſtolo jam laudato; nulla perſecutio etiam ſæviſſima impedire.

dire poteſt illud fidei & Religionis officium, nec Nero, nec Decius, nec quivis alius crudelis perſecutor efficere potuerunt, quin Chriſtiani ſemper dederint egregia fidei ſuæ teſtimonia ſive ſcripto, quando latitabant, ſive verbo & ſanguinis effuſione, quando deprehenſi interrogabantur. 3. Nunquam licet communicare cum infidelibus in ipſorum infidelitate & ſuperſtitionibus, juxta illud Apoſtoli 2. Corinth. 6. *Nolite jugum ducere cum infidelibus; quæ enim participatio juſtitiæ cum iniquitate? . . . Propter quod exite de medio eorum & ſeparamini;* atqui illa ſeparatio prædeſtinatos reddit conſpicuos & viſibiles, per illam potiſſimum Chriſtiani detegebantur a Paganis, & Catholici ab Arianis in ipſos ſævientibus, neque etiam nunc latere poſſunt in Anglia & Batavia: Ergo ſocietas, quam adverſarii fingunt, prædeſtnatorum, inviſibilis eſſe nequit.

Ergo ſectæ Pſeudoreformatorum ante Lutherum, & Calvinum non præextiterunt, cum ante eos nullus viſus ſit, qui eorum doctrinam prædicaret, qui ex auditu eam crederet, exteriuſque profiteretur, immo omnes Paſtores fidem Eccleſiæ Romanæ docerent, ceteri, Lutherus ipſe & Calvinus cum ipſis communicarent in iis actionibus, quas vocant ſuperſtitiones ſacrilegas & idololatricas; omnes quippe publicos Catholicorum conventus frequentabant, in quibus adoratur Euchariſtia, invocantur Sancti, pro defunctis orationes fiunt, imagines & Reliquiæ Sanctorum in honore habentur, & cetera obſervantur, de quibus ſic pronunciant in articulo 28. ſuæ confeſſionis, *Nous condamnons toutes les aſſemblees de la Papauté, & nous tenons que tous ceux qui ſe melent en teis actes, ſe ſeparent & ſe retranchent de corps de Jeſus Chriſt.* Ergo in eorum ſententia ante Lutherum & Calvinum, vel forte ante Valdonem, a quo originem ſe trahere falſo dicunt, nulla erat prædeſtinatorum ſocietas: cum Paſtores & privati in ejuſmodi cœtibus uſque ad mortem perſeveraverint. Supereſt ut expendamus num vera Chriſti Eccleſia, quoquo modo ab ipſis ſpectetur, perire poſſit.

§. IX.

§. IX.

De perpetuitate Eccleſiæ.

Q. E*Ccleſia Chriſti poteſtne deficere?*

Novatores, velint, nolint, ex mox dictis fateri coguntur Eccleſiam etiam prædeſtinatorum, ut vocant, aliquando deficere. Calvinus lib. 1. Inſtitut. c. 2. illud ipſum expreſſe docet his verbis, *Doctrina, citra quam Chriſtianiſmus non conſtat, tota ſepulta & exploſa eſt.* Contra quos

R. Eccleſia deficere non poteſt.

Probatur 1. Ex Scriptura. Iſaiæ cap. 59. *Spiritus meus, qui eſt in te, & verba mea, quæ poſui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore ſeminis tui, dicit Dominus, amodo & uſque in ſempiternum.* Matthæi 39. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adverſus eam.* Ubi Eccleſia a Chriſto fundata, & in Apoſtolis ſuperædificata, invincibilis prædicitur. Matthæi 28. *Ecce ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſæculi.* In quem locum S. Hieronymus ſcribit: *qui uſque ad conſummationem ſæculi cum Diſcipulis ſe futurum eſſe promittit, & illos oſtendit ſemper eſſe victuros* (nempe in ſucceſſoribus) *& ſe nunquam a credentibus receſſurum.*

Probatur 2. ex Patribus.

Tertullianus contra omnes Hæreticos, qui hactenus idem jactitarent, quod noviſſime, Lutherus & Calvinus, ſe ideo ab Eccleſia recedere, quod eſſent ſanioris doctrinæ, & purioris vitæ, docet *illud eſſe dominicum & verum, quod ſit prius traditum, id vero extraneum & falſum, quod ſit poſterius immiſſum* c. 31. lib. de præſc. & lib. 4. contra Marcionem cap. 4. *Ego meum Evangelium dico verum; Marcion,* (Lutherus & Calvinus) *ſuum; quis inter nos determinabit, niſi temporis ratio, ei præſcribens auctoritatem?*

Sanctus Ambroſius lib. 4. Hexam. c. 4. ait: *Videtur*

Eccle-

Eccleſia ſicut deficere, ſed non deficit; obumbrari poteſt; deficere, non poteſt.

S. Chryſoſtomus in cap. 7. Iſaiæ, *Facilius eſt ſolem extingui, quam Eccleſiam deleri.* Verba S. Hieronymi in cap. 28. Matthæi mox retulimus.

S. Auguſtinus in Pſalm. 101. „ Sed exiſtunt, qui „ dicant (*Donatiſtæ*) illa Eccleſia, quæ fuit omnium „ gentium, periit, hoc dicant qui in illa non ſunt, „ impudentem vocem! ... abominabilem & deteſtabi- „ lem, præſumptionis & falſitatis plenam, nulla ve- „ ritate ſuffultam, nulla ſapientia illuminatam, per- „ niciosam! *Et in Pſalm.* 60. non vincetur Eccleſia, „ non eradicabitur, non cedet quibuslibet tentationi- „ bus donec veniat hujus ſæculi finis.

Dices 1. habetur Pſalm. 13. *Non eſt qui faciat bonum, non eſt uſque ad unum.* Ergo aliquando defecit Eccleſia.

Diſtinguo antec. non ex iis, de quibus loquitur Pſalmus, nempe ex Atheis, qui dicunt in corde ſuo, *non eſt Deus*, qui non requirunt Deum, Concedo: non eſt in omnium hominum univerſitate, Nego anteced. nam David ipſe; ſancti Prophetæ, Gad, Nathan, Iſaias, tota Synagoga Deum requirebant, & colebant juxta præſcriptos legis ritus.

Dices 2. tota Synagoga defecit, judicans Chriſtum eſſe blaſphemum & reum mortis: Ergo.

Reſpond. Synagoga non erat Eccleſia univerſalis, cum extra ipſam poſſet eſſe ſalus; nec a Deo inſtituta, ut uſque ad conſummationem ſæculi permaneret: ſed debuit deſinere, præſente Chriſto, ſicut umbræ & figura, fulgente Sole & veritate.

Reſp. 1. Non defecit Synagoga, priuſquam Chriſtus manifeſtis ſignis ſe probaret eſſe verum Meſſiam in lege promiſſum, & novi fœderis auctorem; ipſe enim ei teſtimonium perhibet, Matth. 23. *Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi .... quæcunque dixerint ... facite:* ipſe quippe cathedra non permittebat malis hominibus ſua loqui, ut advertit S. Auguſtinus. Tum itaque defecit ſaltem Jeroſolymis (quamvis multi ibidem non conſenſiſſent concilio & judicio iniquo Sacer-

ſacerdotum) cum Chriſtus opus, ad quod miſſus fuerat, conſummavit.

Dixi, *ſaltem Jeroſolymis*, nam Synagogis per orbem diſperſis, Decretum Jeroſolymitanorum non innotuit, nec ab iis acceptatum eſt, niſi cum ejus injuſtitiam detegere potuerunt prædicatione & miraculis Apoſtolorum.

Dices 3. Lucæ 28. Chriſtus ſic alloquitur Apoſtolus, *Filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terra?* Ergo Eccleſia Chriſtiana poteſt aliquando deficere.

Reſp. 1. retorquendo argumentum contra inviſibilem Prædeſtinatorum Eccleſiam, quæ eſt in terra, & quam Adverſarij docent non poſſe deficere, ſi enim nulla futura ſit fides in terra Chriſto adveniente, nulli quoque futuri ſunt Prædeſtinati.

Reſp. 2. cum S. Auguſtino lib. de unitate Eccleſiæ, & tum S. Hieronymo Dialogo contra Luciferianos; diſtinguendo antec. *putas inveniet fidem* qualemcumque? Nego anteced. Fidem aliquam, ſcilicet perfectam de qua agitur in illo textu, ſubdiſtinguo, *putas inveniet?* quia rara erit & difficilis inventu, Concedo: quaſi nulla futura ſit. Nego antec. „Nos, *inquit, S. Auguſt. citato loco*, intelligimus dictum vel „propter ipſam fidei perfectionem, quæ ita difficilis „eſt in hominibus, ut in ipſis quoque admirabilibus „ſanctis, ſicut in ipſo Moyſe, inveniatur aliquid ubi „trepidaverint, vel trepidare potuerint: propter il„lam iniquorum abundantiam & paucitatem bono„rum... propterea enim tanquam dubitans hoc Do„minus dixit; neque enim ait, veniens filius homi„nis, non inveniet fidem in terra: ſed putas, inve„niet fidem in terra? *Item, S. Hieronymus laudato* „*Dialogo*; Hæc eſt fides, *inquit*, quæ etiam apud „eos, qui bene credunt, difficile perfecta inveni„tur.... v. g. ad orationem adſto, non orarem, ſi „non crederem; ſed ſi vere crederem, illud cor, „quo Deus videtur, mundarem, hærerem trunco „Crucis, nec prius amitterem, quam miſericordiam „impetrarem: nunc vero creberrime in oratione mea „per porticus ambulo, &c.

§. X.

§. X.

De infallibilitate Eccleſiæ in proponendis rebus fidei & morum.

Q. *ECcleſia eſtne infallibilis in iis proponendis & definiendis, quæ ad fidem & mores pertinent?*

Novatores huc revocant ſuam diſtinctionem articulorum fundamentalium, & non fundamentalium, docentque Eccleſiam poſſe errare circa poſteriores, *aut nullam relinquamus. Eccleſiam*, inquit Calvinus lib. 4. Inſt. cap. 1. *aut hallucinationem condemnemus in iis rebus, quæ & inviolatæ Religionis ſunt, & extra ſalutis jacturam ignorari poſſunt*. Contra quos.

R. Eccleſia Catholica infallibilis eſt iis omnibus proponendis & definiendis, quæ ad fidem & mores pertinent.

Probatur 1. ex Scriptura, cujus duos inſignes præ ceteris proferimus textus.

Primus habetur Joann. 14. v. 16. *Ego rogabo Patrem, & aliam Paraclitum* (Conſolatorem) *dabit vobis, ut maneat vobiſcum in æternum, Spiritum veritatis*. Et v. 26. *Ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia quæcumque dixero vobis*; Ubi advertes 1. hæc non dirigi ad Apoſtolos ut ad privatas perſonas duntaxat; ſed potiſſimum quatenus Eccleſiam repræſentabant: quia ut privatæ perſonæ non erant in æternum permanſuri, ut Spiritus ſanctus in eis ſemper maneret, quemadmodum Chriſtus promittit. 2. Spiritus ſanctus docturus eſt omnia quæcumque hactenus Chriſtus eis dixerat, & dicturus erat poſt reſurrectionem; nam redivivus per quadraginta dies apparens eis, locutus eſt de regno Dei, Act. 1. verſ. 3. Quæ manifeſte oſtendunt Eccleſiæ promiſſam eſſe aſſiſtentiam Spiritus ſancti, ne ipſa erret in proponendis ac definiendis, quæ Chriſtus Apoſtolis revelavit, ſive illa ſint gravia, & quomodo Eccleſiæ credendum, ubi definit ea, ut loquuntur Novatores, fundamentalia, ſive leviora & minime fundamentalia.

An.

An vero & quomodo Eccleſiæ credendum, ubi definit ea, quæ licet a Chriſto non ſint revelata, utilia tamen vel etiam neceſſaria ſunt ad regendos fideles, & diſciplinam ſervandam, expendimus tractatu de Gratia, cap. 3. §. 7. 3. Spiritus ſanctus Eccleſiæ ſuggeret omnia quæcumque Chriſtus revelavit, ne ſcilicet lapſu temporum aliqua e memoria excidant. Unde Eccleſia poſterioribus ſæculis eadem infallibilitate gaudet, qua prioribus. *Chriſti Eccleſia*, inquit Vincentius Lyrinenſis commonit. cap. 33. *ſedula & cauta depoſitorum apud ſe dogmatum cuſtos, nihil unquam permutat, nihil minuit, nihil addit.*

Secundus textus petitur ex 1. ad Tim. c. 3. ubi ſic ſcribit Apoſtolus: *Hæc tibi ſcribo ... ut ſcias quomodo oporteat, te in domo Dei converſari, quæ eſt Eccleſia Dei vivi, columna & firmamentum veritatis.*

Hic locus Novatores non parum cruciat, ideoque illius ſenſum totius viribus detorquere conantur. Calvinus vult Eccleſiam ideo dici columnam & firmamentum veritatis; quia conſervat ſacram Scripturam, quæ errare non poteſt. Sed abſurda prorſus interpretatio; nam pari jure Synagoga, quæ hodie ſollicite conſervat Scripturam veteris Teſtamenti, & omnis Bibliopola, qui licet hæreticus, venales coacervat omnes Scripturæ libros, dicentur columna & firmamentum veritatis. Quare Molinæus fatetur aliquid amplius hic Eccleſiæ tribui, conceditque deſignari ejus officium, ſcilicet, quid debeat, non vero quid ſemper faciat; cum aliquando ſuo deſit officio, & veritatem conculcari ſinat. Sed illud officium eſt cujuſvis privati etiam perditiſſimi; omnes quippe tenentur pro veritate decertare, peccantque ſi vel eam deſeruerint, vel ſi cum poſſint, ab adulterantibus non vindicaverint.

Eccleſia itaque vocatur ab Apoſtolo, *columna & firmamentum veritatis*; quia Chriſtus, qui per Spiritum ſuum Eccleſiam, veluti Corpus ſuum, regit, in ea tanquam in baſi veritatem ita ſtabilivit firmavitque, ut corruere non poſſit.

Dices, perabſurdum eſt dicere Eccleſiam eſſe fulcrum & ſtabilimentum veritatis, cum ipſa veritas ſit robur, & fortitudo Eccleſiæ: Ergo.

Diſt.

Diſt. ant. veritatis ſpectatæ quoad ſe, Conc. veritatis ſpectatæ quoad nos, Nego antec. Itaque ſicut verba Chriſti adhuc mortalis, quamvis ſecundum ſe ſpectata merentur omnimodam fidem & obedientiam, in mentibus tamen audientium auctoritatem, & firmitatem non habebant, niſi per ejus miracula & teſtimonium Joannis Baptiſtæ: ita & nunc nonniſi per Eccleſiam. Eatenus ergo dicitur columna & firmamentum veritatis; quatenus eam infallibiliter proponit, firmiterque ſtabilit in cordibus Fidelium.

Probatur 2. ex Patribus.

Tertullianus lib. de præſcript. cap. 28. ſic inſectatur Hæreticos objicientes Eccleſiam defeciſſe a doctrina Apoſtolorum: „ Age nunc, omnes erraverint ..... „ nullum reſpexerit Spiritus Sanctus, uti eam in ve„ ritatem deduceret: neglexerit officium Dei villicus, „ Chriſti vicarius, ſinens Eccleſias aliter interim in„ telligere, aliter credere, quam ipſe per Aopſtolos „ prædicabat. Ecquid veriſimile eſt, ut tot ac tantæ „ in unam fidem erraverint? Variaſſe debuerat error „ doctrinæ Eccleſiarum. Ceterum quod apud multos „ unum invenitur, non eſt erratum, ſed traditum. Au„ deat ergo aliquis dicere illos erraſſe qui tradiderunt. „

S. Auguſt. lib. 2. contra Creſconium c. 33. Scriptu„ rarum, *inquit*, a nobis tenetur veritas, cum id fa„ cimus, quod univerſæ jam placuit Eccleſiæ, quam „ ipſarum Scripturarum commendat auctoritas, ut „ quoniam iſta Scriptura fallere non poteſt, quiſquis „ falli metuit alicujus auctoritate quæſtionis, eandem „ Eccleſiam de illa conſulat, quam ſine ambiguitate „ ſancta Scriptura demonſtrat. *Et lib. de hær.* Cur „ contra iſta cenſeat Eccleſia Catholica, ſuperflue „ quæritur, cum propter hoc ſcire ſufficiat eam „ contra iſta ſentire? „

S. Fulgent. epiſt. ad Probum cap. 5. ſic ſcribit; „ Eccleſia virgo in fide & caritate perſiſtens, & ſa„ pientiam poſſidet & virtutem: ideo nec ſeductione „ decipitur, nec violentia vincitur, quæ internæ vir„ ginitatis integritate fulcitur. „

Confirmatur ex iis, quæ diximus de Traditionibus;

bus, & de perpetuitate Eccleſiæ; hæc enim plane demonſtrat infallibilitatem Eccleſiæ; alioquin nec firmiter tenendæ eſſent ejus Traditiones, nec perpetua ſive indeficiens dici poſſet.

Dices: S. Aug. lib. 2. de Bapt. cap. 3. ſic ſcribit: „ ipſa Concilia, quæ per ſingulas regiones vel Provincias fiunt, plenariorum Conciliorum auctoritati, „ quæ fiunt ex univerſo orbe Chriſtiano, ſine ullis „ ambagibus cedere ipſaque plenaria ſæpe priora poſterioribus emendari, cum aliquo experimento re„rum aperitur quod clauſum erat, & cognoſcitur „ quod latebat. „ Ergo Eccleſia in ſententia S. Auguſtini errare poteſt.

Nego conſeq. abſurdum quippe eſt, & ab omnium ſenſu alienum obſcuritate vel unius loci, ubi ſcriptor mentem ſuam ſatis non explicat, refellere cetera, quæ in toto ſuo opere clare & copioſe proſequitur. Atqui S. Auguſtinus in ſeptem libris de Baptiſmo, & in omnibus aliis, quos contra Donatiſtas ſcripſit, veritatem Baptiſmi ab Hæreticis collati, non aſtruit contra illos Hæreticos, niſi ex auctoritate & definitione Eccleſiæ, *niſi nos ipſi*, inquit immediate poſt verba in objectione laudata, „ tale aliquid auderemus „ aſſerere, niſi univerſæ Eccleſiæ concordiſſima aucto„ritate firmati, cui & ipſe (*Cyprianus*) cederet, ſi „ jam illo tempore quæſtionis hujus veritas eliquata „ & declarata per plenarium Concilium ſolidaretur.„ Incertum eſt autem, & in Scholis valde controvertitur, quodnam ſit illud plenarium Concilium, in quo S. Doctor ſcribit quæſtionem a Donatiſtis motam, fuiſſe terminatam, an Nicænum primum, quod fuit œcumenicum & univerſale: an Arelatenſe I. ad quod cum Epiſcopi fere ex univerſo orbe conveniſſent, dicitur plenarium, quamvis non fuerit uuiverſale, nec Eccleſiam Catholicam repræſentaverit. Ergo S. Auguſt. in objectione loquitur, vel de Concilio plenario, quale fuit Arelatenſe primum, cui non tribuitur omnimoda infallibilitas; vel ſi de univerſali Eccleſiam Catholicam repræſentante, intelligendus eſt de quæſtionibus, quæ ad mores & diſciplinam pertinent, in qui-

quibus fieri poteſt mutatio, cum ſcilicet, mutato rerum & temporum ſtatu, abrogare neceſſe eſt, quæ prius prudenter & utiliter ſancita fuerant.

Inſtabis: Concilium Epheſinum ſecundum fuit œcumenicum, ſicut & Chalcedonenſe & Conſtantienſe: Atqui illa Concilia errarunt in eis, quæ ſpectant fidei dogmata; namque Concilium Epheſinum ſecundum emendatum eſt a Chalcedonenſi; Chalcedonenſe vero Conſtantinopolitano ſecundo, quod fuit generale quintum, & Conſtantienſe a Concilio Tridentino in iis, quæ pertinent ad fidem: Ergo.

Reſp. 1. diſtinguendo primam partem majoris; Concilium Epheſinum fuit œcumenicum quoad convocationem, Concedo: nam ad illud vocati ſunt Epiſcopi ex univerſo orbe, conveneruntque Legati Summi Pontificis: quoad exitum, Nego majorem. In illo quippe Concilio omnia per vim acta ſunt; Legati Summi Pontificis reclamantes non ſunt auditi, ex S. Leone epiſtola ad Theodoſium Imperatorem, S. Flavianus Epiſcopus Conſtantinopolitanus ſtrenue pro veritate decertans contra Eutychetem, pugnis & calcibus interfectus eſt. Unde merito Latrocinium Epheſinum vocatum eſt illud Concilium, & damnata in Chalcedonenſi ejus definitio, qua ſtatuebatur una in Chriſto natura. Quare

Reſp. 2. ad minorem, verum quidem eſſe latrocinium Epheſinum fuiſſe reprobatum a Concilio Chalcedonenſi, falſum vero Chalcedonenſe emendatum a Concilio generali quinto, & Conſtantienſe a Tridentino.

Enimvero in Concilio generali quinto confirmata eſt definitio Concilii Chalcedonenſis, & ventilatæ ſunt tres quæſtiones facti, quas Chalcedonenſe non attigerat, 1. Utrum Theodorus Epiſcopus Mopſueſtenus, cujus Neſtorius quondam fuerat auditor, damnandus eſſet ut Hæreticus, & ejus ſcripta proſcribenda? 2. Utrum anathematiſmi a Theodoreto contra S. Cyrillum, & pro Neſtorio exarati cenſuram Eccleſiæ mererentur? 3. An ſimile judicium eſſet ferendum de Epiſtola, quam Ibas contra eumdem S. Cyrillum ſcri-

pſerat?

pſerat? Hæc ſunt tria capitula apud Scriptores Eccleſiaſticos & in Scholis famoſiſſima, propter quæ idem coactum eſt Coſtantinopoli Concilium generale quintum; quia Eutychiani in invidiam trahebant Concilium Chalcedonenſe, in quo ſederant Theodoretus & Ibas Neſtorii fautores. Sed immerito; namque a Concilio prius non admiſſi ſunt, quam anathema palam dixiſſent Neſtorionæ hæreſi, & ipſi Neſtorio. Nihilominus ad ſedandas turbas, & conciliandam pacem, Eccleſia Coſtantinopoli congregata tria illi capitula examini ſuo ſubjecit, damnavitque perſonam ſimul & ſcripta Theodori Mopſueſteni, anathematiſmo Theodoreti, & epiſtolam Ibæ, ſed adhærens judicio Concilii Chalcedonenſis æquiſſimo, eorum perſonas abſolvit.

Quod ſpectat Concilium Conſtantienſe. Novatores contra illud objiciunt, quod definierit fidem datam hæreticis non eſſe ſervandam, & conqueruntur ex hujuſmodi Decreto Joannem Hus, & Hieronymum Pragenſem, qui cum ſalvo conductu ad Concilium accederunt, Coſtantiæ flammis traditos.

Sed ad propulſandam calumniam ſatis eſt Concilii Decretum proferre; quod ſic ſe habet ſeſſ. 17. „ Præſens ſancta Synodus ex quovis ſalvo conductu per „ Imperatorem, Reges, & alios ſæculi Principes Hæ„ retici, quocunque vinculo ſe aſtrinxerint, conceſſo, „ nullum fidei Catholicæ, vel Juriſdictioni Eccleſiaſti„ cæ præjudicium generari, vel impedimentum præſta„ ri, poſſe, ſeu debere declarat. „ Ibi Patres decernunt duntaxat poteſtatem Eccleſiaſticam non ligari ſalvo conductu a poteſtate ſæculari Hæreticis conceſſo, ſi ipſa ſimilem conductum non dederit, revera autem non dedit Joann. Hus, ut ipſe non ſemel teſtatur epiſtola 5. 6. & 49. *Veni*, inquit, *ſine ſalvoconductu Papæ*. Quis illud Decretum inficiari poteſt, & Concilium falſitatis arguere?

At, inquies, quomodo ſæcularis poteſtas, quæ ſalvum conductum Joanni Hus dederat, ut libere ad Concilium iret & rediret, illum, ſalva fide data, flamis tradere potuit?

Reſpon-

Reſp. Jam verſamur in quæſtione facti, in quo ſi quid peccatum ſit, luere non debet Concilii definitio veriſſima & æquiſſima?

Reſp. 2. Neque ſæcularis poteſtas quidquam in hoc facto peccavit; quia ſalvus conductus Huſſo datus non eſt, ut a juſtitia legumque ſeveritate immunis eſſet, ſi præſcriptas ſalvi conductus leges violaret, ſi pactis non ſtaret, ſi nova crimina committeret, & pacem turbaret: atqui Joannes Hus ſalvi conductus leges violavit, cum promiſiſſet ſe ex animo emendaturum, ſi quid in ſe erroris eſſe probaretur, nihilominus in errore pertinax fuit, Conſtantiæ in contemptum poteſtatis Eccleſiaſticæ ſæpius Miſſas celebravit, licet ſacris interdictus ab erroris pertinaciam, fugam arripuit contra jus omne, contra Imperatoris juſſionem, ac proinde in fuga deprehenſus, ſalvo conductus gaudere non eſſe.

Hieronymo quidem Pragenſi ſalvus conductus a Concilio eſt conceſſus, ſed expreſſa hac conditione, *ſalva juſtitia*: atqui Concilium fidem ſic datam religioſiſſime ſervavit. Hieronymus quippe ſalvus & incolumis Conſtantiam pervenit, ibi a Concilio benigne eſt exceptus & auditus, nec quidquam moleſtiæ paſſus eſt ob præteritos exceſſus. Verum cum latæ ſententiæ contra Joannem Hus, quam ſecutus fuerat, adhæſiſſet, erroreſque damnaſſet ſeſſ. 19. ad vomitum rediit; Joannem Hus ſanctiſſimum Martyrem in contemptum Concilii proclamavit, ac propterea ſeſſ. 23. tanquam relapſus damnatus eſt, poteſtati ſæculari traditus, & ipſa die combuſtus. Quid in illo judicio contra fidem ſalvi conductus?

Fateor Concilium Tridentinum Lutheranis & Calviniſtis ſalvum conductum obtuliſſe abſque ulla reſtrictione; ſed an propterea Concilium Conſtantienſe reprobavit aut emendavit? Qui ampliorem gratiam concedit; non eo ipſo corrigit illum, qui juſta de cauſſa parcior fuit.

§. XI.

De Judice Controverſiarum.

Q. 1. *Eſtne neceſſarius aliquis Judex Controverſiarum in Religione Chriſtiana?*

R. In confeſſo eſt apud omnes tum Catholicos, tum Heterodoxos, eſſe neceſsarium hujuſmodi Judicem; quia ſi ſocietas civilis ſtare nequit ſine aliquo Judice, qui naſcentes lites terminet, & diſſidia componat, multo minus Religio Chriſtiana. Cum enim agat de rebus obſcuris & inevidentibus, quæque captum humanum ſuperant, unuſquiſque cuncta pro libidine facilius interpretaretur, niſi eſset aliquis Judex, cujus judicio omnes deferre deberent.

Dices: In dubiis naſcentibus recurrendum eſt ad legem tanquam ad certiſſimam regulam, quam omnes ſequi tenentur, juxta illud Iſaiæ 8. *Ad legem magis, & ad teſtimonium.* Ergo in Religione Chriſtiana Judex non eſt neceſsarius.

Nego conſeq. Lex quidem eſt regula, juxta quam omnes actiones debent dirigi: ſed cum privati illam varie interpretari ſoleant, neceſſaria eſt Judicis auctoritas, quæ verum illius ſenſum declaret.

Inſtabis: Parentes morituri, ad impediendas diſcordias & lites, quæ in diviſione hæreditatis inter filios oriri poſſent, teſtamenta condere ſatagunt: atqui Chriſtus abiens in cælum. Scripturam ſacram nobis reliquit veluti ſuum teſtamentum: Ergo Scriptura ſufficit ad ſopiendas omnes Religionis controverſias. Hinc Optatus Milevitanus lib. 5. Donatiſtas diffidentes ad Scripturam provocat his verbis: „ quærendi ſunt Judices; ſi Chri-
„ ſtiani, de utraque parte dari non poſſunt: quia ſtu-
„ diis & affectibus veritas impeditur: deforis quæ-
„ rendus eſt Judex: ſi Paganus, non poteſt noſſe
„ Chriſtiana ſecreta: ſi Judæus, inimicus eſt Chri-
„ ſtianis. Ergo in terris de hac re nullum reperiri
„ poterit judicium; de cælo quærendus eſt Judex;
„ ſed quid pulſamus ad cælum, cum habeamus hic in
„ Evangelio teſtamentum?

Di-

Diſtinguo majorem: ad ſopiendas lites & diſcordias, ita tamen ut eas non ſopiant ſine Judicis auctoritate & oraculo, immo plerumque ſint ſemina diſcordiarum, Concedo: ita ut omnes lites & diſcordias ſemper ſapiant, Nego maj. Scriptura itaque ſacra valet ad terminandas pleraſque fidei controverſias, meritoque ad illam provocat Optatus Milevitanus, præſertim Donatiſtas, qui nec Epiſcoporum, nec Imperatoris Conſtantini judicio parere volebant: ſed ſola non ſufficit, cum ex S. Auguſtino natæ non ſint hæreſes, niſi cum Scripturæ bonæ intelliguntur non bene.

Neceſſitas autem Interpretis & Judicis non tam oritur ex defectu Legis, aut Scripturæ, quam ex infirmitate, cupiditate, vel etiam ex malitia hominum, qui omnem Scripturam vel ad præconceptas opiniones, & privata ſtudia detorquent, vel, ſi clara ſit & aperta, argutiis & frivolis diſtinctiuneulis obſcurare nituntur. Quare effrænem illam opinandi & cavillandi pruriginem ab aliqua auctoritate coerceri & comprimi neceſſe eſt.

Q. 2. *Quot requiruntur in Judice controverſiarum?*

R. Quatuor requiruntur: 1. ut ſit viſibilis & vivens. Viſibilis quidem, ut ad eam recurri poſſit: vivens autem, ut diſcrepantium rationes & momenta audiat & ponderet: 2. Ut habeat juriſdictionem & auctoritatem, quia non ſolum proponat quæ vera & juſta ſunt, quemadmodum proponit Juriſperitus & quivis Conſiliarius; ſed etiam ſubditos cogere poſſit ad obtemperandum, & punire rebelles. 3. Ut ſit infallibilis in iis, quæ ex fide credenda decernit, alioquin fidei poſſet ſubeſſe falſum. 4. Ut omnem Religionis controverſiam etiam in propria cauſſa terminare poſſit.

Dices; nemo poteſt eſſe Judex in propria cauſſa: Ergo.

Diſt. ant. nemo, excepto ſupremo Judice, poteſt eſſe Judex in propria cauſſa, Conc. nemo omnino & abſque ulla exceptione, Nego antec. ſiquidem Rex, Reſpublica, & Eccleſia univerſalis judicant in propria cauſſa, tum quia alium non habent, qui jus ipſis dicere poſſit: tum maxime quia cauſſa ſupremi Judicis

G 2 non

non eſt privata, ſed communis, juxta illud vulgare effatum: *Bonum Principis eſt bonum gentis.* Ideo autem Judex inferior judicare non debet in propria cauſſa, quia periculum eſt, ne privatum ſtudium procurandæ rei familiaris, aut ſocietatis cujus eſt membrum, excæcet illum, impediatque ne videat, aut ſatis intelligat quæ ſunt oppoſitæ partis. At hujuſmodi corruptela non eſt timenda in Judice ſupremo, cum jus illius ſit bonum commune, ac proinde ſingulorum: nam ſalus totius corporis, eſt ſalus membrorum, ex quibus corpus componitur.

Inſtabis: atqui Judex ſupremus non poteſt judicare in propria cauſſa; ait enim Chriſtus Jo: 5. v. 31. *Si ergo teſtimonium perhibeo de me ipſo, teſtimonium meum non eſt verum. Alius eſt, qui teſtimonium perhibet de me.*

Nego ſubſumptum, cujus confirmationem diſtinguo, teſtimonium meum non eſt verum reſpectu Judæorum, quos Chriſtus alloquebatur, hoc eſt, non eſt credibile, nec firmum, Concedo: non eſt verum in ſe, Nego. Judæi itaque potuiſſent rejicere teſtimonium Chriſti ſeipſum commendantis, niſi operibus ſtupendis evidenter probaſſet ſe eſſe verum Meſſiam. Similiter Moyſes olim Judæorum ſupremus Judex, & Eccleſia Catholica Chriſtianorum, ut iis vera dicentibus fides haberetur, probaverunt omni genere miraculorum, ſe verba Dei loqui & proponere.

Q. 3. *Quis eſt controverſiarum Judex?*

Pſeudoreformati contendunt eſſe Scripturam vel ſpiritum privatum.

Refelluntur efficaciter ex dictis de Scriptura ſacra, cap. 7. §. 3. Namque Judicis controverſiarum eſt omnes fidei controverſias terminare diſcrepantibus auditis ſilentium imponere, & ad obtemperandum illos cogere; atqui nec Scriptura, nec ſpiritus privatus id præſtare poſſunt.

Non quidem Scriptura; tum quia non continet omnia fidei dogmata, ut loco citato demonſtravimus: tum quia non ubique aperta fluit, adeout interprete opus ſit: tum quia omnes Hæretici ſenſum illius ad præ-

præconceptas ſuas erroneas opiniones detorqueant, v. g. Lutherani hunc textum: *Hoc eſt corpus meum*, juxta proprietatem verborum ita accipiunt, ut negent tranſubſtantiationem: Zuvingliani contendunt figurate intelligendum, ita ut corpus ibi ſumatur pro mero ſigno & nuda figura corporis Chriſti: Calviniani medium tenent inter illa duo extrema, docentque & contra Lutheranos corpus hic non ſumendum pro reali corpore ex Maria Virgine nato: & contra Zuvinglianos plus ſignificare, quam nudam corporis figuram, ſed accipiendum pro ſubſtantiali virtute emanante a corpore Chriſti, quod receptum eſt in cælo. Quis Judex erit hujus inter eos controverſiæ? Non Scriptura; nam a centum quinquaginta annis ex Scriptura inter ſe pugnant, & uſque ad conſummationem ſæculi pugnabunt, niſi ad filium Judicem recurrant. Idem videre eſt in Socinianis, Neſtorianis, Eutychianis, & omnibus Hæreticis, qui per Scripturam controverſias ſuas perennes efficiunt, nedum ſopiant. Ergo Scriptura ſicut & Traditio eſt quidem certa regula, quam Judex conſulere & ſequi tenetur, quemadmodum lex in judiciis forenſibus; ſed cum interprete indigeat, nullatenus poteſt eſſe Judex controverſiarum.

Neque etiam ſpiritus privatus, namque præterquamquod fictitium eſſe oſtendimus ſupra, c. 7. §. 4. Spiritum ſanctum immediate docere quemlibet prædeſtinatum, quis ſit verus Scripturæ ſenſus, Spiritus ille privatus controverſias & ſchiſmata excitat & inflammat potius quam extinguit, cum in adverſariorum ſententia quilibet prædeſtinatus ita adhærere debeat interiori inſpirationi, ut alteri contrarium ſentienti credere non debeat, ac proinde Socinianus, Zuvinglianus, Neſtorianus, & quivis alius Hæreticus, admiſſo ſpiritu privato in ſua ſecta firmus eſſe debet, & ſeparatim a quacunque alia, nulluſque ſupereſſe poteſt modus terminandi ullam fidei controverſiam. Vide quæ in hanc rem diximus ſupra cit. cap. 7. §. 4. Quare ad propoſitam quæſtionem

R. Eccleſia univerſalis eſt ſupremus controverſiarum Judex.

Probatur 1. ex refutatione aliarum ſententiarum.

Probatur 2. ex Scriptura ſacra Matth. 18. *Dic Eccleſiæ: ſi autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & publicanus. Amen dico vobis, quæcumque alligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo.* Nec dicant adverſarii ibi agi de malis moribus per Eccleſias corrigendis; nam præterquam quod Chriſtus univerſaliter loquitur; *quæcumque alligaveritis*; hæreſis eſt capitale vitium contra bonos mores, ac proinde contra hæreſim interpellanda eſt Eccleſia.

Simile quid Deus in veteri lege ſtatuerat. Namque primo Moyſen conſtituit ſupremum Judicem, ad quem graviores cauſſæ erant referendæ, Exodi 18. & poſt mortem Moyſis, ſummum Sacerdotem cum ejus conſilio Deut. 17. *Si difficile & ambiguum apud te judicium eſſe perſpexerit inter ſanguinem & ſanguinem, cauſſam & cauſſam, lepram & lepram*, (quod ultimum pertinebat ad Religionem) ... *venieſque ad Sacerdotes Levitici generis, & ad Judicem qui fuerit illo tempore* ... *qui indicabunt tibi judicii veritatum* ... *qui autem ſuperbierit, nolens obedire Sacedotis imperio* .... *& decreto Judicis, morietur homo ille*, Hinc Chriſtus Matth. 23. ait: *ſuper cathedram Moyſi ſederunt Scribæ, & Phariſæi, omnia .... quæcunque dixerint vobis ... facite*.

Probatur 3. ex Traditione, & conſtanti uſu Eccleſiæ, Act. 15. controverſia de legalibus defertur ad Apoſtolos, qui in Concilio Jeroſolymitano ſic definierunt, & quidem cum auctoritate: *Viſum eſt ... Spiritui ſancto, & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris, quam hæc neceſſaria*. Hanc judicii formam Eccleſiæ Præſules hactenus obſervarunt, quippe qui, ortis circa fidei dogmata diſſidiis, ſæpiſſime in unum convenientes ſtatuerunt quid a Fidelibus credendum eſſet, errores proſcripſerunt, & pertinaces eorum fautores a corpore Chriſti abſciderunt auctoritate ſibi data Matth. 18. *quæcumque alligaveritis*, ut Fidelium ſimplicitas tantæ auctoritatis arce munita tuto quieſceret, iis jam foris circumlatrantibus, quos inter ethnicos & publicanos numerat. Nam ex S. Auguſtino lib. contra epiſtolam

fun-

fundamenti cap. 5. „ quibus ego obtemperavi dicenti-
„ bus, credite Evangelio, cur eis non obtemperem
„ dicentibus mihi, noli credere Manichæo (*Luthero*,
„ *Calvino*?) Infirmabit forte mihi Catholicorum au-
„ ctoritatem, qui jubet, ut tibi non credam, qua in-
„ firmata, jam nec Evangelio credere potero, qui per
„ eos illi credideram? *Et ep.* 118. *alias* 56. Conantur
„ Hæretici auctoritatem ſtabiliſſimam fundatiſſimæ Ec-
„ cleſiæ quaſi rationis nomine & pollicitatione ſupe-
„ rare: omnium enim hæreticorum quaſi regularis eſt
„ illa temeritas. Sed ille fidei Imperator clementiſſi-
„ mus (*Chriſtus*) & per conventus celeberrimos po-
„ pulorum atque gentium, ſedeſque ipſas Apoſtolorum
„ arce auctoritatis munivit Eccleſiam, & per paucio-
„ res pie doctos & vere ſpirituales viros copioſiſſimis
„ apparatibus etiam invictiſſimæ rationis armavit. Ve-
„ rum illa rectiſſima diſciplina eſt, in arcem fidei quam
„ maxime recipi infirmos, ut pro iis jam tutiſſime po-
„ ſitis fortiſſima ratione pugnetur .... Itaque totum
„ culmen auctoritatis lumenque rationis in illo uno ſa-
„ lutari nomine, atque in una ejus Eccleſia recreando
„ atque reformando humano generi conſtitutum eſt.

Probatur 4. ratione; quia uni Eccleſiæ competunt recenſitæ dotes ſupremi Judicis controverſiarum, ut patet ex dictis, 1. eſt viſibilis: 2. ſemper vivens & indeficiens. 3. infallibilis: 4. ſumma pollet auctoritate: 5. ſufficit ad omnes controverſias terminandas etiam in propria cauſſa, cum hactenus nullam reliquerit interminatam, & in Concilio Conſtantienſi contra Wicleſum & Joannem Hus in propria cauſſa pronuntiaverit: *Catholica vocatur Eccleſia*, inquit S. Cyrillus Jeroſolymitanus Catecheſi 18. „ quia docet Catholice (*idest*
„ *univerſaliter*) ſine defectu & differentia omnia dog-
„ mata, quæ venire debent in hominum cognitionem,
„ de rebus viſibilibus & inviſibilibus.

Cum autem univerſalis Eccleſia ſpectari poſſit vel ut diſperſa, vel ut congregata, ſoleantque ejus Paſtores in unum convenire ad finiendas graviores controverſias; hactenus dictis pauca de Conciliis generalibus adjicienda videntur.

§. XII.

De Conciliis generalibus.

Q. 1. *Quid eſt Concilium generale?*

R. Eſt illud, quod ex univerſa Eccleſia congregatum eſt. Concilium autem eſt generale, ſive omnes Eccleſiæ Præſules eo concurrant, ſive ab omnibus Legati eo mittantur, ſive, abſentibus etiam quibuſdam Eccleſiæ partibus, a tota poſtmodum Eccleſia Concilium ut generale recipiatur.

Q. 2. *Quibus aliis nominibus vocatur Concilium generale?*

R. Dicitur 1. Synodus œcumenica, ducta ex Græcis appellatione: ideſt, conventus ex univerſa terra habitabili. 2. Concilium plenarium: Dicuntur tamen Concilia plenaria Orientis, Concilia plenaria Africæ, Concilia quædam particularia, ex univerſa aliqua regione congregata.

Q. 3. *Quot numerari ſolent Concilia generalia, poſt Apoſtolorum ætatem ad nos uſque celebrata?*

R. Novendecim.

Primum Nicænum, ab Imperatore Conſtantino convocatum eſt anno Chriſti 325. Locus Concilii fuit Nicæa urbs Bythiniæ in Aſia minori Metropolis. Adfuerunt Epiſcopi 318. viri, alii quidem toleratis pro Chriſto in perſecutione tormentis, alii patratis miraculis inſignes. Inter Præſides Concilii primum tenuit locum Oſius Epiſcopus Cordubenſis; poſt, Vitus Vincentius Presbyteri, S. Silveſtri Summi Pontificis Legati. Concilio interfuit Conſtantinus, & infra Epiſcopos nonniſi ipſis annuentibus ſedit. Tria potiſſimum in hoc Concilio geſta ſunt. Primum quidem, & quod longe præcipuum erat, definitum eſt ſecundum avitam fidem, Filium credendum eſſe Deum; confectum eſt Symbolum, in quo dicitur Patri conſubſtantialis. Arius Presbyter Alexandrinus, qui hoc dogma impugnaverat, hæreſeos & blaſphemiæ convictus, anathemate damnatus eſt. Secundo ſancitum eſt, ut ab omni-

bus Eccleſiis uno die celebraretur Paſcha, eo, quo nunc modo agitur. Tertio, confecti viginti Canones circa diſciplinam Eccleſiaſticam. Poſt Concilium Nicænum, Ariani, tum fraude, tum aperta vi proſtratam hæreſim erigere moliti ſunt. Modo enim congregatis Pſeudo conciliis, editiſque ſubdolis fidei confeſſionibus incautos deludere tentarunt; modo perſecutiones in S. Athanaſium Alexandrinum, alioſque Conſtantio in primis, & Valente Imperatoribus commoverunt. Verum, nunquam adverſus Eccleſiam portæ inferi potuerunt prævalere, pacemque Deus Eccleſiæ ſub Theodoſio Magno Imperatore reſtituit.

Secundum, Conſtantinopolitanum. Ab Imperatore Theodoſio Magno convocatum eſt anno Chriſti 381. Adfuerunt Epiſcopi 150. Præfuit 1. Meletius Antiochenus Epiſcopus, qui ibi mortuus eſt: tum S. Gregorius Nazianzenus, qui in hoc Concilio electus eſt Epiſcopus Conſtantinopolitanus, abdicato Maximo Cynico hujus ſedis invaſore. Deinde vero cum ſtudio pacis Epiſcopatum Conſtantinopolitanum reliquiſſet S. Gregorius Nazianzenus, præfuit Timotheus Alexandrinus. Demum ejectus in Epiſcopum Conſtantinopolitanum Nectarius præfuit. Proſcripta eſt in hoc Concilio hæreſis Macedonii, olim Epiſc. Coſtantinopolitani, Spiritum ſanctum Deum eſſe negantis. Nicæno ſymbolo jam antea factæ acceſſiones ibi comprobatæ; adeout in eam, quæ nunc in celebratione divinorum Myſteriorum decantatur, formam conſtitutum ſit. Tres tantum editos fuiſſe Canones longe veriſimilius eſt. Præter Epiſcopum Theſſalonicenſem, qui Illyrici caput erat, Orientales tantum Præſules ibi adfuerunt; in eoque ſolum evaſit œcumenicum Concilium iſtud, quod Occidentalis Eccleſia in Romana Synodo ſub Damaſo congregata in eandem fidem & Hæreticorum damnationem conſenſerit.

Tertium, Epheſinum: ab Imperatore Theodoſio juniore indictum eſt anno Chriſti 431. Locus fuit Epheſus, totus Aſiæ minoris primaria urbs. Adfuerunt Epiſcopi 274. Primum tenuit locum S. Cyrillus Epiſcopus Alexandrinus, Cæleſtini Romani Pontificis nomine.

Advenerunt etiam poſtea Romanæ ſedis Legati Arcadius & Projectus Epiſcopi, & Philippus Presbyter. In eo proſcriptus, & e Conſtantinopolitana Sede dejectus Neſtorius, qui negare auſus fuerat hominem in utero Mariæ Virginis formatum, unam eſſe cum Unigenito Dei Verbo perſonam, & Beatam Mariam Virginem eſſe Deiparam. Joannes Epiſcopus Antiochenus cum 43. Epiſcopis ſui Patriarchatus, Epheſum tardius adveniens, depoſitionem Neſtorii ægre tulit; ipſi Neſtorio, non ejus hæreſi addictus, & in ipſam S. Cyrillum ſententiam depoſitionis protulit. Abſolutus eſt a Sydono œcumenica S. Cyrillus, excommunicatus vero Joannes Antiochenus cum ſuo Conciliabulo. Verum non multo poſt Concilium pax redintegrata eſt. Sex in hoc Concilio editi Canones. Comprobata Pelagii & Cæleſtini damnatio.

Quartum, Chalcedonenſe, ab Imperatore Marciano, communicatis cum S. Leone Pontifice Romano conſiliis, convocatum eſt anno Chriſti 451. Locus fuit Chalcedon, urbs Aſiæ minoris. Convenerunt Epiſcopi pluſquam 600. S. Leo præfuit per Legatos ſuos Paſchaſium & Lucenſium Epiſcopos, Bonifacium & Baſilium Presbyteros, quibus & Julianus Coenſis Epiſcopus adjunctus eſt. Damnata eſt in iſto Concilio hæreſis Eutychetis Presbyteri Archimandritæ, id eſt, Abbatis Monaſterio urbis Conſtantinopolitanæ præſidentis, qui duas eſſe in Chriſto naturas negavit. Reſciſſa ſunt quæ acta erant in favorem Eutychetis in Conciliabulo Epheſino anno 449. cui adfuerant Epiſcopi 130. præfuerat Dioſcorus Alexandrinus. Canones 28. ſanciti ſunt in Concilio Chalcedonenſi. Vigeſimum octavum circa privilegia Sedis Conſtantinopolitanæ S. Leo improbavit.

Quintum, Conſtantinopolitanum ſecundum, ab Imperatore Juſtiniano convocatum eſt anno 553. Adfuerunt Epiſcopi 165. Primum occupavit locum Eutychius Conſtantinopolitanus. In iſto Concilio damnata ſunt quæ dicuntur tria capitula, ſcilicet perſona & ſcripta Theodori Mopſueſteni Epiſcopi, ſcripta Theodoreti contra S. Cyrillum, & epiſtola Ibæ ad Marim Per-

ſam.

ſam. Eo nomine vero damnata ſunt, quod Neſtorianæ hæreſi patrocinarentur. Conſenſit demum Concilio Vigilius, ſcripta epiſtola, factumque eſt acceptatione œcumenicum.

Sextum, Conſtantinopolitanum tertium, ab Imperatore Conſtantino Pogonato, communicatis cum Pontifice Romano conſiliis, congregatum eſt anno 680. Convenerunt Epiſcopi circiter 200. de numero diſceptatio eſt. Principem locum tenuerunt Legati Agathonis Summi Pontificis Theodones & Georgius Presbyteri, & Joannes Diaconus. Aderant enim tres Epiſcopi nomine Concilii totius Occidentis Romæ congregati. Damnata eſt in iſto Concilio hæreſis Monothelitarum negantium duas eſſe in Chriſto voluntates, duas operationes diſtinctas, divinam & humanam. Paucis poſt annis Juſtiniano Conſtantis filio imperante, congregata eſt Synodus Trullana, hoc nomine donata, quod Conſtantinopoli in Trullo, id eſt, domate Palatii Imperatoris celebrata ſit. Dicitur etiam hæc Synodus Quiniſexta; quod congregata ſit ad condendos circa diſciplinam Canones; cum nulli in Synodis generalibus 5. & 6. confecti eſſent. Hos Canones Sergius Papa, qui tunc ſedebat, approbare noluit.

Septimum, Nicænum ſecundum, ab Imperatore Conſtantino, & Irene ejus matre, conſentiente Adriano Papa, convocatum eſt anno 787. Convenerunt Epiſcopi 350. Primi ſederunt Adriani Papæ Legati, Petrus Archipresbyter Romanæ Eccleſiæ, & Petrus Presbyter, Abbas Monaſterii S. Sabæ. Proſcripta eſt in iſto Concilio hæreſis Iconoclaſtarum; ſacras nimirum Imagines confringentium, & earum uſum ac cultum omnem reſpuentium.

Octavum, Conſtantinopolitanum quartum, ab Imperatore Baſilio, volente Adriano II. Summo Pontifice, convocatum eſt anno 869. Convenerunt Epiſcopi 102. præter Patriarchas, vel eorum Legatos, præſides, Legati Summi Pontificis Donatus & Stephanus Epiſcopi, & Marinus Diaconus. In iſto Concilio Photius Conſtantinopolitanæ Sedis invaſor anathemate perculſus, & depoſitus eſt. Reſciſſa ejus acta contra S. Ignatium

ejus Sedis Præſulem. Photius autem qua vi, qua arte priſtinam Sedem poſtmodum adeptus jecit ſemina diviſionis, quæ undecimo ſæculo in apertum Græcorum ſchiſma evaſit, agente Michaele Cærulario Patriarcha Conſtantinopolitano: quo factum eſt, ut Eccleſia Latina deinceps ſua Concilia ſine Græcis ſchiſmaticis celebraverit.

Nonum itaque Concilium generale Lateranenſe primum, a Summo Pontifice Callixto II. congregatum eſt anno 1123. Locus fuit Eccleſia Lateranenſis in urbe Roma. Adfuerunt Epiſcopi pluſquam 300. cum aliis pluribus viris Eccleſiaſticis, ita ut ſumma eorum ad 997. numeretur. Præſes Callixtus II. Celebratum eſt hoc Concilium ad compeſcendam controverſiam de Inveſtituris, ideſt, ejectionibus Epiſcoporum & Abbatum per baculi & annuli traditionem, quaſi ſibi Imperatores & Principes tribuebant. Sancitum eſt, ut Imperator liberas electiones Epiſcoporum & Abbatum permitteret Clericis & Monachis & Summus Pontifex conceſſit electis, ut regalia ab Imperatore acciperent. Editi Canones 22.

Decimum, Lateranenſe II. ab Innocentio II. Summo Pontifice convocatum eſt anno 1139. Convenerunt Epiſcopi, & alii Patres circiter mille, quibus Innocentius II. præfuit. In hoc Concilio reſciſſa ſunt acta Petri Leonis Pſeudo pontificis, & aliorum ſchiſmaticorum; damnati Hæretici Petrus de Bruis, & Arnaldus de Brixia, qui hæreſibus noſtri temporis de Euchariſtia, & aliis rebus præluſerunt. Canones 30. circa diſciplinam conditi.

Undecimum, Lateranenſe tertium ab Alexandro III. Summo Pontifice convocatum eſt anno 1279. Convenerunt Epiſcopi 300. etiam aliqui ex Oriente. Præſes Alexander III. In hoc Concilio anathemate perculſa hæreſis Albigenſium, & Valdenſium.

Propter ſchiſma Octaviani Pſeudo pontificis, ſtatutum ut Pontifex Romanus non eſſet, niſi qui a duabus partibus Cardinalium eligeretur. Conſtituti Canones 27. circa diſciplinam.

Duodecimum, Lateranenſe quartum, Innocentio III. ſum-

ſummo Pontifice convocante, anno 1215. celebratum eſt. Adfuerunt Epiſcopi 412. ceteri Prælati pluſquam 800. quibus præſedit Innocentis III. In iſto Concilio damnata eſt hæreſis Albigenſium, quæ erat Manichæorum propago. Damnatus etiam Almarici error aſſeverantis quemlibet Chriſtianum teneri credere ſe eſſe membrum Chriſti, ut credit Chriſtum eſſe natum. Proſcriptus Joachimi Abbatis liber: decreta expeditio in Terræ ſanctæ liberationem; conceſſæ ſunt Indulgentiæ cruce ſignatis. Præter Canonem de fide. 69. Canones de diſciplina conſtituti, inter quos eſt celebris Canon de Confeſſione & Communione Paſchali.

Decimum tertium, Lugdunenſe primum, a ſummo Pontifice Innocentio IV. convocatum, anno 1245. habitum eſt. Convenerunt Epiſcopi 136. cum aliis Patribus. Præſes Innocentius IV. Congregatum eſt Concilium adverſus Fredericum Imperatorem. Conſtitutiones editæ ad expeditione in Terram ſanctam, & de multis rebus diſciplinam ſpectantibus.

Decimum quartum, Lugdunenſe ſecundum, ſummo Pontifice Gregorio X. convocante anno 1274. congregatum. Adfuerunt Epiſcopi pluſquam 500. Abbates 70. Prælati inferiores mille. Primas tenuit Gregorius X. In iſto Concilio compoſitum ſchiſma, quo Græci ab Eccleſia Latina medio ſæculo undecimo, ductu Michaelis Cærularii Patriarchæ Conſtantinopolitani, defecerant. Decantatum in Concilio ſymbolum cum adjectione particulæ *Filioque*. Cautum eſt de ſubſidio ferendo in expeditionem Jeroſolymitanam. Canones 31. circa diſciplinam promulgavit Gregorius X.

Decimum quintum, Viennenſe. Clemente V. ſummo Pontifice convocante, celebratum eſt anno 1311. Locus eſt Vienna Allobrogum urbs Archiepiſcopalis, ad Rhodanum in Galliis ſita. Nonnulli 300. Epiſcopos interfuiſſe memorant; alii pauciores. Inferiorum Prælatorum ingens numerus. Præfuit ſummus Pontifex. In iſto Concilio extinctus eſt Ordo Templariorum, errores Beguardorum & Beguinarum, atque etiam Petri Joannis, Fraticellorum, Dulciniſtarum, proſcripti. Actum de ſubſidio Terræ ſanctæ ferendo, atque etiam de diſſidio, quod

quod inter Bonifacium VIII. & Philippum Pulchrum Galliæ Regem exarſerat. Conſtitutiones circa diſciplinam, quæ ſummi Pontificis arbitrio in Concilio fuerant penitus remiſſæ, promulgavit poſtea Clemens V.

Decimum ſextum, Conſtantienſe, a Joanne XXIII. Summo Pontifice convocatum cœpit anno 1414. Duravit annis quatuor, menſibus ſex. Locus fuit Conſtantia, urbs Germaniæ prope Helvetios. Convenerunt Epiſcopi circiter 250. & ingens aliorum prælatorum numerus. Præfuit initio Concilii Joannes XXIII. Poſtea Petrus de Alliaco, Jordanes Epiſcopus Albanenſis Cardinalis de Urſinis, Joannes Epiſcopus Oſtienſis, dictus Cardinalis Vivarienſis: demum Martinus V. Quod in Piſano Concilio, anno 1409. habito, ſuſpenſo poſtmodum, & in aliud tempus ſervato, cœptum fuerat, hoc in iſto Concilio redintegratum eſt, & perfectum. Compoſitum ſcilicet ſchiſma, quod Eccleſiam tamdiu exagitaverat, electis duobus, ac poſtea etiam tertio in ſummum Pontificem. In iſto Concilio Angelus de Corario, ſeu Gregorius XII. ceſſit Pontificatu. Petrus de Luna, ſeu Benedictus XIII. de Sede Petri dejectus eſt a Concilio. Balthaſſar Coſſa etiam, ſeu Joannes XXIII. ſententia lata ſummo Pontificatu privatus, Electus eſt Otho Columna ſummus Pontifex, qui Martinus V. appellari voluit. Damnati ſunt in iſto Concilio Joannes Wiclef, & Joannes Hus, eorumque articuli proſcripti. Damnatus etiam Hieronymus de Praga, relapſus in hæreſim, quam ejuraverat. Decretum editum de Communione ſub unica ſpecie. Actum eſt de Eccleſiæ reformatione.

Decimum ſeptimum, Baſileenſe, a Martino Quinto ſummo Pontifice primum Papiam vocatum, tum Senis haberi cœptum eſt, deinde ſeptennio poſt ab ipſo Concilio inductum Baſileæ. Habitum eſt anno 1431. Martinus V. eo miſit Cardinalem Julianum, ut Concilio præſideret, quam Provinciam eidem Eugenio IV. mortuo Martino V. eodem anno confirmavit. Adfuerunt circiter 300. Patres, ſed non in omnibus ſeſſionibus. Actum eſt potiſſimum de poteſtate Concilii generalis, & Papæ, & de reformatione Eccleſiæ. Concilium iſtud in poſtremis ſeſſionibus non habetur ut generale.

Deci-

Decimum octavum, Florentinum, ab Eugenio IV. dum adhuc ſtaret Concilium Baſileenſe, convocatum: celebratum eſt anno 1438. Ferrariæ, primum habitæ 16. ſeſſiones; poſtea vero peſte in ea urbe graſſante, novem Florentiæ. Adfuit Joannes Paleologus Græcus Imperator, & Joſephus Patriarcha Coſtantinopolitanus cum ceteris Græcis. Sancita eſt unio inter utramque Eccleſiam, Latinam, & Grecam, compoſitis controverſiis de proceſſione Spiritus Sancti a Patre & Filio, de adjectione particulæ *Filioque*, de conſecratione in azymo, de Purgatorio, & ſtatu felici animarum ſanctarum; de primatu ſummi Pontificis. Unus Marcus Epheſinus concordiæ ſubſcribere noluit.

Decimum nonum, Tridentinum, Paulo III. ſummo Pontifice convocante, inchoatum eſt anno 1545. intermiſſum poſtea a Julio III. congregatum eſt. Demum eum ſuſpenſum adhuc fuiſſet, ſub Pio IV. congregatum, anno 1563. abſolutum eſt. In hoc porro Concilio tanta eſt copia dogmatum definitorum, tanta ſcientiæ Eccleſiaſticæ eruditio, tanta moderatio in diſceptationibus ſcholaſtica a dogmatibus fidei ſecernendis, tantum denique reſtauratæ diſciplinæ lumen, ut ipſa legere neceſſe ſit Concilii decreta, e quibus velut e quodam veritatis, ſanctitatiſque fonte, doctrina pura, ſinceraque pietas hauriatur.

COROLLARIUM.

Ex dictis in hoc capite, tria in primis ad ſacram doctrinam prærequiſita conſequitur Theologiæ Candidatus; 1. Fidei ſuæ rationem facile poteſt reddere, ac demonſtrare veritatem propoſitionum fidei, quibus tanquam principalis tota nititur Theologia. 2. Prompte ſe expedit ab illa difficultate, qua ſolent hoſtes fidei terrere Theologiæ tyrones, ſcilicet illos in ſuis probationibus uti circulo vitioſo, & probare idem per idem, Scripturam per Eccleſiam, & rurſum Eccleſiam per Scripturam. 3. Priuſquam evadat perfectus Theologus, & idoneus ad ſolvenda quæcunque objiciuntur contra ſingula Religionis noſtræ dogmata, puta

contra Indulgentias, Tranſubſtantiationem, & ſeptenarium Sacramentorum numerum, tutus erit opponendo infallibilem Eccleſiæ auctoritatem, & ad eam revocando Adverſarios, efficaciter contra eos evincet neceſſario falſa eſſe, quæ in illam contorquent.

Quoad primum, illud diſcrimen eſt inter principia ſcientiæ naturalis, & principia Theologiæ, quod illa ſeſe prodant & demonſtrent ſua evidentia, adeo ut nec negari poſſint, nec probari debeant, ſed ſupponi: iſta vero cum ſint obſcura & inevidentia, negantur ab Infidelibus, & in dubium revocantur ab impiis. Quapropter Theologus non debet eorum veritatem ita ſupponere, quin eam ſæpiſſime probare teneatur, alioquin nullius ponderis erunt ejus concluſiones. Mahumetanus v. gr. æque contendit Deum revelaſſe, quæ in Alcorano, ac Theologus, quæ in Libris Evangelicis leguntur. Cur ergo hæc credentur potius quam illa? Si reſpondet Theologus ſe habere ab Eccleſia Chriſtiana, Libros illos eſſe plane divinos, idipſum Mahumetanus pro Alcorano aſſeret in Eccleſia Mahumetana. Quare ſi Theologus in hac ſua reſponſione ſiſtat, nihil proficit apud Judæum, & quemvis infidelem aut impium Libertinum, nec nos inclinabit ad ſibi credendum potius quam Mahumetano. Ergo ante omnia, demonſtret neceſſe eſt ſolam Eccleſiam Chriſtianam eſſe veram Eccleſiam a Deo inſtitutam infallibilis auctoritatis; hoc enim præſtructo fundamento impia Infidelium, & Hæreticorum dogmata corruent, eluceſcet propoſitionum fidei indubitata veritas, & firma erunt quæ iiſdem propoſitionibus ſuperſtruentur.

Quoad ſecundum, nempe Theologum peritum non uti vitioſo circulo in aſſerendis dogmatibus Catholicis, patet ex dictis: vel enim agit cum Hæreticis, qui Scripturas admittunt tanquam divinas, vel cum Judæis, Mahumetanis, & aliis Infidelibus, qui eas rejiciunt. Si primum, concluſiones elicit ex conceſſis adverſariorum, & argumento ad hominem, ut ajunt, ipſiſque certo demonſtrat ex Scripturis recenſitas Eccleſiæ dotes & inſignia ejus privilegia. Si ſecundum, Theologus, omiſſis Scripturis, quæ abſolute non ſunt,

ne-

neceſſariæ ad aſſerendam Eccleſiæ veritatem; & infallibilem ejus auctoritatem, adverſarios urget & debellat alia argumentandi ratione, ſcilicet ex patentibus ſignis, quibus Deus auctoritatem & fidem conciliavit Eccleſiæ. Illi enim ſocietati credendum eſt tanquam vera docenti, cui Deus evidens teſtimonium perhibet; ratio quippe naturalis demonſtrat Deum non poſſe ſuo teſtimonio confirmare mendacium & falſitatem; atqui Deus ejuſmodi teſtimonium perhibuit Eccleſiæ Catholicæ. Conſule locupletiſſima momenta a nobis prolata, quibus univerſus orbis adductus eſt ad credendum, nondum exaratis Apoſtolorum litteris, Eccleſiam eſſe a Deo inſtitutam infallibilis auctoritatis. Ergo ratio naturalis dictat doctrinæ Eccleſiæ Catholicæ eſſe deferendum, geniſque eſſe dementiæ illi refragari. Ergo Eccleſia abſolute non deſumit ſuam auctoritatem ex Scripturis Apoſtolorum, cum omnem ſuam auctoritatem habuerit, & infallibilis credita ſit, antequam illæ Scripturæ eſſent adornatæ, ac proinde nullus eſt circulus in Theologorum argumentandi ratione; ſed recte procedunt ab obſcuris ad evidentiſſima. Docent credenda ea quæ in Scripturis & Traditionibus continentur; quia a Deo ſunt revelata: probant autem eſſe revelata ex Eccleſiæ teſtimonio, teſtimonium vero illud verum & indubitatum eſſe demonſtrant ex innumeris miraculis & prodigiis, quæ prioribus ſæculis in commendationem doctrinæ Cathoticæ edita ſunt, adeo ut Eccleſia verba Chriſti Joann. cap. 10. ſibi accommodare poſſit, *ſi mihi non vultis credere, operibus credite*, quæ cum per ſe evidentia ſint, recte a Theologis conſtituuntur prima cognitionis principia Infideles ad fidem diſponentia, ultra quæ ratio humana nihil habet inquirendum.

Quoad tertium, ſcilicet rudem Theologiæ tyronem poſſe ex is, quæ de Eccleſia dicta ſunt, confutare quidquid contra ſingula fidei dogmata vel in mentem venit ſuggeſtione dæmonis, vel objici ſolet ab Hæreticis & Libertinis, *poteram omnes propoſitionum rivulos*, inquit ſanctus Hieronymus contra Lucif. *uno Eccleſiæ ſole ſiccare*; & ſanctus Auguſtinus lib. de hæreſibus ſupra laudato, *cur contra iſta ſentiat Eccleſia Catholica ſuper-*

ſuperflue quæritur , *cum propter hoc ſcire ſufficiat eam contra iſta ſentire*. Enimvero quod directe opponitur vero, illud neceſſario eſt falſum : atqui quod pugnat contra aliquod Eccleſiæ dogma, illud manifeſte opponitur vero, ergo eſt neceſſario falſum. Major eſt per ſe evidens; minor vero efficaciter demonſtratur ex dictis, quæ ideo Chriſtianus Catholicus præſentiſſima ſemper habet tanquam ſcutum tutiſſimum, quo poſſit omnia tela nequiſſimi ignea extinguere, ut loquitur Apoſtolus Epheſ. 6. v. 16.

Supereſt jam ut elucidatis difficultatibus, quæ circa Theologiæ principia, hoc eſt propoſitiones fidei, occurrere ſolent, & traditis legibus ſyllogiſmi Theologici, Candidatus noſter ſtadium ingrediatur, & ex ordine decurrat. Cum autem Deus, & divina ejus attributa ſint primarium Theologiæ objectum, ad quod cetera referuntur, rectus ordo poſtulat, ut pro more Scholarum inde ſumamus docendi exordium : Sit itaque

TRA-

TRACTATUS DE DEO UNO, DIVINISQUE EJUS ATTRIBUTIS.

CAPUT PRIMUM.

Di Nominibus Divinis.

Q. 1. *Quod eſt Dei nomen?*

R. Deus eſt ineffabilis, nec nominari poteſt, juxta illud Proverb. 3. *Quod nomen eſt ejus, aut quod nomen Filii ejus, ſi noſti?* Et auctor libri de divinis Nominibus, qui vulgo tribuitur ſancto Dionyſio, *neque nomen ejus eſt, neque opinio*, cap. 1c.

Q. 2. *Quare Deus eſt ineffabilis?*

R. Quia, cum nomina ſint ſigna, & expreſſiones conceptuum noſtrorum, ea tantummodo poſſumus nominare, quæ cognoſcimus; atqui eſſentia divina non poteſt a nobis in hac vita cognoſci: ergo nec ullo nomine exprimi.

Q. 3. *Nunquid Deus ſaltem imperfecte nominari poteſt?*

R. Nominari poteſt eo modo, quo cognoſcitur: quemadmodum autem artificem, puta pictorem, quem nunquam vidimus, aut de quo nihil audivimus, cognoſcimus tamen per tabellam ab ipſo depictam, quæ ſi eleganter ſit efformata, nominamus Pictorem induſtrium: ſimiliter licet Deum nemo viderit unquam, Joann. cap. 1. tamen intellectus noſter deprehendens diverſas perfectiones in diverſis rebus a Deo creatis aut productis; colligit illas debere in Deo præexiſtere: hinc ſolemus omnia illa nomina Deo tribuere, quibus

ſin-

ſingulas creaturarum perfectiones exprimimus: Deum itaque nominamus ſapientem, fortem, &c. quia ejuſmodi perfectiones deprehendimus in ejus operibus, *omnia poſſunt dici de Deo*, inquit ſanctus Auguſtinus, *& nihil de Deo digne dicitur, nihil locupletius hac inopia?*

Q. 4. *Quotuplex eſt Dei nomen?*

R. Alia ſunt propria; alia metaphorica; alia poſitiva, alia negativa; alia abſoluta, alia relativa.

Q. 5. *Quænam ſunt nomina Dei propria, quæve metaphorica?*

R. Nomina Dei propria ſunt illa, quæ ſignificant perfectiones, quæ in ſuo conceptu nullam involvunt imperfectionem: metaphorica vero, quæ ſignificant perfectiones admixtas imperfectionibus. Hinc vita, ſapientia, bonitas proprie dicuntur de Deo; ſuntque in illo formaliter; quia in illis nulla concipitur imperfectio: corpus vero, Leo, &c. non dicuntur de Deo niſi metaphorice, nec ſunt in eo formaliter ſed eminenter tantum, quia in ſuo conceptu formali dicunt imperfectionem.

Advertes tamen in nominibus, quæ de Deo proprie dicuntur, quo diſtinguenda, nempe perfectiones his nominibus ſignificatas, puta bonitatem, ſapientiam, &c. & modum illas ſignificandi: ſignificantur autem per modum accidentis. Porro quod ſignificant hæc nomina, proprie competit Deo, & magis proprie, quam creaturis: priuſque de Deo dicitur ſapientia, vel bonitas, vel vita, quam de creaturis; quia hæ perfectiones ſunt in Deo ſubſtantialiter, & quaſi in fonte: in creaturis vero accidentaliter, participative, & derivative. Quantum vero ad modum ſignificandi, non dicuntur proprie de Deo: bonitas enim v. gr. & ſapientia ſignificantur per modum alicujus accidentis, quod Deo non competit: ſed ſunt in illo ipſamet ejus ſubſtantia, & ſimpliſſima entitas. Hinc citato lib. de divinis nominibus dicitur Deus eſſe ſuper omnem vitam, ſapientiam, &c.

Q. 6. *Quid ſunt nomina Dei poſitiva, & negativa?*

R. Nomina poſitiva ſunt ea, quæ ſignificant aliquam

quam Dei perfectionem; ut omnipotens, ſapiens, bonus: Negativa ſunt ea, quæ negant in Deo aliquam eſſe imperfectionem, ut incorporeus, infinitus, immenſus, incomprehenſibilis, &c. Et hæc poſteriora felicius Deum ſignificant; nam ut, dicitur cit. lib. de divinis nominibus, *de Deo novimus melius quid non ſit, quam quid ſit.*

Q. 7. *Quid ſunt nomine abſoluta, quid relativa?*

R. Abſoluta ſunt ea, quæ dicuntur de Deo ſine ordine ad aliud, ut ſapiens, vivens, &c. Relativa vero, quæ dicuntur de Deo reſpective ad aliud; ut pater, filius, creator, Dominus; priora competunt Deo ab æterno; poſteriora vero, ſi reſpectum habent ad creaturam, nonniſi ex tempore de Deo dicuntur; Deus enim ab æterno eſt ſapiens, omnipotens, ſed Creator aut Dominus non eſt, niſi ex tempore, quo cœperunt eſſe creaturæ; nec in iſta nova nuncupatione Deus intrinſece mutatus eſt, ſicut nec Sol intrinſece immutatur, quando incipit illuminare noſtrum Horizontem.

Dixi, ſi *reſpectum habent ad creaturam*, quia nomina Dei relativa, quæ dicunt ordinem ad perſonam divinam, competunt Deo ab æterno: qualia ſunt Pater, Filius & Spiritus ſanctus; quia ab æterno Pater generat Filium, Pater & Filius ſpirant Spiritum ſanctum.

Q. 8. *Eſtne aliquod nomen determinatum ad ſignificandam divinam naturam & eſſentiam, ac proinde incommunicabile ulli creaturæ?*

R. Apud Latinos, Deus, apud Græcos vero Θεὸς, & apud Hebræos, Jehova determinantur, ad ſignificandam Dei naturam. *Deus*, inquit Tertullianus, *ſubſtantia ejus nomen eſt*, id eſt divinitatis: *Dominus vero non ſubſtantiæ, ſed poteſtatis.*: & hoc ſenſu docet ſanctus Thoma nomen illud, *Deus*, eſſe incommunicabile creaturis; cum natura divina illis communicari non poſſit.

Nonnunquam tamen in Scripturis illud nomen, *Deus*, uſurpatur non ad deſignandam naturam divinam ſed aliquam Dei perfectionem, v. gr. ejus poteſtatem, quæ cum participetur ab aliquibus creaturis; v. gr. a judicibus, hi dicuntur dii, juxta illud Pſalmi 81. *Ego dixi; dii eſtis.*

Q. 9.

Q. 9. *Quid tribus illis nominibus ita excellentibus exprimitur, ut determinata ſint ad ſignificandam ipſam Dei naturam?*

R. 1. Nomen illud, *Deus*, derivatur a verbo, *dare*, quo ſignificatur ſumma Dei perfectio, & plenitudo bonitatis effluens in omnes creaturas, juxta illud Jacobi 1. *Omne datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt, deſcendens a Patre luminum*, ſæpe quidem per creaturas, ſed tanquam per canales, quos ipſe fons omnium bonorum implet.

R. 2. Θεὸς dicitur vel a verbo θεάομαι, quod eſt, videre & contemplari; quia omnia ſunt præſenti Deo, nihilque illum latet: vel a verbo, θεῖν, quod eſt, curare, vel fovere; nam *attingit a fine uſque ad finem fortiter*, Sap. 8. vel ſecundum ſanctum Joannem Damaſcenum a verbo αἴθειν, quod eſt, ardere, etenim *Deus . . . ignis conſumens eſt*. Deuter. 4. quo denotatur ſumma ejus activitas.

R. 3. Jehova, (nomen apud Hebræos ſacratiſſimum: cum Deus illud ſibi aſſumpſerit tanquam proprium, & alteri prorſus incommunicabile) ſignificat illum, qui eſt ſimpliciter; interroganti enim Moyſi, Exodi cap. 3. quid diceret filiis Iſrael quærentibus qui vocaretur Deus Patrum ſuorum? reſpondet Deus, *Ego ſum qui ſum; ſic dices filiis Iſrael, qui eſt miſit me ad vos*. Quo denotatur ipſum eſſe; quemadmodum enim cum dicitur, *color ipſe*, Gallice, *le couleur meme*, non intelligimus determinatam coloris ſpeciem, ſed quidquid coloris nomine concipi poteſt; ita per illud nomen *ipſum eſſe*, Gallice, *l'etre meme*, ſignificatur ens illimitatum, a quolibet alio independens, & a quo omnia habent quidquid ſunt.

CA-

CAPUT II.

De Exiſtentia Dei.

Q. 1. E*Xiſtitne Deus?*

R. Eſt de fide Deum exiſtere; id teſtantur omnes paginæ Scripturarum, c. 1. Geneſeos inducitur Deus exiſtens, Creator cæli & terræ, *in principio creavit Deus cælum & terram*, & cit. cap. 3. Exodi, *ego ſum, qui ſum.*

Q. 2. *Nonne poſſumus cognoſcere lumine naturali Deum exiſtere?*

R. Poſſumus, nec ignorare licet, *cæli enim enarrant gloriam Dei*, Pſalm. 18. *Non ſunt loquelæ, neque ſermones, quorum non audiantur voces eorum*, id eſt, nulla gens etiam in extremis ſita, quæ non percipiat, quæ cæli enarrant de Deo. Item Rom. cap. 1. *Invisibilia . . . . . ipſius a creatura mundi per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoque ejus virtus, & divinitas.*

Q. 3. *Cur nobis proponitur fide divina credendum, quod Deus exiſtit; cum illud ſit rationi naturali obvium?*

R. Quia niſi audiremus Deum in Scripturis loquentem, periculum eſſet, ne circumveniremur ſive malitia proprii cordis, quæ nonnunquam mentem excæcat; ſive fallaciis impiorum, qui dicunt, quamvis inſipienter, *Non eſt Deus*, Pſ. 13.

Q. 4. *Poteſt ne aliquis ignorare invincibiliter Deum exiſtere?*

R. Non poteſt. Probatur ex citatis locis Pſalm. 18. & Rom. 1.

Q. 5. *Quid inde ſequitur?*

R. Quod omnes ſive Fideles, ſive Infideles incurrant Dei offenſam, mereanturque ab eo puniri, dum agunt contra legem naturalem nobis a Deo inditam; nec ſint excuſabiles, ex eo quod faciendo alteri quod ſibi nollent fieri, non cogitent ſe Deum offendere; hæc enim ignorantia eſt vincibilis. Ita declaravit Ale-

xander VIII. cui concinit Clerus Gallicanus in cenſura quarundam Propoſitionum, quarum hæc eſt 113. *Philoſophicum peccatum, quantumvis grave in eo, qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, non eſt offenſa Dei, neque peccatum mortale diſſolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum*. Hæc propoſitio, inquit Clerus Gallicanus, ſcandaloſa eſt, temeraria, piarum aurium offenſiva, & erronea.

Q. 6. *Quibus rationibus demonſtratur Dei exiſtentia?*
R. Tribus potiſſimum.

Prima, illud omne, quod mundus complectitur, vel factum eſt, vel non. Hæc Propoſitio non poteſt negari etiam ab his, qui contra fidem contendunt mundum eſſe ab æterno: quemadmodum enim in hypotheſi, quod daretur linea infinita, licet omnes ejus partes non poſſent tranſcurri, de ea tamen objective ſumpta poſſet dici, vel tota eſt facta, vel non; quodlibet enim factum eſt, vel non, nec datur medium inter factum eſſe, & non eſſe factum. Similiter, quamvis in hypotheſi, quod mundus ſit ab æterno, agnoſcendæ ſint in eo infinitæ generationes, quarum prima non eſt aſſignabilis; cum in infinito non detur primum, nec ultimum; tamen verum eſt dicere de tota illa collectione infinita rerum omnium: vel tota eſt facta, vel non. Atqui non poteſt dici factum eſſe omne quod complectitur mundus; cum enim ſupponatur nihil omnino eſſe extra, totum illum factum eſſet a ſeipſo, quod implicat meram contradictionem; nempe idem eſſet prius, & poſterius ſeipſo; cum cauſſa ſit prior ſuo effectu, & effectus poſterior ſua cauſſa.

Ergo dicendum eſt aliquid eſſe in collectione illa rerum omnium, quod non ſit factum, & a quo cetera facta ſint. Porro ens non factum, ſed a ſeipſo exiſtens eſt Deus; cum ſit ens maxime actu neceſſarium, & illimitatum, ut infra dicetur.

Secunda ratio demonſtrativa divinæ exiſtentiæ ſic proponitur. In tota rerum univerſitate datur ens maxime neceſſarium. Atqui ens illud eſt Deus: ergo revera exiſtit Deus.

Major probatur. Si nullum daretur ens maxime neceſ-

ſarium, potuiſſet fieri, ut nullum ens exiſteret, poteſt enim fieri, ut quod non eſt neceſſarium, non exiſtat: ſed implicat fieri potuiſſe, ut nullum ens exiſteret: ergo neceſſe eſt in tota rerum univerſitate dari ens a ſe, & neceſſarium.

Minor hujus poſterioris argumenti probatur. Poteſt ſupponi abſque contradictione, quod fieri potuit, ſed abſque contradictione non poteſt ſupponi, quod nullum ens exiſtat: nam ſtante hac hypotheſi, res omnes eſſent poſſibiles, & impoſſibiles: eſſent poſſibiles, quia videmus illas factas; unde colligitur poſſibile fuiſſe illas fieri, eſſent tamen revera impoſſibiles; quia illud eſt impoſſibile, quod, cum non ſit, nullam cauſſam ſui productivam habet; cum ex nihilo nihil fiat, niſi per id quod eſt.

Tertia ratio petitur ex orbis diſpoſitione, quæ certo primam aliquam cauſſam demonſtrat; Cur enim Cæli in tanta quantitate exiſtunt? Cur Sol major non eſt? Cur ſitum ſupra Saturnum non habet? Cur aqua tota non eminet ſupra terram, cum hæc gravior ſit? Cur terra habet concavitates, & imperfectum globum? Cur fontes non in vallibus, ut natura aquæ expetit, ſed in locis ſuperioribus erumpunt, ut aquæ eorum fluant in rivulos, & flumine efforment ad ſocietatem humanam? Quis putet neceſſario, hæc fieri; cum videantur contra naturam ſuam diſpoſita? Habent itaque aliunde, quam a ſe, quod ita ſint. Nec recurri poteſt ad fortuitum concurſum atomorum, ut ſomniant Democritus & Epicurus. Cur enim ex ſimili fortuito concurſu atomorum non fiunt Palatia? Cur Ilias, aut Poema fortuito concurſu characterum non exiſtit, ut argumentatur Cicero lib de natura Deorum? Itaque ad Deum recurrendum eſt. Quis eſt, inquit Clemens Romanus, exigui ſaltem ſenſus, qui, cum cernat domum omnia ad uſus neceſſaria habentem, non ſtatim ſtatuat a ſapientiſſimo & potentiſſimo Artifice eam eſſe conſtructam? Itaque quis invenietur inſipiens, qui cum Cæli opus inſpiciat, ſplendorem Solis cernat, &c. non tam a ſapiente, & rationali Artifice, quam ab ipſa ſapientia & ratione hæc clamet effecta? Unius corporis humani fabricam

præſtantem eſſe ipſe Tullius advertit citato libro, ut ſummam aliquam & principalem cauſſam demonſtret. Hoc argumentum omnibus, etiam rudioribus, ad manum eſſe poteſt.

Adjungi poteſt argumentum morale petitum ex communi omnium conſenſu. Nam moraliter loquendo non poteſt non eſſe, quod eſſe conſtanter aſſeverant, ac teſtantur omnes gentes & populi, docti & indocti, & ex his illi præſertim, qui mores ad virtutem melius compoſitos habent. Hæc enim conſenſio aliunde eſſe non videtur, quem vel a natura, quæ per ſe ad falſum non inclinat, vel a Deo, qui ſe probat exiſtere. Eſt autem illa conſtans omnium aſſeveratio, exceptis fere paucis, aut ſtupidis prorſus, aut ſtupidam vitam ducentibus, aut aliquod acumen ingenii oſtentantibus, ſed inſigniter ſuperbis, iniquis, flagitioſis, ac præſertim omni libidini devotis; quamvis & ipſi ſuæ vim naturæ inferant, & lumen ſibi naturaliter inditum aut extinguere, aut comprimere cogantur.

Dices: propoſitioni demonſtrativæ nemo diſſentire poteſt: ſed illi propoſitioni, *Deus exiſtit*, quidam diſſentiunt: ergo non eſt demonſtrativa.

R. Diſtinguo majorem, nemo diſſentire poteſt propoſitioni demonſtrativæ, ſi ad eam attendat, & ejus terminos intelligat, Concedo majorem: ſecus, Nego majorem. Diſtinguo etiam minorem, quidam diſſentiunt huic propoſitioni, Deus exiſtit, quia vel ejus terminos non intelligunt, vel ad vim demonſtrationis attendere nolunt propter morum corruptionem, Concedo; diſſentiunt, etiamſi intelligant terminos, & libera mente attendant ad vim demonſtrationis, Nego minorem & conſeq. Hæc reſponſio confirmari & explicari poteſt exemplo hominis litigioſi, qui propria cupiditate præpeditus nec convincitur rationibus certis & indubiis, quæ evidenter ſtabiliunt jus adverſæ partis, nec veretur judices, qui ſecundum illas judicarunt, accuſare.

Q. 7. *Hæc propoſitio*, Deus exiſtit, *eſtne per ſe nota?*

R. Non eſt, ſaltem quoad nos; nam propoſitio per ſe nota reſpectu noſtri eſt ea, quæ ſine ullo medio,

aut

aut diſcurſu, ſed ex ſola terminorum apprehenſione cognoſcitur, qualis eſt hæc propoſitio, *impoſſibile eſt idem ſimul eſſe, & non eſſe;* qui enim intelligit hos duos terminos, *eſſe, & non eſſe*, videt abſque diſcurſu hæc duo non poſſe ſimul conjungi, utpote contradictoria: ſed non ita ſe habet hæc propoſitio, *Deus exiſtit*, tum quia Athei illam negant; tum quia in ejus cognitionem devenimus per exiſtentiam creaturarum, ut jam dictum eſt: quemadmodum enim ars per ſe non eſt nota, ſed manifeſtatur ſolum per artificis opera; ita ſempiterna Dei virtus, & ſapientia manifeſtantur per effectus, nimirum per creaturas.

Dices: per illud nomen, *Deus*, ſignificatur ſummum bonum, atqui in notione ſummi boni includitur exiſtentia, ſine qua nullum eſt bonum, res enim non exiſtens proprie non eſt bona, aut perfecta: ergo ex ſola apprehenſione illius termini. *Deus*, intelligitur exiſtentia Dei, ac proinde hæc propoſitio, *Deus exiſtit*, eſt per ſe nota.

R. Diſtinguo minorem, includitur exiſtentia objective ſumpta, Concedo: realiter & a parte rei, Nego minor. Verum quidem eſt, quod terminus ille, *Deus*, ſignificet ens ſumme perfectum, bonum & exiſtens, &. quod talem ideam excitet in intellectu; ſed quæſtio eſt, utrum revera a parte rei detur, immo poſſibile ſit illud ſummum bonum; nec ſolvitur illa quæſtio ex ipſa apprehenſione terminorum, ſed ex inſpectione creaturarum; ſic omnes concipiunt quid ſit ſummum malum, communiter tamen negatur eſſe poſſibile.

CAPUT III.

De eſſentia divina.

Q. 1. QUid eſt Deus?

R. Deum exiſtere certo novimus; ſed quid ſit definire non poſſumus. Dicitur Jobi 36. vincere ſcientiam noſtram, & 1. Timoth. 6. habitare lucem inacceſſibilem.

Dices : ex hac reſponſione ſequitur poſſe contorqueri contra Chriſtianos, quod Chriſtus Dominus exprobrat Samaritanis, Joann. 4. his verbis, *vos adoratis, quod neſcitis*, & Apoſtolus Paulus Athenienſibus, Act. 17. *ſuperſtitioſiores vos video : præteriens enim, & videns ſimulacra veſtra, inveni & aram, in qua ſcriptum eſt*, ignoto Deo : *quod ergo ignorantes colitis, hoc annuncio vobis*.

R. Nego ſequelam ; magnum enim eſt diſcrimen inter Chriſtianos, & ſuperſtitioſas illas nationes. Nempe Samaritani pro libito Religionem, & Deum etiam corporeum ſibi finxerant. Athenienſes quoque Religioni ducebant colere Idola omnium nationum, etiam ea quæ nondum ad eorum notitiam pervenerant. At vero Chriſtiani adorant eum, quem certo ſciunt eſſe Creatorem cæli & terræ, qui non indigens aliquo : dat vitam omnibus, & inſpirationem, ut habet Apoſtolus citato loco. Quemadmodum ergo nemo dixerit ſe neſcire Solem, cujus luce perfunditur ; quia non poteſt illum intueri, propter nimiam ejus claritatem, nec definire cujus ſit materiæ, aut naturæ ; ſic dici nequit Chriſtianos adorare quod neſciunt, quia non poſſunt explicare quid ſit Deus, quem agnoſcunt, & colunt tanquam Creatorem cæli, & terræ, immenſum, & infinitum in omni genere perfectionis.

Q. 2. *Poteſtne Deus utcumque deſcribi?*

R. Poteſt, quamvis enim Deus ſit ſimpliciſſimus ; nec ſit in eo quid prius aut poſterius, potentia & actus, ſed omnia ſint quid unum ſimpliciſſimum ; tamen in illo concipimus aliquid tanquam primum, habens rationem eſſentiæ, per quod in ſuo eſſe conſtituitur, diſtinguiturque ab omnibus creaturis, & a quo intelliguntur fluere omnia attributa, tanquam proprietates divinæ naturæ.

Q. 3. *Quid eſt illud quod primum concipitur in Deo, tanquam radix perfectionum divinarum?*

R. Eſt exiſtentia a ſe, ſeu aſeitas, unde ſic deſcribi poteſt, *Deus eſt ens a ſe exiſtens* : quam deſcriptionem ut intelligas.

Advertes in creaturis exiſtentiam non eſſe quid eſ-

ſen-

ſentiale; 1. quia illud non eſt de eſſentia alicujus rei, ſine quo res illa poteſt concipi: atqui creatura omnis poteſt concipi ſine ſua exiſtentia: æque non concipimus Cæſarem mortuum, ac ſi exiſteret. 2. Eſſentiæ ſunt æternæ; immutabiles, & neceſſariæ; verum enim eſt ab æterno, & neceſſarium, quod homo ſit animal rationale, nec poteſt quidquam mutari circa hanc definitionem. 3. Eſſentiæ ſunt radices omnium proprietatum, quæ alicui rei competunt, atqui exiſtentiæ creaturarum ſunt in tempore mutabiles, contingentes, nec ſunt radices proprietatum, quæ eis conveniunt. Homo v. g. non eſt riſivus, aut admirativus præciſe quia exiſtit; ſed quia rationalis eſt; Ergo exiſtentia non eſt creaturæ eſſentialis, contra vero eſt Dei eſſentia, 1. quia eſt quid primum in Deo; nec ſine ea Deus poteſt concipi: Quid enim conciperetur in Deo ante exiſtentiam? Poſſibilitas? At nihil poſſibile concipi poteſt in Deo, niſi concipiatur exiſtens; ſiquidem poſſibile eſt, quod poteſt exiſtere, aut exiſtentiam accipere; atqui nemo poteſt accipere eſſentiam, niſi a principio exiſtente; quod enim nondum exiſtit, non poteſt operari, & dare ſibi aut alteri exiſtentiam: Ergo exiſtentia Dei eſt quid primum in Deo, ac proinde eſt ejus eſſentia, ita ut eſſe & exiſtere in Deo ſint formaliter unum & idem, idque colligitur ex cap. 3. lib. Exodi, ubi Deus Moyſi interroganti quis eſſet, reſpondit: *Ego ſum qui ſum. Sic dices filiis Iſrael, qui eſt miſit me ad vos.*

Deinde exiſtentia a ſe ſeu aſeitas, eſt prima ratio, per quam Deus differt ab omnibus creaturis. Ideo enim creaturæ non ſunt Deus, quia dependentes ſunt, & ab alio exiſtunt.

Denique exiſtentia a ſe concipitur, tanquam radix omnium attributorum, ſeu perfectionum divinarum. Ideo enim Deus eſt unus, infinitus in omni genere perfectionis; quia eſt ens a ſe, ut amplius patebit ex dicendis.

Dices 1. ex hac definitione ſequitur ſolum Patrem ex perſonis Sanctiſſimæ Trinitatis eſſe Deum; Filius eum & Spiritus ſanctus non ſunt a ſe, ſed ab alio.

Nego ſequelam, ejus confirmationem diſtinguo; Fi-

lius & Spiritus ſanctus ſunt ab alio tanquam a principio, cum quo ſunt ejuſdem numero naturæ, Concedo: tamquam a cauſſa diverſæ, vel diſtinctæ numero naturæ, Nego. Itaque licet omnis cauſſa ſit principium, tamen non omne principium eſt cauſſa; nam Philoſophi vulgo agnoſcunt tria principia corporis naturalis, ſcilicet materiam, formam & privationem; quamvis privatio non poſſit eſſe cauſſa; cum nihil ſit poſitivum. Illud autem eſt diſcrimen inter cauſſam & principium ſi ſtricte & proprie ſumantur, quod cauſſa 1. non ſit ejuſdem numero naturæ cum effectu. 2. Prior ſit effectus ſaltem natura. 3. Tribuat éſſe cum alterius dependentia. Sic pater in humanis eſt cauſſa filii, quia habet naturam ab eo numerice diſtinctam, prior eſt filio, & generatio filii eſt omnino ab ipſo dependens. Contra vero principium ſtricte ſumptum, & prout e cauſſa proprie dicta diſtinguitur, eſt ejuſdem naturæ cum termino a ſe producto, nec tempore, nec natura eſt prius illo, communicatque eſſe abſque procedentis dependentia. Atqui res ita ſe habet in proceſſione divinarum Perſonarum, ut dicetur in Tractatu de Trinitate: Pater non eſt natura, ſed ordine & origine duntaxat prior: Filius & Spiritus ſanctus procedunt ſine dependentia: natura divina eſt una & eadem numero in tribus Perſonis: communicatur quidem Filio & Spiritui ſancto, ſed non producitur niſi filiatio, & ſpiratio paſſiva, quæ ſunt modi ſubſiſtendi unius & ejuſdem naturæ divinæ ab illa realiter indiſtinctæ: ac proinde tres perſonæ non ſunt tres Dii, nec tria eſſe; ſed unus Deus, unum eſſe increatum, improductum, & a ſe exiſtens; ſed triplici modo ſubſiſtens.

Dices 2. Definitio, cum ſit naturæ rei definitæ explicatio, debet exprimere totam ejus eſſentiam, & perfectiones eſſentiales. Unde vitioſa eſſet, & contra Logicæ regulas hæc definitio, homo eſt ens rationale; Logica enim docet definitionem debere conſtare ex genere proximo, & differentia ſpecificata, quia in genere proximo, puta animali, includuntur omnes ſuperiores perfectionis gradus, ſcilicet ens, ſubſtantia, corpus vivens: contra vero ens ut genus ſupremum ab iis abſtraxit; ac proinde qui dicit, homo eſt ens

ratio-

rationale, non explicat totam hominis eſſentiam; cum non exprimat ſubſtantiam, corpus, & vivens, quæ pertinent ad eſſentiam hominis. Atqui in Deo ſubſtantia, Spiritus, vivens, ſeu vita intellectualis non ſunt attributa, ſed proprietates, quæ concipiuntur fluere ab eſſentia, ſed ſunt ipſamet Dei eſſentia: Ergo Deus non debuit definiri ens a ſe: tanquam per genus ſupremum: ſed propria ejus definitio eſt vivens a ſe.

Conceſſa majore, diſtinguo minorem, in Deo ſubſtantia, Spiritus, vita intellectualis, ſunt perfectiones eſſentiales, quæ includuntur in ente prout ſumitur in definitione, Concedo: quæ non includuntur, Nego minorem: Ens itaque non ſumitur hic veluti ſupremum genus abſtractum ſive ab accidente, ſive a ſubſtantia, & aliis inferioribus, ſed ut ipſum eſſe, illimitatum, omnia entia etiam poſſibilia continens ſive formaliter, ſive eminenter. In eo autem differt ab omnibus entibus creatis, quod ſit a ſe, hoc eſt, quod exiſtere & eſſe actu, ſit ipſi eſſentiale, & veluti ultima ejus differentia. Porro Theologus perfectiones in illo ente concipit, alias tanquam eſſentiales, puta ſubſtantiam, ſpiritum, vitam intellectualem, alias veluti ejus attributa & proprietates, ut juſtitiam, miſericordiam; quia illæ intellectui objiciuntur ut quid primum in Deo, iſtæ vero ut quid conſequens & fluens a prioribus, v. g. intellectio actualis ex vita intellectuali tanquam ex radice.

Inſtabis pro Thomiſtis, qui intellectionem actualem conſtituunt pro ultima Dei differentia. Ex conceſſis, vita intellectualis, eaque perfectiſſima eſt Deo eſſentialis: atqui vita intellectualis perfectiſſima non eſt potentia intelligendi: tum quia Deus eſt purus actus excludens omnem potentialitatem: tum quia omnis potentia imperfectionem ſonat; tendit enim ad actum ut ad ultimam ſui perfectionem. Hinc potentia ratiocinandi in infantibus & amentibus eſt imperfecta; quia caret ſuo actu, ſcilicet actuali ratiocinio: Ergo vita Dei eſt ipſamet actualis intellectio, qua ultimo differt ab omnibus creaturis.

Diſtinguo minorem: non eſt in Deo potentia intelligendi, quæ careat ſuo actu, aut ab eo ſit realiter

diſtincta, Concedo; non eſt potentia, quæ ita realiter ſit ſuus actus, ut ab eo nequidem ratione diſtinguatur, Nego min. nam ex Sancto Thoma q. 1. de potentia, art. 1. operatio divina habet principium ſecundum rationem; & 1. p. q. 26. art. 2. ad primum, probat beatitudinem non convenire Deo ſecundum rationem eſſentiæ, ſed magis ſecundum rationem intellectus: Ergo intellectus, & intellectio actualis in mente ſancti Doctoris a nobis non apprehenduntur ut Dei eſſentia, ſed attributa & proprietates, quæ emanant ab eſſentia.

Confirmatur 1. Ita ſe habet intellectio actualis ad intellectum, quomodo volitio actualis, ſeu amor ad voluntatem; atqui ex ipſiſmet Thomiſtis mens noſtra diſtinguit inter divinam voluntatem & amorem, concipitque voluntatem ut potentiam, amorem vero ut actum: Ergo diſtinguere licet inter eſſentiam divinam, intellectum divinum, & intellectionem divinam; quamvis, eſſe, vivere, intelligere, & velle in Deo ſit realiter quid unum, & purus actus.

Confirmatur 2. nomine eſſentiæ intelligimus quod eſt primum in re, & ex quo cetera fluunt tanquam proprietates: atqui intellectio actualis nec concipitur ut quid primum in Deo; cum ex ſancto Thoma omnis operatio habeat principium, nec ut fons & radix attributorum divinorum; neque enim Deus ideo concipitur juſtus, miſericors, immenſus, æternus, &c. quia eſt actu intelligens, ſeu ipſamet intellectio; ſed quia eſt ens a ſe illimitatum.

CAPUT IV.

De Attributis divinis in genere.

Q. 1. Quid ſunt Attributa divina?

R. Sunt perfectiones, quæ noſtro concipiendi modo conſequuntur naturam divinam.

Q. 2. *Quot ſunt Attributa divina?*

R. Alia ſunt abſoluta, quæ nullum dicunt ordinem, ad

ad aliud ; ut immutabilitas : alia relativa , quæ aliquem ordinem important , ut paternitas.

Q. 3. *Quotuplicis generis ſunt Attributa abſoluta?*

R. Duplicis, ſcilicet modificativa & adjuncta.

Q. 4. *Quid ſunt Attributa modificativa?*

R. Sunt ea , quæ licet non ſint de eſſentia , cum apprehendantur ab intellectu noſtro tanquam ab affluentia ; concipiuntur tamen ut modi interni , & tranſcendentes, pertinentes ad conſtitutionem naturæ ; ſicut in creatis ſubſiſtentia dicitur modus internus, ita ultimate conſtitutivus ſubſtantiæ , ut quamvis non ſit de ſubſtantia, tamen ſit aliquid ſubſtantiale.

Q. 5. *Quot ſunt Attributa modificativa?*

R. Duodecim numerari poſſunt, nimirum ſimplicitas, infinitas, immutabilitas , immenſitas, æternitas, perfectio, bonitas, veritas , ineffabilitas , inviſibilitas & incomprehenſibilitas.

Q. 6. *Quare modi illi dicuntur traſcendentes?*

R. Quia pervadunt omnes perfectiones , & enunciari poſſunt de qualibet illarum etiam in ſenſu formali ; cum attributa adjuncta non prædicentur de ſe invicem, niſi in ſenſu identifico . Sic recte dicitur , juſtitia Dei eſt infinita , miſericordia eſt incomprehenſibilis ; ſed dici non poteſt , miſericordia eſt juſta , ſapientia eſt miſericors , niſi identice ; quemadmodum dicitur album eſt dulce , ex eo quod ſubjectum habens albedinem , habeat etiam dulcedinem , non vero quod dulcedo ſit modus afficiens albedinem , aut miſericordia afficiens ſapientiam , ſicut infinitas afficit juſtitiam, & miſericordiam.

Q. 7. *Quotuplicis generis ſunt Attributa modificativa?*

R. Duplicis, affirmativa , & negativa . Affirmativa ſunt , quæ exprimuntur nomine ſignificante aliquam perfectionem , ut bonitas , omnipotentia. Negativa , quæ exprimuntur nomine removente imperfectionem, ut infinitas, quæ negat quidquam finitum eſſe in Deo.

Q. 8. *Quænam ex Attributis modificativis felicius repræſentant divinas perfectiones?*

R. Negativa ; quia affirmativa objiciuntur intellectui tanquam perfectiones communes Deo ac creaturis ; ac proinde objectum non repræſentant infinitum. Sic bonitas, ſapientia, conveniunt Deo, & creaturis, Dici enim poteſt, Sol eſt bonus, homo eſt juſtus, Angelus eſt ſapiens. At negativa attributa ita modificant alia attributa etiam adjuncta, ut ea efficiant Dei propria, nec de creaturis poſſint enuntiari. Sic ſapientia infinita, juſtitia incomprehenſibilis, miſericordia immenſa, ſcientia æterna, ſoli Deo conveniunt.

Ergo perfectior eſt oratio, qua ad Deum aſcendimus per negationes, ut loquitur Auctor libri de divinis nominibus ; negando ſcilicet Dei bonitatem, juſtitiam, miſericordiam, & alia ejus attributa ea eſſe, quæ concipimus, quamvis longe perfectiſſima ; ſed supereminere omni cogitatui. Hinc admiratio, & exultantis animæ jubilus, de quo Pſalmus 88. interprete Sancto Auguſtino : *Nullo modo*, inquit, *beatus es, niſi intelligas jubilationem. Quid eſt, niſi intelligas jubilationem? Scias unde gaudeas, quod verbis explicare non poſſis.*

Q. 9. *Quid ſunt Attributa adjuncta?*

R. Sunt ea, quæ concipiuntur veluti advenire divinæ eſſentiæ in ſe conſtitutæ : ſicut accidentia in creatis cenſentur advenire ſubſtantiæ completæ. Ejuſmodi autem attributa ſunt ſapientia, juſtitia, miſericordia, &c.

Q. 10. *Quotuplicis generis ſunt Attributa adjuncta?*

R. Triplicis. Alia enim denotant veluti facultatem, ut intellectus, voluntas, omnipotentiæ, alia quaſi habitum ſignificant, ut juſtitia, miſericordia : alia denique quaſi actionem ; ſive immanentem, id eſt, quæ in Deo ſit, ut intellectio, volitio, decreta ; ſive tranſeuntem, ut creatio, conſervatio, concurſus.

Q. 21. *Quotuplicis generis ſunt Attributa relativa?*

R. Duplicis : alia ſunt ad intra, ſcilicet paternitas, filiatio, ſpiratio activa, & paſſiva, quibus tres perſonæ ad ſe invicem referuntur : alia ſunt ad extra, dicuntque ordinem ad creaturas, ut omnipotentia, providentia, prædeſtinatio, & reprobatio.

CAPUT V.

De unitate Dei.

Q. 1. D*Eus eſtne unus?*

R. De fide eſt Deum eſſe unum. Sic enim docent Scripturæ: Deut. 6. *Dominus Deus noſter Dominus unus eſt*. 1. Cor. 8. *Nullus eſt Deus niſi unus*.

Q. 2. *Quomodo colligitur unitas Dei ex ejus eſſentia, quam diximus eſſe exiſtentiam a ſe?*

R. Quia ens a ſe eſt maxime neceſſarium, & illimitatum. Neceſſarium: quia nullam præſupponit potentialitatem, ſed eſt purus actus: illimitatum, quia eſt ens non acceptum, non participatum; ſed ipſum eſſe. Atqui ſi eſſent duo, aut tres Dii, vel haberent eaſdem perfectiones, & ſic non eſſent neceſſarii, ſed ſuperflui; vel non haberent, & ita eſſent limitati & imperfecti. Hinc Tertullianus contra Marcionem lib. 1. cap. 3. *Deus, ſi non unus eſt, non eſt*. Et S. Athanaſius contra Græcos, *Deos*, inquit, *multos admittere, idem eſt, quod nullum agnoſcere*.

Q. 3. *Poteſtne demonſtrari a poſteriore, ſive ex adminiſtratione univerſi, Deum eſſe unum?*

R. Poteſt. Nam tanta eſt ſubordinatio creaturarum ad invicem, ut neceſſe ſit agnoſcere unum earum Creatorem. Homo, v. g. nec eſſe, nec vivere poteſt ſine elementis, ſine motu, & influentiis ſyderum. Ergo Auctor hominis debet eſſe Dominus terræ, aeris, ignis, cælorum, ſyderum, & eorum, quæ in eis continentur. Quod dixi de homine, idem dici poteſt de animalibus, plantis, &c. Hoc fere modo S. Athanaſius urget Paganos: „ Non enim, *inquit*, ſi eſſent plu„ res rerum creatarum principes, ſervari poſſet ejuſ„ modi univerſalitatis ordo, ſed omnia confuſa, & „ perturbata forent; cum unuſquiſque omnia ad ſuum „ arbitrium traheret. „ Quemadmodum igitur ex œconomia, quam videmus in unoquoque animali, colligimus unam ejus animam: ita ex ordine univerſi intelligimus unum eſſe illius Creatorem, & Dominum.

Dices: Non repugnat eſſe tres perſonas divinas: ergo neque tres Deos.

Probatur conſequentia. Ideo non poſſunt eſſe tres Dii; quia repugnat eſſe tria entia neceſſaria, ſumma bona: Atqui tres perſonæ ſunt tria entia maxime neceſſaria & ſumma bona. Ergo.

R. Nego conſequentiam, & confirmationis ejus minorem. Siquidem tres perſonæ, etſi unaquæque ſit ſummum bonum, & maxime neceſſarium; tamen non ſunt tria ſumma bona, neque tria entia neceſſaria, ſicut neque tres Dii; quia, quamvis inter ſe diſtinguantur realiter, tamen in natura divina non diſtinguuntur; ſunt enim una eademque res neceſſaria & infinita, tribus veluti modis ſubſiſtens. „ Nunc vero, „ *inquit S. Bernard. lib. 5. de conſid. c. 7.* cum tres illæ „ perſonæ illa ſubſtantia ſint, & illa una ſubſtantia „ tres illæ perſonæ, quis numerum neget? Nam vere „ tres ſunt. Quis numeret tamen? nam vere unum „ ſunt. „ Sed de hoc Myſterio tractatu ſequenti.

CAPUT VI.

De ſimplicitate Dei.

Q. 1. **Q**Uid eſt ſimplicitas?

R. Eſt negatio compoſitionis; illud enim vere eſt ſimplex, quod non componitur ex partibus.

Q. 2. *Quotuplex eſt compoſitio?*

R. Duplex, realis, & rationis.

Q. 3. *Quid eſt compoſitio realis?*

R. Eſt adunatio partium realiter diſtinctarum, ut animæ rationalis & corporis.

Q. 4. *Quid eſt compoſitio rationis?*

R. Eſt compoſitio ex partibus per mentem duntaxat diſtinctis, ut compoſitio ex genere & differentia, v. g. ex animali & rationali: animal enim & rationale, quæ ſunt partes definitionis, realiter ſunt unum & idem, ſolaque ratione diſtinguuntur.

Q. 5. *Quotuplex eſt compoſitio realis?*

R. Quæ-

R. Quadruplex. Prima eſt ex partibus eſſentialibus realibus diſtinctis, v. g. ex anima rationali, & ex corpore, ex quibus exurgit totum eſſentiale, nempe homo. Secunda, ex partibus integrantibus, v. g. ex membris, quæ efficiunt corpus integrum. Tertia, ex ſubſtantia, & ex ſubſiſtentia, ex quibus reſultat unum ſuppoſitum, ſeu una perſona; ſi tamen ſubſiſtentia realiter diſtinguatur a ſubſtantia, ut contendunt nonnulli, nulla quippe poteſt eſſe compoſitio realis, niſi partes realiter diſtinguantur. Quarta eſt ex ſubjecto & accidente, ut conjunctio albedinis cum lacte, ex qua exiſtit album, habitus vel actus Philoſophiæ cum hominis mente, ex qua homo dominatur vel philoſophus, vel ratiocinans ſeu cognoſcens; habitus enim ſcientiæ inclinans ad bene diſcurrendum, & actualis diſcurſus aut cognitio non ſunt ipſa hominis natura, ſed ab ea realiter diſtinguuntur, ac proinde cum homini accidunt, fit ex eis reale compoſitum per accidens.

Q. 6. *Quotuplex eſt compoſitio rationis?*

R. Duplex, alia dicitur a Philoſophis compoſitio rationis ratiocinata, alia rationis ratiocinantis. Prior eſt cum fundamento, quando ſcilicet res ſimpliciſſima propter multiplices effectus æquivalet pluribus rebus realiter diſtinctis, fundamentumque præbet intellectui illam diverſis conceptibus apprehendendi, v. g. anima rationalis in corpore, cum ſit realiter una, triplici tamen officio fungitur, vegetat enim, ſentit & intelligit; unde intellectus noſter in ea diſtinguit triplicem virtutem, ſcilicet vegetativam, ſenſitivam, & intellectivam, quamvis a parte rei ſit una virtus, quæ ſe extendit ad illos effectus. Fundamentum hujuſce diſtinctionis dicitur diſtinctio virtualis, & ipſa intellectus varia apprehenſio vocatur diſtinctio formalis: illa eſt in ipſo objecto: hæc vero in mente duntaxat. Poſterior compoſitio, nempe rationis ratiocinantis, eſt ſine fundamento in re, & prorſus ludicra, ut ſi quis diceret, Petrus eſt Petrus; in hac quippe propoſitione diſtingueret Petrum a ſeipſo abſque ulla ratione & fundamento, cum Petrus, prout eſt prædicatum, nihil aliud ſigni-

gnificet, nec menti objicias, quam Petrus, prout eſt ſubjectum.

Q. 7. *Eſtne in Deo compoſitio realis?*

R. Illam admiſerunt, 1. Pagani, qui creaturas corporeas, puta ſydera, terram, quadrupedia & reptilia pro diis habuerunt. 2. Ex Judæis Sadducæi, qui omnem ſpiritum negabant, Act. 23. ac proinde Deum corporeum fingebant. 3. Ex Chriſtianis quidam in Ægypto Monachi quarto ſæculo magnas in Oriente turbas excitarunt, aſſerentes Deo ineſſe humanum corpus; a quo turpiſſimo errore dicti ſunt Antropomorphitæ. 4. Spinoſa noſtro ævo ſupra ceteros Hæreticos inſanivit docens Deum eſſe univerſi materiam, cui competit magnitudo & intelligentia; & omnia, ex quibus mundus coaleſcit, ſive corpora, ſive Spiritus, eſſe hujus immenſæ & æternæ ſubſtantiæ modos, adeout obnoxia ſit omnibus mutationibus, paſſionibus, flagitiis, & miſeriis, quæ in orbe cernuntur, cum ipſa ſola agat, & patiatur, quæ monſtruoſa expoſuiſſe, refutaſſe eſt.

Aliam compoſitionem in Deo realem finxit Gilbertus Porretanus Epiſcopus Pictavienſis, ſcilicet ex eſſentia divina, & ex divinis ejus attributis realiter ab ipſa diſtinctis, ut contendebat ille. Utrum autem omnia attributa tam abſoluta, quam relativa ſic diſtinguerer, quæſtio eſt inter Theologos. Certe S. Bernardus, quo agente error ille proſcriptus eſt in Concilio Remenſi, præſide Eugenio Tertio, & revocatus ab ejus auctore, refert Serm. 80. in Cant. Gilbertum docuiſſe attributa etiam abſoluta realiter diſtingui a natura divina; ſic enim habet, „ Recedant novelli, „ non dialectici, ſed Hæretici, qui magnitudinem, „ quæ magnus eſt Deus, & item bonitatem qua bonus, ſed & ſapientiam qua ſapiens, & juſtitiam qua „ juſtus, poſtremo divinitatem qua Deus eſt, Deum „ non eſſe impiiſſime diſputant. Divinitate, inquiunt, „ Deus eſt; ſed divinitas non eſt Deus.

Abbas Joachim vir admodum pius, ſed non ita in rebus Theologicis eruditus, incaute ſcripſit ter perſonas eſſe unum Deum, quomodo tres homines dicuntur unus homo propter naturam communem, ſed diffe-

ren-

rentiis ſingularibus realiter diſtinctam, ut habetur in Concilio Lateranenſi IV. capite *firmiter*, ubi damnatus eſt Joachim error, non perſona, ut quæ ſcripta ſua ante obitum judicio Sedis Apoſtolicæ ſubjeciſſet.

Aetius & Eunomius Arii ſectatores quarto ſæculo oppoſitum errorem amplexi ſunt, uti opportuniſſimum impietati, qua negabant Filium Patri conſubſtantialem: nempe docuerunt nullam inter eſſentiam divinam, & ejus attributa agnoſcendam eſſe diſtinctionem, neque virtualem aut rationis ratiocinatæ. Unde hæc duo abſurdiſſima colligebant. Primum, non magis filium poſſe dici Deum, quam ingenitum; cum ingeniti nomen idem formaliter ſonet ac Deus; atqui ex Catholicorum conceſſis filius non eſt ingenitus: Ergo ex concedendis nec Deus. Secundum, plenam Dei notitiam, eamque comprehenſivam ſe habere; quia, ſi eſſentia divina ab attributis, & ipſa attributa inter ſe nullatenus diſtinguantur, qui Deum ingenitum eſſe noverit, is plene Deum noverit neceſſe eſt: atqui Deum eſſe ingenitum optime ſe noſſe affirmabant: Ergo.

Ad Aetii & Eunomii ſententiam accedere videntur Nominales, qui eſſentiam divinam & ejus attributa nomine tenus diſtinguunt. Sed de hac ſententia quæſtione ſequenti; nunc ad propoſitam.

R. Nulla eſt in Deo realis compoſitio, ſive ex materia & forma, corpore & Spiritu; ſive ex partibus integrantibus: ſive ex natura & proprietatibus aut attributis, ſive ex ſubjecto & accidentibus, cognitione, amore & aliis affectibus.

Probatur 1. ex Scriptura, quæ de Deo plerumque loquitur in abſtracto tanquam de forma ſimpliciſſima, & actu puriſſimo, Prov. 8. *Ego ſapientia habito in conſilio*, Dan. 9. v. 24. Chriſtus dicitur juſtitia ſempiterna, Joann. 4. Chriſtus de ſeipſo ait: *Ego ſum via, veritas, & vita*. Joann. 4. *Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare*. Hic locus ſpeciatim confodit Antropomorphitas; Deus quippe in eo ſimpliciter & in abſtracto aſſeritur Spiritus, cum veri adoratores participes duntaxat dicantur Spiritus.

Pro

Probatur 2. ex Conciliis Remenſi, Lateranenſi IV, generali jam laudatis, & Florentino etiam generali, in quo Patres definierunt Seſſ. 18. omnia in divinis eſſe unum quid & idem, ubi non obviat relationis oppoſitio.

Probatur 3. ex Patribus. S. Irenæus lib. 6. cap. 16. ſic habet, „ multum diſtat omnium Pater ab iis, „ quæ proveniunt hominibus, affectionibus & paſſio-„ nibus; eſt ſimplex, & non compoſitus, cum ſit to-„ tus Spiritus, & totus ratio. *S. Clemens Alexandri-„ nus lib.* 1. *Pædagogi cap.* 8. non dicitur bonus, *in-„ quit*, eo quod virtutem habeat..... eſt enim vir-„ tus ipſamet. *Origenes lib. de Principiis cap.* 1. *ait*, „ non ergo aut corpus aliquod, aut in corpore eſſe „ putandus eſt Deus: ſed intellectualis natura, ſim-„ plex, nihil omnino in ſe adjunctionis admittens, „ ut ſit ex omni parte Monas, & ut ita dicam, totus „ mens. „ Mitto poſteriores Patres, qui ex profeſſo contra Antropomorphitas ſcripſerunt, ut S. Gregorium Nazianzenum orat. 34. S. Auguſtinum variis in locis, „ Turpiter vana cogitatio eſt, *inquit lib.* 12. „ *de Trinit. cap.* 7. quæ opinatur Deum membrorum „ lineamentis definiri aut circumſcribi, *& lib.* 5. *c.* 8. „ *&* 10. hoc eſt Deo eſſe, quod magnum eſſe; quia „ ipſe eſt ſua magnitudo; hoc & de bonitate, & de „ æternitate, & de omnipotentia dictum ſit, omni-„ buſque omnino prædicamentis, quæ de Deo poſſunt „ pronuntiari.

Probatur 4. ratione duplici. Prima; quia ſi Deus conſtaret partibus realiter diſtinctis, agnoſcenda eſſet cauſſa ſuperior & anterior, quæ partes illas coadunaſſet, & in unum compegiſſet, ac proinde ratio divinitatis illi potius conveniret, quam compoſito ab illa dependenti. Secunda; quia partes illæ, ex quibus perficeretur Deus, vel eſſent finitæ, vel infinitæ: ſi primum, partes finitæ non poſſunt componere unum infinitum, qualis debet eſſe Deus, quo nihil majus eſt; nam ex duobus vel pluribus finitis ſimul junctis non exurgit niſi unum finitum. Si ſecundum, repugnat componi aliquod totum ſingulis infinitis ma-

jus;

jus; nam infinito in eſſentia nihil poteſt addi. Ita fere S. Bernardus Serm. 89. in Cant.

Ergo Deus eſt omnis compoſitionis realis expers. „ Purus eſt, *inquit S. Bernardus lib. de Conſid. cap.* 7. „ ſimplex, integer, perfectus, conſtans ſibi, nihil „ de temporibus, nihil de locis, nihil de rebus tra„ hens in ſe; unum quippe eſt, ſed non unitum; „ non partibus conſtat, ut corpus: non affectibus di„ ſtat, ut anima; non formis ſubſtat, ut omne quod „ factum eſt: ipſe ſibi forma, ipſe ſibi eſſentia eſt.

Q. 8. *Eſtne in Deo ſaltem compoſitio rationis?*

R. 1. Certum eſt eſſentiam divinam ab attributis & abſoluta attributa inter ſe ratione diſtingui.

Probatur 1. auctoritate SS. Patrum, qui contra Eunomium & Anomæos ſcripſerunt.

S. Baſilius lib. 2. contra Eunomium ſic inſectatur Hæreticum: „ Quid, ridiculum non eſt, ſi quis pro„ creandi vim ipſam dicat eſſe eſſentiam? itidem præ„ ſcientiam ac denique efficientiam omnem, eſſentiam „ eſſe ſtatuat? Quid ſi omnia iſta ad unum ſignifica„ tum pertineant? neceſſe eſt, ut idem inter ſe va„ leant nomina, ut in Polynomiis evenit, cum Si„ monem & Petrum & Cepham eumdem hominem „ dicimus.. „ Similia habet S. Gregorius Nyſſenus Lib. 12. contra eundem Eunomium.

S. Auguſt. lib. 8. de Trin. cap. 4. „ Aliud eſt, *in„ quit*, Deum eſſe, aliud Patrem eſſe: ſunt quidem „ unum inter ſe paternitas & eſſentia; nefas tamen „ dictu, Patrem paternitate eſſe Deum, paternitate „ ſapientem, &c.

Probatur 2. ratione. Tum agnoſcenda eſt diſtinctio rationis ratiocinatæ, & cum fundamento, cum res in ſe una æquivalet pluribus realiter diſtinctis, apprehenditurque diverſis conceptibus: ſic in Petro v. g. licet corporeitas, animalitas, & rationalitas ſint quid realiter unum, mens tamen humana cum fundamento illas diſtinguit propter diverſas illarum affectiones; nec poteſt dici quod idea corporeitatis ſit idea animalitatis, alioquin omne corpus eſt animal. Atqui Deus in ſe ſimpliciſſimus continet perfectiones, quæ in creaturis rea-

realiter ſint diſtinctæ, varioſque, immo & oppoſitos producit effectus, parcit & punit, illuminat & excæcat, emollit & indurat. Hinc diverſimode non ſolum appellatur, ſed etiam concipitur, modo juſtus, modo miſericors: neque enim idem omnino ſonat juſtitiæ vox, quod miſericordiæ: Ergo non ſine fundamento eſſentia divina ab attributis, & attributa abſoluta inter ſe ratione diſtinguuntur.

Dixi, *attributa abſoluta:* nam relativa oppoſita, ut paternitas & filiatio, realiter diſtinguuntur.

Confirmatur reſponſio ex judicio Academiæ Pariſienſis, quæ, ut legitur apud Baluſium, tom. 4. Miſcellaneorum, Doctrinam Nominalium reprobavit.

R. 2. Controvertitur in Scholis, an ſicut diſtinctio rationis ratiocinatæ, ita & compoſitio Metaphyſica ex genere & differentia in Deo ſit admittenda. Alii affirmant; quia illud concipimus conſtare ex genere & differentia, in quo apprehendimus aliquid eſſentiale ipſi & aliis commune, & aliud proprium: atqui in Deo concipimus ens, quod eſt ipſi cum creaturis commune; & aſeitatem, quæ eſt ipſi propria: Ergo revera Deus componitur ex genere & differentia.

Alii, ut Thomiſtæ, negant in illa diſtinctione rationis concipi niſi falſo compoſitionem Metaphyſicam ex genere & differentia: tum quia SS. Patres, ut Clemens Alexandrinus lib. 5. Strom. & Cyrillus Alexandrin. Dial. 2. de Trinit. rejiciunt ejuſmodi compoſitionem, *neque genus eſt, neque differentia, neque ſpecies, neque individuum*, inquit S. Clemens: tum quia in omni compoſitione Metaphyſica genus concipitur per modum potentiæ perfectibilis, & differentia tanquam forma potentiæ perfectiva, in homine, v. g. animal apprehenditur ut potentiale quid determinabile & perfectibile per rationalitatem veluti formam & actum Metaphyſicum: atqui in Deo, licet aliud apprehendatur, ut commune ipſi & creaturis, aliud ut omnino proprium, nihil tamen cum fundamento menti objicitur ut potentiale; cum omnis potentia in ſuo formali conceptu dicat perfectibilitatem ac proinde imperfectionem; ſed ſingula ſe produnt ut formæ &

puri

puri actus: Ergo in Deo, quamvis ſit diſtinctio virtualis rationis ratiocinatæ, nulla tamen eſt compoſitio rationis ex genere & differentia: Enimvero ut ens & aſeitas in Deo habent rationem generis & differentiæ, neceſſe eſt concipiatur aſeitas tanquam forma adveniens enti, ipſumque determinans ad eſſe tale, quemadmodum rationalitas concipitur advenire animali ex ſe indeterminato & indifferenti ad eſſe hominis aut bruti: atqui ante aſeitatem, per quam omnia habent quod ſint poſſibilia, & ſine qua nihil eſt poſſibile, nullum ens concipi poteſt, cui aſeitas adveniat illud actuans & determinans, ac proinde ens non poteſt concipi in Deo tanquam genus. Sed iſta magis ad Philoſophos, quam ad Theologos pertinent.

Q. 9. *Poteſtne Deus venire in compoſitionem alterius & eſſe pars alicujus totius?*

R. Minime; quia omnis pars proprie dicta ſive materialis ſive formalis, eſt perfectibilis, perficiturque per unionem cum altera parte, quod divinæ perfectioni repugnat, cum ſit ſumma & infinita. Hinc Theologi in tractatu de Incarnatione, concludunt Verbum per unionem hypoſtaticam perficere quidem naturam humanam, ſed nullatenus ab ea perfici, nec proinde habere rationem partis proprie dictæ.

Q. 10. *Simplicitas eſtne ita Dei propria, ut non poſſit alteri convenire?*

R. Si per ſimplicitatem intelligatur negatio compoſitionis realis vel ex materia & forma, vel ex partibus integrantibus, vel ex natura & ſubſiſtentia, ſimplicitas non eſt Dei propria, cum Angelus nec componatur ex materia & forma, nec ex partibus integrantibus, ut qui ſit incorporeus, nec ex natura & ſubſiſtentia, cum in probabiliori ſententia natura & ſubſiſtentia realiter non diſtinguantur.

At ſimplicitas ſumpta pro negatione compoſitionis ex ſubjecto & accidente, ex eſſentia & exiſtentia, eſt ita Dei propria, ut nulli creaturæ conveniri poſſit: omnis quippe creatura eſt capax accidentium, puta gratiæ, habitus, actus: nulla eſt ſuus actus, ſua cognitio, ſuus amor: nulla exiſtit neceſſario, ut exiſtentia poſſit eſſe ejus eſſentia.

Sol-

Solvuntur objectiones.

OBjicies 1. pro Antropomorphitis, Scriptura ſacra Deo frequenter tribuit membra corporis: oculos, Pſal. 33. v. 16. aures, Pſal. 129. v. 2. odoratum, Gen. 8. v. 21. os, Iſa. 1. v. 20. brachia, Exod. 6. v. 6. manus, Job. 10. v. 8. pedes, Iſa. 66. v. 1. Ergo.

Diſt. ant. tribuit locutione metaphorica, & ad humanæ mentis imbecillitatem accommodata, Conc. locutione propria, Nego anteced. Job enim cap. 10. v. 4. Deum ſic alloquitur, *Nunquid oculi carnei tibi ſunt?* Iis itaque, & ſimilibus locutionibus ſignificatur Dei efficacia, quæ ſine membrorum officiis cuncta operatur.

Inſtabis 1. Homo Gen. 1. factus eſt ad imaginem & ſimilitudinem Dei: Atqui ſi Deus eſſet corporis expers; homo non eſſet ad imaginem Dei; quæ enim convenientia corporis & ſpiritus? Ergo.

Diſt. maj. ad imaginem Dei, quoad animam; Concedo: quoad corpus, Neg. maj. *Invisibilis Dei imago*, inquit S. Ambroſius in Pſal. 118. *non in eo eſt quod videtur, ſed in eo utique quod non videtur.*

Inſtabis 2. Plures ex Veteribus eruditione inſignes Deum corporeum aſſeruerunt, ut Melito Sardenſis, qui ſecundo mediante ſæculo floruit, librumque ſcripſit de Deo corporeo. 2. Tertullianus, qui lib. contra Praxeam cap. 7. ait: *Quis negavit Deum corpus eſſe?* lib. 2. contra Marc. c. 7. tribuit Deo membra, & paſſiones, iram & bilem, ſed non corruptoriæ conditionis, ſicut in homine. 3. S. Epiphanius, ex Socrate lib. 6. hiſt. cap. 10. & ex Sozomeno lib. 8. c. 14. Denique Theophilus Alexandrinus ex iiſdem Hiſtoricis. Ergo Deus non eſt ſine corpore.

Reſpondeo 1. etiamſi admitteretur antecedens, neganda eſſet conſequentia; auctoritas enim quorundam privatorum prævalere non poteſt contra conſtantem Eccleſiæ Traditionem, quam craſſo & abſurdiſſimo errori ſupra oppoſuimus.

Reſpondeo 2. Nullus ex laudatis Patribus in ejuſmodi errorem prolapſus eſt.

Non

Non Melito, quem Euſebius lib. 4. hiſtor. cap. 26. & S. Hieronymus lib. de Eccleſiaſticis Scriptoribus, ſummis laudibus efferunt. Origenes quidem illum hujus inſaniæ accuſavit ex Theodoreto, ſed deceptus titulo illius libri, quem videtur non legiſſe; nam Ruffinus titulum Latine ſic reddidit, *De Deo corpore induto*, ſcilicet per Incarnationem. Nec morari nos debet cenſura Gennadii lib. de dogm. Eccl. cap. 4. cum præcipiti admodum judicio Veteres damnare ſoleat, v. g. S. Dionyſium Alexandrin. Arianæ impietatis, & S. Auguſt. profanæ novitatis.

Non Tertullianus, quamvis a S. Thoma lib. 1. contra Gentes, c. 2. a S. Fulgent. lib. de veritate Prædeſtin. cap. 21. & alicubi a S. Auguſtino lib. 18. de Gen. ad litt. c. 25. & epiſt. 190. alias 157. in hac parte graviter erraſſe dicatur; namque idem S. Auguſtinus lib. de Hæreſibus illum excuſat. „ Tertullianus, *inquit*, ipſum Deum corporeum dicit, licet „ non effigiatum, nec tamen creditur hic hæreticus „ factus: potuit enim putari corpus Deum dicere: „ quia non eſt nihil. „ Enimvero apud Veteres corpus aliquando latiſſime ſumitur pro eo omni quod per ſe conſiſtit, ut apud Phæbadium Agennenſem, qui diſputans contra Sabellium aſſerentem filium non diſtingui a Patre, niſi nomine & voce tenus, ſic loquitur: „ Sermonis corpus eſt Chriſtus: corpus enim ſpiritus, „ ſed corpus ſui generis: nam inviſibilis & incompre„ henſibilis ſpiritus, numquid tamen inanis & vacua „ res Deus eſt? „ Porro multa ſuadent Tertullianum non alio ſenſu accipere corpus. Namque in ſimili argumento verſatur contra Praxeam, qui contendebat, Verbum non eſſe rem, nec perſonam, ſed meram vocem & ſonum, & iiſdem verbis illum refellit, quibus Phæbadius minime ſuſpectus Sabellium, l. 2. de carne Chriſti cap. 11. mentem ſuam exponens, ait: *Omne quod eſt, corpus eſt ſui generis. Nihil eſt incorporale; niſi quod non eſt.* Et lib. adverſus Hermogenem, *ſubſtantia corpus eſt rei cujuſque*. Ergo juxta Tertullianum diverſi generis ſunt corpora. Aliud viſibile & in loco extenſum, ut corpus humanum: aliud inviſibile,

ſed

ſed paſſibile, ut anima rationalis, quam falſo putavit corpoream; quia credidit paſſibilem: aliud denique inviſibile, nulli loco affixum, & prorſus impaſſibile. Et hoc tertio modo Deus a Tertulliano dicitur corpus, ideſt, ſubſtantia in ſe conſiſtens; aiẽ enim cap. 15. contra Praxeam: *Ante omnia Deus erat ſolus ipſe ſibi & mundus, & locus, & omnia*. Et c. 29. Probat Chriſtum paſſum ſecundum carnem duntaxat, nec Patrem ei compaſſum fuiſſe. *Si impaſſibilis Pater*, inquit, *utique incompaſſibilis .... tam autem incompaſſibilis Pater, quam Filius ex ea conditione, qua Deus eſt*. Tribuit quidem Deo membra & paſſiones, ſed non corruptoriæ conditionis, ut ipſe loquitur; ſed qualia Scripturæ illi adſcribunt, ideſt, metaphorica; nam lib. de Baptiſmo, cap. 2. ſimplicitatem numerat inter Dei attributa. *Proh miſera*, inquit, *incredulitas, quæ denegat Deo proprietates ſuas, ſimplicitatem, & poteſtatem!*

Non S. Epiphanius, neque Theophilus; nihil enim ex eorum ſcriptis proferri poteſt, quod vel minimum errori Antropomorphitarum faveat. Damnarunt quidem libros Origenis, non propter doctrinam, qua aſſerebat Deum incorporeum, ut calumniabantur Origeniſtæ, ex quorum falſis rumoribus Socrates & Sozomenus ſuam hiſtoriam adornarunt; ſed propter alios errores, ut refert S. Hieronymus lib. de erroribus Joannis Jeroſolymitani, ubi teſtatur ipſummet S. Epiphanium hanc contra ſe criminationem in concione publica confutaſſe. Eſto benignius cum illis Monachis egerit Theophilus, nec eos a ſua communione ſeparaverit, non propterea eorum errori pepercit, ſed eorum imperitæ ſimplicitati, quæ erat potius erudienda, quam punienda, quemadmodum referunt iidem Hiſtorici.

Objicies 2. Pro Gilberto Porretano, illa pluſquam ratione diſtinguuntur, quibus, nemine cogitante, prædicata oppoſita conveniunt: Atqui, nemine cogitante, prædicata oppoſita conveniunt naturæ divinæ, & ejus attributis; nam verum eſt, nemine cogitante, naturam divinam non produci, & filiationem produci: Ergo.

Nego maj. Quia ut prædicata contradictoria de eodem

dem enunciari poſſint, ſatis eſt, ſi unum & idem habeat diverſos reſpectus; vere enim dicitur de eodem homine, ſimilis eſt & non ſimilis beſtiis, ſimilis per animalitatem, diſſimilis per rationabilitatem; cognoſcitivus eſt, & non cognoſcitivus; cognoſcitivus per intellectum, & non cognoſcitivus per voluntatem, quamvis animalitas, & rationalitas, intellectus & voluntas ſint una & eadem res. Ita patiter dici non repugnat, ens increatum producitur, & non producitur: producitur ratione perſonalitatis, nempe filiationis & ſpirationis paſſivæ, & non producitur quatenus natura eſt.

Objicies 3. pro Eunomianis & Nominalibus: tribuenda eſt Deo ſumma ſimplicitas: atqui major eſſet ſimplicitas, ſi divina attributa non diſtinguerentur ratione ratiocinata. Ergo.

Diſt. maj. Summa ſimplicitas realis & actualis intrinſeca, Concedo: rationis, quæ eſt extrinſeca & in ſola mente cogitantis, virtualiter vero & fundamentaliter in Deo, Nego maj. Immo diſtinctio virtualis & fundamentalis, quæ eſt in Deo, & rationis ratiocinatæ, quæ eſt in homine, arguit majorem Dei perfectionem; quo enim res eſt perfectior, eo ratio plura in ea diſtinguit; in Petro v. g. diſtinguit ſubſtantiam, corpus, vitam, ſenſum, intellectivum ſeu rationale; in lapide vero, utpote imperfectiori, diſtinguit duntaxat ſubſtantiam, corpus, & ejus differentiam diviſivam. Cum autem Deus ſit infinite perfectus in omni perfectionis genere, longe plura diſtinguendi fundamentum præbet.

Inſtabis: falſa eſt apprehenſio, quæ non eſt conformis objecto; atqui apprehenſio, quæ diſtinguit Deum inter & divina attributa, non eſt conformis objecto; Deus enim & divina attributa ſunt quid unum: Ergo.

Diſt. min. Si apprehenſio diſtinguat affirmando aut negando, Concedo: ſi diſtinguat abſtrahendo tantum, Nego min. Nam abſtrahentium non eſt mendacium, inquiunt Philoſophi. Explicatur reſponſio exemplo longioris panni, qui licet menſurari non poſſit, niſi ulna ſæpius applicetur, non minus eſt in

ſe unus, nec ulna eſt menſura falſa, ex eo quod una vice non poſſit coextendi integræ panni quantitati: atqui Deus eſt objectum infinitum & infinitas in ſe complectens perfectiones, quas mens humana ſimul & ſemel attingere non poteſt, ſed una vice ita apprehendit divinam naturam, altera miſericordiam, altera juſtitiam, ut non neget eſſe realiter quid unum, in quo eſſet error, & falſitas, immo judicio multiplices illas apprehenſiones ſubſequente, pronunciat omnes illas perfectiones in Deo non diſtingui.

CAPUT VII.

De immutabilitate Dei.

Q. 1. D*Eus eſtne immutabilis?*

R. Eſt omnino immutabilis.

Probatur 1. ex Scriptura, Malach. 3. *Ego ... Dominus & non mutor.* Pſal. 101. *ſicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur, tu autem idem ipſe es.*

Probatur 2. ratione; quia duobus duntaxat modis res aliqua poteſt immutari, ſcilicet, vel quidquam ex his quæ habet deperdendo, vel aliud, quod nondum habet acquirendo. Atqui Deus nec poteſt quidquam perdere, cum ſit ens maxime neceſſarium & ſimpliciſſimum, nec acquirere, cum ſit infinitus in omni genere perfectionis. Ergo.

Dices: habetur Gen. 6. quod Deus *tactus dolore cordis intrinſecus*, dixit, *pænitet ... me feciſſe eos*. Jer. 18. *Si pænitentiam egerit gens illa a malo ſuo ... agam & ego pænitentiam ſuper modo, quod cogitavi.* Sap. 7. *Omnibus ... mobilibus mobilior eſt Sapientia.* Ergo.

Diſt. antec. Dixit Deus, *pænitet ... me*, locutione metaphorica & figurata. Concedo: locutione propria, Nego antec. namque, ut ait S. Auguſtinus, ita Deum pœnitet, ut non doleat, nec conſilium mutet; Deus quippe ſemper voluit obſtinatos perdere, pœnitentes ſalvare; ſed dicitur pœnitere; quia exterius idem facit, quod pœnitens, nimirum quandoque deſtruit quod

quod fecerat, quandoque vero non implet quod prius comminatus fuerat: cum autem reſipiſcunt, ipſi mutantur, non Deus. Sic ſapientia dicitur *mobilior*, quia cum ipſa immota permaneat, ubique operatur, & mutabilia immutat.

Q. 2. *Immutabilitas eſtne Dei propria?*

R. Eſt; quia omnis creatura eſt mutabilis tum ſubſtantialiter, tum accidentaliter: ſubſtantialiter quidem; tum quia tranſit de non eſſe ad eſſe per creationem; tum quia poteſt ſaltem a Deo annichilari, quo ſenſu ſolus Deus dicitur habere immortalitatem; Spiritus enim Angelicus, aut rationalis, quamvis ſit in æternum duraturus, tamen a Deo deſtrui poteſt & eatenus dicitur mortalis: accidentaliter quoque, quia omnis creatura eſt capax accidentis, puta habitus, & actus; ſolus enim Deus eſt ſuus actus, ſua intellectio, ſua volitio.

CAPUT VIII.

De perfectione Dei.

Q. 1. **D***Eus habetne omnes omnino perfectiones?*

R. Habet. Probatur 1. ex Scriptura, Exodi 33. Deus dicit Moyſi, *oſtendam omne bonum tibi*, nempe ſeipſum.

Probatur 2. ratione; quia Deus eſt ens a ſe: atqui ens a ſe eſt ens ex dictis illimitatum: Ergo perfectum in omni genere perfectionis.

Q. 2. *Quotuplicis generis ſunt perfectiones?*

R. Duplicis, alia dicitur perfectio ſimpliciter ſimplex, alia perfectio ſimplex, & ſecundum quid.

Q. 3. *Quid eſt perfectio ſimpliciter ſimplex?*

R. Eſt illa, quæ non pugnat cum majori, vel æquali perfectione, definiturque a S. Anſelmo, Monologii c. 14. ea, quæ melior eſt ipſa, quam non ipſa. Sic ſubſtantia, ſpiritus, & ſapientia, ſunt perfectiones ſimpliciter ſimplices; quia melius eſt eſſe ſubſtantiam, ſpiritum, & ſapientem, quam non eſſe.

Q. 4. *Quid eſt perfectio ſimplex?*

R. Eſt illa, quæ pugnat cum majori, vel æquali perfectione, diciturque a S. Anſelmo, loco mox laudato, ea, quæ non eſt melior ipſa, quam non ipſa. Unde calor, quia pugnat cum frigore, corpus cum ſpiritu, ſunt perfectiones ſimplices.

Q. 5. *Quotuplicis generis eſt perfectio ſimplex?*

R. Duplicis, alia ita pugnat cum æquali, ut nullam involvat imperfectionem, ut paternitas & filiatio in divinis, ambæ enim illæ perfectiones relative opponuntur: adeout perſona, quæ eſt Pater, non poſſit eſſe Filius: ſed nihil habent imperfecti; alia perfectio ſimplex habet admixtam imperfectionem, ut animal.

Q. 6. *Quotuplici modo perfectio aliqua poteſt contineri in alio?*

R. Triplici, nempe formaliter, eminenter, & virtualiter.

Formaliter perfectio continetur in alio, quando continetur ſecundum eſſentiam, & rationem ſuam formalem: ſic calor formaliter eſt in igne, ſanitas in animali.

Eminenter, quando non continetur ſecundum propriam rationem & formam, ſed nobiliori quodam modo. Sic anima vegetativa formaliter non eſt in homine; cum in eo unica ſit anima rationalis, & ſpiritalis: ſed ineſt eminentiori modo; quia virtus vegetandi nobilior eſt in anima rationali, quam in planta.

Virtualiter perfectio continetur in alio, quando illud, etiamſi non habet formam rei contentæ, habet tamen virtutem illam producendi; ſic Sol virtualiter eſt calidus; quia quamvis calore non afficiatur, cetera tamen calefacit.

Q. 7. *Quomodo omnes perfectiones continentur in Deo?*

R. 1. Perfectiones ſimpliciter ſimplices ſunt formaliter in Deo, quia Deus, utpote a ſe, eſt ens illimitatum, quo nihil melius cogitari poteſt: atqui melius eſt habere perfectionem ſimpliciter ſimplicem, quam non habere, eſſe v. g. formaliter ſpiritum, ſapientem, &c. quam non eſſe: Ergo.

R. 2. Perfectiones ſimplices, quæ nihil dicunt imperfectionis, ut paternitas divina, filiatio, & ſpiratio ſunt formaliter in Deo.

R. 3.

R. 3. Perfectiones ſimplices, quæ habent admixtam imperfectionem, ut corpus, animal, non ſunt formaliter in Deo, cum nullam admittat imperfectionem: ſed virtualiter, quia eſt fons & origo omnium perfectionum, & eminenter; quia creaturæ ſunt in illo nobiliori modo, quàm in ſeipſis.

Q. 8. *Deus, & omnes creaturæ ſimul ſuntne quid perfectius & melius, quàm Deus ſolus?*

R. Non ſunt quid melius intenſive; quia quidquid bonitatis eſt in creatura, reperitur in Deo vel formaliter, vel eminenter. Dicuntur tamen quid melius extenſive & materialiter; quia Deus ſeorſim ſpectatus eſt ſimplex unitas; ex collectione vero Dei, & creaturarum exurgit multitudo & numerus.

Dices: licet nummus argenteus eminenter contineat ſexaginta aſſes minutæ & vilioris monetæ, tamen ſexaginta aſſes additi nummo argenteo, ſunt aliquid extenſive & intenſive melius nummo argenteo ſeorſim ſpectato: Ergo licet Deus eminenter contineat omnes creaturarum perfectiones, attamen creaturæ Deo additæ efficient aliquid tum extenſive, tum intenſive melius.

Nego conſeq. Diſparitas eſt, quod etiamſi nummus argenteus tanti valeat quanti ſexaginta aſſes, non habet tamen valorem vilioris monetæ proprium, ſed alium æquivalentem. Aptior eſſet comparatio ducta ex corporibus quæ illuminantur a Sole; corpora enim illa lucida cum Sole conjuncta non faciunt aliquid lucidius, quàm ſit Sol ipſe ſolus.

Q. 9. *Quid ex his principiis concludendum eſt Theologo?*

R. Tria attentione digniſſima.

Primum. Quod non ſit beatior, qui plures creaturas cum Deo poſſidet, quàm qui Deum ſolum; quia non fruitur majori bono.

Secundum. Quod ordo caritatis exigat, ut ſolus Deus diligatur propter ſe, & cetera in ipſo, & propter ipſum, utpote quæ ſint participationes & emanationes illius infinitæ perfectionis, quemadmodum color eſt ratio àmandi omnia colorata quatenus colorata ſunt.

Tertium. Quod contra rationem, & ordinem caritatis peccet, qui ſe minus ſe felicem putat, quod alia,

quæ extra Deum cupis, non poſſideat. „ Qui aliud „ præmium petit a Deo, *inquit S. Aug. in Pſal.* 72. „ & propterea vult ſervire Deo, carius facit quod vult „ accipere, quam ipſum, a quo vult accipere. Præ- „ mium Dei ipſe Deus eſt: ſi aliud dilexeris, non erit „ caſtus amor, recedis ab igne immortali, frigeſces, „ corrumperis. *Perdidiſti omnes, qui fornicantur abs te.* „ Huic fornicationi contrarius eſt amor caſtus, qui „ dicit, mihi adhærere Deo bonum eſt: hoc eſt to- „ tum bonum; vultis amplius? doleo volentes.

Q. 10. *Eſſe perfectum eſtne Dei proprium?*

R. Perfectum in aliquo genere tantum, non eſt proprium Dei, homo enim & lapis ſunt perfecti unuſquiſque in ſuo genere; cum habeant quidquid ad ſuam integritatem requiritur. Perfectum autem in omni genere perfectionis eſt proprium Dei, quia nulla creatura poteſt eſſe a ſe, ſed eſſentialiter dependet, ac proinde limitata eſt in ſuis perfectionibus.

CAPUT IX.

De bonitate Dei.

Q. 1. *Quotuplex eſt bonum?*

R. Triplex, nempe abſolutum, relativum, & morale.

Q. 2. *Quid eſt bonum abſolutum?*

R. Idem eſt ac perfectum, ſoletque definiri id, cui nihil deeſt vel ex principiis eſſentialibus, ſi ſit bonum tranſcendens, quod eſt proprietas inſeparabilis cujuſque entis: vel ex principiis accidentalibus, ſi ſit bonum accidentale, ut eſſe ſapientem, ſanum, &c.

Q. 3. *Quid eſt bonum relativum?*

R. Eſt id quod conveniens eſt alteri, ut frigus aquæ, calor igni.

Q. 4. *Unde res habet, quod ſit conveniens alteri?*

R. Ex eo, quod eam perficiat: Ergo perfectivum eſſe, eſt eſſentia boni relativi; ideo enim frigus eſt conveniens aquæ, non igni, quia aquam perficit, non vero ignem.

Q. 5. *Quid eſt bonum morale?*

R. Eſt actio facta propter bonum finem, & cum debitis circumſtantiis.

Q. 6. *Deus eſtne bonus bonitate abſoluta & tranſcendentali?*

R. Cum bonitas tranſcendentalis, nihil aliud ſit ex dictis, quam ipſa rei perfectio, ſequitur Deum non ſolum eſſe bonum, ſed etiam ſummum bonum tranſcendentale; quia ſumma & infinita eſt ejus perfectio.

Q. 7. *Deus eſtne bonus relative?*

R. Maxime, quia eſt perfectivus omnium creaturarum, ac proinde ipſis convenientiſſimus, & maxime appetibilis. Ratio eſt, quia perfectio cujuslibet rei, eſt aſſimilari ſuæ cauſſæ; arca v. g. erit perfecta, ſi ſit ſimilis ideæ, quæ eſt in mente artificis. Cum ergo Deus ſit cauſſa rerum omnium, perfectæ erunt, ſi aſſimilentur Deo quantum natura earum capax eſt hujus ſimilitudinis.

Q. 8. *Deus eſtne bonus bonitate morali?*

R. Eſt; quia ſemper operatur propter bonum finem: nam Prov. 16. v. 4. *univerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus*, ac proinde propter finem ſumme bonum.

Dices: ille non eſt moraliter bonus, qui permittit multa peccata, quæ impedire poſſet: atqui Deus permittit multa peccata, quæ impedire poſſet: Ergo.

Diſt. maj. Si teneatur impedire, Concedo: ſi non teneatur, Nego maj. Porro Deus, utpote cauſſa univerſalis, non tenetur impedire ſingula peccata: ſed ſatis eſt, ſi auxilium præbeat aut præparet hominibus, quibus illa vitare poſſint, ſi velint.

Inſtabis: quilibet dominus tenetur impedire peccata ſubditorum, quantum fieri poteſt; ergo nulla ſolutio.

Diſt. antec. Quilibet dominus particularis, Concedo; ad hoc enim præpoſitus eſt, ut ſubditos ad Deum, qui eſt ultimus eorum finis, dirigat, removeatque quantum poteſt, ſalutis obices; Dominus univerſalis, & Creator, Nego antec. De ratione enim ſupremi motoris, eſt ut ſinat cauſſas ſecundas agere;

quæ cum ſint defectibiles , non mirum eſt , ſi aliquando deficiant.

Q. 9. *Deus eſtne bonus bonitate accidentali?*

R. Minime, quia nullum eſt in Deo accidens.

Q. 10. *Eſtne proprium Dei eſſe bonum per eſſentiam?*

R. Priuſquam reſpondeam , advertes aliquid dici bonum per eſſentiam duobus modis , 1. ut bonitas identificetur eſſentiæ , 2. ita ut ſit de eſſentia habere bonitatem , quæ nulla. eſt ſine exiſtentia . His præmiſſis,

R. Proprium Dei eſt bonum eſſe per eſſentiam ſecundum modo, quia illud dicitur bonum hoc modo, quod poſtulat eſſentialiter exiſtere , atqui ſolus Deus poſtulat eſſentialiter exiſtere: nam ex dictis exiſtentia eſt ſoli Deo eſſentialis. Hinc Chriſtus Luc. 18. ait ; *Nemo bonus, niſi ſolus Deus.*

Q. 11. *Omnia ſuntne bona bonitate divina?*

R. Nulla creatura eſt bona bonitate divina formaliter ; *cetera bona* , inquit S. Auguſtinus , *nonniſi ab illo ſunt , ſed non de illo* , alioquin creaturæ dii eſſent. Omnes autem creaturæ ſunt bonæ bonitate divina, tum efficienter, quia a Deo ſunt : tum exempliariter , quia in Deo ſunt omnium rerum exemplaria, quibus res aſſimilatæ, bonæ ſunt: tum finaliter, quia res omnes ſunt a Deo ordinatæ ad bonitatem divinam, tamquam ad ultimum finem.

C A P U T X.

De Sanctitate Dei.

Q. 1. QUid *eſt Sanctitas?*

R. Eſt perfecta puritas ab omni immunditia ſpiritali.

Q. 2. *Quomodo contrahitur illa immunditia?*

R. Deficiendo a ſummo bono , & adhærendo inferioribus.

Q. 3. *Quare contrahitur immunditia deficiendo a ſummo bono?*

R. Quia

R. Quia ſummum bonum eſt ultimus finis: deficere autem ab ultimo fine, eſt inordinatio quædam & defectus.

Q. 4. *Cur etiam contrahitur immunditia adhærendo inferioribus?*

R. Quia ſicut argentum, ſi miſceatur metallo ignobiliori, v. g. ſtanno, redditur impurum; ita animus inquinatur, dum amore adhæret rebus inferioribus, juxta illud Oſee 9. *Facti ſunt abominabiles, ſicut ea, quæ dilexerunt.*

Q. 5. *Quid inde ſequitur?*

R. Quod ſanctitas noſtra in caritate conſiſtat; per caritatem enim, ſi perfecta ſit, ut eſt in Beatis, immunes ſumus ab omni immunditia, quatenus virtus illa animam retrahit ab inferioribus, & perfecte unit Deo, qui eſt ſummum bonum. Perfecta ergo caritas, perfecta ſanctitas eſt, & inchoata caritas, inchoata ſanctitas.

Q. 6. *Sanctitas eſtne attributum divinum?*

R. Certum eſt eſſe, probaturque 1. ex Scriptura; 1. Reg. 2. *Non eſt ſanctus, ut eſt Dominus*. Exodi 15. *Magnificus in ſanctitate*. Iſaiæ 6. *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus exercituum.*

Probatur 2. ratione, quia Deus utpote ens a ſe eſt actus purus, ſimpliciſſimus, & immutabilis, ac proinde deficere nequit. Deus ergo ſanctus eſt per eſſentiam, & hoc illi proprium; creatura vero per participationem, quatenus per caritatem puritati increatæ unitur.

Q. 7. *Cur ſpiritus beati ſanctitatem divinam præ ceteris Attributis admirari, & ei acclamare referuntur?*

R. Duplex ratio afferri poteſt. Prima, quia ſanctitas eſt veluti pulchritudo, & fulgor incomprehenſibilis Dei naturæ, quam diximus eſſe actum puriſſimum, ſimpliciſſimum, & immutabilem. Secunda, quia per ſanctitatis participationem acceſſum habent ad Deum, & fiunt conſortes divinæ ejus naturæ, ac conſequenter ejus ſapientiæ, beatitudinis, immortalitatis, & aliarum perfectionum, quæ creaturæ communicari poſſunt. Temere ergo Lucifer ſpreta ſan-

ctitate dixit , *ſimilis ero Altiſſimo* , quia ad Dei ſimilitudinem nullus pervenit , niſi fiat particeps ejus ſanctitatis .

CAPUT XI.

De infinitate Dei.

Q. 1. QUid eſt infinitum ?

R. Secundum vim nominis eſt quod finem aut terminum non habet , definiturque ab Ariſtotele , id cujus quantitate aliqua accepta , ſemper aliquid extra ſumere licet . Quantitas autem alia dicitur molis , ut linea , corpus , de qua hic non agitur , cum Deus ſit incorporeus : alia virtutis , quo ſenſu dicitur magna fortitudo , magna ſapientia .

Q. 2. *Deus eſtne infinitus ?*

R. Infinitus eſt in eſſentia , & in virtute , juxta illud Pſal. 144. *Magnitudinis ejus non eſt finis.* Ratio autem patet ex dictis; Deus eſt ens neceſſarium , & illimitatum : ergo non poteſt inveniri finis aut terminus illius virtutis & perfectionis .

Dices: ſi daretur corpus infinitum, excluderet omnia alia corpora : ergo a pari ſi natura divina eſſet infinita, excluderet omnes naturas creatas.

Nego conſeq. & paritatem. Quod enim corpus infinitum (ſi daretur) excluderet quodcumque aliud corpus , id non repetendum eſt ex ratione infiniti , ſed ex impenetrabilitate . Unde ſi corpora ſpoliarentur ſua impenetrabilitate , poſſent eſſe plura in eodem loco , & ita corpus infinitum non excluderet alia , ſicut nec infinitus calor excluderet infinitam ſiccitatem .

CAPUT XII.

De immenſitate Dei.

Q. 1. *Quid eſt immenſitas Dei?*

R. Eſt illimitata diffuſio ſubſtantiæ divinæ, ſeu aptitudo coexiſtendi in infinitis locis.

Q. 2. *Immenſitas eſtne attributum diſtinctum ab infinitate?*

R. Ita eſt; quia per infinitatem præciſe concipitur natura divina nullum habere finem: per immenſitatem vero in nullo loco concludi, ſed ubique diffundi.

Q. 3. *Quotuplici modo res poteſt eſſe alicubi?*

R. Triplici, 1. per potentiam, quando ſcilicet virtus ejus operatur in aliquo loco, etiamſi ejus ſubſtantia non ſit ibidem; ſic Sol in cælo exiſtens dicitur per potentiam præſens terræ; quia virtute ſua terram illuminat, 2. per præſentiam, quando videt quæ fiunt alicubi, 3. per ſubſtantiam, quando ſubſtantia ejus locum implet.

Q. 4. *Quotuplici modo res poteſt eſſe alicubi per ſubſtantiam?*

Triplici 1. circumſcriptive, 2. definitive, 3. repletive.

Res eſt circumſcriptive in loco, cum per diverſas ſui partes reſpondet totidem loci partibus, ita ut ulterius non extendatur. Hic modus exiſtendi in loco proprius eſt corporum. Eſt definitive, cum tota eſt in toto loco, & tota in qualibet loci parte, nec alibi reperitur, quod convenit ſpiritibus; ſic anima rationalis tota eſt in toto corpore, & in qualibet ejus parte, nec extra reperitur. Eſt repletive, quando implet & continet omnia loca, iiſque tribuit virtutem locativam, nec in illis includitur.

Q. 5. *Deus eſtne ubique?*

R. De fide eſt Deum eſſe ubique.

Probatur 1. ex Scriptura, Job 11. *excelſior cælo eſt ... profundior inferno ... longior terra menſura ejus, & latior mari.* Pſalmus 138. *quo ibo a ſpiritu tuo, & quo*

& quo a facie tua fugiam? ſi aſcendero in cælum, tu illic es: ſi deſcendero in infernum, ades. Jer. 23. *cælum, & terram .... impleo.* Baruch 3. *magnus eſt, & non habet finem, excelſus & immenſus.*

Probatur 1. ex SS. Patribus.

S. Hilarius lib. 1. de Trin. *Deus eſt*, inquit, *ultra omnia, & omnia continet.*

Sanctus Auguſtinus lib. 8. de Gen. ad Litt. cap. 26. ſic ſcribit: „ Deus eſt extra omnia non excluſus, „ intra omnia non incluſus, ſupra omnia non ela- „ tus, ſubter omnia non depreſſus: interior omni „ rei, quia in ipſo ſunt omnia; exterior omni rei, „ quia ipſe eſt ſuper omnia. „ Similia habet S. Gregorius lib. 1. Moral. cap. 2.

Probatur 3. ratione, quia Deus, cum ſit ens a ſe, eſt illimitatus & infinitus in omni genere perfectionis: atqui magna eſſet imperfectio, ſi alicubi conſiſtens, locum ſuum deferre cogeretur, quemadmodum Angelus, aut homo, ut alibi præſentem ſe ſiſteret. Hoc agnoverunt ipſi Philoſophi, & in primis Ariſtoteles, ut ex Attico refert Euſebius lib. 15. Præparationis Evangelicæ.

Dices: Deus Iſaiæ 66. ait, *cælum ſedes mea, terra autem ſcabellum pedum meorum*, Gen. 18. v. 21. *deſcendam & videbo, utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint; an non eſt ita, ut ſciam.* In Evangelio quoque ſæpe legimus Filium exiiſſe a Patre, veniſſe in mundum, & Spiritum ſanctum deſcendiſſe. Denique conſtans eſt Sanctorum doctrina, Deum aliquando deſerre peccatorem, & ab eo recedere: Ergo Deus non eſt ubique.

Diſt. antec. Et hæc dicuntur figurata locutione & more humano, Concedo, & hæc dicuntur propria locutione, Nego antec. Itaque Deus aſcendit & deſcendit quando nova ſine ſui mutatione operatur, v. g. peccatorem juſtificat, juſtum uberiori auxilio adjuvat: recedit vero & deſerit, quando gratiam ſubtrahit, & opitulari deſinit. Damnati ſunt a Deo deſerti, Deus tamen in inferno adeſt, Pſal. 138. Sic animum dicimus receſſiſſe ab eo qui deliquium patitur,

tur, & redire, cum ſenſus conſueta officia repetunt: quamvis corpus informare non deſierit.

Q. 6. *Quomodo Deus eſt ubique?*

R. Primo, eſt ubique per præſentiam; quia omnia videt, Heb. 4. *Non eſt ulla creatura inviſibilis in conſpectu ejus; omnia autem nuda & aperta ſunt oculis ejus*. Et ratio eſt, quia omnia in omnibus operatur, nec poteſt homo inire conſilium, aut cogitare aliquid ſine Deo concurrente, ut patebit ex ſequenti reſponſione: Itaque

R. Secundo Deus eſt ubique per potentiam.

Probatur ex Scriptura, Act. 17. *in ipſo ... vivimus, & movemur, & ſumus*. Inſignis eſt ille locus, & ad probandam noſtram reſponſionem plene ſufficit. Namque 1. in ipſo vivimus, non localiter ſicut aves in aere, aut piſces in aquis; ſed efficienter ſicut anima efficit vitam corporis. *Vita corporis*, inquit S. Auguſtinus Serm. 161. alia 18. de verbis Apoſtoli, *anima eſt: vita animæ, Deus eſt*. Signa ergo vitæ in homine, & alio quovis vivente, non minus, immo magis ſenſibiliter Deum præſentem demonſtrant, quam ipſam animam, 2. in ipſo movemur, non ſolum quia dat omnibus creaturis virtutem agendi, ſed maxime quia immediate cum illis concurrit ad quamlibet earum operationem, quæ ideo æque dici poteſt operatio Dei, ac creaturæ. Neque vero propterea peccatum tribuendum eſt Deo, ſed creaturæ deficienti; quemadmodum claudicatio, licet ſit motus ab anima profectus, in tibiam tamen male diſpoſitam, non in ipſam animam eſt rejicienda: anima quippe non claudicat. 3. In ipſo ſumus, nimirum per conſervationem, quæ eſt continuata rei productio.

Hæc Dei præſentia in rebus elucidari poteſt ex iis, quæ docent Philoſophi de artium diviſione; aliæ, inquiunt, relinquunt opus poſt ſe, ut ars fabrilis, cujus opus, v. g. arca, eſt extra artificem, & remanet poſt ejus operationem: aliæ non relinquunt opus poſt ſe, ut ars ſaltatoria, cujus operatio eſt ordinata ſaltatio, & nullum opus. Porro ſicut ſaltatio, licet diſtinguatur a ſaltante, tamen nec eſſe, nec concipi

poteſt niſi in ſaltante: ita omnes creaturæ reſpectu Dei; quamvis earum eſſe non ſit pars divinæ ſubſtantiæ, ut blaſphemaverunt Manichæi; ab illa tamen inſeparabile eſt & dependens, non eo modo, quo lumen dependet a præſentia Solis & continuo ejus influxu, cum extra illam exiſtat, nempe in aere: ſed ſicut motus dependet a ſaltante, in quo ita neceſſario exiſtit, ut nonniſi in illo eſſe & concipi poſſit.

Ergo etiam ſi Deus oculis corporeis videri non poſſit, ſicut in ſe eſt, cum non ſit color; beatis tamen oculisæque ſenſibiliter videbitur præſens in motibus creaturarum, ac videtur amici animus per colloquia, & alia ſigna, quæ exhibet corporalis ejus præſentia, „ ſicut „ homines, *inquit S. Aug. lib. 22. de Civ. c. 29.* inter „ nos viventes, motuſque vitales exercentes mox ut „ aſpicimus, non credimus vivere, ſed videmus; ita „ quocunque ſpiritalia illa lumina corporum noſtro„ rum circumferemus, incorporeum Deum omnia re„ gentem, etiam per corpora contuebimur. „ Quod ſi ſenſus delectabiliter fruuntur præſentia amici ob eximias ejus animi dotes, quæ in verbis & aliis exterioribus ſignis elucent; quo modo non Beati, qui Deum, in omni genere perfectionis infinitum, & ideo ſumme dilectum, in omnibus creaturarum motibus præſentiſſimum ſunt conſpecturi? Nunc quidem plus valet, inquit S. Doctor, in nobis fides, qua credimus Deum in omnibus operari, quam rerum corporalium ſpecies, quam per oculos cernimus corporales. Tunc autem nullo opus erit ratiocinatio, & ex ipſa ſpecie corporali Deus illico cognoſcetur præſens, ac quodammodo ſentietur. Interim creſcat in nobis Dei amor, ſimulque creſcet ſpiritualis noſter intuitus, & ex præſentia Dei ubique operantis prælibabimus aliquid illius ſuavitatis, quam expertus eſt qui dixit, *Cor meum & caro mea exultaverunt in Deum vivum.* Pſal. 83.

R. 3. Deus eſt ubique per ſubſtantiam. Veritas reſponſionis patet ex dictis, tum præcedenti reſponſione, tum capite de ſimplicitate Dei; ſi enim Dei virtus diverſa non eſt ab ejus ſubſtantia; ubicunque adeſt illa, iſta quoque adſit neceſſe eſt: atqui virtus

Dei,

Dei non eſt diverſa ab ejus ſubſtantia: & ubique eſt. Ergo.

Confirmatur auctoritate veterum Theologorum. S. Anſelm. lib. de Incarn. c. 4. ſic ratiocinatur: *Idem eſt eſſe Dei & poteſtas ejus; ſicut itaque poteſtas Dei eſt ſemper & ubique; ita quidquid eſt Deus, ubique & ſemper eſt.* Et Hugo Victorin. lib. 7. eruditionis Theologicæ, *Si*, inquit, *Dei virtus ubique eſt, cum alia non ſit Dei virtus quam Deus: conſtat quod nuſquam deeſt... ubicunque præſens eſt opere, præſens etiam neceſſe eſt ut ſit deitate.*

Q. 7. *Quomodo ſubſtantia Dei præſens eſt ubique?*

R. Præſens eſt non circumſcriptive, cum non ſit corporea, & per partes extenſa; neque definitive, quia nullo loco concluditur; ſed repletive omnia loca non ſolum implens, ſed etiam in ſe continens ipſa, locorum locus, & cælis excelſior, & inferno profundior, ut dicitur Job 11.

Dices: Deus eſt omnipotens, quamvis non omnia producat: ergo a pari erit immenſus, etiamſi ſubſtantia ejus non omnia loca impleat.

Diſtinguo conſeq. etiamſi non omnia loca impleat poſſibilia, Concedo: actualia, Nego conſequens. Itaque ſicut Deus nec eſſet omnipotens, ſi omnia poſſibilia produceret, nec æternus, ſi omni tempori poſſibili correſpondere non poſſet; ita nec immenſus, ſi divina virtus ejus & ſubſtantia omnia loca poſſibilia implere nequiret. Quemadmodum ergo omnipotentia continuo influxu cuncta exiſtentia conſervat, & nihil factum eſt aut fieri poteſt, niſi per ipſum: ſic ſubſtantia divina omnia loca actu exiſtentia implet, poſſibilia vero in infinitum implere poteſt. *Dei ſubſtantia*, inquit S. Aug. l. contra Adimantum cap. 15. *cum tale ubique præſens ſit, nullo modo mutari poteſt de loco in locum.*

Inſtabis: non repugnat alterum mundum produci, in qua hypotheſi Deus ſine ſui mutatione inciperet eſſe ubi non erat: ergo nihil vetat, quominus dicatur ſubſtantia Dei nunc eſſe alicubi, nunc abeſſe.

Diſtinguo antecedens, inciperet eſſe, ubi non erat poſitive, Conc. ubi non erat negative, Nego antecedens.

dens. Dei ſubſtantia poſitive eſt alicubi, quando ſpatiis extra ſe poſitis coextenditur & coexiſtit, negative autem, cum Deo in ſe exiſtenti, & nuſquam abſenti nullus extra ipſum locus correſpondet. Quemadmodum ergo hic mundus non poteſt dici conditus ubi non erat Deus ipſe locorum locus, adeo ut rectius dicatur mundus eſſe in Deo ratione ejus immenſitatis, quam Deus in mundo, cum illo non includatur, ſitque juxta Tertullianum, extrema mundi linea; ſimiliter mundus alter poſſibilis non eſt, niſi in immenſitate divina, cui correſpondere inciperet, nec proinde Deus, ſed ipſe mundus mutaretur. Unde Sanctus Bernardus lib. 5. de Conſiderat. cap. 6. quærenti ubi erat Deus, antequam mundus fieret, reſpondet fuiſſe ubi nunc eſt, pergitque, „ Non eſt quod quæras ultra, ubi erat? Præter „ ipſum nihil erat: ergo in ſe ipſo.„ Ergo, inquam ego, ibi crearetur alter mundus, ubi Deus in ſeipſo eſt; quia præter ipſum nihil ibi eſt. Spatia extra hunc mundum mera ſunt otioſi ingenii figmenta ex S. Auguſtino lib. 11. de Civ. c. 5. non ſecus ac infinita tempora ante mundum conditum. *Si dicunt*, inquit, *inanes eſſe hominum cogitationes, quibus infinita imaginantur loca, cum locus nullus ſit præter mundum & reſpondetur eis iſto modo, homines inaniter cogitare præterita tempora vocationis Dei, cum nullum ſit tempus ante mundum.*

Q. 8. *Eſtne proprium Dei eſſe ubique?*

R. Eſſe repletive ubique eſt proprium Dei, quia ſolus Deus eſt ens illimitatum, & infinitum.

CAPUT XIII.

De Æternitate Dei.

Q. 1. QUid eſt Æternitas?

R. Definitur a Boetio, interminabilis vitæ tota ſimul & perfecta poſſeſſio.

Dicitur 1. *poſſeſſio*, id eſt, duratio, ſeu permanentia in ſuo eſſe; poſſidere enim dicitur, quaſi potens

ſede-

ſedere, quia poſſeſſor alicujus ditionis poteſt in ea ſedere, & permanere firmiter.

Dicitur 2. *vitæ*, ſcilicet ſpiritualis, ſeu intellectualis: tum quia in æternis idem eſt eſſe ac vivere, cum res æterna non ſit mutabilis; tum quia poſſeſſio propria eſt viventium vita rationali, aut intellectuali.

Dicitur 3. *interminabilis*, ut diſtinguatur æternitas a duratione creaturarum, quæ habuerunt ortum in tempore; hæc enim vox, *interminabilis*, ſignificat quod utraque termino caret, nempe fine, & principio durationis.

Dicitur 4. *tota ſimul*, quo differt æternitas a tempore, quod eſt eſſentialiter ſucceſſivum, & diviſibile in partes priores, & poſteriores. In æternitate nihil eſt præteritum, ait S. Auguſt. in Pſalm. 101. quaſi jam non ſit: nihil futurum, quaſi nondum ſit; ſed non eſt ibi, niſi eſt.

Dicitur 5. *perfecta*, ut diſtinguatur ab ævo, quod eſt duratio creaturarum, quæ licet ſecundum ſubſtantiam corruptibiles non ſint; tamen mutationi accidentali obnoxiæ ſunt. Angeli enim novos actus immanentes producunt, nempe novas cogitationes, novos voluntatis effectus, immo hæc particula oſtendit in hypotheſi, quod creatura exiſteret ab æterno, æternitatem ipſi proprie non convenire, quia æternitas ſtricte ſumpta eſt entis omnino immutabilis, omnis autem creatura mutabilis eſt, cum creatio ſit tranſitus a non eſſe ſimpliciter, ad eſſe ſimpliciter.

Q. 2. *Deus eſtne æternus?*

R. De fide eſt Deum eſſe æternum. Probatur 1. ex Scriptura, Deut. 32. *vivo ego in æternum*. Pſ. 101. *tu autem idem ipſe es, & anni tui non deficient*, 1. ad Tim. 6. v. 16. *qui ſolus habes immortalitatem*, id eſt, æternitatem; jam enim obſervavimus, quod in æternitate idem ſit eſſe, ac vivere: atqui Angeli, & Spiritus rationales, licet nunquam interituri ſint, tamen in mente Apoſtoli, non ſunt immortales; quia ſemper nec extiterunt, nec vixerunt, & a Deo annihilari poſſunt.

Probatur 2. ex Patribus. S. Gregorius Nazianz. Orat. 38. „ Deus, *inquit*, & erat ſemper & eſt, & erit:

„ vel,

„ vel ut rectius loquar, ſemper eſt; nam eſt & „ erit, rationi temporis congrua ſunt.

S. Aug. lib. 9. Conf. c. 10. „ fuiſſe & futurum eſſe „ non eſt in eo; ſed eſſe ſolum.

Boetius, de Conſolatione lib. 5. Proſa 6. „ Deum „ æternum eſſe cunctorum ratione præditorum com„ mune judicium eſt.

S. Anſelm. in Proſologio, „ nec tu habes partes, „ nec tua æternitas . . . ſed ubique totus es, & æter„ nitas tua, tota eſt ſemper.

Probatur 3. ratione; Deus ex dictis, eſt immutabilis: atqui mutaretur, niſi eſſet æternus, quia aut inciperet, aut deſineret eſſe.

Dices 1. Ibi datur ſucceſſio, ubi temporis præteriti, & futuri differentiæ occurrunt: atqui in duratione Dei ſucceſſione reperire eſt. Dicitur enim „ *in principio erat Verbum*, quod eſt præteriti temporis, & Apoc. 1. *qui eſt, & qui erat, & qui venturus eſt*: Ergo.

Diſtinguo majorem, ubi occurrunt differentiæ temporis formaliter, Conc. eminenter, Nego: Diſtinguo ſimiliter minorem, in duratione Dei differentiæ temporis occurrunt formaliter, Nego, nulla enim in Deo eſt ſucceſſio; eminenter. Conc. Deus enim ſua æternitate complectitur omnia tempora, quatenus reſpondet moribus, qui in diverſis temporis partibus fiunt, quod eleganter explicat S. Auguſt. Tract. 99. in Joann. his verbis, „ quamvis natura illa ineffabilis non re„ cipiat fuit, & erit; ſed tantum eſt, ipſa enim ve„ raciter eſt, quia mutari non poteſt: tamen pro„ pter mutabilitatem temporum, in quibus verſatur „ noſtra mortalitas, & noſtra mobilitas, non menda„ citer dicemus: fuit, erit, & eſt: fuit in præteritis „ ſæculis: erit in futuris: eſt in præſentibus: fuit, „ quia nunquam defuit: erit, quia nunquam dederit: „ eſt, quia ſemper eſt. Neque enim velut qui jam „ non ſit, cum præteritis occidit; aut cum præſenti„ bus velut qui non maneat, labitur: aut cum fu„ turis, velut qui non fuerat, orietur. Proinde cum „ ſecundum volumina temporum locutio humana va„ rietur, qui per nulla deeſſe potuit, aut poteſt, „ aut

„ aut poterit tempora ;' vera de illo dicuntur cujus-
„ libet temporis verba.

Inſtabis: generatio Verbi divini jam diu præteriit, nec poteſt Verbum dici hodie generari; alias non eſſet æternum.

Diſtinguo: non poteſt dici Verbum hodie generari, ſi per illud vocabulum, *hodie*, intelligatur illa pars temporis determinata, quæ fuit, excludendo præcedente, Concedo: nam generatio Verbi non ſolum eſt ante tempus præſens, ſed etiam ante omnia tempora præterita; ſi per, *hodie* intelligatur ipſamet duratio, quæ cum ſit entitas ſimpliciſſima, correſpondet omnibus partibus ſucceſſivis. Nego. Itaque generatio Verbi divini, quæ eſt æterna, etiam hodie durat, & in æternum perſeveratura eſt. Filius Dei ſemper generatur; ſemper actus eſt genitus. Unde Pater ad filium: *Filius meus es tu, ego hodie genui te:* neo generatio illa menſuratur tempore, ſed æternitate, immo eſt ipſa æternitas. Attamen in Scripturis explicatur per verbum temporis, præteriti, *erat*, ut intelligamus per, *erat*, non eſſe ſucceſſivam, ſed totam ſimul & completam, non unquam in motu, ſed in termino, nunquam *in fieri:* ſed ſemper *in facto eſſe*.

Urgebis: non poſſunt in inſtanti duo contradictoria ſimul eſſe vera: atqui ſi in æternitate non datur ſucceſſio, ſequitur in eodem inſtanti durationis duo contradictoria eſſe vera, v. g. quod Petrus in eodem inſtanti æternitatis non ambulet, & ambulet.

Diſting. maj. in eodem inſtanti virtuali, Conc. in eodem inſtanti reali, quod eminenter continet ſucceſſionem omnium durationum, Nego majorem. Itaque licet æternitas formaliter non ſit extenſa, tamen, eminenter, extrinſece, & connotative poteſt dici extenſa, quatenus ſcilicet rerum omnium tempora, quæ ſucceſſiva ſunt, ipſi correſpondent. Unde licet in eodem inſtanti reali æternitatis verum ſit Petrum ambulare & non ambulare, tamen id non eſt verum de inſtanti virtuali.

Dices 2. Illa duratio dicit ſucceſſionem, quæ ſuſcipit majus, & minus: atqui Deus hodie plus duravit, quam ante mille annos: Ergo.

Di-

Diſting. maj. quæ ſuſcipit majus, & minus intrinſece & formaliter, Conc. quæ ſuſcipit majus, & minus extrinſece tantum, & conotative, Neg. major. Etiamſi itaque dicatur Deus extitiſſe per longius ſpatium temporis noſtri, quam ante mille annos, hoc nihil reale ponit in Deo; quia per mille annos nihil acquiſivit, nihilque habet reale nunc, quod non ſemper habuerit. Atqui ad hoc explicandum, confert exemplum arboris ſtantis in littore alicujus fluminis: quemadmodum enim arbor illa variis partibus fluminis paullatim labentibus, eadem ſemper manet, nec quidquam acquirit niſi diverſos reſpectus, ſeu relationes præſentiæ ad diverſas fluminis partes, quæ ſucceſſive fluunt ad illius radices; ita creaturæ ſucceſſive correſpondent æternitati Dei, realiterque mutantur; Deus autem ſemper idem eſt, immotuſque manens dat cuncta moveri.

Q. 3. *Æternitas eſtne ita propria Dei, ut non poſſit convenire creaturæ?*

R. Affirmant Sancti Patres, qui unanimiter concludunt adverſus Arianos; Verum non eſſe creaturam, ex eo quod in Scripturis dicatur æternum. Et ratio eſt, quia quod eſt æternum, eſt immutabile, nec initium, nec finem habere poteſt ſive in ſuo eſſe, ſive in ſuis affectionibus, eadem ſemper ejus cognitio, idem amor interminabilis: atqui ſolus Deus eſt immutabilis: Ergo.

Dices, Deus eſt ab æterno omnipotens: Ergo ab æterno potuit producere creaturas.

Diſtinguo conſeq. potuit ab æterno producere creaturas in tempore, Conc. potuit producere in æternitate, Nego conſeq. hoc enim repugnat: quemadmodum etſi Deus ab æterno ſit omnipotens, non ſequitur, quod poſſit producere montem ſine valle. Porro mons ſine valle non magis repugnat, quam eſſe creatum & æternum ſimul.

CAPUT XIV.

De inviſibilitate Dei.

TRiplex poteſt eſſe alicujus rei viſio, ſcilicet abſtractiva, intuitiva & comprehenſiva.

Viſio abſtractiva habetur per alienam ſpeciem, ut cognitio animæ rationalis, quam haurimus ex ejus operationibus; ideo enim colligimus animam rationalem, quam non videmus, eſſe ſubſtantiam ſpiritalem; quia ſentimus illam ſpiritaliter operari.

Eſt intuitiva viſio, cum res videtur in ſe, & per propriam ſuam ſpeciem, quomodo ſenſus percipiunt ſua objecta, viſus colores, guſtus, ſapores, &c.

Comprehenſiva dicitur, cum res cognoſcitur non ſolum ut in ſe eſt, ſed inſuper ea omni claritate, & perfectione, qua cognoſcibilis eſt.

Diſcrimen viſionis intuitivæ & comprehenſivæ parebit quibuſdam exemplis, 1. eorum quorum alter habeat ſenſus, v. g. guſtum & olfactum ſubtiliores, alter magis obtuſos: ambo totum ſaporem & odorem percipiunt, cum omnes gradus ſaporis & odoris inviſibiliter moveant ad ſui perceptionem: unus tamen altero perfectius guſtat & olfacit. 2. Tota propoſitio per rationem probabilem cognoſcitur, mens enim apprehendit, prædicatum, ſubjectum, & utriuſque connexionem, in quibus tota conſiſtit: non comprehenditur tamen, quia amplius cognoſcibilis eſt, nempe per demonſtrationem. 3. Diſcipulus & magiſter percipiunt veritatem primorum principiorum, utpote quæ ſint per ſe evidenter & naturaliter nota; ſed magiſter longe perfectius illis cognoſcit, cum in illis videat concluſiones, quæ diſcipulum latent. Ex his autem facile colligitur, qui fieri poſſit, ut cum omnes beati Deum videant, ut eſt in ſe, alii aliis plenius illum cognoſcant; & ideo feliciores ſint.

Quæſtio hic non movetur de viſione abſtractiva; cum conſtet ex dictis de exiſtentia Dei, ex creaturis Deum naturaliter cognoſci; ſed de viſione duntaxat intuitiva & com-

& comprehenſiva, de quibus plura tractando occurrunt; 1. utrum Deus ſit naturaliter viſibilis & comprehenſibilis? 2. utrum ſupernaturaliter comprehendi poſſit ab intellectu creato? 3. an ſaltem videri queat ſupernaturali lumine? 4. utrum ſupernaturalis illa viſio poſſit haberi oculis corporis: 5. utrum aliquibus Sanctis ante mortem fuerit conceſſa? 6. utrum animæ ſeparatæ & omnino purgatæ beata illa viſione fruantur? 7. quot requirantur, ut intellectus creatus Deum intuitive videat? 8. utrum viſio beatifica ſit æqualis in omnibus? 9. unde repetatur viſionis inæqualitas? 10. quænam Beati in Deo videant & non videant?

§. I.

Utrum Deus ſit naturaliter viſibilis & comprehenſibiles.

DUbium eſſe non poteſt, quin Deus naturaliter ſeipſum plene cognoſcat & comprehendat; cum ejus cognitio ſit ipſamet ejus eſſentia, ac proinde infinita in omni genere perfectionis.

Nec dicas illud, quod comprehenditur, cognoſcentis cognitione finiri, ex ſancto Auguſtino; Deum vero, utpote infinitum, nulla cognitione finiri poſſe. Objectum enim dupliciter cognitione finiri poteſt: vel poſitive, quando cognitio, quæ de illo habetur, pertingit ad ultimum ejus terminum, quomodo quantitas bipedalis finitur cognitione illius, qui videt duo ejus extrema: vel negative, quando nihil eſt in objecto, quod non cognoſcatur plene & omni modo, quo cognoſcibile eſt; ſic in hypotheſi quod daretur linea infinita, Deus comprenderet illam, & cognitione ſua finiret, non quidem poſitive, quaſi extrema illius, quæ nulla ſunt, attingeret; ſed negative, quatenus omnimode cognoſceret illam infinitam. Porro Deus hoc poſteriori modo finitur cognitione ſua comprehenſiva; itaque.

Quæritur hic duntaxat de intellectu creato, ſive exiſtenti, ſive poſſibili, utrum naturaliter Deum videre & comprehendere poſſit?

Non

Non defuerunt qui illud affirmare auſi fuerunt: Quarto enim ſæculo nonnulli ex Arianis, dicti Eunomiani ab Auctore ſuo Eunomio, & Anomæi a dogmate, quo aperte pronunciabant Filium eſſe Patri diſſimilem; (cum alii Ariani illum ſubdole ſimilem confiterentur; ſed eo ſenſu, quo Adam legitur factus ad ſimilitudinem Dei) ἀνόμοιος, quippe diſſimilitudinem ſignificat: illi, inquam, dicebant, ſe Deum naturaliter plene cognoſcere & comprehendere. Contra hunc errorem ſtylum acuerunt SS. Patres, Baſilius, Gregorius Nazianzenus, Gregorius Nyſſenus, Chryſoſtomus, qui plures homilias habuit ad populum de incomprehenſibili natura Dei, Theodoretus, & alii.

Beguardi decimo quarto ſæculo errorem jampridem extinctum ex parte ſuſcitarunt, ac propterea damnati in Generali Concilio Viennenſi ſub Clemente V. Quare ad propoſitam quæſtionem.

R. De fide eſt Deum lumine naturali nec comprehendi, nec videri poſſe.

Probatur 1. ex Scriptura, Jo. 12. v. 21. *Qui diligit me ... manifeſtabo ei meipſum*. Rom. 6. v. 2. *Gratia Dei vita æterna*. 1. ad Timoth. v. 16. *Lucem inhabitat inacceſſibilem, quem nullus hominum vidit, ſed nec videre poteſt*.

Probatur 2. ex Patribus, qui Anomæis ſunt antiquiores.

S. Irenæus lib. 4. cap. 34. ſic ſcribit, *videbitur (Deus) in regno cælorum, ſpiritu præparante hominem in filium Dei*.

Origenes, lib. 1. de principiis cap. 1. *mens noſtra, inquit*, ipſum per ſe Deum ſicut eſt, non poteſt intueri.

Superflue proferentur Patrum textus, qui ex profeſſo errorem Anomæorum confutarunt, quoſque jam indigitavimus.

Probatur 3. ratione. Quia debet eſſe proportio inter facultatem cognoſcitivam & objectum cognoſcibile: atqui non eſt proportio inter Deum & intellectum creatum: Ergo.

Minor probatur. Quia facultas inferioris ordinis pro-

por-

portionem non habet cum objecto ſuperioris ordinis; v. g. ſenſus corporeus cum objecto ſpiritali, puta Angelo: atqui Deus, utpote actus puriſſimus, illuminatus & infinitus, eſt ſuperioris ordinis reſpectu cujuſque intellectus creati: Ergo ſicut oculus par non eſt, ut videat Angelum; ita nec intellectus creatus, ut Deum intuitive cognoſcat.

Confirmatur. Actus per ſe tendens ad viſionem beatificam, ut actus fidei, ſpei, & caritatis, eſt entitative ſupernaturalis, ut docent Theologi tractatu de Gratia, ergo a fortiori, ipſa viſio beatifica.

Dices 1. Ex Sancto Auguſtino lib. 4. de Civ. Dei cap. 27. peccatum eſt ſola cauſſa, cur Deum non videamus: ergo remoto peccato Deum naturaliter videremus.

Diſtinguo antecedens. Sola cauſſa moralis quatenus nos privat auxiliis, quibus finem ſupernaturalem, ad quem ordinati ſumus, obtineremus, Conc. cauſſa phyſica, quemadmodum qui alterius oculus erueret, aut clauderet: eſſet cauſſa cur ille non videret, Nego anteced.

Dices 2. Homo naturaliter conſequi poteſt ſuum finem, atqui ultimus hominis finis eſt viſio beatifica: Ergo.

Diſtinguo majorem. Suum finem naturalem concedo: ſupernaturalem, nego majorem. Porro viſio beatifica eſt finis ſupernaturalis.

§. II.

Utrum viſio Dei comprehenſiva ſupernaturaliter ſit homini poſſibilis.

Minime.

Probatur 1. ex Scriptura Job 9. *qui magna facit & incomprehenſibilia*. Jerem. 32. verſ. 19 *magnus conſilio, & incomprehenſibilis cogitatu*.

Probatur 2. ex Concilio Lateranenſi IV. cap. *Firmiter. Credimus*, inquiunt Patres, *quod ſit Deus incomprehenſibilis*.

Probatur 3. ex Patribus. S. Epiphanius hæreſi 90. ſic habet de Beatis, qui ita vident Deum, ut tamen illum non comprehendant. *Velnti ſi quis per anguſtum foramen cælum aſpiciat ac dicat, video cælum, non utique mentietur, videt enim revera cælum. Quod ſi quis acute ei dicat, non vidiſti cælum: neque iſte mentietur... quippe non vidit illius exporrectionem, neque altitudinem.*

Sanctus Auguſtinus ſerm. 117. alias 138. de verbis Domini, de Deo ait: *Quid mirum, ſi non comprehendis? Si enim comprehendis, non eſt Deus... attingere aliquantum mente Deum magna beatitudo eſt, comprehendere autem omnino impoſſibile.* His adde Patres, qui Anomæos impugnarunt; probant enim Deum nequidem ſupernaturaliter comprehendi poſſe; ut Sanctus Cyrillus Jeroſolymitanus Catecheſi 96. *qui ex Deo eſt*, inquit, *vidit Deum, cujus faciem ſemper Angeli vident in cælis; vident autem pro menſura ordinis ſui.* Et Sanctus Chryſoſtomus homil. 4. de incomprehenſibili Dei natura: *non de natura*, inquit, *humana ſolum ait, Deum nullus unquam vidit, ſed etiam de Virtutibus ſupernis..... hinc Evangeliſta neque ipſis Virtutibus ſuperis Deum eſſe comprehenſibilem dixit.*

Probatur 4. ratione. Quia nulla creatura eſt capax actus infiniti: atqui viſio Dei comprehenſiva eſt actus infinitus. Ergo.

Dices 1. Ex Apoſtolo 1. Corinth. 13. *tunc autem cognoſcam, ſicut & cognitus ſum:* atqui Apoſtolus cognitus erat viſione comprehenſiva: Ergo.

Diſtinguo majorem. Cognoſcam cum aliqua proportione ſicut cognitus ſum; quemadmodum alibi dicetur, quod videntes Deum ſimiles ei erimus, Concedo: ea omni claritate, qua cognitus ſum, Nego majorem.

Dices 2. Qui totum Deum vident, ii ſane illum comprehendunt: at Beati totum Deum vident: Ergo.

Diſtinguo minorem. Totum Deum vident ſine ea omni claritate, qua viſibilis eſt, Concedo: vident omni claritate, Nego minorem. Itaque Beati totum

Deum

Deum vident, cum ſit ens ſimpliciſſimum; ſed non vident eo omni modo, quo viſibilis eſt.

§. III.

Utrum viſio Dei intuitiva ſupernaturaliter ſit homini poſſibilis?

De fide eſt Deum a Beatis intuitive videri.

Probatur 1. ex Scriptura Matth. 5. *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt*. Illud autem dictum eſſe de viſione intuitiva intellexerunt Apoſtoli, nempe ſanctus Paulus 1. Cor. ubi ſic ſcribit: *nunc cognoſco ex parte: tunc autem cognoſcam ſicut & cognitum ſum*. S. Joann. Epiſt. 1. cap. 3. *Cum apparuerit*, inquit, *ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt*. Matth. 18. *Angeli eorum* (parvulorum) *in cælis ſemper vident faciem Patris mei, qui in cælis eſt*.

Probatur 2. ex Concilio Florentino ſeſſ. 26. in Decreto unionis cum Græcis, ubi ſtatuitur animas corporibus exutas clare intueri Deum ſicuti eſt. Idipſum jam definierat Benedictus XII. in Extravagante „*Benedictus Deus*.

Probatur 3. ex ſanctis Patribus.

S. Irenæus lib. 4. c. 37. „Homines, *inquit*, videbunt Deum & vivent per viſionem, immortales facti, & pertingentes uſque ad Deum.

S. Clemens Alexandrinus l. 6. Stromatum, explicans hunc Exodi textum, „nemo videbit faciem meam; & vivet, *ait*: perſpicuum eſt nullum unquam vitæ ſuæ (*mortalis*) tempore poſſe Deum clare comprehendere: qui autem ſunt mundi corde, Deum videbunt, poſtquam extremam perfectionem attigerint.„ Ubi videre, & comprehendere indiſcriminatim uſurpantur, nondum ſcilicet exortis hæreſibus, propter quas Patres deinceps cautius locuti ſunt.

S. Hieronymus lib. 1. in Iſaiam; „Homo, *inquit*; „Dei faciem videre non poteſt. Angeli autem etiam minimorum in Eccleſia ſemper vident faciem Dei. Et nunc

„in

„ in ſpeculo videmus , & in ænigmate tunc autem „ facie ad faciem , quando de hominibus in Angelos „ profecerimus . „

S. Auguſtinus Epiſt. 147. alias 112. ſic ſcribit : „ Deſiderium veraciter piorum, quo videre Deum cu- „ piunt, & inhianter ardeſcunt, non opinior in eam „ ſpeciem contuendam flagrat, qua, ut vult, apparet „ quod ipſe non eſt , ſed in eam ſubſtantiam , qua „ ipſe eſt quod eſt. *Et Epiſtola* 148. *alias* 111. ne- „ gare non poſſumus filios Dei viſuros Deum . „

Sanctus Greg. lib. 19. Mor. c. 28. „ Sciendum eſt, „ *inquit*, quod fuere nonnulli, qui Deum dicerent et- „ iam in illa regione beatitudinis in claritate quidem „ conſpici, ſed in natura minime videri , quos nimi- „ rum minor inquiſitionis ſubtilitas fefellit ; neque „ enim ſimplicis & incommutabilis eſſentiæ aliud eſt cla- „ ritas , & aliud natura . Sed ipſa Dei natura ſua clari- „ tas, ipſa claritas natura eſt..... ipſe (*Chriſtus*) „ pollicetur dicens : *: qui diligit me , diligetur a Patre* „ *meo, & ego diligam eum, & manifeſtabo ei meipſum* : „ ac ſi patenter dicat, qui in veſtra , reſtat ut in „ mea me natura videatis. „

Dices 1. 1. Timoth. 1. v. 18. Deus dicitur inviſi- bilis; & c. 6. v. 17. habitare lucem inacceſſibilem ; Ergo .

Diſtinguo antecedens . Juxta varias ſanctorum Patrum interpretationes, inviſibilis & inacceſſibilis oculis cor- poreis, ex Origene, concedo: oculis mentis , ſubdi- ſtinguo, naturæ viribus ex ſanctis Gregorio Nazianze- no, & Nyſſeno , concedo ; gratiæ beneficio , iterum ſubdiſtinguo , in hac vita cum S. Gregorio, concedo , in altra, ſubdiſtinguo , cum ſanctis Ambroſio & Au- guſtino, viſione comprehenſiva, Concedo : viſione in- tuitiva, Nego.

Inſtabis . Atqui ſoli Filio Pater viſibilis eſt , & inacceſſibilis etiam in altera vita . Nam Joann. 6. v. 46. legitur, *non quia vidit quiſquam Patrem, niſi is, qui eſt a Deo* . Et Joann. 1. v. 18. *Deum nemo vi- dit unquam : unigenitus Filius , qui eſt in ſinu Patris mei, ipſe enarravit* . Ergo.

Diſtinguo antecedens. Quiſquam hominum. Concedo; quia nondum cæli janua iis fuerat reſerata: quiſquam Angelorum, ſubdiſtinguo, vidit intuitive, Nego: vidit comprehenſive, Concedo: hoc enim eſt privilegium Unigeniti: qui eſt in ſinu Patris. Ita ſanctus Chryſoſtomus hom. 14. in Joann. „ In ſinu Patris eſſe *inquit*, majus quiddam eſt, quam videre. Qui „ enim tantum videt non habet exquiſitam ejus, „ quod vidit, cognitionem.

Inſtabis iterum? Atqui nemo Angelorum etiam intuitive Deum videt, ex 1. Petri c. 1. v. 12. ubi ſic legitur, *in quem deſiderant Angeli proſpicere*, is quippe non videt, qui videre deſiderat. Ergo.

Nego ſubſumptum, cujus confirmationem diſtinguo cum ſancto Gregorio lib. 28. Moralium c. 18. deſiderant proſpicere deſiderio excludente faſtidium, quomodo comedens, qui ad ſatietatem non pervenit, deſiderat comedere, Concedo: deſiderio excludente præſentiam & fruitionem, Nego. „ deſiderant igitur, *inquit Sanctus Doctor*, ſine labore, nam deſiderium ſatietas „ comitatur, & ſatiatur ſine faſtidio, quia ipſa ſa„ tietas ex deſiderio ſemper accenditur.

Dices 2. Sancti Patres, Ambroſius, Hieronymus, plerique Græci; ac præſertim ſanctus Chryſoſtomus & Theodoretus, negant divinam naturam unquam fuiſſe viſam, ſive ab hominibus, ſive ab Angelis. S. quidem Chryſoſtom. Hom. 14. in Joann. ſic ſcribit: „ id quod „ eſt Deus, non modo Prophetæ non viderunt, ſed ne„ que Angeli, neque Archangeli. „ Idem oratione 2. 3. & 4. de incomprehenſibili Dei natura, totus eſt ut illud ipſum probet. „ Quamobrem, *inquit oratione* 5. „ non de natura hominum ſolum ait, Deum nullus „ unquam vidit, ſed etiam de virtutibus ſupernis. „ Theodoretus autem in cap 14. Epiſtolæ 1. ad Cor. expendens illa Apoſtoli verba, *Tunc facie ad faciem: ait*, „ hic videmus Symbola Dominici corporis; illic „ autem ipſum Deum videbimus; id enim ſignificat, „ facie ad faciem. Videmus autem ejus, non quæ ſub „ aſpectum non cadit, naturam, quæ a nullo cerni „ poteſt: ſed eam quæ de nobis ſumpta eſt. „ Idem

repe-

repetit, & multis confirmat Dialogo primo cum Eutychianis. „ Si ergo, *inquit*, nec ab hominibus (dico „ ego nec ab Angelis,) videri poteſt divina natura, „ dic, quomodo in terra is viſus eſt, qui cerni & „ conſpici non poteſt? *Et infra*, ſic ergo de Ange- „ lis intelligamus audientes, *quod ſemper vident faciem* „ *Patris veſtri qui in cælis eſt*. Non enim vident di- „ vinam ſubſtantiam, quæ nec circumſcribi, nec com- „ prehendi, nec mente percipi poteſt: ſed ſpeciem „ quandam ipſorum naturæ accommodatam. Poſt In- „ carnationem vero viſus eſt, etiam Angelis, non in „ ſimilitudine gloriæ, ſed vero ac vivo utens, quaſi „ velamine carnis integumento.

Ergo viſio Dei intuitiva ex communi Patrum ſententia impoſſibilis eſt etiam ſupernaturaliter. Et hanc ſententiam amplexi ſunt Armeni & Græci ex Armacano lib. 14. de Quæſtiónibus Armenorum, & Guidone Carmelita in Summa de hæreſibus; cui etiam adhæſiſſe Petrum Abailardum teſtatur S. Bernardus Epiſt. 199.

Nego conſequentiam. Ad antecedens vero

R. 1. Duplici ex cauſſa veteres non ita identidem accurate fuiſſe locutos. 1. Quod cum Anomæis, qui perfectam & comprehenſivam Dei viſionem ſibi arrogabant, plerique decertarent.

Notum eſt autem Patres in ejuſmodi certaminibus, ab adverſariis ad extremas videri & penitus oppoſitas partes declinare. Annon viſus eſt Eutychianis Sanctus Cyrillus Alexandrinus negare in Chriſto duas naturas, cum contra Neſtorium unicam perſonam, eamque divinam aſſereret, & ſanctus Auguſtinus in hæreſim Manichæorum relabi, cum contra Pelagianos veritatem peccati originalis aſtrueret? 2. Quod, cum nemo negaret intuitivam Dei viſionem, ſecurius loquerentur, ut obſervat in ſimili caſu Sanctus Auguſtinus. Ita enim ſeſe intelligi arbitrabantur, quomodo in Eccleſia credebatur. His itaque præmiſſis,

R. 2. Diſtinguendo antecedens: ſubſtantia divina ne ab Angelis quidem videtur viſione exquiſita & comprehenſiva, ut contendebant Anomæi, Concedo: viſione intuitiva, juxta captum naturæ creatæ, & ſecun-

dum quendam condeſcenſum, ut loquuntur illi Patres, Nego antec.

Inſtabis 1. Atqui condeſcenſus, de quo loquuntur Patres laudati, ſimilis eſt condeſcenſui, quo Deus ſe videndum præbuit antiquis Patriarchis, ergo ſicut Patriarchæ per illum condeſcenſum non viderunt Dei ſubſtantiam, ita nec Angeli.

Diſtinguo ſubſumptum; ſimilis eſt cum aliqua proportione, ſeu analogice, Concedo: ſimilis eſt perfecte & univoce, Nego ſubſumptum; nam laudati Patres ſcribunt illum condeſcenſum eſſe ſecundum captum intuentium. Quis autem neget longe majorem eſſe capacitatem in Angelis beatis, quam in hominibus viatoribus? Condeſcenſus itaque reſpectu Patriarcharum excludit viſionem intuitivam, non vero reſpectu Angelorum.

Inſtabis iterum; Theodoretus in laudato Dialogo, ſcribit Angelos Deum non vidiſſe, niſi peracta Incarnatione: atqui peracta Incarnatione non vident Deum comprehenſive: Ergo ante Incarnationem nequidem intuitive viderunt.

Diſt. min. Comprehenſive non vident ſecundum naturam divinam, Concedo: ſecundum naturam aſſumptam, Nego min. Atqui ut percipiatur mens Theodoreti, obſervandum eſt ipſum diſputare cum Eutychiano, qui juxta ſectæ ſuæ dogma contendebat naturam humanam in Chriſto abſorptam fuiſſe a divinitate, ac conſequenter ſtatuebat Deum poſt Incarnationem viſum fuiſſe ſicut eſt in ſe, idque probat ex illo textu Baruch c. 3. *Poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus converſatus eſt*. Contra Theodoretus opponit verba Evangelii Joann. 1. *Deum nemo vidit unquam*, ex quibus concludit Patriarchas & Prophetas Deum non vidiſſe, niſi in aliena forma. Sed poſtquam Deus caro factus eſt, juxta illud Joann. 1. *Verbum caro factum eſt*, jam in terris viſus eſt, & in cælis Angelis apparuit; quæ Apoſtoli verba Theodoretus interpretatur de viſione comprehenſiva, quam non habuerant, priuſquam Deus fieret homo, quia hoc exquiſito modo cognoſci non poteſt, niſi ſecundum naturam a ſe aſſumptam: *non enim*,

in-

inquit, *vident divinam ſubſtantiam, quæ nec circumſcribi, nec comprehendi, nec mente percipi poteſt*. Et hæc ſcribendi ratio familiaris eſt aliis Patribus, qui diſertis verbis viſionem intuitivam Angelis concedunt; nam S. Clemens Alexandrinus, cujus luculentiſſimum teſtimonium in confirmationem noſtræ reſponſionis protulimus, eodem plane modo mentem ſuam, quo Theodoretus, aperit lib. 7. hypotipoſeon, ubi ſic habet, *apparuit Angelis, quippe inviſibilem divinitatis naturam ne illi quidem videbant. Itaque incarnatam viderunt*, ſcilicet comprehenſive.

Dices 3. Debet eſſe aliqua proportio facultatem inter & objectum; atqui nulla eſt proportio finiti ad infinitum, facultatis creatæ ad objectum increatum: Ergo.

Diſting. maj. Proportio habitualis, Concedo: entitatis, Nego maj.

Diſtinguo ſimiliter minorem, finiti ad infinitum nulla eſt proportio entitatis, Concedo: habitudinis, Nego min. Deus enim eſt veritas intelligibilis, mens vero humana eſt facultas intellectiva: atqui facultas intellectiva ordinem & habitudinem habet ad objectum intelligibile: Ergo.

Inſtabis. Proportio habitudinis, cum ſit relatio & quidem reſpectu ad objectum, fundatur in entitate proportionata: atqui ex conceſſis non eſt proportio entitatis Deum inter & mentem creatam: Ergo nec habitudinis.

Nego maj. effatum enim ailud, omnis relatio ſupponit fundamentum, reſtringitur ad omnem & ſolam relationem accidentalem, quæ advenit rei jam in ſuo eſſe conſtitutæ, propter vel eandem quantitatem, ſi ſit relatio æqualitatis, vel eandem qualitatem, v. g. albedinem, ſi ſit relatio ſimilitudinis. Sed extendi non debet ad relationes traſcendentes, puta facultatis ad objectum; cum enim ſint eſſentiales & quid primum in re; non eſt aſſignanda ratio cur rei alicui inſint, v. g. cur olfactus habitudinem & ordinem habeat ad odorem potius quam auditus, intellectus ad intelligibile, potius quam voluntas; ejuſmodi quippe relationes &

habitudines ſunt quid eſſentiale, ac proinde quid primum in qualibet re.

Inſtabis iterum. Major eſt diſtantia inter Deum & intellectum creatum, quam inter Angelum & oculum corporeum: atqui oculus corporeus nequidem ſupernaturaliter videre poteſt Angelum: Ergo neque intellectus creatus Deum.

Diſtinguo majorem, ut ſupra. Major eſt diſtantia entitatis, Concedo: habitudinis, nego majorem. In ejuſmodi igitur minus eſt ſpectanda entitas, quam habitudo; namque oculus & ſonus conveniunt in ratione entitatis corporeæ, & tamen oculus ne divinitus quidem poteſt percipere ſonos: quia ad illos nullam habet habitudinem, mens autem humana ex natura ſua tendit in verum, illudque percipere poteſt, naturaliter, ſi ſit verum naturale; ſupernaturaliter vero, ſi ſit ſupernaturale.

§. IV.

Utrum Deus ſupernaturaliter videri poſſit oculis corporeis?

Conſtat ex dictis de immenſitate Dei c. 12. p. 208. Deum oculis corporeis poſſe videri in affectibus, & quidem in hac mortali vita, eo clarius, quo anima abundatioris gratiæ auxilio illum ſæpius recogitat, & inſtantius deſiderat. Cum autem Beati in futura vita Angelis ſimiles effecti, Deum ubique præſentem operantem, mente ſemper conſpiciant, dubium non eſt quin futurum ſit ut in reſurrectione, quocunque converſuri ſint corporis oculos, illum ſenſibiliter præſentiſſimum habeant, & ejus præſentia ineffabiliter delectentur, „valde credibile eſt, *inquit ſanctus Auguſtinus l. 22. de Civ. Dei c. 29.* ſic nos eſſe viſuros mundana tunc corpora; ut Deum ubique præſentem, & univerſalia etiam corporalia gubernantem, per corpora quæ geſtabimus, & quæ conſpiciemus, quaquaverſum oculos duxerimus, clariſſima perſpicuitate videamus, non ſicut nunc inviſibilia Dei per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur, ubi plus in nobis valet fides, qua credimus; quam rerum corporalium ſpe-

„cies,

„ cies, quam per oculos cernimus corporales. Sed ſi-
„ cut homines inter quos viventes, motuſque vitales
„ exercentes vivimus, mox ut aſpicimus non credimus
„ vivere, ſed videmus, cum eorum vitam ſine corpo-
„ ribus videre nequeamus, quam tamen in eis per
„ corpora, remota omni ambiguitate conſpicimus: ita
„ quocunque ſpiritalia illa lumina corporum noſtro-
„ rum circumferemus incorporeum Deum omnia re-
„ gentem, etiam per corpora, contuebimur.

Tota igitur quæſtio eſt, num Deus oculis corporeis poſſit ſupernaturaliter videri ut in ſe eſt?

Reſp. Non poteſt.

Probatur 1. ex Scriptura, 1. Tim. 6. v. 16. *quem nullus hominum vidit, nec videre poteſt*. Hunc autem locum Origenes & ſanctus Hieronymus, ex S. Auguſt. epiſt. 148. alias 111. interpretantur de viſione per oculos corporis.

Probatur 2. ex Patribus.

Origenes l. 7. contra Celſum, *falſo*, inquit, *nobis imponit Celſus dicens nos ſperare corporeis oculis Deum eſſe viſuros*.

S. Auguſt. epiſt. 92. alias 6. idem diſerte negat, *hoc*, inquit, *oculus corporis videre neque nunc poteſt, neque tunc poterit*; ad quod probandum multa profert argumenta, refellitque contra ſentientes.

Cum autem ſanctus Doctor comperiſſet quemdam Epiſcopum aliter ſentientem, epiſtola, ut ipſi videbatur, aſperiori offenſum, aliam ad Fortunatianum Epiſcopum ſcripſit, quæ eſt 148. olim 111. in qua pro ſua ſingulari modeſtia, & imitando ſervandæ pacis ſtudio, veniam obnixe petit, explicatque quid in hac materia juxta rectam fidem tenendum, quidve illæſa fide liceat opinari. Fides exigit, ut Deum afferamus incorporeum, & nullo loco diſtantem ac circumſcriptum, ac proinde inviſibilem oculis corporis etiam immortalitate fruentis, cum nonniſi corpora aliquo loci intervallo ſeparata cernere queant. Utrum autem in reſurrectione tanta futura ſit corporum mutatio, ut oculis retenta propria ſubſtantia ſpirituales fiant, eamque virtutem accipiant, qua ipſammet Dei ſubſtantiam conſpiciant, unicuique liberum re-

ſinquit opinari quod veriſimilius ipſi videbitur ; & hanc quæſtionem problematice ita tractat, tum in hac epiſtola, tum in 147. alias 112. & 162. alias 161. ac denique l. 32. de Civ. Dei c. 29. ut ſemper propendeat in ſententiam negantem. Sed quia, inquit citato cap. 29. „ Spiritale corpus neſcimus quantos ha„ bebis acceſſus ; de re quippe inexperta loquimur, „ ubi aliqua quæ aliter intelligi nequeat, divinarum „ Scripturarum non occurrit, & ſuccurrit auctoritas, „ neceſſe eſt ut contingat in nobis, quod in libro „ Sapientiæ legitur, cogitationes mortalium timidæ, „ & incertæ providentiæ noſtræ.

Probatur 3. ratione; quam S. Auguſtinus urget laudata epiſtola 92. ſicut Deus non eſt ſonus ut poſſit auribus percipi, nec halitus, ut ſentiri poſſit olfactu; nec liquor, ut poſſit & bibi; nec moles, ut poſſit & tangi; ſic nec color aut lux corporea, ut poſſit & videri: *Cur ſolis oculis favent*, inquit S. Doctor *& invident cæteris ſenſibus?*

Dices: Job cap. 29. ait: *in carne mea videbo Deum meum, quem viſurus ſum ego ipſe, & oculi mei conſpecturi ſunt*. Ergo.

Diſtinguo antecedens cum S. Auguſtino, Deum Redemptorem & incarnatum, Concedo: Deum in propria divinitatis ſubſtantia, Nego antecedens.

§. V.

Utrum quibuſdam eximie Sanctis viſio Dei intuitiva ante mortem fuerit conceſſa?

DUo ſunt extra controverſiam, nempe illud beneficium extraordinarie a Deo concedi potuiſſe, & reipſa Chriſto Domino fuiſſe conceſſum, ut demonſtramus Tract. de Incarnatione, cap. 7. circa med.

Controvertitur autem in Scholis, num purus homo adhuc mortalis actu & de facto viſione Dei intuitiva aliquando fuerit potitus?

Affirmat S. Thomas 1. p. q. 12. art. 11. ad ſecundum, & 2. 2. q. 175. art. 3. de Moyſe & Apoſtolo, ubi

ubi pro ſua ſententia, quam amplexi ſunt Theolog. non pauci, laudat S. Auguſtinum lib. 12. de Gen. ad litt. & Epiſt. 147.

Communior tamen non ſolum Theologorum, ſed etiam Patrum ſententia, ac ideo noſtra, negat cuiquam mortalium conceſſam fuiſſe aliquando viſionem Dei intuitivam.

Probatur 1. ex Scriptura. Joann. 1. *Deum nemo vidit unquam*, 1. Timoth. 1. *nullus hominum vidit*. Evangelium autem Joannis, & Epiſt. 1. ad Timoth. ſcripta ſunt poſt Epiſtolam 2. ad Cor. in qua Apoſtolus refert ſe raptum fuiſſe uſque ad tertium cælum ſive Paradiſum. Ergo non vidit in illo raptu eſſentiam divinam, ſed eximias quaſdam revelationes accepit.

Nec dicas Paradiſi nomen in Scripturis ſumi pro viſione Dei intuitiva, ut patet ex verbis Chriſti ad Latronem, Luc. 23. *Hodie mecum eris in Paradiſo*; namque hujus votis varia eſt acceptio, Geneſ. 2. Adam translatus eſt in Paradiſum, Geneſ. 13. Terra Sodomorum vocatur Paradiſus, Eccl. 44. Enoch tranſlatus dicitur in Paradiſum. Quod autem 2. Cor. 12. non accipiantur pro viſione Dei intuitiva ſicut Luc. 23. ſuadent verba ipſiuſmet Apoſtoli, 1. Timoth. 6. *Nullus hominum* (Deum) *vidit*.

Probatur 2. ex Patribus.

S. Irenæus lib. 4. cap. 39. *Neque Moyſes*, inquit, *vidit Deum, neque Elias .... quæ autem ab iis videbantur, erant ſimilitudines claritatis Domini*.

Origenes in caput 6. Iſaiæ ſic ſcribit: *Dei faciem non vidit Iſaias, nec Moyſes. Poſteriora viderunt, ut ſcriptum eſt*.

S. Clemens Alexandrinus lib. 6. Stromatum, idipſum adſtruit: *Planum eſt*, inquit, *neminem unquam vitæ tempore poſſe Deum clare percipere*.

Tertullianus idem probat lib. contra Praxeam, & lib. 4. contra Marcionem cap. 22.

S. Athanaſius, & S. Gregorius Nazianzenus apud S. Auguſtinum Epiſtola 148. docent Deum non fuiſſe viſum, niſi in forma aſſumpta.

Sanctus Auguſtinus revera locis a S. Thoma ſu-

pra laudatis propendet in oppoſitam ſententiam; ſed tandem in libris, quos ſenex edidit, ut lib. 2. de Trinit. c. 16. lib. 10. de Civitate Dei cap. 13. noſtram ſententiam luculenter confirmat, „ Species qua viſus eſt, „ *inquit, lib.* 10. *de Civit.* Deus non erat; nam & „ loquebatur cum loquente Moyſe, & ei tamen dicebat, „ oſtende mihi temetipſum. *Et tract.* 3. *in Joann.* Quid „ vidit Moyſes? vidit nubem, Angelum... omnis illa „ creatura typum Domini ſui gerebat, non ipſius Do„ mini præſentiam exhibebat.... Reſponſum accepit: „ non potes videre faciem meam. Loquebatur ergo cum „ Moyſe Angelus, portans typum Domini... non erat „ illa ſubſtantia Dei.„ Denique lib. 2. Retract. cap. 24. ſic retractat, quæ in opere & Geneſi ad litteram ſcripſerat: „ in hoc opere plura quæſita quam inventa „ ſunt, & eorum, quæ inventa ſunt, pauciora firmata: „ cetera vero ita poſita, velut adhuc requirenda ſunt.

Dices 1. Videre Deum non in ænigmate, ſed facie ad faciem, eſt videre Deum intuitive, ſicut in ſe eſt: non enim aliis terminis Apoſtolus 1. Corinth. 13. exprimit verſionem beatificam: *non per ſpeculum*, inquit, *& in ænigmate, ſed facie ad faciem*. Atqui Moyſes vidit Deum non in ænigmate, ſed facie ad faciem. Sic enim legitur Exodi 13. verſ. 11. *Loquebatur autem Dominus ad Moyſen facie ad faciem, ſicut ſolet loqui homo ad amicum ſuum*. Et Num. 12. verſ. 6. 7. & 8. *Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, in viſione apparebo ei, vel per ſomnium loquar ad illum; at non tali ſervus meus Moyſes .... ore enim ad os loquor ei, palam, & non per ænigmata & figuras Dominum videt*. Ergo revera Moyſes vidit Deum ſicut in ſe eſt.

Reſpondeo 1. negari poſſe minorem: quia ex S. Stephano Act. 7. non Deus ipſe, ſed Angelus typum Dei gerens loquebatur Moyſi, ac proinde Moyſes ad ſummum vidit Angelum in propria ſubſtantia.

Reſpondeo 2. diſtinguendo majorem: videre Deum ſine ænigmate, ſed facie ad faciem, eſt videre Deum ſicuti eſt, ſi ſic videatur Deus in propria ſubſtantia, non vero in forma aſſumpta, concedo: ſi ſic videatur

in

in forma aſſumpta, quemadmodum Apoſtoli cum Chriſto conviventes videbant Deum ſine ænigmate, & facie ad faciem in humanitate aſſumpta, Nego maj. Porro Moyſes videbat Deum, ſeu Angelum non per figuras ſicut alii Prophetæ, v. g. per imaginarias viſiones, vel in ſpecie ignis, venti, &c. ſed in forma humana, & cum eo libere ac familiari quadam conſuetudine agebat.

Inſtabis: atqui Moyſes Deum vidit non tantum in forma aſſumpta, ſed in propria ſubſtantia: qui enim videt Deum in forma aſſumpta, videt Deum per figuram: atqui Moyſes ex citato textu Num. Deum vidit non per ænigmata & figuras: Ergo.

Nego ſubſumptum, cujus confirmationem diſtinguo videt Deum per figuram plenam, quemadmodum videt quis amici ſpiritum in ejus allocutione & aliis motibus corporis tanquam ſignis quibuſdam, Concedo: videt per figuram vacuam (quomodo videbant alii Prophetæ) quæ ita operationem Dei exprimebat, ut unum quid cum Deo moraliter non efficeretur, Nego.

Urgebis: Atqui Moyſes non ſolum ſpeciem illam exteriorem vidit, cum ea viſione non contentus, ultra petierit Exodi 33. v. 18. videre ipſam Dei gloriam, & Deus annuens voto illius reſponderit: *Ego oſtendam omne bonum tibi*; quid enim aliud eſt omne bonum, niſi eſſentia divina?

Nego ſubſumptum: vel enim Moyſes his verbis petiit duntaxat videre fulgorem vultus Angelici, quemadmodum Apoſtoli viderunt in monte fulgentem humanitatis Chriſti gloriam; namque Angelus in nube & caligine tunc loquebatur iratus ob grave populi idololatrici peccatum, propter quod initio ejuſdem capitis minatus fuerat ſe eum in itinere non præceſſurum, ſicut antea: vel Moyſes expetiit videre divinam eſſentiam, & illud reſponſum accepit a Domino, *non poteris videre faciem meam; non enim videbit me homo, & vivet*. Ergo per, *omne bonum*, quod hic promittit ſe oſtenſurum Moyſi, non intelligit niſi gloriam æternam, quantam mortalis oculus admitteret, & quæ voto & petitioni Moyſis abunde futurum eſſet ſatis.

Hæc vero erat gloria, & fulgor poſterioris partis, ſeu tergi corporis aſſumpti; nam anterior faciei pars radiantior, fulgidiorque erat, quam ut eam infirmitas illius humana ferre poſſet.

Dices 2. Sanctus Gregorius lib. 2. Dialog. c. 35. ſcribit facile fuiſſe beato Benedicto univerſum orbem videre, quia, inquit, *anima videnti Creatorem anguſta eſt omnis creatura*. Ergo ſanctus Gregorius exiſtimavit S. Benedictum in ſublimi ſua contemplatione pertigiſſe uſque ad divinæ eſſentiæ viſionem.

Negat conſequentiam Sanctus Thomas 2. 2. q. 180. art. 5. ad tertium; probatque ex verbis ipſiuſmet ſancti Gregorii, ſanctum Benedictum non in divina eſſentia, ſed in abundantiori lumine divinitus infuſo iſta percepiſſe; ſubdit enim, *quamlibet parum de luce Creatoris aſpexerit, brevi ei fit omne quod creatum eſt*.

§. VI.

Utrum animæ corporibus ſolutæ, quibus nihil expiandum ſupereſt, fruantur viſione Dei intuitiva ante reſurrectionem?

NEgarunt qui Græce Kiliaſtæ, Latine Millenarii dicti ſunt a dogmate, quo ſtatuebant poſt reſurrectionem futurum ſpatium quoddam mille annorum, quibus Sancti una cum Chriſto in terris regnarent, antequam ad conſpectum Dei in cælo reciperentur.

Duplex autem extitit Millenariorum claſſis.

Alii, quorum auctor fuit infamis Cerinthus Simonis Magi diſcipulus, docuerunt ſuperſtitibus Apoſtolis, illud temporis intervallum traducendum in ſplendidioribus epulis, nuptiis, ac libidinibus explendis, & juxta Judæorum fabulas, Templum Jeroſolymitanum magnificentius inſtaurandum, legem Moſaicam, & ſacrificia reſtituenda. His adhæſerunt ſaltem ex parte ſecundo ſæculo Marcionitæ ex Tertulliano lib. 3. adverſus illos, & Apollinariſtæ ex S. Baſilio epiſt. 252. Gregorio Nazianzeno Orat. 51. & Hieronymo, l. 18. in Iſaiam.

Alii, qui prodierunt ſecundo ſæculo, nonniſi delicias innoxias & conſuetas admiſerunt, & ea quæ de reſtituenda Synagoga prædicebat Cerinthus de Chriſto & Eccleſia ſpiritualiter interpretabantur, ex cap. 20. Apoc. in quo ſic legitur, *& vidi . . . animas decollatorum propter teſtimonium Jeſu . . . . & regnaverunt cum Chriſto mille annis. Ceteri mortuorum non vixerunt, donec conſummarentur mille anni. Hæc eſt reſurrectio prima.*

Hujuſce erroris fabricator fuit Papias Epiſcopus Hyerapolitanus, vir mediocris admodum ingenii, ex Euſebio lib. 3. hiſt. cap. 39. ſed cum fuiſſet quondam auditor S. Joannis Apoſtoli, ut refert S. Irenæus lib. 6. cap. 33. plurimos etiam eruditione, & ſanctitate conſpicuos in ſuam opinionem adduxit, nempe S. Juſtinum, S. Irenæum, Tertullianum, Lactantium, Severum Sulpicium, & aliquando S. Auguſtinum, ut ipſemelius jam ſentiens fatetur lib. 20. de Civ. Dei cap. 7. Tertullianus tamen & S. Auguſtinus in illo ficticio regno nonniſi delicias ſpirituales agnoſcebant. Martyrum inſuper animas Tertullianus in libris de anima & reſurrectione, a communi lege excipiebat, & exiſtimans illas ſtatim ab exitu viſione beatifica donati.

Vigilantius quarto ſæculo, licet illud mille annorum regnum rejecerit, negavit tamen ex S. Hieronymo libro, quem contra eum ſcripſit, Sanctorum animas ante reſurrectionem ad Dei viſionem admitti, voluitque illas interim vel in ſinu Abrahæ, vel in aliquo refrigerii loco, vel ſubter aram Dei quieſcere.

In hanc ſententiam Joannes XXII. inclinavit ſæculo decimo quarto, ut patet ex ejus publicis Sermonibus, qui Catholicorum aures graviter offenderunt. Profeſſus eſt tamen in pleno Conſiſtorio omnia a ſe hactenus prolata fuiſſe ad veritatem duntaxat indagandam, nec quidquam definiiſſe. Hujus profeſſionis meminit Benedictus XII. ſucceſſor Joannis XXII. cujus verba refert in ſuo Diplomate dato Avenione anno 1335. quin ipſe Joannes morti proximus ſinceræ ſuæ fidei hoc teſtimonium reliquit anno 1334. *Fatemur, & credimus, quod animæ ſeparatæ a corporibus ſunt in cœlo, & vi-*

dent;

dent Deum & divinam eſſentiam facie ad faciem, ac clare, in quantum ſtatus & conditio compatitur animæ ſeparatæ. Conſule laudatum Benedicti XII. Diploma.

Vigilantii ſententiam amplexi ſunt Lutherus prælectione in Geneſim, Calvinus lib. 5. Inſtit. cap. 23. num. 6. & Sociniani in vindiciis Chriſtianæ Confeſſionis cap. 25.

Contra hos omnes errores, ad propoſitam quæſtionem

R. 1. Figmentum eſt & mera fabula illud mille annorum regnum, quod Kiliaſtæ inducunt.

Probatur 1. Ex Scriptura. Matth. 22. v. 30. *In Reſurrectione neque nubent, neque nubentur, ſed erunt ſicut Angeli Dei in cælo*. Luc. 1. v. 33. *regni ejus non erit finis*, quas voces Concilium Conſtantinopolitanum primum Symbolo inſeruit adverſus Apollinariſtas, qui cum Millenariis regnum Chriſti mille annorum ſpatio circumſcribebant, Rom. 14. v. 17. *Non eſt regnum Dei eſca & potus*. 1. Theſſ. cap. 4. v. 15. & 16. juſti ſtatim poſt Reſurrectionem viſionem Dei in cælo conſequentur; *mortui, qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi: deinde nos, qui vivimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur cum illis in nubibus obviam Chriſto in aera, & ſic ſemper cum Domino erimus*.

Probatur 2. ex Patribus.

Cajus Romanæ Eccleſiæ Presbyter auctor inſignis 2. & 3. ſæculi apud Euſebium lib. 3. Hiſt. cap. 28. ex profeſſo ſcripſit contra Cerinthum: „ portenta, *inquit*, commentus nobis introducit, affirmans poſt „ Reſurrectionem regnum Chriſti in terris futurum.„

Origenes prologo in Cant. & lib. 2. de Principiis cap. 12. confutat commentum illud millenarii regni: „ & hoc, *inquit*, conantur auctoritate Prophetica con„ firmare ... & de novo quoque Teſtamento vocem „ proferunt Salvatoris ... *quia non bibam ex hoc ge„ nimine vitis, uſque dum bibam illud vobiſcum in re„ gno Patris mei*. Addunt quoque illud quod Salvator „ Beatos dicit eos, qui nunc eſuriunt & ſitiunt, pol„ licens quia ſaturabuntur. Hoc ita ſentiunt, qui „ Chriſto quidem credentes; Judaico autem ſenſu Scri„ ptu-

„ pturas intelligentes, nihil ex his dignum divinis
„ pollicitationibus præſumpſerunt. „

S. Dionyſius Alexandrinus tertio mediante ſæculo, compoſuit opuſculum adverſus S. Irenæum, ex S. Hieronymo, præfatione ad lib. 18. in Iſaiam, & ex Euſebio, duos libros adverſus quendam Epiſcopum Ægyptium nomine Nepotem, qui Millenariorum errorem reſtituere auſus fuerat. „ Cauſſam ſcribendi, *inquit*
„ *Euſebius*, præbuit Nepos quidam Epiſcopus Ægy-
„ pti, qui promiſſiones ſanctis hominibus factas in
„ divinis voluminibus, Judaico ſenſu exhibendas do-
„ cebat, & neſcio quod mille annorum ſpatium cor-
„ poralibus refertum deliciis in hac terra fore affir-
„ mabat, cum ex Apocalypſi opinionem ſuam ſtabili-
„ re ſe poſſe exiſtimaret ..... hunc ergo Dionyſius
„ in libris de Promiſſionibus acriter impugnat. „

Huc adduci debent, quæ in confirmationem ſecundæ noſtræ reſponſionis producemus.

Dices 1. Apoc. 20. fit mentio duplicis Reſurrectionis. Prima eſt Juſtorum, qui regnabunt cum Chriſto mille annis. Secunda impiorum, quo conſequetur illud temporis intervallum: Ergo juſti, reſumptis corporibus, cum Chriſto mille annis regnabunt in terra.

Nego conſeq. Namque Regnum illud mille annorum, de quo cit. Apoc. loco, eſt totum illud temporis ſpatium, quod a primo Chriſti adventu (in quo ligatur Satanas juxta illud Jo: 12. v. 31. *Nunc judicium eſt mundi; nunc princeps hujus mundi ejicietur foras*, ut ſicut prius graſſari nequeat) uſque ad ſecundum protenditur. Reſurrectio autem prima eſt animarum juſtificatio, de qua Chriſtus ait Jo: 5. v. 24. *qui verbum meum audit, tranſit a morte ad vitam*; & Apoſtolus Coloſſ. 3. v. 1. *Si conſurrexiſtis cum Chriſto*, &c. Ita S. Auguſtinus lib. 20. de Civ. cap. 7. & alii communiter.

Porro Millenariorum error in eo poſitus erat, quod ſtatuerint poſt corporum Reſurrectionem exactumque judicium univerſale, Prædeſtinatos una cum Chriſto in terris regnaturos mille annorum ſpatio priuſquam conſpectu Dei fruituri in cælos reciperentur.

Jam

Jam vero S. Joannes perſpicue docet illud mille annorum regnum præcedere adventum Antichriſti, ac proinde Reſurrectionem Juſtorum: *cum*, inquit, *conſummati fuerint mille anni, ſolvetur Satanas*, &c. Finita autem perſecutione Antichriſti, v. 13. *dedit mare mortuos, qui in eo erant, mors & infernus dederunt mortuos ſuos, qui in ipſis erant; & judicatum eſt de ſingulis ſecundum opera ipſorum, & infernus & mors miſſi ſunt in ſtagnum ignis. Hæc eſt mors ſecunda*. Itaque juxta S. Joannem, Antichriſtus propugnabit adverſus Sanctos, multoſque ſeducet, 2. deſtruetur cum omni ſuo exercitu, 3. reſurgent mortui, & ſine intervallo judicabuntur ſecundum opera ſua. Ergo S. Joannes nedum favet Millenariis, quin illorum errorem funditus ſubvertit.

Dices 2. Matth. 26. v. 29. ait Chriſtus *non bibam amodo de hoc genimine vitis uſque in diem illum, cum illud bibam vobiſcum novum in regno Patris mei*: Ergo, inquit S. Irenæus, promittuntur Apoſtolis novæ deliciæ corporales in novo Chriſti regno.

Nego conſequentiam. Namque duplex eſt interpretatio hujuſce loci, quæ nullatenus favet Millenariis. Prima eſt S. Chryſoſtomi, & quorumdam, qui illum intelligunt de tempore, quo Chriſtus poſt Reſurrectionem cum Apoſtolis converſatus eſt bibens, & manducans. Secunda, eaque communior, eſt eorum, qui accipiunt illa verba in ſenſu metaphorico, quomodo dicitur Luc. 22. v. 2. *Ego diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi Pater meus, regnum, ut edatis & bibatis ſuper menſam meam in regno meo*.

Dices 3. Niſi admittatur regnum, de quo eſt controverſia, ſtare nequit Chriſti promiſſio Apoſtolis facta, Matth. 19. v. 29. *Omnis, qui reliquerit ... patrem, aut matrem, aut uxorem, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit*: Ergo.

Nego anteced. 1. Quia centuplum in præſenti vita promittitur, ut patet ex cap. 10. v. 30. Marc. *Centies tantum*, inquit, *nunc in tempore hoc cum perſecutionibus*, & Luc. 18. v. 30. *multo plura in tempore hoc*:

Er-

Ergo 2. Quia qui hæc ad litteram accipiunt, *non intelligunt*, inquit S. Hieronymus, *quod ſi in ceteris digna ſit retributio, in uxoribus appareat turpitudo, ut qui unam pro Domino dimiſerit, centum recipiat in futuro*: adde, & centum Patres aut Matres, quod repugnat, & eſt prorſus impoſſibile. Promiſſio itaque juxta S. Doctorem ſpiritualiter accipienda eſt, ſcilicet quod qui carnalia pro Salvatore dimiſerit, ſpiritalia quæ longe magis mentem reficiunt ac delectant, ſit habiturus. Unde Apoſtolus, Philipp. 3. *quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus ſum detrimenta propter Chriſtum*. 2. Corinth. 9. *quaſi triſtes, ſemper autem gaudentes; tanquam nihil habentes, & omnia poſſidentes*, & cap. 7. ejuſdem epiſtolæ, *in omni tribulatione ſuperabundo gaudio*; ita in ipſo implebatur Chriſti verbum Marci 10. *nemo eſt, qui non accipiat centies tantum in tempore hoc cum perſecutionibus*. Mitto quod qui omnia propter Chriſtum relinquunt, multo plura & majora a Fratribus charitatis officia recipiant, ut videre eſt in Religioſis. Conſtat ergo fictitium eſſe mille annorum Regnum poſt Reſurrectionem; ſed reſtat difficultas, num animæ plene purgatæ ad conſpectum Dei in cælo recipiantur ante reſumpta corpora, cui ut fiat ſatis.

R. 2. De fide eſt animas Piorum, quibus nihil ſupereſt expiandum, ſimul ac corpore ſolutæ ſunt, in cælum admitti, ibique frui intuitiva Dei viſione. Ita enim definitum eſt in Concilio generali Florentino ſeſſ. 25. ex communi Latinorum & Græcorum conſenſu. Præiverat anno 1279. Secundum Concilium Lugdunenſe etiam generale in formula fidei, quam Latini ſimul & Græci profeſſi ſunt. Et hoc ſupponit Concilium Tridentinum ſeſſ. 25. de invocatione Sanctorum, quia una cum Chriſto regnant.

Probatur definitio 1. ex Scriptura. Luc. 23. v. 42. Chriſtus votis Latronis annuens reſpondet. *Amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradiſo*. 2. Cor. 5. *Scimus*, inquit Apoſtolus, *quoniam ſi terreſtris domus hujus habitationis diſſolvatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, æternam in cælis* .... *au-*

dentes igitur ſemper ſcientes quoniam dum ſumus in corpore, peregrinamur a Domino: per fidem enim ambulamus, & non per ſpeciem: audemus autem, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari a corpore, & præſentes eſſe ad Dominum. Hic Apoſtolus clare pronunciat, diſſoluta terreſtri domo, ſe ſtatim futurum præſentem ad Dominum, & quidem in cælis, & obſcuritati fidei viſionem, quæ eſt per ſpeciem, mox ſucceſſuram. Apoc. 7. ait S. Joannes: *Vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat .... ſtantes ante thronum ... hi ſunt qui venerunt de tribulatione magna, & laverunt ſtolas ſuas, & dealbaverunt eas in ſanguine Agni.*

Probatur 2. ex Traditione, quam Novatores contendunt per tria priora ſæcula pro Millenariis militare; indeque contra Catholicos conficiunt argumentum, ut ipſis videtur, ineluctabile, traditionem generatim ſumptam non poſſe ſtatui pro regula fidei; cum ex ea non poſſint proferri, niſi teſtimonia plerumque falſa, & in errorem inducentia, ut videre eſt in ea, de qua agitur, materia. Quare operæ pretium eſt, ut ſolito accuratius reſponſionem noſtram Traditione ſtabiliamus, præſertim vero trium priorum ſæculorum, quibus Adverſarii affirmant errorem Millenariorum prævaluiſſe.

E' PRIMO SÆCULO.

NOvatores ne unum quidem pro ſua cauſſa teſtem proferunt: nos vero pro noſtra tres inſignes; ſcilicet S. Clementem, S. Pauli diſcipulum & adjutorem, Phil. 3. & B. Petri poſt Linum in Sede Romana ſucceſſorem: S. Ignatium, tertium poſt S. Petrum Antiochenæ Eccleſiæ Epiſcopum: & Hermam, cujus meminit Paulus cap. 16. ad Romanos.

S. itaque Clemens in priore epiſtola ſic ſcribit ad Corinthios: *Accipiamus præ oculis noſtris bonos Apoſtolos. Petrus ... multos ſuſtinuit labores, atque ita Martyr effectus diſceſſit ad debitum gloriæ locum: Paulus patientiæ præmium obtinuit.*

S. Ignatius Romæ martyrio functus anno 107. in

epiſt.

epiſt. ad Rom. *Sinite me*, inquit, *ferarum eſcam fieri, per quas licet Deum adipiſci .... ſinite purum lumen haurire. Meus amor crucifixus eſt, & non eſt ignis amans ullam aquam, ſed vivens & loquens in me: Veni ad Patrem.* Ergo ſperabat fore ut ſtatim a morte Deum adipiſceretur, & purum lumen conſpiceret, veniretque ad Patrem.

Hermas in opere apud veteres celebratiſſimo, quod Paſtoris nomine inſcribitur lib. 3. ſimilitudine 8. diſert docet omnes qui pie obeunt, pœnitentibus exceptis, jam in cælis coronari.

Univerſalis ergo, & conſtans primi Sæculi Traditio fuit nemine Catholicorum refragante, animas plene purgatas, ſtatim ad Dei conſpectum admitti, contra vero Adverſariorum ſententia neoterica eſt, & ab Apoſtolis minime tradita.

E' SECUNDO SÆCULO.

ADverſarii pro Millenariorum ſententia, quam ex parte amplectuntur, ut diximus, proferunt quidem Papiam Hierapolitanum, & S. Juſtinum Martyrem, qui dubiam hujus Sæculi traditionem reddere nequeunt, cum illam ex pluribus, iiſque inſignibus ejuſdem ætatis teſtibus confirmare liceat.

Non Papias, qui ex Euſebio ſupra citato fuit mediocris ingenii, & cap. 20. Apoc. quo tanquam fundamento opinionem ſuam ſtabiliebat, male intellexit; legenti enim patebit, ut jam obſervavimus, B. Apoſtolum eo loci deſtruere errorem Millenariorum & Calviniſtarum, nedum ipſis faveat.

Non S. Juſtinus, quippe qui ita mentem ſuam exponit, ut fateatur plures ſibi adverſari. Sic enim habet dialogo cum Tryphone: *Confeſſus ſum tibi, & ante me quidem & alios eadem mecum ſentientes arbitrari id* (*regnum mille annorum*) *futurum: multoſque etiam, qui puræ piæque Chriſtianorum ſunt ſententiæ, hoc non agnoſcere.* Quem locum novus quidam Kiliaſta contra fidem omnium exemplarium interpolare auſus eſt, particula negante inſerta, ita ut le-

legat, *qui non puræ piæque ſunt Chriſtianorum ſententiæ*.

Nec dicas S. Juſtinum in eodem dialogo pronuntiare eos non eſſe Chriſtianos, qui dicunt animas mortuorum ſtatim in cælo recipi; ibi enim agit contra negantes futuram aliquando corporum reſurrectionem, atque inde ſtatuentes ſolam animam fore remunerandam. Verba illius ſunt: *qui dicunt non eſſe reſurrectionem mortuorum, verum ſimul atque moriuntur, animas ipſorum in cælos recipi, ut exiſtimetis eſſe Chriſtianos*.

Teſtes autem Traditionis hujus Sæculi ſunt.

Primus, S. Polycarpus, Smyrnenſis Epiſcopus & B. Joannis diſcipulus, qui in epiſtola ad Philippenſes apud Euſebium lib. 3. hiſt. cap. 36. de Paulo & ceteris Apoſtolis ſic ſcribit, *non fruſtra concurrerunt; ſed in fide ac juſtitia ingreſſi, ad locum ſibi a Deo debitum pervenerunt*.

Secundus teſtis eſt Eccleſia Smyrnenſis, quæ apud eundem Euſebium de obitu S. Polycarpi ſic ait: *per tolerantiam, devicto injuſto Præſide, immortalitatis corona recepta, cum omnibus Apoſtolis omnibuſque juſtis exultant, Deum glorificat*.

Tertius, Auctor Actorum S. Symphoroſæ & ſeptem ejus filiorum martyrum circa ann. 120. qui eadem ætate vixit. *Elegerunt*, inquit, *magis decollari, quam vinci. Paſſi mortem, inter Angelos cum Rege æterno vita fruuntur in cælis*.

Quartus, Athenagoras, qui eodem ſæculo egregiam pro Chriſtiani apologiam exaravit, in qua ſic loquitur: *Perſuaſi ſumus, nos hac mortali defunctos vita, alteram hac terreſtri longe meliorem, nempe cæleſtem, eſſe victuros, ut apud Deum & cum ipſo ſimus*.

Quintus eſt Cajus, Eccleſiæ Romanæ inſignis Preſbyter ſupra laudatus, qui ex profeſſo contra Millenarios ſcripſit tertio ineunte ſæculo: ac proinde cum in ſecundo floruerit, conſtantem illius Traditionem teſtatam facit.

E' TER-

E TERTIO SÆCULO.

NUmerantur pro Millenariorum ſententia S. Iræneus, Tertullianus, & Nepos Epiſcopus Ægypti. Quanquam Tertullianus a Calviniſtis & aliis Millenariis diſſentit; quippe qui, ut ſupra obſervavimus, animas Martyrum ſtatim in cælum avolare agnoſcat. Sanctus etiam Iræneus lib. 5. c. 35. fatetur, quemadmodum S. Juſtinus ſupra, alios tunc temporis extitiſſe, qui ſibi adverſarentur.

His opponuntur

Primo, S. Clemens Alexandrinus lib. 5. Strom. „Clarum eſt, *inquit*, neminem unquam vitæ tempore Deum „evidenter comprehendere: qui autem mundo ſunt „corde, Deum videbunt, poſtquam ad extremum finem pervenerint.

Secundo. Origenes S. Clementis olim auditor lib. 6. contra Celſ. ait, „ poſt exactos labores ejus vitæ ac „certamine ſperamus nos in cælum evaſuros. „Scripſit quoque ex profeſſo contra Millenarios, lib. 2. de Principiis cap. 12. ex quo nonulla ejus verba ſupra protulimus, pag. 230.

Tertio. S. Dionyſius Alexandrinus, qui opuſculum adverſus S. Iræneum edidit ex S. Hieronymo, & duos libros adverſus Nepotem, ex Euſebio eadem pagina laudato.

Quarto. S. Cyprianus in exhortatione ad martyrium, circa finem, quanta dignitas, *inquit*, & quanta ſecuritas ... claudere in momento oculos, quibus homines videbantur & mundus, & aperire eoſdem ſtatim, ut Deus videatur. *Et lib. de mortalitate*, amplectamur diem, qui ſignat ſingulos domicilio ſuo, qui nos iſthinc ereptos Paradiſo ſtatuit, „& regno cæleſti.... magnus illic nos carorum numerus expectat, parentum, fratrum ... Illic glorioſus Apoſtolorum chorus.

Quinto. S. Methodius Martyr apud Photium: „Fluxa hac, *inquit*, brevique vita diſſoluta, habebimus „ad Deum habitationem ante reſurrectionem.

Ex

Ex his perſpicuum eſt Millenariorum opinionem ſecundo duntaxat ſæculo natam , non prævaluiſſe in tertio , nec impediiſſe quominus Apoſtolica Traditio lucis ſuæ radios quaquaverſum diffunderet.

E QUARTO SÆCULO.

OPponuntur Lactantius eloquentia quidem percelebris , at rerum Theologicarum non admodum peritus ; Victorinus Petabionenſis Epiſcopus , eruditionis expers , ex S. Hieronymos Epiſtola ad Magnum ; Severus Sulpicius , qui tamen de S. Martino ſcribit : *Martinus hic pauper & modicus , cælum dives ingreditur* , aſſeritque ipſum poſt mortem viſum fuiſſe, cum in cælum avolaret . Quid vero ejuſmodi Scriptorum teſtimonia, niſi leves admodum nubeculæ in meridiana luce , quæ uberius effulſit quarto ſæculo & ſequentibus ? Tot enim Apoſtolicæ Traditionis teſtes proferunt , ut vix eorum nomina appellare, nedum ſingulorum verba referre liceat. Inter ceteros numerantur S. Athanaſius in vita S. Antonii ; Ephrem Tractatu de vita Religioſa ; Baſilius hom. in ſanctam Julitham ; Gregorius Nyſſenus orat. in laudem Pulcheriæ , & in encomio ſancti Ephrem ; Gregorius Nazianz. orat. in laudem S. Baſilii ; Hilarius in Pſal. 1. Ambroſius Epiſt. ad Theſſal. de Acholio ; Epiphanius hær. 78. Chryſoſtomus hom. 10. in 2. ad Cor. Hieronymus lib. contra Vigilantium , & Epiſt. ad Marcellam de obitu Lætæ ; Auguſtinus lib. 20. de Civ. c. 7. & in Pſal. 119. quæ autem occurrunt , difficilia in ſanctis Hilario , Ambroſio, Auguſtino, & Bernardo, ſolventur in reſponſionibus ad objectiones.

Probatur 3. ratione . Animæ impiorum a corporibus ſolutæ ſtatim torquentur, Job 21. *ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt*. Luc. 16. anima divitis cruciabatur in flamma . Ergo a fortiori. Juſtorum animæ debitam ſibi mercedem ante Reſurrectionem accipiunt ; Deus enim propenſior eſt ad remunerandum , quam ad puniendum.

Nec dicas in veteri teſtamento malos ſtatim poſt

mor-

mortem pœnas luiſſe, cum tamen bonis præmium differretur: hoc enim ex eo contingit, quod nondum propalata eſſet Sanctorum via; nec cælum Adami peccato clauſum, a Chriſto fuiſſet reſeratum.

Solvuntur objectiones.

OBjicies 1. Matth. 20. Denarius nonniſi inclinato ad veſperam die omnibus ſimul operariis diſtribuitur: atqui hora illa vulgo intelligitur finis mundi, quo juſtis debita merce rependetur: Ergo.

Nego min. Is enim eſt ſcopus parabolæ, ut oſtendatur Judæos, qui priores ad divinum cultum acceſſerunt, non plus accepturos quam Gentiles Chriſtianos, licet tempore poſteriores, & in ultima mundi ætate Deo ſervire cœperint. Mercedem ſimul accipiunt; quia cælum non fuit reſeratum niſi in morte Chriſti, clavis enim cæli fuit Sanguis ejus. Unde Apoſtolus de Sanctis Patriarchis ait Heb. 11. v. 39. *Hi omnes teſtimonio fidei probati, non acceperunt repromiſſionem .... ut non ſine nobis conſummarentur.* Sancti autem a morte Chriſti acceperunt mercedem ſero, ſeu in fine vitæ temporalis incompletam, ut interpretantur Sancti Baſilius, Hieronymus, & Fulgentius, ſeu in fine mundi completam, juxta Sanctos Hilarium & Gregorium.

Inſtabis: atqui non accipiunt in fine vitæ temporalis; nam Apoc. 6. v. 9. animæ Martyrum non in cælo, ſed ſub altari deliteſcunt, *vidi*, inquit S. Joannes, *ſubtus altare animas interfectorum propter verbum Dei ... & clamabant voce magna dicentes: Uſquequo Domine, non judicas & non vindicas ſanguinem noſtrum de iis qui habitant in terra? & datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ, & dictum eſt illis ut requieſcerent adhuc tempus modicum, donec compleantur conſervi & fratres eorum, qui interficiendi ſunt ſicut & illi:* Ergo.

Nego ſubſumptum: Tum quia altare: de quo ſæpe fit mentio in Apocalypſi, in cælo ſemper viſum eſt: Ergo & animæ Martyrum ſub illo collocatæ: tum quia c. 7. eædem animæ in circuitu throni laudem Dei concinunt cum ſpiritibus cæleſtibus. Dicuntur autem ſub

alta-

altari tanquam ſub principe Chriſto, qui eſt ſupra, velut agnus occiſus, cujus virtute & merito ſeipſos in ſacrificium Deo obtulerunt. Dantur ſingulis ſtolæ albæ, ſcilicet incompleta felicitas, donec, perfecto ſalvandorum numero, in Reſurrectione completam accipiant.

Inſtabis iterum: 1. Cor. 15. Nulla eſt juſtorum merces, ſi reſurrectio mortuorum non eſt: *Ergo*, inquit Apoſtolus, *& qui dormierunt in Chriſto, perierunt. Si in hac vita tantum in Chriſto ſperantes ſumus, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus.* Longum eſſet referre alios textus, in quibus Scriptura ſuſpendit bonorum remunerationem uſque ad ultimum Chriſti adventum: Ergo.

Diſt. antec. Si reſurrectio mortuorum non eſt ſperanda, Conc. ſi reſurrectio mortuorum eſt futura & ſperanda, Nego antec. Eodem modo ſolve, quæ ex Chryſoſtomo in hunc locum ſolent objici. Pugnat enim Apoſtolus contra eos, qui docebat, vel animam perire cum corpore, quorum hæc erant verba v. 32. *manducemus & bibamus, cras enim moriemur*, vel nullam eſſe Reſurrectionem, præter eam quæ ſit in Baptiſmo & juſtificatione. Quod ſi ita eſt, reponit Apoſtolus, perierunt ergo, qui in Chriſto dormierunt, noſque adhuc ſuperſtites, qui omni hora periclitamur, ſpoliamur, vapulamus, & blaſphemamur tanquam mortalium ſceleſtiſſimi, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus. In priori hypotheſi quod anima cum corpore pereat, veritas concluſionis, quam elicit Apoſtolus, evidentiſſima eſt: In poſteriori vero, quod anima ſuperſtes, corpus ſemel amiſſum nunquam reſumptura ſit, probatur concluſionis Apoſtolicæ veritas; quia corpori propter Dei obſequium tam dura paſſo juſta debetur merces, quæ ſi denegetur, animæ ſimiliter denegari neceſſe eſt: par enim utriuſque ratio. Deinde ea eſt animæ & corporis connexio, ut ex unius ſorte alterius ſors certo colligatur, ſatiſque fuerit Chriſto probare, Matth. 22. v. 31. & 32. animas cum corporibus non interire, ut evinceret contra Sadducæos futuram eſſe corporum Reſurrectionem: quam argumentandi rationem prius uſurpaverat, ſcripto lib. 2. Machab. c. 12. verſ. 43. & 44. ſed ſtabilita fide Reſur-

rectio-

rectionis futuræ, Apoſtolus locum dubitandi non relinquit, 2. Cor. 5. quin animæ Piorum dum peregrinantur a corpore, præſentes ſint ad Dominum, domumque habeant non manufactam æternam in cælis.

Ideo autem Scriptura communis Reſurrectionis diem, & ſecundum Chriſti adventum frequentius ob oculos ponit: tum quia homini legitime certanti corona debetur, anima autem ſeparata homo non eſt, ſed hominis pars: tum quia, cum Chriſtiani multa corpore paterentur in ipſis Religionis noſtræ exordiis, futura aliquando corporis felicitate erant ſæpius erigendi, tum maxime quia in hac vita pietatis ſtudium juſtis plerumque vertitur in deriſum & opprobrium, nec in morte reſtituitur honos, qui eorum virtuti debebatur: contra vero peccatorum proſperitas etiam uſque ad ſepulcrum habetur in pretio, & laude; *vidi impios ſepultos*, inquit Sapiens Eccl. 7. *qui etiam cum adhuc viverent, in loco ſancto erant, & laudabantur in civitate quaſi juſtorum operum*. Contra ſcandalum tam grave, quo ipſæ columnæ leguntur in Scripturis quodammodo commotæ, firmandi erant fideles continua Reſurrectionis, & judicii extremi commemoratione; *tunc enim ſtabunt juſti*, Sapient. 5. *in magna conſtantia adverſus eos qui ſe anguſtiaverunt ... videntes autem turbabuntur timore horribili ... dicentes intra ſe, pœnitentiam agentes, & præ anguſtia ſpiritus gementes: Hi ſunt, quos habuimus aliquando in deriſum & in ſimilitudinem improperii. Nos inſenſati vitam illorum æſtimabamus inſaniam .... ecce quomodo computati ſunt inter filios Dei*. Hæc virtutis incentiva, hæ Chriſtianorum voluptates, & ſpectacula. *Quæ tunc ſpectaculi latitudo*, inquit Tertullianus cap. ultim. de ſpectaculis: *Quid admirer? quid rideam? ubi gaudeam? ubi exſultem ſpectans tot ac tantos Reges, qui in cælum recepti nuntiabantur, cum ipſo Jove & ipſis ſuis teſtibus in imis tenebris congemiſcentes? Item Præſules, perſecutores Dominici nominis, inſultantibus contra Chriſtianis, liqueſcentes? Quos præterea ſapientes illos Philoſophos coram diſcipulis ſuis una conflagrantibus erubeſcentes, quibus nihil ad Deum pertinere ſuadebant? quibus animas aut nullas, aut non ad priſtina corpora re-*

dituras affirmabant ? etiam Poetas ad Rhadamanti, nec ad Minois, ſed ad inopinati Chriſti tribunal palpitantes ? Tunc magis Tragædi audiendi, magis ſcilicet vocales in propria calamitate. Tunc Hiſtriones cognoſcendi ſolutiores multo per ignem. Tunc ſpectandus Auriga in flammea rota totus rubens .... hæc jam quodammodo habemus per fidem ſpiritu imaginante repræſentata.

Inſtabis 3. 1. Cor. 3. omnes probandi ſunt igne conflagrationis, quæ præcedet Judicii diem, *uniuſcujuſque opus, quale ſit*, ait Apoſtolus, *ignis probavit*: atqui nemo admittitur ad viſionem beatificam, quin prius probatus fuerit: ergo ante univerſalem mundi conflagrationem nullus hominum videbit Deum.

Diſt. maj. Omnes, quos univerſalis conflagratio reperiet in corporibus agentes, illo igne probandi ſunt, Concedo: plus enim vel minus pro venialium peccatorum gravitate aut multitudine in illa conflagratione cruciabuntur; omnes omnino, etiam ii, qui olim fuerint carne ſoluti, adeout in Purgatorio remaneant, purgandi duntaxat in generali mundi conflagratione; quemadmodum ſæculo proxime elapſo quidam Thomas Anglus docuit, Nego maj. Hæc enim opinio pugnat contra conſtantem univerſalis Eccleſiæ Traditionem. S. Cyprianus ep. 52. interpretans de carcere purgatorio hæc Chriſti verba, Matth. 5. *Non exies inde, donec reddas noviſſimum quadrantem*, ait: *aliud miſſum in carcerem non exire inde, donec ſolvas noviſſimum quadrantem; aliud ſtatim fidei & virtutis accipere mercedem; aliud pro peccatis longo dolore cruciatum emendari, & purgari diu igne; aliud peccata omnia paſſione purgaſſe*. Ergo, juxta doctrinam beati Martyris, animæ e Purgatorio exeunt, ſicut debitor e carcere, ſtatim atque ſoluta ſunt debita: alioquin fruſtra preces, oblationes, & eleemoſynæ, quas pia mater Eccleſia a primis ſæculis ſolicite offerre conſuevit pro defunctorum requie, ut teſtantur ſancti Ephrem in ſuo Teſtamento, Ambroſius in obitu Theodoſii, Auguſt. lib. de cura pro mortuis. Hinc merito Concilium Lugdunenſe ſecundum, anno 1279. Benedictus XII. in ſua Bulla *Benedictus* anno 1335. & Concilium Florentinum con-

confirmarunt formulam profeſſionis fidei, in qua Clemens IV. definierat anno 1267. animas, quæ poſt contractam peccati maculam ſunt purgatæ, in cælum mox recipi. Nec prætermittendum eſt Academiam Pariſienſem anno 1665. coegiſſe Baccalaureum revocare propoſitionem, qua in ſua Theſi cum gravi omnium offenſione, aſſeruerat non eſſe omnino certum animas e purgatorio ſolvi ante extremum Judicii diem.

Objicies 2. S. Hilarius in illud Pſal. 138. *ſi deſcendero in infernum, ades*, ſic ſcribit, humanæ iſta lex neceſſitatis eſt, ut conſepultis corporibus, ad inferos animæ deſcendant. Ergo.

Diſt. antec. Deſcendant ibi non remanſuræ uſque ad diem Judicii, Concedo: ibi remanſuræ, Nego antec. Sanctus itaque Hilarius cum Tertulliano, lib. de anima cap. 55. exiſtimavit omnium defunctorum animas ad inferos deſcendere, quod *Dominus*, inquit, *ad conſummationem veri hominis non recuſavit*; ſed ſicut Chriſtus cælum ſtatim aſcendit, ita & animæ plene purgatæ.

Inſtabis: S. Hilarius in Pſal. 120. docet animas Juſtorum in ſinu Abrahæ collocari, donec *introeundi rurſus in regnum cælorum tempus adveniat*. Et lib. 11. de Trinit. de ultima judicii die loquens, ait: *Tradet autem Chriſtus Deo Patri regnum, & tunc quum regnum Deo tradiderit, Deum videbunt*: Ergo prius non videbunt.

Nego conſeq. Sanctus enim Hilarius regnum Chriſti diſtinguit a regno Patris: primum extendit uſque ad diem Judicii, quo illud Patri tradet 1. Cor. 15. ſecundum nunquam finiendum auſpicatur a die Judicii. Scribit autem electos ſimul in illud ſecundum regnum rurſum introire, quod ſupponit eos ſeparatim in illud jam fuiſſe ingreſſos, & ſinum Abrahæ in lege nova eſſe ipſum cælum; ait enim in Pſal. 119. *Chriſti conſortium mors acquirit*. Et in Pſal. 65. *Martyres in cæleſtis domicilii habitationem introierunt*.

Objicies 3. S. Ambroſius lib. de bono mortis c. 10. docet animas in certis quibuſdam habitaculis & promptuariis uſque ad diem Judicii contineri. Ergo.

Nego conſeq. Ipſe enim Sanctus Doctor ſtatim ad-

dit illas manſiones eſſe in cælis apud Patrem, ut habetur Joann. 14. v. 2.

Inſtabis. Idem Ambroſius lib. de Cain cap. 2. ſcribit animam corpore ſolutam, futuri Judicii ambiguo ſuſpendi.

Diſtinguo. Suſpenditur ambiguo die Judicii extremi, Concedo: neſcit enim diem qua Chriſtus veniet: ſuſpendit ambiguo ſuæ beatitudinis, Nego. Sanctus enim Doctor Epiſt. 16. ad Theſſal. ſcribit Acolium defunctum eſſe poſſeſſorem civitatis æternæ, quæ in cælo eſt, omnia jam ipſi eſſe aperta, & videre facie ad faciem.

Objicies 4. S. Auguſtinus ſerm. 299. definit omnes Sanctos poſt reſurrectionem ſuam ſabbathiſmum in terra cum Chriſto eſſe acturos; antequam in cælum admittantur.

Reſpondeo, nos ſupra monuiſſe S. Auguſtinum aliquando verſatum in errore Millenariorum, ut ipſe agnoſcit lib. 20. de Civit. Dei cap. 7. ubi meliora jam ſentit; ſicut & c. 13. lib. 1. Retract. c. 14. enarrat. in Pſal. 116. lib. 1. de peccatorum meritis, & lib. 4. contra Julianum cap. 8. de parvulis ſtatim a Baptiſmo morientibus, ait: *intrant in regnum Dei, ubi ſit eis æternitatis ſalus & agnitio veritatis.*

Inſtabis: S. Auguſtinus Enchiridii cap. 109. ſic habet: *tempus quod inter hominis mortem & ultimam reſurrectionem interpoſitum eſt, animas abditis receptaculis continet, ſicut unaquæque digna eſt vel requie, vel ærumna.* Eadem repetit lib. 1. de Civ. c. 13. & lib. 12. cap. 9. Ergo ante reſurrectionem animæ piorum non exeunt in cælum.

Reſpondeo, S. Auguſtinum revera fuiſſe ancipitem de loco ſanctarum animarum, quamvis certus eſſet de earum felicitate, quemadmodum firmiter credens peccatum originale contrahi, dubitabat tamen de modo, quo contraheretur, quia Scriptura ejuſmodi circumſtantias non æque clare ac res ipſas definit.

Ac primo quidem pro certo habuit ſanctas animas a Chriſti adventu ad inferos non deſcendere, ſic enim ſcribit lib. 20. de Civit. Dei, cap. 15. *non abſurde credi vide-*

videtur antiquos etiam ſanctos, qui venturi Chriſti tenuerunt fidem, locis quidem a tormentis impiorum remotiſſimis, ſed apud inferos fuiſſe ... profecto deinceps boni fideles, effuſo illo (Sanguine Chriſti) *pretio jam redempti inferos prorſus neſciunt*. Sed quis ſit ſinus Abrahæ, in quo Scriptura ſanctos recipi perhibet, non ita fidenter pronuntiat, lib. 9. Confeſſ. cap. 3. rem iſtam relinquit in dubio, *quidquid illud eſt*, inquit, *quod illo ſignificatur ſinu*, & lib. 12. de Gen. ad litt. cap. 34. poſtquam de ſinu Abrahæ, in quo collocatus eſt Lazarus, de paradiſo, quo introductus eſt Latro, & de tertio cælo, quo raptus eſt Paulus, fuſe diſputavit, *ſi tamen*, inquit, *non aliquid eſt diverſis nominibus appellatum unum, ubi ſunt animæ beatorum*.

Eſt tamen ubi Abrahæ ſinum omnino diſtinguat a regno cælorum, ut enarr. in Pſal. 36. conc. 1. ſic enim loquitur, *poſt vitam iſtam parvam nondum eris ubi ſunt Sancti, quibus dicetur*, venite benedicti Patris mei; *nondum ibi eris, quibus neſcit? ſed jam ibi poteris eſſe, ubi illum quondam ulceroſum pauperem dives ille ſuperbus ... in tormentis vidit a longe requieſcentem. In illa requie poſitus, certe ſecurus expectas judicii diem, quando recipias & corpus, quando immuteris, ut Angelo æqueris*.

Sed omnium frequentiſſime illum ſinum cum regno cælorum confundit in Pſal. 119. lib. 4. contra Julianum cap. 3. lib. 10. de Civit. cap. ult. & lib. 20. c. 12. lib. 2. quæſt. Evang. cap. 28. *Sinus Abrahæ*, inquit, *requies eſt beatorum pauperum, quorum eſt regnum cælorum, in quo poſt hanc vitam recipiantur*. Et infra, *Sinus Abrahæ intelligitur ſecretum Patris, qui poſt paſſionem reſurgens aſſumptus eſt Dominus*.

Inſtabis iterum: atqui S. Auguſtinus negat Piorum animas beatitudine jam frui; ſic enim habet tract. 49 in Joann. *Promiſſa eſt reſurrectio carnis vita æterna cum Angelis, hoc omnes ſimul accepturi ſumus*. Ergo ante reſurrectionem ſinguli vitam æternam non accipiunt. Et lib. 1. Retract. c. 24. *Angeli quidem Sancti*, inquit, *quod ibi ſint* (in beatitudinis poſſeſſione) *nulla quæſtio eſt; ſed de Sanctis hominibus jam defunctis, utrum ipſi*

ſaltem dicendi ſint in illa poſſeſſione conſiſtere, merito quæritur.

Diſt. ſubſumptum, negat animas beatitudine jam frui completa, Concedo: incompleta ſeu inchoata, & ut loquitur Joannes XXII. in ſua fidei profeſſione, quantum ſtatus animæ ſeparatæ patitur, Nego. Veteres igitur ita diſtinxerunt inter viſionem Dei intuitivam & beatitudinem perfectam & completam, ut illam ante Reſurrectionem conceſſerint animabus ſanctis, hanc vero negaverint propter propenſionem animæ ad corpus. Et hæc obſervatio in primis neceſſaria eſt ad ſolvendas difficultates, quæ occurrunt in eorum lectione.

Urgebis: atqui S. Auguſtinus negavit ipſam Dei viſionem animabus ſeparatis: Ergo nulla ſolutio.

Antecedens probatur ex Epiſtola ad Fortunatianum ſupra laudata, & ex Enarrat. in Pſal. 43. ubi ſic loquitur, *illa viſio facie ad faciem liberatis in Reſurrectione ſervatur*. Ergo.

Nego antec. cujus confirmationem diſtinguo. Viſio facie ad faciem in Reſurrectione ſervatur, quoad certum perfectionis gradum, Concedo: quoad ſubſtantiam, Nego. Solutio eruitur ex lib. 12. de Geneſ. ad litt. cap. 34. & 35. ubi S. Doctor diſerte mentem ſuam aperit. Cum enim ſcripſiſſet cap. 34. in tertio cælo, quo raptus eſt Apoſtolus, ipſam Dei ſubſtantiam videri, quærit c. 35. *Quid opus ſit ſpiritibus defunctorum corpora ſua in Reſurrectione recipere, ſi poteſt eis etiam ſine corporibus ſumma illa beatitudo præberi?* Tum reſpondet, *minime dubitandum eſt, & raptam hominis a carnis ſenſibus mentem, & poſt mortem ipſam carne depoſita .... non ſic videre poſſe incommutabilem ſubſtantiam, ut Sancti Angeli vident: ſive alia latentiore cauſſa, ſive ideo, quia ineſt ei naturalis quidam appetitus corporis adminiſtrandi, qui appetitus retardatur quodammodo, ne tota intentione pergat in illud ſummum cælum, quandiu non ſubeſt corpus, cujus adminiſtratione appetitus ille conquieſcat*. Sanctus tamen Thomas 1. 2. q. 4. art. 5. ad 5. & 6. ubi expendit illum S. Aug. textum, reſpondet intentionem animæ ad Deum dupliciter ſpectari poſſe. 1. ut ad ſummum bonum & ſumme appeti-

petibile. 2. Ut quodam modo communicabile corpori. Intentio animæ ſub priori reſpectu non erit ardentior reſumpto corpore, nec ejus viſio acquiret novum perfectionis gradum, quo delectabilius in Deo quieſcat; nam viſio Dei intuitiva ſemel conceſſa eſt immutabilis, cum nec creſcat nec decreſcat, ſive lumen gloriæ mentem illuſtrans, ſive caritas affectum perficiens: ſed gaudium, quæ ſuperabundat, refundet in corpus, & ſic erit beatior extenſive, non intenſive.

Objicies 5. S. Bernardus negat Sanctis viſionem beatificam; nam Serm. 4. in feſto omnium Sanctorum dicit animas Martyrum eſſe ſub altari, quia ſolam vident Chriſti humanitatem, poſt corporum autem Reſurrectionem exaltandas eſſe ſuper altare ad intuendam ejus divinitatem, Et ſerm. 4. in dedicatione tres manſiones diſtinguit, infimam, mediam, & ſupremam: infimam vocat tabernaculis, ſecundum atria, tertiam domum Dei. Primum tribuit hic viventibus, ſecundum hinc migrantibus, tertiam in fide reſurgentibus. *In tabernaculis*, inquit, *gemitus eſt pænitentiæ, in atriis guſtus lætitiæ: in te* (domum Dei alloquitur) *ſatietas gloriæ. Felix qui hic declinaverit a malo; quod eſt culpa, & fecerit bonum: ut illic* (in ſecunda manſione) *a malo, quod eſt pœna, liberetur, & in te recipiat bonum: hic nimirum primitiæ ſpiritus, illic divitiæ, in te plenitudo*,

Reſpondeo 1. nonnullis viſum fuiſſe S. Bernardum in oppoſita verſari ſententia; ſed quæ variis in locis de piarum animarum felicitate nude & dilucide tradit, obſtant, quominus propter quædam allegorice & obſcure dicta quidquam ſimile de tanto viro ſuſpicemur. Nam Serm. 2. in S. Victorem, *jam cælos ingreſſus*, inquit, *vere nunc revelata facie, ſpeculatur gloriam Dei... beata viſio, qua in eandem imaginem transformatur*. Serm. 19. de diverſis, *hauriant* (ſancti) *aquas in gaudio de fontibus Salvatoris, & nudis, ut ita dicam, oculis divinitatis intuentur eſſentiam*. Serm. de S. Malachia, *hodie in conſortium Angelorum recipitur... pari cum Angelis gloria & felicitate lætatur*. Et nimirum ejuſdem ſancti alloquens, Epiſt. 311. ad fratres de Hibernia, *nec jam* inquit, *in fide ambulas, ſed in*

ſpecie regnat. Lib. de diligendo Deo c. 10. de animabus Martyrum, *immerſas ex toto credimus immenſo illi pelago æterni luminis & luminoſæ æternitatis*. Serm. 3. de omnibus Sanctis, *receperunt*, inquit, *jam ſingulas ſtolas; ſed non veſtientur duplicibus, donec veſtiamur, & nos Stola prima; ipſa eſt felicitas animarum. Secunda, immortalitas & gloria corporum*. Et Serm. 4. de iiſdem diſtinguit ſinum Abrahæ, quo olim Piorum animæ deferebantur, ab eo, quo jam abeunt loco. *Ille*, inquit, *in tenebris, hic in luce multa: in inferno ille, hic in cælo*. His præmiſſis, quæ nullum relinquunt dubitandi locum de ſana S. Bernardi doctrina circa ſtatum animarum plene purgatarum.

Reſpondeo 2. ad textus in objectione laudatos, S. Bernardum ibi velle duntaxat beatitudinem animæ non fore completam, ſive extenſive, ut omnes fatentur, ſive intenſive, ut aliqui opinati ſunt ex ſupra laudato S. Auguſtini textu lib. 12. de Gen. ad litter. cap. 35. niſi reſumpto corpore. *Adeo*, inquit Serm. 3. de omnibus Sanctis, *viget in iis deſiderium hoc naturale* (reſumendi corporis) *ut necdum tota eorum affectio libere pergat in Deum*. Et Serm. de diverſis, *in hoc ſtatu poſiti Sancti bibere quidem poſſunt, ſed inebriari non poſſunt; quoniam a perfectiſſima contemplatione divinitatis quodammodo retardantur, dum adhuc ſui corporis reſurrectionem in fine ſæculi præſtolantur*. Ergo interim divinitatem, licet minus perfecte, contemplantur. Ergo animæ ſanctæ ſive dicantur in ſinu Abrahæ, ſive in atriis domus Dei, ſive ſub altari, revera ſunt in cælo, nam ex S. Bernardo, ſinus Abrahæ a Chriſti paſſione, cælum eſt, & atrium in ejus mente; quia in eo propinquant ad perfectiſſimam Dei viſionem, quam vocat domum Dei. Ergo ſub altari Piorum animæ humanitatem Chriſti non contemplantur nude & ſecundum ſe præciſe ſpectatam, ſed ut ſubſiſtentem in verbo, quo ſenſu ipſi etiam Angeli deſiderant in eam proſpicere, ut ibidem loquitur S. Bernardus: hæc autem contemplatio non eſt ſine intuitiva Dei viſione, licet minus perfecta ad mentem Sancti Doctoris, quam futura ſit poſt reſurrectionem.

Objic-

Objicies 6. In veteribus Liturgiis Sanctorum Marci, Baſilii, Chryſoſtomi, Epiphanii, Syrorum, & Æthiopum, præſcribuntur preces pro omnibus defunctis etiam Patriarchis, Apoſtolis, & Martyribus; quin & in Latina hodierna fiunt orationes, ut Deus eruat animas de ore leonis, nec abſorbeat eas tartarus, quod ſignum eſt eas hactenus non ſubjiſſe Dei judicium, ſed ſortem earum adhuc eſſe ſuſpenſam. Ergo Eccleſia nullibi credidit animas ſeparatas frui viſione beatifica.

Reſp. 1. diſt. antec. præſcribuntur preces, ut ſacrificium Apoſtolis, Martyribus, & ceteris Sanctis proficiat ad honorem & celebrem memoriam; aliis ad requiem, Concedo: ut omnibus & ſingulis proficiat ad requiem, Subdiſtinguo: ad requiem completam & integram, Tranſeat: ad requiem eſſentialem, Nego antec. nam ex S. Auguſtino Serm. 159. alias 17. de verbis Apoſtoli, *injuria eſt pro Martyre orare, cujus nos debemus orationibus commendare*. Et tract. 84. in Joann. *ad ipſam menſam Martyres non ſic commemoramus, quemadmodum alios defunctos, ut etiam pro ipſis oremus, ſed magis ut orent ipſi pro nobis*. Sanctus quoque Chryſoſtomus hom. 21. in Acta Apoſtolorum, ſic interpretatur illas preces, quæ pro Martyribus in Liturgiis fundebantur: *Quid putas*, inquit, *pro Martyribus offerre? ... Ingens gloria in memoria tunc haberi; ſicut quando Regum trophæa ſtatuuntur, tunc celebrantur & quicunque victoriæ ſocii fuerint*. Similia habent S. Cyrillus Jeroſolymitanus catecheſi 5. & S. Epiphanius hæreſi 75.

Reſp. 2. in Liturgia noſtra Latina, ubi Eccleſia commemorat defunctorum depoſitionem, ſeu diem obitus, exhibet eos quaſi adhuc animas exhalantes & in periculo ſubeundi Judicii, quemadmodum in feſto Nativitatis ſubjicit oculis Chriſtum naſcentem; & in Adventu quaſi jam naſciturum: *Rorate*, inquit, *cæli deſuper, & nubes pluant juſtum*.

Objicies ultimo; Ochamus e familia Minorum, & Joannis XXII. coætaneus teſtatur eum libellis & Conſtitutionibus definiiſſe animas ante reſurrectionem non donari viſione beatifica: & inſuper caviſſe, ne quis in Aca-

demia Pariſienſi gradum Magiſterii conſequeretur, niſi prius Sacramento ſe obſtrinxiſſet, ejuſmodi dogma ſe defenſurum. Idem refert Adrianus VI. in tract. de Sacramento Confirmationis. Ergo.

Reſpondeo, Ochamum Joannis XXII. infenſiſſimum hoſtem hac in parte non eſſe audiendum, præſertim cum in Dial. p. 2. tract. 2. ſcribat ſe id reſciviſſe ex aliorum narratione, cui omnimodam fidem non adhibet, fateaturque Joannem XXII. poteſtatem ſe nihil definiiſſe. Adrianus autem, qui ducentis circiter poſt Joannem annis vixit, videtur deceptus ſcriptis Ochami, falſis rumoribus & libellis de Joanne diſſeminatis.

§. VIII.

Quæ & quot requiruntur, ut Deus intuitive videatur?

R. TRia. Utrum ex parte ſubjecti ſeu intellectus creati, alterum ex parte objecti, tertium ex parte ipſiuſmet actus, ſive viſionis.

Ex parte quidem ſubjecti requiritur lumen gloriæ, juxta illud Pſalm. 31. *apud te eſt fons vitæ*, ſcilicet ſpiritualis, continuo dimanans in nos, hic per gratiam, in cælo per gloriam, *& in lumine tuo videbimus lumen*. Non in lumine ſoluti aut lumine naturali intellectus noſtri, vel ſcientiæ humanæ, (ut olim docuerunt Beguardi, & ideo damnati in Concilio Viennenſi); ſed in lumine tuo ſupernaturali, ſeu a te ſupernaturaliter infuſo videbimus lumen, id eſt fulgentem faciem tuam. Et ratio eſt; quia ſi ad credendum quod Deus promittit, neceſſarium eſt lumen ſupernaturale fidei & gratiæ, & fortiori ad illud intuendum requiritur ſupernaturale lumen gloriæ, quo mens humana elevetur ſupra omnem ordinem creatum, & roboretur ad ſubſtinendum tantum divinæ Majeſtatis fulgorem. Conſule quæ in hanc rem fuſius tradimus Tract. de Gratia, c. 1. p. 314. & ſeq.

Q. 2. *Lumen gloriæ eſtne habitus?*

R. Nonnulli negant, ſed Theologorum turba affirmant,

mant, quia lumen gloriæ non minus eſt in Beatis permanens, quam fides, ſpes, & caritas in viatoribus: Ergo ſicut ejuſmodi virtutes ſunt habitus, ita & lumen gloriæ.

Definitur enim lumen gloriæ, habitus ſupernaturalis, quo mens creata elevatur, & ultimo diſponitur ad Deum intuitive videndum.

Ex parte etiam objecti, nempe Dei, requiritur, ut intellectui lumine gloriæ inſtructo conjugatur; & cum eo objective concurrat ſive per ſe, ſive per ſui ſpeciem ad eliciendam viſionem; namque ex S. Auguſtino lib. 5. de Trin. c. 12. & alibi paſſim cognitio gignitur a cognoſcente & objecto cognito. Hinc eſt quod homo viator Deum, licet ubique præſentiſſimum, intuitive non videat; quia in ratione objecti non conjungitur ejus intellectui, nec oculus etiam perfecte ſanus percipit in tenebris objecta, quæ circumſtant; quia ſine lumine ab iis non afficitur, nec movetur. Cum autem objectum ſit aliquando diſtans, aut craſſius quam ut facultati per ſe conjungatur; tunc conjungitur per vicariam ſui ſpeciem, quæ ideo dicitur impreſſa, quod imprimatur ſive ab objecto, ſive a Deo immediate, ut ideæ primorum principiorum. Unde Ariſtoteles lib. 3. de anima cap. 8. ait, non lapis in anima eſt, ſed ejus ſpecies. Et hæc ad mentem Sanctorum Auguſtini & Thomæ, a quibus recedere nefas eſt viro Theologo, quamvis illa ut mera commenta habeant recentiores Philoſophi.

Ex parte denique ipſiuſmet viſionis requiritur ſecundum communiorem Theologorum ſententiam expreſſa objecti ſimilitudo, ſeu verbum mentis tanquam viſionis terminus, ad quem ſe habet viſio, ſicut illuminatio ad lumen, calefactio ad calorem. *Quemadmodum enim*, inquit S. Auguſtinus lib. 9. de Trin. c. 11. *cum per ſenſum corporis videmus corpora, fit eorum aliqua ſimilitudo in animo noſtro .... ita cum Deum novimus .... fit aliqua Dei ſimilitudo illa notitia*. Et S. Anſelmus in Monologio c. 31. *nulla ratione*, inquit, *poteſt negari, cum mens ſeipſam intelligit, imaginem ipſius naſci in ſua cogitatione*, additque quamcunque

rem animus intelligat, ejus ſimilitudinem quantum valet, in ſeipſo exprimere. Denique Facultas Pariſienſis anno 1347. hunc Joannis de Mercuria articulum decimumquintum proſcripſit, *probabilè eſt cognitionem vel volitionem non eſſe diſtinctas ab anima*. Hæc autem ſimilitudo vocatur ſpecies expreſſa, quia a mente exprimitur, eſtque formalis objecti repræſentatio. Cum contra ſpecies (quam appellavimus impreſſam, quia menti imprimitur ſive ab objecto, ſive a Deo immediate,) ſit virtualis duntaxat objecti repræſentatio, quatenus nempe cum intellectu concurrit ad formandum verbum mentis, ſeu formalem objecti imaginem. Sed iſta Philoſophos magis ſpectant quam Theologos, ut quæ nec ex Scriptura, nec ex Traditione ſufficienter probentur.

Q. 3. *Eſtne admittenda ſpecies impreſſa in intuitiva Dei viſione, ſicut admittitur expreſſa?*

R. Poſſibilis quidem eſt; ſed non debet admitti.

Prima pars reſponſionis probatur; quia ex mox dictis datur ſpecies expreſſa: Ergo a fortiori dari poteſt impreſſa, ut quæ ſit expreſſa ignobilior; expreſſa enim eſt formalis divinæ eſſentiæ repræſentatio, impreſſa vero eſt duntaxat ſemen hujuſce repræſentationis.

Dices: Res finita infinitum repræſentari nequit: atqui utraque illa ſpecies finita eſt; utpote creata, Deus vero eſt infinitus: Ergo.

Diſt. maj. Repræſentare nequit infinito modo, Concedo: finito modo, Nego maj. alioquin viſio Dei intuitiva eſſet impoſſibilis; eſt enim quædam Dei repræſentatio.

Inſtabis: atqui res finita nequidem finito modo repræſentare poteſt objectum infinitum; res enim illa vel haberet omnes objecti infiniti perfectiones, ſicque eſſet infinita in omni genere perfectionis, quod manifeſte repugnat: vel non haberet, & ita repræſentare non poſſet perfectiones objecti, quas non haberet. Ergo nulla ſpecies ſive impreſſa ſive expreſſa divinam eſſentiam repræſentare poteſt.

Diſtinguo ſubſumptum: res finita nequidem finito mo-

modo objectum infinitum repræſentare poteſt tanquam medium, in quo Deus intuitive videatur, Concedo: propter rationem in objectione allatam, tanquam medium, quo videatur Deus, Nego ſubſumptum. Fatendum itaque eſt nullam ſpeciem, nullamve creaturam poſſe eſſe medium, in quo tanquam in objecto videatur Deus ſicut in ſe eſt: quia illa creatura deberet in ſe continere omnes Dei perfectiones, quod eſt impoſſibile. Unde qui videret ſpeciem expreſſam, qua beatus intuitive cognoſcit Deum, aut Angelum, non propterea Deum, aut Angelum videret, niſi abſtractive; quia ſpecies illa eſt quid, etiam Angelo impefectius, cum illa ſit merum accidens, Angelus vero ſubſtantia, ſed videret duntaxat ejuſmodi ſpeciem eſſe medium, quo mens Beati Deo aut Angelo, tanquam objecto immediate conjungitur, ut, non in illa, ſed per illam Deum aut Angelum intueatur. Denique ſicut oculus infirmus non in perſpiciliis, quibus juvatur, ſed per perſpicilia objectum attingit: ita Beatus non in ſpecie, quæcunque tandem illa ſit, ſed per ſpeciem Deum videt ut in ſe eſt.

Secunda pars reſponſionis probatur; Quia ſpecies impreſſa non admittitur, niſi ad ſupplendam vel objecti abſentiam, vel materialitatem nimiam: atqui eſſentia divina eſt intime præſens intellectui Beatorum, & maxime ſpiritalis ac intelligibilis, utpote actus puriſſimus: Ergo ſpecies impreſſa eſt prorſus inutilis.

Dices: Vox eſt Scripturarum & Sanctorum Patrum Deum in cælis videri per propriam ſpeciem. Ergo.

Diſtinguo antecedens, per propriam ſpeciem, ut excludantur figuræ & ſpecies alienæ, in quibus viſus eſt a Sanctis Patriarchis & Prophetis, Concedo: ut aſſeratur ſpecies aliqua menti impreſſa, qua mediante Deus videatur, Nego antecedens.

Q. 4. *Lumen gloriæ poteſt ne ſuppleri a Deo per actuale auxilium ſupernaturale?*

R. Poteſt 1. quia peccatores, qui ſe diſponunt ad juſtificationem, ſine habitibus infuſis eliciunt actus ſupernaturales per actualia Dei auxilia: Ergo a pari Beati ſine habituali lumine gloriæ viſionem beatificam eli-

elicere poſſent actuali Dei auxilio adjuti. 2. quia Deus per ſeipſum poteſt ſupplere cauſſalitatem cauſſarum ſecundarum, modo non ſint cauſſæ formales aut materiales, v. gr. ſine ſole poteſt producere lumen, & ſiue igne calorem: quia Sol & ignis ſe habent ad illos effectus ut cauſſæ efficientes; ſed non poteſt efficere lucidum & calidum ſine lumine & calore; quia lucidum eſſe aut calidum ſunt effectus formales, hoc eſt, reſultant ex ipſa forma, puta luminis & caloris communicatione, adeo ut lucidum eſſe aut calidum idem ſit, ac habere lumen aut calorem; cum autem Deus non poſſit quod repugnat, repugnetque habere lumen aut calorem, & non habere; ſequitur quod Deus non poſſit ſupplere cauſſalitatem cauſſæ formalis, v. gr. facere lucidum ſine lumine, aut calidum ſine calore: atqui habituale lumen gloriæ concurrit ad viſionem intuitivam per modum cauſſæ efficientis, non vero cauſſæ formalis: Ergo Deus poteſt ſupplere cauſſalitatem habitualis luminis gloriæ.

Dices: Non aqua igni admota & conjuncta calefacit corpora adjacentia, ſed ſolus ignis aſſiſtens, ſi illa maneat frigida, neo calore prius informetur: Ergo a pari intellectus beatorum, quantumcunque Deo aſſiſtenti conjunctus, nunquam viſionem beatificam eliciet, niſi formam luminis gloriæ in ſe recipiat.

Diſtinguo antecedens. Si aqua maneat frigida, nec calefaciendi virtutem a Deo accipiat, Concedo: ſi calefaciendi virtutem a Deo accipiat, Nego antecedens. Porro Deus aquam formaliter frigidam poteſt reddere virtualiter calefactivam ratione potentiæ obedientialis, quæ unicuique creaturæ ineſt ad quoslibet effectus, qui non repugnant; quin piper formaliter frigidum tempore hyemis eſt ex natura ſua virtualiter calidum ſine calore formali.

Diſtinguo ſimiliter conſequens. Intellectus beatorum viſionem beatificam non eliciet, niſi formam luminis gloriæ, aut ejus virtutem recipiat per actualem Dei motionem, Concedo: niſi ipſum habitum luminis gloriæ formaliter recipiat, Nego conſequentiam. Solutio patet exemplo allato actuum ſupernaturalium

quos

quos eliciunt peccatores ſine habitibus infuſis, ſed per ſolam Dei aſſiſtentiam & motionem; nam habitus non producunt actus ſuos in genere cauſſæ formalis, id eſt, quatenus informant potentiam, ſed in genere cauſſæ efficientis, & quatenus cum potentia efficienter ad illos concurrunt.

Q. 5. *Lumen gloriæ poteſt ne eſſe connaturale alicui creaturæ poſſibili?*

R. Non poteſt, 1. quia gratia ex citato jam c. 1. Tract. de Gratia pag. 314. & ſeq. excedit omnem ordinem creaturæ poſſibilem, conſtituitque creaturam in eſſe divino; adeo ut ſicut juxta S. Thomam ibidem laudatum, eſſe ignitum non poteſt eſſe connaturale, niſi habenti naturam ignis, ita nec eſſe divinum naturaliter competere queat, niſi habenti naturam divinam: atqui lumen gloriæ in ordine gratiæ excellit, & in eo locum termini, ac ultimæ perfectionis obtinet: Ergo. 2. quia nulla creatura poteſt eſſe ſibi ſummum bonum, ſuus ultimus finis, ſua beatitudo, indefectibilis ac impeccabilis: atqui ejuſmodi attributa ei competerent, ſi lumen gloriæ & viſio Dei intuitiva eſſent quid illi connaturale, ut per ſe patet. Ergo.

Dices. Datur accidens ſupernaturale: Ergo poteſt etiam eſſe ſubſtantia ſupernaturalis.

Nego conſeq. quia contradictorium eſt ſupernaturalem dari ſubſtantiam creatam. Supernaturale quippe, ex dictis citato cap. 1. de Gratia, definitur quod eſt ſuper omnem ordinem creatum & creabilem; unde illa ſubſtantia creata, quæ fingitur ſupernaturalis, ſimul eſſet ſupernaturalis & non eſſet; eſſet, ut ſupponitur, revera tamen non eſſet, cum foret in ordine creato. At vero ſine ulla contradictione poteſt dari accidens ſupernaturale; quia accidens eſt alterius, & ut loquuntur Philoſophi, entis ens; id eſt, proprietas & appendix alicujus ſubſtantiæ: non repugnat autem ſubſtantiam inferiorem ſupra naturam ſuam moveri, & affici a ſubſtantia ſuperiore, v. g. ferrum ignoſcere per participationem ignis, cryſtallum radios emittere Solis virtute & efficacia, Spiritum creatum Deiformem fieri motione divina. ſi autem connaturale eſſet ferro ſie-

igne-

igneſcere, cryſtallo ſic fulgere & irradiare; Spiritum creato Deiformem eſſe; conſequens foret ferrum eſſe natura ſua ignem, cryſtallum Solem, & Spiritum creatum, Deum, quæ abſurda nemo non ſentit.

§. VIII.

Utrum viſio beatifica in Angelis & hominibus ſit æqualis perfectionis?

DUplex hic perfectio diſtingui debet; alia eſt eſſentialis & ſpecifica, ut perfectio caritatis reſpectu fidei & ſpei, *major horum eſt caritas*, inquit Apoſtolus 1. *Cor.* 13. alia accidentalis aut integralis, quomodo caritas, quæ eſt ejuſdem ſpeciei & eſſentiæ in omnibus juſtis, perfectior dicitur in iis, in quibus eſt intenſior & magis ardens.

Quæſtio non eſt de perfectione ſpecifica & eſſentiali; certum quippe videtur viſionem beatificam in omnibus eſſe ejuſdem ſpeciei. Nam ex recepto Philoſophorum effato, illi actus ſunt ejuſdem ſpeciei, quibus eſt idem objectum formale, & idem principium: atqui viſionis beatificæ eſt idem objectum formale, nempe Deus intuitive videndus, idem quoque principium, ſcilicet lumen gloriæ, quod in omnibus Beatis idem eſt, ſicuti lumen fidei in omnibus fidelibus: Ergo viſio beatifica tum in Angelis, tum in hominibus eſt ejuſdem ſpeciei.

Nec refert quod mentes, quæ in Angelis & hominibus ad viſionem beatificam concurrunt, ſint diverſæ ſpeciei: ad eam enim non conferunt ſecundum rationes ſpecificas, ſed ut elevatæ, & quatenus ſunt generatim facultates intelligentia præditæ, ſub qua conſideratione ſpecie non differunt, ut infra amplius explicabitur.

Et vero ſi intuitiva viſio Angelica ſpecie diſcreparet ab humana, viſio humana nunquam poſſet ad viſionis Angelicæ perfectionem pervenire; infimum enim ſuperioris ordinis ſuperat ſupremum inferioris ordinis: ſed illud repugnat communi fidelium ſententiæ.

Con-

Controverſia itaque verſatur duntaxat circa gradum & intenſionem viſionis beatificæ, an ſcilicet beati fruantur Dei viſione in gradu æquali vel inæquali.

Jovinianus aſſeruit quarto Sæculo, æqualia eſſe recte factorum merita & præmia, ut refert S. Hieronymus lib. 2. contra illum Hæreticum. Eundem errorem jam pridem proſtratum reſtituerunt Pſeudoreformati Sæculo XVI. contra quos ad propoſitam quæſtionem.

R. De fide eſt inæqualem eſſe viſionem beatificam; ita enim definiit Conc. Trid. ſeſſ. 6. can. 32. *Si quis dixerit hominis juſtificati bona opera .... non vere mereri augmentum gratiæ vitam æternam ... atque etiam gloriæ augmentum; anathema ſit.* Præiverat anno 380. Concilium Mediolanenſe, in quo damnatus eſt Jovinianus, ex S. Ambroſio epiſt. 42.

Probatur 1. ex Scriptura, Jo: c. 14. *in domo Patris mei manſiones multæ ſunt.* In quem locum Tertull. ſic ſcribit in Scorpiaco: *Quomodo multæ manſiones apud Patrem, ſi non pro varietate meritorum?* 1. Cor. 15. *alia claritas Solis, alia claritas Lunæ, & alia claritas Stellarum. Stella enim a ſtella differt in claritate: ſic & reſurrectio mortuorum.* Quæ expendens S. Auguſt. lib. de ſancta Virginitate, ait: *hæc ſunt merita diverſa Sanctorum,* 2. Cor. c. 9. *qui parce ſeminat, parce & metet.*

Probatur 2. ex Traditione. S. Polycarpus in actis Paſſionis ſuæ: *Merita mea,* inquit, *doloris æſtimatione penſabo: quanto graviora pertulero, tanto præmia majora percipiam.* S. Irenæus lib. 1. c. 72. *Si plus dilexerimus, clariores erimus apud Deum.* Jam laudavimus verba Tertulliani, & S. Auguſtini.

Probatur 3. ratione. Debet eſſe eadem ratio mercedis pro varietate meritorum, quæ ſupplicii pro varietate criminum: atqui pro varietate criminum varia decernuntur ſupplicia, Apoc. 18. v. 7. *Quantum glorificavit ſe, & in deliciis fuit, tantum illi date tormentum.* Ergo.

Dices: Matth. 20. unus denarius & una merces retribuitur omnibus, qui in vinea ſunt operati, licet alii plus, alii minus laboraverint. Ergo par omnibus decernitur gloria.

3. Diſtinguo antec. Una merces objective & ſpecifice ſumpta, Concedo; una merces formaliter & in eodem gradu, Nego ant. Itaque unus Deus erit omnium merces, ab omnibus poſſidebitur una ſpecie viſionis; quemadmodum omnibus conviviis iidem cibi apponuntur; ſed alii plus, alii minus inde ſumunt, ita tamen ut omnes ſaturentur, non aliquid amplius deſiderent, nec invideant plus ſumentibus; *id etiam*, inquit S. Aug. lib. 22. de Civ. cap. 30. *beata civitas illa magnum in ſe videbit, quod nulli ſuperiori ullus inferior invidebit, ſicut nunc non invident Archangelis Angeli ceteri; nollet enim eſſe unuſquiſque quod non accepit: ſicut nec in corpore vult oculus eſſe, qui eſt digitus*, nec minor frater veſtem majoris longiorem appetit; ſua breviori contentus, ut quæ ſit ipſi convenientior.

Q. 2. *Quænam eſt cauſſa hujus inæqualitatis?*

R. Cauſſa moralis eſt meritorum inæqualitatis: phyſica vero eſt lumen gloriæ, quod pro meritorum diverſitate majus aut minus confertur.

Prima pars reſponſionis probatur; quia cauſſa moralis eſt ea, quæ efficientem movet aut determinat ad agendum; ſic fides data moraliter movet ad præſtandum quod promiſſum eſt: atqui Deus ex præcedenti reſponſione gloriam in mercedem retribuit ſecundum uniuſcujuſque laborem, 1. Cor. 3. v. 8. *Tantum amplius*, inquit S. Fulgent. lib. de Trinitate, *alius alio in illa vita Deum videbit, quantum amplius in hac vita eum dilexit*.

Secunda pars probatur; quia cauſſa phyſica dicitur, quæ vi ſua effectum producit, famulus v. g. eſt cauſſa phyſica operis, præceptum vero domini cauſſa moralis; famulus enim propria virtute & efficacia opus perficit, præceptum vero domini virtute aliena: atqui lumen gloriæ, quod pro meritorum diverſitate inæqualiter datur, vi ſua inæqualitatem viſionis beatificæ ita efficit, ut naturales vires perſpicacioris intellectus, puta Angelici, nihil ad eam conferant: Ergo.

Minor Probatur 1. auctoritate Academiæ Pariſienſis; quæ, agente Guillelmo Pariſienſi Antiſtite anno 1240. hanc propoſitionem proſcripſit, *cujus meliora fuerint natu-*

naturalia, neceſſario major erit gratia, & gloria. Ejuſdem propoſitionis cenſuram confirmavit Stephanus Pariſienſis anno 267.

Probatur 2. eadem minor ratione duplici. Prima, quia homo in ſtatu viæ, quantumcunque ingenii acumine & excellentiori ſcientia præpolleat, ſeipſum non diſcernit ab Idiota, qui æquali gratia movetur, juxta illud Apoſtoli. 1. Cor. 4. *Quis te diſcernit?* Ergo nec in ſtatu patriæ naturalis mentis perſpicacia ſe diſcernit ab homine reſpectu viſionis Dei intuitivæ in hypotheſi, quod ambo æquali lumine gloriæ donentur. Secunda, quia gloria non redditur niſi meritis: atqui ſi Angelus, propter naturales vires Deum perfectius videret, majorem gloriam obtineret ſine majoribus meritis, quod eſt abſurdum & contra communem fidelium ſenſum, Ergo.

Dices 1. E duobus fidelibus alter cum æquali gratia intenſius operari poteſt, alter vero remiſſius: ergo a pari e duobus Beatis alter cum æquali lumine gloriæ Deum perfectius videre poterit.

Nego conſeq. & paritatem. Ideo enim fidelis viator cum æquali gratia Deum intenſius diligere poteſt, quam alter, non quod ſupra motionem divinam diligere queat; ſed quod bene utatur gratia, quam alter pro libertate ſua otioſam ex parte relinquere poteſt. At lumen gloriæ non ſubeſt libero arbitrio beatorum, ſed mentes eorum neceſſario rapit, ac determinat, ac proinde nec plus nec minus videre poſſunt, quam moventur lumine gloriæ.

Dices 2. Quando affectu pendet a duabus cauſſis, quarum una eſt efficacior, perfectiorem prodire neceſſe eſt; rheda v. g velocius trahetur a duobus equis, ſi alter eorum ſit generoſior; atqui viſio beatifica producitur ab intellectu Beatorum, & lumine gloriæ ſimul concurrentibus: Ergo erit intenſior & perfectior, ſi cum æquali lumine gloriæ ad eam concurrat ſpiritus Angelicus ſpiritu rationali perſpicacior.

Diſtinguo maj. ſi ambæ illæ cauſſæ per naturales vires concurrunt, Concedo: ſi ſupernaturaliter, & ut divinitus elevatæ concurrant, Nego maj. Diſtinguo ſimiliter minor. & nego conſeq.

Inſta-

Inſtabis: gratia non deſtruit naturam, ſed eam neceſſario ſupponit ac perficit; nam poſſe habere fidem & lumen gloriæ, naturæ humanæ eſt & Angelicæ, non autem pecorinæ: atqui ſive gratia ſive lumen gloriæ videretur deſtruere naturam Angelicam, ſi ſub æquali gratia luminis gloriæ totas vires, quibus mentem humanam præcellit, exercere non poſſet: Ergo.

Nego min. Immo lumen gloriæ mentem Angelicam naturæ imperfectionibus exuit, illamque transfert ad divinum intelligentiæ modum: quod ut intelligas,

Advertes gradum differentiæ, qui eſt ultima rei perfectio eſſentialis, in creaturis ſemper habere aliquid imperfectionis admixtum, quatenus nempe pugnat cum majori perfectione; rationalitas v. gr. ita eſt hominis perfectio, qua ſuperat omnia corporea, ut reſpectui Angelici Spiritus ſit imperfectio, nec poſſit pervenire ad ſublimiorem illum intelligentiæ modum, qui Angelorum proprius eſt, niſi elevetur ſupra connaturalem ratiocinandi modum. Jam vero ſublimior intelligentiæ modus, quo Angeli nos præcellunt, imperfectus eſt: quia pugnat cum divino illo modo, quo Deus intuitive videtur: at gradus genericus ſubſtantiæ intellectualis, qui eſt communis Angelis & hominibus, nullam habet oppoſitionem cum majori perfectione, quæcunque illa ſit, nec proinde admixtam involvit imperfectionem. Unde mirum non eſt, ſi intelligendi modus, quo mens Angelica ſuperat humanam, nihil conferat ad viſionem Dei intuitivam, cum contra exuendus ſit beneficio luminis gloriæ; repugnat enim Deum intuitive videri humano, vel Angelico modo. Trasferenda eſt ergo creatura intellectualis ad ordinem divinum, quod fit per lumen gloriæ; transfertur autem ratione gradus generici, utpote qui nullam majorem perfectionem excludat. Sed cum ſit communis & æqualis homini, & Angelo, ſequitur non poſſe eſſe cauſſam inæqualitatis viſionis beatificæ.

Urgebis: Gradus genericus & ſpecificus in Angelo ſunt realiter quid unum: Ergo gradus genericus non elevatur per lumen gloriæ ſine ſpecifico, ac proinde uterque gradus concurrit ad viſionem beatificam, &

ita

ita reddit illam in Angelo perfectiorem, quam in homine.

Diſting. conſeq. Sine ſpecifico entitative, & ut ita dicam, materialiter ſumpto, Concedo: ſine ſpecifico formaliter ſumpto, quaſi mens Angelica tendat in Deum modo ipſi proprio & ſpecifico, Nego conſequentiam.

§. IX.

De objecto viſionis beatificæ.

Q. 1. Q*uotuplex eſt objectum viſionis beatificæ?* R. Duplex: aliud primarium, quod per ſe primo videtur, & in quo cetera conſpiciuntur, talia eſt Deus, quem S. Auguſtinus alloquens lib. 5. Confeſſ. cap. 4. ait: *Beatus eſt, qui te novit, etſi alia neſciat; qui autem te & alia novit, non eſt propterea beatior, ſed propter te ſolum.* Aliud ſecundarium, quod in alio videtur, nec confert ad beatitudinem niſi accidentaliter, cujuſmodi ſunt creaturæ.

Q. 2. *Quotuplici modo creaturæ videri poſſunt a Beatis?*

R. Duplici. Primo namque alias vident in Verbo ſeu in Deo, & quidem per viſionem Dei intuitivam, tanquam artefacta in arte; & in cauſſa exemplari: *Videt beatus Verbum*, inquit S. Bernardus lib. 5. de Conſid. c. 1. *& in Verbo facta per Verbum, nec opus habet ex his, quæ facta ſunt, factoris notitiam mendicare; neque enim, ut vel ipſa noverit, ad ipſa deſcendit; quippe ibi illa videt, ubi longe melius ſunt, quam in ſe ipſis.* Secundo res nonnullas vident vel in ipſiſmet, per ſpecies ſibi inditas, vel per ſpeciales & novas revelationes, quomodo Angeli inferiores dicuntur illuminari a ſuperioribus, & hi immediate a Deo. Sic ex Apoſtolo Eph. 3. innotuit Principatibus & Poteſtatibus in cæleſtibus per Eccleſiam multiformis ſapientia Dei circa quædam conſectaria Incarnationis, quæ ſcribit abſcondita fuiſſe a ſæculis in Deo. Dico conſectaria;

nam

nam futuram Incarnationem ab inſtanti beatitudinis ſuæ noverant. Porro ejuſmodi notitia non habetur per viſionem Dei intuitivam, ut quæ ſecundum communem Theologorum ſententiam nec augeatur progreſſu temporis, nec minuatur: ſicut nec beatorum merita, quibus illa reſpondet. Prior notitia appellatur a S. Auguſtino lib. 4. de Geneſ. ad litt. c. 22. viſio matutina, quia eſt clarior: poſterior vero viſio veſpertina, quia eſt obſcurior, quem loquendi morem retinent Theologi.

Q. 3. *Quænam beati vident in Deo per viſionem intuitivam?*

R. Primo, vident omnia, quæ ſunt formaliter in Deo, nempe eſſentiam divinam & ejus attributa tum abſoluta, tum relativa, ac proinde tres Perſonas, Joann. 14. *Qui videt me*, inquit Chriſtus, *videt & Patrem*, atque adeo ipſum etiam Spiritum Sanctum: una enim eademque eſt omnium ratio, quam illico ſubjicit Chriſtus, *non creditis, quia ego in Patre & Pater in me eſt?* ſcilicet per identitatem naturæ, quæ eſt communis tribus perſonis, & ab iis realiter indiſtincta; res enim ſimpliciſſima videri non poteſt, ſicuti eſt, quin videatur tota, alioquin videretur ſicuti in ſe eſt, & non videretur, quod eſt contradictorium. Unde S. Aug. in Pſ. 95. *Patris*, inquit, *& Filii ſeparari non poteſt viſio, ubi non ſeparatur natura & ſubſtantia.*

Dices pro Scoto & nonnullis aliis Theologis, qui oppoſitam ſententiam propugnant: Potuit una perſona incarnari ſine alia; poteſt natura divina communicari filio ſine paternitate: Ergo abſolute & extraordinaria Dei virtute poteſt una perſona videri ſicuti eſt ſine alia.

Nego conſeq. Diſparitas eſt, quod viſio intuitiva terminetur ad objectum ſicuti eſt; cum autem divina eſſentia, & omnia ejus attributa ſint una ſimpliciſſima entitas, repugnat ea ſeparatim videri ſicut in ſe ſunt; quia revera ſunt unum quid. At vero de Incarnatione, licet identice, & ut ita dicam, materialiter totus Deus humanitatis uniatur, non tamen unitur omni modo, nec formaliter ut natura eſt, & ut Pater eſt, ſed ut

Ver-

Verbum. Similiter in æternitate Pater communicat naturam divinam Filio, non ſecundum omnem modum, quo ſe habet, ideſt, ut formaliter ſubſiſtentem paternitate, quamvis identice Pater neceſſario ſit in filio propter naturæ identitatem, quæ realiter eſt paternitas.

Inſtabis: quæ virtualiter diſtinguuntur, poſſunt ſeparatim cognoſci: atqui eſſentia divina & attributa diſtinguntur virtualiter: Ergo.

Diſtinguo majorem, poſſunt ſeparatim cognoſci abſtractive, Concedo: intuitive & ut in ſe ſunt, Nego majorem, propter rationes allatas.

Inſtabis iterum: Paternitas & filiatio realiter diſtinguuntur: ergo poſſunt ſeparatim videri.

Diſtinguo antecedens, realirer diſtinguuntur inter ſe, Concedo: in eſſentia divina, Nego anteced. in ea quippe ſunt unum, & idem, ac proinde videri nequeunt, ut in ſe ſunt, ſine eſſentia divina, nec viciſſim eſſentia divina ſine illis.

Secundo, quilibet Beatus videt creatura ſecundum eſſe eminentiale, quod habent in Deo; quia illud eſſe nihil aliud eſt, quam divina eſſentia, quæ eminenter complectitur omnes creaturarum perfectiones. At illas non neceſſario videt ſecundum eſſe formale, quod habent in ſe; quia ut ſic ſunt quid a Deo realiter diſtinctum, ac proinde non implicat Deum videri ſine illis hoc poſteriori modo ſpectatis.

Dices; Viſa cauſſa, videntur effectus ad quos illa ſe extendit; atqui Deus eſt cauſſa rerum omnium: Ergo.

Diſtinguo maj. Videntur effectus confuſe & abſtractive, Concedo: Videntur clare & in particulari, Nego major. Qui enim arborem frugiferam plene novit, propterea non cognoſcit niſi generatim & confuſe fructus, quos olim produxit, & deinceps productura eſt.

Inſtabis: Qui Deum videt, videt ejus decreta, conſilia & omnimodam ſcientiam; cum iſta ſint quid unum cum ejus eſſentia: atqui non poſſunt videri Dei decreta, conſilia, & infinita ejus ſcientia, quin videantur omnes creaturæ, præteritæ, præſentes, & futuræ: Ergo.

Di-

Eccli. 17. *creavit illis ſcientiam ſpiritus*, *ſenſu implebit cor illorum*, a fortiori conſequitur beatitudinem cæleſtem, ut quæ ſit ultima hominis perfectio, ad quam tendebat ſtatus innocentiæ.

3. Ex rebus contingentibus norunt Beati, quæ ad ipſos ſpectant; preces, v. g. percipiunt, quæ ad illos diriguntur: norunt Angeli, quæ ad eos pertinent, quos in cuſtodiam acceperunt; ſancti Parentes, quæ ad familiam; Epiſcopi, quæ ad diœceſim; Reges, quæ ad regna, quæ, dum viverent, adminiſtrarunt. Sic ab Elia jam tranſlato, qui prophetaverat in regno Iſrael, allatæ ſunt litteræ, 2. Paral. c. 21. v. 12. Sic Jeremias & Onias orare dicuntur pro populo ſuo in magnis calamitatibus conſtituto, 2. Macab. cap. 15. Sic S. Petrus epiſt. 2. c. 1. ſollicitudinem diſcipulis pollicetur poſt ſuum obitum: *Dabo*, inquit .... *operam & frequenter habere vos poſt obitum meum*, *ut horum memoriam faciatis*. His & aliis exemplis fretus S. Ambroſius in oratione de obitu Theodoſii, docet ipſum in cælis curam habiturum Honorii & Arcadii liberorum. Et S. Gregorius lib. 12. Moral. cap. 17. idipſum de omnibus Sanctis aſſerit, *an*, inquit, *fratres ſuos periclitantes non videant*, *non curent ? an qui Deum toti & totum ſapiunt*, *cum Deus caritas ſit*, *caritatis exortes ſunt ?* Sine mutua ejuſmodi ſollicitudine non ſtaret communio, quam Chriſtus inſtituit & præcepit inter membra corporis ſui, quod eſt Eccleſia in cælis regnans, in terris militans, & in Purgatorio patiens. Nec dubium eſt, quin Deus annuat Sanctorum votis ordini a ſe præſcripto prorſus conſentaneis. Et ita docent S. Thomas 3. p. q. 10. art. 2. & omnes Theologi.

4. Denique Beati ſeſe invicem ſuoſque in patria cognoſcunt; alioquin ſocietas, ad quam homo natus eſt, ſtare non poſſet: *In meliorem ſtatum deſtinamur*, inquit Tertull. lib. de Monogamia c. 10. *reſurrecturi in ſpirituale conſortium*, *agnituri tam noſmetipſos*, *quam noſtros*. Et S. Cyprianus lib. de mortalitate, *magnus illic nos charorum numerus expectat*, *parentum*, *fratrum*, *filiorum* ... *ad horum conſpectum & complexum venire*, *quanta & illis & nobis in commune lætitia eſt ?*

Ex his colliges 1. Fieri poſſe ut Beatus meritis & gloria inferior plura cognoſcat; quia illius conditio extenſiorem illam viſionem exigit, propter quam tamen felicior exiſtimandus non eſt, ut ſupra monuit S. Auguſtinus. 2. Turpiter hallucinari eos, qui elucidandis Religionis noſtræ myſteriis, & ceteris rebus Theologicis ita ſe dedunt, ut propterea pietatis officia remittant, rarius ſacrificium offerant, ipſumque orationis munus quam minimum pendant; cum ex dictis ejuſmodi bona opera ſint merita, quibus in mercedem retribuitur amplior & clarior rerum divinarum perceptio.

Fruſtra opponunt illi tritum adagium, *qui ſtudet, orat*; id enim eo ſenſu dicitur, quo dicimus eum orare, qui injunctum opus perficit, qui agrum colit, aut mercaturam exercet, ſi nempe orationis ſpiritus in eo ſaltem virtualiter perſeveret; alioquin ſi iſta ex cupiditate, ambitione, aut alio quovis terreno affectu procedant, quomodo etiam dici queunt, cum ipſum orationis ſpiritum extinguant? Unde S. Auguſtinus epiſt. 130. alias 121. *Ideo*, inquit, *ab aliis curis atque negotiis, quibus ipſum deſiderium quodammodo tepeſcit, certis horis ad negotium orandi mentem revocamus, verbis orationis nos ipſos admonentes in id, quod deſideramus, intendere, ne quod tepeſcere cœperat, omnino frigeſcat, & penitus extinguatur, niſi crebrius inflammetur.*

Q. 5. *Beati poſſuntne cognoſcere omnia poſſibilia?*

R. Cum neque Scriptura, neque Traditio facem hic præbeant, propoſita quæſtio minus Theologos ſpectat, quam Philoſophos, quorum eſt ſcrutari naturam, & expendere quid mens creata poſſit, aut non poſſit.

Duæ autem ſunt hic oppoſitæ opiniones, & tertia inter utramque media. Prima negat abſolute intellectum creatum videre poſſe omnia poſſibilia; quia qui videt quidquid Deus poteſt, is ſane cognoſcit omnipotentiam Dei, quantum cognoſcibilis eſt: atqui nulla creatura poteſt cognoſcere omnipotentiam divinam quantum cognoſcibilis eſt, cum ſit infinite cognoſcibilis, ac proinde incomprehenſibilis: Ergo.

Alte-

Altera contra affirmat omnes creaturas poſſibiles ab intellectu creato videri poſſe; quia qui videt majus, poteſt videre minus: atqui Beati vident Deum, qui eſt aliquid longe majus, quam omnes creaturæ poſſibiles: Deus enim eſt intenſive, ideſt, in omni genere perfectionis infinitus; creaturæ vero poſſibiles extenſive, hoc eſt numero duntaxat ſunt infinitæ: ad cognoſcendum autem numerum infinitum, non requiritur intellectus infinitus, ſicut ad cognoſcendam ſubſtantiam infinite perfectam eo omni modo, quo cognoſcibilis eſt. Unde concludunt Patroni hujus ſententiæ, Beatum, qui videret omnia poſſibilia, non propterea comprehenſurum omnipotentiam divinam, quæ, ut infinita eſt, infinite etiam eſt cognoſcibilis; ſed viſurum duntaxat infinita creabilia, ad quæ ſe extendere poteſt.

Tertia opinio conciliat duas oppoſitas. Primo concedit omnia poſſibilia non poſſe videri in verbo, ſeu in omnipotentia divina propter rationem pro ſententia negante allatam, ſcilicet, quia illa viſione comprehenderetur omnipotentia divina; quid eſt enim comprehendere etiam intenſive aliquam cauſſam, niſi clare & diſtincte videre omnem ejus virtutem & efficaciam? Secundo, definit non repugnare, quominus mens creata per ſpecialem revelationem omnia poſſibilia in ſe ipſis videat, cum non ſint niſi numero infinita; nec proinde dici poſſit ejuſmodi diviſionem eſſe comprehenſivam omnipotentiæ; quia viſis omnibus effectibus in eſſentia finitis, non comprehenditur eorum cauſſa, cujus eſſentia eſt infinita. Plauſibilis quidem hæc ratio, veriſimilemque admodum reddit tertiam opinionem

Atque hæc de attributis tranſcendentibus, ſeu modificativis dicta ſunt. Sequuntur adjuncta, quæ in Scholis appellantur magna attributa, non quod ceteris ſint majora, cum omnia in Deo realiter ſint unum & idem; ſed quod fuſius tractari ſoleant propter graviores, quæ occurrunt, difficultates.

CAPUT XV.

De Scientia Dei.

CIrca Dei ſcientiam tria quæruntur. 1. Utrum exiſtat, & quænam ſint ejus proprietates. 2. Quomodo dividatur ſecundum noſtrum concipiendi modum. 3. Quodnam ſit illius medium, ſeu quonam modo Deus cuncta cognoſcat.

§. I.

De exiſtentia ſcientiæ Dei, & ejus proprietatibus.

Q. 1. *SCientia eſtne Dei attributum?*
R. Eſt.

Probatur 1. ex Scriptura, 1. Reg. cap. 2. *Deus ſcientiarum Dominus eſt.* Job 12. *Apud ipſum eſt ſapientia & fortitudo, ipſe habet conſilium & intelligentiam.* Prov. 3. *Dominus ſapientia fundavit terram, ſtabilivit cœlos prudentia.* Eſther 14. *qui habes omnium ſcientiam.* Rom. 11. *O altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei.*

Probatur 2. ratione. Deus eſt id quo nihil melius eſſe & concipi poteſt: atqui ſcientia eſt eximia perfectio; & melius eſt eam habere, quam non habere: Ergo in Deo eſt ſcientia, non tamen diſcurſiva; hæc quippe imperfectionem importat.

Q. 2. *Quænam ſunt proprietates divinæ eſſentiæ?*

Antequam reſpondeam, huc revocanda ſunt, quæ ſupra diximus de vita Dei, de ejus ſimplicitate, immutabilitate, ac infinitis perfectionibus; nempe Deus eſt vivens intellectuale, ſed non eo modo, quo Angelus, aut anima rationalis. Vita quippe Angeli, ſive animæ rationalis ſpectari debet vel in radice, vel in potentia proxima, vel in actu. Radix eſt ipſamet natura Angelica aut humana, quæ eſt capax intelligentiæ, ſcientiæ, & viſionis ſeu intellectionis. Potentia pro-

proxima eſt intellectus, per quem Angelus vel homo fit proxime potens eliciendæ cognitionis, quam ut facilius & promptius eliciat, adjicitur ei ſcientiæ habitus. 3. ſequitur ipſemet intelligentiæ actus, ſeu intellectio actualis, a quo denominatur intelligens. At in Deo res non ita ſe habet; Deus enim, utpote ens a ſe, eſt actus puriſſimus, ſimpliciſſimus, & illimitatus, nulla in eo vitæ radix; nulla potentia intelligendi, nullus habitus ſcientiæ, ſed eſt ſuamet actualis cognitio; adeout eſſe actu, vivere actu, & intelligere actu ſint unum & idem: quibus præmiſſis, ad quæſtionem propoſitam

R. Scientia Dei eſt actus ſimpliciſſimus, immutabilis, & infinitus.

Primo eſt ſimpliciſſima, Sap. 7. v. 22. *eſt in illa* (ſapientia) *Spiritus intelligentiæ ſanctus, unicus, & multiplex*, ſcilicet ſecundum noſtrum concipiendi modum, propter diverſa objecta, ad quæ ſe extendit; *ſed non diverſis obtutibus*, inquit Petrus Damiani opuſc. 36. c. 7. *diverſa conſiderat, ut cum intendit præteritis, vacet a præſentibus; ſed uno duntaxat ac ſimplici potentiſſimæ majeſtatis intuitu ſimul omnia comprehendit*.

Secundo eſt immutabilis, nec creſcit, nec decreſcit: *Sicut omnino tu es*, inquit S. Auguſtinus lib. 13. Conf. c. 16. *tu ſcis ſolus qui es incommutabiliter, & ſcis incommutabiliter, & vis incommutabiliter*.

Tertio eſt infinita tum intenſive, tum extenſive; *ſapientiæ ejus non eſt numerus*, Pſal. 146. Ac in primis Deus ſeipſum novit & comprehendit tamquam primarium objectum, ac præſtantiſſimum intelligibile: *Novit omnia Deus Pater in ſeipſo*, inquit S. Auguſtinus lib. 15. de Trinit. c. 14. *novit in filio: ſed in ſeipſo tanquam ſeipſum: in filio tanquam verbum ſuum*. Deinde novit cetera omnia, Hebr. 4. *Non eſt ulla creatura inviſibilis in conſpectu ejus; omnia autem nuda & aperta ſunt oculis ejus*.

Videt omnia poſſibilia, Eccli. 23. *Domino ... Deo antequam crearetur, omnia ſunt agnita*. Rom. 4. *vocat ea quæ non ſunt, tanquam ea quæ ſunt*.

Videt exiſtentia, præterita, & futura, Pſal. 138. *Tu cognoviſti omnia noviſſima, & antiqua*; etiam ſecreta

erecta cordium, *intellexiſti cogitationes meas de longe*; 1. Paralip. cap. 28. *omnia . . . corda ſcrutatur Dominus, & univerſas mentium cogitationes intelligit*, Hebr. 4. dicitur *diſcretor cogitationum & intentionum cordis*. Denique ex Tertulliano lib. 2. contra Marcionem cap. 5. *Præſcientia Dei tantos habet teſtes, quantos fecit Prophetas*.

Videt denique futura conditionata. Probatur, quia conditionate futura ſunt ea, quæ revera extitura non ſunt, ſed exiſterent, ſi poneretur certa conditio; atqui Deus ejuſmodi futura cognoſcit: nam Matth. 11. Chriſtus aſſerit, quod ſi in Tyro & Sydone eædem factæ fuiſſent virtutes, quæ apud Corozain & Bethſaidas, Tyrii & Sidonii pœnitentiam egiſſent. 1. Reg. cap. 23. David conſulit Deum, num habitatores Ceilæ ipſum Sauli traderent, ſi apud illos remaneret. Deus autem reſpondit, *tradent*, quo accepto oraculo, fugit David, & ita non eſt traditus. Ergo Deus præſcit quæ conditionate futura ſunt.

Dices 1. Deus cum dubitatione futura libera prædicit Jerem. 26. *Noli*, ait Deus ad Prophetam, *ſubtrahere verbum, ſi forte audiant*, Ezech. 2. *ſi forte audeant ... & ſi forte quieſcant*. Joann. 8. *ſi me ſciretis, forſitan & Patrem meum ſciretis*: Ergo.

Diſtinguo anteced. Cum dubitatione prædicit more humano, ut denotat liberum hominis arbitrium, & propriam ejus de eventibus futuris dubitationem, Concedo: Cum dubitatione, quæ ſit in Deo, Nego antec. Ita Sancti Patres, S. Hieronymus in cap. 26. Jer. *Verbum*, inquit, *ambiguum, forſitan, majeſtati divinæ non poteſt convenire, ſed noſtro loquitur affectu, ut liberum homini ſervetur arbitrium, nec ex præſcientia ejus quaſi neceſſitate vel facere quid, vel non facere cogatur*. S. quoque Auguſtinus in Pſal. 2. ad hæc verba, *nequando iraſcatur Dominus*, ſic ſcribit, *cum dubitatione poſitum eſt, non ſecundum viſionem Prophetæ, ubi certum eſt, ſed ſecundum eos ipſos qui monentur; quia cum dubitatione ſolent cogitare iram Dei, quibus aperte non revelatur*. Et tract. 37. in cap. 8. Joann. *Ille qui omnia ſcit, quando dicit*, forſitan me ſciretis,

non dubitat, ſed increpat: dubitationis verbum eſt quando dicitur ab homine ideo dubitante, quia neſciente; Cum vero dicitur a Deo verbum dubitationis, cum Deum nihil utique lateat, illa dubitatione arguitur infidelitas, non opinatur divinitas. Sic enim herus ſervum inobedientem increpare ſolet, forſitan obtemperabis, cum adhibuero verbera.

Inſtabis: atqui Deus nonnullá prædicit futura, quæ non eveniunt, v. g. lib. 4. Regum cap. 20. per Iſaiam dicit Ezechiæ: *Præcipe domui tuæ, morieris enim tu, & non vives*: & Jonæ 3. jubet Prophetam prædicare, *adhuc quadraginta dies, & Ninive ſubvertetur*. Nihilominus convaluit Ezechias, & Ninive non eſt ſubverſa: Ergo Deus futura certo non præſcit.

Diſtinguo antecedens cum S. Thoma 2. 2. quæſt. 171. art. 6. ad 2. Quænam non eveniunt, quæ tamen Deus prædicit futura ſecundum ordinem cauſſarum ſecundarum, Concedo: quæ prædicit abſolute, Nego ant. Deus itaque prædixit & Ezechiam moriturum habita ratione morbi lethalis, a quo naturaliter ſanari non poterat, & Niniven evertendam propter inhabitantium malitiam, ſed certo ſciebat quid ſupra ordinem cauſſarum ſecundarum eſſet facturus.

Dices 2. Sancti Auguſtinus, Proſper, & Fulgentius rejiciunt præſcientiam futurorum conditionatorum: Ergo.

Diſtinguo antecedens: Rejiciunt: in ſenſu Semipelagianorum, eoque hæretico, Concedo: abſolute. Nego antec. Semipelagiani itaque in eo verſabantur errore, quod initium ſalutis eſſet a nobis, ita ut gratia adjuvaret duntaxat jam conantes, aut ſaltem deſiderantes, nullatenus vero præveniret. Cum autem urgentur exemplo parvulorum, qui priusquam decedant, nullo præeunte pietatis affectu, baptizantur, recurrebant ad futura conditionata, fingebantque Deum quibusdam gratiam baptiſmi impertiri, aliis vero denegare; quia præſciebat illos, ſi vixiſſent, dono ſibi conceſſo recte uſuros, illos contra abuſuros, *Quis audiat*, inquit S. Auguſtinus lib. de Prædeſt. Sanctorum cap. 12. *quod dicuntur parvuli pro ſuis futuris meritis in*

ipſa infantili ætate baptizati exire de hac vita, & ideo alii non baptizati in eadem ætate mori, quia & ipſorum præſcita ſunt merita futura, ſed mala; non eorum vitam bonam vel malam Deo remunerante vel damnante, ſed nullam . . . Unde hoc talibus viris in mentem venerit, neſcio, ut futura, quæ non ſunt futura, puniantur, ut honorentur merita parvulorum.

Inſtabis: atqui Sanctus Auguſtinus lib. 2. q. 2. ad Simplicianum, omnem Deo abjudicat futurorum præſcientiam.

Diſtinguo ſubſumptum: Abjudicat omnem præſcientiam, quæ ſit cum aliqua imperfectione, qualis eſt in hominibus, Concedo: omnem abſolute præſcientiam, Nego. Sanctus itaque Doctor duos defectus in præſcientia, quæ in nobis ineſſe poteſt, deprehendit: Remota ſunt a nobis quæ dicimur præſcire; Deo autem omnia ſunt præſentiſſima. 2. Futura minus nobis perſpecta ſunt, quam præſentia; unde aliquid perfectionis accedit noſtræ notitiæ: cum res quas præſentiebamus futuras, exiſtere incipiunt, atqui perabſurdum eſt, quod temporaliter aliquid accedat ſcientiæ Dei, *& tamen*, inquit, *& ſcit Deus, & præſcit Deus ineffabili modo*.

Dices 3. Matth. 7. verſ. 23. & cap. 5. verſ. 12. Deus non novit reprobos, nec mala eorum opera: Ergo.

Diſtinguo antecedens: Non novit ſcientia approbationis, quomodo peritus artifex dicit ſe non agnoſcere opus male elaboratum; Concedo: non novit ſimpliciter & abſolute, Nego antec. alioquin quomodo impios judicaret?

§. II.

De reliquis ſcientiæ Dei proprietatibus.

Q. 1. SCientia Dei eſtne cauſſa rerum?

R. Eſt cauſſa eorum omnium, quæ Deus facit, minime vero eorum, quorum Deus non eſt auctor, nempe peccatorum.

Prima pars probatur 1. ex Scriptura. Proverb. 8. ſic de ſeipſa loquitur Sapientia: *cum eo eram cuncta componens*, Joann. 1. de Verbo divino, quod eſt ſapientia Patris, *omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil.* 2. Ex Patribus. S. Auguſtinus lib. 15. de Trin. cap. 13. *Univerſas*, inquit, *creaturas ſpirituales & corporeas, non quia ſunt, ideo novit, Deus ſed ideo ſunt, quia novit.* Sanctus Gregorius lib. 20. Moral. cap. 23. *Quæ ſunt non ab æternitate ejus, ideo videntur quia ſunt; ſed ideo ſunt, quia videntur.* 3. Ratione Sancti Thomæ, quia ſcientia Dei ſe habet ad res creatas, ſicut ſcientia artificis ad res artificiales: atqui ars in mente artificis eſt cauſſa rerum artificialium: Ergo.

Dices: ſcientia ſupponit exiſtentiam objecti, prius enim eſt eſſe, quam cognoſci; ergo ſcientia Dei non eſt cauſſa rerum.

Diſtinguo anteced. Scientia ſpeculativa ſupponit objectum, Concedo: Scientia practica, Nego anteced. Nam Architecti ſcientia non ſupponit domum, ſed facit.

Inſtabis: Deus per ſuam omnipotentiam cuncta creavit: Ergo ſcientia divina non eſt rerum cauſſa.

Nego conſeq. Tria quippe attributa ad rerum productionem concurrunt, nempe voluntas, ſcientia, & omnipotentia: voluntas decernit opus producendum, ſcientia dirigit, omnipotentia exequitur.

Secunda pars probatur 1. ex Scripturæ textibus, quibus contra Calvinum infra demonſtrabimus Deum non eſſe auctorem peccati, 2. ex ſanctis Patribus. S. Hieronymus dialogo contra Pelagianos ſcribit: *Non ideo peccavit Adam quia hoc futurum noverat* (Deus;) *ſed præſcivit Deus quaſi Deus, quod ille erat propria voluntate facturus.* Sanctus Joannes Damaſcenus dialogo adverſus Manichæos, *quod præſcientia*, inquit, *diabolo minime cauſſa fuerit cur malus fieret, hinc conſtat, nam nec medicus dum futurum morbum prænoſcit, morbo cauſſam affert. Verum morbi quidem cauſſa in præpoſtera, & immoderata vitæ ratione conſiſtit; at medici prænotio eruditionis ipſius argumentum eſt: prænotionis au-*

tem cauſſa hæc eſt, quod ita futurum erat. 3. Ratione, quia peccatum formaliter ſumptum eſt merus defectus, qui refundi non poteſt, niſi in cauſſam deficientem; quemadmodum claudicatio non adſcribitur animæ, quæ tibiam movet, ſed ipſi tibiæ male affectæ.

Dixi, *peccatum formaliter ſumptum*, Deus quippe ut cauſſa univerſalis concurrit ad materiale peccati, puta ad homicidium materialiter ſpectatum, quia actus ille eſt ens reale & phyſicum, quod non poteſt exiſtere niſi dependenter a concurſu divino, quem ſane Deus non præbet, niſi intellectuali modo, & propter finem laudabilem. Ideo autem malitia, quæ actui illi ineſt, Deo adſcribi non poteſt; quia ad illum nedum moveat aut determinet, ab eo deterret ſive per legem extrinſecus ſonantem, ſive per gratiam intrinſecus operantem. Sed de his iterum ubi de Providentia.

Q. 2. *Præſcientia Dei imponitne rebus neceſſitatem?*

R. Affirmavit univerſim Joannes Hus, & ideo in Concilio Conſtantienſi damnatus, ſeſſ. 17. Quidam ex Philoſophis Gentilibus, ut Cicero lib. 2. de Divinatione, cum non poſſent conciliare libertatem cum Dei præſcientia, maluerunt definire Deum non eſſe præſcium futurorum contingentium, quam negare quod in ſeipſis verum experiebantur, ſcilicet liberum ſibi eſſe multa vel facere, vel non facere. *Ideo Tullius*, inquit S. Auguſtinus lib. 5. de Civit. cap. 9. *erepta Deo præſcientia, ne libertatis damnum homo ſentiret, homines, dum vult facere liberos, fecit ſacrilegos*. Contra ejuſmodi errores

R. Præſcientia non imponit neceſſitatem cauſſis liberis.

Probatur, quia neceſſe eſt, ut cuncta in tempore eveniant eo modo, quo Sapientia, quæ eſt omnium artifex, ab æterno ordinavit, & præſcivit: atqui Sapientia ordinavit & præſcivit alia libere futura, alia neceſſario: ergo ſecundum Dei præſcientiam & ſapientiam, alia in tempore exiſtunt libere, alia neceſſario.

Ma-

Major eſt evidens; ſicut enim Architectus domum conſtruit juxta ideam, quam mente concepit; ita Deus hanc rerum univerſitatem produxit & adminiſtrat eo modo, quo ejus ſapientia ab æterno diſpoſuit, & prævidit.

Minor eſt S. Thomæ 1. p. q. 19. art. 8. ubi de divina voluntate, quæ proculdubio nihil futurum ſine præſcientia decernit, ſic ſcribit: *Cum voluntas divina ſit efficaciſſima, non ſolum ſequitur, quod fiant ea, quæ Deus vult fieri, ſed & quod eo modo fiant, quo Deus ea fieri vult. Vult autem quædam fieri Deus neceſſario: quædam contingenter, ut ſit ordo in rebus ad complementum univerſi; & ideo quibuſdam effectibus aptavit cauſſas neceſſarias, quæ deficere non poſſunt, ex quibus effectus de neceſſitate proveniunt, quibuſdam autem aptavit cauſſas contingentes defectibiles, ex quibus effectus contingenter eveniunt.*

Cauſſis igitur ratione deſtitutis præſcientia imponit operandi neceſſitatem, v. g. igne calefaciendi, plantis fructus ſuos producendi, avibus nidificandi ubi, quando, & eo, quo congruit, modo; cum enim materiales ſint, ſeipſas movere & determinare nequeunt, ſed aliunde moveantur neceſſe eſt, nempe naturali pondere & inſtinctu, qui, ut eſt a Deo, deficere non poteſt, ſed: poſitis omnibus ad agendum requiſitis ſcopum neceſſario attingit. At cauſſas mente præditas, puta homines, reliquit in manu conſilii ſui, appoſuit eis aquam & ignem, vitam & mortem, bonum & malum, ut ad quod voluerint, ſeſe determinent, moveant, ac manum apponant, ut dicitur Eccli. c. 15. ex quo contingit eas aliquando deficere, & a fine aberrare. Sed cum ita ſint a Deo ordinata, ac proinde præſcita, ſequitur Dei præſcientiam, & ordinationem cauſſis mente prædictis tribuere libertatem, non vero tollere.

Dices: quod Deus ab æterno præſcivit, & decrevit, neceſſe eſt ut eveniat: atqui ex dictis Deus ab æterno cuncta præſcivit, & ordinavit: ergo ea in tempore neceſſario eveniunt.

Diſt. maj. Neceſſe eſt ut eveniat eo modo, quo Deus præſcivit, & ordinavit, Concedo: alio mo-

do, Nego maj. Porro Deus præſcivit, & ordinavit, ut cauſſæ mente præditæ libere agerent: ergo reveræ libere agunt: & ſi quæ neceſſitas hic reperiatur ex præſcientia & decretis divinis, erit duntaxat conſequentiæ, quatenus nimirum ex eo quod Deus præſcierit, & decreverit hominem liberum fore, ſequitur hominem neceſſario eſſe liberum.

Inſtabis: prædeſtinatio ex dicendis eſt decretum Dei abſolutum & efficax perducendi electos ad gloriam ante prævisa eorum merita: atqui hujuſmodi præſcientia & decretum neceſſitatem electis imponunt: ergo libertas, ſaltem in electis, cum præſcientia ſtare nequit.

Diſt. maj. ut ſupra. Perducendi ad gloriam mediis liberis, Concedo, mediis neceſſariis, Nego maj.

Diſt. etiam min. imponunt neceſſitatem conſequentiæ, Concedo: antecedentem & abſolutam, Nego minorem & conſequentiam. Immo cum Deus ordinaverit electos efficaciter perducere ad gloriam per eorum merita, que nulla ſunt, niſi ſint libera, neceſſe eſt ut libere ad gloriam perveniant, alioquin divina ordinatio non eſſet efficax, nec infallibilis.

Urgebis: Electi a Deo efficaciter moti vel reſiſtere poſſunt, vel non poſſunt: ſi non poſſunt, moventur neceſſario: ſi poſſunt, ſequitur eos poſſe Dei præſcientiam fallere, & irrita reddere abſoluta Dei decreta, quod eſt longe abſurdiſſimum.

Reſpondeo: Poſſe reſiſtere, nec propterea ſequi eos præſcientiam Dei poſſe fallere, & abſoluta ejus decreta nulla efficere. Immo falleretur Dei præſcientia, & caſſa eſſent ejus decreta, ſi non poſſint reſiſtere, cum Deus ab æterno præſcierit & ordinaverit, ut efficacem ipſius motionem abſolute poſſent non ſequi.

Urgebis amplius: Poſito poſſibili in actu, nullum ſequitur abſurdum: ergo cum homo gratiæ efficaci reſiſtere poſſit, ſupponere licet quod actu reſiſtat. Atqui in illa hypotheſi, falletur Dei præſcientia, neque fiet quod Deus abſolute voluerit fieri. Quæ cum ſine impietate dici nequeant, reſtat ut dicamus prædeſtinationem, & gratiam efficacem imponere neceſſitatem.

Diſtin-

Diſtinguo antecedens: Poſſibili poſito in actu eo modo, quo poſſibile eſt, Concedo; ſecus, Nego antecedens: Sic v. gr. quia abſolute poſſibile eſt Petrum non currere, abſolute ſupponi poteſt Petrum actu non currere; ſed in hypotheſi quod Petrus currat, jam ſupponi non poteſt quod actu non currat; curreret enim, & non curreret, quod eſt contradictorium. Petrus itaque abſolute, & in ſenſu diviſo, hoc eſt, potentia ejus ab actuali curſu ſeparata, poteſt non currere; ſed in hypotheſi quod actu currat, & in ſenſu compoſito, id eſt, ſi potentia currendi ſit conjuncta & compoſita cum actuali curſu, repugnat Petrum non currere.

Diſting. ſimiliter conſeq. Poſſibile eſt hominem gratiæ efficaci reſiſtere abſolute, & in ſenſu diviſo, Concedo: quia gratia efficax non movet neceſſario, & voluntas ei reſiſtere poteſt: poſſibile eſt in ſenſu compoſito, hoc eſt, poſita actuali voluntatis determinatione, quæ quidem infallibiliter ſequitur, ſed non neceſſario, Nego conſeq. Quia gratia efficax non ſolum dat poſſe, ſed etiam agere, hoc eſt, dat ipſum actum, ſed liberum. Unde non poteſt ſupponi quod homo ei actu non obtemperet; quia ſequeretur contradictio, quod gratia efficax actum daret, & non daret. Decretum itaque dandi gratiam per ſe efficacem, eſt decretum dandi actum liberum, ad quem voluntas humana infallibiliter, ſed libere ſe determinat. Ergo cum Deus iſta præviderit, & ordinaverit, neceſſario neceſſitate conſequentiæ libere eveniunt.

§. III.

De diviſione Scientiæ Divinæ.

Q. 1. **Q***Uotuplex eſt Scientiæ Divinæ diviſio ſecundum noſtrum concipiendi modum?*

R. Multiplex; alia enim dicitur ſpeculativa, alia practica: alia neceſſaria, alia libera; alia ſimplicis intelligentiæ, alia viſionis.

Q. 2. *Quid eſt ſcientia Dei ſpeculativa?*

R. Eſt cognitio objecti non operabilis, ut ſcientia.

tia, qua Deus ſeipſum, & res poſſibiles cognoſcit.

Q. 3. *Quid eſt ſcientia Dei practica?*

R. Eſt cognitio objecti operabilis, ut mundi condendi.

Q. 4. *Quid eſt ſcientia Dei neceſſaria?*

R. Eſt cognitio objecti independentis a liberis Dei decret's, ut ſcientia rerum poſſibilium, quæ neceſſario poſſibiles ſunt, & independenter a voluntate divina.

Q. 5. *Quid eſt ſcientia libera?*

R. Eſt cognitio objecti pendentis a libero Dei decreto, talis eſt ſcientia rerum exiſtentium.

Q. 6. *Quid eſt ſcientia ſimplicis intelligentiæ?*

R. Eſt cognitio rerum mere poſſibilium, quæ nec extitere, nec extituræ ſunt.

Q. 7. *Quid eſt ſcientia viſionis?*

R. Eſt cognitio rerum exiſtentium in aliqua temporis differentia, ſive actu exiſtant, ſive actu extiterint, ſive extituræ ſint.

Q. 8. *Suntne adæquate ejuſmodi ſcientiæ divinæ diviſiones?*

R. 1. Omnes conſentiunt ſcientiam Dei adæquate dividi in ſpeculativam & practicam, neceſſariam & liberam; quia nulla in Deo fingi poteſt ſcientia, quæ non ſit ſpeculativa aut practica, neceſſaria, vel libera.

Sed decimo ſexto Sæculo nata eſt in Scholis controverſia, eaque nunc celebris, circa diviſionem ſcientiæ in eam, quæ eſt ſimplicis intelligentiæ, & eam quæ dicitur viſionis. Molina quippe lib. de Concordia q. 23. art. 4. contendit hanc diviſionem eſſe inadæquatam, quia præter res poſſibiles & res exiſtentes in aliqua temporis differentia, ſunt aliæ conditionate futuræ, quæ nec ſimpliciter futuræ ſunt, cum nunquam habituræ ſint exiſtentiam, nec mere ſunt poſſibiles, ut patet exemplo futuræ converſionis Tyriorum, ſi vidiſſent Chriſti miracula; ſub illa enim conditione converſio illorum non tantum erat poſſibilis, quemadmodum converſio civium Corozain; ſed erat quid medium inter poſſibilitatem, & futuritionem; alioquin

Chri-

Christus inter utramque non diſtinxiſſet, nec illam alio modo cognoviſſet, quam iſtam, quam ſane noverat poſſibilem. Ergo prior erat pluſquam poſſibilis. Adeoque præter ſcientiam ſimplicis intelligentiæ, qua videntur res mere poſſibiles, & ſcientiam viſionis, quam terminant res exiſtentes, aſſignanda eſt tertia ſcientiæ ſpecies, quæ verſatur circa futura conditionata. Verum iſta non cogunt recedere ab antiqua & recepta diviſione. Quare

R. 2. Adæquata eſt ſcientiæ Dei diviſio in eam quæ eſt ſimplicis intelligentiæ, & eam quæ eſt viſionis, nec fingi debet alia: quæ ſit inter utramque media.

Probatur, quia quidquid Deus cognoſcit, vel exiſtit in aliqua temporis differentia, vel non exiſtit: conditio v. gr. ſub qua res futura dicitur, vel aliquando extitura eſt, vel nunquam extitura; medium quippe non datur inter exiſtere & non exiſtere, cum ſint contradictoria: atqui primum pertinet ad ſcientiam viſionis, ſecundum vero ad ſcientiam ſimplicis intelligentiæ: Ergo alia ſcientia, quæ dicatur media, Deo adſcribi non poteſt.

Dices: totuplex ſcientia in Deo eſt diſtinguenda, quotuplici modo una & eadem res abſolute non futura cognoſci poteſt: atqui una & eadem res abſolute non futura duplici modo cognoſci poteſt, 1. ut poſſibilis, 2. ut futura ſub conditione: Ergo.

Minor probatur. Traditio Davidis in urbe Ceila conſiſtentis dupliciter cognoſci poterat, 1. ut poſſibilis, 2. ut futura, ſi in illa urbe moratus eſſet. Primum noverat David; niſi enim intellexiſſet illud eſſe poſſibile, de eventu anxius non fuiſſet. Sed cum eum lateret, quid futurum, ſi adventum Saulis præſtolaretur, Deum, cui omnia patent, conſulit: quam vero reſponſionem ex divino oraculo expectabat? Quod illud eſſet poſſibile? minime: id enim ipſi conſtabat; ſed quærebat, quod non erat ſibi compertum, ſcilicet num revera tradendus eſſet, in hypotheſi quod ex urbe non fugeret? Deus ad vota Davidis notitiam, qua ille carebat, impertiit, reſponditque, *tradent*; ergo traditio

ditio Davidis, quæ nunquam extitit, quia conditio non eſt poſita (David quippe accepto oraculo, in urbe non remanſit) duplici modo cognoſci potuit, 1. ut poſſibilis, 2. ut futura ſub conditione; ac proinde præter ſcientiam poſſibilium & exiſtentium, media quædam, quæ ſit conditionate futurorum, eſt admittenda.

Confirmatur. Ideo cogitationes mortalium ſunt timidæ, & incertæ providentiæ noſtræ, ut dicitur Sap. 9. v. 14. quia circa contingentia manifeſte poſſibilia neſcimus quid hoc vel illud conſilium ſit pariturum: Ergo notitia futurorum conditionatorum eſt diſtincta, & in nobis ſeparata a notitia mere poſſibilium.

Diſting. min. Duplici modo cognoſci poteſt, & duplici ſcientia, ſcilicet ſimplici intelligentiæ, & viſionis propter duplex objectum, quod concurrit in futuris conditionatis, Concedo: duplici modo, qui conſtituat ſcientiam mediam diſtinctam a ſcientia ſimplicis intelligentiæ & viſionis, Nego minorem. In futuro itaque conditionato, v. gr. In proditione Davidis, ſi remanſiſſet in urbe Ceila, duo ſpectari debent. Primum, eſt ipſamet proditio nunquam futura, ac proinde mere poſſibilis, quæ ut ſic eſt objectum ſcientiæ ſimplicis intelligentiæ. Secundum, eſt infirmitas humana, quæ in habitatoribus Ceilæ infallibiliter ceſſiſſet Sauli minitantis urbis obſidionem & ſubverſionem, niſi Deus efficaci ſuo auxilio eos roborare decreviſſet: non decreverat autem, cum ſtatuiſſet Davidem fuga ſalvare: atqui infirmitas Ceilitarum & divinum decretum ſunt quid exiſtens & objectum ſcientiæ viſionis. David ergo certus proditionem eſſe poſſibilem, quæſivit a Deo, num decreviſſet illam permittere, ſi in urbe moraretur. Idem dicendum de aliis futuris conditionatis: de converſione Tyriorum ſi factæ fuiſſent apud eos virtutes, quæ factæ ſunt Corozain: de lapſuris electis, niſi perſecutionis dies propter eos eſſent breviandi, Matth. 24. de juſto, quem properavit educere de medio iniquitatum, Sap. 4. in his quippe alia ſunt abſolute poſſibilia, & objecta ſcientiæ ſimplicis intelligentiæ in Deo neceſſariæ, nimirum converſio Tyriorum nunquam futura, & lapſus electorum non futurus; alia exiſtentia & objecta

ſcien-

ſcientiæ viſionis & libera, ſcilicet gratiâ Corozaitis fruſtra conceſſa, ſed quæ habebat vim infallibiliter determinandi non indurata Tyriorum corda: natura etiam in electis per concupiſcentiam vitiata, quæ per ſe ſuperare nequit graves tentationes: denique æternum Dei decretum eripiendi electos ab ejuſmodi tentationibus. Ergo per ſcientiam ſimplicis intelligentiæ & viſionis Deus plene cognoſcit libera conditionate futura, ac proinde ſine fundamento cuditur tertia illa ſcientiæ ſpecies, quæ media appellatur.

Ad confirmationem reſpondeo: ideo incertas eſſe noſtras providentias & timidas mortalium cogitationes circa libera abſolute vel conditionate futura; quia quantumcumque ea noverimus poſſibilia, neſcimus quid Deus circa illa ordinaverit. Compertum eſt nobis, v. gr. non eſſe impoſſibile æternæ ſuæ ſaluti conſulere in mercatura, militia, ſtatu Clericali, &c. Sed latet nos per quam ex illis viam Deus decreverit nos perducere. Hinc continuæ orationis neceſſitas, ut Deus vias ſuas nobis demonſtret; ſi enim alias ſecuti fuerimus, ad propoſitum terminum non perveniemus, quia, *Niſi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt qui ædificant eam.* Pſ. 126.

§. IV.

De medio Scientiæ Divinæ.

MEdium ſcientiæ dicitur cauſſa cognitionis: ſic creaturæ ſunt medium, quo naturaliter cognoſcimus Deum exiſtere: quia ejuſmodi ſcientiam in nobis pariunt, & in Philoſophicis prima principia ſunt media cognitionis, quia per ea devenimus in concluſionis notitiam. His præmiſſis

Q. 1. *Quo medio Deus ſeipſum & cætera cognoſcit?*

R. 1. Deus nullo in medio eſſentiam ſuam cognoſcit; quia medium debet eſſe prius quam res, quæ in ipſo cognoſcitur: atqui nihil poteſt fingi prius divina eſſentia, ut quæ ſit ens a ſe & prima radix ceterorum: Ergo.

R. 2.

R. 2. Juxta noſtrum intelligendi modum Deus in ſua eſſentia veluti in medio attributa ſua cognoſcit; quia eſſentia divina a nobis concipitur tanquam radix, in qua Deus videt ſua attributa & proprietates.

R. 3. Deus alia a ſe in ſeipſo cognoſcit.

Probatur 1. ex SS. Patribus. S. Dionyſius, vel quivis auctor de divinis nominibus, cap. 7. ait: *Divina Sapientia ſeipſam cognoſcens ſcit omnia*. S. Ambroſius tr. in Symbolum cap. 1. *nihil*, inquit, *extra intelligere, ſed ſingula intueri dicitur*. S. Auguſt. lib. 5. de Gen. ad litt. cap. 15. ſic habet, *vidit omnia, quando fecit, & ſicut vidit ea, ita fecit, non præter ſeipſum videns, ſed in ſeipſo*. S. Thom. 1. part. q. 14. art. 5. *Deus*, inquit, *ſeipſum videt in ſeipſo, alia autem a ſe videt non in ipſis, ſed in ſeipſo*.

Probatur 2. ratione, quam urget S. Thomas lib. 1. contra Gentes cap. 4. operatio intellectus ſumit ſpeciem & perfectionem ab objecto primario, v. g. actus fidei eſt nobilior actu ſcientiæ etiam infuſæ, quia verſatur circa Deum tamquam primarium objectum nobiliſſimum: atqui ſi Deus cognoſceret creaturas immediate in ſeipſis independenter ab eſſentia divina, creaturæ eſſent primarium ejus objectum: ergo operatio ejus ab ipſis ſpeciem & perfectionem acciperet: *Hoc autem*, inquit, Angelicus Doctor, *eſt impoſſibile, cum ejus operatio ſit ejus eſſentia, & hæc, quippe ens a ſe, nequeant ab alio diſtincto ſpeciem accipere. Sic igitur impoſſibile eſt, quod intellectum a Deo primo, & per ſe, ſit aliud ab ipſo*.

Dices: Sequeretur Deum alia a ſe cognoſcere abſtractive, non vero intuitive: illud enim abſtractive cognoſcitur, quod in alio videtur, ut effectus in cauſſa; falſum conſequens: ergo & antecedens.

Nego ſequelam, cujus confirmationem diſtinguo: Quod in alio cognoſcitur ſecundum rationes genericas & communes duntaxat, Concedo: quod in alio cognoſcitur, etiam ſecundum rationes individuales & ultimas atomos, Nego. Ideo igitur effectus non videntur intuitive in cauſis creatis, ſed abſtractive duntaxat, nec viciſſim cauſſæ in effectibus; quia rationes indivi-

dua-

duales effectuum non continentur in cauſſis creatis; nec cauſſarum in effectibus. At Deus, cum ſit ipſum eſſe, cujus creaturæ ſunt quædam participationes, eminentiori modo continet rationes communes & individuales creaturarum, ac proinde, ſicut in ſpeculo intuitive videntur objecta, & in numero ſenario numerus ternarius; ita Deus omnes creaturas in ſeipſo intuitive cognoſcit.

Deinde eſſentia Dei ex mox dicendis eſt rerum omnium idea: atqui res videntur ut ſunt in ſe, quando videntur in ſua propria idea: Ergo Deus in ſeipſo creaturas intuitive videt.

Inſtabis ex ſupra dictis, Perfectiones creaturarum, quæ habent admixtam imperfectionem, ut ſubſtantiæ corporeæ, non ſunt formaliter in Deo; nec enim lapis, nec equus exiſtunt in Deo, inquit S. Auguſtinus, multo minus furta, adulteria & aliæ actiones malæ: ergo Deus iſta ſaltem in ſeipſo non videt.

Nego conſequentiam, Quia ſimplices creaturarum perfectiones, quamvis non ſint in Deo formaliter, eminentiori tamen modo in eo continentur, quod ſatis eſt ut ſint medium divinæ cognitionis; non enim repugnat res viliores videri per media nobiliora. Angeli quippe per ſpecies ſpirituales adeoque nobiliſſimas, intuitive vident res corporeas, & quæ in iis ſunt viliſſima. Illud ipſum ſanctus Auguſtinus tract. 1. in Joann. eleganter explicat exemplo artificis: *Faber*, inquit, *facit arcam*, 1. *in arte habet arcam*, *ſi enim in arte arcam non haberet*, *non eſſet unde fabbricando illam proferret* ... *Attendite ergo arcam in arte*, & *arcam in opere*. *Arca in opere non eſt vita*; *arca in arte vita eſt*; *quia vivit anima artificis*, *ubi ſunt iſta omnia antequam proferantur*. *Sic ergo*, *fratres cariſſimi*, *quia Sapientia Dei*, *per quam facta ſunt omnia*, *ſecundum artem continet omnia antequam fabricet omnia*, *hinc quæ fiunt per ipſam artem*, *non continuo vita ſunt*, *ſed quidquid factum eſt*, *vita in illo eſt*. *Terram vides*, *eſt in arte terra*: *cælum vides*, *eſt in arte cælum* ... *ſed foris corpora ſunt*, *in arte vita ſunt*. Foris ergo, hoc eſt, in ſeipſis habent admixtam imperfectionem,

in

in divina ſapientia nullam. Finge domum conſtruendam in loco anguſtiori, & minime idoneo, ut perficiatur omnibus numeris abſoluta; ſingularis tamen induſtria Architecti in eo elucet, quod eam tam perite conſtruxerit; quam incommoda ſoli anguſtia pateretur. Ita Deus formans vermiculum, illum non cumulat omni perfectionis genere, quia anguſtior vermiculi natura tantam perfectionem non admittit; ſed pro ſua infinita ſapientia tribuit illi quidquid perfectionis capere poteſt. Unde abſoluto mundi opificio, vidit ſcientia approbationis cuncta quæ fecerat, & erant valde bona, id eſt, perfecta & integra.

Ex his ſatis intelligitur, Deum non operari quidquid abſolute eſt perfectiſſimum, poſſet enim producere creatura perfectiores; & perfectiores in infinitum, ſed cuncta etiam viliſſima facit modo perfectiſſimo.

Ergo Creatura rationalis, ad imaginem Dei facta, imitetur ſuum exemplar: non ambiat temere quidquid perfectionis eſt; ſed quam accurate incumbat iis, quæ ſunt vocationis ſuæ, etiamſi levia & humiliora videantur.

Quod vero ſpectat actiones malas, duo in iis ſunt diſtinguenda, nempe materiale, & malitia formalis, ſeu repugnantia cum recta ratione. Materiale præciſe non eſt quid malum; tum quia nullus dixerit motus iræ, crudelitatis, & laſciviæ in belluis eſſe malos, cum ſint ab Auctore naturæ, a quo belluæ aguntur; tum quia omne ens poſitivum eſt metaphyſice bonum: bonitas enim eſt proprietas entis: atqui actiones malæ ſunt entia poſitiva: Ergo metaphyſice ſpectatæ ſunt bonæ, ac proinde earum rationes ſunt in Deo. Sed quod eſt natura in pecore, illud vitium eſt in homine; quia eſt diſſentaneum naturæ rationali, ac proinde legi æternæ: hæc autem repugnantia, in qua conſiſtit malitia formalis, eſt defectus, qui in Deo locum non habet.

At inquies, ſi ille defectus non eſt in Deo, quomodo ergo illum videt?

Reſp. Videt indirecte per bonum oppoſitum, quod in ipſo eſt ſicut ceteras privationes per formam oppo-

ſitam,

ſitam; cæcitatem per viſum, tenebras per lucem; quod enim nihil eſt, per ſe non eſt cognoſcibile.

Quamvis autem Deus oderit ejuſmodi morales defectus, juxta illud Pſalmi 5. *Non Deus volens iniquitatem tu es:* illos tamen ita permittit, ut ſciat quid inde boni faciat; *neque enim*, inquit Sanctus Auguſtinus enchir. c. 11. *Deus omnipotens cum ſumme bonus ſit, ullo modo ſineret mali eſſe aliquid in operibus ſuis, niſi uſque adeo eſſet omnipotens & bonus, ut bene faceret etiam de malo*, quatenus ſcilicet ex bonis & malis ſapienter ordinatis, ſicut ex luce & tenebris, quas Deus non fecit, ſed ordinavit, admirabilis exurgit univerſitatis pulchritudo, *in qua*, pergit ſanctus Doctor, *etiam illud, quod malum dicitur, bene ordinatum, & loco ſuo poſitum eminentius commendat bona, ut magis placeant*. Porro illa ordinis ratio exiſtit in Deo, & illa tanquam in medio videt univerſam orbis diſpoſitionem.

Q. 2. *Quotuplex eſt in Deo medium cognoſcendi creaturas?*

R. Unum eſt realiter; quia omnia in Deum unum ſunt: ſecundum autem noſtrum concipiendi modum quadruplex eſt; nempe eſſentia divina, prout ratione diſtinguitur ab attributis, omnipotentia ideæ, & voluntas, ſeu decreta divina,

Eſſentia quidem, quæ, ut ipſum eſſe, cetera eminenter continet, & ab ipſis eſt participabilis: omnipotentia quoque cum ſit rerum omnium productiva, nec comprehendi queat, quin perfecte cognoſcatur quidquid efficere poteſt. Ideæ ſimiliter, quæ ſunt rerum omnium ſimilitudines & formæ intelligibiles, ad quarum inſpectionem agens intellectuale operatur; Denique decreta divina, quibus Deus decernit ex infinitis poſſibilibus nonnulla producere.

Ergo Deus poſſibilia videt 1. in eſſentia, ut ab eis participabili, 2. in omnipotentia, ut eorum productiva. 3. in ideis tanquam in ſua arte, ut loquitur S. Auguſtinus, & rerum poſſibilium forma intelligibili. Exiſtentia vero ſive præterita, ſive præſentia, ſive futura cognoſcit in ſuis decretis, illud enim eſt medium ne-

ceſſa-

ceſſarium cognoſcendi creaturas exiſtentes, ſine quo nullæ creaturæ exiſtunt, & quo poſito creaturæ exiſtunt in aliqua temporis differentia: atqui ſine Dei decretis nullæ creaturæ exiſtunt, iis autem poſitis, neceſſario neceſſitate ſaltem conſequentiæ, ut dictum eſt Paragrapho ſecundo, creaturæ exiſtunt. Cum enim alter mundus non exiſtit, cum Deus illum poſſibilem videat in ſua eſſentia, omnipotentia, & ideis, iſte vero exiſtit, niſi quia alterum mundum producere noluit, hunc vero voluit? Ergo.

Q. 3. *Ideæ ſunt ne in Deo agnoſcendæ, & quid ſunt?*

R. Primo dantur ideæ in Deo: Probatur 1. ex Scriptura Heb. 11. *Fide intelligimus, aptata eſſe ſecula Verbo Dei, ut ex inviſibilibus viſibilia fierent*, id eſt, ut non apparentibus in ideis divinis, ſeu in mente & arte divina, exiſtentia & viſibilia fierent. 2. ex Sanctis Patribus. S. Dionyſius ſeu quivis auctor lib. de divinis nominibus, ſic ſcribit c. 5. *In omnium cauſſa prius conſtitiſſe omnium rerum exemplaria credendum eſt*, S. Auguſtinus tract. 1. in Joann. ſupra laudato: *eſt autem*, inquit, *in ipſa ſapientia ſpiritaliter ratio quædam, qua terra facta eſt*, Sanctus Joannes Damaſcenus lib. 1. de fide c. 3. ſic ratiocinatur: *Deus omnium auctor eſt, ergo omnium, quæ ſunt, rationes in ſe & cauſas, hoc eſt, ideas, jam ante in ipſo præbabet*. Et vero omne agens intellectuale habet in ſe imaginem illius rei, quam facturus eſt, alioquin temere, fortuito, & cæco modo ageret.

Dices: Sanctus Anſelmus in Monologio c. 29. docet in Verbo non eſſe rerum ſimilitudines: Ergo.

Diſting. antec. Non eſſe ſimilitudines a rebus acceptas, quemadmodum in ſpeculo, Concedo: non eſſe ſimilitudines in Verbo naturales & eſſentiales, quæ ſint rerum creatarum exemplaria, Nego antecedens. Namque ſubdit creaturas eſſe divini illius exemplaris imitationes,

R. Secundo, ideæ divinæ ſunt ipſamet Dei eſſentia, quatenus rerum omnium repræſentativa. Probatur; quia idea eſt exemplar ſeu interna ſimilitudo in mente agentis, ad cujus inſpectionem opus ſuum perficit: atqui eſſen-

eſſentia divina eſt exemplar omnium creaturarum tum poſſibilium, tum exiſtentium.

Ergo una eſt in Deo realiter idea, virtualiter & ratione multiplex.

Q. 4. *Quomodo Deus in ſuis decretis videt futura contingentia?*

R. Duplicis generis ſunt futura contingentia: alia habent cauſſam neceſſariam, ut conflagratio domus per lapſum fulminis, quod caſu & fortuito in illam decidit; alia pendent a cauſſa libera, ut peccatum.

Circa priora nulla poteſt eſſe difficultas, licet enim reſpectu noſtri fortuita ſint, ab æterno tamen ordinata ſunt, & prædefinita; neceſſario futura, ac proinde in decretis divinis præcognita.

Sed gravis eſt controverſia circa futura libera; cum enim Deus reliquerit hominem in manu conſilii ſui, & poſito quolibet decreto, liberum ei ſit eligere quod voluerit, ſive bonum, ſive malum, ambigitur, in quo medio Deus præſcire poſſit ad quid voluntas ſeſe determinatura ſit. Non præſcit in ſua eſſentia, aut omnipotentia, aut in ideis; quia ex dictis nonniſi poſſibilia in iis repræſentantur, nec quidquam eſt futurum, niſi dependenter ab aliquo Dei decreto. Neque etiam in decretis præſcire videtur, cum ſub divinis decretis voluntas maneat indifferens ad agendum vel non agendum. Quomodo ergo Deus ab æterno prævidere potuit, quid voluntas in tempore eſſet actura, vel non actura? Hic uſurpare libet verba S. Auguſtini enarratione in Pſ. 49. *Ne forte hoc a me, fratres, expectetis, ut explicem vobis, quomodo cognoſcat Deus: hoc ſolum dico, non ſic cognoſcit ut homo, non ſic cognoſcit ut Angelus: & quomodo cognoſcit dicere non audeo, quoniam & ſcire non poſſum. Unum tamen ſcio, quia & antequam eſſent, noverat Deus.*

Attamen non inutile viſum eſt breviter exponere diverſos opinandi modos circa Dei præſcientiam libere futurorum, ut quod in illis opinionibus Eccleſia reprobat, ſedulo vitetur; & quod tolerat, ſine damno unitatis & pacis tractetur; & quod probat, proferatur.

Futura autem libera ſunt diverſi generis, alia ordi-

nis naturalis, quæ pendent a ſolo voluntatis arbitrio & generali Dei concurſu, ut deambulatio, alia ſupernaturalia, quæ ſine ſupernaturali Dei auxilio exiſtere nequeunt, ut fides: & hæc duplicis ſunt generis, alia quippe pertinent ad ſtatum, in quo conditi ſunt Angeli & primi parentes, alia ad ſtatum naturæ lapſæ, in quo nunc vivimus.

Philoſophorum magis eſt quam Theologorum agere de libere futuris primi & ſecundi generis; quia Philoſophus rationem, Theologus vero auctoritatem Dei revelantis conſulit: atqui auctoritas divina vix quidquam tradit de libere futuris primi & ſecundi generis: ſed tota eſt, ut oſtendat naturam humanam in primo homine fuiſſe corruptam, commendetque efficaciam gratiæ, quam Chriſtus Dominus nobis promeruit, ut ab univerſali illa corruptione liberemur. Ergo noſtri inſtituti eſt potiſſimum agere de libere futuris in ſtatu naturæ lapſæ, pauca tamen ſubjiciemus de aliis libere futuris.

§. V.

Referuntur variæ ſententiæ de Dei præſcientia libere futurorum in ſtatu naturæ lapſæ.

Lutherus & Calvinus non tam ſolvunt, quam ſecant nodum difficultatis circa libere futura; Negant enim abſolute in hoc ſtatu eſſe ullum actum liberum ordinis ſupernaturalis. *Si præſcivit Deus*, inquit Lutherus lib. 6. de ſervo arbitrio, *Judam fore proditorem, neceſſario Judas fiebat proditor, nec erat in manu Judæ aliter facere, aut voluntatem mutare, licet id fecerit volendo non coactus*. Et Calvinus l. 2. Inſt. c. 3. §. 1. *voluntatem Deus movet, non ut noſtræ poſtea ſit electionis motioni aut obtemperare aut refragari*.

Janſenius ad hunc errorem acceſſit definiens voluntatem ſub gratia, vel ſub concupiſcentia, voluntarie quidem ſed neceſſario agere. Conſule quæ in hanc rem dicimus tract. de Gratia.

Refelluntur ex dictis citato tract. de Gratia, pag. 495. & ſeq. nov. edit. ubi ſuſe probamus ejuſmodi

do-

doctrinam eſſe hæreticam, & ut talem damnatam a Concilio Tridentino, & Summis Pontificibus Innocentio X. & Alexandro VII. Rejectis ergo erroribus, quatuor ſunt in Schola celebres ſententiæ.

Prima eſt Cajetani & aliorum, qui docent Deum cognoſcere futura libera in reali eorum coexiſtentia cum æternitate; nempe, inquiunt, in æternitate non eſt prius & poſterius, præteritum & futurum, ſed omnia ſunt præſentia; cum enim ex ſupra allata definitione æternitas ſit vitæ interminabilis tota ſimul poſſeſſio, & prorſus indiviſibilis, rerum omnium tam præteritarum quam futurarum actualem exiſtentiam complectitur; *quis hominum*, inquit S. Auguſt. l. 15. de Trin. c. 7. *habere poteſt illam Sapientiam, qua novit Deus omnia, ita ut nec ea quæ dicuntur futura, quæ deſint, expectentur ut veniant; ſed præterita & futura cum præſentibus ſint cuncta præſentia?* Ergo vidit Deus v. g. futuram Petri negationem cum æternitate coexiſtentem.

Refelluntur 1. quia futura non exiſtunt ab æterno, Ergo cum æternitate non coexiſtunt; prius eſt enim exiſtere quam coexiſtere: coexiſtentia quippe eſt relatio accidentalis, quæ pro fundamento exiſtentiam neceſſario ſupponit. 2. licet æternitas ſit duratio realiter indiviſibilis, virtualiter tamen eſt extenſa, non ſecus ac immenſitas. Ergo ſicut humanitas Chriſti non ubique correſpondet immenſitate Verbi divini, cum realiter unita eſt, ſimiliter nec futura libera cunctis virtualibus partibus æternitatis. Præterita itaque & futura Deo ſunt præſentia objective, non vero realiter, *antequam res fierent*, inquit Sanctus Auguſtinus lib. 6. de Gen. ad litt. c. 18. *erant in Dei ſcientia, non erant in ſua natura.*

Secunda ſententia eſt Thomiſtarum, qui medium ſcientiæ divinæ ſtatuunt decreta phyſice prædeterminandi cauſſas liberas; poſitis enim illis decretis, neceſſario neceſſitate hypothetica & conſequentiæ ſequuntur cujuſmodi futura.

Refelluntur, tum quia non datur ejuſmodi decretum, ut communiter docent Philoſophi, tum maxi-

me, quia illud decretum ſecundum Thomiſtas eſt neceſſarium ad eliciendos quoslibet actus liberos, ſive naturalis ordinis, ſive ſupernaturalis, ſive in ſtatu naturæ lapſæ, ſive in ſtatu innocentiæ: atqui juxta S. Auguſtinum Deus in ſtatu naturæ lapſæ non eo modo decernit futura libera ordinis ſupernaturalis, quo ea decrevit in ſtatu naturæ innocentis, ut probamus tract. de Gratia c. 6. §. 6. Ergo Deus futura libera hujus ſtatus in alio decreto præſcit, quam in decreto Phyſicæ prædeſtinationis: tum denique quia Deus ab æterno non decrevit phyſice promovere in tempore, niſi ad exigentiam cauſſæ liberæ, ut ſalvetur ejus libertas, atqui propoſita quæſtio recurrit, in quo medio Deus prævidet illam futuram exigentiam, quæ eſt prorſus contingens: Ergo decretum phyſice prædeterminandi non eſt medium ſufficiens cognoſcendi futura libera.

Tertia ſententia eſt Ludovici Molinæ lib. de Concordia, & Sectatorum ejus, qui definiunt ſcientiam mediam eſſe medium, in quo Deus videt futura libera, ſive abſoluta, ſive conditionata, tam in ſtatu naturæ lapſæ, quam in ſtatu naturæ innocentis. Ut autem ſuam ſtabiliant opinionem, nonnulla circa Dei decreta & ſtatum naturæ lapſæ obſervant.

Ac 1. quidem, Deus, inquiunt, non poteſt creaturas, illæſa earum libertate, efficaciter determinare, ac proinde nullum eſt abſolutum antecedens Dei decretum, in quo videat liberos earum actus futuros.

2. Eſt in Deo voluntas plena & integra ſalvandi omnes & ſingulos homines: ſed ab eorum voluntate quoad effectum ſuſpenſa.

3. Ex illa generali Dei voluntate ſequitur ejus decretum præbendi omnibus gratiam ad actus ſupernaturales & ad perſeverandum neceſſaria, ſicut in ordine naturali decreverit ſingulis cauſſis exhibere ſuum concurſum, quoties eſſent ad agendum paratæ. Ita Molina in ſua Concordia q. 14. art. 13. diſp. 10. *Sicut Deus*, inquit, *ſemper præſto eſt per concurſum generalem libero arbitrio, ut naturaliter velit aut nolit, prout placuerit: ita præſto illi eſt per auxilium gratiæ ſufficiens, ut quibus ex viribus naturalibus agendi voluerit opus*

ali-

aliquod ex iis, quæ ad juſtificationem ſpectant, illud exequatur prout ad ſalutem oportet. Ne autem videatur idem ſentire cum Semipelagianis, addit, *non quidem quaſi eo conatu dignus efficiatur talibus auxiliis, ullaque ratione ea promereatur.* Ad quid igitur inſerviunt? *ut ea ratione*, ibidem explicata, *ſemper in manu liberi arbitrii noſtri poſita eſſet ſalus noſtra, per noſque ipſos ſtaret, quod ad Deum non converteremur.*

4. Peccatum originale in hac ſententia voluntatem quidem ſpoliavit gratuitis donis, ſed naturales ejus vires non minuit: ſic enim ſcribit Molina cit. artic. 13. diſp. 3. *Peccatum primi parentis ſolum in gratuitis nobis nocuit, & ob id naturalia in nobis & in Angelis poſt peccatum integra remanſerunt, qualia eſſent ſuapte natura, ſi nullo dono ſupernaturali fuiſſent affecta.* Hinc

5. Cum liberum arbitrium in hoc ſtatu non ſit naturalibus viribus imminutum, juxta hujuſce ſententiæ patronos non eget alia gratia, quam quæ Angelis & primo Parenti conceſſa eſt, quamque S. Auguſtinus vocat auxilium, *ſine quo* Angeli, & Adamus velle, & agere non poterant, & cum quo poterant, non autem quo actu vellent & agerent. Uno verbo gratia utriuſque ſtatus eſt duntaxat ſufficiens, &, ut ajunt, verſatilis ad nutum voluntatis, ut quæ ejus liberæ determinationi ſubjiciatur, dicendaque ſit efficax, ſi voluntas ei conſentiat, ſufficiens vero, ſi voluntas diſſentiat.

6. Deus per ſcientiam mediam in cauſſis liberis prævidet pro ſua intelligendi vi infinita, & ut loquuntur, *ſupercomprehenſione*, ad quid ſe determinaturæ ſint in hypotheſi, quod gratia illa verſatilis offeratur.

6. Deus prævіſo recto & perſeveranti gratiæ uſu ad vitæ finem, abſolute decernit dare gloriam in debitam mercedem.

8. Hic modus conciliandæ gratiæ cum libero arbitrio Molinæ videtur extendendus ad omnes, etiam ad ſanctiſſimas Chriſti & matris ejus animas; ſic enim ſcribit q. 23. art. 4. & 5. diſp. 1. membr. 9. *ad exaltationem, laudem, & honorem Chriſti & ſanctiſſimæ illius matris ſpectat, & mihi videtur admodum veriſimile,*

Sacroſanctis eorum duorum animabus, non ſolum excellentiora dona Deum conferre decreviſſe; ſed etiam eaſdem prævidiſſe melius quam ceteras pro ſua innata libertate uſuras ſuo arbitrio, eaque ratione in tantam dignitatem potius quam ceteras electas fuiſſe.

Ex his colligere licet, cur ceteri Theologi adverſus ſcientiam mediam tam aeriter hactenus inſurrexerint: quia nempe illius uſus efficaci gratiæ derogat, myſterium prædeſtinationis labefactat, & voluntati humanæ per peccatum originale debilitatæ, plus quam par ſit, virium tribuit.

Uſum dixi: ſi enim ſententia media juxta propriam notionem philoſophice ſpectetur, non magni refert, ſive admittatur, ſive rejiciatur tanquam tertia ſpecies ſcientiæ divinæ, quin ex apertis Moliniſtarum adverſariis non deſunt; qui ejus ope explicent Dei præſcientiam libere futurorum ordinis naturalis, ac etiam ſupernaturalis in ſtatu innocentiæ. Quid autem in hac parte ſentiendum nobis videatur, breviter dicemus ultimo Paragrapho; nunc vero

Refellitur hæc tertia ſcientia, eo quod diximus, modo, explicata a Moliniſtis: quia nova eſt, ante Molinam in Scholis inaudita, & doctrinæ S. Auguſtini contraria. Illud non ſemel confitetur Molina cit. lib. de Concord. q. 23. art. 4. diſp. 1. *Hæc noſtra ratio*, inquit, *conciliandi libertatem cum divina prædeſtinatione a nemine, quem viderim, huc uſque tradita*. Et paulo ante conferens ſuam cum S. Auguſtini ſententia, ait: *Quæ ſi data explanataque ſemper fuiſſent, forte neque Pelagiana hæreſis fuiſſet exorta .... neque ex Auguſtini opinione concertationibuſque cum Pelagianis tot fideles fuiſſent turbati*. Ex quibus ſic argumentari licet. Illa ſententia in Religione non debet admitti, quæ eſt nova & contraria receptæ S. Auguſtini doctrinæ: atqui ex conceſſis ſententia Molinæ eſt ejuſmodi: Ergo.

Major probatur 1. quia doctrina in iis, quæ ad Religionem pertinent, eo ipſa falſa cenſetur, quo probatur nova, ut obſervat Tertullianus lib. de præſcript. cap. 31. *id .... verum quod prius traditum, id falſum*

ſum quod poſterius immiſſum. 2. quia Eccleſia jam pridem S. Auguſtini doctrinam de gratia & libero arbitrio, ſuam eſſe agnovit, teſte Hormiſda Summo Pontifice, in epiſt. ad Poſſeſſorem tom. 4. Concil. in qua ſic ſcribit, *de libero tamen arbitrio & gratia Dei, quid Romana, hoc eſt, Catbolica ſequatur & aſſeveret Eccleſia, licet in variis libris beati Auguſtini, & maxime ad Hilarium & Proſperum poſſit cognoſci, &c.* Simile teſtimonium jam præbuerat S. Cæleſtinus in ſua epiſtola ad Epiſcopos Galliæ tom. 4. Concil. ubi de S. Auguſtino ſic habet: *Quem tantæ ſcientiæ olim fuiſſe meminimus, ut inter Magiſtros optimos etiam ante a meis deceſſoribus haberetur. Bene ergo de eo omnes in commune ſenſerunt, utpote qui ubique cunctis & amori fuerit & honori.* Denique ex Petavio inter inſignes Societatis Jeſu Theologos celeberrimo, *Auguſtini de gratia ſententiam quotquot deinceps conſecuti ſunt Patres & Doctores, tum vero Eccleſiæ Romanæ Præſules, Præſulumque conventus aliorum ratam & Catholicam judicarunt, ut hoc ſatis magnum putarent veritatis argumentum, quod ab Auguſtino poſitum ac decretum eſſe conſtaret;* tom. 1. Theol. dogm. lib. 9. cap. 6. num. 1. Quam autem Molinæ ſententia adverſetur S. Auguſtini doctrinæ, amplius patebit ex dicendis in confirmationem quartæ ſententiæ.

Dices: Molinæ doctrina longo & diligenti examini ſubjecta coram Summis Pontificibus Clemente Octavo & Paulo V. in famoſis Congregationibus *de Auxiliis*, nulla cenſura eſt perſtricta. Ergo ab Apoſtolica Sede eſt approbata.

Diſt. ant. Nulla cenſura eſt perſtrictà, quia de ea nondum eſt prolatum, vel ſaltem promulgatum judicium, Conc. nulla cenſura eſt perſtrictà, & judicatum eſt cenſuram non mereri, Nego antec. cauſſa quippe adhuc ſub lite pendet.

Dixi, *vel ſaltem promulgatum:* quià ſi fides habeatur actis ejuſmodi Congregationum, quæ paucis abhinc annis evulgata ſunt, communibus votis ac ſuffragiis damnata eſt Molinæ doctrina, nec aliud deſideratur, quam Apoſtolici judicii promulgatio; ſed cum acta il-

la authentice & ſufficienti auctoritate evulgata non fuerint, variaque circumferantur, Molinæ cauſſa finita dici non poteſt.

Confirmatur ex Reſcripto Pauli V. dato anno 1607. poſt abſolutas Congregationes *de Auxiliis*, quo litem omnem in ſuſpenſo poſuit, declaravitque *ſe opportuno tempore promulgaturum declarationem, ac determinationem ſuam*, cavens ne quis interim partem alteram nota aliqua, vel cenſura notare audeat.

Inſtabis: illa opinio improbabilis cenſeri non debet, quam Eccleſia, vel Sedes Apoſtolica non corrigit: atqui ex conceſſis talis eſt Molinæ opinio: Ergo.

Nego maj. Hæc enim propoſitio proſcripta eſt a Clero Gallicano anno 1700. Quia quod tolerat Eccleſia, vel Sedes Apoſtolica, illud continuo non approbat, ſed diſcutiendum permittit, ſalva pace & caritatis vinculo, quo domeſtici fidei inter ſe vinciri debent, quodque ſolicite ſervare, & aliis pro virili ſuadere proponimus.

Quarta ſententia, cui adhæremus, eſt Sancti Auguſtini & in Schola communis, de qua Paragrapho ſequenti.

§. VI.

Deus actus libere futuros ordinis ſupernaturalis in ſtatu naturæ lapſæ videt in abſoluto ſuo decreto; efficaci quidem & poſitivo, ſi boni futuri ſint; permiſſivo autem, ſi mali.

PRima pars, quæ eſt de actibus bonis, probatur 1. ex Scriptura. Epheſ. 1. *Elegit nos in ipſo* (Chriſto) *ante mundi conſtitutionem, ut eſſemus Sancti & immaculati in conſpectu ejus in caritate. Qui prædeſtinavit nos .... ſecundum propoſitum voluntatis ſuæ, in laudem gloriæ gratiæ ſuæ ... in quo etiam & nos ſorte vocati ſumus, & prædeſtinati ſecundum propoſitum ejus, qui operatur omnia ſecundum conſilium voluntatis ſuæ.* Et c. 2. *Gratia enim eſtis ſalvati per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum eſt: non ex operibus ut ne quis glorietur; ipſius enim ſumus factura, creati*

in Chriſto Jeſu in operibus bonis, quæ præparavit Deus, ut in illis ambulemus. Singula verba ſunt ponderanda. 1. Elegit nos, non quia futuri eramus ſancti, ſed ut eſſemus ſancti. 2. Juxta propoſitum voluntatis ſuæ, non ſecundum præſcientiam voluntatis humanæ. 3. In laudem gloriæ gratiæ ſuæ, quæ autem gratiæ gloria, ſi ex nutu voluntatis pendeat? 4. Iſta electio ſors appellatur, ut palam fiat nullum præ alio habere in ſe cur eligatur. 5. Deus omnia operatur ſecundum conſilium voluntatis ſuæ, non ſecundum diſpoſitionem voluntatis alienæ. 6. Timet Apoſtolus, ne quis in ſeipſo glorietur præ alio; at qui ſeſe determinaret ad opus, non parum gloriæ ſibi tribuere poſſet. 7. Creati ſumus in operibus bonis: creatio autem eſt ex mero nihilo, nec quidquam præſupponit. 8. Bona opera præparavit Deus, ut in illis ambulemus: ergo non prævidit nos in illis ambulaturos antequam præpararet.

Probatur ex S. Auguſtino lib. de prædeſt. Sanctorum c. 10. *Prædeſtinatione,* inquit, *ea Deus præſcivit: quæ fuerat ipſe facturus.* Et cap. 17. *hæc eſt immobilis veritas prædeſtinationis & gratiæ ..... ait Apoſtolus.* Elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem ut eſſemus Sancti, *quod profecto, ſi propterea dictum eſt quia præſcivit Deus credituros, non quia facturus fuerat ipſe credentes, contra iſtam præſcientiam loquitur Filius dicens;* non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos. *Electi ſunt itaque prædeſtinatione, in qua Deus ſua futura facta præſcivit ..... elegit ..... non quia per nos ſancti & immaculati futuri eramus, ſed elegit prædeſtinavitque ut eſſemus.* Probat ibidem & cap. ſeq. quoties in Scriptura & libris Sanctorum Patrum occurrit nomen præſcientiæ Dei, ſemper intelligendam eſſe prædeſtinationem, ſi agatur de vocatione electorum. *Quid ergo,* inquit c. 18. *nos prohibet, quando apud aliquos verbi tractatores legimus Dei præſcientiam, & agitur de vocatione electorum, eandem prædeſtinationem intelligere?* Objicientibus autem Semipelagianis ipſummet Sanctum Doctorem lib. de ſex quæſtionibus contra Paganos, Chriſtum tum voluiſſe hominibus apparere, quando ſciebat qui erant in eum credituri, reſpondet cap. 9.

ejuſdem libri de prædeſtinatione Sanctorum, ſe id dixiſſe ſalvo latente Dei conſilio, & aliarum cauſſarum. Quid autem ſit latens illud conſilium exponit: *utrum*, inquit, *tantummodo eos præſciverit, an etiam prædeſtinaverit Deus credituros, quærere, ac differere tunc non putavi ... poſſet etiam dici non voluiſſe hominibus apparere Chriſtum, & apud eos prædicari ſuam doctrinam, quando ſciebat, & ubi ſciebat, qui electi fuerant in ipſo ante mundi conſtitutionem.* Ergo, juxta S. Aug. prior eſt electio, quam præſcientia futuri conſenſus.

Nec dicas S. Auguſtinum hiſce in locis impugnare duntaxat errorem, quo Semipelagiani docebant naturales liberi arbitrii conatus & merita conditionate futura eſſe cauſſam cur Deus alios aliis præferret, ac proinde ſcientiam mediam abſolute non rejicere, ſed ſolum ejus abuſum. Namque Semipelagiani ſcientiam mediam duplici de cauſſa excogitarunt, 1. ne videretur Deus iniquus perſonarum acceptor, ſi e duobus parvulis peccato originali pariter infectis pro beneplacito unum alteri præferret; atque adeo, ut ſalvaretur Dei æquitas, finxerunt alterum propterea Baptiſmo regenerari, alterum vero ſine Baptiſmo decedere, quia Deus præſcivit primi merita, ſecundi demerita conditionate futura; ſi nempe ambo ad ætatem adultam pervenirent: en abuſus ſcientiæ mediæ, contra quam inſurgit S. Doctor, oſtendens longe abſurdiſſimum eſſe parvulos præmio, aut pœna æterna actu affici propter merita ac demerita, quæ nec extant, nec futura ſunt.

Sed alia fuit ratio Semipelagianis cudendi ſcientiam mediam, nimirum exiſtimabant illi prædeſtinatione antecedenter efficaci, quam adſtruebat S. Auguſt. deſtrui liberum arbitrium, induci fatalem neceſſitatem, tolli ſalutis ſollicitudinem, hominum induſtriam, nec ſupereſſe locum exhortationibus, & increpationibus, & alia id genus incommoda opponebant, quæ hodie obtrudunt ſcientiæ mediæ Patroni: atqui S. Auguſtinus in laudato libro de prædeſt. Sanctorum, & in ſequenti de dono perſeverantiæ, ex quibus Hormiſdas ſupra docebat potiſſimum petendam doctrinam Romanæ Eccleſiæ, & ubi S. Doctor hujuſmodi Semipelagianorum obje-

objectiones expendit, nedum in eorum opinionem ſaltem quoad hanc partem inclinet, & ſuam doctrinam temperet, illos totis viribus refellit, docetque Deum nihil futurum præſcire, niſi quod facturus eſt, ubi agitur de vocatione Electorum. Ergo futura eorum bona opera videt in decretis antecedenter efficacibus.

Probatur 3. Iis omnibus momentis, quibus in Tract. de Gratia cap. 6. §. 4. 5. 6. & 7. probamus dari in hoc ſtatu gratiam per ſe efficacem, effectum ejus non eſſe repetendum ex voluntatis conſenſu, aut ex circumſtantiis per ſcientiam mediam prævifis; ſed ipſam per ſe dare velle, & operari.

Secunda pars, quæ eſt de actibus malis, quos Deus præſcit indirecte in ſuo decreto permiſſivo, probatur; quia illud eſt medium cognoſcendi indirecte futuros actus malos, quo poſito, infallibiliter, quamvis libere ſequuntur actus mali: atqui in ſtatu naturæ lapſæ poſito decreto Dei permiſſivo, infallibiliter ſequuntur actus mali: Ergo.

Minor probatur: Quia decretum peccati permiſſivum excludit voluntatem conferendæ gratiæ efficacis, includit vero decretum concurrendi ad materiale peccati, peccatum quippe eſt actus voluntatis creatæ a ſua regula deficientis, ita ut actus ſecundum entitatem ſpectatus ſit materiale peccati, & defectus formale: actus autem non poteſt poni ſine Dei concurſu, ut diximus ubi de immenſitate Dei, ac proinde in decreto peccati permiſſivo neceſſario intelligitur decretum concurrendi ad materiale peccati; alioquin Deus peccatum non permitteret, ſed impediret. Atqui poſito decreto peccati permiſſivo ſic explicato. Deus præſcit futuros actus malos, v. g. eo ipſo, quo decrevit permittere Petri negationem, & ad eam concurrere, vidit Petrum negaturum. Ergo decretum peccati permiſſivum, eſt medium cognoſcendi futuros actus malos. Quomodo vero Deus præſciat voluntatem creatam ſe determinaturam ad peccatum, cum ipſe eam non determinet, exponemus paragrapho ſequenti, qui erat de medio cognoſcendi actus naturalis ordinis, quales ſunt actus moraliter mali.

Dices 1. Effectus, qui eſt a duabus cauſis, in earum altera videri nequit ; atqui actus liberi pendent a Deo ſimul, & a voluntate creata, *non ego*, inquit Apoſtolus, *ſed gratia Dei mecum* : ergo in Deo videri nequeunt.

Diſt. maj. Si altera non ponat ſecundam in actu ; Concedo : ſecus, Nego maj. Porro Deus in hoc ſtatu dat voluntati libere velle & operari. Unde S. Auguſtinus lib. 1. ad Simplician. q. 2. expendens illud Apoſtoli Rom. 9. *non igitur volentis, nec currentis, ſed miſerentis eſt Dei*, ait, *ſi propterea ſolum dictum eſt ... quia voluntas hominis ſola non ſufficit ... poteſt & hoc modo dici, igitur non miſerentis eſt Dei, ſed volentis eſt hominis, quia miſericordia Dei ſola non ſufficit, niſi conſenſus noſter addatur*, ſed rejecta paritate, ſic concludit : *non igitur ideo dictum putandum eſt, non volentis neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei, quia niſi ejus adjutorio non poſſumus adipiſci quod volumus : ſed ideo potius, quia niſi ejus vocatione non volumus.*

Dices 2. Medium ſcientiæ divinæ, utpote perfectiſſimæ, debet eſſe metaphyſice certum : quæ autem novimus certitudo duntaxat morali, illa ſcimus imperfecte : atqui decretum Dei efficax non eſt medium metaphyſice certum ; nam poſito illo efficaci decreto, liberum eſt voluntati conſentire vel diſſentire motioni divinæ : Ergo.

Nego min. Cum enim Deus per gratiam efficacem det velle & operari libere, certum eſt etiam metaphyſice actum illum efficaciter prædefinitum libere futurum. Conſule quæ in hanc rem diximus c. 15. §. 2.

Inſtabis. Saltem præſcientia futuri peccati in decreto permiſſivo, non eſt niſi moraliter certa ; cum voluntas, poſito decreto permiſſivo, abſolute poſſit non peccare, nec repugnet poſſibile reduci ad actum : Ergo.

Confirmatur. Dives certo certitudine morali prævidet mendicum infallibiliter accepturum pinguem eleemoſynam ipſi oblatam, nihilominus continget aliquando quod illam ex quadam moroſitate reſpuat, ac proinde non repugnat non poni quæ infallibiliter futura prævidentur.

Nego.

Nego antec. Et dico repugnare non futurum, quod Deus prævidet infallibiliter futurum, quamvis abſolute poſſit non evenire, ac proinde illud eſſe metaphyſice certum, namque fide divina credendum eſt aliqua nunquam futura, quamvis abſolute contingere poſſint, v. g. Concilium Tridentinum Seſſ. 6. can. 23. definit juſtos in hac vita abſque ſpeciali auxilio, quale conceſſum eſt Beatæ Virgini, non futuros immunes ab omni peccato veniali, quamvis abſolute illa vitare poſſint, & nonniſi ſua culpa offendant. Unde ſic argumentari licet, illud eſt metaphyſice certum, quod eſt de fide divina credendum; fidei enim non poteſt ſubeſſe falſum: atqui fide divina credendum eſt quædam nunquam futura, licet abſolute contingere poſſint. Ergo.

Ad confirmationem reſpondeo divitem ideo poſſe falli in eo quod judicat infallibiliter futurum; quia non perſpicit in allato mendici exemplo intimo cordis receſſus, non videt inordinatas, quæ ineſſe poſſunt, animi affectiones, ſed futurum conjicit ex iis, quæ extrinſecus apparent & ordinarie contingunt. At Deo omnia ſunt pervia, videt quid voluntas, poſito ejus decreto permiſſivo, factura ſit, vel non factura, ut plenius explicabitur paragrapho ſequenti in reſponſione ad ſecundum quæſitum.

Objectiones, quæ ſolent peti ex libertate contra decreta Dei abſoluta, ſolvimus Paragrapho ſecundo.

§. VII.

De medio quo Deus vidit ab æterno futuros actus liberos ordinis naturalis, vel ſupernaturalis Angelorum & hominis innocentis.

Q. I. *Deus viditne ab æterno in ſuis decretis antecedenter abſolutis & efficacibus futuros actus liberos ſupernaturales Angelorum ac hominis innocentis, & ceteros qui ſunt ordinis naturalis?*

R. Minime, quia ex Sancto Auguſtino nulla ſunt ejuſmodi actuum decreta antecedenter abſoluta & effi-

eacia, *iſtam gratiam*, inquit lib. de corr. & grat. c. 10.
non habuit homo primus, qua nunquam vellet eſſe malus: ſed ſane habuit, in qua ſi permanere vellet, nunquam malus eſſet, & ſine qua etiam cum libero arbitrio bonus eſſe non poſſet .... tale quippe erat adjutorium quod defereret cum vellet, & in quo permaneret ſi vellet, non quo fieret ut vellet. Hæc eſt prima gratia, quæ data eſt primo Adam; ſed hæc potentior eſt in ſecundo Adam. Prima eſt enim, qua fit ut homo habeat juſtitiam ſi velit. Secunda ergo plus poteſt, qua etiam fit ut velit. Et poſt pauca de Angelis bonis ſubdit, *cadentibus aliis per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium ſteterunt ipſi*. Eadem tractat cap. 12. ejuſdem libri, quæ fuſius referimus tractatu de Gratia cap. 5. §. 4. ut palam fiat Sanctum Doctorem nullam agnoviſſe gratiam per ſe efficacem in Angelis viatoribus & in ſtatu innocentiæ, ſed ſufficientem duntaxat & ad nutum voluntatis verſatilem; ac proinde Angelorum, qui ſteterunt, prædeſtinationem non fuiſſe antecedentem; ſed conſequentem ex prævifis eorum meritis. Quod autem dicimus de actibus ſupernaturalibus Angelorum & hominis innocentis, idem dicendum de actibus naturalis ordinis.

Dices: S. Auguſt. lib. de cor. & grat. c. 10. docet Angelos, qui ſteterunt, fuiſſe amplius adjutos & certiores factos de ſua perſeverantia: Ergo.

Diſt. ant. Amplius adjutos & certiores factos in ipſa beatitudinis retributione, Concedo: ante beatitudinis retributionem, dum eſſent adhuc in via, Nego antec. Solutio patet ex ipſa laudati capitis lectione.

Q. 2. *Quo itaque medio Deus ab æterno vidit futuras ejuſmodi actus?*

R. 1. Hæc quæſtio eſt plane Philoſophica, cum ſolo rationis diſcurſu ſolvi poſſit, nec extet hac de re revelatio, ex qua Theologus diſcurrere valeat.

Nonnulli ex his Theologis, qui ſcientiam mediam reſpectu actuum ſupernaturalium hujus ſtatus magna animi contentione rejiciunt, eam tamen admittunt reſpectu non ſolum actuum naturalis ordinis in quolibet ſtatu,

ſed

ſed etiam reſpectu actuum ſupernaturalium ſtatus innocentiæ & Angelorum viatorum, docentque Deum per ſcientiam mediam præſciſſe ejuſmodi actus futuros. Sed refelluntur ex dictis Paragrapho tertio, ubi probavimus omnem Dei ſcientiam eſſe vel ſimplicis intelligentiæ, vel viſionis.

Alii Theologi definiunt ejuſmodi actus præſciri a Deo in futura cauſſæ liberæ determinatione; quia, inquiunt, Deus non determinat illos actus, ſed ſola cauſſa libera, per quam Deus determinatur ad præbendum ſuum concurſum: Ergo Deus non in ſe, ſed in futura cauſſæ liberæ determinatione præſcit futuros illos actus, nec decernit ad eos concurrere, niſi præviſa determinatione cauſſæ liberæ. Sed remanet difficultas, quomodo Deus præſcit illam determinationem, an ſine medio, an cum medio, & quodnam tandem illud eſt.

R. 2. Generatim Deus ab æterno illos actus eo præſcivit modo, quo illos in tempore vidit præſentes in primo inſtanti exiſtentiæ eorum, *qui ſemper eſſe habet*, inquiebat ſupra S. Greg. *cuncta ſibi præſentia conſpicit. Quæ in ſcriptis ſimul exiſtere non poſſunt, illi ſimul omnia aſſiſtunt*, ſcilicet objective. Scientia quippe ejus, utpote immutabilis, rerum ortu aut interitu non creſcit aut decreſcit, nec aliquatenus modificatur; ſed ſicut univerſam mundi fabricam mente ab æterno concepit, atque ſingulas ejus partes uſque ad minimas atomos ordinavit ac diſtribuit; ita in tempore illam ſecundum ſuam ideam produxit, & continuo ſuo influxu adminiſtrat cunctis rebus præſentior quam ipſæ ſibi, *in ipſo enim vivimus, & movemur, & ſumus.* Act. 17. Unde non mirum quod ipſe cauſſis liberis ita intimus percipiat ubi & quando exigunt ejus concurſum; ſi enim Lucifer v. gr. in inſtanti, quod immediate præceſſit ejus rebellionem, ſenſit ſe ad eam propenſum, a fortiori Dei idipſum vidit in præſenti & intima voluntatis Luciferi coexiſtentia. Quod autem Deus in tempore vidit immenſitati ſuæ coexiſtens, illud ab æterno eodem prorſus modo vidit in arte ſua, juxta quam decrevit hanc rerum univerſitatem condere & adminiſtrare; quare

R. 3.

R. 3. Preſſius, Deus actus libere futuros ordinis naturalis vel ſupernaturalis Angelorum viatorum, & hominis innocentis præſcivit in diſpoſitione præconcepta hujuſce univerſitatis, in qua repræſentantur rerum omnium natura, & eſſentialis a Deo dependentia, affectiones, motus, modificationes, & futura rerum intima coexiſtentia. Patet reſponſio ex mox dictis.

C A P U T XVI.

De voluntate Dei.

Circa divinam voluntatem quatuor diſcutienda occurrunt. 1. ejus exiſtentia & eſſentia. 2. diviſio. 3. objectum. 4. proprietates & affectiones.

§. I.

De exiſtentia & eſſentia divinæ voluntatis.

Q. 1. *Exiſtitne in Deo voluntas?*

R. Certum eſt exiſtere, 1. ex Scriptura, Matth. 6. *Fiat voluntas tua*. 2. Ex definitione Eccleſiæ in ſexto Concilio generali, in quo contra Monothelitas declaravit, duplicem in Chriſto eſſe voluntatem, divinam ſcilicet & humanam. 3. ex ratione; quia cuilibet enti ſua ineſt inclinatio naturalis: atqui hæc inclinatio in mente præditis; qui agunt ratione ſeu intellectu, voluntas dicitur: in ſenſitivis, quæ non moventur niſi prævio ſenſu, appetitus: & inanimatis, quæ ſolo naturæ pondere feruntur, ut lapis, vocatur pondus, vel naturalis propenſio.

Q. 2. *Voluntas divina diſtinguitur ne ab eſſentia?*

R. Non diſtinguitur niſi ſecundum noſtrum imperfectum concipiendi modum; eſſe enim, & velle in Deo ſunt realiter unum & idem; quia Deus, utpote ens a ſe, eſt actus puriſſimus, ſimpliciſſimus, & expers realis compoſitionis, ſive ex natura & potentia, ſive ex potentia & actu; ſed eſt ſua voluntas, & ſua volitio.

Ex-

Ergo realiter una eſt in Deo volitio, æterna & immutabilis, ſicut illius eſſe, ſed ratione ratiocinata multiplex pro diverſitate effectuum.

Dices: Si velle Dei eſt ejus eſſe immutabile, fruſtra ad eum preces diriguntur; unicus enim precantium finis eſt flectere alterius voluntatem minus propenſam, vel etiam adverſam.

Nego ſequelam, cujus confirmationem diſtinguo; flectere voluntatem creatam, Conc. increatam, Nego.

Preces itaque non diriguntur ad Deum, ſicut ad hominem, propter diſparem utriuſque voluntatis rationem. Enimvero nullius hominis voluntas per ſeipſam ſtatui poteſt regula, & menſura aliarum voluntatum; quia flexibilis eſt ad malum æque ac bonum, nonnunquam eſt injuſta, ſæpius minus propenſa ad præſtandum id quod expedit. Ideo exponamus neceſſe eſt motiva, quæ illam inclinare debeant, inſuper precibus inſtamus & urgemus, ut flectatur ad noſtram utpote rectam, alioquin noſtra oratio fieret illi in ſcandalum, nobis vero in peccatum.

Contra vero divina voluntas eſt regula, cui conformari debent omnes creatæ voluntates, ut quæ ſit immutabilis, ſemper recta, immo ipſamet rectitudo, cui niſi cohæreant ceteræ voluntates, pravæ ſunt & diſtortæ. *Ora ergo*, inquit S. Aug. *non ut tua voluntas fiat, ſed ſicut orare didiciſti, ut fiat voluntas Dei in te.*

At inquies, Quid ergo ſit, ut non conſequar, quod ſecundum Dei voluntatem peto? Jubet continentiam, humilitatem, pro quibus me orantem non exaudit.

Reſpondet S. Aug. lib. 2. de ſer. Domini in monte cap. 3. ideo te hactenus non fuiſſe plene exauditum, quia non plene & ex toto corde tanta dona deſideras, *ipſa*, inquit, *orationis intentio cor noſtrum ſerenat & purgat, capaciuſque efficit ad excipienda divina munera, quæ nobis ſpiritualiter infunduntur, non enim ambitione precum non exaudit Deus, quia paratus eſt lumen ſuum dare .... ſed nos non ſemper parati ſumus accipere, cum inclinamur ad alia, & rerum temporalium cupiditate teneamur.* Plura in hanc rem vide Tractatu de religione, cap. de oratione §. 5. & ſeq.

§. II.

§. II.

De diviſione divinæ voluntatis.

Q. 1. *Quomodo dividitur voluntas divina?*

R. Dividitur generatim in voluntatem ſigni, & voluntatem beneplaciti.

Q. 2. *Quid eſt voluntas ſigni?*

R. Eſt Signum, quo Deus exterius declarat ſe aliquid velle, & hoc ſenſu dicimur facere voluntatem Dei, cum ejus legem & præcepta obſervamus, quia Dei præcepta ſunt ſigna voluntatis ejus.

Ergo voluntas ſigni, metaphorice dicitur voluntas (ſicut idioma vocatur lingua) & eſt Deo extrinſeca.

Q. 3. *Quid eſt voluntas beneplaciti?*

R. Eſt ipſamet Dei volitio, decernens aliquid tanquam ſibi gratum.

Dicitur 1. *ipſamet Dei volitio*, ut ſignificetur illam voluntatem eſſe vere & proprie in Deo.

Dicitur 2. *decernens aliquid*, quæ voces denotant voluntatem beneplaciti non eſſe neceſſariam Dei complacentiam in bono cognito, ſed actum liberum; ſeu decretum alicujus effectus producendi.

Q. 4. *Quotuplex eſt voluntas ſigni?*

R. Quintuplex, nempe præceptum, prohibitio, permiſſio, conſilium, & operatio, quæ ſolent exprimi verſu ſequenti:

Præcipit, ac prohibet, permittit, conſulit, implet.

His enim ſignis colligimus latentem alterius voluntatem, judicamuſque illum velle cum præcipit, permittit, ſuadet & operatur; nolle vero cum prohibet.

Q. 5. *Quo ſenſu permiſſio eſt ſignum voluntatis divinæ?*

R. Quatenus Deus non impedit, cum poſſit, operationem cauſſæ ſecundæ. Nam ex S. Thoma quæſt. 10. art. 12. *removens prohibens dicitur movens per accidens*; ſic Deus permittit peccatum, quod tamen prohi-

bet;

bet; quia revera vult illud eſſe in voluntate peccatoris.

Q. 6. *Voluntas ſigni conjungiturne ſemper cum voluntate beneplaciti?*

R. Semper quidem denotat aliquam in Deo voluntatem, alioquin eſſet ſignum falſum; ſed non ſemper ſignificat Deum velle quidquid illo ſigno apprehendimus, ut patet ex cap. 22. Geneſ. ubi Deus præcepit Abrahamo, ut offerret filium in holocauſtum. Abrahamus enim intellexit hoc præcepto Deum velle Iſaacum ſibi immolari, cum vellet duntaxat tentare ejus obedientiam. Unde S. Thomas cit. art. 12. docet operationem Dei ſemper eſſe conjunctam cum voluntate beneplaciti, non autem præceptum vel conſilium; fieri enim nequit quin is proprie velit quod libere & ſponte facit.

Ergo certiſſimum eſt ſignum Deum velle nos ea pati, quæ ab ipſo nobis obveniunt incommoda, cum non ita certum ſit illud velle quæ nos facere permittit.

Q. 7. *Quotuplex eſt voluntas beneplaciti?*

R. Duplex, antecedens & conſequens.

Q. 8. *Quid eſt voluntas antecedens?*

R. Eſt voluntas beneplaciti, qua Deus ex bonitate ſua vult fieri aliquid ſecundum ſe ſpectatum, & noſtro concipiendi modo ante circumſtantias particulares, ſecundum quas illud ipſum non vult; ſic Judex antecedenter vult omnem civem vivere, & ad vitam cujuſque tuendam media ſuppeditat, ſed civem homicidam, & peſtiferum voluntate conſequente vult occidi.

Voluntas igitur conſequens eſt voluntas beneplaciti, qua Deus ſpectatis omnibus circumſtantiis, vult aliquid ſimpliciter & abſolute. De utraque voluntate ſic ſcribit S. Chryſoſtomus hom. 1. in Epiſt. ad Eph. *Prima eſt ut non pereant, qui non peccarunt. Voluntas ſecunda eſt, ut qui facti ſunt mali, pereant.* Et S. Joannes Damaſcenus lib. 2. de fide cap. 29. *Prima quidem voluntate*, inquit, *Deus vult omnes homines ſervari, & regni ſui compotes eſſe: neque enim ſupplicii ac cruciatus cauſſa, verum ad hoc, ut bonitatis ipſius participes ſimus, nos effinxit; ut juſtus autem, iis*

quoque qui peccant, pœnam infert, hoc eſt, voluntate conſequente, ſeu ſecundaria.

Q. 9. *Voluntas dicitur ne antecedens aut conſequens ex eo præciſe, quod antecedat vel ſequatur præviſum voluntatis creatæ conſenſum?*

Affirmat Molina, ut qui ex dictis nolit eſſe ullum Dei decretum efficax ſalvandi homines & concurrendi ad actus liberos, niſi ex præviſo voluntatis conſenſu; ſed rejecta illa opinione.

R. Juxta S. Auguſtini doctrinam, voluntas conſequens infligendæ pœnæ eſt ex præviſione conſenſus voluntatis malæ; quia pœna ſupponit culpam & demeritum, *omnis pœna*, inquit S. Doctor lib. 3. de libero arbitr. c. 18. *Si juſta eſt, peccati pœna eſt, & ſupplicium nominatur*. Sed voluntas conſequens gratiæ, & gloriæ conferendæ non præſupponit voluntatis conſenſum, quia gratuita eſt, & illud efficit.

Q. 10. *Quomodo ergo voluntas illa dici poteſt conſequens, cum præviſionem futuri conſenſus antevertat?*

R. Ita dicitur, quia non abſtrahit, ſicut antecedens, a circumſtantiis, in quibus homo a parte rei exiſtere poteſt, ſed in illis omnibus ſpectat electum, v. gr. parvulum in periculo decedendi ſine Baptiſmo, ut inde illum eripiat, latronem propter latrocinia in cruce juxta Chriſtum pendentem, Saulum in Chriſtianos ſævientem, ut illos ſibi juſtificet, ubi alii damnantur.

Q. 11. *Voluntas antecedens ſalvandi omnes homines eſtne beneplaciti & propter dicta?*

Negant Eſtius Sylvius & alii veteres Thomiſtæ non pauci; ſed ſententia affirmans eſt S. Thomæ & inter Theologos communis, quam multis probamus tract. de Gratia cap. 7. §. 5. & ſeqq. nec ſunt hic repetenda, ſed conſulenda, quæ ibi dicta ſunt.

Q. 12. *Eſtne admittenda diviſio voluntatis divinæ in abſolutam & conditionatam?*

Negant plures e Thomiſtis, contenduntque nullam eſſe in Deo voluntatem conditionatam, 1. quia voluntas conditionata eſt voluntas ſuſpenſa & pendens ab aliquo eventu: atqui ejuſmodi voluntas repugnat in Deo,

Deo, qui eſt purus actus & prima cauſſa omnium eventuum, 2. voluntas conditionata eſt Deo indigna, otioſa, ne dicatur illuſoria reſpectu eorum, quæ ſpectant æternam hominum ſalutem; quis enim ſana mente concipiet Deum in aliquo inſtanti ſuſpendere decretum propter conditionem, quæ ab ipſo pendet, & quam ponere non vult, ſicque ſtatuiſſe, volo ſalvare omnes homines, ſi habeant donum perſeverantiæ, quod multis denegabo? 3. Quia omne futurum eſt Deo objective præſentiſſimum, videt futura omnium reproborum peccata: atqui nimis abſurdum eſt Judicem, cui præſentiſſima ſunt alicujus civis latrocinia & homicidia, velle conditionate hujuſmodi hominem vivere, quem morte plectendum abſolute judicat. Vellet quidem illum ſervare, ſi eſſet innocens, ſed cum illa hypotheſis ſit evidenter falſa, movere non poteſt ejus voluntatem; ac proinde actu, & de facto non vult. Voluntas ergo antecedens, qua vult Deus ſalutem omnium & ſingulorum hominum, non eſt decretum conditionatum, niſi noſtro modo loquendi, ſed revera eſt in Deo voluntas abſoluta, non ſimpliciter, ſed ſecundum quid: quatenus ſcilicet præciſis peculiaribus circumſtantiis vult illorum ſalutem, & ex ea voluntate media ad ejuſmodi finem ſufficientia tribuit, aut præparat.

Ad ea autem, quæ illis Theologis objiciuntur ex Scripturis, ubi Deus ſub conditione quædam decreviſſe dicitur, reſpondent illa fuiſſe dicta & ſcripta more humano: Sic 1. Regum c. 13. Deus per Samuelem Sauli prævaricatori hæc abſolute prædicit, *nequaquam regnum tuum ultra conſurget*, ſcilicet in pœnam inobedientiæ; ſed placuit Prophetæ ex verbo Dei concludere juxta communem hominum loquendi morem, *quod ſi non feciſſes*, inquit, *jam nunc præparaſſet regnum . . . tuum ſuper Iſrael in ſempiternum*. Sic Eliſeus 4. Reg. c. 13. Cum Deus ſimpliciter ei revelaſſet Joam Regem Iſrael tot victorias ex Syris reportaturum, quot vicibus terram jaculo percuſſurus eſſet, regem increpat, quod poſt tertium ictum ſubſtiterit, & ex revelatione divina hanc concluſionem conditionatam elicit, *ſi percuſſiſſet quinquies aut ſexies ſive ſepties, percuſſiſſet Syriam uſ-*

que

que ad conſumptionem. Similiter Jeremias c. 38. divino oraculo monitus urbem Jeruſalem a rege Babylonis expugnandam, igni ſuccendendam, & Sedeciam capiendum, auctor eſt idem Sedeciæ ut arma deponat, & exemplo Jechoniæ ad clementiam potentiſſimi adverſarii confugiat, *ſi profectus exieris*, ait ille, non Dominus, *ad Principes Regis Babylonis, vivet anima tua, & civitas hæc non ſuccendetur igni*.

Verum durius videntur aſſerere laudata verba Samuelis, Eliſei, & Jeremiæ non eſſe verba Dei, ſed hominum. Si autem accipiantur, ut verba Dei, profecto revelatione divina habemus Deum conditionate decreviſſe & regnum Saulis fore ſempiternum, & Syriam a Rege Iſrael penitus devaſtandam, & urbem Jeruſalem a Rege Babylonis non ſuccenſum iri. Quare ad propoſitam quæſtionem cum ceteris Theologis communiter,

R. Recte dividitur voluntas Dei in abſolutam & conditionatam, nec negari poteſt aliqua eſſe in Deo decreta objective conditionata. Ita ſanctus Thomas in 1. diſt. 46. art. 1. ad 2. *voluntas antecedens*, inquit, *poteſt dici conditionata, nec tamen imperfectio ex parte voluntatis divinæ*. Probatur tum allatis Scripturæ textibus: tum ratione, quia decet ſupremum moderatorem cauſſis a ſe pendentibus imponere modum & conditiones.

Dixi, *objective conditionata*: Dupliciter enim conditionata ſpectari poſſunt, nimirum ſubjective & objective. Subjective quidem, ſi concipiatur in Deo voluntas ſuſpenſa & dependens ab eventu futuro, quemadmodum in contractibus humanis conditio appoſita dicitur ſuſpendere conſenſum. Objective vero, cum intelligitur Deus actu ab æterno voluiſſe aliqua juxta conditionem, quam ipſe poſuit. Decreta priori modo ſpectata prorſus exulant a Deo, & contra illa duntaxat militant momenta in confirmationem oppoſitæ ſententiæ allata. Poſteriori autem modo decreta conditionata nihil involvunt imperfectionis, immo indicant ſummum Dei in creaturas dominium, quibus imponit leges, quas niſi ſervaverint, finem ad quem inſtitutæ ſunt, nunquam conſequentur.

Quod

Quod afferunt patroni oppoſitæ ſententiæ de Judice reſpectu convicti civis peſtiferi, non eſt ad propoſitum; ubi enim agitur de puniendo reo, v. gr. de Lucifero jam lapſo, aut de quovis peccatore finaliter impœnitente, locum non habet niſi voluntas conſequens. Sed ſicut judex, qui noverat pravam ejuſdem civis indolem, & prævidebat latrocinaturum, antecedenter voluit ſuis monitis & minis eum vivere; ita Deus peccatorem, quem præſcivit fore impœnitentem, quamvis enim non ſit ei conceſſurus ipſam perſeverantiam, non negabit tamen perſeverandi poteſtatem, vereque dicitur, juſto cadenti, *o homo, in eo quod acceperas & tenueras, perſeverares, ſi velles*, ut ait Sanctus Auguſtinus.

Et certe niſi antecedens Dei voluntas ſalvandi reprobos, qui a gratia lapſuri prævidentur, ſit objective conditionata, quæro quomodo abſoluta eſſe poſſit?

Abſoluta eſt, inquis, quatenus Deus abſolute vult ipſis dare auxilia ſufficientia ad ſalutem conſequendam.

Contra. Voluntas ſalvandi ejuſmodi reprobos ſic ſpectata, reſpicit ſolum media; reſpectu vero finis eſt duntaxat voluntas ſigni & metaphorica, quatenus ſcil. ex voluntate præbendi media ad ſalutem colligimus Deum velle ipſam ſalutem, quam tamen directe & ut in ſe eſt non vult; ſi enim illam vellet, cur illam non conſequitur reprobus cadens a ſtatu juſtitiæ, niſi quia deeſt conditioni neceſſariæ, nimirum quia gratiæ ſufficienti non cooperatur? Ergo voluntas antecedens ſalvandi reprobos, ut ſit vera, debet eſſe objective conditionata.

Nec dicas Deum velle duntaxat ſecundum quid, & quantum ex ſe, ſalutem reproborum præciſis circumſtantiis & nulla adjecta conditione. Nam voluntas illa ſecundum quid, vel eſt nuda & neceſſaria complacentia in bono, & ita Deus non magis vult ſalutem juſtorum, qui non ſunt prædeſtinati, quam dæmonum, quorum beatitudinem in ſe præciſe ſpectatam approbat: vel eſt actus liber, quo ante præviſam reproborum demerita decernit eos ſalvare, ſi in gratia perſeverent: decretum autem illud eſt objective conditionatum.

Di-

Dices : Voluntas conditionata eſt voluntas a conditione dependens, atqui divina voluntas, utpote prima rerum omnium cauſſa, nullatenus poteſt eſſe dependens: ergo conditionata eſſe nequit.

Diſtinguo majorem, Eſt voluntas a conditione dependens, ſi ab altera voluntate conditio ſit impoſita, Concedo : ſi ipſamet imponat conditiones & leges, quas ſervare debeant creaturæ, quemadmodum a Patrefamilias imponuntur conditiones domeſticis, Nego majorem; in hoc enim elucet ſumma Dei poteſtas & infinita ſapientia, creaturarumve omnimoda dependentia, ut quæ graviter peccent, & ſummam miſeriam incurrant, ſi quid contra ordinem a Deo inſtitutum præſumant. Abſit enim ut credamus Deum tot efformare decreta, quot conditiones imaginamur & ponimus, hypotheſes fingimus, & conſilia deliberando inimus; noſtrum eſt ſolicite & ſuppliciter quærere, quæ ſit Dei voluntas; nihil erit aut fiet, niſi eo modo, quo ab æterno ordinavit; David v. gr. non effugiſſet manus Saulis, ſi in urbe Ceila remanſiſſet, quia Deus per fugam illum ſalvare decreverat.

§. III.

De objecto voluntatis Dei.

CErtum eſt bonum eſſe objectum voluntatis, ſicut verum intellectus.

Objectum autem duplex eſt, nempe materiale & formale ſeu motivum. Objectum materiale eſt id, circa quod verſatur potentia; formale vero eſt ratio, ſub qua potentia verſatur circa objectum materiale. Unde res volita ſeu amata, v. gr. pharmacum eſt objectum materiale voluntatis illius qui ægrotat. Sanitas vero, propter quam pharmacum appetitur, eſt objectum formale. His præmiſſis,

Q. 1. *Quodnam eſt objectum materiale voluntatis divinæ?*

R. Primarium eſt Deus ipſe : Secundarium vero omnes creaturæ exiſtentes in aliqua temporis differentia.

Pri-

Prima Pars probatur, quia Deus eſt ſummum bonum ; & ſua beatitudo, atqui voluntas omnis primario fertur in ſuam beatitudinem, ut quæ ſit ratio amandi cetera: Ergo. Deinde ita ſe habet ad voluntatem divinam ſumma bonitas, quomodo ad intellectum ſumma veritas; atqui ex dictis primarium divini intellectus objectum eſt ſumma veritas: Ergo.

Secunda pars probatur 1. ex Scriptura, Sap. 11. *diligis . . . omnia quæ ſunt, & nihil odiſti eorum, quæ feciſti*, 2. ratione duplici. 1. Deus diligit omnia bona; imperfectæ enim & deficientis voluntatis eſt non amare quod eſt bonum & amabile. Atqui omnes creaturæ ſunt bonæ, Gen. 1. *Viditque Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona*. Ergo. 2. Amare eſt bene velle & benefacere : atqui Deus omnibus exiſtentibus, bene vult & bene facit, cum illis tribuat eſſe : Ergo.

Q. 2. *Deus amatne res mere poſſibiles, & nunquam exstituras?*

R. Non amat, quia illis nec bene vult, nec benefacit. Nonnulli tamen Theologi illis concedunt quendam complacentiæ amorem neceſſarium, quia poſſibilitas illarum eſt objective bona.

Q. 3. *Quodnam eſt formale objectum divinæ voluntatis?*

R. Eſt ſola bonitas divina. Probatur 1. ex Scriptura, Prov. 16. *Univerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus*. 2. Ex Patribus, præſertim S. Bernardo, qui c. 4. lib. de Amore divino Deum ſic alloquitur, *non afficeris a nobis, vel ad nos, cum nos amas: nos a te, & in te, & ad te afficimur, cum amamus te*. 3. Ratione quia voluntas ſpecificatur a ſuo objecto formali & motivo, v. gr. voluntas dandi eleemoſynam, ſpeciem ſumit ex motivo ſublevandæ miſeriæ pauperis, eſſentialiterque differt a voluntate reſtituendæ pecuniæ, quæ ex juſtitia eidem pauperi deberetur, atqui implicat voluntatem increatam ſpeciem ſumere a bonitate creata. Hinc S. Thomas q. 19. art. 2. ad 2. *in his*, inquit, *quæ volumus propter finem, tota ratio movendi eſt finis, & hoc eſt quod movet voluntatem : qui enim vult ſumere*

potio-

potionem amaram, nihil in ea vult niſi ſanitatem. Unde cum Deus alia a ſe non velit niſi propter finem, qui eſt ſua bonitas, non ſequitur quod aliquid aliud moveat voluntatem ejus, niſi bonitas ſua. Et ſic ſicut alia a ſe intelligit intelligendo eſſentiam ſuam; ita alia a ſe vult volendo bonitatem ſuam.

Confirmatur ex lato diſcrimine, quod intercedit inter amorem divinum, & noſtrum, namque, ut obſervat S. Thomas q. 20. art. 2. amor noſter, quo alicui bonum volumus, non eſt cauſſa bonitatis ipſius, ſed illam ſupponit: *amor vero Dei eſt infundens & creans bonitatem in rebus*: Ergo Deus nihil videt extra ſe, quod illum moveat ad amandum; ſed ſua bonitate ſola ad id inclinatur: *res enim naturalis*, inquit S. Doctor, q. 19. art. 2. *non ſolum habet naturalem inclinationem reſpectu proprii boni, ut acquirat ipſum, cum non habet, vel ut acquieſcat in illo, cum habet; ſed etiam ut proprium bonum in alia diffundat, ſecundum quod poſſibile eſt. Unde videmus quòd omne agens in quantum eſt actu & perfectum, facit ſibi ſimile*, ignis v. gr. facit ignitum. *Unde ſi res naturales in quantum perfectæ ſunt, ſuum bonum aliis communicant; multo magis pertinet ad voluntatem divinam, ut bonum ſuum aliis per ſimilitudinem* (ideſt, ea ſibi aſſimulando,) *communicet ſecundum quod poſſibile eſt. Sic igitur vult ſe & alia: ſed ſe ut finem: alia vero ut ad finem, in quantum condecet divinam bonitatem alia ipſum participare.*

Dices; ſi Deus omnia propter ſeipſum diligit, non eſt in eo niſi amor concupiſcentiæ, qualis poteſt eſſe in hero, qui famulum diligit in proprium ſuum commodum: atqui falſum conſequens; de Sapientia enim legitur, *amicos Dei & Prophetas conſtituit*. Sap. 7. v. 37. Chriſtus etiam ad Apoſtoloa ait, Joann. 15. *Jam non dicam vos ſervos . . . vos autem dixi amicos*. Denique conſtans eſt Theologorum doctrina ex caritate naſci veram amicitiam inter Deum & hominem juſtum: Ergo Deus non omnia propter ſeipſum diligit.

Nego ſequelam majoris; quia Deus non in utilitatem ſuam, ſed in noſtram omnia ad ſe dirigit: *Deus*, inquit S. Thomas lib. 3. contra Gentes, cap. 18. *Qui*

eſt

eſt primum omnium rerum agens , non ſic agit , quaſi actione ſua aliquid acquirat , ſed quaſi actione ſua aliquid largiatur : quia non eſt in potentia , uti aliquid acquirere poſſit, ſed ſolum in actu perfecto, ex quo poteſt largiri. Largitur autem creaturis ratione deſtitutis, neque in ſuum, neque in earum proprium commodum, ſed in noſtrum dumtaxat: & ita neque amorem concupiſcentiæ , neque amore amicitiæ illas diligit : nobis contra bene vult & facit in bonum noſtrum. Quodnam vero eſt bonum noſtrum, niſi ipſe? Ergo eo ipſo ſuam benevolentiam demonſtrat , quo nos propter ſeipſum diligit.

Confirmatur. Qui proximum ex caritate diligit, veram ad illum habet amicitiam, quamvis nonniſi propter Deum diligat, immo non ſincere illum aliter diligeret; quia non ei bonum vellet, cum Deus ſit totum illius bonum: *Nemo diligit proximum* , inquit S. Auguſtinus, epiſt. 167. alias 29. *niſi diligens Deum , & in hoc quantum poteſt, proximo impendat, quem diligit tanquam ſeipſum , ut ille diligat Deum , quem ſi ipſe non diligit, nec ſe, nec proximum diligit.*

Ergo bonitas increata eſt rerum omnium fons & origo: *Quia Deus bonus eſt , ſumus , & in quantum ſumus, boni ſumus* , inquit S. Auguſt. lib. 1. de Doctrina Chriſtiana cap. 32. Et S. Gregorius Nyſſenus expendens illud Pſalm. *alienati ſunt peccatores a vulva*, ſcribit: *hæc intellexeris, ſi inquiras quænam prima humanæ compoſitionis quaſi matrix fuerit , & quis venter, qui humanum genus tulerit; neque enim alium eſſe arbitror, præter benignitatem & bonitatem Dei , a qua facti & prognati ſumus.* Concinit Tertullianus lib. 2. contra Marcion. cap. 2. *omnia* , inquit, *bonitate concepit.*

Obſervandum tamen cum S. Thoma quæſt. 19. art. 4. bonitatem increatam, quæ eſt ipſamet eſſentia divina, non agere ad extra ſecundum neceſſitatem naturæ, ſicut Sol emittit radios , ſed juxta voluntatis arbitrium, & determinationem, alioquin infinitum in eſſendo produceret, quod eſt impoſſibile.

Ergo voluntas divina eſt prima rerum omnium cauſ-

ſa : „ ſi enim habet cauſſam voluntas Dei , *inquit* „ *S. Auguſt. lib.* 1. *de Gen. contr. Manichæos c.* 2. eſt „ aliquid, quod antecedat voluntatem Dei , quod ne- „ fas eſt credere. Qui ergo dicit , quare fecit Deus „ cælum & terram ? reſpondendum eſt ei , quia vo- „ luit, voluntas enim Dei eſt cauſſa cæli & terræ , „ & ideo major eſt voluntas quam cælum & terra. „ Qui autem dicit, quare voluit facere cælum & ter- „ ram ? majus aliquid quærit, quam ſit voluntas Dei : „ nihil autem majus inveniri poteſt . „ Addere liceat, *nec melius ;* quia ex S. Thoma q. 19. art. 2. ſicut Deus omnia cognoſcit in ſua eſſentia , ita omnia vult in ſua bonitate infinita.

Dices : ſcientia Dei ex dictis eſt cauſſa rerum : Ergo voluntas divina non eſt aſſignanda pro earum cauſſa.

Nego conſeq. Nam ex S. Thoma cit. art. 4. ad 4. voluntas eſt cauſſa ut imperans & determinans opera , ſcientia ut dirigens , omnipotentia ut exequens : & horum omnium origo & finis bonitas divina.

Ergo voluntas divina non eſt cauſſa mali culpæ ; magis quippe repugnat ipſam bonitatem influere malitiam, quam calorem producere frigus.

Confirmatur 1. ex Scriptura, Pſal. 3. *non Deus volens iniquitatem tu es*. Jac. 1. *Deus ... intentator malorum eſt*, 2. ratione, quam urget S. Anſelmus, lib. de libero arbitrio, c. 8. quia juſta voluntas hominis eſt ea , qua vult id , quod Deus vult eam velle : injuſta vero, qua vult id quod non vult Deus. Unde ſequitur , quod ſi vellet Deus hominem peccare, homo peccando non peccaret , ſimulque voluntas juſta & injuſta foret : juſta, in quantum conformis voluntati divinæ : injuſta , quatenus repugnaret eidem voluntati, quæ peccare prohibet.

Voluntas tamen Dei eſt cauſſa mali pœnæ , quia pœna bona eſt, quatenus delinquentes corrigit, obſtinatos punit, & infirmos a malo coercet ; „ hanc bo- „ nam negabis , quæ bono proſpicit : quis boni au- „ ctor, niſi qui & exactor ? Proinde qui mali extra- „ neus ; niſi qui & inimicus ? quis inimicus, niſi qui „ & expugnator ? quis expugnator, niſi qui & puni- „ tor ?

„ tor? ſic totus Deus bonus eſt, dum pro bono omni „ eſt, *inquit Tertull. lib. 2. contr. Marc. c. 13. S. quoque Baſilius hom. quod Deus non ſit auctor malorum,* „ *ait*: aliud eſt malum ſecundum ſenſum: aliud ſecundum naturam. Uſtio & inciſio Medici mala ſunt „ ſenſui, ſed propter ea Medicum laudamus.

De malo pœnæ intelligendi ſunt ſequentes Scripturæ textus, Iſaiæ 45. *Ego Dominus ... faciens pacem, & creans malum*, Jer. 36. *Adducam ſuper eos .... omne malum, quod locutus ſum*. Amos cap. 3. *Si erit malum in civitate, quod Dominus non fecerit*.

§. VI.

De proprietatibus voluntatis divinæ.

Q. 1. *Voluntas Dei eſtne libera?*

R. Libera eſt, non quidem libertate contrarietatis, qua feratur in bonum & malum, ſed libertate contradictionis, qua poſſit hoc vel illud bonum facere, aut etiam non facere.

Probatur 1. ex Scriptura Epheſ. 1. Deus *operatur omnia ſecundum conſilium voluntatis ſuæ*: Porro qui operatur ex conſilio voluntatis ſuæ, non vult ex neceſſitate, 1. Cor. 12. v. 11. Spiritus Sanctus dividit ſingulis prout vult, *id eſt*, inquit S. Ambroſ. lib. de fide c. 3. *libero voluntatis arbitrio, non neceſſitatis obſequio*.

Probatur 2. ratione: Quia liberum eſſe, & de iis quæ ad ſe pertinent, poſſe diſponere, eſt inſignis perfectio: Ergo Deo denegari nequit abſque blaſphemia.

Dices: omnis libertas dicit indifferentiam: atqui in Deo nulla eſt indifferentia, cum ſit ens maxime neceſſarium: ergo in Deo nulla libertas.

Diſt. maj. Dicit indifferentiam activam, Concedo: paſſivam, qua poſſit novum actum immanente, recipere vel non recipere, ſubdiſtinguo, omnis libertas creata, Concedo: Angelus quippe ſive homo in exercitio ſuæ libertatis producit novum volitionis actum, qui cum ſit immanens, in ipſo recipitur: libertas increata, Nego maj. Namque ex dictis Deus eſt ſuus actus;

ſua volitio, nec ullum novum actum producit aut recipit, cum aliquid libere decernit, ac proinde nulla in eo fit mutatio: ſed in creaturis dumtaxat, quas de novo producit vel ſanctificat.

Inſtabis 1. velle in Deo, & eſſe ſunt unus & idem: atqui eſſe Dei eſt maxime neceſſarium: Ergo & velle.

Diſt. maj. Eſſe & velle in Deo ſunt unum & idem entitative, hoc eſt, ſunt una & eadem entitas, Concedo: ſunt unum & idem connotative, Nego maj. Nam velle ut ſic, connotat aliquid extrinſecus volitum & productum, aut producendum, quod Deus potuiſſet non velle producere.

Ergo, inquies, liberum arbitrium non eſt in Deo, niſi in ordine ad creaturas.

R. Veriſſimum eſt, quia ex S. Thoma liberum arbitrium dicitur tantum reſpectu eorum, quæ ſunt ad finem; ſicut enim mens neceſſario adhæret primis principiis, ita voluntas ultimo fini, in quo conſiſtit noſtra beatitudo. Quod autem in ſtatu viæ voluntas noſtra non neceſſario, ſed libére tendat in Deum, eſt imperfectio, quæ tolletur per viſionem beatificam. Deus ergo ſeipſum neceſſario amat, cetera vero libere, & quidem per unum & eundem actum.

Inſtabis 2. atqui unus & idem actus non poteſt eſſe ſimul neceſſarius & liber. Ergo nulla ſolutio.

Nego ſubſumptum; Namque in nobis ipſis idem actus, quo neceſſario volumus eſſe beati, liber eſt reſpectu mediorum, quæ eligimus ad beatitudinem conſequendam. Actus avaritiæ, v. g. duplicem habet reſpectum, nempe ad beatitudinem in genere, & ad divitias, in quibus avarus determinate ſuam beatitudinem reponit; primo reſpectu actus ille eſt neceſſarius; neque enim avarus, aut quivis alius poteſt velle non eſſe beatus; ſed ſecundo reſpectu eſt liberrimus; avarus quippe beatitudinem ſuam in alio collocare poterat, quam in divitiis. Similiter unicus Dei amor, quatenus terminatur ad ſeipſum, eſt ſumme neceſſarius, & quatenus terminatur ad creaturas, eſt omnino liber.

Ergo Dei libertas eſt divini amoris modus tendendi

di in terminum extrinſecus connotatum ; qui poſſet non poni. Modus autem ille eſt quid Deo intrinſecum, connotatio vero ipſi prorſus extrinſeca.

Q. 2. *Voluntas Dei impleturne ſemper?*

R. Abſoluta & conſequens ſemper impletur. Probatur ex Scriptura, Pſal. 113. *Omnia quæcumque voluit fecit*, Iſa. 46. *Conſilium meum ſtabit, & omnis voluntas mea fiet.* Eſther 13. *Non eſt, qui poſſit tuæ reſiſtere voluntati.* Voluntas vero antecedens non ſemper impletur; de ea enim intelligendum eſt illud Matth. 23. *Quoties volui congregare filios tuos .... & noluiſti?* Et 1. Tim. 2. Deus *omnes homines vult ſalvos fieri*, & tamen non ſalvantur omnes, nec ad cognitionem veritatis veniunt: „ quod cum ſit, *inquit* „ *S. Aug. lib. de ſpirit. & litt. c.* 33. infideles quidem „ contra voluntatem Dei faciunt, cum ejus Evangelio „ non credunt; nec ideo tamen eam vincunt, verum „ ſeipſos fraudant magno & ſummo bono, maliſque „ pœnalibus implicant, experturi in ſuppliciis poteſta„ tem ejus, cujus in donis miſericordiam contempſerunt. „ Ita voluntas Dei ſemper invicta eſt: vinceretur au„ tem, ſi non inveniret quid de contemptoribus faceret. „ Eadem Apoſtoli verba S. Thom. q. 19. art. 6. ad 1. interpretantur de voluntate Dei antecedente.

Q. 3. *Deus diligitne omnia æqualiter?*

R. Ex parte actus ſeu ratione volitionis entitative ſpectatæ, æqualiter diligit, quia unicus eſt in Deo amor & unum velle. Ex parte vero termini inæqualiter diligit, quia diligere eſt bonum velle alicui; atqui Deus quibuſdam vult majora bona: ergo majori illos amore proſequitur. Ergo quæ meliora ſunt, magis diliguntur a Deo; ideo quippe ſunt meliora, quia amplius a Deo acceperunt; majora autem a Deo accipere eſt magis diligi.

Dices: Angelus eſt melior homine: atqui Deus minus Angelos dilexit, quam homines, *nuſquam enim Angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ apprehendit*, Hebr. 2. Ergo.

Diſt. min. Minus Angelos dilexit in ordine gratiæ, in quo inferiores ſunt, ſaltem qui per peccatum

ceciderunt, Conc. in ordine naturæ, in quo præcelſunt, Neg. min. Itaque iidem poſſunt magis & minus diligi ſub diverſo reſpectu: Angelus ſecundum naturalia plus a Deo diligitur quam homo, minus vero ſecundum dona ſupernaturalia. Similiter juſtus, qui perſeveraturus non eſt, ratione juſtitiæ, qua ornatur, plus a Deo diligitur, quia ut ſic melior eſt prædeſtinato, qui nondum a peccato eductus; ſimpliciter tamen, & abſolute plus diligitur prædeſtinatus, quia Deus vult illi concedere majora bona, ſcilicet perſeverantiam & gloriam.

Inſtabis. Majus eſt gaudium in cælo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente, quam ſuper nonaginta novem juſtis, Luc. 15. Ergo minus boni aliquando magis diliguntur.

Nego conſeq. 1. Quia peccator in ſua juſtificatione excellentiorem gratiæ gradum poteſt accipere, quemadmodum contigit ſancto Paulo. 2. quia Scriptura loquitur figurate, & humano more, quatenus inſolita nos magis afficiunt, quam conſueta, reditus filii prodigi, quem Chriſtus affert in exemplum, plus delectavit pium Patrem, quam perſeverans fratris majoris obſequium.

Q. 4. *Affectiones triſtitiæ, odii, iræ, & deſiderii, quas Scriptura interdum tribuit divinæ voluntati, dicunturne proprie de Deo, an metaphorice?*

R. 1. Quoad triſtitiam, conſtat apud omnes ejuſmodi affectum non eſſe proprie in Deo, quia triſtitia eſt animi affectus ob bonum amiſſum, vel ob malum præſens, ac conjunctum: atqui in Deo nulla eſt boni amiſſio, nec mali inſtantis conjunctio: Ergo metaphorice dicitur, Gen. 6. v. 6. *Pœnituit eum* (Deum) *quod hominem feciſſet .... & tactus dolore cordis intrinſecus, &c.* Et Epheſ. 4. v. 30. *nolite contriſtare Spiritum Sanctum*, ideſt, offendere.

Dices: miſereri eſt maxime Dei proprium, atqui miſereri eſt compati: nam ex S. Thoma quæſt. 21. art. 3. miſericors dicitur, *quaſi habens miſerum cor; quia ſcilicet afficitur ex miſeria alterius per triſtitiam, ac ſi eſſet propria ejus miſeria*. Ergo.

Diſtin-

Diſtinguo minorem, miſereri eſt compati, ſi ſermo ſit de hominibus, Concedo: ſi de Deo, Nego minor. Itaque miſereri proprie eſt velle expellere miſeriam alterius, & hoc maxime competit infinitæ Dei bonitati; ſicut enim convenit igni expellere frigus, ita & bonitati tollere miſeriam. Sed quia non incitamur ad expellendam proximi miſeriam, niſi nos prius aſfecerit ac ſi eſſet noſtra, hinc miſericordia in nobis duo dicit, nimirum dolorum ex malo proximi conceptum & voluntatem illius expellendi.

R. 2. Quoad alias affectiones diſſentiunt Theologi. Alii affirmant nihil imperfectionis illas habere; ac proinde iu proprio ſenſu eſſe accipienda, quæ de iis in Scriptura ſacra leguntur, Sap. 14. verſ. 9. *Odio ſunt Deo impius & impietas ejus*, Num. 11. verſ. 1. *Quod cum audiſſet Dominus, iratus eſt*. Oſeæ 10. verſ. 10. *Juxta deſiderium meum corripiam eos*.

Alii ac in primis Thomiſtæ, contra negant hæc proprie Deo convenire.

Ac primo quidem deſiderium non eſt in Deo, cum deſiderium ſit boni abſentis, Deo autem nullum deſit bonum. Nec refert quod Deus alia a ſe velit, vel ſibi, ut exteriorem gloriam, vel aliis, ut hominibus ſalutem, tum quia Deus exteriora illa bona in ſe continet perfectiori modo, quam ſint in ſeipſis, tum quia coexiſtent ubi & quando Deus efficaciter voluerit: atqui non dicimur deſiderare, ſed ad ſummum amare quod abſolute in noſtra poteſtate eſt: Ergo proprie non eſt in Deo deſiderium ullius boni creati, ſed ſolummodo amor, qui ſimpliciter fertur in bonum, abſtrahitque an ſit præſens, vel abſens.

Secundo odium ſaltem inimicitiæ proprie non competit Deo, quia odio habere aliquem, eſt illi malum velle: atqui Deus nemini vult malum, cum unicum voluntatis ejus motivum ſit ſua infinita bonitas, quæ eſt propenſio non ad male, ſed ad bene faciendum. Punit quidem peccatores nonnunquam etiam pœna æterna, ſed motivo juſtitiæ, quæ, ut loquitur Tertullianus, eſt plenitudo ejus divinitatis ſeu bonitatis, neque enim juſtus judex creditur odiſſe rem, quem

 mor-

morte plectit: *Ex hoc apparet*, inquit S. Thom. lib. 1. contra Gentes, cap. 96. *quod odium alicujus rei Deo convenire non poſſit.*

Quod ſi objicias, illud eſt malum alteri, quod eſt ipſi diſconveniens, & contra ejus inclinationem: atqui pœna, quam Deus vult, eſt diſconveniens peccatori, & contra ejus inclinationem: ergo Deus peccatori vult malum, ac proinde illum odio proſequitur.

Reſpondent illi Theologi duplicem eſſe in creatura naturalem inclinationem; alia eſt peculiaris & privata, alia generalis, & præcipua, qua præfert bonum commune privato ſuo commodo; ſic pars v. gr. manus, quæ naturaliter tendit ad ſui conſervationem, ubi agitur de ſalute totius corporis, periculo ſeſe exponit. Atqui pœnas, etiam æterna, quam patitur reprobus, quamvis non ſit illi bona ſecundum privatam inclinationem, eſt tamen illi bona ſecundum univerſalem & præcipuam inclinationem, quia eſt in bonum creatoris, nempe ad manifeſtationem illius juſtitiæ, & ad pulchritudinem univerſi.

Porro ejuſmodi rectitudinem voluntatis creatæ efficit caritas, per quam juſti (ſive hic, ſive in Purgatorio patiantur) ea quæ Dei ſunt, præferunt ſuo privato commodo.

Tertio, multo minus ita convenit Deo. *Ita*, inquit S. Thomas lib. 1. contra Gentes, c. 89. *a Deo longe & ſecundum rationem ſuæ ſpeciei, non ſolum quia effectus triſtitia eſt, ſed etiam quia eſt appetitus vindictæ propter juſtitiam ex injuria illata conceptam.* Sicut ergo Judex, quia agit ex zelo juſtitiæ, in reum proprie non iraſcitur, cum in eum judicium mortis pronuntiat; ita nec Deus cum in peccatores animadvertit.

Ergo cum in Scripturis legimus Deum triſtari, pœnitere, odio habere, & iraſci, hæc metaphorice dicuntur, tribuunturque Deo, quia ea exterius facit, quæ homines facere ſolent, cum dolent, pœnitentia ducuntur: inimicitias gerunt, & vindictam proſequuntur. Ita S. Auguſt. lib. 1. Conf. cap. 4. ubi ſic Deum alloquitur, „ quid ergo Deus meus immutabilis, mu- „ tans omnia, & nunquam novus, nunquam vetus,

„ inno-

„ immovans omnia, & ad vetuſtatem perducens ſuper-
„ bos, & neſciunt: ſemper agens, ſemper quietus,
„ colligens, & non egens; quærens, cum nihil deſit
„ tibi: *pœnitet te, & non doles: iraſceris, & tranquil-
„ lus es: opera mutas, nec mutas conſilium: recipis quod
„ invenis, & nunquam amittis: ſupererogatur, ut de-
„ beat, & quis habet quidquam non tuum? reddis de-
„ bita, nulli debens, donas debita, nihil perdens.*

Utrum autem juſtitia ſit proprie in Deo, fuſe expendimus Tract. de Juſtitia & Jure, part. 1. cap. 13. & cap. 15. ubi probamus acceptionem perſonarum, quæ eſt vitium juſtitiæ diſtributivæ oppoſitum, in Deum non cadere.

CAPUT XVII.

De omnipotentia Dei.

Q. 1. D*Eus eſtne omnipotens?*

R. Affirmative, probaturque tum ex Scriptura Eccli. cap. 1. *Unus eſt altiſſimus Creator omnipotens*, tum ratione, quia Deus eſt ens a ſe, ac proinde illimitatum, & continens omnes perfectiones: atqui omnia poſſe eſt excellens perfectio: Ergo.

Q. 2. *Quid eſt omnipotentia?*

R. Eſt virtus productiva omnium poſſibilium: Ergo impoſſibile non continetur ſub objecto omnipotentiæ divinæ, ſicut nec ſapor, nec odor eſt viſibilis.

Q. 3. *Quid eſt impoſſibile?*

R. Eſt id, quod repugnat, includitque contradictoria, nempe eſſe & non eſſe, ſic mons ſine valle eſt quid impoſſibile & contradictorium; ſi enim negetur vallis, affirmatur planum & negatur mons. Talis foret contradictio, ſi Deus poſſet mentiri aut peccare; eſſet enim Deus & non eſſet: eſſet ex ſuppoſitione: revera autem non eſſet, quia mentiri aut peccare, eſt defectus & imperfectio: atqui quod deficit, Deus non eſt.

Cætera quæ ad omnipotentiam pertinent, tradimus

O 5 cap.

cap. de Immenſitate Dei, ubi oſtendimus Deum eſſe ubique præſentem, non ſolum per ſubſtantiam, ſed etiam per omnipotentiam, & operationem.

CAPUT XVIII.

De Providentia Dei.

Q. 1. Quid eſt Providentia?

R. Eſt ratio ordinis rerum in finem per media congrua.

Q. 2. *Quotuplici modo ſpectari poteſt providentia?*

R. Duplici. 1. In arte ſeu mente divina, quo ſenſu definitur a Boetio lib. 4. de Conſolat. Divina ratio in Summo Principe conſtituta, quæ cuncta diſponit. 2. In executione, & eſt ipſummet Dei regimen, ſeu actualis rerum creatarum directio in finem. Ipſa rerum ordinandarum ratio eſt ab æterno, actualis vero gubernatio in tempore.

Q. 3. *Daturne providentia?*

R. Datur. Probatur 1. ex Scriptura, Sap. 14. v. 3. *Tua ... Pater providentia ab initio cuncta gubernat*, & c. 8. v. 1. *attingit a fine uſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuaviter*. 2. Ex Patribus, ac præſertim S. Ambroſio, lib. .... de Offic. c. 12. ubi ſic habet, „quis operator negligat operis ſui curam? quis „ deſerat & deſtituat, quod ipſe condendum putavit? „ ſi injuria non eſt regere, nonne eſt major injuria „ feciſſe, & non curare, cum aliquid non feciſſe nulla injuſtitia ſit, non curare quod feceris, ſumma inclementia? „ 3. ratione; quia agens intellectuale primo intendit finem, ad quem omnia opera ſua dirigit: atqui Deus eſt agens intellectuale: ergo omnia opera ſua dirigit ad finem. Porro illa creaturarum ordinatio eſt providentia, ut patet ex allata definitione.

Q. 4. *Providentia extenditurne ad ſingula?*

R. Extenditur, ſequiturque ex ratione præcedenti; cum enim Deus cunctis rebus etiam viliſſimis eſſe tribuit, illas continuo influxu conſervet, & ad earum

motus immediate concurrat, & quidem propter præconceptum finem, utpote agens intellectuale: perſpicuum eſt ejus providentiam ad ſingula ſeſe extendere. Sed quia veteres Philoſophi in re naturaliter nota cæcutierunt: eorum enim vox eſt Jobi c. 22. *nec noſtra conſiderat, & circa cardines cæli perambulat;* quem errorem, quamvis longe abſurdiſſimum, amplexi ſunt Platonici Philoſophorum præcipui ac nobiliſſimi definientes ex S. Aug. lib. 9. de Civ. Dei c. 1. nullum Deum hominibus miſceri.

Probatur noſtra reſponſio auctoritate Scripturæ tum veteris, tum novi Teſtamenti, Sap. 6. v. 8. *Puſillum & magnum ipſe fecit, & æqualiter cura eſt illi de omnibus.* Luc. 12. v. 6. *Nonne quinque paſſeres veneunt dipondio, & unus ex illis non eſt in oblivione coram Deo? Sed & capilli capitis veſtri omnes numerati ſunt.* Et c. 21. v. 18. *& capillus de capite veſtro non peribit.* Quæ verba S. Auguſt. expendens, Serm. 333. alias hom. 14. ex 50. hom. ſic loquitur: „ Non perit capil-„ lus, quem, cum tondetur, non ſentis, & peribit „ anima, per quam ſentis? Si ſic tua cuſtodiuntur „ ſuperflua, in quanta ſecuritate eſt anima tua? Jacta „ te in Deum, optime te habebis in optimo.

Ergo in periculis & rebus adverſis ſolus Deus eſt timendus; *ne terreamini*, inquit, Luc. c. 12. *ab his, qui occidunt corpus.* Et 1. Petri 3. v. 13. *Et quis eſt qui vobis noceat, ſi boni æmulatores fueritis?* Unde S. Aug. in Pſ. 32. enarr. 3. „ Non timeant, *inquit*, alterum pro „ illo.... Fera ſævit? Deum time: ſerpens inſidiatur? „ Deum time: homo te odit? Deum time: diabolus „ te impugnat? Deum time, tota enim creatura ſub il-„ lo eſt, quem juberis timere. Quid formidaturus es? „ aliquid de cælo, aliquid de terra, aliquid de mari? „ Ipſe dixit, & facta ſunt, mandavit, & creata ſunt. „ Cum jubet, moventur: cum jubet, quieſcunt. Et „ malitia hominum cupiditatem nocendi poteſt habere „ propriam; poteſtatem autem ſi ille non dat, non „ habet. Non eſt enim poteſtas, niſi a Deo. Definitiva ſententia Apoſtoli eſt: non dixit, non eſt cu-„ piditas niſi a Deo; eſt enim mala cupiditas, quæ non „ eſt a Deo; ſed quia ipſa mala cupiditas nulli no-

„ cet, ſi ille non permittat, non eſt, inquit, pote-
„ ſtas, niſi a Deo ... Videte ergo, fratres, ne quem-
„ quam timeatis niſi Dominum.

Ergo quæcunque de victoriis & aliis principum geſtis narrantur, verius ſunt hiſtoria Dei, quam hominum, cum ipſe attingat a fine uſque ad finem fortiter, abſoluteque diſponat de omnibus prout vult, & per quos vult, quamvis ipſi nonnunquam præ ſuperbia non advertant.

Dices 1. communis eſt ſanctorum Patrum doctrina Deum regere media per ſuperiora, & infima per media; Ergo non omnibus immediate providet.

Diſt. antec. regere phyſice & immediate concurrendo cum ſuperioribus & mediis, Conced. moraliter tantum concurrendo, quemadmodum Rex remotiores provincias regit per præpoſitos in eis a ſe conſtitutos, Nego antec. Sicut igitur anima ita dicitur agere per corporis ſui organa, ut eis ſit ſubſtantialiter præſens, illa continens, vegetans, & movens: Sic Deus per ſubſtantiam ſuam ubique diffuſus cunctis rebus eſſe & efficaciam tribuit, *in ipſo enim vivimus, & movemur, & ſumus.* Act. 17. *inferiora ergo gubernat per ſuperiora,* inquit S. Th. q. 22. art. 3. *non propter defectum ſuæ virtutis, ſed propter abundantiam ſuæ bonitatis; ut dignitatem cauſſarum etiam creaturis communicet.* Et S. Bern. ſerm. 5. in Cant. *Ter ſubjectam creaturam innumera operatur, ſed quaſi imperans, non quaſi mendicans, non efficaciam quærit, ſed congruentiam: indulgentia eſt, non indigentia.*

Dices 2. Sub ſapientiſſima Dei providentia nihil poteſt ſuperfluum eſſe, noxium, & inordinatum: atqui in hacce rerum univerſitate multa ſunt ſuperflua, noxia & inordinata, pleraque enim inter ſe non cohærent, ſed pugnant, & ſe invicem deſtruunt: ergo providentia non ſe extendit ad omnia.

Nego min. Ita quidem videtur imperitis & carnalibus; namque, ut advertit S. Aug. in Pſ. 32. nemo tam habet, quæ infidelibus diſplicent, quam ipſemet Deus. „ Sed, *inquit S. Doctor lib. 1. de Geneſi contra*
„ *Manichæos cap.* 16. cum iſta dicunt, non intelli-
„ gunt, quemadmodum omnia pulchra ſunt conditori &
„ artifici ſuo, qui omnibus utitur ad gubernationem

„ uni-

„ univerſitatis, cui ſumma lege dominatur. Si enim „ alicujus opificis officinam imperitus intraverit, videt „ ibi multa inſtrumenta, quorum cauſſas ignorat: & „ ſi multum eſt inſipiens, ſuperflua putat. Jam vero „ ſi in fornacem incautus ceciderit, aut ferramento ali„ quo acuto, cum id male tractat, ſeipſum vulnerave„ rit, etiam perniciosa & noxia exiſtimat ibi eſſe mul„ ta. Quorum tamen uſum quoniam novit artifex, „ inſipientiam ejus irridet, & verba inepta non curans, „ officinam ſuam conſtanter exercet. Et tamen tam „ ſtulti ſunt homines, ut apud artificem hominem non „ audeant vituperare quæ ignorant; ſed cum ea vide„ rint, credant eſſe neceſſaria ... In hoc autem mun„ do, cujus conditor & adminiſtrator prædicatur Deus, „ audent multa reprehendere, quorum cauſſas non vi„ dent ... quæ omnia unde veniant, non intelligo, „ niſi a ſumma menſura, & numero, & ordine, quæ „ in ipſa Dei ſublimitate incommutabili atque æterna „ conſiſtunt ... De ſuperfluis vero quid nobis eſt quæ„ rere? Si tibi diſplicet, quod non proſunt, placeat „ quod non obſunt: quia etſi domui noſtræ non ſunt „ neceſſaria, eis tamen completur hujus Univerſitatis „ integritas, quæ multo major eſt, quam domus noſtra, „ & multo melior: hanc enim multo melius adminiſtrat „ Deus quam unuſquiſque noſtrum domum ſuam. „ Et certe ſi Philoſophi ex inſpectione vel unius folii arboris, aut corporis animalis etiam vilioris uno ore pronunciant Deum, & naturam nihil facere ſuperfluum; quanto magis de univerſo orbe, cujus folium aut corpus animalis eſt minima pars, idipſum affirmarent, ſi illum æque mente caperent, cum cujuſque opificis attentio ſit potius ad totum, quam ad ejus partes?

Quod ſpectat ea, quæ in hoc mundi opificio videntur noxia, in pœnam vel remedium peccati juſtiſſime & providentiſſime ordinata ſunt. Inde enim vel corripimur, ne cum hoc mundo damnemur, vel probamur; *quia plerumque*, ait S. Auguſt. lib. de vera Relig. cap. 47. *cum adſint nobis* (temporalia) *putamus quod ea non diligamus, ſed cum abeſſe cœperint, invenimus quid ſimus; hoc enim ſine amore noſtro ode-*

rat:

rat, quod ſine dolore diſcedit: vel denique admonemur, nec vitam iſtam multis periculis & laboribus obnoxiam, ſed aliam meliorem, ubi ſecuritas ſumma eſt, diligamus, deſideremus, & pietatis meritis comparemus. Et ita rectis corde & diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, Rom. 8. nec eſt dicere de operibus Creaturis, *hoc illo nequius eſt; omnia enim in tempore ſuo comprobabuntur*. Eccli. 39.

Dices 3. indecens eſt Deum rebus minimis ſe immiſcere: Ergo.

Nego ant. Nam ex S. Ambroſio cit. cap. 11. de offic. ſi non eſt injuria & probroſum minutiſſimas quaſque res feciſſe & conſervare, multo minus opprobrium putari debet, quod Deus jam factas ad propoſitum finem dirigat. Immo peritiſſimi opificis eſt ne vel minimum quid in opere ſuo inordinatum relinquere.

Inſtabis 1. Ex Apoſtolo 1. Cor. 9. *Numquid de bobus cura eſt Deo?*

Reſpondet S. Bernardus Serm. 68. in Cant. num. 2. *Providentiam ceteris creaturis non negamus, curam ſponſæ vindicat ſibi*. Deus ergo providet bobus, & aliis animantibus, ſed in commodum hominis, quem idcirco Tertullianus vocat *curam divini ingenii*. Hinc S. Hieronymus in c. 1. Habacuc eos ſtultitiæ damnat, qui ſingulis rebus proprios Angelos aſſignant; *non ſimus*, inquit, *tam fatui adulatores Dei, ut in nos ipſos injurioſi ſimus, eandem rationabilium, & irrationabilium providentiam eſſe dicentes*.

Inſtabis 2. ex S. Auguſt. enchir. cap. 17. *melius eſt quædam neſcire, quam ſcire*. Et ex communi hominum judicio defectus eſt in iis, qui in ſublimioribus dignitatibus ſunt conſtituti, hi ſe levioribus immiſceant, & ad minima quæque deſcendant; Ergo.

Diſtinguo antec. Cum S. Thom. q. 22. art. 3. ad 3. melius eſt ſi de proviſore creato, Concedo: ſi de increato, Nego antec. Equidem cum homo non poſſit omnibus intendere, neceſſe eſt ut graviora prætermittat, ſi vilioribus mentem implicet. Contra vero Deus, cui immenſa mundi univerſitas eſt velut momentum ſtateræ: *ſic intendit ſingulis, ac ſi vacet a cunctis, & ſic*

ſic ſimul intendit omnibus, ac ſi vacet a ſingulis. Qui enim omnia adminiſtrando implet, regit implendo, nec univerſis deeſt cum diſponit unum, nec uni deeſt dum diſponit univerſos, inquit S. Gregorius lib. 25. Mor. cap. 13. in fine. Et S. Bernardus ſerm. 35. in Cant. *ſic ſane uni intentus, ut non detentus; ſic pluribus, ut non diſtentus.*

Inſtabis 3. Si providentia miſerias hujus vitæ in pœnam peccati ordinaret, proculdubio impii & magis flagitioſi majoribus miſeriis ſubjacerent: atqui nulla eſt hominum ætas, quæ contrarium non ſit experta: David miratus eſt pacem peccatorum, & ideo pene moti ſunt pedes ejus. Pſ. 72. Jerem. cap. 12. apud Deum conqueritur, *quare via impiorum proſperatur, bene eſt omnibus qui prævaricantur .... prope es tu ori eorum, & longe a renibus eorum.* Habacuc quoque cap. 1. *quare reſpicis ſuper iniqua agentes, & taces, devorante impio juſtiorem ſe?* Ergo Deus non curat res humanas.

Diſtinguo maj. Si temporales miſeriæ eſſent unica pœna peccati, Concedo: ſecus, Nego maj. Porro ſicut terrena felicitas non eſt juſtum & debitum virtutis præmium: ita nec tranſitoria adverſitas deſtinatum peccati ſupplicium. Quinimmo vitæ præſentis adverſa ſunt electis peccati præteriti remedium, futuri antidotum, rebellis concupiſcentiæ frænum validiſſimum, & paternæ Dei diſciplinæ flagellum, quo illos erudit, & ad æternam hæreditatem diſponit, ſic enim Apoſtolus illos conſolatur, Heb. 12. v. 7. *Tanquam filiis vobis offert ſe Deus, quis enim filius, quem non corrigit pater?*

Contra vero ſæculi proſperitas in peccatoribus eſt vitiorum incentivum, eſca Diaboli, qua reprobos in æternam damnationem infallibiliter allicit. Et ratio eſt: quia rerum terrenarum copia concupiſcentiam provocat ac inflammat, non ſecus ac ingens ſtrues lignorum in ignem conjecta magnum excitat incendium, adeo ut Deus nunquam ita iraſcatur, quam cum carnalibus ea abundanter tribuit, quæ male concupiſcunt *requieſcet*, inquit Ezech. 16. *indignatio mea in te, & auferetur zelus meus a te, & quieſcam, ne iraſcar*

amplius, tanquam ſi medicus deſperans de ſalute ægroti, jam permittat ea omnia, quæ hactenus prohibuerat. *Vides*, inquit S. Bernardus in hunc locum Serm. 42. in Cant. *quia tunc magis iraſcitur Deus, cum non iraſcitur*. Miſereamur, *inquit*, impio & non diſcet facere juſtitiam. *Miſericordiam hanc ergo nolo: ſuper omnem iram miſeratio iſta, ſopiens mihi vias juſtitiæ. Satius profectò mihi juxta Prophetæ conſilium apprehendere diſciplinam, ne quando iraſcatur Dominus, & peream de via juſta. Volo iraſcaris mihi, Pater miſericordiarum; ſed illa ira qua corrigis devium, non qua extrudis de via. Illud tua nobis benigna animadverſio parit, hoc formidoloſa nutrit diſſimulatio. Non enim cum neſcio, ſed cum ſentio te iratum, tum maxime confido propitium*. Eadem fuit præcedentium Patrum, ac præſertim S. Auguſtini doctrina, *nemo*, inquit in Pſ. 9. *gratuletur homini, qui proſperatur in via ſua, cujus peccati deeſt ultor & deeſt laudator, major hæc ira Domini eſt. Irritavit enim Dominum peccator, ut iſta patiatur, id eſt, ut correctioni flagella non patiatur*. Quod autem illa pœna ſit omnium maxima, aperit ad illa verba Pſ. 72. *Ideo tenuit eos ſuperbia, operti ſunt iniquitate eorum*, docetque reprobos terrenis bonis ſaginari quaſi victimas iræ Dei immolandas, juxta illud Oſee 4. *Vacca laſciviens declinavit Iſrael: nunc paſcet eos Dominus quaſi agnum in latitudine*. hoc eſt, ſicut agnus devotus ad carnificinam libere paſcitur & impinguatur in latis paſcuis; ita reprobi ſub Dei providentia ſinuntur bonis terrenis affluere & laſcivire ut ſint pinguis victima ignis æterni. *Attende*, inquit, *illos ſuperbos indiſciplinatos, attende taurum devotum victimæ, permiſſum errare libere, vaſtare quæ poteſt uſque ad diem occiſionis*.

Tum conferens pauperem, qui neceſſitate compulſus furtum facit, cum divite, qui fretus ſua potentia violenter rapit, ſic pergit, *cum dicit* (pauperi) *quare hoc feciſti? Humiliter afflictus & abjectus reſpondet, neceſſitas coegit me*, & ita correptionem admittens, ſpem emendationis injicit. *Dic diviti, quare hoc facis, & non times Deum? (Si tamen tantus es, qui poſſis dicere) vide ſi vel dignatur audire. Quid reſpondet? totum in*

contemptum Dei loquitur. Quare? quia ſuperbus eſt. Quare? quia pinguis eſt. Quare? quia devotus ad victimam eſt. Ergo providentia tum maxime vigilat, ubi dormire videtur, ut unicuique pro meritis rependat.

Nec movere debet, quod impii juſtiores ſe conculcent: nonne enim pater pie ſæviens in filium delinquentem, aliquando illum flagellat per vile mancipium? Quis vero in juſtos deſæviret, niſi impius? quomodo autem illud auderet, niſi eſſet potentior? In eo itaque mali & eorum proſperitas ſerviunt divinæ providentiæ, quod per illos boni exerceantur. Unde in Scripturis vocantur flagellum Dei, virga in manu ejus, ſed ſuo tempore in ignem æternum projicienda.

In ordine ergo divinæ providentiæ, quamvis nonnulla occurrant, unde ſenſus carnalis offendatur, nihil tamen eſt quod ratio non miretur, amet, & ſummis laudibus extollat. Quæ autem adverſus illam Prophetarum expoſtulationes quandoque leguntur, eas non in propria, ſed in infirmorum perſona figurate proferri, patet ex ipſa lectione.

Dices 4. multa caſu contingunt: atqui nihil eſſet caſuale, ſi providentia ad ſingula ſe extenderet: Ergo.

Diſtinguo maj. Multa caſu contingunt reſpectu noſtri & cauſſarum ſecundarum, Concedo: reſpectu Dei, Nego majorem: nam caſuale dicitur, quod eſt imprævifum & præter intentionem agentis: atqui nihil accidere poteſt, quod Deus non prævideri, quod ab æterno non decreverit, & ad quod in tempore pro ſapientia ſua non concurrat; ſed ſi illud præter intentionem noſtram contingat, caſuale eſt reſpectu noſtri. Solutionem elucidat S. Thomas exemplo duorum famulorum, quibus diverſam peregrinationem Dominus ſeparatim demandat, & ita uniuſcujuſque viam dirigit, ut ambo neſcientes ſibi occurrant, occurſus ille eſt caſualis reſpectu famulorum, non reſpectu Domini, qui illum intendit & prævidit. Similiter tegula e tecto cadens confrangit cervices tranſeuntis; lapſus ille utpote nec prævifus nec intentus a tranſeunte, eſt ipſi caſualis, non autem Deo, qui illum ordinavit & prævidit.

Q. 5.

Q. 5. *Providentia eſtne idem quod fatum?*

Nota, fatum tripliciter ſumi poſſe: 1. pro diſpoſitione ſiderum, ſub qua quiſque conceptus vel natus eſt; 2. pro primo principio ſingula ad ſuos fines ordinante: 3. & magis proprie, pro ipſa ordinatione & diſpoſitione creaturarum, definiturque ordinatio cauſſarum ſecundarum ad effectus divinitus prædefinitos, vel ſaltem prævíſos. His prænotatis.

R. 1. Fatum 1. modo ſumptum nihil eſſe, quia ſidera nullam imponunt neceſſitatem voluntatibus humanis, nec directe agunt niſi in corpora, quorum paſſionibus voluntas reſiſtere poteſt, & nonnunquam de facto reſiſtit. De fato ſic ſumpto intelligendus eſt S. Greg. hom. 10. in Evangelia, in qua ſic habet, *abſit a fidelium cordibus, ut fatum eſſe aliquid dicant.*

R. 2. Fatum 2. modo acceptum eſt ipſamet divina providentia. Ita S. Aug. lib. 5. de Civ. Dei cap. 10. *Si propterea*, inquit, *quiſquam* (res humanas) *fato tribuit, quia ipſam Dei voluntatem, vel poteſtatem fati nomine appellat, ſententiam teneat, & linguam corrigat.* Ideo autem S. Doctor vult Chriſtianus ab hoc nomine abſtinere, quia veteres fatum 1. modo uſurpabant, „ Id homines, *inquit S. Doctor*, quando audiunt, „ uſitata loquendi conſuetudine, non intelligunt niſi „ vim poſitionis ſiderum, qualis eſt quando quis naſcitur, ſive concipitur: quod aliqui alienant a Dei „ voluntate, aliqui ex illa etiam hoc pendere confirmant. Sed illi, qui ſine Dei voluntate decernere opinantur ſidera quid agamus, vel quid bonorum habeamus, malorumve patiamur, ab auribus omnium „ repellendi ſunt .... hæc enim opinio quid agit „ aliud, niſi ut nullus omnino colatur, aut rogetur „ Deus ... illi vero, qui poſitionem ſtellarum (quodammodo decernentium qualis quiſque ſit ...) ex „ Dei voluntate ſuſpendunt ... magnam cælo faciunt „ injuriam, in cujus velut clariſſimo ſenatu, ac ſplendidiſſima curia opinantur ſcelera facienda decerni, „ qualia, ſi aliqua terrena civitas decreviſſet, genere „ humano decernente, fuerat evertenda.

R. 3. Fatum 3. modo eſt effectum divinæ providentiæ,

tiæ, quia ordinatio cauſſarum ſecundarum eſt a Deo omnia gubernante.

Q. 6. *Cuncta ſubdunturne fato?*

R. Si fatum 1. modo accipiatur, nihil ei ſubditur: cum ipſum nihil ſit. Si 2. omnia ei ſubduntur, quia omnia ſubſunt divinæ providentiæ. Si 3. non omnia ei ſubjacent; multa enim fiunt, & diriguntur immediate a Deo, & independenter a cauſſis ſecundis. *Ea*, inquit Boetius l. 4. de Conſolatione, *quæ ſunt divinitati propinqua, fatalis ordinem nobilitatis excedunt.* Unde S. Thomas 1. p. q. 116. art. 4. concludit in hæc verba, *quando aliquid longius a prima mente diſcedit, nexibus fati majoribus implicatur, quia magis ſubjicitur neceſſitati ſecundarum cauſſarum.* Hujuſce rei exemplum habes in avaro, qui recedens a Deo adhæret rebus infimis, puta pecuniæ; pecunia enim, quam proſequitur, pendet ab ampla meſſe: meſſis vero a temperie aeris: temperies autem aeris ab influxu ſyderum. Sed hanc cauſſarum ſecundarum ſeriem ſuperat juſtus, quatenus firmiter adhæret Deo, nec aliud intendit, quam ejus voluntatem adimplere.

Q. 7. *Quotuplex eſt Providentia?*

R. Duplex, naturalis, & ſupernaturalis, Naturalis; eſt ordinatio cauſsarum ſecundarum ad finem naturalem per media naturalia. Supernaturalis eſt ordinatio creaturæ ſpiritualis, ſive rationalis ad finem ſupernaturalem per gratiæ auxilia.

Q. 8. *Providentia ſupernaturalis, & prædeſtinatio ſuntne unum & idem?*

R. Minime: nam providentia ſe habet ut genus; prædeſtinatio autem & reprobatio ut quædam ejus ſpecies.

Q. 9. *In quo differt Prædeſtinatio a Providentia ſupernaturali?*

R. In eo, quod prædeſtinatio reſpiciat ſolos electos, ſitque efficax Dei decretum illos perducendi ad beatitudinem ſupernaturalem: providentia vero ſupernaturalis ſe extendat etiam ad reprobos, ſitque reſpectu illorum voluntas dumtaxat antecedens illos ſalvandi per media, quæ licet ſint ſufficientia, tamen effectu carent ob cordis eorum duritiem.

Ergo,

Ergo, inquies; providentia ſupernaturalis in ſui diſpoſitione fallitur.

Nego conſequentiam; quamvis enim finem particularem cujuslibet rei, non ſemper aſſequatur, nunquam tamen fruſtratur ſine ſuo generali, qui eſt gloria Dei, ad quam omnia dirigit. Sic in ordine naturali flores arboris v. gr. non ſemper producunt fructus, ad quos tanquam ad finem particularem, qui etiam dici poteſt finis rei, per providentiam proxime ordinantur, ſed ſemper ſubſerviunt fini univerſali, qui & finis Dei dicendus eſt.

CAPUT XIX.

De Prædeſtinatione.

Viam ingredimur admodum lubricam, & tenebris obſitam, nec in ea deeſt Angelus Satanæ, qui contrariis tentationum procellis incautos hinc perſuaſione, quod ſint a Deo reprobati, in deſperationem agit; illinc falſa credulitate, quod abſolutum Dei decretum, & præſcientia omnem ſalutis ſolicitudinem excludant, in vanam præſumptionem & ſecuritatem extollit. Quapropter caute hic gradiendum inter ſpem & timorem, maximeque attendendum fidei tanquam lucernæ lucenti in hoc caliginoſo loco, & docenti neminem niſi ſua culpa perire; Deum vel omnes ſalvos fieri, & ad pœnitentiam reverti, ac cuilibet ſatagendum, ut per bona opera certam faciat ſuam vocationem & electionem.

Hæc autem erit hujus Capitis diſtributio, 1. dicemus de nomine prædeſtinationis. 2. de ejus definitione & exiſtentia. 3. de variis modis, quibus Prædeſtinatio ſpectari poteſt. 4. expendemus quænam poſſint eſſe prædeſtinationis cauſſæ. 5. denique agemus de ejus effectibus, inter quos elucet perſeverantiæ donum.

Sed priuſquam rem aggrediamur, moneamus neceſſe eſt, hic præ manibus habendum Tractatum noſtrum de Gratia, cum gratia efficax ſit neceſſarium prædeſtinationis conſectarium, nec unum ſine altero plene exponi

poſſit.

poſſit. Prædeſtinatio quippe, in mente S. Auguſtini, eſt beneficiorum Dei præparatio, & gratia, ipſa beneficiorum donatio. Hinc eſt quod in hac diſſertatione multa ad Tractatum de Gratia remittere cogantur.

§. I.

De nomine Prædeſtinationis.

Q. 1. QUid *obſervandum circa Prædeſtinationis nomen?*

R. Duo, ſcilicet propoſitio *præ*, & nomen *deſtinatio*, ex quibus coaleſcit nomen prædeſtinationis.

Q. 2. *Quid hic ſignificat particula* præ?

R. Poteſt duo ſignificare, nempe anteceſſionem dignitatis & excellentiæ, ita ut prædeſtinati dicuntur præ aliis deſtinati; & temporis, quaſi prædeſtinati ita vocentur, quia ante omnia tempora ſunt deſtinati.

Q. 3. *Quid ſignificat* deſtinatio.

R. Tria ſignificare poteſt. 1. Juxta Sanctum Thomam, deſtinatio idem eſt ac tranſmiſſio; quia, inquit, Deus Angelos & homines tranſmittit ad beatitudinem, ad quam naturalibus viribus moveri non poſſunt, quemadmodum Sagittarius emittit ſagittam in ſcopum, quem vi ſua non attigeret. 2. Deſtinatio idipſum ſonat, ac deputatio ſeu deſignatio ad aliquid. Civis v. gr. deſignatus ad capeſſendum Magiſtratum, dicitur deſtinatus ad illud munus, 3. deſtinare uſurpatur pro ſtatuere, proponere, & in animo decernere, ut 2. Cor. 9. v. 7. *unuſquiſque prout deſtinavit in corde ſuo*, id eſt prout propoſuit & decrevit.

Hoc tertio ſenſu Theologi communiter nomen deſtinationis hic accipiunt, & quidem ad mentem Apoſtoli, qui ſæpius prædeſtinationem vocat propoſitum, electionem, Rom. 8. v. 28. Rom. 9. v. 11. *ut ſecundum electionem propoſitum Dei maneret.* Epheſ. 1. v. 4. *qui prædeſtinavit nos . . . . . ſecundum propoſitum voluntatis ſuæ.* Eodem quoque ſenſu S. Aug. paſſim accipit illud nomen, elegit ergo, inquit lib. de prædeſt. Sanctorum c. 18. *prædeſtinans nos, fecit autem hoc ſecun-*

cundum placitum voluntatis ſuæ . . . . prædeſtinati ſecundum propoſitum non noſtrum, ſed ejus qui univerſa operatur.

Ergo prædeſtinatio eſt actus voluntatis; propoſitum enim, decretum, electio pertinent ad voluntatem. Habet tamen adjunctum actum intellectus, ſcilicet præſcientiam, ſecundum quam Deus utpote agens intellectuale, dirigit ſua decreta, & iniit conſilia voluntatis ſuæ, *Quoniam*, inquit S. Auguſt. lib. 12. de Civit. c. 20. *Deus non aliquid neſciens fecit, quod nec de quolibet homine artifice recte dici poteſt: Porro ſi ſciens fecit omnia, ea utique fecit, quæ noverat.*

Ergo præſcientia, quæ in prædeſtinatione concipitur, eſt ſcientia viſionis, non vero ſimplicis intelligentiæ, quia ſcientia viſionis eſt rerum in aliqua temporis differentia exiſtentium: atqui præſcientia, ſine qua prædeſtinatio eſſe non poteſt, ex S. Auguſt. lib. de prædeſt. Sanctorum c. 10. eſt rerum futurarum: *prædeſtinatione quippe*, ait S. Doctor ibid. *Deus ea præſcivit, quæ fuerat ipſe facturus*. Ergo.

Q. 4. *Prædeſtinatio eſtne de malo æque ac de bono?*

R. 1. Non eſt de malo culpæ, cum Deus non ſit illius auctor. 2. eſt de malo pœnæ, quia Deus ab æterno illam decrevit, & in tempore eſt illius cauſſa efficiens: *Fidenter fatemur*, inquit Concilium Valentinum can. 3. *prædeſtinationem electorum ad vitam, & prædeſtinationem impiorum ad mortem*. Et S. Fulgentius lib. ad Monimum ait: *non ergo prædeſtinati ſunt mali, ad hoc quod male operantur a concupiſcentia ſua abſtracti & illecti; ſed ad hoc quod juſto judicio patiuntur inviti*. Uſus tamen obtinuit ut prædeſtinationis nomen ſemper in bonam partem uſurparetur.

§. II.

De eſſentia & exiſtentia Prædeſtinationis.

Q. 1. QUomodo *definitur prædeſtinatio?*

R. Tripliciter definiri poteſt, juxta triplicem interpretationem ſupra allatam nominis, *deſtina-*

natio. Unde a S. Thoma, qui primam amplexus eſt; definitur q. 23. art. 1. ratio tranſmiſſionis creaturæ rationalis in finem vitæ æternæ.

Definitur vero a Sancto Auguſtino, qui tertiæ interpretationi adhæſit, utpote magis conformi textibus ſacræ Scripturæ, lib. de Dono perſev. c. 14. præſcientia & præparatio beneficiorum, quibus certiſſime liberantur, quicunque liberantur. Hæc definitio reipſa eſt plane eadem cum præcedenti, nec ab ea differt niſi in modo loquendi.

Dicitur 1. *præſcientia*, non quidem ſpeculativa, ut nonnulli contendunt, qua Deus præſcit, quæ facturus non eſt, ut peccatum; ſed practica; id eſt, conjuncta cum voluntate aliquos perducendi ad gloriam, a qua prædeſtinati in Scripturis dicuntur a Deo cogniti, & præcogniti, ſcilicet amoris cognitione, ut Joann. 10. v. 14. *Ego ſum Paſtor bonus, & cognoſco oves meas, & cognoſcunt me meæ*. Rom. 8. v. 29. *quos præſcivit & prædeſtinavit*. Rom. 11. v. 2. *non repulit Deus plebem ſuam, quam præſcivit*. 2. Tim. 2. c. 2. v. 19. *cognovit Dominus qui ſunt ejus*. 1. Petr. c. 1. v. 19. *præcogniti quidem ante mundi conſtitutionem*. Secundum hanc notitiam Chriſtus Matth. 7. v. 22. dicit ſe non noſſe reprobos, *numquam novi vos, diſcedite a me*.

Dicitur 2. *præparatio*, qua voce ſignificatur firmum dandi propoſitum; ſolemus enim habere apud nos parata & ſepoſita, quæ dilecto dare efficaciter decrevimus. *Inter gratiam porro*, inquit Sanctus Auguſtinus lib. de prædeſt. Sanctorum c. 10. *& prædeſtinationem hoc tantum intereſt, quod prædeſtinatio eſt gratia præparatio, gratia vero jam ipſa donatio*.

Dicitur 3. *beneficiorum*. Quid autem illa voce intelligi debeat, diſſentiunt Teologi. Alii illam reſtringunt ad efficacia gratiæ auxilia; alii, & quidem melius, ad mentem S. Auguſtini, extendunt ad gratiam ſimul & gloriam; namque ſanctus Doctor vult per hujuſmodi beneficia prædeſtinatos certiſſime liberari; atqui ſine gloria non liberantur a ſervitute corruptionis. Ergo. Deinde lib. de corrept. & gr. c. 9. glorificationem ex Apoſtolo Rom. c. 8. recenſet inter effectus prædeſti-

nationis; *quicumque*, inquit, *in Dei providentiſſima diſpoſitione præſciti, prædeſtinati, vocati, juſtificati, glorificati ſunt . . . jam filii Dei ſunt, & omnino perire non poſſunt*. Ergo præparatione beneficiorum includitur gloria.

Dicitur 4. *quibus certiſſime*, quæ denotant auxilia efficacia; namque omnibus Angelis adhuc viatoribus præparata ſunt auxilia ſufficientia, quibus certiſſime non ſunt ſalvati complures enim ex iis perierunt: cum beneficiis vero, de quibus hic agitur, nullum ex iis, quibus præparantur, perire poteſt: Ergo.

Dicitur 5. *liberantur*, quo vocabulo patet hic non definiri prædeſtinationem Angelorum, ſed hominum dumtaxat, quia Angeli nulli fuerunt miſeriæ obnoxii, a quo opus eſſet ut liberarentur.

Dicitur 6. *quicunque liberantur*; ut oſtendatur neminem actu & de facto ſalvari, niſi certiſſime, id eſt, niſi adjutum auxilio efficaci; quamvis enim poſſit quis cum gratia ſufficienti ſaluti ſuæ conſulere, nunquam tamen actu conſulet, quia gratia ſufficiens in hoc ſtatu ſemper caret effectu, ut multis probavimus tractatu de Gratia toto c. VII. quod eſt de gratia ſufficienti.

Atque vel ex hac definitione refellitur Ambroſius Catharinus, qui ex illo Matth. textu c. 20. *erunt noviſſimi primi, & primi noviſſimi*, diſtinguit duplicem ſalvandorum claſſem; alii, inquit, ſunt eximie Sancti, ut Virgo Deipara, Apoſtoli, & hi electi & prædeſtinati per efficacia gratiæ auxilia: alii ſunt minoris perfectionis, qui ſine prædeſtinatione, ſed per providentiam ſupernaturalem omnibus media ad ſalutem ſufficientis ſuppeditantem, erunt in regno cælorum minimi. Sed perabſurdum eſt ex verbis figuratis & parabolicis, quæ in varios ſenſus trahi poſſunt, quidquam concludere adverſus aperta, & ſine ænigmate prolata Scripturæ verba. Quid enim intelligendum per regnum cælorum in illa parabola Matth. 20. an Eccleſia triumphans, an militans? ſi triumphans, quomodo in ea locum habent invidi & murmuratores? Si pares cum aliis in mercede, quomodo noviſſimi? Noviſſimi ergo hic vel intelliguntur reprobi, qui quidem vocati ſunt, ſed minime electi,

electi, vel ſi juxta interpretationem quorundam Patrum noviſſimi hic debeant collocari in patria cæleſti poſt peractam pœnitentiam, & ipſi ſunt electi & prædeſtinati: nam Matth. 4. v. 31. quotquot ad Chriſtum congregantur, electi dicuntur. Et Matth. 22. v. 13. & 14. qui non ſunt electi, mittuntur in tenebras exteriores, nec uſquam Scriptura meminit quorumdam, qui ſint medii inter electos & reprobos. *Firmiſſime ergo tene*, inquit S. Fulgentius lib. de fide cap. 35. *nec quemquam eorum, quos non prædeſtinavit ad vitam, ulla poſſe ratione ſalvari.*

Confirmatur. Nullus ſalvabitur ſine perſeverantiæ dono: atqui perſeverantiæ donum ſolis electis & prædeſtinatis conceditur: ergo ſoli electi & prædeſtinati ſalvabuntur. Major eſt de fide, ut infra probatur. Minor per ſe conſtat; qui enim donum perſeverantiæ accepit, is certiſſime liberatur, cum illud donum tale ſit, ut cum fuerit acceptum, contumaciter amitti non poſſit, ex S. Auguſt. lib. de dono perſev. c. 6.

Q. 2. *Daturne prædeſtinatio?*

R. In confeſſo eſt apud omnes Catholicos dari prædeſtinationem. Et vero illam tam diſerte aſſerunt Scriptura & Traditio, ut nullum dubitandi locum relinquant. *Quos præſcivit & prædeſtinavit* ... inquit Apoſtolus Rom. 8. *hos & vocavit: & quos vocavit, hos & juſtificavit: quos autem juſtificavit, illos & glorificavit.* Et Chriſtus Matth. 25. *Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum a conſtitutione mundi:* Atqui prædeſtinatio eſt præparatio beneficiorum: Ergo.

§. III.

De variis modis, quibus prædeſtinatio ſpectari poteſt.

Q. 1. QUomodo *prædeſtinatio ſpectari debet?*

R. In primis ſpectanda eſt ratione diverſi ejus ſubjecti, quia aliter ſentiendum de prædeſtinatione Angelorum, aliter de prædeſtinatione hominum in ſtatu naturæ lapſæ. De poſteriore agimus in hoc capite, non de priore.

Dixi, *hominum in ſtatu naturæ lapſæ* : quia nulla fuit prædeſtinatio reſpectu ſtatus innocentiæ, cum primi parentes ab eo ceciderunt, nec liberati fuerint niſi prædeſtinatione, quæ eſt propria ſtatus næturæ lapſæ.

Q. 2. *Quid ſentiendum de prædeſtinatione Angelorum?*

R. Theologi communiter docent poſt S. Aug. lib. de corr. & gr. c. 10. Deum antecedenter non decreviſſe aliquos Angelos præ aliis eligere & ſalvare; ſed omnes æqualiter per gratiam verſatilem fuiſſe vocatos, in qua alii per liberum arbitrium abſque ſpeciali perſeverantiæ dono ſteterunt; cæteris per idem liberum arbitrium cadentibus: ex quo ſequitur Angelos bonos non fuiſſe prædeſtinatos niſi ex prævifis meritis. At gravis eſt controverſia, an homines poſt lapſum primi parentis aliter ſint electi & prædeſtinati.

Dices: media neceſſario præſupponunt intentionem finis: atqui auxilia Angelis conceſſa ſunt media ad beatitudinem: ergo Deus antecedenter voluit eorum beatitudinem, ac proinde Angeli prædeſtinati ſunt ante præviſa merita.

Diſt. maj. Media neceſſario præſupponunt intentionem finis, vel abſolutam vel conditionatam, Concedo: abſolutam, Nego maj. Deus itaque antecedenter voluit omnes Angelos ſalvari, modo recte uterentur auxiliis conceſſis: cum autem per liberum arbitrium alii gratiæ aſſenſerint, alii diſſenſerint, Deus ex præſcientia ejuſmodi conſenſus & diſſenſus alios prædeſtinavit, alios reprobavit.

Q. 3. *Quotuplici modo ſpectari poteſt prædeſtinatio hominis lapſi?*

R. Duplici, ſcilicet in intentione, & in executione.

Prædeſtinatio in intentione, eſt abſoluta Dei voluntas ſalvandi quoſdam præ aliis per auxilia efficacia: Prædeſtinatio vero in executione, eſt ipſa gloriæ retributio ob præcedentia merita.

De prædeſtinatione in executione intelligendi ſunt illi Scripturæ textus, Matth. 25. v. 34. *Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum a conſtitutione mundi: eſurivi enim & dediſtis mihi manducare,*

care, &c. 1. Cor. 4. v. 14. *Si cujus opus manſerit, quod ſuperædificavit, mercedem accipiet.* 2. Tim.4. v. 8. *in reliquo repoſita eſt mihi corona juſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die juſtus Judex.*

Q. 4. *Quot modis ſpectari poteſt prædeſtinatio in inventione?*

R. Duobus, nimirum adæquate, & inadæquate.

Prædeſtinatio adæquate ſumpta, eſt præparatio gloriæ & gratiæ ſimul: inadæquate ſumpta, eſt præparatio vel gloriæ, vel gratiæ.

Cum autem plura ſint gratiarum dona, nempe vocationis, juſtificationis & perſeverantiæ uſque in finem, & ita inter ſe ordinata, ut prima gratia, v. g. vocationis ſit diſpoſitio ad ſecundam, neceſſe eſt iterum diſtinguere inter prædeſtinationem ad primam gratiam, & prædeſtinationem ad poſteriores.

Q. 5. *Eſtne agnoſcendum in Deo multiplex decretum pro multiplici prædeſtinationis conſideratione, adeo ut unum ſtatuatur pro prædeſtinatione ad gloriam, alterum pro prædeſtinatione ad primam gratiam, tertium pro prædeſtinatione ad gratiam ſecundam, & quartum pro retribuenda mercede præcedentibus meritis?*

Certum eſt unicum realiter eſſe in Deo decretum; cum in illo nulla ſit realis compoſitio, ſed eſſe, intelligere, & velle ſint unus ſimpliciſſimus actus. Quæſtio eſt dumtaxat, an ſit in Deo fundamentum diſtinguendi per mentem ejuſmodi decreta.

Alii negant eſſe diſtinguenda, contenduntque concipi non poſſe Deum efficaciter voluiſſe finem, v. g. gloriam ſine mediis, & vice verſa decreviſſe media efficacia & infallibiliter cum ſint conjuncta ſine intentione finis; hæc enim ſunt correlativa, quæ ſine ſe invicem nec concipi, nec decerni queunt. *Deus,* inquit S. Thom. q. 19. art. 5. *ſicut uno actu omnia in eſſentia ſua intelligit, ita uno actu vult omnia in ſua bonitate. Unde ſicut in Deo intelligere cauſſam, non eſt cauſſa intelligendi effectus, ſed ipſe intelligit effectus in cauſſa; ita velle finem, non eſt ei cauſſa volendi ea quæ ſunt ad finem . . . Vult ergo hoc eſſe propter hoc; ſed non propter hoc vult hoc.* Sic artifex v. gr. qui

ſcalam conficiendam ſibi proponit, facit quidem primum gradum propter ſecundum, & ſecundum propter tertium, & ita inter eos ordinem ponit, ſed non vult unum propter alium, quia unico voluntatis actu ſcalam fabricare decrevit. Sicut autem in illo actu ſimpliciſſimo fingi non poteſt ordo prioris & poſterioris; ita nec in decreto Dei efficaci ſalvandi quoſdam præ aliis, quamvis ille ordo agnoſcendus ſit in ejus effectibus, nam vocatio præcedit juſtificationem, & ad eam ordinatur, & juſtificatio eſt propter ſecuturam glorificationem. Porro ex hac ſententia, quæ prædeſtinationem nonniſi adæquate menti objicit, neceſſario ſequitur prædeſtinationem non eſſe ex prævifis meritis, ſed plane gratuitam; nullus enim ex Catholicis dixerit prædeſtinationem adæquate ſumptam eſſe ex prævifis meritis, ut §. ſequenti demonſtrabitur.

Alii Theologi non ſolum qui jurant in verba Molinæ, ſed etiam plures ex iis, qui propugnant prædeſtinationem ad gloriam eſſe ante prævifa merita, diſtinguunt inter decretum conferendæ gloriæ, & conferendæ gratiæ, ac retribuendæ mercedis pro meritis. 1. quia finis intelligitur prius intendi, quam media eligi, ut qui ſit cauſſa electionis mediorum: atqui decretum conferendæ gloriæ eſt finis, intentio, & cauſſa, cur decernantur gratiarum dona tanquam media ad gloriam conſequendam. Item voluntas retribuendi mercedem ſupponit opera & merita: Ergo inter illa decreta eſt diſtinguendum. 2. quia actus miſericordiæ & juſtitiæ in Deo virtualiter diſtinguuntur; atqui decretum efficaciter vocandi, & juſtificandi peccatorem, eſt actus miſericordiæ: decretum vero coronandi legitime decertantem, eſt actus juſtitiæ: Ergo.

Reſpondent Patroni primæ ſententiæ.

Ad primum, diſtinguunt majorem, finis prius intenditur, quam media eligantur; ſi voluntas diverſis actibus feratur in finem & media, Concedunt: ſi eodem actu feratur, Negant majorem. Ita S. Thom. cit. q. 19. art. 5. „ Si intellectus ſeorſim intelligat principium, & ſeorſim concluſionem, intelligentia principii eſt cauſſa ſcientiæ concluſionis; ſed ſi intelle-

„ ctus

„ ctus in ipſo principio inſpiceret concluſionem ...;
„ in eo ſcientia concluſionis non cauſſaretur ab intel-
„ lectu principiorum, quia id non eſt cauſſa ſui ipſius:
„ ſed tamen intelligeret principia eſſe cauſſas conclu-
„ ſionis. Similiter ... ſi aliquis uno actu velit finem;
„ & alio actu alia quæ ſunt ad finem, velle finem erit
„ ei cauſſa volendi ea quæ ſunt ad finem: ſed ſi uno
„ actu velit finem, & ea quæ ſunt ad finem, hoc eſſe
„ non poterit, quia idem non eſt cauſſa ſui ipſius.

Ne dicas recte in Deo diſtingui duo decreta reſpectu Angelorum qui ſteterunt, alterum conſervandæ gratiæ, alterum retribuendæ gloriæ; id enim verum eſt, quia gratia verſatilis in Angelis non erat infallibiliter connexa cum gloria, ut patet ex illis qui cum ſimili gratia ceciderunt. Cum ergo in decreto conferendæ ejuſmodi gratiæ non intelligatur decretum efficax retribuendæ quibuſdam gloriæ, neceſſe eſt agnoſcere aliud conſequens decretum, quo ex prævisa quorundam perſeverantia eiſdem decernatur gloria in mercedem. At in hocce ſtatu perſeverantiæ donum ita connexum eſt cum gloria, ut nonniſi unum utriuſque concipiatur decretum.

Ad ſecundum, diſtinguunt minorem: decretum coronandi ſtrenue decertantem eſt actus juſtitiæ, ſi ſpectetur in executione, Concedunt: ſi ſpectetur in intentione, negant minorem. Reſponſionis veritas patet in exemplo divitis, qui ita vult ſublevare pauperum inopiam, ut nolit fovere inertiam; ideoque frumenta ſingulis diſtribuenda offert ea conditione quod vacabunt quibuſdam operibus ſibi prorſus inutilibus Intentio illa divitis eſt ex omni parte actus miſericordiæ; ſed actualis frumenti diſtributio iis qui laborarunt, eſt actus juſtitiæ.

Quamvis prior ſententia videatur magis ad mentem S. Auguſtini, qui, ubi de prædeſtinatione agitur, nuſquam meminit duplicis hujuſce decreti; ſed ſemper ſpectat vocationem ad finem & donum perſeverantiæ tanquam effectus prædeſtinationis ad gloriam, ut videre eſt præſertim in libris de correp. & grat. de prædeſtinatione Sanctorum, & de dono perſeverantiæ; cuilibet tamen liberum erit amplecti quam maluerit opinionem,

cum nec prima ſit neceſſaria ad aſtruendam prædeſtinationem, nec ſecunda ullatenus ipſi adverſetur, modo rectus ſervetur decretorum ordo.

Q. 6. *Quis itaque ſervandus eſt ordo decretorum, quem diſtinguit ſecunda ſententia?*

R. Duæ ſunt oppoſitæ ſententiæ, ex quarum conflictu magnus poſteriore ſæculo diſcordiarum exarſit ignis.

Prima eſt Sectatorum Molinæ, qui volunt prædeſtinationem ad gratiam, ordine priorem eſſe prædeſtinatione ad gloriam, ſicque novum ſuum ſyſtema conſtituunt, 1. Deus vult voluntate antecedente & conditionata omnes homines ſalvos fieri. 2. ex hac voluntate decernit omnibus gratias, quarum effectus pendet a libero voluntatis arbitrio, ex quo fit, ut in aliquibus habeant effectum, in aliis vero effectu careant, proptereaque vocari ſolent verſatiles. Vide §. 2. cap. 6. Tractatus de Gratia. 3. Deus per ſcientiam mediam præſciens qui gratiæ conſenſuri ſint, & in ea uſque ad mortem perſeveraturi, illos tandem ad gloriam æternam prædeſtinat.

Verum, in iſto ſyſtemate nulla eſt prædeſtinatio ad gratiam; prædeſtinatio enim eſt decretum Dei efficax, & ex dictis in eo differt a providentia ſupernaturali, qua Deus præparat vel providet etiam reprobis media, quibus finem ſupernaturalem conſequi poſſint. Hinc diximus in ſtatu innocentiæ nullam fuiſſe prædeſtinationem, quamvis Deus voluerit primos parentes ſalvos fieri, eiſque contulerit media ſufficientia; quia reſpectu illorum nullum fuit in Deo decretum efficax, quo infallibiliter in gratia perſeverarentur, & ad æternam felicitatem pervenirent. Unde hæc ſententia non tam ordinem ponit in Dei decretis erga prædeſtinatos, quam deſtruit, ut unicum aſtruat, quod ſit ad gloriam ex prævifis meritis per gratiam verſatilem comparatis; & ita homines in ſtatu naturæ lapſæ eo modo, quo Angeli, prædeſtinantur.

Quare plures e Moliniſtis, quos Congruiſtas vocant, hanc ſententiam temperandam cenſuerunt, agnoſcuntque Deum aliquos præ aliis velle efficaciter vocare,

& in gratia accepta perſeverare; ſed ne bona illa Dei voluntas libertati noceat, definiunt Deum per ſcientiam mediam explorare circumſtantias congruas, ut quibus prævidet voluntatem humanam infallibiliter conſenſuram, ſi in illis gratia offeratur; quod latius expoſuimus Tractatu de Gratia, §. ſuperius laudato. Hoc autem efficax decretum volunt eorum quidam eſſe ordine prius decreto conferendæ gloriæ.

Secunda Sententia, quæ eſt S. Auguſtini & S. Thomæ, ac omnium antiquorum Theologorum, prædeſtinationem ad gloriam ponit ordine primam, quia intentio finis ordine ſaltem naturæ præcedit electionem mediorum, cum ſit illius cauſſa; ac proinde in illa ſententia prædeſtinatio ad gloriam eſt prorſus gratuita, & ante prævisionem meritorum, quæ ſunt illius effectus.

Hæc ſummatim exponenda duximus, ut ſint veluti manuductio ad ſequentem diſſertationem de cauſſis prædeſtinationis, quæ tot fere aſſignari ſolent, quot modis prædeſtinatio ſpectari poteſt.

§. IV.

Referuntur errores circa cauſſam prædeſtinationis.

PRimus eſt Manichæorum & Priſcillianiſtarum, qui aſſeruerunt cauſſam prædeſtinationis & reprobationis eſſe diſpoſitionem ſiderum, ſub qua quiſque vel concipitur, vel naſcitur.

Refelluntur 1. ex Scriptura, Rom. 9. Apoſtolus confutat hunc abſurdiſſimum errorem exemplo Jacob & Eſau, quorum ſors fuit plane diverſa, licet ſub eadem conſtellatione fuerint concepti & nati: *Rebecca*, inquit, *ex uno concubitu habens patris noſtri Iſaac, cum nondum nati fuiſſent, aut aliquid boni egiſſent aut mali, ut ſecundum electionem propoſitum Dei maneret, non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt ei, quia major ſerviet minori, ſicut ſcriptum eſt* (ſcilicet Malach. 1.) *Jacob dilexi, Eſau autem odio habui.* Hæc quidem dicta ſunt a Propheta de beneficiis temporalibus & terrenis, in quibus Jacob prælatus eſt fratri ſuo majori. Sed Apoſtolus

verba Prophetæ transfert ad ſenſum myſticum, a Spiritu ſancto intentum, explicatque de ſpiritualibus gratiæ donis, quorum cauſſam vult eſſe gratuitam Dei electionem ſecundum propoſitum, non vero influxum ſiderum, quem probat fuiſſe unum in illos gemellos, cum fuerint ſimul concepti & nati: Rebecca quippe concepit ex uno concubitu, & Jacob egreſſus eſt ex utero materno, plantam fratris manu tenens, Gen. 25. v. 25. ut nullum eſſet ſpatium temporis inter utriuſque nativitatem. Jer. 10. v. 2. *Hæc dicit Dominus: Juxta vias gentium nolite diſcere, & a ſignis cæli nolite metuere, quæ timent gentes, quia leges populorum vanæ ſunt.*

Refelluntur 2. ex Traditione. S. Ambroſius lib. 4. Hexam. c. 4. multis inſectatur vanitatem artis judiciariæ ex inſpectione ſiderum; probatque aſtra data eſſe in ſigna non futurorum liberorum, ſed temporum, & eventuum naturalium, v. g. pluviæ, ſerenitatis, eclipſeos, &c. S. quoque Aug. l. 1. ad Simpl. q. 2. expendens laudatum Apoſtoli textum Rom. 9. ait: „ex uno „ concubitu, ut nec Aſtrologis daret locum, vel eis „ potius, quos Genethliacos appellaverunt, qui de „ natalibus naſcentium mores & eventa conjectant ... fa„ cile animadvertunt ſi volunt: reſponſa illa, quæ mi„ ſeris venditant, nullius artis expoſitione, ſed for„ tuita ſuſpicione proferri. „ Et lib. 2. de doctrina Chriſtiana c. 21. referturque cauſſa 26. q. 2. c. *Illud*, numerat hanc artem inter ſuperſtitioſas a moribus Chriſtianorum ablegandas. „Neque illi, *inquit*, ob hoc ge„ nere pernicioſæ ſuperſtitionis ſegregandi ſunt, qui „ Genethliaci propter natalium dierum conſiderationes, „ nunc autem vulgo Mathematici vocantur. Nam & ipſi, „ quamvis veram ſtellarum poſitionem, cum quiſque „ naſcitur, conſectentur (*quod tamen difficillimum eſt*) „ & aliquando etiam perveſtigent: tamen quando inde „ conantur vel actiones noſtras, vel actionum eventa „ prædicere, nimis errant, & vendunt imperitis homi„ nibus miſerabilem ſervitutem. „ Et c. 23. docet occulto Dei judicio aliquando evenire, quæ ſic prædicuntur, idque in pœnam conſulentium, „ ut iſtis ſuperſti„ tioſis, & pernicioſis divinationum generibus ... ſeſe

„ ma-

„ magis magiſque inferant multiplicibus laqueis perni-
„ cioſiſſimi erroris ... omnes igitur artes hujuſmodi vel
„ nugatoriæ, vel noxiæ ſuperſtitionis ex quadam peſti-
„ fera ſocietate hominum, & dæmonum conſtituta,
„ penitus ſunt repudiandæ, & fugiendæ Chriſtiano.

S. Epiphan. lib. de ponder. refert Aquilam Ponticum, eruditione interpretandi celeberrimum ab Eccleſia fuiſſe ejectum, quod nativitatum horoſcopis vacaret. Concilium Mediol. 1. p. art. 10. de Aſtrologis ſic ſtatuit: „ Aſtrologi, qui ex Solis, Lunæ, & aliorum
„ Aſtrorum motu, figura & aſpectu, de hominum actio-
„ nibus, quæ a libero voluntatis arbitrio proficiſcun-
„ tur, certo aliquid eventurum affirmant, gravibus pœ-
„ nis plectantur. *Eadem ſanxit Concil. Toloſ.* 4. p. c. 12.
„ *ann.* 1590. Qui rerum futurarum, a Deo, liberaque
„ hominis voluntate magna ex parte pendentium, præ-
„ dictiones libri continent, iique, quos Almanachos
„ Arabico vocabulo vocant, omnino prohibeantur...
„ Quodque conſtitutione ſanctæ memoriæ Sixti V. ea de
„ re promulgata cavetur, id adamuſſim obſervetur.

Nec mirum quod Chriſtianis tum execranda viſa ſit ars illa judiciaria, cum exoſa etiam fuerit ipſis Paganis; namque ex Dione lib. 49. & Tacito lib. 17. Aſtrologi ſicut & Præſtigiatores ſunt Roma expulſi: *Genus hominum*, inquit Tacitus, *potentioribus infidum, ſperantibus fallax, quod in civitate noſtra vetabitur ſemper, & retinebitur.*

Secundus error eſt Origenis, qui lib. 1. Periar. c. 7. Platonis Philoloſophiam ſecutus, animas noſtras ante mundum corporeum creatas eſſe voluit, atque in illo ſtatu alias bene, alias male egiſſe: & illas ex bonis meritis prædeſtinatas, has contra ex malis reprobatas. Hunc errorem paullo aliter refert S. Auguſt. lib. de Civit. Dei c. 23. his verbis: „ Animas dicunt factas a Deo, pec-
„ caſſe a conditore recedendo, & diverſis progreſſibus
„ pro diverſitate peccatorum a cæli uſque ad terras di-
„ verſa corpora quaſi vincula meruiſſe. Et hunc eſſe
„ mundum, eamque cauſſam fuiſſe mundi faciendi, non
„ ut conderentur bona, ſed ut mala cohiberentur. Hinc
„ Origenes jure culpatur; in libris enim, quos appel-

„ lat Periarchon, id eſt, de principiis, hoc ſenſit,
„ hoc ſcripſit, ubi pluſquam dici poteſt, miror ho-
„ minem in Eccleſiaſticis litteris tam doctum & exer-
„ citatum non attendiſſe, &c.

Refellitur 1. ex Scriptura, Rom. 9. Apoſtolus negat ulla merita aut demerita præceſſiſſe hanc vitam: ſic enim docet de Jacob & Eſau: *Cum nondum nati fuiſſent, aut aliquid boni egiſſent, aut mali (ut ſecundum electionem propoſitum Dei maneret) non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt ei, quia major ſerviet minori; ſicut ſcriptum eſt, Jacob dilexi, Eſau autem odio habui*, 2. Cor. 5. v. 10. *Nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque propria corporis ſui prout geſſit, ſive bonum, ſive malum*. 2. Ex SS. Patribus, Hieronymo ep. ad Pamachium, Leone ep. 93. Cyrillo Alexandrino lib. in 1. Joann. 3. Ex definitione Eccleſiæ in Concilio Lateranenſi IV. ubi ſtatuitur Deum ſimul condidiſſe creaturam corpoream & ſpiritalem.

Tertius error eſt Pelagianorum, qui prædeſtinationis cauſſam repetebant ex bonis operibus, viribus naturæ elicitis, cumque negarent gratiam eſſe neceſſariam ad bene operandum, conſequenter docebant ſolam hominis voluntatem eſſe cauſſam, cur prædeſtinarentur alii ad vitam, alii ad mortem, adeo ut ſicut homo per ſolum liberum arbitrium perire poteſt, ita & ſalvari poſſit.

Refelluntur ex Scriptura Joann. 35. v. 2. *omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum*. Ubi omne opus, quantumcunque bonum videatur, rejicitur tamen, niſi ex Spiritu Chriſti procedat; & v. 4. *Manete in me, & ego in vobis: ſicut palmes non poteſt ferre fructum a ſemetipſo, niſi manſerit in vite; ſic nec vos, niſi in me manſeritis*. Denique v. 5. *ſine me nihil poteſtis facere:* Vide quæ in hanc rem tradidimus Tractatu de Gratia, ubi agimus de Pelagianis & Semipelagianis. Conſule etiam quæ de gratia actuali ibidem dicimus.

Quartus error eſt Semipelagianorum, qui ita appellati ſunt, quod non in omnibus, ſed in quibuſdam dumtaxat Pelagianis conſentirent, nempe confitebantur neceſſitatem gratiæ ad bene operandum; ſed ne videretur Deus injuſtus perſonarum acceptor, requirebant in homini-

mini-

minibus cauſſam cur alios prædeſtinaret ſive ad gratiam, ſive ad gloriam, alios vero reprobaret. Prædeſtinationis autem cauſſas ſtatuebant, orationes, vel ſaltem pium credulitatis affectum, ut Deus ſic conantes ſua gratia adjuvaret, & ad gloriam perduceret, contra vero deſereret, qui propoſitam omnibus ſalutem negligerent. Sed cum urgerentur exemplo parvulorum, qui licet voluntatem ſuam ſive in bonum, ſive in malum flectere nequeant, alii tamen cum baptiſmo, alii ſine baptiſmo decedunt; recurrebant ad bona opera conditionata futura, reſpondebantque ideo quoſdam baptiſmi gratiam percipere, alios vero non percipere, quia Deus illos prævidebat ea bene uſuros, ſi vixiſſent, hos autem minime.

Refelluntur omnibus momentis, quæ proſecuti ſumus Tractatu de Incarnatione, c. 15. §. 1. Sufficit impræſentiarum tam pernicioſo errori opponere nonnullos Scripturæ textus, qui manifeſte excludunt præeuntem gratiæ voluntatem, & merita conditionata nunquam futura. Rom. 9. *Non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei*, 1. Cor. 4. *quis .... te diſcernit? Quid habes quod non accepiſti?* Ac ne dicat ſe habere bonam voluntatem, qua ab alio ſe diſcernat, obſtat Apoſtolus tum Phil. 2. *Deus eſt ... qui operatur in vobis & velle & perficere, pro bona voluntate*, nempe ſua, non veſtra: tum 2. Cor. 3. ubi ait; *non quod ſufficientes ſimus cogitare aliquid a nobis, quaſi ex nobis*, quæ verba S. Aug. lib. de prædeſtinat. SS. c. 2. ſic adverſus Semipelagianos contorquet, *attendant hic, & verba iſta perpendant, qui putant ex nobis eſſe fidei captum, & ex Deo fidei ſupplementum. Quis enim non videat prius eſſe cogitare quam credere?*

Extinctum jampridem Semipelagianorum errorem ſuſcitarunt, mutatis dumtaxat vocibus, nonnulli recentiores aſſerentes facienti viribus naturalibus quod in ſe eſt, Deum non denegare gratiam, non quidem ex merito operum naturalium, ſed ex pacto, quod Deus Pater iniit cum Filio; quam novitatem confixit Clerus Gallicanus an. 1700. & nos confutavimus Tract. de Gratia, c. 3. §. 7.

Exploſis erroribus circa prædeſtinationis cauſſas, ſupereſt ut inveſtigemus, quæ tandem ſint veræ illius cauſſæ.

§. V.

De cauſſis prædeſtinationis.

CErtum eſt 1. Cauſſam finalem prædeſtinationis eſſe gloriam Dei, *qui prædeſtinavit nos*, inquit Apoſtolus Epheſ. 1. v. 5. & 6. *in laudem gloriæ gratiæ ſuæ*. Et verſ. 14. *in laudem gloriæ ipſius*.

Certum eſt 2. Nullam eſſe cauſſam prædeſtinationis, quatenus eſt actus in Deo entitative ſpectatus, cum ſit Deus ipſe, in quo eſſe & velle ſunt quid realiter unum. Unde S. Thom. q. 23. art. 5. ait neminem fuiſſe ita inſanæ mentis, ut diceret merita eſſe cauſſam prædeſtinationis ex parte actus prædeſtinantis.

Difficultas itaque ſolum eſt de Prædeſtinationis actu connotative ſpectato, hoc eſt prout connotat prædeſtinationis effectus, ad quos producendos Deus libere ab æterno ſe determinavit, an ſcil. illius detur aliqua cauſſa moralis, quæ Deum moverit, ut hos præ aliis prædeſtinaret.

Cum autem duplex cauſſa moralis eſſe poſſit, altera prædeſtinatio externa, altera interna, puta merita, de utraque hic inquirendum. Itaque

Q. 1. *Eſtne aliqua cauſſa exterior prædeſtinationis?*

R. Conſtat apud omnes Catholicos Chriſtum Dominum eſſe cauſſam moralem & meritoriam prædeſtinationis hominum adæquate ſumptæ & quoad omnes & ſingulos ejus effectus.

Probatur ex Scriptura, Act. 4. v. 12. *Non eſt in alio aliquo ſalus: nec enim aliud nomen eſt ſub cælo datum hominibus, in quo nos oporteat ſalvos fieri*, Epheſ. 1. v. 3. 4. & 5. *Benedixit nos in omni benedictione ſpirituali in cæleſtibus in Chriſto. Sicut elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem, ut eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu ejus in caritate. Qui prædeſtinavit nos in adoptionem filiorum per Jeſum Chriſtum in ipſum, ſecundum propoſitum voluntatis ſuæ*. Vide plura de merito Chriſti Tract. de Incarn. c. 10. & de gratia Chriſti, c. 7.

Dices: Incarnatio eſt ſingularis effectus prædeſtina-

tio-

tionis: atqui Chriſtus ex dictis Tractatu de Incarnatione, non meruit Incarnationem: Ergo.

Nego maj. Quia æternum decretum Verbi incarnandi eſt in gratiam omnium hominum, tam reproborum, quam prædeſtinatorum; proceditque ex illa generali voluntate ſalvandi omnes homines, quam diximus pertinere ad providentiam ſupernaturalem, non vero ad prædeſtinationem, quæ eſt decretum efficax eligendi unum præ alio tum ad gloriam, tum ad gratiam, idque per merita Chriſti.

Q. 2. *Purus homo ornatus gratia poteſtne alteri eſſe cauſſa meritoria prædeſtinationis?*

R. Poteſt aliquos effectus prædeſtinationis alteri mereri de congruo, nullos de condigno.

Prima pars probatur 1. ex Scriptura, in qua jubemur orare pro aliis etiam inimicis: *orate pro perſequentibus & calumniantibus vos.* Natth. 5. Quod autem ejuſmodi orationes aliis proſint ad ſalutem, affirmant duo Apoſtoli, Jac. 5. *Orate pro invicem, ut ſalvemini; multum enim valet deprecatio juſti aſſidua.* Et Jo: ep. 1. cap. 5. *qui ſcit fratrem ſuum peccare peccatum non ad mortem, petat & dabitur ei vita peccanti non ad mortem,* 2. ex S. Auguſt. lib. de dono perſev. cap. 22. *Si qui nondum ſunt vocati*, inquit, *pro iis oremus, ut vocentur: fortaſſim ita prædeſtinati ſunt ut noſtris orationibus concedantur, & accipiant eandem gratiam, qua velint eſſe, & efficiantur electi.* Ipſemet precibus & lacrymis piiſſimæ matris donatus eſt, & de oratione S. Stephani ſic pronuntiat, ſerm. 381. *Si Martyr Stephanus non ſic oraſſet, Eccleſia Paulum non haberet.*

Dixi 1. *Effectus*, non ipſam prædeſtinationem, quia Sanctorum preces, correctiones, & alia caritatis officia erga proximum non illi proſunt, niſi ſit e numero eorum, quos Deus ab æterno efficaciter decrevit vel vocare, vel ſalvare, ut docet S. Auguſtinus paſſim in lib. de correp. & gr. Hinc S. Stephanus non eſt exauditus pro omnibus lapidantibus ſe, quia non omnes erant prædeſtinati. Ergo interceſſio Sanctorum non eſt cauſſa meritoria prædeſtinationis aliorum, ſed medium dum taxat,

taxat, quo Deus in tempore exequitur; quod ab æterno prædefiniit.

Dixi 2. *Aliquos effectus*, non omnes: quia nimis abſurdum foret alteri quam Chriſto tribuere omnes, & ſingulas pias cogitationes & motiones, quibus Deus prædeſtinatos perducit ad gloriam.

Secunda pars, nempe juſtum aliis non poſſe mereri de condigno, probatur: quia meritum de condigno debet habere ordinem cum præmio, ſive ex natura ſua, ſive ex Dei inſtituto. Hinc Theologi docent, ubi de merito, juſtum poſſe mereri vitam æternam de condigno: bona vero temporalia, licet longe inferiora, nonniſi de congruo; quia gratia, per quam meretur, ex natura ſua tendit ad vitam æternam, nullatenus ad temporalia; atqui gratia in juſtis, ſive ex natura ſua, ſive ex Dei inſtituto, non habet ordinem ad aliorum ſanctificationem, quemadmodum habet in Chriſto, utpote omnium hominum capite, ex dictis Tractatu de Incarnatione. Unde S. Hieronymus in c. 25. Matth. *Neque*, inquit, *aliorum virtutes poſſunt aliorum vitia ſublevare*. Et S. Aug. Tract. 102. in Jo: *Exaudiuntur omnes Sancti pro ſe ipſis, non autem pro omnibus exaudiuntur*.

Dices contra primam partem reſponſionis: Si Sancti pro aliis merentur quoſdam effectus prædeſtinationis, ſequeretur aliquos ſalvari partim per merita Chriſti, partim per Sanctorum merita: falſum conſequens, ergo & antecedens.

Nego ſequelam maj. Quia juſti neque orant, neque exaudiuntur, niſi per merita Chriſti, quæ in ipſis & per ipſos tanquam per inſtrumenta & organa operantur.

Q. 3. *Eſtne in hominibus aliqua prædeſtinationis cauſſa moralis & meritoria?*

R. 1. Si quæſtio eſt de prædeſtinatione in executione, fide conſtat eſſe in prædeſtinatis cauſſam meritoriam ſecundæ gratiæ, ſeu augmenti gratiæ & vitæ æternæ. Ita enim definit Conc. Trid. ſeſſ. 6. can. 24. *Si quis dixerit juſtitiam acceptam non conſervari, atque etiam augeri coram Deo per bona opera, ſed opera ipſa fructus ſolummodo & ſigna eſſe juſtificationis adeptæ,*

non

non autem ipſius augendæ cauſſam ; anathema ſit. Et can. 32. de augmento gratiæ ſimul & de vita æterna : *Si quis dixerit ... ipſum juſtificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam, & Jeſu Chriſti meritum, cujus vivum membrum eſt, fiunt, non vere mereri augmentum gratiæ, vitam æternam ... anathema ſit*.

Probatur reſponſio ſimul & Eccleſiæ definitio, 1. ex Scriptura. De operibus quidem in gratiæ factis habetur Prov. 4. *Juſtorum ... ſemita quaſi lux ſplendens procedit, & creſcit uſque ad perfectam diem*. 2. Cor. 9. *Augebit incrementa frugum juſtitiæ veſtræ*. Apoc. ult. *qui juſtus eſt, juſtificetur adhuc*. De vita vero æterna Matth. 5. *merces veſtra copioſa eſt in cælis*. Matth. 25. *Poſſidete paratum vobis regnum a conſtitutione mundi : eſurivi enim, & dediſtis mihi manducare*. 2. Timoth. 4. *Repoſita eſt mihi corona juſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die juſtus Judex, non ſolum autem mihi, ſed & iis qui diligunt adventum ejus*.

Probatur 2. ex Traditione. S. Auguſt. in Pſ. 7. ſcribit, *juſtum auxilium eſt, quod juſto tribuitur*. Lib. de dono perſeverantiæ c. 6. *Hoc ergo donum* (perſeverantiæ) *ſuppliciter emereri poteſt, id eſt, ſupplicando impetrari*. Et c. 16. *Conſtat Deum, alia danda etiam non orantibus, ut initium fidei, alia nonniſi orantibus præparaſſe*. Alii Patres tam frequentes ſunt in illo argumento, ut videatur ſuperfluum verba illorum referre.

R. 2. De fide quoque eſt, prædeſtinationem ad primam gratiam eſſe prorſus gratuitam, nullamque eſſe ejus cauſſam in prædeſtinato ; probaturque efficaciter iis omnibus momentis, quibus §. quarto confutavimus oppoſitos errores Pelagianorum & Semipelagionorum.

R. 3. Eadem fide divina conſtat, prædeſtinationis totalis, & adæquatæ ſumptæ nullam aliam eſſe cauſſam præter Dei miſericordiam ; prædeſtinatio enim ſic ſpectata includit decretum efficax dandæ primæ gratiæ, quæ in prædeſtinato nullum præſupponit meritum, nullamve diſpoſitionem. Unde hæc reſponſio probatur iiſdem momentis, quibus præcedens.

Controvertitur itaque ſolum in Scholis de prædeſtinatione, intentione ſpectata, tum ad gloriam, tum

ad

ad gratiam ſecundam, quam diximus in tempore concedi ob præcedentia merita.

Moliniſtæ juxta ſuum ſyſtema, & ordinem decretorum a ſe conſtitutum, de quibus §. 3. contendunt, prædeſtinationem tum ad gloriam, tum ad gratiam ſecundam, maxime vero ad perſeverantiam, eſſe ex prævisis meritis, hoc eſt, cauſſam moralem, cur Deus ab æterno efficaciter decrevit aliquibus dare donum perſeverantiæ & gloriam, eſſe eorum merita & rectum uſum verſatilis gratiæ primo acceptæ, *ut ea ratione*, inquit Molina quæſt. 14. art. 13. diſp. 10. .... *dum eſſemus in via, ſemper in manu liberi arbitrii noſtri poſita eſſet ſalus noſtra*.

Contra novam ejuſmodi opinionem ſit

§. IV.

Prædeſtinatio ad gloriam eſt gratuita, & ante præviſa merita.

PRobatur 1. ex Scriptura, Jo: 6. *Hæc eſt ... voluntas ... Patris, ut omne quod dedit mihi, non perdam ex eo: ſed reſuſcitem illud in noviſſimo die*. Et cap. 10. *Ego vitam æternam do eis* (ovibus) *& non peribunt in æternum, & non rapiet eas quiſquam de manu mea. Pater meus, quod dedit mihi, majus omnibus eſt, & nemo poteſt rapere de manu Patris mei*. Matth. 24. & Marc. 13. Chriſtus de tentationibus, quæ præcedent extremum Judicium, ſic loquitur: *Niſi breviaſſet Dominus dies, non fuiſſet ſalva omnis caro, ſed propter electos, quos elegit, breviavit dies .... dabunt ſigna, & portenta ad ſeducendos, ſi fieri poteſt, etiam electos*. Ex iis electis ſane erant Apoſtoli, quibus ait Jo: 15. *Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos, & poſui vos, ut eatis, & fructum afferatis, & fructus veſter maneat*. Fructum aliquando afferunt reprobi; ſed non manet, quia non acceperunt donum perſeverantiæ: ideo autem non acceperunt tantum donum, quod amitti non poteſt, quia non ſunt antecedenter ad gloriam electi: Ergo electio ad glo-

riam non eſt prævişis meritis, ſed contra eſt meritorum & perſeverantiæ cauſſa.

Reſpondent Adverſarii, in ejuſmodi textibus ſermonem eſſe de prædeſtinatione completa & adæquate ſumpta, quæ eſt ante prævisa merita; agitur enim de iis, qui credunt, qui vocem Paſtoris audiunt, quippe in eo quod acceperunt, perſeverant, quæ omnia pertinent ad gratiam: ii autem, qui prævidentur gratiæ conſenſuri, & in ea uſque in finem permanſuri, conſequenter eliguntur ad gloriam, *vitam æternam do eis*, inquit Chriſtus. Eis, inquam, jam credentibus, jam ovibus factis, & ſuppliciter promerentibus perſeverantiæ donum; nam ex S. Auguſtino ſupra laudato, illud donum ſupplicando impetrari poteſt: Ergo, inquiunt, in laudatis textibus is facile deprehenditur decretorum ordo, nempe ſecundum noſtrum concipiendi modum, prius gratuito decernitur prima gratia, quæ eſt radix totius meriti, deinde donum perſeverantiæ ex recto gratiæ uſu prævişo, ac tandem vita æterna.

Contra, Agitur in laudatis textibus de iis, qui vel tentationibus eripiuntur, vel qui in tentationibus poſiti nec pereunt, nec perire poſſunt. Quinam autem ſunt illi? An omnes ad primam gratiam efficaciter vocati & juſtificati? Minime; certum quippe eſt quod multi ex iis pereant. Sed illud eſt electorum privilegium, quod perire non poſſint. Unde autem electi? ex invicta animi fortitudine contra tentationes, & perſeverantia in bonis operibus. Immo Chriſtus illam conſtantem & invictam fortitudinem manifeſte repetit ex antecedente illorum electione.

Confirmatur expoſitio ex S. Auguſtino, lib. de cor. & gr. cap. 9. „ Nec nos moveat, *inquit*, quod filiis
„ ſuis quibuſdam Deus non dat iſtam perſeverantiam;
„ abſit enim ut ita eſſet, ſi de illis prædeſtinatis eſſet
„ & ſecundum propoſitum vocatis, qui vere ſunt fi-
„ lii promiſſionis. Nam iſti cum pie vivunt, dicun-
„ tur filii Dei; ſed quoniam victuri ſunt impie, &
„ in eadem impietate morituri, non eos dicit filios
„ Dei præſcientia Dei . . . . . de quibus ait . . . . .
„ Joannes. „ Ex nobis exierunt, ſed non erant ex

nobis. Quod ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſet utique nobiſcum, ... Erant itaque in bono; ſed quia in eo „ non permanſerunt ... non erant, inquit, ex no„ bis ... quoniam qui vere filii ſunt, præſciti & præ„ deſtinati ſunt conformes imaginis Filii ejus, & ſe„ cundum propoſitum vocati ſunt, ut electi eſſent .. „ Hi ergo Chriſto intelliguntur dari, qui ordinati ſunt „ in vitam æternam. Ipſi ſunt illi prædeſtinati, & ſe„ cundum propoſitum vocati; quorum nullus perit. „ Ac per hoc nullus eorum ex bono in malum muta„ tus ſinit hanc vitam, quoniam ſic eſt ordinatus, & „ ideo Chriſto datus, ut non pereat, ſed habeat vi„ tam æternam. *Et infra*: propter hoc Apoſtolus cum „ dixiſſet: *ſcimus quoniam diligentibus Deum omnia coo„ perantur in bonum*, ſciens nonnullos diligere Deum, „ & in eo bono uſque in finem non permanere, mox „ addidit; *his qui ſecundum propoſitum vocati ſunt* ... „ Oſtendens autem quid ſit ſecundum propoſitum vo„ cari, mox addidit ea, quæ jam ſupra poſui; *quo„ niam quos ante præſcivit & prædeſtinavit* .... *illos „ & vocavit*, ſcilicet ſecundum propoſitum. Talibus „ Deus diligentibus eum omnia cooperatur in bonum, „ uſque adeo prorſus omnia, ut etiamſi qui eorum „ deviant & exorbitant, hoc ipſum eis faciat profice„ re in bonum, quia humiliores redeunt & doctiores.

Diceres S. Doctorem his verbis ex profeſſo refellere Moliniſtas: quid ita? Quia textus a nobis laudati, quos hic manibus verſat, eorum ſyſtema funditus ſubvertunt. Nunquid enim Juſtus, qui a Juſtitia ſua per peccatum cecidit, meretur perſeverantiæ donum, cum peccato ejus debeatur pœna æterna? Accipiet tamen illud donum, ſi prædeſtinatus ſit, immo illud ipſum peccatum, quod in altero eſt cauſſa damnationis, ipſi cooperatur in bonum. Ergo prædeſtinatio in intentione, ſive ad gloriam, ſive ad perſeverantiam, non eſt ex prævisis meritis; ſed potius illa efficit, licet in tempore Deus efficacia ſua decreta exequatur per merita.

Apoſtolus eandem doctrinam, quam a Chriſto non per hominem, ſed per revelationem acceperat, in gen-

tibus

tibus diſſeminavit, maxime in epiſtola ad Romanos; in qua totam prædeſtinationis œconomiam ad gratuitam Dei voluntatem refert tanquam ad unicam ejus cauſſam, cujus effectus ſunt vocatio, juſtificatio, & glorificatio; *Nam*, inquit, cap. 8. *quos præſcivit, & prædeſtinavit conformes fieri imaginis filii ſui, ut ſit ipſe primogenitus in multis fratribus; quos autem prædeſtinavit, hos & vocavit, & quos vocavit, hos & juſtificavit; quos autem juſtificavit; illos & glorificavit.* Hæc ſcribit Apoſtolus, ut probet quæ præmiſerat, nimirum omnia cooperari in bonum diligentibus Deum, non quidem omnibus, ſed iis qui ſecundum propoſitum vocati ſunt ſancti; quia quos ita præſcivit, id eſt, prædilexit, ſeu præſciendo prædeſtinavit, hos primum efficaciter vocavit, & jam juſtificatos invictiſſime ad gloriam perduxit. Unde concludit in hæc verba, *quis ergo nos ſuperabit a caritate Chriſti? tribulatio? an anguſtia? an fames? an nuditas? an periculum? an perſecutio? an gladius? .... ſed in his omnibus ſuperamus propter eum qui dilexit nos*; ſcilicet ſpeciali & efficaci illo modo.

Sed cum iſta non omnes ſpectent, ſed ſolos filios promiſſionis, meritoque quæri poſſit, quæ ſit hujuſce diſcretionis cauſſa, Apoſtolus capite ſequenti nempe nono, multis probat non eſſe volentis neque currentis, ſed miſerentis Dei, qui, ſicut figulus ex eodem luto facit vaſa, alia quidem in honorem, alia vero in contumeliam: ita ex eadem maſſa generis humani per peccatum infecta, & ideo reprobatione digna, quos voluit ſecundum divitias bonitatis ſuæ, præparavit in gloriam, quos & vocavit non ſolum ex gentibus, ſed etiam ex Judæis, quia, ut loquitur c. 15. *Non repulit plebem ſuam, quam præſcivit*, ſeu prædilexit. Cur autem non omnes, cum in omnem terram exierit ſonus Evangelii. nec alii aliis ſint digniores, permiſeritque Deus omnes concludi ſub peccato & ſub incredulitate; ut omnium miſereretur? c. 10. 11. Reſpondet Apoſtolus exclamando rem eſſe inſcrutabilem, ſatiſque nobis eſſe, quod noverimus Deum nemini quidquam debere: *O altitudo*, inquit, *divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei; quam incom-*

pre-

prehenſibilia ſunt judicia ejus & inveſtigabiles viæ ejus? ... quis prior dedit illi, & retribuetur ei? quoniam ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia. At non ſolum juxta Pelagianos & Semipelagianos, ſed etiam juxta Moliniſtas, cuilibet etiam idiotæ in promptu erat reſponſio, nempe ſalutem noſtram eſſe in manu liberi noſtri arbitrii, Deum voluntate antecedente & conditionata velle omnes homines ſalvos fieri, ipſorum eſſe efficacem reddere gratiam, quæ comitatur prædicationem Evangelii, ac proinde cur alii ſalventur, alii reprobentur, aliam cauſſam, præter liberum hominis arbitrium, non eſſe aſſignandam. Sed Apoſtolus non ſecus ac Auguſtinus neſcivit ejuſmodi ſyſtema, ideoque recurrit ad inſcrutabilia Dei judicia; qui non ſimiliter omnes vocat, ſed quoſdam quidam ſecundum propoſitum, hoc eſt efficaciter, alios non ita; quia cujus vult miſeretur, & quem vult indurat, non inſpirando malitiam, ut blaſphemat Calvinus, ſed non impertiendo gratiam efficacem. Ergo in mente Apoſtoli tota œconomia ſalutis humanæ pendet ex prædeſtinatione antecedente.

Duo reſpondent oppoſitæ ſententiæ Patroni.

1. Apoſtolum loqui de vocatione ad fidem Evangelii, vel ad ſummum de prædeſtinatione adæquate ſumpta, non vero de prædeſtinatione ad gloriam præciſe. 2. Laudatos textus oſtendere duntaxat ſpecialem Dei amorem reſpectu mediorum, qualem cernere eſt in principe, qui iter aggreſſurus æqualiter vult omnes domeſticos ſubſequi: ſed quoſdam pedeſtres relinquit, aliis vero equos ſuppeditat, ut commodius viam conficiant. Similiter Deus quibuſdam ſingulari benevolentia tribuit auxilia commodiora & magis congrua, quæ aliis denegat: quærentem vero, quæ ſit hujuſmodi diſcretionis cauſſa, revocat Apoſtolus ad inſcrutabilia Dei judicia, interprete S. Auguſt. lib. de Spiritu, & litt. c. 34. „ Si ad illam, „ *inquit*, profunditatem ſcrutandum quiſquam me coar„ ctet, cur illi ita ſuadeatur, ut illi perſuadeatur, illi „ autem non ita: duo ſola occurrunt interim, quæ reſ„ pondere mihi placeat: o altitudo divitiarum! & nun„ quid iniquitas apud Deum? Cui reſponſio iſta diſpli„ cet, quærat doctiores, ſed caveat, ne inveniat præ„ ſum-

„ ſumptiores. „ At de ultimo fine non ita eſt; cum enim omnibus proponatur ut merces, non poteſt antecedenter intendi niſi conditionate, nec proinde abſolute decerni niſi præviſis meritis.

Contra 1. Apoſtolus loquitur etiam de iis qui jam credunt & Deum diligunt, quorum alii in tribulationibus deficiunt, alii virtutis & meriti augmentum accipiunt ex eo quod hi, non illi, ad juſtitiam vocati ſint ſecundum propoſitum, ſeu antecedens decretum efficax, nam quos ſic præſcivit, ſeu prædilexit & prædeſtinavit, hos vocavit, juſtificavit, & glorificavit, adeout in electis omnis gratiarum ordo & connexio, in mente Apoſtoli, pendeat ex antecedenti Dei propoſito & prædeſtinatione ad gloriam.

Contra 2. Longe diſpar eſt ratio principis in allato exemplo & Dei antecedenter volentis hominum ſalutem. Princeps quippe certus eſt omnes domeſticos ſecuturos, ſive habeant vehicula, ſive non habeant. Unde benevolentia ejus erga aliquos ſpectat ſolum media. At de fide eſt, ut infra dicitur, neminem ſine ſpeciali dono perſeverantiæ ſalutem eſſe conſecuturum, & cum illo infallibiliter conſecuturum. Ut ergo ſit omnimoda paritas, ſupponatur neceſſe eſt nullum e domeſticis principem ſecuturum ſine vehiculo: in illa autem hypotheſi concipi non poteſt principem velle æqualiter omnes domeſticos ſequi, ſi aliquibus dumtaxat equos præbeat, ceteris neglectis. Atqui in præſenti controverſia hæc duo certa ſunt, 1. Donum perſeverantiæ non omnibus eſſe conceſſum. 2. Neminem cum ejuſmodi dono poſſe perire, ſed omnia in ejus bonum cooperari; etiam peccata, ut ſupra docebat S. Auguſt. Ergo Deus antecedenter vult ſpeciali modo gloriam concedere iis, qui ſecundum propoſitum vocati ſunt ſancti & quos perſeverantes facit.

Nec dicas donum perſeverantiæ decerni ex præviſis meritis, cum illud, juxta S. Auguſtinum, ſuppliciter emereri poſſimus: namque 1. parvuli ſtatim poſt ſuſceptum baptiſma decedentes, ſine ullis meritis perſeverantiæ donum accipiunt; ſi quis autem contendat Deum eo ipſo non velle efficaciter parvulo jamjam morituro

dare

dare perſeverantiam & gloriam; quo vult gratiam baptiſmi conferri, is quoque aſſerat eum, qui facem ardentem admovet paleæ, non velle efficaciter paleam comburi, & riſum audientibus movebit; in illis quippe parvulorum circumſtantiis, in quibus ſuperna Dei judicia agnoſcenda, non caſus fortuitus, quemadmodum docet S. Auguſt. lib. de dono perſev. c. 12. donum perſeverantiæ & gloria non minus neceſſario connexi ſunt cum gratia baptiſmi, quam inflammatio paleæ cum facis ardentis admotione, 2. quod ex adultis diligentibus Deum, alii actu & de facto orent quantum neceſſe eſt, ut eis perſeverantiæ donum in tempore concedatur, tribuendum non eſt libero arbitrio in omnibus juſtis gratia ſufficientis adjuto, ſed efficaci auxilio; quo fit ut electi indeclinabiliter & ineſpectabiliter uſque in finem perſeverent; *Unde ſatis dilucide attenditur*, inquit S. Auguſt. lib. de dono perſev. c. 13. „ & inchoandi & uſque in fi„ nem perſeverandi gratiam non ſecundum merita noſtra „ dari; ſed dari ſecundum ipſius ſecretiſſimam, eandem„ que juſtiſſimam, ſapientiſſimam, beneficentiſſimam „ voluntatem; quoniam quos prædeſtinavit, ipſos & „ vocavit, vocatione illa, de qua dictum eſt, „ *ſine pœnitentia ſunt dona & vocatio Dei*.

Conſtat igitur ex Scripturis prædeſtinationem ad gloriam eſſe gratuitam & ante prævifa merita, nec obſtat quod ex eiſdem Scripturis gloria retribuatur titulo mercedis, quæ ſupponit bona opera & merita; quia, ut obſervavimus §. 3. prædeſtinatio duobus modis ſpectari debet, nimirum in executione & in intentione. In executione quidem vere eſt meritoria: in intentione vero eſt prorſus gratuita, & cauſſa efficax bonorum operum & meriti, adeout juxta S. Auguſt. Epiſt. 194. alias 105. cap. 5. „ Cum Deus coronat merita noſtra, nihil aliud „ coronat quam munera ſua . . . unde & ipſa vita æterna „ etiam ipſa gratia nuncupatur, non ob aliud, niſi quia „ gratis datur, nec ideo quia non meritis detur, ſed „ quia data ſunt & ipſa merita quibus datur.

Probatur 2. ex Sanctis Patribus.

De ſancto Auguſtino nullum poteſt eſſe dubium; ut qui ex profeſſo ſcripſerit libros de corr. & grat. de

præ-

prædeſtin. Sanctorum, & de dono perſeverantiæ ad ſtabiliendam prædeſtinationem gratuitam & ante præviſa merita. Præter textus ex iis libris jam excerptos ad vindicandam Scripturam pro ſententia, quam propugnamus, duos ex bene multis inſignes proferimus, qui adverſariis occludunt conſuetum effugium, quo ſcilicet Scripturæ, & SS. Patrum verba de prædeſtinatione ad gratiam interpretari conantur.

Primus locus legitur c. 17. l. de prædeſt. Sanctorum; ubi ſic ſcribit S. Doctor, „ electi ſunt itaque ante „ mundi conſtitutionem ea prædeſtinatione, qua Deus „ ſua facta præſcivit: electi ſunt e mundo ea vocatio- „ ne, qua Deus, id quod prædeſtinavit, implevit, quos „ enim prædeſtinavit, ipſos & vocavit, illos ſcilicet „ prædeſtinatione ſecundum propoſitum, non alios: „ ſed quos prædeſtinavit, ipſos & vocavit, non alios: „ ſed quos ita vocavit, ipſos & juſtificavit, nec „ alios: ſed quos prædeſtinavit, vocavit, juſtificavit, „ ipſos & glorificavit. „ Hic perſpicue ſanctus Doctor diſtinguit inter prædeſtinatos ad gratiam, & prædeſtinatos ad gloriam.

Illi quippe, quamvis efficaciter vocati & juſtificati, non perſeverant nec coronantur, quia nec vocati, nec juſtificati ſunt ſecundum propoſitum: hi vero ſecundum propoſitum vocati & juſtificati certiſſime gloriam conſequuntur, *quos ita vocavit, ipſos & juſtificavit, nec alios, ſed quos prædeſtinavit, vocavit, juſtificavit, ipſos & glorificavit.*

Secundus locus habetur lib. de corr. & gr. c. 14. ubi S. Auguſtinus comparans prædeſtinationem hominum ad gloriam cum electione Saulis & Davidis ad regnum, ſic concludit: „ Si ergo cum voluerit reges in terra „ conſtituere, magis habet in poteſtate voluntates ho- „ minum, quam ipſi ſuas, qui alius facit, ut ſalu- „ bris ſit correptio, & fiat in corde correpti correctio, „ ut cæleſti conſtituatur in regno? „ Ergo prædeſtinatio ad regnum eſt cauſſa cur correptio proſit electis.

Si Sectatores Molinæ in verba Magiſtri jurarent; eam fuiſſe ſancti Auguſtini, quam exponimus mentem, non irent inficias; cum ipſe Molina in ſuo libro de

Concordia non ſemel agnoſcat ſe in hac parte S. Auguſtino diſſentire, ut qui non attenderit ,, prædeſtinationem & reprobationem non eſſe ſine præſcientia qualitatis uſus liberi arbitrii, *ut loquitur q.* 23. *pag.* 332. ,, *&* *pag.* 492. Neque vero, *inquit, dubito quin ab Auguſtino, & ceteris Patribus unanimi conſenſu comprobata fuiſſet hæc noſtra de prædiſtinatione ſententia,* ,,

Longius progreſſus eſt Anonymus, qui hiſce diebus (cum ſcil. hoc opus in lucem primum edebatur) inſolentiſſima temeritate fœtidum evulgavit libellum cenſura Illuſtriſſimi Remenſis Archipreſulis, Sorbonæ noſtræ Proviſoris meritiſſimi, ſtatim protritum, in quo ſanctum Auguſtinum, præclariſſimum Eccleſiæ lumen, tanquam Novatorem proſcindit, aſſeritque ejus opinionem, tandem ab inſigni ejus diſcipulo Proſpero fuiſſe rejectam uti pernicioſam, ac deinceps ab egregiis antiquæ doctrinæ Defenſoribus impugnatam.

Quamobrem (licet Eccleſia hactenus non definierit prædeſtinationem ad gloriam præciſe eſſe ante prævіſa merita, modo admittatur ſpeciale donum perſeverantiæ, & prima gratia ita ex parte Dei gratuita, ut naturales liberi arbitrii conatus aut diſpoſitiones non ſint ratio, cur uni potius, quam alteri præparata ſit, (ut Schola Molinæ cum omnibus Catholicis profitetur) nobis jam probandum incumbit Sanctum Auguſtinum nihil innovaſſe, doctrinamque ejus, quam ex Scripturis invincibiliter erui oſtendimus, eſſe traditam a Patribus, qui illum præceſſere, & religioſe retentam ab iis, qui ſubſecuti ſunt.

Ac primo quidem ille non innovavit circa myſterium gratiæ, qui contra Pelagianos, ac Semipelagianos traditam a Patribus doctrinam invictiſſime propugnavit: atqui talis eſt S. Auguſtinus: Ergo.

Minor probatur. 1. Ex teſtimonio S. Hieronymi in epiſtola, quam jam ſenior ſcripſis ad S. Auguſtinum juniorem: *macte virtute*, inquit, *in orbe celebraris: Catholici te conditorem antiquæ rurſum fidei venerantur, atque ſuſcipiunt.* 2. Si S. Doctor defeciſſet ab antiqua Eccleſiæ doctrina, defeciſſent & Summi Pontifices Innocentius I. Zozimus, Bonifacius I. Cæleſtinus I. &

Six-

Sixtus III. quorum conſilio & auxilio, litteris datis & acceptis, Pelagianos profligavit, quin & Cæleſtinus illis ſuperſtes ejus doctrinam laudavit & commendavit in epiſtola ad Epiſcopos Galliæ. „ Auguſtinum, *inquit*, „ ſanctæ recordationis virum, pro vita ſua, atque meri- „ tis in noſtra communione ſemper habuimus, nec un- „ quam hunc ſiniſtræ ſuſpicionis ſaltem rumor aſperſit, „ quem tantæ ſcientiæ olim fuiſſe meminimus, ut inter „ Magiſtros optimos etiam ante a meis deceſſoribus habe- „ retur. Bene ergo de eo omnes in commune ſenſerunt, „ utpote qui utique cunctis & amori fuerit, & honori. „ Unde reſiſtatur talibus, quos male creſcere videmus. „ Semipelagianos notat, quos imprudentiſſimus Anonymus non veretur laudare tanquam egregios antiquæ fidei Defenſores, in ſuo quippe libello appellat Fauſtum Regienſem, cujus ſcripta damnavit Gelaſius Summus Pontifex, Gennadium, Arnobium juniorem, & quos fuiſſe Semipelagianos nemo neſcit. 3. Quos S. Doctor doctrinam ſuam confirmat auctoritate præcedentium Patrum, v. g. Cypriani, Gregorii, Nazianzeni, Ambroſii, & ex precibus univerſalis Eccleſiæ. Ait quippe S. Cyprianus, lib. 3. ad Quirinum c. 4. *in nullo gloriandum, quando noſtrum nihil ſit*. S. Greg. Nazianz. orat. 44. teſtatur corde credere, & ore confiteri donum Dei eſſe, *Dabit*, inquit, *certus ſum, qui dedit quod primum eſt, dabit & quod ſecundum eſt*. Et S. Ambroſius lib. de fuga ſæculi c. 1. *Non eſt in poteſtate noſtra cor noſtrum & noſtræ cogitationes*, lib. 1. in 1. c. Lucæ, *ut Deus honorificetur a ſancto, Dei gratia eſt*, & lib. 7. *Si voluiſſet, ex indevotis devotos feciſſet*. S. etiam Baſilius in oratione ſacri Altaris (quam pene univerſus frequentat Oriens, ex Petro Diacono ob quæſtiones fidei cum aliis Romam miſſo circa ann. 520. in epiſtola ad Epiſcopos in Sardinia exules) ſic precatur. „ Malos, quæſumus, bonos „ facito, bonos in bonitate conſerva, omnia enim po- „ tes & non eſt qui contradicat tibi: cum enim vo- „ lueris ſalvas, & nullus reſiſtit voluntati tuæ.

At inquiebant Semipelagiani, lib. de dono perſev. apud Veteres ne verbum quidem de prædeſtinatione, nec minus utiliter ſine ejus definitione (qua fidelium corda turbantur,) fides Catholica defenſa eſt.

Reſpondet S. Auguſtinus, cap. 19. Veteres eo ipſo cenſetur agnoviſſe & prædicaſſe prædeſtinationem, quo confeſſi ſunt omnipotentiſſimam Dei gratiam: „ Nunquid enim quiſquam eos dicturus eſt ita confeſſos „ iſtam Dei gratiam, ut auderent negare ejus præſcientiam, quæ non ſolum docti, ſed indocti etiam „ confitentur? Porro ſi hæc ita noverant Deum dare, ut non ignorarent eum daturum ſe eſſe præſciſſe ... proculdubio noverant prædeſtinationem. „ Addit c. 10. ſe de prædeſtinatione in prioribus libris ita ſenſiſſe, ac impræſentiarum, quamvis tam diſerte ejus definitionem non expreſſerit: „ Quam, *inquit*, „ poſtea diligentius & operoſius, cum jam contra „ Pelagianos diſputaremus, defendere neceſſitas compulit. Didicimus enim ſingulas quaſque hæreſes „ intuliſſe Eccleſiæ proprias quæſtiones, contra quas „ diligentius defenderetur Scriptura divina, quam ſi „ nulla talis neceſſitas cogeret.

Quod ſpectat eos, qui poſt S. Auguſtinum in Eccleſia claruerunt, doctrinam de prædeſtinatione a Veteribus traditam & ſcriptis S. Doctoris luculenter elucidatam vigilantiſſime cuſtodierunt.

S. Proſper fuit in illa vindicanda contra Semipelagianos, præſertim in opere contra Collatorem, & in reſponſis ad Capita Gallorum, unde Anonymus aperti mendacii convincitur.

Sanctus Hormiſdas, qui ſexto ſæculo regebat Eccleſiam, magnifice de doctrina Sancti Auguſtini ſcripſit ad Poſſeſſorem: „ De arbitrio tamen libero, *inquit*, & gratia Dei quid Romana, hoc eſt, Catho„ lica ſequatur & aſſeveret Eccleſia, licet in variis „ libris beati Auguſtini, & maxime ad Hilarium, & „ Proſperum poſſit cognoſci, &c.

S. Gregorius Magnus de prædeſtinatione eodem plane modo, quo ſanctus Auguſtinus loquitur, lib. 1. Dial. c. 8. „ Ipſa quoque, *inquit*, perennis regni præ„ deſtinatio ita eſt ab omnipotente Deo diſpoſita, ut „ ad hoc electi pro labore perveniant, quatenus po„ ſtulando merentur accipere, quod eis omnipotens „ Deus ante ſæcula diſpoſuit dare.

S. Ber-

S. Bernard. Serm. 23. in Cant. num. 17. expendens verba, 1. Joann. c. 5. „ Omnis qui natus eſt ex Deo, „ non peccat, ſed generatio Dei conſervat eum, *ſic* „ *habet:* generatio cæleſtis æterna prædeſtinatio eſt, „ qua electos ſuos Deus dilexit .... hos ergo advertit quaſi nunquam peccaſſe; quoniam etſi qua deliquiſſe videntur in tempore, non apparent in æternitate, quia caritas Patris ipſorum cooperit multitudinem peccatorum. *Quid magis gratuitum concipi* „ *poteſt? Et Serm.* 78. *n.* 3. Intuere nunc mecum in „ hoc tam magnifico opere noſtræ ſalutis tria eſſe „ quædam, quæ ſibi vindicat auctor Deus, prævenitque in illis auxiliatores & cooperatores ſuos, prædeſtinationem, creationem, inſpirationem. „ Ergo in mente S. Bernardi, ſicut creatio & inſpiratio non ſunt ex prævisis meritis: *Inſpiratio quippe*, ait, *ſit ubi & quando vult Deus*, ita nec prædeſtinatio.

S. Thom. 1. p. q. 23. art. 5. ad 3. „ Quare hos eligit in gloriam, & illos reprobavit, non habeo rationem, niſi divinam voluntatem. Unde Auguſtinus „ dicit ſuper Joannem: quare hunc trahat, illum non „ trahat, noli velle dijudicare, ſi non vis errare, „ ſicut ex ſimplici voluntate artificis dependet quod „ ille lapis eſt in iſta parte parietis, & ille in alia, „ quamvis ratio artis habeat quod aliqui ſint in hac, „ aliqui in illa. Neque propter hoc eſt iniquitas „ apud Deum, ſi inæqualia non inæqualibus præparet; in his enim quæ ex gratia dantur, poteſt aliquis pro libito ſuo dare cui vult plus vel minus „ abſque præjudicio juſtitiæ.

Denique Petavius inter Theologos Societatis doctiſſimus Theolog. dogmatum lib. 9. c. 6. de doctrina S. Auguſtini ſic habet: „ Cujus de gratia ſententiam quotquot deinceps conſecuti ſunt Patres & Doctores, tum „ vero Eccleſiæ Romanæ Præſules, Præſulumque conventus aliorum ratam & Catholicam eſſe judicarunt „ ut hoc ſatis magnum putarent veritatis argumentum „ quod ab Auguſtino poſitum ac decretum eſſe conſtaret. „ Similia habet Cardinalis Bellarminus ejuſdem Societatis, l. 2. de Gratia & liber. arbit. c. 11.

Hinc eſt quod Clerus Gallicanus, ubi agebatur de proſcribendo Janſenii libro, cui titulus eſt, *Auguſtinus*: quaſi in eo exponatur genuina S. Auguſtini ſententia, ne videretur tanti Doctoris doctrinam de Gratia in dubium revocare & novo examini ſubjicere, ſolemniter declaraverit ſe eam velle ſartam tectam ſervari. Eadem mente Emin. Card. *de Noailles* Pariſienſis Archiepiſcopus anno 1696. in cenſura, die 20. Auguſti, qua notavit quemdam libellum, in quo quinque famoſæ propoſitiones ſæpius damnatæ reſtituebantur, caute ita ſubjunxit: *Qu'on ſe garde bien de penſer que les Saints Peres, qui nous ont donné ces veritez ſaintes, & en particulier ſaint Auguſtin, aient excedé . . . & bien loin qu'il y ait riens à exceſſif dans les derniers livres, dont les ennemis de la Grace ont paru plus emus, ce ſont ceux ou un ſcavant Pape a voulu principalement que l'on apprit ſur la Grace & ſur le libre arbitre, les ſentimens de l'Egliſe Romaine . . . Nous exhortons les Predicateurs & les Confeſſeurs, & leur enjoignons par l'autorité du S. Eſprit, qui nous a etabli Paſteurs pour gouverner l'Egliſe de Dieu, de s'attacher fidelement à la ſainte doctrine que nous propoſons*. Denique Illuſtriſſimus Remenſis Archiepiſcopus, de quo jam ſupra an. 1697. die 15. Julii Mandatum in Academiam Remenſem direxit, in quo graviſſimis momentis eam monet, ne recedat à majorum ſuorum doctrina & hactenus ſervata, circa prædeſtinationem gratuitam; atque ne unquam hujuſce Mandati memoria deleatur, illud in commentariis ejuſdem Academiæ inſeri præcepit.

Quæ cum ita ſint, ex perpetua Eccleſiæ Traditione probata manet prædeſtinatio ad gloriam ante præviſa merita.

Probatur 3. ratione, quam urget S. Thomas; quia agens ordinate prius intendit finem, quam media; intentio quippe finis eſt cauſſa electionis mediorum: quis v. g. domum ædificat, vel remedia adhibet, niſi commodam habitationem aut ſanitatem intendat? atqui gloria eſt finis, merita vero ſunt media: Ergo prius intenditur gloria, quam merita.

Reſpondent oppoſitæ ſententiæ patroni, finem dupli-

pliciter poſſe intendi, ſcilicet conditionate & abſolute, tum vero neceſſe eſt conditionate intendatur, cum obtinendus non eſt niſi ut merces, & dependenter ab alterius voluntate & meritis: Porro intentio illa conditionata, quæ ſane præcedit, non eſt prædeſtinatio, ut ſupra obſervatum eſt.

Contra. Hæc quidem vera ſunt, ubi agens aſſumit media probabilia, quorum uſus & effectus pendet a determinatione voluntatis alienæ; unde ſupra diximus prædeſtinationem Angelorum, qui perſeveraverunt, fuiſſe ex prævifis meritis, quia gratia verſatilis non erat in eis medium per ſe efficax infallibile: ſed falſum & longe abſurdiſſimum, eum finem non velle abſolute, ſed tantum conditionate, qui aſſumit media per ſe efficacia infallibiliter & inſuperabiliter cum fine connexa, quippe cum in ſua poteſtate habeat voluntatem alterius, dat illi velle, operari, & perſeverare, ac proinde ipſa merita. Quis enim crederet Judicem ſerio reſpondere matri pro vita filii homicidæ ſupplicanti: conditionate volo ipſi ſervare vitam, ſed abſolute decrevi illum capite damnare? Porro donum perſeverantiæ, ſine quo nullus in hoc ſtatu gloriam conſequitur, non minus eſt connexum cum vita æterna, quam capitis damnatio cum morte.

Quomodo autem cum decreto antecedenter abſoluto & efficaci concilientur libertas & ratio meriti ac mercedis, oſtendimus ſupra ad calcem §. 2. c. 15. ſed alia ſuperſunt momenta ſequenti §. ſolvenda.

§. VII.

Solvuntur objectiones.

OBjicies 1. Matth. 25. Regnum cælorum dicitur paratum electis, ſicut ignis æternus diabolo: *Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum a conſtitutione mundi; eſurivi enim, &c.* Et infra, *Diſcedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & Angelis ejus; eſurivi enim, &c.* Atqui ignis æternus paratus eſt diabolo propter demerita:

 rita:

rita: ergo & regnum cælorum electis propter eorum merita.

Nego maj. quia verba illa, *eſurivi enim & dediſtis, & non dediſtis*, referuntur ad præcedentia, *venite, poſſidete, diſcedite*, ſolumque denotant regnum cælorum, vel ignem æternum retribui pro meritis, aut demeritis, coguntque ad hanc interpretationem textus ſupra allati, ex quibus evidenter collegimus prædeſtinationem & antecedens Dei propoſitum eſſe cauſſam perſeverantiæ & meritorum.

Objicies 2. S. Aug. l. 1. ad Simplicianum q. 2. n. 4. multis probat electionem præſupponere juſtificationem, & bona opera: *quomodo eſt enim*, inquit, *juſta aut qualiſcunque omnino electio, ubi nulla diſtantia eſt? ſi enim nullo merito electus eſt Jacob ... nec omnino eligi potuit, nulla exiſtente differentia ... Non itaque electus eſt ut fieret bonus, ſed bonus factus eligi potuit.* Et n. 5. *non ergo ſecundum electionem propoſitum Dei manet, ſed ex propoſito electio, id eſt, non quia invenit Deus opera bona in hominibus, quæ eligat, ideo manet propoſitum juſtificationis ipſius; ſed quia illud manet ut juſtificet credentes, ideo invenit opera, quæ jam eligat ad regnum cælorum ... non electio præcedit juſtificationem, ſed electionem juſtificatio; nemo enim eligitur, niſi jam diſtans ab illo qui rejicitur.* Ergo in mente S. Auguſt. electio ad gloriam eſt ex præviſis meritis. Hic eſt aries adverſariorum.

Diſt. conſeq. Electio in executione, Concedo: in intentione, Nego conſeq. Alioquin S. Auguſt. manifeſte ſibi contradiceret, ut qui tam conſtanter aſſerat Deum eligendo bonos facere, & merita miſericorditer tribuere, non præſupponere. „ Electi ſunt, inquit cit. c. 17. „ de prædeſtinatione Sanctorum, ea prædeſtinatione, „ in qua Deus ſua futura facta præſcivit; electi ſunt de „ mundo ea vocatione, qua Deus id quod prædeſti- „ navit, implevit. *Et infra*: Elegit ergo Deus fide- „ les, ſed ut ſint, non quia jam erant ... Eligendo „ ergo facit divites in fide, ſicut hæredes regni. „ Recte quippe in eis hoc eligere dicitur, quod ut „ in eis faciat, eos elegit. Quibus verbis S. Doctor

„ lae

„ luculenter probat electionem nulla præſupponere „ merita, ſed ea facere.

Reſpondet alii, S. Auguſt. in poſterioribus libris non mutaſſe quidem ſententiam, cum in libro primo Retractationum non retractet, immo probet quæ ſcripſerat ad Simplicianum; ſed mutaſſe modum loquendi; nam in primo libro ad Simplicianum diſtinguit inter electionem & propoſitum ſeu prædeſtinationem: adeo ut velit propoſitum eſſe cauſſam electionis: *non ergo*, inquit, *ſecundum electionem propoſitum Dei manet, ſed ex propoſito electio*. In poſterioribus vero libris electio, propoſitum & prædeſtinatio ſunt apud ipſum termini ſynonymi, & idem prorſus ſignificant, *elegit ergo Deus fideles, ſed ut ſint, non quia jam erant*, ubi electio ſicut & prædeſtinatio non ſupponit meritum; ſed facit. Unde juxta hanc reſponſionem, in forma diſtingui debet conſequens; in mente ſancti Auguſtini electio ad gloriam eſt ex prævīſis meritis: electio, inquam, ut diſtincta a prædeſtinatione & propoſito, Concedo: electio ſumpta pro ipſa prædeſtinatione & propoſito, Nego conſeq. hæc ſolutio quoad ſenſum eadem plane eſt cum præcedente; ſed amplius ſatisfacit, quia mentem S. Doctoris melius explicare videtur.

Inſtabis: Ex dictis de fide non eſt, prædeſtinationem ad gloriam eſſe ante prævīſa merita: atqui S. Auguſt. lib. de prædeſt. Sanctor. c. 19. aſſerit prædeſtinationem, de qua tractat, pertinere ad fidem: *Hoc ſcio*, inquit, *neminem contra iſtam prædeſtinationem, quam ſecundum Scripturas ſacras defendimus, niſi errando diſputare potuiſſe*. Ergo S. Auguſtinus non agit de prædeſtinatione ad gloriam; ſed vel ad gratiam dumtaxat, vel ad ſummum de prædeſtinatione adæquate ſpectata.

Diſt. min. Sanctus Auguſtinus aſſerit ad fidem pertinere prædeſtinationem, de qua tractat, ita ut eam gratuitam probet ex antecedente Dei propoſito & efficaci decreto dandi gloriam, ut jam oſtendimus, Concedo: ita ut eam probet dumtaxat ex decreto conferendi gratiam in tempore, ſuſpenſo decreto dandi gloriam, Nego minor. & conſeq. Equidem ſcopus

Sancti Auguſtini in his poſterioribus libris eſt; ut evincat contra Semipelagianos initium fidei & perſeverantiam in bono eſſe ſpecialia Dei dona non omnibus conceſſa, ſed iis dumtaxat, qui ſunt prædeſtinati & ſecundum propoſitum vocati; & ita exponit fidem Catholicam (ſcilicet initium fidei & perſeverantiam eſſe dona Dei) non juxta ordinem decretorum, quem ſtatuunt Moliniſtæ, definientes Deum prius decreviſſe dare gratiam, quam gloriam; ſed contra ex decreto ſeu propoſito dandi electis gratiam, colligit Deum conſequenter dare illis & credere & perſeverare. Unde veritas, quam probandam ſuſcipit, eſt de fide, quia definita eſt ab Eccleſia: medium autem quo illam probat, non eſt de fide, quia nondum Eccleſia quidquam circa illud ſanxit.

Objicies 2. plures e S. Patribus Auguſtino tum antiquioribus, tum junioribus docent præſcientiam bonorum operum eſſe cauſſam electionis Jacobi præ Eſau, ita S. Irenæus lib. 4. c. 38. S. Hieronymus in 1. caput Malachiæ & in 1. ac 5. caput ad Gal. S. Chryſoſtomus hom. 16. in caput 9. ad Rom. Hom. 1. in epiſt. ad Epheſ. *quod ſi homines*, inquit, *quando eligunt, optima ſibi deligunt, multo magis Deus*. Et Hom. 12. in epiſt. ad Hebr. *Oportet nos eligere primum quæ bona ſunt, & tunc ipſe, quæ ſua ſunt, introducit: non antecedit noſtras voluntates, ne lædatur arbitrium; cum autem nos elegerimus, tunc multam nobis affert auxiliationem*. Sanctus Ambroſius lib. 5. de Fide, *quorum merita præſcivit, horum præmia prædeſtinavit*. S. Fulgentius lib. 1. ad Monimum c. 24. *prædeſtinavit ad regnum quos ad ſe præſcivit miſericordiæ prævenientis auxilio redituros*. S. Damaſcenus lib. 2. de Fide c. 20. *omnia quidem præcognoſcit Deus, non autem omnia prædeterminat*. Ergo.

Reſpondeo 1. ſi oppoſiti textus, prout ſonant, crude accipiantur, vicerunt Pelagiani, verumque erit hominem juſtificari & ſalvari ex operibus ſine gratia elicitis, quod non dixerint, qui auctoritatem laudatorum Patrum nobis objiciunt. Quare

Reſpondeo 2. cum S. Auguſtino, (cui Pelagiani & Se-

& Semipelagiani multa opponebant non ſolum ex antiquis Patribus, ſed etiam ex iis quæ ipſe præſcripſerat, priuſquam eorum hæreſis nata fuiſſet) veteres in tractandis rebus Eccleſiaſticis, de quibus in Eccleſia necdum erat ulla controverſia, liberiori & minus accurato uſos fuiſſe ſtylo, quam qui ortas jam hæreſes impugnare coacti ſunt. *Quid igitur opus eſt*, inquit lib. de Prædeſtinatione SS. c. 14. *ut eorum ſcrutemur opuſcula, qui priuſquam iſta hæreſis oriretur, non habuerunt neceſſitatem in hac difficili ad ſolvendum quæſtione verſari? quod procul dubio facerent, ſi reſpondere talibus cogerentur.* Nonne duriora quædam, animo tamen catholico ſcripſere Patres, qui Arium præceſſerunt; an non ipſe Cirillus acerrimus antiquæ fidei propugnator, compulſus eſt explicare nonnulla operum ſuorum loca, quibus Eutychiani, poſtmodum exorti, ſuum errorem ſtabilire conabantur? Quin & Pelagiani in argumentum contra Sanctum Auguſtinum contorquebant, quæ, nondum nata eorum hæreſi, contra Manichæos ſcripſerat. Plura autem exigunt ut benigne & catholice interpretemur, quæ in veterum ſcriptis primo aſpectu prædeſtinationi gratuitæ repugnare videntur.

Primo, ex S. Proſpero in epiſtola ad Sanctum Auguſt. præfixa libris de prædeſtinatione Sanctorum, & de dono perſeverantiæ, Semipelagiani coacti ſunt fateri ſe nihil in Antiquis reperiſſe, quod ſuæ opinioni faveret.

Secundo, ſi Scriptores, qui nobis opponuntur, receſſiſſent a communi Catholicorum ſententia, quam luculenter demonſtrat Sanctus Cyprianus in Africa, Sanctus Gregorius Nazianzenus in Oriente, & Sanctus Ambroſius in Occidente, quorum teſtimoniis, a nobis ſupra laudatis, Sanctus Auguſtinus fulcit ſuam doctrinam lib. de dono perſev. cap. 19. ſiluiſſentne Catholici, qui tam vehementer ubique commoti ſuut; ſtatim atque Pelagius impia ſua dogmata evulgavit? Quis e veteribus adverſus S. Chryſoſtomum & alios, tanquam gratiæ Dei hoſtes, calamum acuit? Cum ergo ibi omnes apud ſuos coætaneos fuerint in pretio, tanquam eximii antiquæ fidei præcones & defenſores; dubium

eſſe non poteſt, quin recte de gratia Chriſti ſenſerint & docuerint.

Tertio; mens & intentio ſcriptoris colligi debent ex ejus ſcopo & circumſtantiis, in quibus ſcripſit, attendendumque quos habuerit hæreticos, vel cavendos, vel impugnandos.

Sanctus Irenæus pugnavit adverſus Marcionem, qui duo rerum ſtatuebat principia, quorum unum eſſet cauſſa bonorum, alterum cauſſa malorum; cumque videretur iniquum quod legitur Mal. 1. *dilexi Jacob, Eſau autem odio habui*, quia duo illi gemelli erant meritis aut demeritis pares; opportunior non erat reſponſio ad occludendum os hæretici, quam iſta, Deum ſcilicet præſciviſſe futura bona opera Jacob: præſcivit autem, quia ea facturus erat, interprete S. Auguſtino lib. de dono perſev. c. 18. *Aliquando*, inquit, *eadem prædeſtinatio ſignificatur etiam nomine præſcientiæ, ſicut ait Apoſtolus;* non repulit plebem ſuam, quam præſcivit. *Hic quod ait*, præſcivit, *non recte intelligitur, niſi prædeſtinavit*.

S. Hier. qui ex profeſſo inſectatus eſt Pelagianos, neceſſario debet exponi ſicut S. Irenæus, dum ait Deum peccatores diligere ex præſcientia futurorum.

Sanctus Chryſoſtomus ſermonem habebat ad populum, quem hortabatur ad virtutes, ut obſervat S. Auguſt. citato c. 14. de Præd. Sanctorum. Quis autem neſciat concionatores etiam nunc catholice movere peccatores ad præſtandum quod in ſe eſt, ut conſequantur peccatorum remiſſionem? Nunquid Propheta negavit gratiam prævenientem, cum diceret, *expectat Deus, ut miſeratur veſtri*? Et iterum, *convertimini ad me, & ego convertar ad vos*? Præterea tunc temporis vindicandum erat liberum arbitrium contra graſſantem Manichæorum errorem, quo fatum & neceſſitatem fatalem inducebant: atqui ex S. Aug. lib. de gratia Chriſti cap. 47. *illa quæſtio, ubi de arbitrio voluntatis, & Dei gratia diſputatur, ita eſt ad diſcernendum difficilis, ut quando defenditur liberum arbitrium, negari Dei gratia videatur*. Hinc eſt, quod Semipelagiani, ut jam obſervavimus, ex libris, quos S. Doctor contra

Ma-

Manichæos ſcripſerat, argumenta peterent adverſus prævenientem gratiam.

Deus itaque, juxta S. Chryſoſtomum, præveniendo non neceſſitat, ne lædatur liberum arbitrium, ſed adjuvat, quemadmodum ipſemet S. Doctor mentem ſuam aperit hom. 12. in 1. ad Cor. verba illa expendens, *quid habes, quod non accepiſti?* Et hom. de Adam & Eva tom. 1. ubi ſic loquitur: *omnium bonorum affectuum atque operum ... quibus ab initio fidei ad Deum tenditur, Deum profiteamur auctorem, & non dubitemus ab ipſius gratia omnia hominis merita provenire, per quam etiam fit, ut aliquid boni & velle incipiamus, & facere.* Quæ cum clara ſint & perſpicua, mirum quod Vaſqueſius, qui alios Patres a Semipelagianiſmo vindicat, Chryſoſtomum deſerat.

Sanctus Damaſcenus eodem ſenſu, quo S. Chryſoſtomus, eſt accipiendus; ſubdit enim; *non vult malitiam, nec compellit virtutem.*

S. Ambroſius, S. Fulgentius, & alii, quos nobis opponunt Adverſarii, loquuntur de Prædeſtinatione in executione, ut legenti patebit.

Opponitur etiam Origenes, qui in caput octavum epiſt. ad Rom. propoſitum, ſecundum quod aliqui vocati dicuntur: v. 28. explicat de propoſito, non Dei, ſed hominis ad Deum per amorem tendentis. Sed auctoritas Origenis in hac parte non eſt magni facienda, cum juxta S. Hieronymum epiſt. ad Cteſiphontem doctrina Pelagii ſit Origenis ramuſculus. Nec major ratio habenda eſt commentariorum Theodoreti, Theophylacti, & Oecumenii in eundem locum, ut qui Origenis interpretationem ibidem inſeruerint: ab ea quidem non recedit S. Chryſoſtomus hom. in cap. 8. ad Rom. ſed non dicit hominis propoſitum ſeu voluntatem præcedere vocationem: illud unum affirmat, nempe vocationem, & hominis propoſitum ſalutem efficere; *quia*, inquit, *vocatio non eſt coacta, nec violenter facta.* Homilia autem 12. in illa verba 1. Cor. c. 4. *quid habes, quod non accepiſti?* diſerte docet non ſolum bona opera eſſe Dei dona, ſed fidem ipſam pendere a Dei vocatione.

Objicies 5. hæc doctrina de Prædeſtinatione negligentiam fovet, ſolicitudinem boni operis adimit, ſpem minuit, vel etiam tollit. Ergo eſt pernicioſa & rejicienda, cavendumque ne concionatores eam populos doceant.

Nego antec. Quod jampridem a S. Aug. confutatum eſt quoad ſingulas ſuas partes in Semipelagianis, qui iiſdem armis impetebant, quam prædicat, doctrinam. Unde mirari ſubit quod Catholicos non pudeat uti hæreticorum armis, nec advertant ſe adverſus Auguſtinum pugnare, cum contra nos iſta contorquent.

Primo igitur S. Auguſtinus lib. de dono perſever. cap. 15. probat prædeſtinationem non magis fovere inertiam, quam præſcientiam futurorum, quam nullus hæreticus negaverit, nedum Catholicus. „ Nonne, „ *inquit*, ſi Deus illos bonos futuros eſſe præſcivit, „ boni erunt in quantalibet nunc malignitate verſentur; ſi autem malos, mali erunt, in quantalibet „ nunc bonitate cernantur? & paullo ante: Nunquid „ ſi hoc audito, nonnulli in torporem ſegnitiemque „ vertantur, & a labore proclives ad libidinem poſt „ concupiſcentias ſuas eant ... quæ de præſcientia Dei „ vera dicuntur, vel neganda ſunt, vel tacenda: tunc „ ſcilicet quando ſi non dicantur, in alios itur errores. *Et cap. 17. oſtendens quis fructus ex hac prædicatione percipi poſſit, ſic pergit:* ſicut ille, quem „ caſtum futurum eſſe præſcivit, quamvis id incertum „ habet, agit ut caſtus ſit; ita ille, quem caſtum futurum prædeſtinavit, quamvis id incertum habeat, „ non ideo non agit ut caſtus ſit, quoniam Dei dono „ ſe audit futurum eſſe quod erit: immo etiam gaudet ejus caritas .... Non ſolum ergo prædicatione „ prædeſtinationis ab hoc opere non impeditur, verum & ad hoc adjuvatur, ut cum gloriatur, in „ Domino glorietur. „

Secundo, docet Sanctus Doctor, capite 22. ejuſdem lib. de dono perſev. numer. 63. doctrinam de prædeſtinatione gratuita ſpem ſalutis augere, nedum minuat: „ an vero, *inquit*, timendum eſt, ne „ tunc de ſe homo deſperet, quando ſpes ejus ponenda demonſtratur in Deo: non autem deſpera-

„ ret,

„ ret, ſi eam in ſeipſo ſuperbiſſimus & infeliciſſimus
„ poneret? „

Nonne Angeli, qui facti ſunt dæmones, perdiderunt ſalutem, quam in manibus liberi arbitrii habebant repoſitam? Primi parentes, quamvis fortes, & nullis tentationibus obnoxii, exciderunt a gratia, quam Deus eorum diſpoſitioni reliquerat; nos vero infirmi, quorum vita tentatio eſt ſupra terram, ſervaremus Dei dona, ſi eorum uſus penderet a noſtro libero arbitrio? *Abſit a vobis*, pergit S. Doctor. *Ideo deſperate de vobis, quoniam ſpem veſtram in ipſo habere jubemini, non in vobis.* Maledictus enim omnis qui ſpem habet in homine: & bonum eſt confidere in Domino, quam confidere in homine; quia beati omnes qui confidunt in eo. *Hanc ſpem tenentes*, ſervite Domino in timore, & exultate ei cum tremore: *quoniam de vita æterna, quam filiis promiſſionis promiſit non mendax Deus ante tempora æterna, nemo poteſt eſſe ſecurus, niſi conſummata fuerit iſta vita.*

Tertio, S. Aug. eodem cap. 22. multis oſtendit quomodo conciones de prædeſtinatione ad populum prodeſſe, vel obeſſe poſſunt: *doloſi enim*, inquit, *vel imperiti medici eſt, etiam utile medicamentum ſic aligare, ut aut non proſit, aut obſit.* Sicut autem de Dei præſcientia, quam nemo negat, quis duriſſimo, quamvis vere, diceret: ſive curatis, ſive dormiatis, eritis quod vos futuros præſcivit, quia falli non poteſt; ita ferendus non eſſet, qui prædeſtinationem ſic prædicaret; ſi qui jam obeditis, ſi prædeſtinati non eſtis, ſubtrahentur obediendi vires, ut obedire ceſſetis: *hoc enim dicere*, inquit, *quid aliud videtur eſſe, quam maledicere, aut mala aliquo modo prophetare?* Hunc loquendi modum, etſi veriſſimum, improbiſſimum tamen dicit: *non falſo eloquio, ſed non ſalubriter valetudini humanæ infirmitatis appoſito.* Vult igitur ut iſta non proferantur in ſecunda perſona, quaſi in audientium frontem compellantur; ſed in tertia tanquam ad abſentes dirigantur. „ Si qui jam obediunt, ſed in regnum ejus & gloriam prædeſtinati non ſunt, temporales ſunt, nec uſque in finem in eadem obedientia permanebunt... illum

„ etiam

„ etiam modum ... non exiſtimo ſufficere, niſi hoc
„ vel hujuſmodi aliquid addat, ut dicat: vos itaque
„ etiam ipſam obediendi perſeverantiam a Patre lumi-
„ num ... ſperare debetis, & quotidianis orationibus,
„ poſcere, atque hoc faciendo confidere non vos eſſe
„ a prædeſtinatione populi ejus alienos, quia etiam
„ hoc ut faciatis, ipſe largitur. „

Inſtabis, hæc reſponſa, & temperamenta acute quidem excogitata difficultatem non ſolvunt, ſed occultant, ac rudioribus fucum faciunt. Namque 1. præſcientiæ exemplum non facit ad propoſitum; multa quippe non ideo futura ſunt, quia Deus præſcit, ſed contra ideo futura præſcit v. gr. Petrum peccaturum, agrum hominis pigri fructus non producturum, quia revera Petrus peccaturus eſt, piger agricola agrum non culturus. At prædeſtinatio antecedenter abſoluta, ita eſt cauſſa eorum, quæ prædeſtinata ſunt, ut ea non ſint futura, niſi quia ſunt prædeſtinata, unde naturaliter ſequitur, quod in negotio ſalutis omnia ſine noſtra cura & ſolicitudine ex Dei decreto ſint expectanda, vel timenda. 2. Sortem noſtram tutiorem eſſe in manibus Dei, quam in noſtris, quis neget, vel etiam dubitet? Sed cum paucorum ſors ita in tuto collocetur, verumque ſit multos eſſe vocatos, paucos vero electos; quæ ſalutis ſpes poteſt eſſe innumeræ hominum multitudini? Atque ut illud incommodum prædeſtinationis antecedentis melius percipiatur, fingamus civem, qui præterquam quod ſit humilis fortunæ, a natura minus eſt inſtitutus ad gerendum Magiſtratum, nec gratia pollet apud Principem, cujus eſt illam dignitatem conferre cui placuerit: civis ille in ejuſmodi circumſtantiis concipietne ſpem obinendi Magiſtratum? Atqui ſimilis eſt conditio filiorum Adam reſpectu beatitudinis æternæ. Omnes naſcuntur filii iræ, infirmi & in malum proni propter concupiſcentiam, quæ in ſententia, de qua agitur, infallibiliter, quamvis non neceſſario cum auxilio dumtaxat ſufficienti prævalebit; donum vero efficax perſeverantiæ paucorum eſt, eorum ſcilicet, quorum ſors & animæ in manu Dei in tuto ſunt collocatæ.

At in oppoſita ſententia, quæ prædeſtinationem ad gloriam definit ex prævisis meritis, ejuſmodi incommoda non occurrunt. Deus quippe antecedenter & conditionate vult omnes & ſingulos ſalvos fieri per Chriſti merita, qui pro omnium ſalute ſanguinem fudit, omnibus ſuppeditat auxilia, quæ magna ſunt eis ſperandi, & vires exerendi incentiva; cum certi ſint gloriam fideliter operantibus reddendam uti mercedem, & neminem, niſi ſua culpa, ab ea excludendum.

Ergo cum ex confeſſis hæc quæſtio, an prædeſtinatio ad gloriam ſit ante, vel poſt prævisa merita, non pertineat ad fidem, unicuique perſpicuum eſt ſententiam, quæ eam aſſerit ex prævisis merita, eſſe alteri præferendam.

Atque hæc ſunt præcipua Adverſariorum momenta, propter quæ nonnulli ex iis, in nos minus æqui, quam nos in ipſos, cum tanta contentione propugnant prædeſtinationem ad gloriam ex prævisis meritis, ut ægre audiant illam prædicari ante prævisa merita; ſed immerito, ut patebit ex ſequentibus reſponſis.

Reſpondeo itaque 1. doctrina de gratia & prædeſtinatione non eo ipſo eſt verior, quo captui hominum accommodatior; quin potius magis vero recedere cenſetur; cum Apoſtolus Rom. 9. & 10. aperte doceat latiſſimum illud myſterium eſſe humanis ſenſibus imperſcrutabile, ut obſervat S. Aug. lib. de dono perſ. c. 14. n. 37. „ Nunquid ideo negandum eſt quod apertum eſt (*in* „ *Apoſtolo*) quia comprehendi non poteſt, quod occul- „ tum eſt? nunquid, inquam, propterea dicturi ſumus, „ quod ita eſſe perſpicimus, non ita eſſe, quoniam cur „ ita ſit non poſſumus invenire?„ Ego vel ex hoc capite vera non eſt oppoſita ſententia, in qua ejus Patroni putant ſe ſolvere omnem difficultatem. Dico, *putant*; nam revera non ſolvunt, niſi ab hoc ſtatu excludant ſpeciale donum perſeverantiæ, & omnem gratiam efficacem, in qua hypotheſi falſa, non erit revera major difficultas circa prædeſtinationem hominum, quam Angelorum; cum enim Angeli æqualiter fuerint adjuti, manifeſta eſt cauſſa cur alii perierint, alii ſalvi facti ſint, nempe eorum liberum arbitrium. Sed abſit, ut ipſum dicamus

aut

aut ſentiamus de prædeſtinatione hominum in hoc ſtatu; cum fides doceat neminem ſalvari ſine ſpeciali dono perſeverantiæ, quod ſolis prædeſtinatis conceditur; & ideo quæ hic objiciuntur incommoda contra prædeſtinationem ante prævisa merita, ea retorqueri poſſunt contra donum perſeverantiæ, quod Adverſarii agnoſcunt omnibus non eſſe conceſſum. Quare.

Reſpondeo 2. ſententia, quæ aſſerit prædeſtinationem ad gloriam in hoc ſtatu eſſe ex prævisis meritis, non majus affert ſolatium, quam oppoſita; quia in adultis nulla ſunt opera meritoria, niſi gratia efficaci, nulliſque meritis confertur gloria, niſi ſint conjuncta cum dono perſeverantiæ: atqui gratia efficax non omnibus conceditur: donum vero perſeverantiæ ita eſt prædeſtinatorum proprium, ut nulli alteri tribuatur: Ergo in ſententia, quod prædeſtinatio ad gloriam ſit ex prævisis meritis, dici poteſt non falſo eloquio, licet improbiſſimo, ut ſupra dicebat S. Auguſtinus, ſi Deus decrevit vobis dare gratiam efficacem & donum perſeverantiæ, quantumcunque obduretis corda veſtra, aliquando tamen obedietis, & morte Juſtorum hinc exibitis, vita beata donandi: contra vero ſi deſit vobis gratia efficax, aut perſeverantiæ donum, quod paucis conceditur, vel nullum bonum opus facietis, ſicut oportet, vel in bono opere non perſeverabitis: & in peccato veſtro infallibiliter moriemini. Porro nemo non videt quod ex ejuſmodi prædicatione vera, quamvis improbanda, æque liceat colligere incommoda & abſurda, quæ nobis objiciuntur.

Reſpondent Adverſarii donum perſeverantiæ decerni etiam ex prævisis meritis; nam ex S. Aug. lib. de dono perſev. c. 6. ſuppliciter illud emereri poſſumus.

Contra 1. donum perſeverantiæ non poſſumus mereri de condigno, ſed de congruo dumtaxat, ut ſuo loco dicetur. 2. donum perſeverantiæ multis datur ſine ullis præcedentibus meritis, ut parvulis poſt baptiſmum decedentibus, & adultis qui poſt vitam male act-m in fine convertuntur. 3. Etiamſi perſeverantiam ſuppliciter emereri poſſimus, nemo tamen eam actu & de facto meretur, niſi ſit prædeſtinatus, *ſi qui jam obediunt*, ajebat

ſu-

ſupra Aug. *ſed in regnum ejus & gloriam prædeſtinati non ſunt, temporales ſunt, neque uſque in finem in eadem obedientia permanebunt.* Meritum illud licet poſſit acquiri per gratias ſufficientes, quæ non deſunt juſtis, non acquiritur tamen niſi per auxilium efficax infallibiliter connexum cum dono perſeverantiæ: atqui hujuſmodi auxilium non conceditur omnibus juſtis; plures enim, quamvis ſanctioris vitæ, a gratia exciderunt, in qua alii meritis inferiores uſque in finem permanſere. Salomon qui prius fuit amabilis Domino, 2. Reg. 12. & Saul, qui ob vitæ innocentiam dicitur puer unius anni cum regnare cœpiſſet. 1. Reg. 13. non perſeverarunt. David vero immemor beneficiorum, quibus a Deo cumulatus fuerat, polluit ſe adulterio & homicidio, quibus blaſphemare fecit nomen Domini. 2. Reg. cap. 12. v. 14. & nihilominus veniam & donum perſeverantiæ conſecutus eſt. Quid ita? Exclament hic nobiſcum Adverſarii: *O altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei!* dicantque, *o homo tu quis es, qui reſpondeas Deo? nunquid dicit figmentum ei, qui ſe finxit, quid me feciſti ſic?*

Reſpondeo 3. quæ ſolatia proferuntur ex oppoſita ſententia, eadem, vel etiam majora capiuntur ex noſtra. Ac primo quidem admittit noſtra, Deum velle omnes & ſingulos homines ſalvos fieri, & ex ſincera illa voluntate præparare, atque conferre auxilia ſufficientia, quibus ſalutem conſequi poſſint, & ita corruit allata comparatio principis, qui nec vult omnes & ſingulos cives ad magiſtratum evehere, nec dare poteſt ea, quibus inepti & indigni poſſint, ſi velint, evadere digni; quemadmodum Deus vult omnes & ſingulos ſalvare, eiſque dona præparat, & ſufficienter providet, quibus tantam gloriam promereri queant, ut late probamus tr. de Gratia. Hinc alterum manifeſte ſequitur, ſcilicet neminem perire niſi ſua culpa, adeoque non reprobari niſi ex præviſis demeritis; Deus quidem immeritos ad gloriam prædeſtinare poteſt, quia bonus eſt; ſed nullum innocentem damnare poteſt, quia juſtus eſt, *ipſum quoque, qui non debet puniri, condemnare exterum æſtimas a tua virtute.* Sap. 12. Sperent itaque omnes vitam æternam, & ad eam totis viribus contendant,

quia

quia omnibus proponitur: nemo ob difficultates deſperet, quia Deus ignavis & deſperantibus gravia minatur, nec vult nos decipere, dum ſperare jubet, abſit, ſed eo ipſo nos monet & facere quod poſſumus, & inſtanter petere quod non poſſumus. Quod autem Deus non æqualiter omnibus velit gloriam, & electos ſpecialiter adjuvet, quis conqueri poteſt, cum nemini faciat injuriam, & omnibus ſufficienter provideat? Quî eo magis nos in Domino gloriari oportet, quod nos infirmos & immeritos potentiori auxilio, quam Angelos in vitam æternam tranſmittere decreverit; longe enim abſurdiſſimum eſt, & nimis ingratum contriſtari nos, ubi commendatur gratia Dei, & divitiæ bonitatis ejus erga electos; maxime cum unuſquiſque fidelis ſe ex eorum numero eſſe confidere debeat, non quidem ea fiducia, quam in Novatoribus Concilium Tridentinum damnat, & nos confutamus Tract. de Gratia §. 8. cap. 4. ſed qua exultandum Domino cum tremore docet Catholica Eccleſia.

Reſpondeo 4. Quamvis de fide non ſit prædeſtinationem ad gloriam eſſe ante prævisa merita, nec contra aliter ſentientes ſit hoſtiliter pugnandum, eruitur tamen ex principiis fidei, quibuſcum oppoſita ſententia non videtur poſſe conciliari, niſi detorquendo Scripturas contra ſenſum, quem tenuerunt Sancti Patres, ac præſertim S. Auguſtinus.

§. VIII.

De effectibus prædeſtinationis.

Q. 1. QUid requiritur, ut aliquid ſit, & dicantur effectus prædeſtinationis?

R. Duo 1. Debet eſſe a Deo tanquam a cauſſa prædeſtinante; niſi enim oriatur a prædeſtinatione tanquam a cauſſa, non erit ejus effectus. 2. Neceſſe eſt ut cum gloria cæleſti connexionem habeat, & ad eam actu & de facto perducat; quia prædeſtinatio ex dictis eſt præparatio beneficiorum, quibus certiſſime liberantur quicunque liberantur.

Er-

Ergo vocatio & juſtificatio in iis, qui non perſeverant, non ſunt effectus prædeſtinationis, ſed providentiæ ſupernaturalis. Qui enim non perſeverant, ſunt reprobi, ac proinde prædeſtinatio in illis non operatur.

Ergo peccata non ſunt in prædeſtinatis effectus Prædeſtinationis: quia nec ſunt a Deo, nec reputari poſſunt beneficia & gratiæ, ſed potius denegatio gratiæ efficacis, quam deprecamur, cum dicimus in Oratione Dominica, *Et ne nos inducas in tentationem.*

Dices: S. Auguſt. lib. 14. de Civ. Dei c. 13. ſcribit: „ Audeo dicere ſuperbis eſſe utile cadere in aliquod „ apertum manifeſtumque peccatum, unde ſibi diſpliceant, qui jam ſibi placendo ceciderant, ſalubrius enim „ Petrus ſibi diſplicuit, quando flevit, quam ſibi placuit, quando præſumpſit. *Et lib. de cor. & gr. cap. 9. ſupra laudato*, talibus Deum diligentibus omnia cooperantur in bonum, uſque adeo prorſus omnia, ut ſi „ qui eorum deviant & exorbitant, hoc ipſum eis faciat proficere in bonum, quia humiliores redeunt atque doctiores. *Similia habet S. Gregorius lib. 33. Moral. c. 11.* Ecce, *inquit*, qui de virtute ſe extollit, „ per vitium ad humilitatem redit, qui vero acceptis „ virtutibus extollitur, non gladio, ſed ut ita dixerim, medicamento vulneratur... Quia ergo nos de „ medicamento vulnus facimus, facit Deus de vulnere „ medicamentum, ut qui virtute percutimur, vitio curemur. „ Ergo peccatum in prædeſtinatis eſt effectus prædeſtinationis.

Nego conſequent. textus enim allati probant duntaxat Deum, qui ex parte ad tempus prædeſtinatos deſerit, propter creſcentem in eis ſuperbiam & negligentiam, eos revocare ad pœnitentiam, mentes eorum interiori lumine illuſtrare, ut fœditatem & gravitatem præcedentis culpæ humiliter agnoſcant, corda eorum afficere intimo ſenſu doloris & diſplicentiæ ſui, quo veluti aculeo illos ad majores virtutis profectus inſtigat, eſt enim adeo bonus, ut non permitteret mala, niſi ſciret inde elicere majora bona. Porro majora illa bona, quorum peccatum eſt occaſio, ſunt quidem effectus prædeſtinationis, non vero ipſum peccatum.

Inſtar-

Inſtabis: ſaltem permiſſio peccati eſt effectus prædeſtinationis; namque illud eſt effectus prædeſtinationis, quod decernitur a Deo poſitive in ſalutem prædeſtinatorum: atqui permiſſio, &c. Ergo.

Reſpondeo, plures quidem Theologi ita ſentiunt propter allatam rationem, quæ confirmari poteſt quibuſdam exemplis, 1. Sapientis Medici, qui permittit leviorem morbum, cujus ope prævidet expellendum graviorem. 2. Magiſtri qui cum deterrere non poſſit diſcipulum a minutioribus culpis, non impedit quominus labatur in majorem, unde erubeſcat, experimentoque diſcat quo illum deducant priſtinæ levitates.

Verum ſi permiſſio peccati eſt effectus prædeſtinationis, agnoſcenda eſt ut Dei beneficium & gratia per Jeſum Chriſtum conceſſa, ideoque expetenda, licebitque Juſto orare contra præſcriptam a Chriſto formulam, ut Deus eum inducat in tentationem, ut ſanetur a titillante ſuperbia. Quaſi vero ſicut Medico & Ludi Magiſtro non præſto ſunt alia remedia ad ſanandum ægrum & corrigendum diſcipulum, præter ea, quæ in exemplum allata ſunt; ita Deo deſint gratiæ ſatis efficaces, ut Juſtus ſuperbiens, aut obdormiſcens humilis fiat & vigilantior. Itaque permiſſio peccati, hoc eſt, ſubſtractio auxilii efficacis intenditur a Deo ut pœna, quam ſumme exhorrent Juſti utpote graviſſimam, & pro eâ avertenda has & ſimiles preces ingeminant ad omnia alia flagella parati, *ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.* Pſ. 6.

Q. 2. *Bona temporalia, & mala tum naturæ, tum pœnæ ſuntne prædeſtinationis effectus?*

R. 1. Creatio non eſt effectus prædeſtinationis, tum quia ad eam præſupponitur, tum quia effectus prædeſtinationis ſunt beneficia per meritum Chriſti collata: atqui ex S. Aug. epiſt. 149. alias 105. *Chriſtus non pro multis ut homines conderentur, ſed pro impiis mortuus eſt.* Ergo.

R. 2. Alia bona naturalia, & mala tum naturæ, tum pœnæ per ſe & ſecundum ſe ſpectata, non ſunt prædeſtinationis effectus, quia ut ſic non tendunt ad

finem

finem ſupernaturalem, ſeu vitam æternam, nec habens cum prædeſtinatione connexionem.

R. 3. Eadem bona & mala per accidens, & quatenus ordinantur a Deo ad ſalutem electorum, ſunt prædeſtinationis effectus.

Probatur ex Scriptura ſimul & Traditione.

Ac primo quidem generatim ait Apoſtolus Rom. 8. *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum iis, qui ſecundum propoſitum vocati ſunt Sancti.* In quem locum ſic ſcribit S. Bernardo ſerm. 1. de diverſis art. 6. „ neque enim ad voluntatem ſerviunt, ſed ad utilitatem: „ non ad voluntatem, ſed ad ſalutem, non ad votum, „ ſed ad commodum noſtrum. Uſque adeo ſiquidem in „ hunc modum omnia nobis cooperantur in bonum, ut „ inter hæc omnia, ea etiam, quæ nihil ſunt, numerentur, moleſtia, morbus, & ipſa mors etiam, & „ peccatum, quæ quidem conſtat naturas non eſſe, „ ſed naturæ corruptiones. An vero peccata ipſa non „ cooperantur in bonum, qui ex eis humilior, ferventior, ſollicitior, timoratior, & cautior invenitur? „

Secundo ſpeciatim.

De præmatura morte, Sap. 4. *Raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum ejus.*

De Afflictionibus, Philip. 1. v. 28. *Vobis donatum eſt pro Chriſto non ſolum ut in eum credatis, ſed ut etiam pro illo patiamini.* Et 2. Cor. 4. v. 17. *momentaneum & leve tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis.*

De proſperis & lætioribus Matth. c. 24. *Propter electos breviabuntur dies illi*, ſcilicet tribulationis.

Denique, de circumſtantiis locorum, temporum, & perſonarum in ſalutem electorum ordinatis, ſic ſcribit S. Aug. ſerm. 99. alias hom. 23. ex libro quinquag. Homil. „ Adulter non fuiſti in illa tua vita præterita... „ hoc dicit tibi Deus tuus: regebam te mihi, ſervabam „ te mihi, ut adulterium non committeres; ſuaſor defuit, & ut ſuaſor deeſſet, ego feci: locus & tempus „ defuit; & ut hæc deeſſent, ego feci: affuit ſuaſor, „ non defuit locus, non defuit tempus, ut non conſentires, ego terrui. Agnoſce ergo gratiam ejus,

„ cui

„ cui debes, quod non admiſiſti. „ Ad prædeſtinationem itaque referendum eſt quod electus natus ſit ex piis parentibus, quos non potuit ſibi deligere, ut notat S. Aug. lib. de dono perſeverantiæ c. 12. quod eo tempore in lucem prodierit, quo fervebat caritas, & iis in locis, ubi aliorum exempla ad virtutem provocabant.

Q. 3. *Quot numerantur prædeſtinationis effectus?*

R. Ex S. Thomas hic art. 3. ad 2. unus eſt totalis; ſcilicet gratia in præſenti, & gloria in futuro, juxta illud Pſ. 83. *gratiam & gloriam dabit Dominus.* Sed ab Apoſtolo tres partiales numerantur, nempe vocatio, juſtificatio & glorificatio: *quos prædeſtinavit*, inquit, *hos & vocavit: & quos vocavit, hos & juſtificavit: quos autem juſtificavit, illos & glorificavit.*

Ad vocationem referuntur omnes pii motus, qui eam antecedunt.

Ad juſtificationem, omnia quæ eam comitantur & ſequuntur.

Glorificationis nomine non tantum animæ, ſed etiam corporis gloria intelligitur.

Vocatio autem, juſtificatio, & alia beneficia ad illas tendentia, eatenus tantum ſunt effectus prædeſtinationis, quatenus ſunt ſecundum Dei propoſitum, & cum dono perſeverantiæ conjuncta; quia ſine illo ad gloriam non perducunt, & cum illo merita electi jam juſtificati, ſi quando per ſubſequens peccatum fuerint extincta, infallibiliter per pœnitentiam, priuſquam exeat, reviviſcunt. Quare cum omnes prædeſtinationis effectus, qui ad præſentem vitam pertinent, ex dono perſeverantiæ pendeant, de illo potiſſimum agere convenit.

§. IX.

De Dono perſeverantiæ.

Q. 1. QUid eſt donum perſeverantiæ?

R. Definitur a S. Aug. lib. de dono perſev. c. 1. donum Dei, quo perſeverantur uſque in finem in Chriſto.

Dicitur 1. *donum Dei*; quia gratuito, & ante præviſa merita, non ſecus ac gloria, electis præparatum

eſt,

eſt, licet illud in ordine executionis ſuppliciter emereri poſſimus, ex S. Auguſt.

Dicitur 2. *quo perſeveratur*, non vero, *quo perſeverari poteſt*; ut ſignificetur magnum illud donum eſſe efficaciſſimum, & a gloria inſeparabile. „Hoc Dei donum, „ *inquit S. Aug. c. 6.* cum datum fuerit, contumaciter „ amitti non poteſt. Cum enim perſeveraverit quiſque „ uſque in finem, neque hoc donum poteſt amittere, „ nec alia quæ poterat ante finem. Quomodo igitur „ poteſt amitti, per quod fit, ut non amittatur etiam „ quod poſſet amitti? Itaque Juſtus ſine dono perſeve„rantiæ per gratiam ſanctificante, & auxilia actua„lia, quæ ipſi non deſunt, perſeverare poteſt, ſed „ actu non perſeverabit uſque in finem: per donum „ autem perſeverantiæ, quod eſt proprium electorum, „ fit ut inſeparabiliter perſeveret, & non amittat, „ quæ alioquin amiſſurus eſſet.

Dicitur 3. „ uſque in finem, *quo ſcilicet vita iſta* „ *finitur*, in qua, *inquit S. Auguſtinus cit. c. 1* tantum„modo periculum eſt, ne cadatur... potiuſque hanc „ (*perſeverantiam*) habuit unius anni fidelis, & quan„tum infra cogitari poteſt, ſi donec moreretur, fide„liter vixit, quam multorum annorum, exiguum tem„poris ante mortem a fidei ſtabilitate defecit. „

Q. 2. *Exiſtitne in hoc ſtatu ejuſmodi perſeverantiæ donum?*

Negarunt Semipelagiani, qui, ut refert S. Auguſt. c. 17. contendebant a nobis eſſe initium fidei, & in ea uſque in finem perſeverantiam. Contra poſteriorem eorum errorem

R. De fide eſt, perſeverantiam uſque in finem eſſe ſpeciale Dei donum, ſine quo nullus in hoc ſtatu gloriam æternam conſequitur. Ita enim definiit Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. can. 22. his verbis: *Si quis dixerit juſtificatum vel ſine ſpeciali auxilio Dei in accepta juſtitia perſeverare poſſe, vel cum eo non poſſe, anathema ſit.*

Probatur 1. ex Scriptura, quæ duplex perſeverantium genus exhibet, alterum eorum, qui ſtatim poſt acceptam gratiam hinc abeunt, ut plures parvuli poſt acceptum baptiſmum; alterum eorum, qui diu contra tentatio-

nes

nes dimicant: atqui nullum ex iis abſque ſpeciali dono perſeverare aſſerit; Ergo.

De prioribus ſic habetur, Sap. 4. verſ. 11. *raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum ejus*. Et verſ. 14. *properavit educere illum de medio iniquitatum*.

De poſterioribus S. Auguſt. in Pſ. 126. intelligit hæc Pſalmi verba, *niſi Dominus cuſtodierit civitatem, fruſtra vigilat qui cuſtodit eam*. Phil. 1. v. 6. Apoſtolus ſicut initium fidei, ita perſeverantiam gratiæ Deo tribuit: *qui cœpit*, inquit, *in vobis opus bonum, perficiet uſque in diem Chriſti Jeſu*. Chriſtus Luc. 22. v. 32. rogavit pro Petro, ut non deficeret fides ejus. Joann. 17. verſ. 11. Similem fudit orationem pro omnibus Apoſtolis jam juſtis: *Pater ſancte, ſerva eos in nomine tuo*. Et Matth. 6. vult nos orare, ne inducamur in tentationem: unde S. Aug. c. 3. & ſeq. cit. lib. invicte concludit perſeverantiam eſſe Dei donum, cum a Deo petatur.

Probatur 2. ex Traditione.

Concilium Carthaginenſe in ep. ad Innocentium I. contrarium Pelagianorum errorem confutat his verbis: „ ex iſtorum ſacrilega diſputatione neceſſario ſequitur, „ ut nec orare debeamus ne deficiat fides noſtra, quod pro „ Apoſtolo Petro ſe rogaſſe ipſe Chriſtus teſtatus eſt.

Concilium Arauſicanum II. can. 1. contra Semipelagianos ſic ſtatuit: „ adjutorium Dei in renatis ac ſanctis ſemper eſt implorandum, ut ad finem bonum „ pervenire, vel in bono poſſint opere perdurare. „

S. Hieronymus epiſt. ad Creſiphontem: *Non mihi ſufficit*, inquit: *quod gratiam ſemel donavit, niſi ſemper donaverit*.

Sanctus Auguſtinus in ſuis poſterioribus libris, ac præſertim in lib. de dono perſeverantiæ, totus eſt in aſſerendo ſpeciali illo dono tum ex Scripturis, tum ex Traditione. „ Poſt cauſſam hominis, *inquit c.* 1. non- „ niſi ad gratiam ſuam Deus voluit pertinere, ut homo „ accedat ad eum, neque niſi ad gratiam ſuam pertinere, „ ut homo non recedat ab eo... ac per hoc ſicut ope- „ ratur ut accedamus, ſic operatur ne diſcedamus: *ait* „ *enim Jer.* 32. *v.* 40. timorem meum dabo in cor eo- „ rum, ut a me non recedant. *Et c.* 19. hoc ſcio, nemi-

„ nem

„ nem contra illam prædeſtinationem , quam ſecun-
„ dum Scripturas ſanctas defendimus , niſi errando
„ diſputare potuiſſe.

Dices : Angeli boni non ſolum permanere potuerunt, ſed de facto permanſerunt ſine ſpeciali dono : ergo & qui ſalvantur ex hominibus.

Nego conſeq. Ratio diſparitatis eſt , quod infirmus & æger potentiori indigeat adjutorio, quam plane ſanus. Angelis & homini in ſtatu innocentiæ, ut erant integris viribus, nihilque eorum voluntati per gratiam in bonum propenſæ reſiſtebat, ſatis fuit habere a Deo poſſe velle, poſſe operari, & poſſe perſeverare, quemadmodum primis parentibus datum fuerat, poſſe non mori, ita ut ipſimet actus, hoc eſt, velle, operari, & perſeverare eorum committerentur arbitrio, nullo tentationis impulſu agitato, nullave difficultate prædito. At natura humana jam per peccatum vitiata, ignorantiæ tenebris obcæcata, concupiſcentiæ motibus depreſſa, & a ſeipſa quodammodo diviſa, parum eſſet nunc homini tam infirmo, quod poſſet velle, poſſet operari, poſſet & perſeverare; quia *inter tot & tantas tentationes*, inquit S. Auguſt. lib. de corrept. & grat. c. 12. n. 38. *infirmitate ſua voluntas ſuccumberet, & ideo perſeverare non poſſet* (moraliter loquendo) *quia deficiens infirmitate nec vellet, aut non ita vellet infirmitate voluntatis, ut poſſet*. Vide quæ in hanc rem dicimus Tractatu de Gratia, c. 7. §. 2. ubi oſtendimus gratiam mere ſufficientem, quæ dat ſolum poſſe, in filiis Adam ſemper fruſtrari effectum ad quem datur; cum illum per liberum arbitrium habuerit in Angelis, qui ſteterunt. „ Proinde, *ait S. Do-*
„ *ctor c.* 11. & ſi non interim latiore nunc, verumtamen
„ potentiore gratia indigent iſta, *qua ſcilicet datur ipſe-*
„ *met actus, ſeu ipſum velle & operari, ipſaque in bono*
„ *perſeverantia ; quod S. Doctor fuſius exponit c.* 12. *his*
„ *verbis :* Subventum eſt igitur infirmitati volunta-
„ tis humanæ, ut divina gratia indeclinabiliter &
„ inſuperabiliter ageretur, & ideo, quamvis infir-
„ ma, non tamen deficeret, neque adverſitate aliqua
„ vinceretur. Ita factum eſt, ut voluntas hominis inva-
„ lida & imbecilla in bono adhuc parvo perſeveraret per

„ virtutem Dei : cum voluntas primi hominis fortis & „ ſana in bono ampliore non perſeveraverit , habens „ virtutem liberi arbitrii, quamvis non de futuro ad- „ jutorio Dei, ſine quo non poſſet perſeverare ſi vellet, „ non tamen tali quo in illo Deus operaretur ut vellet. „ Fortiſſimo quippe dimiſit atque permiſit facere quod „ vellet, infirmis ſervavit, ut ipſo donante inviĉtiſſime „ quod bonum eſt, vellent, & hoc deſerere inviĉtiſſime „ nollent. „ Cum autem ex hac S. Auguſtini doĉtrina non pauci etiam Presbyteri & Epiſcopi in Gallis eruditione & pietate celebres ac commendati offenderentur : illam confirmavit Scripturæ & Sanĉtorum Patrum teſtimoniis in libris de prædeſt. Sanĉtorum , & de dono perſev. ex quibus ſic concludit, c. 6. de dono perſev. *Tutiores igitur vivimus , ſi totum Deo damus , non autem nos illi ex parte, & nobis ex parte committimus.*

Q. 3. *In quo conſiſtit donum perſeverantiæ ?*

R. 1. Non conſiſtit præciſe in gratia ſanĉtificante ſive remiſſa, ſive intenſa, quia ſunt juſti bonis operibus & meritis locupletati, qui non perſeverant : contra vero quidam inſignes peccatores ad Deum converſi, ut alter Latronum, qui in cruce juxta Chriſtum pendebat, & non pauci Martyres ſtatim in gratia decedunt.

Neque in ullo habitu divinitus infuſo ; quia ejuſmodi habitus dant tantum poſſe conſtanter operari, inclinant ad aĉtum ; ſed non dant ipſum aĉtum, quemadmodum donum perſeverantiæ.

Neque eſt confirmatio in gratia ; tum quia confirmatus in gratiâ, ut Apoſtoli poſt acceptum Spiritum Sanĉtum die Pentecoſtes , non amplius peccat , niſi venialiter : atqui illud non præſtat donum perſeverantiæ , ut patet exemplo Davidis , qui adulterio & homicidio ſeſe polluit , tum quia donum perſeverantiæ eſt omnibus prædeſtinatis commune ; confirmatio vero in gratia eſt paucorum privilegium.

R. Itaque 2. Donum perſeverantiæ præter aĉtuales gratias efficaces reſpeĉtu adultorum , per quas infallibiliter juſtificantur , & inviĉtiſſime contra tentationes dimicant , dicit ſpecialem Dei proteĉtionem , ut gratia cum morte conjungatur.

Pro-

Probatur 1. Ex Scriptura, Sap. 4. *Raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum ejus ... properavit illum educere de medio iniquitatum*, quemadmodum pædagogus, inquit S. Greg. Nyſſen. puerum cito retrahit e convivio lautiore, ne cibos, qui identidem novi & exquiſiti inferuntur, importunius & immoderatius expetat.

Probatur 2. ex S. Auguſtino, qui donum perſeverantiæ ex ſpeciali Dei providentia in electos præſertim repetit, ut lib. de dono perſev. c. 12. „ Neque enim, *inquit*, fato cogitur Deus illis infantibus ſubvenire, illis autem non ſubvenire; aut res humanas in parvulis non divina providentia, ſed fortuitis agi caſibus opinabimur... quandoquidem nec paſſer cadit in terram ſine voluntate Patris noſtri, qui in cælis eſt: aut parentum negligentiæ ſic tribuendum eſt, quod parvuli ſine baptiſmate moriuntur, ut nihil ibi agant ſuprema judicia, tanquam ipſi, qui hoc modo male moriuntur, parentes ſibi negligentes voluntate propria, de quibus naſcerentur, elegerint. Quid dicam, quod parvulus aliquando antequam illi per miniſterium baptizantis ſuccurri poſſit, expirat? plerumque enim feſtinantibus parentibus & miniſtris paratis, ut baptiſmus parvulo detur, Deo tamen nolente non datur, qui eum paullulum in hac vita non tenuit, ut daretur. *Et c. 13. obſervat ex adultis regeneratis*, alios perſeverantes hunc in finem hinc exire, alios quouſque decidant hic teneri, qui utique non decidiſſent, ſi antequam laberentur, hinc exiſſent; & rurſus quoſdam lapſos quouſque ſedeant (*per gratiam efficacem*) non exire de hac vita, qui utique perirent, ſi antequam redirent, exirent. Unde ſatis dilucide oſtenditur, & inchoandi, & uſque in finem perſeverandi gratiam Dei non ſecundum merita noſtra dari; ſed dari ſecundum ipſius ſecretiſſimam, eandemque juſtiſſimam, ſapientiſſimam, beneficentiſſimam voluntatem; quoniam quos prædeſtinavit, ipſos & vocavit, &c. „ Ubi S. Doctor parvulorum perſeverantiam totaliter refert ad ſpecialem Dei protectionem ſic cauſſas ſecundas ordinantis, ut parvuli vel naſcantur ex religioſis parentibus, vel non moriantur priuſquam ipſis per baptiſmum ſuccurri poſſit: adultorum

vero partim ad gratias efficaces, quibus infallibiliter vel ad fidem veniunt, vel a peccato redeunt, partim ad ſingularem Dei providentiam, ut hinc exeant imparati.

Q. 4. *Poteſtne quis mereri donum perſeverantiæ?*

R. 1. Non poteſt de condigno.

Probatur 1. ex Scriptura, 1. Cor. 9. v. 27. *Caſtigo corpus meum*, ait Apoſtolus, *& in ſervitutem redigo, ne forte cum aliis prædicaverim, ipſe reprobus efficiar*. Si autem donum perſeverantiæ caderet ſub meritum, quis illud æque ac Apoſtolus mereri poſſet? 1. Cor. 10. v. 12. *Qui ſe exiſtimat ſtare, videat ne cadat*, Phil. 2. v. 12. 13. *Cum metu & tremore veſtram ſalutem operamini: Deus eſt enim, qui operatur in vobis & velle & perficere pro bona voluntate*. His & initium ſalutis, nempe velle, & perfectio, ſeu perſeverantis, non meritis, ſed Dei voluntati & beneplacito tribuuntur.

Probatur 2. ex S. Auguſtino, qui verbis mox laudatis, ex c. 13. lib. de dono perſev. noſtram reſponſionem diſerte confirmat: „ Satis dilucide, *inquit*, oſtenditur, & „ inchoandi, & uſque in finem perſeverandi gratiam . . . „ non ſecundum merita noſtra dari. *Et lib. de corrept. & „ grat. c.* 8. *n.* 17. Bene quod te non negas eſſe Chriſtia- „ num, & Catholicum jactas. Si ergo confiteris donum „ Dei eſſe perſeverare in bono uſque in finem, cur hoc „ donum ille accipiat, ille non accipiat? puto quod me- „ cum pariter neſcis, & ambo hic inſcrutabilia judicia „ Dei penetrare non poſſumus. *Et n.* 17. Mirandum eſt „ quidem; multumque mirandum, quod filiis ſuis qui- „ buſdam Deus, quos regeneravit in Chriſto, quibus fi- „ dem, ſpem, dilectionem dedit, (*quibus ſane merita „ comparantur*) non dat perſeverantiam; cum filiis alie- „ nis ſcelera tanta dimittat, atque impertita gratia faciat „ filios ſuos. Quis hoc non vehementiſſime ſtupeat? „ Atqui ſi perſeverantia caderet ſub meritum, præſto eſſet ratio diſcriminis, nempe quod alii donum illud bonis operibus ſint promeriti, alii vero non.

Confirmatur, tum ex Concilio Arauſicano ſupra laudato, contra Semipelagianos definientes renatis ſemper implorandum divinum auxilium, ut ad finem bonum pervenire poſſint: atqui quod precibus impetratur, non habet rationem debiti, ſed gratiæ; quis enim diceret mendico

elee-

eleemoſynam retribui ut mercedem petitionis illius? Operanti, non ſupplicanti merces imputatur: tum ex Conc. Trid. ſeſſ. 6. can. 32. ubi ita definit augmentum gratiæ, & vitam æternam cadere ſub meritum, ut videatur excludere donum perſeverantiæ; ſic enim habet. *Si quis dixerit ... juſtificatum bonis operibus ... non vere mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipſius vitæ æternæ, ſi tamen in gratia deceſſerit, conſecutionem, atque etiam gloriæ augmentum; anathema ſit.* Quibus verbis ſancta Synodus non modo non affirmat Juſtum bonis operibus mereri in gratia decedere, quemadmodum & vitam æternam conſequi, ſed contra non obſcure ſignificat magnum illud donum ex ſola Dei miſericordia eſſe expectandum; quid enim aliud eſt, *ſi tamen in gratia deceſſerit*, quam, ſi Deus perſeverantiam indulſerit?

Dices: Juſtus eo ipſo, quo poteſt mereri de condigno majorem gloriam, poteſt ſimiliter mereri augmentum gratiæ ſanctificantis, ſine quo major gloria obtineri nequit. Ergo a pari poteſt mereri de condigno donum perſeverantiæ, cum ad gloriam ordinetur, nec ſine illo ad eam in hoc ſtatu perveniatur.

Nego conſeq. Diſparitas eſt quod Deus nunquam bonis operibus Juſti promiſerit perſeverantiam, ſicut promiſerit vitam æternam, & juſtis incrementum. Porro una ex conditionibus ad meritum de condigno requiſitis, eſt Dei promiſſio, ut dicemus ubi de Merito.

Inſtabis 1. atqui Deus promiſit perſeverantiam; ait enim Jer. 31. *Timorem meum dabo in corde eorum, ut non recedant a me:* Ergo.

Diſt. ant. Promiſit generatim Eccleſiæ, in qua exiſtunt electi, Conc. jam enim diximus gratiam efficacem & perſeverantiam eſſe dona hujus ſtatus propria: promiſit unicuique Juſto in particulari, Nego antec.

Inſtabis 2. atqui promiſit unicuique Juſto, *non te deſeram, neque derelinquam:* ait Heb. 1. v. 5. Ergo.

Diſt. ant. Promiſit auxilia ſufficientia, cum quibus poteſt vitare peccatum, facere bona opera, & in bono perſeverare, Conc. promiſit auxilia efficacia, quæ dant victoriam, ipſum bonum opus, & ipſam perſeverantiam, Nego antec.

Inſtabis 3. Majus eſt creſcere in gratia, quam in gratia perſeverare: atqui ex conceſſis Juſtus poteſt mereri de condigno gratiæ incrementum: ergo & perſeverantiam in gratia.

Diſt. maj. Majus eſt creſcere in gratia uſque ad mortem, quam ſimpliciter perſeverare, Concedo: ſic enim creſcere includit perſeverare: majus eſt creſcere aliquandiu, & poſtea deficere, Nego maj.

Diſt. quoque min. Juſtus poteſt mereri de condigno juſtitiæ incrementum, nec tamen actu merebitur, niſi efficaci auxilio adjutus, quod ipſi non debetur, alioquin nunquam peccaret, Concedo: Juſtus quilibet actu meretur uſque in finem juſtitiæ incrementum, Nego min. & conſeq. De fide quidem eſt Juſtum non deſeri a Deo, niſi ipſe prius Deum deſerat; ſed quia voluntas Juſti ſemper eſt infirma, inconſtans, & flexibilis in bonum & in malum, niſi bono firmetur per auxilium efficax, Deum infallibiliter deſeret, quamvis per auxilium ſufficiens, quod S. Auguſtinus vocat *juſtum adjutorium*, poſſit non deſerere. Porro Deus nemini juſto in particulari promiſit ſe ei daturum efficaciſſimum perſeverantiæ donum, ac proinde illud mereri non poteſt de condigno. Unde S. Auguſt. in cauſſa duorum Juſtorum, quorum alter perſeverat, alter vero deficit, non recurrit ad præcedentia eorum merita vel demerita, ſed ad prædeſtinationem & inſcrutabilia Dei judicia: „ Ex duobus autem piis, *inquit lib. de dono perſev.* „ *c.* 9. cur huic donetur perſeverantia uſque in finem, illi non donetur, inſcrutabilia ſunt judicia Dei. *Et in-* „ *fra.* Quæ eſt tandem iſta diſcretio? Patent libri Dei, „ non avertamus aſpectum ... non erant ex iis (*qui per-* „ *manſerunt*) quia non erant ſecundum propoſitum vocati: non erant in Chriſto electi ante mundi conſtitutionem; non erant in eo ſortem conſecuti, non erant „ prædeſtinati ſecundum propoſitum ejus, qui univerſa „ operatur, *Et c.* 12. Quare illos potius, quam illos? „ Iterum atque iterum dicimus, nec nos piget. *O* „ *homo, tu quis es, qui reſpondeas Deo? inſcrutabilia* „ *ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus.*

Cur autem non promiſerit Deus perſeverantiæ donum,

num, ſicut vitam æternam & juſtitiæ incrementum; non videbimur temerarii Judiciorum Dei ſcrutatores, ſi Dei conſilium ex Scripturis colligimus; ideo nempe non promiſit, ne ejuſmodi promiſſio foveret ſocordiam, quæ ex peccato originis quodammodo naturalis nobis eſt, eſſetque nobis occaſio reſpiciendi retro, & numerandi plura bona opera, forte etiam heroice facta, propter quæ jam ſecure quieſcendum arbitraremur, cum perſeverantia viatoris ſit ſemper proficere, & ad patriam cæleſtem continuo anhelare, quemadmodum exemplo ſuo docet nos Apoſtolus Phil. c. 3. *Quæ quidem retro ſunt*, inquit, *obliviſcens, ad ea vero quæ ſunt priora extendens meipſum, ad deſtinatum perſequor, ad bravium ſupernæ vocationis Dei in Chriſto Jeſu ... Imitatores mei eſtote ... & obſervate eos, qui ita ambulant, ſicut habetis formam noſtram.* Ad ejuſmodi autem contentionem urgemur calcaribus timoris, juxta illud Jerem. 32. jam laudatum: *Timorem meum dabo in cor eorum, ut non recedant a me:* & illud Pſal. 2. *apprehendite diſciplinam, nequando iraſcatur Dominus, & pereatis de via juſta.* Unde

R. 2. Donum perſeverantiæ de congruo mereri poſſumus orationibus, bonis operibus, & continua vigilantia, ne quid excidat, quod Deo diſpliceat.

Probatur 1. Ex Scriptura, Matth. 26. v. 41. *Vigilate & orate, ut non intretis in tentationem*, Luc. 21. v. 36. *Vigilate itaque, omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere iſta omnia, quæ futura ſunt, & ſtare ante Filium hominis.* 2. Petri 1. v. 10. *Magis ſatagite, ut per bona opera certam veſtram vocationem & electionem faciatis; hæc enim facientes non peccabitis aliquando.* Certam dicit fieri noſtram vocationem & electionem, non quidem in ſe & reſpectu Dei; nam prædeſtinatio & præparatio beneficiorum, quibus certiſſime liberantur, quicumque liberantur, ſed certam ait fieri quoad nos, quatenus vigilantes in orationibus, & inſuper bonis operibus incumbentes, moraliter & conjecturaliter certi ſumus nos eſſe electos, & uſque in finem perſeveraturos, Deus quippe prædeſtinatos elegit ante mundi conſtitutionem, ut ſint ſancti & immaculati, Eph. 1. & in tem-

pore timorem ſuum dat in corda eorum, ne recedant; Jer. c. 32. Ergo qui ſollicite ſe cuſtodiunt immaculatos ab hoc ſæculo, & minimam Dei offenſam formidant, ſignum præſeferunt moraliter certum, quod perſeveraturi ſint tanquam e numero electorum.

Probatur 2. ex Patribus. S. Aug. c. 6. ſæpius citat. lib. de dono perſev. *Hoc donum*, inquit, *ſuppliciter emereri poteſt*. Patres Arauſicani can. ſupra laudato, illud ipſum ſatis dilucide declarant, cum definiunt adjutorium Dei a renatis ac ſanctis ſemper eſſe implorandum, ut ad finem bonum pervenire poſſint.

Ex his colliges, donum perſeverantiæ non infallibiliter obtineri per unum, aut alterum actum, ſed per indefeſſam ſolicitudinem, & continuam vigilantiam, præſertim in orationibus. Unde nonnulli Theologi contendunt Juſtum poſſe impetrare, non vero mereri perſeverantiam, cum ad eam non perveniatur, niſi aſſiduis orationibus. Verum S. Auguſtinus agnoſcit vigilantiam in orationibus eſſe congruum perſeverantiæ meritum, cum ait, *ſuppliciter emereri poteſt*, cumque adverſus Semipelagianos concludit initium fidei non fore gratiam, ſed debitum, ſi juxta eorum errorem petentibus daretur.

§. X.

Satisfit nonnullis difficultatibus circa Prædeſtinationem.

Q. 1. Poſſumuſne eſſe certi de noſtra Prædeſtinatione? R. Abſque ſpeciali Dei revelatione non poſſumus eſſe certi certitudine fidei, ſed tantum conjecturali (quæ formidinem non excludit) nos eſſe prædeſtinatos & perſeveraturos. Ita definiit Conc. Trid. contra Pſeudoreformatos ſeſſ. 6. can. 15. *Si quis dixerit hominem renatum & juſtificatum teneri ex fide ad credendum, ſe certo eſſe in numero prædeſtinatorum, anathema ſit*. Et can. 16. *Si quis magnum illud uſque in finem perſeverantiæ donum ſe certo habiturum, abſoluta & infallibili certitudine dixerit, niſi hoc ex ſpeciali revelatione, anathema ſit*.

Pro-

Probatur Concilii definitio. 1. ex Scripturæ textibus, quibus §. præc. oſtendimus Juſtum de condigno non mereri perſeverantiam. 2. ex S. Aug. lib. 11. de Civ. Dei cap. 12. *licet ſancti*, inquit, *de ſuæ perſeverantiæ præmio certi ſint, de ipſa tamen perſeverantia ſua reperiuntur incerti; quis enim hominum perſeveraturum ſe eſſe ſciat, niſi aliqu arevelatione?* 3. Huc revocanda ſunt quæ tradimus de incertitudine præſentis juſtitiæ tract. de Grat. cap. 4. toto §. 8. Si enim juſtus neſcit, an odio, aut amore dignus ſit, multo minus ſcire poteſt, an ſit ſalvandus & in bono perſeveraturus. Conſule quæ ibi dicta ſunt.

Dices: Apoſtolus Rom. 8. ait, *certus ſum, ..., quia neque mors, neque vita ... neque creatura alia poterit nos ſeparare a caritate Dei*: Ergo.

Diſt. ant. Certus ſum firmiſſima ſpe, quam omnes in Dei miſericordia, & Chriſti merito collocare & reponere debent, Conc. Certus ſum abſoluta certitudine, quæ excludat omnem formidinem, ſpectata propria infirmitate, & voluntatis inconſtantia, Nego ant. Nam ipſe Apoſtolus 1. Cor. 9. teſtatur ſe caſtigare corpus ſuum, ne reprobus efficeretur: *Sicut nemo pius*, inquiunt Patres Tridentini ſeſſ. 6. cap. 9. *de Dei miſericordia, de Chriſti merito, deque Sacramentorum virtute & efficacia dubitare debet; ſic quilibet, dum ſeipſum ſuamque propriam infirmitatem & indiſpoſitionem reſpicit, de ſua gratia formidare & timere poteſt.*

Q. 2. *Numerus prædeſtinatorum eſtne major numero reproborum?*

R. 1. Certum eſt longe majorem eſſe numerum reproborum, ſi in eo comprehendantur infideles. Difficultas ſolum eſſe poteſt, ſi quæſtio ad ſolos fideles, præſertim adultos, reſtringatur.

R. 2. Plures ſunt fideles reprobi, quam prædeſtinati.

Probatur 1. ex Scriptura, Matth. 20. v. 16. *Multi ſunt vocati, pauci vero electi*. Hæc dicuntur de iis qui vocati venerant & laboraverant, Matth. 3. v. 12. in Eccleſia permixti ſunt cum bonis, ſicut in area miſcentur paleæ cum tritico: Ergo ſicut major eſt palearum

R 5 nu-

numerus in area, quam tritici, ita & in Eccleſia reproborum quam prædeſtinatorum.

Probatur 2. ex Patribus.

S. Chryſoſt. hom. 44. *Quot*, inquit, *putatis eſſe in hac civitate, qui ſalvi fiant? Non poſſunt inveniri in tot millibus centum, qui ſalvantur. Quin & de his dubito*.

S. Aug. lib. 3. contra Creſcon. c. 16. ſic ſcribit. *Boni verique Chriſtiani, qui per ſeipſos multi ſunt, in comparatione malorum falſorumque, iidem pauci ſunt*.

S. Greg. hom. 19. *Multi*, inquit, *ad fidem perveniunt, & ad cæleſtem regnum pauci perducuntur. Ecce enim ad hodiernam feſtivitatem quam multi conveniunt; parietes Eccleſiæ implemus; ſed tamen quis ſciat quam pauci in illo electorum grege numerantur?*

Probatur 3. Ratione, quia ex fidelibus longe pauciores ſunt qui mandata Dei cuſtodiant, pactum cum Deo initum in baptiſmo ſervent, & ea præſtent, per quæ diximus perveniri ad perſeverantiam: atqui prædeſtinati vitam æternam non ingrediuntur niſi obſervatione mandatorum Dei, juxta illud Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata*; electi ſunt ante mundi conſtitutionem ut ſint ſancti & immaculati, Eph. 1. & conformes imaginis filii ſui, Rom. 8. quia *non intrabit in eam* (civitatem cæleſtem), *aliquid coinquinatum*, Apoc. 21. v. 17. Ergo.

Dices: Plerique ac fere omnes fideles, licet nequiſſime vixerint, in exitu tamen reconciliantur Deo per Sacramenta: Ergo.

Nego conſeq. Quia vera converſio, quæ ad mortem differtur, admodum rara eſt propter rationes, quas aſſerimus tract. de Grat. c. 4. §. 4. & §. 10. Peccator quidem etiam nequiſſimus in illis extremis cor ſuum, & omnia Deo facile devovet, ſed quemadmodum viator latronibus mortem minitantibus crumenam libenter offert, *pellem* enim *pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima ſua*, Job 2. Unde ſancti Patres illam pœnitentiam habent ad minimum, ut valde dubiam. De ea S. Cæſarius, vel quivis auctor Serm. 255. in appendice tom. 5. operum S. Auguſtini ſic loquitur,

Pæni-

Pœnitentia quæ ab infirmo petitur, infirma eſt; pœnitentia, quæ a moriente tantum petitur, timeo ne ipſa moriatur. Et S. Aug. Serm. 393. alias hom. 41. ex hom. 50. *Si quis, inquit, poſitus in ultima neceſſitate ægritudinis ſuæ, voluerit accipere pœnitentiam, & accipit, & mox reconciliatur, & hinc redit: fateor vobis, non illi negamus quod petit, ſed non præſumimus, quia bene hinc exit. Non præſumo: non vos fallo, non præſumo*. Porro ex propoſitione dubia nihil probabiliter concludi poteſt, maxime cum habeamus ex Scriptura, Matt. 7. arctam eſſe viam, quæ ducit ad vitam; latam vero & a multis frequentatam, quæ ducit ad perditionem, & ad perſeverantiam finalem perveniri vigilantia in orationibus, ac bonis operibus.

Q. 2. *Quid eſt liber vitæ?*

R. Liber Dei dicitur per metaphoram ductam ex more hominum, qui, ne certa quædam e memoria excidant, in libris ſcribere ſolent. Proprie autem liber Dei generatim eſt firma & perfecta Dei notitia prædeſtinatorum, reproborum, rerumque omnium, juxta illud Pſ. 138. *in libro tuo omnes ſcribentur*. Unde notitia reproborum dici poſſet liber mortis, ſed Scriptura abſtinet ab hac loquendi ratione; contra vero ſæpius teſtatur Deum neſcire reprobos, ut Matt. 7. v. 23. & c. 25. v. 12. & nomina eorum ſcripta eſſe in terris, Jer. 19. v. 13. *recedentes a te in terra ſcribentur*. Scilicet legetur in ſæculorum comentariis & hiſtoriis ipſos fuiſſe reges, duces, retuliſſe victorias, &c. Et hæc pars illorum. Electis autem ait Chriſtus, Luc. 10. v. 20. *Gaudete ... quod nomina veſtra ſcripta ſunt in cælis*. Ergo liber vitæ eſt notitia juſtorum, de quibus dicitur Pſ. 1. *Novit Dominus viam juſtorum*.

Duplex autem eſt ejuſmodi liber, alius ſimpliciter dictus, alius ſecundum quid. In primo ſcribuntur prædeſtinati ad vitam æternam, & eſt ipſamet prædeſtinatio: in ſecundo vero juſti, qui temporales ſunt, nec perſeverant uſque in finem.

Q. 4. *Poteſtne quis deleri de libro vitæ?*

R. 1. De libro vitæ ſecundum quid juſtos qui non perſeverant, deleri, juxta illud, Pſalm. 68. *Deleantur*

de libro viventium, & cum juſtis non ſcribantur. Difficultas ſolum eſt de libro vitæ ſimpliciter.

Semipelagiani, ut refert S. Proſper in ep. ad S. Auguſt. contendebant adverſus S. Doctorem, librum vitæ ſimpliciter dictum, ſeu prædeſtinationem non eſſe immutabilem, adeo ut prædeſtinati poſſint fieri reprobi, & viciſſim reprobi prædeſtinati, alioquin, ajebant illi, *ex utraque parte ſuperfluus eſt labor, ſi neque rejectus ulla induſtria poſſit intrare, neque electus ulla negligentia poſſit excidere*. Sed contra

R. 2. Liber vitæ ſimpliciter dictus eſt immutabilis, nec prædeſtinati poſſunt fieri reprobi. Quamvis hæc reſponſio perſpicue colligatur ex dictis nihilominus

Probatur 1. ex Scriptura, Jo. 10. v. 28. *Ego vitam æternam do eis* (ovibus) *& non peribunt in æternum, & non rapiet eas quiſquam de manu mea*.

Probatur 2. ex S. Auguſtino, lib. de Cor. & Gr. cap. 2. *Horum*, inquit, *ſi quiſquam perit, vitio humano vincitur Deus: ſed nemo illorum perit, quia nulla re vincitur Deus*.

Nec ſequitur ſuperfluum fore laborem ſive in prædeſtinatis, ſive in reprobis; namque 1. Deus prædeſtinatos perducit ad regnum inter pericula, & tentationes & bona opera, in quibus vigilantia, labore, & induſtria opus eſt. 2. Ad omnium ſalutem utitur miniſtrorum ſuorum exhortationibus & correctionibus, quas ſi neglexerint reprobi, eorum culpa eſt: Deus enim impoſſibilia non jubet, ſed jubendo omnes monet & facere quod poſſint, & adjuvat ut poſſint.

Dices: Moyſes fuit prædeſtinatus, & nihilominus ait Exodi 32. verſ. 32. *Dele me de libro tuo, quem ſcripſiſti*: Ergo prædeſtinatio non eſt immutabilis.

Diſtinguo anteced. Et id dixit Moyſes in hypotheſi, quam ſciebat impoſſibilem, Concedo: in hypotheſi poſſibili, Nego anteced. Moyſes itaque verba illa protulit ex ardenti zelo pro ſalute populi Iſraelitici, qui Deum graviter offenderat, & ex ſingulari fiducia, qua apud Deum audebat, eo modo, quo cariſſima Principis conjux, ut veniam ei, pro quo intercedit, faci-

facilius & certius impetret, hanc apponit conditionem, quam probe ſcit eſſe impoſſibilem, aut dimitte illi hanc noxam, aut me cum illo ſimul interfice.

Inſtabis; Apoc. 3. v. 11. prædeſtinato dicitur, *tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam*: Ergo prædeſtinatus poteſt deleri de libro vitæ ſimpliciter dicto:

Diſtinguo antec. Prædeſtinato, qui præcedentibus meritis coronam vitæ meruerat, ſed cum ipſe neſciret num perſeveraturus foret, merito timendum ei erat, ne, quemadmodum juſti temporales, amitteret juſtitiæ ſuæ meritum; Concedo: Sic Apoſtolus poſt multos exantlatos labores timebat ne reprobus efficeretur; 1. Cor. 9. Prædeſtinato, qui noverat ex ſpeciali revelatione coronam præcedentibus meritis eſſe præparatam voluntate abſoluta & conſequente, Nego anteced. & conſeq.

Q. 5. *Unde deſumitur certitudo & immutabilitas prædeſtinationis ad gloriam?*

Moliniſtæ, qui rejiciunt decreta antecedenter abſoluta & efficacia, conſequenter docent repetendam ex Dei præſcientia, ſeu ſcientia media, qua Deus ab æterno prævidit quid actura eſſet humana voluntas auxilio ſufficienti præventa & adjuta, an gratiæ verſatili conſenſura, & uſque in finem eſſet perſeveratura. Verum, poſito illo ſyſtemate, nulla fuiſſet Auguſtino cum Semipelagianis controverſia circa propoſitam quæſtionem; illi quippe hæretici agnoſcebant in Deo futurorum liberorum præſcientiam, quæ falli non poſſit, & ex eorum conceſſis S. Auguſtinus (ut ſupra retulimus) probat adverſus illos decreta efficacia non magis nocere libertati, adhortationibus, & correctionibus, quam præſcientiam; cum æque ex Dei præſcientia, atque ex abſoluto ejus decreto oriatur neceſſitas hypothetica & conſequentiæ. Ergo in ſententia S. Auguſtini certitudo prædeſtinationis non ex præſcientia ſolum, ſed & ex decretorum immutabilitate repetitur. Quare

R. Certitudo & immobilitas prædeſtinationis ad gloriam oritur ex decreti divini efficacia.

Probatur 1. ex Scriptura, quæ certitudinem prædeſtina-

ſtinationis conſtanter repetit ex omnipotentiſſima Dei voluntate, Jo: 10. v. 29. *Pater meus, quod dedit mihi majus omnibus eſt, & nemo poteſt capere de manu Patris mei*. Rom. 8. v. 31. *Si Deus pro nobis, quis contra nos?*

Probatur 2. ex S. Aug. lib. de corr. & gr. cap. 2. ubi ſic habet: *Deo volenti ſalvum facere, nullum hominis reſiſtit liberum arbitrium: ſic enim velle & nolle in volentis, aut nolentis eſt poteſtate, ut divinam voluntatem non impediat, nec ſuperet poteſtatem*.

CAPUT XX.

De Reprobatione.

QUæremus ſub hoc tit. 1. Quæ ſint nomina reprobationis, & reproborum. 2. Utrum exiſtat reprobatio. 3. Quotuplici modo ſpectari & definiri poſſit. 4. Quæ ſint cauſſæ. 5. Qui effectus.

§. I.

De nomine, & eſſentia reprobationis.

Q. 1. *QUid ſignificat reprobationis nomen?*

R. Reprobatio ſecundum vim nominis, eſt rejectio, quæcunque tandem illa ſit. Unde Apoſtolus de veteri Teſtamento per novum excluſo, ait, Hebr. 7. *Reprobatio quidem fit præcedentis mandati propter infirmitatem ejus, & inutilitatem*.

Ex communi autem Chriſtianorum uſu nomine reprobationis intelligitur rejectio, ſeu excluſio a gloria cæleſti, reprobatio quippe opponitur prædeſtinationi; cum ergo prædeſtinatio ſit electio ad gloriam & felicitatem æternam, ſequitur nomen reprobationis accipiendum eſſe pro ejectione a gloria, & felicitate æterna.

Q. 2. *Quomodo vocantur in Scripturis, quos Deus excludit a gloria?*

R. V. 9

R. Vocantur reprobi, ut 2. Cor. 13. v. 5. *Niſi forte reprobi eſtis.* Maledicti, Matth. 25. v. 41. *Diſcedite a me maledicti in ignem æternum*, Filii perditionis, Jo: 17. v. 12. Vaſa iræ, Rom. 9. v. 22. Odio habiti, ibid. v. 13. Deſpecti, Eccl. 7. v. 14. *Conſidera ... quod nemo poſſit corrigere quem ille* (Deus) *deſpexerit*. Appellantur quoque a SS. Patribus præſciti, ut diſtinguantur a prædeſtinatis, quorum opera Deus non ſolum præſcivit, ſed etiam prædefiniit, & in tempore operatur, illibata eorum libertate, ut vitam æternam infallibiliter conſequantur; cum contra reproborum mala opera, quibus obnoxios ſe reddunt damnationi æternæ, ſolummodo præſciat, & ordinet. A Concilio tamen Valentino reprobi dicuntur prædeſtinati ad mortem: *Fidenter fatemur*, inquiunt Patres can. 3. *Prædeſtinationem electorum ad vitam, & prædeſtinationem impiorum ad mortem. In electione tamen ſalvandorum miſericordiam Dei præcedere meritum bonum; In damnatione vero periturorum, meritum præcedere juſtum Dei judicium.*

Q. 3. *Daturne Reprobatio?*

R. In confeſſo eſt apud omnes tum Catholicos, tum Heterodoxos dari reprobationem, probaturque ex laudatis Scripturæ textibus, in quibus fit expreſſa mentio reproborum, maledictorum, filiorum perditionis.

§. II.

De varia acceptione, & definitione Reprobationis.

Q. 1. *Quotuplici modo ſpectari poteſt Reprobatio?*

R. Duplici, adæquate ſcilicet, & inadæquate.

Reprobatio adæquate ſumpta duo includit, nempe rejectionem a gloria, & deſtinationem ad ſupplicium æternum.

Prius ſe habet ut terminus a quo, & poſterius, ut terminus ad quem, juxta illud Matth. 26. *Diſcedite a me maledicti in ignem æternum.* Per verbum *diſcedite*,

dite, denotatur receſſus, & per ſequentes voces, *in ignem æternum*, ſignificatur acceſſus.

Reprobatio inadæquate ſpectata dicit dumtaxat alterutrum ex duobus terminis in reprobatione adæquata comprehenſis, eſtque vel rejectio a gloria, vel deſtinatio ad ſupplicium æternum.

Ergo reprobatio inadæquate ſumpta duplex eſt, alia negativa, quæ eſt excluſio a perſeverantia finali, & gloria æterna: alia poſitiva, nimirum deſtinatio ad pœnam æternam. Quanquam reprobatio poſitiva plerumque confunditur cum adæquata & totali, quia nullus damnatur ad pœnam æternam, quin ſimul excludatur a vita æterna.

Hæc diviſio reprobationis in negativam & poſitivam celebris eſt in Scholis, & præ oculis habenda, cum infra quæretur, quæ ſit reprobationis cauſſa.

Q. 2. *Quomodo definitur reprobatio adæquata & totalis?*

R. Definitur, æternum & efficax Dei decretum privandi aliquos gratia finali, & gloria cæleſti, illoſque addicendi pœnis æternis.

Dicitur 1. *æternum & efficax Dei decretum*, quia exiſtimandum non eſt, illam excluſionem eſſe in Deo meram negationem alicujus actus poſitivi, quæ poſſit dici non electio; quæ enim Deus in tempore exequitur, hæc ab æterno facienda decrevit. Reprobatio itaque eſt in Deo actus poſitivus.

Confirmatur. Si reprobatio etiam negativa eſſet actus negatio, infiniti Angeli & homines poſſibiles, nunquam tamen futuri, dici poſſent reprobati, quia ſicut in Deo nullum eſt decretum illos creandi, ita nulla voluntas, nullus actus gloriæ illis conferendæ, ſed Deus repectu illorum mere negative ſe habet.

Dicitur 2. *efficax*; quia voluntas antecedens & conditionata dici nequit reprobatio, alioquin Angeli viatores, etiam qui in bono permanſerunt, dicendi forent reprobati: quia cum Deus in manu liberi eorum arbitrii reliquiſſet vel in gratia permanere, vel ab ea excidere, voluit conditionate illos a gloria excludere, & pœnis æternis addicere, nempe ſi a bono deficerent. Reprobatio itaque eſt decretum Dei efficax puniendi inobedien-

dientes experturos in ſuppliciis ejus poteſtatem, cujus bonitatem in donis contempſerunt; ſapientiam enim non vincit malitia.

Dicitur 3. *Privandi*, ut ſignificetur excluſionem a gratia finali & a gloria non dici reprobationem, niſi habeat rationem privationis. Illud autem intereſt negationem inter & privationem, quod illa ſit abſentia formæ indebitæ, iſta vero abſentia formæ debitæ: ſic abſentia viſus v. gr. in lapide eſt mera negatio; in homine autem privatio, quia lapis non eſt inſtitutus ad videndum ſicut homo. Hinc excluſio a gloria in ſtatu poſſibili naturæ puræ, de quo Tract. de Gratia, non foret privatio, nec proinde reprobatio, quia, cum ſtatus ille non eſſet ordinatus ad finem ſupernaturalem, homines in illo degentes, & a gloria excluſi non dicerentur reprobati: illa quippe excluſio eſſet in ipſis mera negatio.

Dicitur 4. *a gratia finali, & gloria*; Quia nullus poſitive reprobatur, niſi propter peccatum finale, & cum morte conjunctum, in quo intelligitur excluſio a gratia finali, quæ in hoc ſtatu eſt ſemper donum efficax. David v. gr. permiſſus eſt labi in adulterium, S. Petrus in negationem, & S. Thomas in incredulitatem, nec propterea reprobati ſunt, quia excluſi non fuere a gloria finali, nec proinde a gloria.

Dicitur 5. *Illoſque addicendi pœnis æternis*. Quia in hoc ſtatu non datur medius locus inter beatitudinem ſupernaturalem, & pœnam æternam; in hypotheſi etiam quod parvuli, qui ſine baptiſmo exeunt, igne non crucientur: quod expendetur, ubi de peccato originali.

Q. 3. *Quomodo definitur reprobatio negativa?*

R. Definitur efficax Dei decretum non præparandi quibuſdam beneficia, quibus certiſſime liberentur.

Dicitur 1. *Decretum*; Quia reprobatio eſt in Deo actus poſitivus.

Dicitur 2. *Non præparandi quibuſdam beneficia*, &c. Quia reprobatio negativa contrarie opponitur prædeſtinationi: contrariorum autem contrariæ ſunt rationes. Cum ergo prædeſtinatio ſit decretum præparandi ejuſmodi beneficia; reprobatio negativa neceſſario intelligi debet decretum eadem non præparandi.

Di-

Dices: Reprobatio negativa eſt excluſio a gloria: atqui decretum non præparandi ejuſmodi beneficia non eſt excluſio a gloria, cum illam conſequi poſſint ii, quibus non præparantur; Deus enim vult illos ſalvos fieri.

Nego min. Nam ex dictis quicunque non eſt prædeſtinatus, eſt reprobus: nec ſalvabitur, quamvis ſalvari poſſit per auxilia ſufficientia.

Q. 4. *Quomodo definitur reprobatio poſitiva?*

R. Definitur efficax Dei decretum addicendi quoſdam pœnis æternis. Hæc definitio ex dictis perſpicua eſt.

Supereſt jam ut inveſtigemus quod caput eſt in hac materia, nimirum quæ ſit cauſſa formalis, ſeu ratio cur Deus aliquos reprobet?

Dico, *cauſſa formalis*, nam de aliis cauſſis nullum poteſt eſſe dubium: non quidem de materiali; conſtat Angelos & homines reprobos eſſe reprobationis cauſſam materialem, ſeu ſubjectum. Neque etiam de cauſa efficiente; quis enim præter Deum excludere poteſt a gloria cæleſti, & pœnis æterni addicere? Nec denique de cauſſa finali: *Univerſa enim propter ſemetipſum operatus eſt Dominus, impium quoque ad diem malum*, Prov. 16. nempe ad manifeſtationem divinæ juſtitiæ. Tota igitur difficultas & controverſia eſt circa cauſſam formalem, & rationem cur Deus aliquos reprobet.

§. III.

De cauſſa reprobationis poſitivæ & totalis.

Q. 1. *QUanam eſt cauſſa Reprobationis poſitivæ?*

R. Zuvinglius & Calvinus non aliam ſtatuunt, præter voluntatem Dei, quæ ex Angelis & hominibus alios antecedenter prædeſtinavit ad pœnas æternas, alios ad felicitatem æternam; docentque Deum vi illius decreti, & ex poteſtate, qua dominatur creatis voluntatibus, reprobos ad mala opera, & electos ad bona efficaciter movere; adeout traditio Judæ non minus ſit opus Dei, quam confeſſio S. Petri: neque propterea Deum dicendum auctorem peccati; quia omnia operatur voluntate recta, ſcil. propter gloriam ſuam:,, Unum

,, igi-

„ igitur, *inquit Zuvinglius Serm. de provid.* atque „ idem facinus, puta adulterium, aut homicidium, „ quantum Dei auctoris, motoris, impulſoris opus eſt, „ crimen non eſt; quantum autem hominis eſt, crimen „ ac ſcelus eſt. *Calvinus quoque, lib. 3. Inſtit. c. 21. „ num. 5. ſic ſcribit:* aliis vita æterna, alii damnatio „ æterna præordinatur. Lib. 1. c. 18. n. 2. a Deo ipſo „ manat efficacia erroris. *Lib. de prædeſtinat.* quæ ſce- „ lerate ab omnibus maleficia perpetrantur etiamſi pri- „ ma cauſſa ſit ejus (Dei) voluntas, peccati tamen „ eum eſſe auctorem nego. „ Ibidem refellit Catholicos, definientes mala fieri permiſſu, non voluntate. Et lib. Inſtit. c. 22. §. 7. „ Decretum quidem horribi- „ le, fateor, inficiari tamen nemo poteſt, quin præ- „ ſciverit Deus quem exitum habiturus eſſet homo, ante „ quam ipſum conderet, & idèo præſciverit, quia decre- „ to ſuo ſic ordinarat. „ Quam doctrinam ipſimet Calvini Sectatores adeo exhorruerunt, ut plures Magiſtrum hac in parte deſeruerint, aſſentianturque Concilio Tridentino ſic definienti, ſeſſ. 6. can. 6. „ Si quis dixerit ſic „ mala opera, ita ut bona, Deum operari, non permiſſive „ ſolum, ſed etiam proprie & per ſe, adeout ſit pro- „ prium ejus opus non minus proditio Judæ, quam „ vocatio Pauli, anathema ſit. *Et can.* 17. Si quis „ dixerit reliquos . . . omnes, qui vocantur, vocari „ quidem, ſed gratiam non accipere, utpote divina „ poteſtate prædeſtinatos ad malum, anathema ſit. „ Quare ad propoſitam quæſtionem.

R. Reprobatio poſitiva non eſt ante, ſed poſt præviſa demerita, hoc eſt, peccatum eſt reprobationis poſitivæ cauſſa formalis, non vero ejus effectus.

Probatur 1. ex Scriptura tum veteris, tum novi Teſtamenti. Oſee 13. v. 9. „ Perditio tua Iſrael (*ex te*,) tan- „ tummodo in me auxilium tuum. *Sap.* 1. *v.* 13. & 14. „ nec lætatur (*Deus*) in perditione vivorum, creavit „ enim, ut eſſent omnia. *Et c.* 11. *v.* 25. Diligis ... om- „ nia, quæ ſunt, & nihil odiſti eorum, quæ feciſti. „ *Pſ.* 5. non Deus volens iniquitatem tu es. *Jacobi* 1. „ *v.* 13. & 14. nemo, cum tentatur, dicat quoniam a „ Deo tentatur; Deus enim intentator malorum eſt: ipſe

„ autem

„ autem neminem tentat. Unuſquiſque vero tentatur a „ concupiſcentia ſua, 1. *Tim.* 2. *v.* 4. Omnes homines „ vult ſalvos fieri. *Et v. 6. de Chriſto ait*: dedit re- „ demptionem ſemetipſum pro omnibus. „

Probatur 2. ex Traditione.

Concilium Arauſican. anno 529. ſic decernit can. 25. „ Aliquos ad malum divina poteſtate eſſe prædeſtinatos „ non ſolum non credimus; ſed etiam, ſi ſunt, qui „ tantum malum crederent, cum omni deteſtatione „ anathema illi dicimus. «

Concilium Valentinum III. anno 855. Can. 3. hæc habet: „ Fatemur prædeſtinationem electorum ad vitam, & „ prædeſtinationem impiorum ad mortem; in electione „ tamen ſalvandorum miſericordiam præcedere meritum „ bonum: in damnatione vero periturorum meritum „ malum præcedere juſtum Dei judicium. *Et infra addit*, „ in malis Deum illorum malitiam: quæ ex ipſis eſt „ præſciſſe, non prædeſtinaſſe, quia ex illo non eſt: „ pœnam vero malum eorum ſequentem, & præſciiſ- „ ſe, & prædeſtinaſſe, quia juſtus eſt. „

Tertullianus lib. 2. contra Marcion. c. 11. „ Uſque ad „ delictum hominis, *inquit*; Deus a primordio tantum bo- „ nus, exinde judex & ſeverus ... Ita prior bonitas Dei „ ſecundum naturam, ſeveritas poſterior ſecundum cauſ- „ ſam; illa ingenita, hæc accedens: illa propria, hæc „ commodata: illa edita, hæc adhibita: alteram ſibi, „ alteram reis Deus præſtitit. „

S. Auguſtinus l. 3. contra Julian. c. 18. „ Bonus eſt „ Deus, *inquit*, juſtus eſt Deus: poteſt aliquos ſine bo- „ nis meritis liberare, quia bonus eſt: non poteſt quen- „ quam ſine malis meritis damnare, quia juſtus eſt. „

S. Proſper de reprobis ſic loquitur c. 7. ad capita Gallorum, „ Horum lapſum Deo aſcribere immodicæ „ pravitatis eſt, quaſi ideo ruinæ ipſorum impulſor „ atque auctor eſſet, quia eos ruituros propria ipſo- „ rum voluntate præſcivit; & ob hoc filiis perditio- „ nis nulla prædeſtinatione diſcrevit. «

Dices 1. Prov. 16. habetur: *Univerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus, impium quoque ad diem malum:* Ergo Deus aliquot creavit ad æternam damnationem.

Diſtin-

Diſtinguo antecedens, impium quoque creavit, materialiter, hoc eſt, naturam ejus condidit. Concedo. Formaliter, quaſi ſit auctor & impulſor hujus malitiæ, Nego antec. Deus enim nihil odit eorum, quæ fecit, Sap. 11. Atqui *odio ſunt Deo impius, & impietas ejus*, Sap. 14. Ergo Deus non fecit impium ut impius eſt. Senſus itaque eſt unum eſſe rerum omnium auctorem, qui omnia in ſuam gloriam convertit, etiam impium; quamvis enim a lege æterna recedat, non effugit tamen omnipotentem Dei juſtitiam, quæ illum ſervat in diem malum. Unde Chaldæus vertit, *impium quoque, qui ſervatur ad diem malum*.

Inſtabis 1. Amos 3. v. 6. dicitur: *Si erit malum in civitate, quod Dominus non fecerit*. Ergo Deus non impiorum dumtaxat, ſed & impietatis illorum auctor eſt.

Diſtinguo antec. Malum pœnæ, Conc. Cum enim ſit juſtum, abſolute bonum eſt: malum culpæ, Nego antec. Legatur integrum caput, & palam fiet in eo agi de malo pœnæ.

Inſtabis 2. Atqui in malo pœnæ intelligitur etiam malum culpæ, cujus Deus ſe cauſſam dicit, quatenus impios impellit ad patientiam juſtorum exercendam, & peccatorum prævaricationes puniendas. Nam Geneſ. 45. ait Joſeph ad fratres, qui illum injuſte vendiderant, *non veſtro conſilio, ſed Dei voluntate huc miſſus ſum*, 2. Reg. c. 16. Dominus præcepit Semei, ut malediceret David, 3. Reg. c. 22. ait Dominus ad Sathan, qui promiſerat ſe decepturum Acab, *Decipies, & prævalebis, egredere, & fac ita*, Job 1. *Dominus dedit, Dominus abſtulit*, inquit vir innocens de rapina injuſta Chaldeorum, quam tribuit Deo, Jerem. 51. *Suſcitavit Dominus ſpiritum regum Medorum*, ad vaſtandam Babylonem, quod erat in ipſis injuſtum, Act. c. 2. S. Petrus injuſtam & crudelem Chriſti mortem æterno Dei decreto tribuit: *Hunc*, inquit, *definito conſilio, & præſcientia Dei traditum . . . interimiſtis*, Ergo Deus æque eſt auctor mali culpæ, ac mali pœnæ.

Diſtinguo minor. Deus impios impellit, ejuſque præcipit improprie, vel permiſſive, quatenus pravis volun-

luntatibus dat nocendi poteſtatem, nec gratia ſua illas refrænat, ſed habenas veluti laxat, quemadmodum venator eo ipſo, quo ſolvit canem, dicitur illum immittere in leporem, Concedo: impellit poſitive, & proprie præcipit, Nego minor. Itaque Deus quod ab æterno definierat, nempe exaltare Joſeph, ſalvare mundum per mortem Filii, punire David, Achab, Babylonios, & identidem Judæos idololatras factos, martyrii gloria coronare electos, illud ipſum in tempore executus eſt per pravas iniquorum voluntates, quas quidem non excitavit, ſed non impedivit; ordinavit tamen eas ad finem a ſe intentum. Unde opus ipſum (ſcil. patientia Joſeph, Jobi, Martyrum, & Domini noſtri, pœna David, Achab, Babyloniorum, & Judæorum,) ſanctum eſt, & juſtum, & a Deo prædefinitum, ipſa vero operis executio injuſta, credulis, Deo inviſa, ſed ab ipſo ordinata ad meritum Juſtorum, & vindictam reproborum; Deus enim ita bonus & potens eſt, ut malis noſtris bene utatur ad gloriam ſuam, & ſalutem electorum.

Urgebis, Atqui Deus poſitive inducit hominum voluntatem ad malum: Ergo nulla ſolutio. Probatur antec. ex Scriptura, Pſal. 104. *Convertit cor eorum* (Ægyptiorum) *ut odirent populum ejus, & dolum facerent in ſervos ejus*. Exodi c. 4. *Ego indurabo cor ejus*, (Pharaonis.) Rom. 9. *quem vult, indurat*.

Nego ſubſumptum, cujus confirmationem diſtinguo: convertit in malum corda improborum, & indurat permiſſive, indirecte & occaſionaliter, Concedo: poſitive, & directe, Nego.

1. Itaque Deus obdurat, non infundendo malitiam, ut docet S. Auguſtinus epiſt. 194. alias, 105. ſed, non impertiendo gratiam; nam ſicut aqua, recedente Sole, frigore conſtringitur, ſic Deo deſerente corda congelaſcunt; & duriora plerumque evadunt repetitis admonitionibus & caſtigationibus, quod cernere eſt in Pharaone.

2. Deus occaſionaliter & per accidens corda in malum convertit, quatenus bona temporalia, quæ inordinate concupiſcunt, ſunt ipſis plurium peccatorum occaſio;

vel

vel enim Deus ad eorum votum illa plenius largitur & inde ſuperbiunt, luxurianturque: vel denegat, cum interim alios, ipſis cernentibus, copioſe amplificet; & inde impii odio ac invidia exardeſcunt, quemadmodum dicitur Pſ. 111. *Cornu ejus* (juſti) *exaltabitur in gloria, peccator videbit & iraſcetur*: ſic ad libitum Deus convertit corda Ægyptiorum, ut odirent populum ejus, quatenus rerum copia, qua Deus Iſraelitas in terra aliena ſolabatur, fuit Ægyptiis invidendi occaſio.

4. Deus indirecte inclinat malas voluntates ad hoc potius, quam ad aliud malum, cum vel per ſe interius, vel per hominis miniſterium extrinſecus viam obſtruit, ne iis noceant, quos ſervare decrevit; quo fit, ut mala voluntas in malum ruat ea, quæ patet, via. Sic diceretur quis aquam in pratum deducere eo ipſo, quo alveum, in quo concludebatur, rumperet, cum hoc tamen duplici diſcrimine, quod aqua in illa hypotheſi neceſſario & ex intentione viam aperientis in pratum deflueret: contra vero reprobi, cum nocere non permittuntur iis, quos Deus protegit, libere & contra Dei voluntatem ad alia ſcelera ipſis libera ſeſe convertunt, ut Abſalom ad horrendum inceſtum, 2. Reg. c. 16. Attamen Deus ſuum opus affirmat, 2. Reg. c. 12. *Tu . . . feciſti abſcondite*, ait David, *ego autem faciam . . . . in conſpectu Solis*. Facturum ſe dicit, non poſitive & indirecte, ſed permiſſive, ſubſtrahendo ſcilicet gratiam, quæ horrorem tanti criminis injiceret, occaſionaliter inſpirando Davidi, ſatius eſſe relinquere mulieres ad cuſtodiendam domum, quam viros armatos, quia minus videbatur periculi, ne Abſalom in illas deſæviret, quam in iſtos. Indirecte etiam, permittendo nefandum illud Achitophelis conſilium, potius, quam alia, quæ in mentem ejus venire poterant. Hoc providentiæ & juſtitiæ divinæ myſterium præclare expoſuit Hugo a S. Victore lib. 1. de Sacram. p. 5. c. 29. ubi ſic ſcribit, „ de illo „ autem modo divinæ moderationis, quo malas voluntates, præſidens occulta & inviſibili operatione, ad „ ſuum arbitrium temperat & inclinat, hoc ſentiendum „ eſt ut credatur malis voluntatibus Deus non dare cor- „ ruptionem, ſed ordinem, in voluntate vitium eſt,

„ & ex

„ & ex ipſo voluntas mala eſt: & ordo eſt, in quan-
„ tum ad hoc vel ad hoc ex diſponente eſt. Poteſt
„ ergo mala voluntas in ſe corrumpi, quod ei aliunde
„ non datur; ſed non poteſt per ſe velle extra ſe præ-
„ cipitari, niſi qua ei via aperitur, cui præcipiti qua
„ vult, ad ruinam viam aperit, quodammodo ipſam in-
„ clinat, non impellendo, ſed permittendo, & non te-
„ nendo; nec auctor illi eſt ruendi, ſed incedendi ordi-
„ nator. “ Opus itaque Dei eſt injuſta Chaldæorum deprædatio, inceſtus Abſalonis, deceptio Achab, non quatenus horum impulſor, ſed quatenus ordinator.

Dices 2. Rom. 9. verſ. 11. & 13. de Jacob & Eſau, cum nondum nati fuiſſent, aut aliquod boni egiſſent, aut mali, ſcriptum eſt, *Jacob dilexi, Eſau autem odio habui, v. 18. cujus vult, miſeretur, & quem vult, indurat, v. 21. annon habet poteſtatem figulus luti, ex eadem maſſa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam?* Ergo Deus in Apoſtolo antecedenter prædeſtinat æque ad damnationem ac ad vitam æternam.

Nego conſeq. Agit enim Apoſtolus de hominibus peccato originali infecti, de maſſa corrupta, de vaſis iræ; ac proinde in ejus mente reprobatio eſt ex prævisione peccati, ſaltem originalis. Ita S. Aug. ep. 186. alias 106. *nulla*, inquit, *in Jacob & Eſau opera propria bona vel mala; ſed uterque illi uni obnoxius erat, in quo omnes peccaverunt.* Et lib. 2. ad Bonifacium cap. 7. ubi dicitur: *Ergo cujus vult, miſeretur, & quem vult, indurat, qui facit aliud vas in honorem, aliud in contumeliam; bonum quidem immerito & gratis datur, quia in eadem maſſa eſt cui datur: malum vero merito & debitum redditur, quia in maſſa perditionis malum malo non male redditur.*

Inſtabis: atqui Apoſtolus reprobationem refundit non in peccatum originale, ſed in ſolam Dei voluntatem. Cum enim reproborum nomine ſibi objiciat, v. 19. quid adhuc conqueritur Deus quod peccatores ad ipſum non convertantur, ſi quos vult, eligit, & quos vult, indurat ac reprobat? voluntati enim ejus quis reſiſtit? In promptu occurreret allata Sancti Auguſtini reſpon-

reſponſio, ſi eſſet ad Apoſtoli mentem; ſed illa neglecta, opponit abſolutam Dei voluntatem, & ſupremum ejus in creaturas dominium, quo de illis diſponere poteſt, prout libuerit, quemadmodum figulus diſponit de ſubjecto ſibi luto, ad quem voluerit uſum, *O homo*, inquit, *tu quis es, qui reſpondeas Deo*, id eſt, qui diſputes cum Deo? *Nunquid dicit figmentum ei, qui ſe finxit, quid me feciſti ſic?* Ergo reprobatio æque ac prædeſtinatio ex ſola Dei voluntate repetenda.

Diſt. antec. In ſolam Dei voluntatem refundit reprobationem comparate ſpectatam, Concedo: abſolute ſpectatam, Nego antec. Atque ut ſolutio percipiatur, ſuadeaturque, attendendus eſt ſcopus Apoſtoli in hac Epiſtola, nimirum probare intendit contra Judæos in lege confidentes, & contra Gentiles, præſertim Philoſophos, de ſua juſtitia præſumentes, gratiam nec dari nec decerni meritis, *omnes enim*, inquit cap. 3. *peccaverunt & egent gloria Dei*, *c.* 3. *in quo* (Adamo) *omnes peccaverunt*. Et c. 11. *Concluſit ... Deus omnia in credulitate, ut omnium miſereatur*. Ergo totus Apoſtoli diſcurſus circa prædeſtinationem & reprobationem ſupponit peccatum, ſaltem originale, ex quo invincibiliter eruit electionem quorundam, v. g. Jacob eſſe prorſus gratuitam, & ex mera miſericordia: rejectionem contra aliorum, puta Eſau, eſſe juſtiſſimam. Jam vero pergenti quærere, cur Deus hos potius, quam illos eligit aut indurat? reſpondet Apoſtolus, *o homo, tu quis es qui reſpondeas Deo ... an non habet poteſtatem figulus luti, ex eadem maſſa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam?* quibus verbis Apoſtolus aperte demonſtrat cauſſam diſcretionis inter vaſa iræ, & vaſa miſericordiæ ad invicem comparata non eſſe repetendam, niſi a voluntate Dei, juſta quidem erga vaſa iræ, quibus pro maſſæ meritis retribuit: gratuita vero erga vaſa miſericordiæ, quæ ſine præcedentibus meritis præparat in gloriam; quemadmodum, inquit S. Auguſt. cit. cap. 7. lib. 2. ad Bonif. *ſi duobus debitoribus æqualiter reis, alteri dimittitur, ab altero exigitur quod pariter ab utroque debetur*, prior ita habet unde gratias agat creditori, ut poſteriori con-

conqueri non poſſit, quod in æquali cauſſa ratio agendi in creditore ſit tam diverſa.

§. IV.

De cauſſa reprobationis negativæ.

Q. 1. QUænam eſt cauſſa reprobationis negativæ? R. Non æque convenit inter Catholicos circa cauſſam reprobationis negativæ, ac circa cauſſam reprobationis poſitivæ.

Nonnulli ex Schola S. Thomæ, ut Eſtius, ſolam Dei voluntatem agnoſcunt cauſſam reprobationis negativæ, tam Angelorum, qui ceciderunt, quam hominum, qui non liberantur, contenduntque Angelos apoſtatas ſine eorum prævifis demeritis excluſos fuiſſe a gloria, & conſequenter ab auxilio neceſſario ad perſeverandum in gratia, in qua conditi fuerant; quia cum gloria ſit beneficium creaturæ indebitum utpote ſupernaturale, Deus abſque cujuſquam injuria illud denegare poteſt; nec ipſi deſunt denegandi rationes, quas Apoſtolus exponit Rom. 9. ut ſcilicet juſtitiam ſuam manifeſtet in vaſa iræ, & divitias bonitatis ſuæ magis commendet in vaſa miſericordiæ. *Dicit enim Scriptura Pharaoni*, inquit v. 17. *quia in hoc ipſum excitavi te, ut oſtendam in te virtutem meam.* Et v. 22. *quod ſi Deus volens oſtendere iram, & notam facere potentiam ſuam, ſuſtinuit in multa patientia vaſa iræ apta in interitum, ne oſtenderet divitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ, quæ præparavit in gloriam.*

Confirmat etiam ſuam ſententiam auctoritate S. Thomæ, qui ad Annibaldum diſt. 41. lib. 1. qu. unic. art. 3. ſic ſcribit: „ Voluntas de contradictorio ſecundum „ quam vult (*Deus*) aliquem non ſalvari... non requi- „ rit aliquam rationem ex parte voliti, cum ſalus glo- „ riæ non ſit debita naturæ humanæ; non enim requiri- „ tur ratio, quare non dem alicui, cui dare non debeo.

Quamvis hæc ſententia longe diſtet ab impietate Calvini, qua definit Deum ante præviſa demerita quoſdam non ſolum excludere a regno ſuo, ſed etiam poſiti-

ſitive deſtinare ad pœnas æternas, quarum ut reos ſeſe conſtituant, efficaciter impelli a Deo ipſos ad male operandum: quam blaſphemiam iſti Thomiſtæ, non ſecus ac alii Catholici exhorrent; nihilominus

Refellitur 1. ſeverior illa ſententia a ceteris Thomiſtis, & ab aliis Theologis communiter 1. ex Script. cap. 1. *Nec lætatur* (Deus) *in perditione vivorum, creavit enim, ut eſſent omnia*. Et cap. 11. *nihil odiſti eorum, quæ feciſti*. 1. Tim. 2. *qui ... omnes homines vult ſalvos fieri*. Ergo neminem a ſalute excludit, niſi peccando ea ſe reddiderit indignum. 2. Petri c. 3. *Patienter agit Deus propter vos, nolens aliquos perire, ſed omnes ad pœnitentiam reverti*.

Refellitur 2. tum ex S. Auguſt. tum ex S. Thoma.

S. quidem Auguſt. epiſt. alias 106. nunc vero 86. num. 18. *Hæc maſſa*, inquit, *ſi eſſet ita media, ut quemadmodum nihil boni, ita nec mali aliquid mereretur, non fruſtra videretur iniquitas, ut ea fierent vaſa in contumeliam*.

S. quoque Thomas q. 3. de verit. art. 2. ad 9. „ in „ ipſa electione, *inquit*, ratio eſt divina bonitas: ra„ tio autem reprobationis peccatum originale, ut Au„ guſtinus dicit. *Et lect. 4. in cap. 9. ad Rom. ait*: „ Humana natura vilitatem habet ex ſua materia, „ quia, ut dicitur *Gen. 2.* fecit Deus hominem de „ limo: ſed majorem vilitatem habet ex corruptione „ peccati ... Et ideo homo merito luto compara„ tur. Similiter & Deus liberam habet poteſtatem „ ex eadem maſſa corrupta generis humani, ſicut ex „ quodam luto ... quoſdam homines facere præpara„ tos in gloriam; quoſdam in miſeria relictos.

Ad momenta, quibus Thomiſtæ illi ſuam ſententiam ſtabilire conantur, facilis eſt reſponſio.

Ad primum diſt. Gloria eſt beneficium indebitum creaturæ ad eam non ordinatæ, ut in ſtatu naturæ puræ, quem poſſibilem probamus Tract. de Grat. c. 3. §. 6. Concedo: creaturæ ad eam ordinatæ per gratiam, Nego; debet enim Deus ſaltem ſuæ ſapientiæ, ut creaturam a fine, ad quem illam ordinavit, non excludat ſine ejus demerito; ſub Deo quippe juſto, inquit Sanctus

ctus Auguſtinus, nemo niſi mereatur, miſer eſſe poteſt: atqui ſive Angelus, ſive homo miſer eſſet, ſi non aſſequeretur finem, ad quem Deus gratia ſua illum ordinavit.

Ad ſecundum, Apoſtolus non loquitur de maſſa pura, ſed peccato originali infecta, interpretibus S. Thoma loco mox citato, & S. Auguſt. lib. 2. adBoniſ. c. 7. ubi ſic ſcribit: „ quod ab iræ vaſis exigit „ juſtitia punientis, hoc vaſis miſericordiæ dimittit „ gratia liberantis; nec beneficium, quod quibuſdam „ gratis tribuitur, appareret, niſi Deus aliis ex ea„ dem maſſa pariter reis juſto ſupplicio condemna„ tis, qui utriſque deberetur, oſtenderet.

Ad tertium, vel S. Thomas jam ſenior retractavit quod junior ſcripſerat ad Annibaldum, ut nonnulli exiſtimant: vel (quod veriſimilius eſt) loquitur de reprobatione comparate ſpectata in hypotheſi peccati originalis, quo ſuppoſito, *Deus*, inquit lect. 4. mox laudata, *liberam habet poteſtatem ex eadem maſſa corrupta generis humani, ſicut ex quodam luto ...quoſdam homines facere præparatos in gloriam, quoſdam in miſeria relictos*. Derelictis autem quærentibus rationem, cur non eligantur ſicut alii, cum omnes ſint æqualiter rei? Reſpondet Angelicus Doctor, non requiri rationem, *quare non dem alicui, cui dare non debeo*. Idipſum repetit in poſtremo ſuo opere, nimirum in Summa 1. part. q. 23. art. 5. ubi poſtquam ſibi objecit iniquum videri, ut æqualibus inæqualia dentur; omnes autem homines eſſe æquales & ſecundum naturam, & ſecundum peccatum originale, ſic reſpondet ad tertium: „ Voluit ... Deus ... quantum ad ali„ quos, quos prædeſtinat, ſuam repræſentare bonita„ tem, per modum miſericordiæ parcendo: & quan„ tum ad aliquos, quos reprobat, per modum juſti„ tiæ puniendo. Et hæc eſt ratio quare Deus quoſ„ dam eligit, & quoſdam reprobat. „ Ergo in mente Angelici Doctoris cauſſa reprobationis abſolute ſpectatæ eſt peccatum originale.

De ea vero comparate ſumpta ſubdit, „ ſed quare „ hos eligit ad gloriam, & illos reprobavit, non ha„ bet

„ bet rationem, niſi divinam voluntatem ... neque „ tamen propter hoc eſt iniquitas apud Deum ſi inæ- „ qualia non inæqualibus præparat ... in his enim, „ quæ ex gratia dantur, poteſt aliquis pro libito ſuo „ dare cui vult plus vel minus ... abſque præjudicio „ juſtitiæ. „ Ergo ad propoſitam quæſtionem

R. Peccatum eſt cauſſa reprobationis negativæ; probatur iiſdem momentis, quibus confutavimus oppoſitam ſententiam. Quæ autem contra objici poſſunt, ſoluta ſunt §. præcedenti.

Q. 2. *Quodnam peccatum eſt cauſſa reprobationis negativæ?*

Certum eſt peccatum actuale eſſe cauſſam reprobationis Angelorum reproborum; cauſſa enim reprobationis eorum eſt peccatum, ut conſtat ex dictis: atqui peccatum illud non eſt originale, a quo omnes Angeli fuerunt immunes, utpote conditi in gratia: Ergo eſt peccatum actuale.

Sed controvertitur in Scholis quodnam peccatum ſit cauſſa reprobationis negativæ hominum, an actuale, an originale dumtaxat?

Molina & ejus Sectatores ſtatuunt peccatum finale in quo quis decedit, ſive illud ſit originale, ut in parvulis, ſive actuale ut in adultis, & quidem conſequenter ad ſuum ſyſtema, & decretorum ordinem ab ipſis conſtitutum, in quo Deus 1. antecedenter vult æqualiter omnes homines ſalvos fieri, deinde omnibus decernit auxilia pro nutu voluntatis efficacia vel ſufficientia, ac præviſa per ſcientiam mediam futura determinatione voluntatis, & ejus perſeverantia uſque in finem ſive in bono ſive in malo, demum alios prædeſtinat ad gloriam, alios reprobat. Sed cum ſupra oſtenderimus, ubi de ſcientia media, de decretis divinis, & prædeſtinatione ad gloriam, ejuſmodi ſyſtema repugnare traditioni, & Sanctorum Patrum, ac præſertim S. Auguſtini doctrinæ, neceſſe eſt ut a ſententia, quæ uti neceſſaria concluſio ex illo ſyſtemate eruitur, recedamus. Quare cum ceteris Theologis ad propoſitam quæſtionem

R. Cauſſa reprobationis negativæ hominum eſt peccatum originale dumtaxat.

Probatur. Reprobatio negativa eſt in hoc ſtatu decretum denegandi quibuſdam beneficia, quibus certiſſime liberantur, quicunque liberantur: atqui peccatum originale eſt cauſſa hujuſmodi decreti: Ergo peccatum originale in hoc ſtatu eſt cauſſa reprobationis negativæ.

Major conſtat ex dictis ſuperius ad calcem §. 2. hujus capitis.

Minor probatur 1. ex mox allatis textibus Apoſtoli, S. Auguſtini, & S. Thomæ, in quibus Deus dicitur facere vaſa ex eadem maſſa, alia in honorem, alia in contumeliam: illa, quia bonus eſt & miſericors: iſta, quia juſtus eſt, *bonum quidem*, ait S. Auguſt. lib. 2. ad Bonif. cap. 7. *immerito & gratis datur, quia in eadem maſſa eſt cui datur; malum vero merito & debitum redditur, quia in maſſa perditionis malum malo non male redditur:* Eſau, quem in exemplum adducit Apoſtolus, antequam aliquid mali egiſſet, reprobatus eſt, quia *illi uni obnoxius erat in quo omnes peccaverunt*, inquit S. Auguſt. epiſt. 186. alias 106. 2. quia inordinatio, quæ peccatum originale conſequitur, nempe ignorantia & concupiſcentia, eſt cauſſa cur gratia ſufficiens, per quam boni Angeli ſteterunt, & homo in ſtatu innocentiæ perſeveraſſet, nunc ſemper careat effectu ad quem datur, ac proinde ii a gloria excludantur, quibus Deus non præparavit illa beneficia, quibus certiſſime liberantur, quicumque liberantur.

Dices 1. peccatum originale in multis reprobis per baptiſma fuit remiſſum: Ergo peccatum originale in iis ſaltem non eſt cauſſa reprobationis negativæ.

Diſt. antec. Fuit remiſſum quoad culpam, Concedo: quoad pœnalitates, Nego antec. in baptizatis enim remanent in corpore morbi, dolores, & mortalitas; in animo vero ignorantia & concupiſcentia, quæ moralem quandam peccandi neceſſitatem inducunt, niſi Deus efficaciter adjuvet.

Dices 2. Deus vult omnes & ſingulos homines etiam peccato originali infectos ſalvos fieri, *non enim veni vocare juſtos, ſed peccatores*, inquit Chriſtus Matthæi 9. v. 13. & Luc. 19. v. 10. *venit enim filius hominis quærere, & ſalvum facere quod perierat*. Deni-

que

que mortuus eſt pro omnium hominum ſalute: atqui generalis illa Dei voluntas non poteſt ſtare cum decreto excludendi aliquos a gloria præciſe propter peccatum originale: Ergo.

Diſt. min. Si illud decretum excludat voluntatem antecedentem præparandi auxilia ſufficientia, quibus reprobi ſaluti ſuæ conſulere poſſint, Concedo: ſi non excludat, Nego min. Porro Deus electos ita inſuperabiliter ad gloriam adducit, ut reprobis non adimat media, ſine quibus vitam æternam, ad quam eos vocat, conſequi non poſſint. Vide quæ in hanc rem dicta ſunt Tract. de Gratia.

Q. 3. *Quænam eſt cauſſa reprobationis poſitivæ?*

R. Eſt peccatum finale ſeu cum morte conjunctum; ſive illud ſit originale, ut in parvulis, ſive actuale, ut in adultis baptizatis. Reſponſio probata manet ex dictis §. 3. contra Zuinglium & Calvinum.

Confirmatur. Illud eſt cauſſa reprobationis poſitivæ, propter quod reprobi damnantur: atqui propter peccatum ante mortem non deletum reprobi damnantur, parvuli quidem propter originale, adulti infideles propter originale ſimul & actuale, & adulti baptizati propter actuale, juxta illud Matth. 25. *Diſcedite a me maledicti in ignem æternum ..... eſurivi enim, & non dediſtis mihi manducare.*

§. V.

De effectibus reprobationis.

Q. 1. *Quot requiruntur, ut aliquid cenſeatur reprobationis effectus?*

R. Duo 1. ut ſit a Deo tanquam a cauſſa efficiente, 2. ut ad finem reprobationis conducat, nempe ad damnationem æternam.

Ergo peccatum non eſt reprobationis effectus; quia non eſt a Deo, ſed a mala voluntate.

Dices: quædam peccata ſunt pœna præcedentis peccati: atqui omnis pœna eſt a Deo inflicta: Ergo quædam peccata ſunt reprobationis effectus.

Diſt. maj. Quædam peccata ſunt pœna præcedentis peccati ratione ſubſtractionis gratiæ, quæ concupiſcentiam & malitiam peccatoris refrænaret, Concedo: ratione deformitatis & malitiæ, quæ in peccato ineſt, Nego maj. quia, ut ratiocinatur S. Thom. in cap. 1. epiſt. ad Rom. pœna debet eſſe contra voluntatem, & inclinationem patientis: *ubi enim amor*, inquit S. Bernardus, *non eſt labor, ſed ſapor*: atqui peccatum formaliter ſumptum eſt ſecundum voluntatem peccatoris, illudque libere eligit, ut quid juſtitia delectabilius: ergo ut ſic non eſt ipſi pœna; ſed ſubſtractionem gratiæ invitus patitur: nollet enim ſe a Deo deſeri, ac proinde pœna eſt illi, & quidem graviſſima; ſed juſte a Deo inflicta, juxta illud Roman. 1. *propter quod tradidit illos Deus in deſideria cordis eorum, in immunditiam .... mercedem, quam oportuit, erroris ſui in ſemetipſis recipientes.*

Q. 2. *Quinam igitur ſunt effectus reprobationis?*

R. Permiſſio peccati, deſertio ob præcedentia peccata, & æterna damnatio; iſta enim ſunt a Deo reprobante, & conducunt ad finem reprobationis.

Q. 3. *Omnis permiſſio peccati eſtne effectus reprobationis?*

R. Minime; namque 1. permiſſio peccati originalis non eſt effectus reprobationis: tum quia peccatum originale æque ac prædeſtinatos, ac ad reprobos ſe extendit: tum quia ex dictis eſt cauſſa reprobationis, & ad eam præſupponitur, 2. neque permiſſio peccati in Angelis, qui ceciderunt, cum ſit etiam cauſſa eorum reprobationis, 3. nec permiſſio peccati, quod ante mortem deletum eſt, ut peccatum Davidis.

Q. 4. *Quæ itaque peccati permiſſio eſt effectus reprobationis?*

R. Permiſſio peccati, quod cum morte conjunctum eſt, ſive illud ſit originale, ſive actuale.

Dices: peccatum ad mortem eſt cauſſa reprobationis: Ergo permiſſio, quæ ei præſupponitur, non poteſt eſſe reprobationis effectus.

Diſt. antec. Eſt cauſſa reprobationis poſitivæ, Concedo; quia Deus non punit pœna æterna, niſi qui in

pec.

peccato ſuo moriuntur: eſt cauſſa reprobationis negativæ, Nego antec. nam §. præcedenti demonſtravimus cauſſam reprobationis negativæ hominum eſſe peccatum originale, propter quod Deus denegat quibuſdam perſeverantiæ donum, finitque eos mori in ſuis peccatis, ac proinde permiſſio peccati ad mortem eſt effectus reprobationis negativæ hominum.

Q. 5. *Quomodo reprobi, Deo peccatum permittente; & in pœnam præcedentis peccati deſerente, a ſtatu juſtitiæ excidunt, & in infernum ſua culpa dilabuntur?*

R. Quinque vulgo numerantur veluti gradus, per quos reprobi in extremum ruunt exitium, qui ut caveantur, paullo accuratius ſunt exponendi.

Primo itaque reprobus per baptiſmum regeneratus, vel per pœnitentiam reparatus, ſegniter ſe gerit, orationem negligit, de ſe præſumit; leviora peccata parvi facit, quamvis, niſi medicamento quotidianæ pœnitentiæ receſentur, inquit S. Aug. Serm. 351. a caſtiſſimis Sponſi amplexibus ſeparant, & ſua multitudine nocent, non quidem formaliter, ſed poſitive, non ſecus ac corporales morbi, qui, niſi curentur, ad mortem deducunt. Quare regius Pſaltes omnes juſtos graviſſimis hiſce verbis monet, Pſal. 2. *Servite Domino in timore ... apprehendite diſciplinam, ne quando iraſcatur Dominus, & pereatis de via juſta.* Deus quippe, ſicut juſtos humiles & ſollicite ambulantes cuſtodit ut pupillam oculi ſui; ita negligentes & tepidos abjicit, atque in graviora peccata cadere permittit. Et hic eſt primus ad perditionem gradus.

Dices: gratia nunquam deeſt juſtis: Ergo.

Diſt. antec. Juſtis volentibus, petentibus, & conantibus, Concedo: juſtis negligentibus, & tepidis, ſubdiſtinguo; gratia ſufficiens ſaltem remota, qua petere poſſunt, Concedo: gratia efficax, ſine qua in graviora peccata infallibiliter, quamvis voluntarie & libere lapſuri ſunt, Nego antec. alioquin gratia ſanctificans ſemel adepta nunquam amitteretur, quod eſt falſiſſimum.

Secundus gradus eſt mentis excæcatio. Horrendum malum, quo fit, ut homo (niſi Deus illuxerit) pecca-

re non ſe advertat, ſicque non convertatur, infallibiliterque moriatur impœnitens, juxta illud Iſ. 6. *Excæca cor populi hujus . . . ne forte . . . convertatur, & ſanem eum.* Quis enim viam deſeret, quandiu recta ipſi videbitur? Quæ remedia quæret, vel admittet, qui ſanum ſe exiſtimat? An opus retractabit, puta falſam pœnitentiam, qua pro more identidem defungitur, qui in eo nullum defectum deprehendit? Vix aliter pereunt, quotquot pereunt, quam hac pœnali cæcitate; nullus quippe tam dura cervice eſt, ut apertis oculis det ſe præcipitem in ſtagnum ignis ardentis. Si eos interrogare liceret, qui jam in illis tormentis cruciantur, quomodo ad tantam miſeriam devenerint: ſinguli (paucis deſperabundis exceptis) reſponderent ſperaſſe ſe ſalvandos, vel ex teſtimonio propriæ conſcientiæ, vel pœnitentiæ beneficio, cujus inanitatem non adverterant. Hac cæcitate pereunt hæretici, qui mendacium pro veritate uſque ad mortem defendunt, & plerique Catholici, qui non ad Dei legem, ſed ad multitudinis morem vitam exigunt, ut præſertim ii, qui de propriis viribus præſumentes, divinum auxilium contra errores ſæculi, & concupiſcentiæ fallacias, quantum neceſſe eſt, non implorant: *humana ſuperbia*, inquit S. Auguſt. *tanquam præſumens de viribus liberi arbitrii, excuſatam ſe putat; quando ignorantiæ eſt, non voluntatis, quod peccat: potius diſputat, quam oret, & dicat*, da mihi intellectum, ut diſcam mandata tua.

Dices: cæcitas mentis non eſt a Deo, ſed tribuitur vel malitiæ peccatoris, ut Sap. 2. *excæcavit . . . illos malitia eorum*, vel dæmonis fallaciis, ut 2. Cor. 4. *Deus hujus ſæculi excæcavit mentes infidelium, ut non fulgeat illis illuminatio Evangelii gloriæ Chriſti*: Ergo mentis excæcatio non eſt effectus reprobationis, cum Deus non ſit illius cauſſa.

Diſt. antec. Non eſt a Deo tanquam a cauſſa poſitiva, Concedo: tanquam a cauſſa negativa, Nego antec. Igitur duplex eſt excæcationis cauſſa, alia poſitiva, alia negativa. Poſitiva eſt ea, quæ ponit impedimentum videndi, ut ſi quis faciem alterius velaret, & oculos ejus occluderet: negativa, quæ impedimen-

mentum non removet, cum poſſit. Porro mala voluntas, & dæmon fallacium conciliorum artifex ſunt cauſſa poſitiva excæcationis, quatenus falſa ſpecie honeſti oculos mentis perſtringunt, ut quæ vere bona ſunt, non videat; contra vero bona putet quæ vere mala ſunt. *Faſcinatio nugacitatis*, (inquit Sapiens Sap. 4.) *obſcurat bona*, & *inconſtantia concupiſcentiæ tranſvertit ſenſum ſine malitia*. Hoc eſt, nugæ ſæculi, ſuadente Diabolo, mentem quodam veluti faſcino ligant, ut peccati fœditatem & pœnas, virtutis pulchritudinem & præmia vel non videat, vel non æſtimet: & agitatio ſeu impetus concupiſcentiæ animum evertit, niſi Deus lumine gratiæ ſuæ deſuper coruſcet, terreatque. Sed quia peccator, nedum ex priore lapſu, quem Deus in pœnam priſtinæ negligentiæ permiſerat, humilior & cautior reſurgat, quin ſuperna judicia contemnens novas addat prævaricationes, Deus ab ipſo recedit, *quoniam in malevolam animam non introibit ſapientia*. Sap. 1. Deo autem recedente ſequuntur mentis tenebræ, quemadmodum occumbente Sole, neceſſario ſupervenit nox.

Ergo excæcationis duæ ſunt cauſſæ poſitivæ, & tertia negativa.

Prima, eſt mala voluntas, ex qua cæcitas ita pœna eſt, ut peccatum ſit, utpote voluntaria. Secunda, Angelus Satanæ malis ſuis artibus & falſa probabilitatis ſpecie peccatorum decipiens. Tertia, Deus gratiam illuminativam ſubtrahens. Tria hæc impœnitentibus non tam imprecatur, quam prædicit Pſal. 54. his verbis, interprete S. Auguſt. *fiat via illorum tenebræ*, & *lubricum*, & *Angelus Domini perſequens eos*. Viam lubricam, & verſus extremum exitium declivem facit voluntas prona in malum; ventum in præcipitium impellentem, tentatio Dæmonis; & tenebras periculi ſuſpicionem amoventes gratiæ divinæ ſubtractio. Horrenda via, *inquit S. Auguſt.* „ tenebras ſolum quis non horreat? „ Lubricum ſolum quis non caveat? In tenebris & lu„ brico, qua is, ubi pedem figis? Sunt iſta mala ma„ gnæ pœnæ hominum ... nam unuſquiſque in tene„ bris & lubrico, cum non viderit, etſi pedem move„ rit, labitur, & lux illi ante pedes non eſt, vel hoc

„ forte facit, ut expectet diem, ſed ibi eſt Angelus
„ Domini perſequens eos, ut non poſſint ſtare.

Tertius ad perditionem gradus, eſt cordis obduratio cæcitate mentis longe major, & periculoſior; obduratus quippe non ex ignorantia & mentis cæcitate, ſed ex contemptu peccet.

Eſt autem obduratio pertinacia voluntatis malo firmiter inhærentis, qua fit ut obduratus lucentem veritatem rejiciat, monitiones ſpernat, & adhortantibus hoc unum reſpondere ſoleat, *non poſſum*.

Duplex eſt quoque obdurationis cauſſa: altera negativa, nimirum gratiæ emollientis ſubtractio in pœnam præcedentium peccatorum, ratione cujus legitur Exodi 9. *induravitque Dominus cor Pharaonis*, & Roman. 9. *quem vult, indurat*, non quidem impertiendo malitiam, ſed ſubtrahendo gratiam. *Obduratio Dei*, inquit S. Auguſt. lib. 1. ad Simplic. q. 2. *eſt nolle miſereri, ut non ab illo irrogetur aliquod, quo homo ſit deterior, ſed tantum, quo ſit melior, non irrogetur*. Altera poſitiva, nempe cupiditas uſu & aſſiduitate peccandi roborata, qua peccatores dicuntur obdurare corda ſua, ut Jerem. 7. & 17. *Induraverunt cervicem ſuam*. Pſal. 94. *Hodie ſi vocem ejus* (Domini) *audieritis, nolite obdurare corda veſtra*.

Dices: Deus non poteſt dici furari, aut mentiri, ex eo quod ſubtrahat gratiam efficacem: Ergo, neque obdurare, ex eo quod nolit miſereri.

Confirmatur ex S. Auguſt. qui lib. 5. contra Julianum cap. 3. obdurationem tribuit potentiæ divinæ, ac proinde Deus non ſolum permiſſive, ſed etiam poſitive efficacia ſua obdurat.

Nego conſeq. & paritatem. Ratio diſparitatis eſt, quod verba illa, *furari & mentiri*, nihil aliud ſignificent, quam malitiam voluntatis humanæ ſeſe determinantis ad furtum & mendacium: quæ cum ſint per ſe mala, Deo tribui nequeunt. Contra vero indurare non ſolum denotat pertinaciam voluntatis in malo, ad quam Deus permiſſive ſe habet; ſed etiam ea omnia, quæ indirecte & occaſionaliter ſunt cauſæ hujuſce pertinaciæ, ut bona temporalia, quæ Deus poſitive ſubmi-

miniſtrat, quæque fiunt in muſcipulam peccatoris, ut loquitur Scriptura; poteſtas quam Deus concedit Dæmoni, & malis hominibus ſeducendi eos, quos ob præcedentia peccata vult punire. Et ita quod opponitur ex S. Auguſtino, facile conciliatur cum iis, quæ ex eodem S. Doctore in confirmationem noſtræ ſententiæ laudavimus, nimirum ſi præciſe ſpectetur ipſa voluntatis pertinacia in malo, qua peccator fit deterior, Deus non eſt obdurationis cauſſa poſitiva, ſed negativa tantum; quia non irrogat quo peccator fit deterior, ſed tantum quo fit melior, non irrogat. Sed ſi ſpectentur ea, quæ indirecte & occaſionaliter illam pertinaciam inducunt, Deus in obduratione peccatoris iram ſimul & potentiam ſuam demonſtrat, qui multa non ſolum permittit, ſed & facit, quæ ſunt obdurationis occaſio, & incitamenta. Vide quæ in hanc rem diximus §. 3. in reſponſis ad objectiones.

Ergo obduratio ſeu pertinacia voluntatis in malo, non ſolum eſt pœna peccati, ſed etiam peccatum, utpote voluntaria, & cauſſa peccati, redditque obduratum deteriorem & damnabiliorem. Unde S. Stephanus Act. 7. illam tanquam ingens crimen exprobat Judæis, *dura cervice*, inquit, *& incircumciſis cordibus, & auribus, vos ſemper Spiritus ſancto reſiſtitis*. Et Apoſtolus Rom. 2. *ſecundum ... duritiam tuam & impænitens cor theſaurizas tibi iram*.

Ergo in anima peccatoris ad hunc tertium gradum prolapſi id contingit, quod in hocce inferiori orbe, cum Sol a nobis ſit remotior; ſicut enim tempore hyemali aer recipit nativum frigus, præſertim flante vento boreali, terra gelu conſtringitur, eoque evadit durior, quo diſcuſſis nubibus lux fit ſerenior, & ſtellæ fulgentiores: ſic Deo ab anima recedente propter ejus malitiam, concupiſcentia ex peccato naturæ noſtræ adgenita, remiſſis gratiæ habenis, quibus reprimebatur, legi mentis vehementius repugnat, maxime inſtigante Diabolo, frigus cupiditatis cor invadit, & rebus terrenis ita aſtringit, ut vix ab illis avelli queat. Jam Evangelium fit ei horror & miniſtratio mortis, ut loquitur Apoſtolus, & quo frequentius ex eo admonetur, eo pertina-

cius

eius reſiſtit, & ex contemptu ſuo magis induratur. *Malum eo inſanabile, quo inſenſibile, fit*, inquit S. Bernardus lib. 1. de conſid. cap. 2. In promptu eſt exemplum Pharaonis, quem nec frequentes Moyſis exhortationes etiam miraculis confirmatæ, nec minæ non ſemel intentatæ, nec flagella ſæpius repetita flectere potuerunt, ſed contra duriorem & damnabiliorem effecere. Idipſum Prælati ſive ſæculares ſive regulares experiuntur in ſubditis, quibus (ſi ſemel cervicem ſuam induraverint contra veritatem continuo inſonantem) monitiones & correctiones non modo non fiunt ſalubre medicamentum, ut contra in pœnale tormentum & occaſionem contemptus, murmurationis, & detractionis convertantur. Unde Sapiens Eccl. 7. univerſim pronunciat, *conſidera opera Dei, quod nemo poſſit corrigere quem ille deſpexerit*; & S. Bernardus cit. c. 2. lib. 1. de conſid. *nemo duri cordis*, inquit, *ſalutem unquam adeptus eſt*. Subdit tamen, quia de nullo, quandiu vivit, eſt deſperandum, *niſi quem forte miſerans Deus abſtulit ab eo juxta Prophetam cor lapideum, & dedit cor carneum*, ſcilicet per gratiam efficacem, quæ ex S. Aug. *ideo datur, ut cordis duritia primitus auferatur*; lib. de prædeſtinatione Sanctorum cap. 8. ſed niſi benigne conceſſerit miſericors Deus, obduratus facile ad quartum gradum delabitur perditioni viciniorem.

Quartus itaque gradus eſt reprobus ſenſus, de quo Apoſtolus Rom. 1. *Tradidit illos Deus in reprobum ſenſum*, non quidem directe & poſitive pervertendo eorum mentem, & errorem infundendo; ſed indirecte & negative, quatenus non removet peccati illecebras & irritamenta, ſinitque pravam voluntatem pro innata ſua vi, quæ aliis facultatibus dominatur, lumen rationis ita perturbare & confundere, ut pro veritate mendacium obtrudat, vitium coloribus virtutis pingat, & virtutem veluti propudioſum vitium repræſentet, ſicque peccator excuſſo omni timore & pudore, quo natura malum perfudit, in rebus peſſimis jam ſuaviter quieſcit, exultat, gloriaturque, ac de ſola virtute erubeſcit. Sed, *væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras*, ait Dominus Iſaiæ 5.

quia

quia ejuſmodi perverſitas infallibiliter deducit ad impœnitentiam finalem, & eſt ultimus ad perditionem gradus, in quo nulla ſalutis ſpes, ſed mera deſperatio. Hæc qui timet, inquit S. Bernardus, cavet; & qui contemnit, incidit.

Ejuſmodi timoris ſtimulis tepidos excitare neceſſe eſt; ſed caveat Paſtor, ne, cum male ſecuros & ſomnolentos terrere nititur, meticuloſos in deſperationis baratrum deturbet; nam ex S. Aug. tract. 13. in Jo: *ex utroque homines periclitantur & ſperando & deſperando*. Quis autem modus hic tenendus ſit, expoſuimus tr. de Grat. cap. 7. §. ult. Quomodo vero ſe geret erga eos qui quidem timore percelluntur, ſed dicunt ſe mores mutare non poſſe propter cordis duritiam, conſulat, quæ diximus eodem tract. §. ult.

COROLLARIUM.

Ex his, quæ a nobis de prædeſtinatione & reprobatione dicta ſunt, quid ſperare, & quid timere nos oporteat, intelligimus: at ſi quis confidat ſe ea animo & cognitione percipere, & tamen ſpei ac timoris motibus percelli ſe minime ſentiat, *nondum cognovit quemadmodum oporteat eum ſcire*, 1. Cor. 8. ideo quippe Deus hæc duo nobis myſteria declaravit, ut hinc per timorem fugiamus ſummum illud malum, quod reprobatio denuntiat; & inde omni feſtinatione properemus ad illud ſummum bonum, cujus prædeſtinatio ſtabilem firmat expectationem, prorſus ut ſi ſpes & metus, quæ duo ſunt quaſi naturales effectus ex hac cognitione reprobationis ac prædeſtinationis ſequaces, nec impellunt, nec movent, hærere nos quodammodo neceſſe ſit inſtar cujuſdam navis omni vento deſtitutæ, nec unquam licebit ad portum ſalutis appellere. *Si non in timore Domini tenueris te inſtanter, cito ſubvertetur domus tua*, Eccli. 27.

Equidem *perfecta caritas foras mittit timorem*. Verum illa caritas, quæ nondum ſui incrementi cumulum conſecuta eſt, (quæ eſt virtutis conditio in hac mortali vita) quomodo *perfecta* diceretur? Nonne Apoſto-

lus ſic pronunciat ? *non quod ... jam perfectus ſim*, Phil. 3. ideo & S. Aug. legit: *conſummata caritas foras mittit timorem*. Quandonam hæc autem erit conſummata caritas? niſi in cælis, ubi Beati de ſua felicitate ſecuri, abſque timore ullo reprobationis, myſterium ſuæ prædeſtinationis æternum adorant; cum contra reprobi in inferis ſuæ reprobationis pondere opprimantur, utpote quos nulla ſpes erigat, immo & obruat horrenda deſperatio. At quandiu vivimus hanc mortalem vitam, quantumcunque virtutis gradum attigerimus, hinc ſemper in periculo verſamur, ne in illud ingens reprobationis malum incurramus: (quod quidem periculum erit imminentius, niſi per timorem longius fugiamus) inde vero licet, immo & neceſſe eſt expectare, atque ambire ſummum illud bonum, per myſterium prædeſtination's præparatum; eritque hæc noſtra expectatio tanto ardentior, quanto firmior erit ad virtutem progreſſio, tantaque aliquando futura eſt, ut cum Apoſtolo vere dicamus Rom. 8. *Spe .. ſalvi facti ſumus*.

Porro non locorum ſpatiis, ſed ſimilitudine vel diſſimilitudine morum accedimus aut recedimus ſive a Deo, ſive ab illo æterno malo, quod nobis mortalibus intentatur. Quiſquis enititur explanare legem divinam uſque ad jota unum, & culpas omnes vel leviores effugere, ille ad Deum, portumque ſalutis accedit propius, longiuſque recedit ab illo æterno infortunio; atque ita timor in illud incurrendi (qui permanet) non ipſum angit aut perturbat; *pœnam non habet*, *tormentum non habet*, quia periculum longius a ſe poſitum videt, ſed ſolummodo tenet ipſum pie ſolicitum, ſancteque pervigilem, qualis erat Apoſtolus cum diceret: *Caſtigo corpus meum, & in ſervitutem redigo, ne forte cum aliis prædicaverim, ipſe reprobus efficiar*. At vero qui incurioſe ac tepide officio defungitur, volenſque negligat vitare culpas leviores, a Deo, & ab æterna ſua ſalute recedit; accedit vero ad præcipitium; cumque diſcrimen, ne & ipſe numero reproborum adſcribatur, ipſi immineat propius, tum timore angitur, ſpes ejus debilitatur ſenſim, labeſcit ſæpe animus, ipſaque reprobatio animo interdum obverſatur tanquam chaos quoddam, quod ipſi ad Deum iter intercludat.

Ergo Deus, tanquam mater optima, quæ ut filium infantulum ſuo lateri inhærentem contineat, neve is a ſe dilabatur aut curſitet procul & ad certam ſui diſtantiam terriculamenta ponit, quibus ille perculſus ad matrem convolat; ſi forte ab ea paullum receſſerit, atque in ejus ſinu fidentius conquieſcit: haud ſecus, inquam, Deus terribili reprobationis myſterio utitur tanquam ſepto quodam, non quidem nos inter ſeque ipſum interpoſito; ſed quaſi a tergo nobis circumjecto, ut nunquam ab ipſo vel tantillum dilabamur. Iter noſtrum, quod ducit ad vitam, cinxit undequaque horrendo ſtagno ignis æterni, non ut nos in illud præcipites agat, ſed ut terreamur & fugiamus; ut & per injectum terrorem nos ad ſe retrahat citius, & per fugam tam imminentis periculi nos ſibi arctius adjungat, atque devinciat; etenim juxta S. Chryſoſtomum Deus primo ſuo conſilio nonniſi in ſalutem noſtram inferorum flammas accendit.

At ſi myſterium reprobationis nos ad metum fugamque compellit, myſterium contra prædeſtinationis mirum in modum accendit in nobis illud deſiderium, quo cupimus æternum eſſe beati, allicitque nos vehementius injecta ſpe minime dubia ad hunc feliciſſimum ſtatum perveniendi; cum ex eo doceamur non ſolum eſſe per Dei voluntatem deſtinatam nobis hanc in cælis felicitatem, ſed etiam ad eam conſequendam nobis eſſe per Dei bonitatem præparata beneficia, mediaque longe efficaciora & certiora iis, quæ ſive Angelis, ſive primis parentibus in ſtatu innocentiæ contulerat.

Enimvero ſi Deus æternam ſortem noſtris in manibus poſuiſſet, ac voluiſſet omnem gratiæ ſuæ eventum a noſtræ libertatis pendere arbitrio, ſicut a libera primorum parentum voluntate pendebat, horum caſus noſtros dejiceret animos, traheretque prope in deſperationem: cum enim illi ceciderint etiamnum fortes animis, viribus integris, incredibili intelligentia præditi, necdum turbulentis cupiditatum aut tentationum motionibus jactati, qualis eſſet noſtrum omnium ſpes vel fiducia, ignara mente, voluntate fragili, quaſſatis viribus,

ribus, quorum denique vita omnis *tentatio eſt ſuper terram*, niſi Deus nobiſcum ageret inſtar pii parentis, qui filii ſui junioris omni conſilio, ac rerum uſu plane deſtituti, imbecillitati conſulens, non ejus permittit arbitrio ac poteſtati ampliſſimam hæreditatem, quam ei amantiſſime ſervat, ne ipſam filius aut incaute diſſipet, aut diſperdat illiberaliter; & ut illum ſibi magis adſtrictum teneat, informetque ſua paterna inſtitutione & diſciplina? Quid ergo eſſe poteſt ad excitandam & inflammandam ſpem noſtram efficacius, quam dum certi ſumus per myſterium prædeſtinationis, noſtram ſortem poſitam eſſe in Dei optimi Parentis omnipotentiſſimis manibus, & non in viribus humanæ libertatis, quæ tota infirmitas eſt ac defectio: *An vero timendum eſt*, inquit S. Auguſt. lib. de dono perſev. cap. 22. *ne tunc de ſe homo deſperet, quando ſpes ejus ponenda demonſtratur in Deo, non autem deſperaret, ſi eam in ſeipſo ſuperbiſſimus & infideliſſimus poneret*? Diſputationibus noſtris circa hocce myſterium brevi finem faciet noſtra ad Deum precatio, ſi eas aggredimur ſolum ad ædificationem, ut obſervat S. Auguſt. ibid. cap. 24. *Non ſimus itaque*, inquit, *in diſputationibus prompti, & in orationibus pigri. Oremus, dilectiſſimi, oremus.* Si Deus dare nollet, non ita incitaret ad petendum. Tanto ardentius ac perſeverantius poſtulemus, quanto gravior, urgentior & continentior egeſtas noſtra eſt; totos committamus nos curæ, ac diſciplinæ tam providi, tamque boni Parentis, & ut ait S. Auguſtinus cap. 22. *de ipſo curſu noſtro bono rectoque condiſcamus nos ad prædeſtinationem divinæ gratiæ pertinere.* Amen.

TRA-

TRACTATUS DE DEO TRINO.

CAPUT PRIMUM.

Præmittuntur quædam ad hujuſce myſterii notitiam neceſſaria.

DIximus Attributa divina, alia eſſe abſoluta; alia relativa. De prioribus egimus toto Tract. præcedenti: poſteriorum vero nunc incumbit inveſtigare exiſtentiam, naturam, & affectiones; ex iis enim conſiſtit adorandum Trinitatis myſterium.

Attributum autem relativum eſt illud, quod in ſuo conceptu involvit habitudinem ad alterum; relatio quippe apud Philoſophos eſt reſpectus, ſeu ordo unius ad alterum; ſic Pater, Creator, Dominus ſunt attributa relativa, quia Pater dicitur per ordinem ad Filium, Creator ad creaturas, & Dominus ad ſubditos.

Hinc duplicis generis relationes in Deo diſtingui ſolent a Theologis: aliæ ſunt ad extra, ut relatio Creatoris, Domini, Judicis, &c. quia reſpiciunt terminum extra Deum poſitum, nempe creaturas: aliæ dicuntur relationes ad intra, quia terminus, ad quem ordinem habent, eſt in Deo, ut relatio Patris ad Filium ſibi conſubſtantialem.

Rurſus relationes ad intra aliæ ſunt rationis & per mentem duntaxat, ut relationes eſſentiæ divinæ ad ejus attributa, quæ licet ſint realiter quidem cum eſſentia divina, ut diximus Tractu præcedenti, mens tamen illa concipit tanquam emanationes a divina eſſentia, ſicque eſſentiam divinam ſibi repræſentat veluti principium relativum ad proprietates ab illa fluentes: aliæ

ſunt

ſunt reales, exiſtuntque independenter a mente, ut relatio patris ad filium, & viciſſim filii ad patrem.

Non agitur in hoc Tractatu de relationibus, quæ ſunt ad extra, neque de relationibus rationis ad intra, quas mens humana concipit, quamvis revera in Deo non ſint niſi fundamentaliter, ſed de relationibus realibus, quæ nullatenus dependent a mente: quæritur, an, & quomodo in Deo exiſtant, ac conſtituant ſanctiſſimæ Trinitatis myſterium.

Si ratio lumine fidei deſtituta conſulatur, ut in Paganis, Judæis, Mahumetanis, negabit admittendas eſſe hujuſmodi relationes, quia ad realem & veram relationem quatuor requiruntur. Primum & ceteris neceſſario præſuppoſitum, eſt realis diſtinctio inter ea, quæ ad ſe invicem referuntur, quæque correlativa dici ſolent: nemo quippe poteſt eſſe ipſius ſui pater, aut filius, ſed alterius; nec æqualis ſibi, ſed alteri. Secundum, eſt ſubjectum, ſeu res quæ refertur ut pater ad filium. Tertium, ut fundamentum, hoc eſt ratio, propter quam ſubjectum refertur, ut generatio, propter quam pater habitudinem & ordinem habet ad filium, albedo, qua paries ſit ſimilis alteri. Quartum, eſt terminus, ad quem ſubjectum refertur, v. g. filius, ad quem paternitas terminatur. At qui aciem mentis figit in Deo (quem & fides & ratio docent eſſe unum, ſimpliciſſimum, & omnis realis compoſitionis expertem) poſſe reperiri & diſtinctionem realem, ex qua exurgat numerus, & rationem producentis, & producti tanquam fundamentum oppoſitionis relativæ inter ſubjectum & terminum, Patrem ſcilicet, & Filium, & Spiritum ſanctum: *Quid ſibi vult iſte, ut ſic loquar, abſque numero numerus*, inquit S. Bern. l. 5. de Conſid. c. 7. *ſi tria, quomodo non numerus? ſi unum, ubi numerus?* Et c. 8. *Sacramentum hoc magnum eſt, & quidem venerandum, non ſcrutandum.... Scrutari hoc, temeritas eſt; credere pietas eſt: noſſe vitas & vita æterna eſt.*

Ergo in hocce Tractatu ſoli revelationi & fidei attendendum, tanquam lucernæ lucenti in caliginoſo loco, juxta Apoſtoli verba, 1. Petri c. 1. Creaturæ, quæ prius nobis enarrabant gloriam Dei, docebantque ſempiter-

piternam ejus virtutem & divinitatem, hic mutæ ſunt: ratio naturalis, quæ affulgebat ad inveſtiganda attributa abſoluta, circa relativa prorſus caligat, multumque fuerit, ſi impedimenta, quæ in decurſu ex ea naſcentur, ſuperemus.

Neque vero inde concludere licet Sacro Sanctæ Trinitatis myſterium repugnare lumini naturali, aut deſtruere prima intelligentiæ principia; quin illud cogitare, impietas eſt, & proferre blaſphemia; cum idem ſit ac dicere Deum Optimum Maximum formaſſe hominem ad diſſimilitudinem ſuam, eique indidiſſe prima erroris principia. Lumen quidem naturale ſemper ad verum inclinat, ſed naturalis ordinis, nec pugnat cum vero ſupernaturali, cum poſſit ſupernaturaliter perfici ad illud contuendum; nam poſſe habere fidem, & lumen gloriæ naturæ humanæ eſt, non pecorinæ. Sed ſi quis humana transferat ad divina, & ex primis principiis naturaliter inditis divinam Majeſtatem ſcrutari præſumat, excæcabitur a gloria, nec abſimilis erit ei, qui ſi per principia phyſicæ certa & per ſe nota diſcutere vellet res metaphyſicas, puta ſubſtantias ſpiritales, turpiter hallucinaretur judicans, non ex principiorum vitio, ſed ex propria temeritate, impoſſibile eſſe eas eſſe totas in toto loco, & totas in qualibet parte loci; iſta enim aliis, iiſque altioribus principiis metienda ſunt, nec propterea fas erit dicere principia Metaphyſicæ deſtruere principia Phyſicæ, cum unus & idem ſæpiſſime ſit Phyſicus & Metaphyſicus.

Qui huncce ſobrietatis, & prudentiæ modum non ſervaverunt, evanuere in cogitationis ſuis, & pro auguſtiſſimo Trinitatis myſterio fabulas obtruderunt, ut patebit ex ſequenti capite.

CA-

CAPUT II.

De variis Hæreſibus circa adorandum Trinitatis myſterium.

SImon Magus omnium hæreticorum anteſignanus & princeps, in ſe uno totam Trinitatem conſtituit, ex ſancto Auguſtino lib. 1. de Hæreſ. docebatque ſe eſſe Filium, qui inter Judæos apparuit, Patrem, qui in monte Sina Legem dedit, & Samariam deſcendit; & Spiritum ſanctum, qui in Gentibus effuſus eſt, ex ſancto Irenæo lib. 2. c. 2. & Theodoreto l. 2. hæreticarum fabularum. Inter Æonas, hoc eſt, ſpiritus cæleſtes & divinos Verbum divinum quintum tantum loco reponebat, ex S. Greg. Nazianz. orat. 23. & 44.

Cerinthus & Ebion Simonis diſcipuli, tempore Apoſtolorum docuerunt, Chriſtum Dominum natum eſſe ex Joſeph, & Beata Virgine Maria, nec ante eos extitiſſe. Contra hunc errorem Joannes Evangeliſta rogatus ab Aſianis Epiſcopis, ſcripſit ſuum Evangelium, ex S. Irenæo lib. 3. c. 11. & ex S. Hieronymo de viris illuſtribus cap. 9.

Circa annum 260. Paulus, a patria Samoſatenſi in Syria Samoſatenus dictus, Patriarcha Antiochenus, ſepultum Ebionitarum errorem ſuſcitavit, & in Concilio Antiocheno ann. 270. a ſede ſua, & ab Eccleſia dejectus tum ob hæreſim, tum ob infames mores, ex Euſebio lib. 7. Hiſt. c. 28.

Photinus Syrmienſis Epiſcopus, Pauli Samoſateni quarto ſæculo veſtigia ſecutus, damnatus eſt, & Sede ſua privatus, agente Baſilio Acyrano Semi-Ariano in Concilio Syrmienſi.

Noetus ex urbe Smyrnenſi juxta Theodoretum, & ſanctum Epiphanium hæreſi 57. vel Epheſina, ex S. Auguſt. de hæreſibus, cap. 36. incunte tertio ſæculo docuit Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum eſſe tria nomina eandem perſonam ſignificantia, quæ ſecundum diverſas operationes dicitur, vel Pater, vel Filius, vel Spiritus ſanctus. Contra hunc ſcripſit ſanctus Hippolytus Martyr.

tyr. Praxeas, contra quem ſcripſit Tertullianus, eumdem docuit errorem.

Sabellius e Lidia oriundus, & in Pentapoli Epiſcopus, Noeti hæreſim adeo diſſeminavit, ut Sectatores jam non Noetiani, ſed Sabelliani dicti ſunt. Contra Sabellium S. Dionyſius Alexandrinus ſcripſit ad Sixtum Summum Pontificem ann. 260. eumque in Synodo damnavit, ex Euſebio lib. 6. Hiſt. c. 6. Priſcillianus, a quo Priſcillianiſtæ, Sabelli & Manichæi dogma reſtituit, ex S. Aug. lib. de hæreſi c. 70. Horum diſcipuli dicti ſunt Patripaſſiani, eo quod non minus Patrem, quam Filium paſſum fuiſſe aſſererent.

Arius Presbyter Alexandrinus Chriſtum eſſe meram creaturam docuit circa an. 317. Sed ut amoveret a ſe odium in Paulum Samoſatenum conceptum, voluit Chriſtum ante Beatam Mariam extitiſſe. Damnatus eſt in Concilio Nicæno generali I. anno 325. & a Conſtantino Magno in exilium ejectus. Ario Valentinus ſecundo ſæculo præiverat.

Sectatores Arii poſt Conc. Nic. in tres claſſes diviſi ſunt, ex S. Epiphanio hæreſi 73. & 74. Alii nude & plane Filium Patri diſſimilem profitebantur, hinc vocati ſunt Anomæi a nomine Græco, quod ſignificat diſſimile. Horum principes fuerunt Eunomius & Aetius, a quibus Eunomiani & Aetiani. Alii docebant Filium patri ſubſtantia, æternitate, & per omnia eſſe ſimilem, ut patet ex eorum profeſſione in Concilio Antiocheno an. 341. Sed nolebant conſubſtantialem confiteri, contendentes hanc vocem eſſe rejiciendam, utpote peregrinam, & recens inventam, ſcilicet, in Concilio Nicæno, quamvis Patres antiquiores ea uſi fuiſſent. Hi dicti ſunt Semi-Ariani, quorum caput fuit Baſilius Ancyranus. Tertii inter Arianos rigidiores, & Semi-Arianos medii incedentes, ut ſimilem, nec diſſimilem Filium dicebant.

Macedonius Epiſcopus Conſtantinopolitanus e Semi-Arianorum ſecta, Spiritus ſancti divinitatem impugnavit, & eam ob rem in Concilio Conſtantinopolitano, quod eſt ſecundum generale, damnatus, & Epiſcopatu ſpoliatus an. 381. Ejus diſcipuli nuncupati ſunt Macedoniani, & Pneumatomachi, quod ſcilicet, bellum Spi-

Spiritui ſancto indicerent. In eodem errore verſati ſunt quotquot Filii divinitatem impugnavere.

Joannes Philopponus 6. ſæculo voluit Deum in tribus perſonis ineſſe & multiplicari, ſicut natura humana ineſt, & multiplicatur in tribus hominibus. Hinc diſcipuli ejus Tritheitæ nuncupati, quaſi tres Deos aſſerentes, ex Nicephoro lib. 18. hiſt. cap. 41. In hunc errorem noſtra ætate incidit privatus quidam, edito hac de re libello.

Abbas Joachim 12. ſæculo finxit, Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum habere naturas partiales, ex quibus una tota ſubſiſtens coaleſcat, adeout nulla perſona ſeorſim ſumpta ſit Deus, quam doctrinam proſcripſit Concilium IV. Lateranenſe ſub Innocentio III. Similis erroris meminerunt S. Hilarius, lib. contra Auxentium, & S. Auguſt. de hæreſibus, cap. 74. *Eſt alia hæreſis*, inquit, *quæ triformem ſic aſſerit Deum, ut quædam pars ejus ſit Pater, quædam Filius, quædam Spiritus ſanctus*.

Michael Severus Hiſpanus Medicus ſuſtulit perſonarum diſtinctionem, ſicut olim Sabellius, & Chriſto divinitatem denegavit, proter quam impietatem, una cum ſuis libris vivus Genevæ combuſtus eſt, agente Calvino.

Lælius Socinus patria Senenſis, profeſſione Calviniſta circa annum 1560. aſſeruit cum Sabellio Deum eſſe unicam perſonam, cum Cerintho. Ebione, Paulo Samoſateno, & Photino Chriſtum eſſe merum hominem, qui ante Beatam Mariam Virginem nullatenus extiterit, ſed a Deo miſſum ad humani generis ſalutem, totiuſque Eccleſiæ caput conſtitutum, atque eatenus Deum dicendum & adorandum; Spiritum vero ſanctum non eſſe perſonam divinam; ſed Dei duntaxat virtutem & efficaciam. Has blaſphemias Fauſtus Socinus Lælii nepos ſtabilire & ſpargere curavit.

Ergo contra recenſitas impietates tria nobis ex Scripturis, & revelatione vindicanda ſunt, 1. Tres eſſe perſonas in Deo realiter diſtinctas, 2. ſingulas perſonas eſſe ſibi invicem conſubſtantiales, & æquales in omni genere perfectionis, 3. naturam divinam in ipſis non dividi, quemadmodum natura humana in indi-

individuis, ſed eſſe realiter unam. His præſtructis fundamentis, 4. definiemus quid ſit Sanctiſſimæ Trinitatis myſterium, 5. inveſtigabimus utrum in perſonis agnoſcendus ſit aliquis ordo, ita ut una ab altera procedat? 6. examinabimus perſonarum portiones, ſingularumque proceſſionum affectiones, 7. demonſtrabimus ex proceſſionibus divinis exurgere attributa relativa, de quorum proprietatibus & affectionibus plura occurrent dicenda, 8. expendemus utrum Sanctiſſimæ Trinitatis myſterium lumine naturali deprehendi poſſit, vel ei repugnet? Denique an ejus notitia ſit ad ſalutem neceſſaria?

CAPUT III.

Utrum Myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis ſit in Scripturis revelatum?

R. Revelatum fuit, obſcure quidem in veteri Teſtamento, perſpicue vero in novo.

Prima pars probatur 1. ex c. 1. Geneſis, ubi Deus ſic loquitur: *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram*: in quem locum ſibi ſcribit Theodoretus, q. 19. in Geneſ. *Cum dixit*, faciamus, *numerum expreſſit perſonarum: Cum dixit*, ad imaginem *tandem naturam oſtendit*.

Sociniani cum Judæis reſpondent Deum hic ſeipſum adhortari ad opus, more perſonarum illuſtrium, quæ ſolent ſe nominare in plurali numero: vel certe alioqui Angelus.

Contra 1. quamvis homo indeterminatus, & magnitudine operis deterritus nonnunquam ſeipſum ad agendum excitet, attamen imperfectus ille operandi modus non poteſt ad Deum transferri, 2. inepte figulus, aut quivis artifex ſubjectam materiam, v. g. lutum, aut inſtrumenta, alloqueretur dicens, faciamus urnam: *Quis eſt faber*, inquit S. Baſil. hic, *nullo operante ſtipatus, qui inter ſuæ artis inſtrumenta deſidens ſibi ipſi admurmuret dicens: faciamus gladium?* 3. inauditum eſt vi-

ros illuſtres, cum ſolitarii ſunt, ſeipſos nominare in plurali numero, eſto de ſe ita hodie loquantur, cum ſermones ad ſubditos dirigunt, ſed mos ille, Moyſis tempore, nondum invaluerat, ut conſtat ex decurſu Pentateuchi, in quo ſemper inducit Pharaonem, Abimelech, & alios viros principes de ſe loquentes in ſingulari numero; immo Deum ipſum alloquentem Abraham, Iſaac, & Jacob, & manifeſtantem ſe in rubo nomine ſingulari, *ego ſum qui ſum*. 4. Dici non poteſt Deum hic Angelos compellare: tum quia Deus Angelos in mundi fabricationis conſortium non advocavit; *Quis adjuvit Spiritum Domini?* Iſai. 30. nullo adjuvante hominem creavit, *nunquid non Deus unus creavit nos?* Malach. 2. tum quia homo dicitur factus ad imaginem & ſimilitudinem eorum, qui illum formaverunt: Ergo illi habent naturam communem: alioquin ſi diverſa eſſet, quomodo unus & idem eſſet eorum imago & ſimilitudo? Porro quantum diſtet natura Angelorum a divina, nemo ignorat. 5. Hæc Adverſariorum effugia præcludunt quæ ſcribit Moyſes, c. 5. ubi Deus irridens Adami præſumptionem, qua per eſum fructus prohibiti ſimilitudinem cum Deo ambierat, ſic loquitur: *Ecce Adam quaſi unus ex nobis factus eſt*. Quæ verba neceſſario numerum denotant, ſicut & ea, quæ idem auctor refert c. 11. *Venite*, inquit Deus contra turrim Babel ædificantes.... *deſcendamus*, *&* *confundamus*... *linguam eorum*. Nullus enim ad ſeipſum dixerit, *venite*. Similia leguntur Iſaiæ 6. *quem mittam*, *&* *quis ibit nobis?* Ibi conjungitur numerus ſingularis, *quem mittam*, ad deſignandam unitatem naturæ, & omnipotentiæ, cum numero plurali, *quis ibit nobis?* 6. Ipſi Judæi in Talmude confiteri coguntur in his verbis aliquod myſterium latere, & Rabbi Huna in ſuo minori Commentario in Gen. ſcribit, Moyſen, cum Deus ita ſcribere imperaret, manum ſuſtinuiſſe, ſciſcitatumque ab ipſo de illo plurali num. 7. Denique perpetua & conſtans fuit omnium Patrum doctrina allatis textibus divinarum Perſonarum numerum deſignari; ita S. Juſtinus in Dial. cum Triphone, S. Irenæus lib. 3. c. 31.

Ter-

Tertullianus contra Praxeam, c. 12. & 13. Synodus Antiochena adverſus Paulum Samoſatenum, S. Athanaſius lib. contra Gentes, S. Baſilius lib. 5. contra Eunom. & Hom. 6. in Hexam. S. Cyrillus Jeroſolymitanus, Cath. 10. S. Ambroſius lib. 6. in Hexameron cap. 7. & alii deinceps,

Probatur 2. ex Pſal. 44. *Sedes tua, Deus, in ſæculum ſæculi ... propterea unxit te Deus, Deus tuus.* Ibi unctus eſt Deus, & duo ungentes eodem nomine inſigniuntur. Quod autem hic Pſalmus totus ſit de Meſſia, non de Salomone, res ipſa clamat, & veteres Judæi agnoverunt, teſte Origene lib. 1. contra Celſum, nec aliud ſentire poſſunt Sociniani repugnante Apoſtolo, Hebr. 1. v. 8. & 9. ubi intelligit hunc locum de Chriſto Domino. Plura ex veteri Teſtamento proferentur ex c. ſeq. pro aſſerenda Filii divinitate.

Ex his colliges Sanctiſſimæ Trinitatis Myſterium in Synagoga fuiſſe creditum, ſaltem a viris primariis: quales extitere Patriarchæ, Prophetæ, & alii Doctores.

Confirmatur 1. Chriſti Domini teſtimonio, Matt. 13. *Multi Prophetæ, & juſti*, inquit, *cupierunt videre, quæ videtis, & non viderunt.* Joann. 8. *Abraham pater veſter exultavit, ut videret diem meum: vidit, & gaviſus eſt.*

Confirmatur 2. ex Sanctis Patribus.

Origenes hom. 2. Joſue aſſerit Judæos habuiſſe notitiam Trinitatis, ſed non integre & perfecte. Idem ſentit de Abrahamo S. Ambroſ. lib. 1. de Cain & Abel cap. 8.

S. Epiphanius hæreſi 5. ſic ſcribit: *Una Trinitas ſemper in illa ſingulari divinitate nuntiata creditaque ab illis eſt, qui ceteris antecellerent cujuſmodi Prophetæ atque eximia ſanctitate præditi homines fuerunt.*

S. Auguſtinus idipſum de Abrahamo concludit, lib 2. contra Maximinum ex c. 18. Gen. ubi S. Patriarcha tres vidit, & unum adoravit.

Confirmatur 3. ex Philone inter Judæos doctiſſimo tempore Apoſtolorum. Hic Deum diſtinguit & ejus Verbum, docetque lib. de mundi opificio a Verbo creatum eſſe mundum, lib. de confuſione linguarum, Ver-

bum eſſe æternam Dei imaginem, lib. de Sollemniis illud vocat primogenitum Dei Filium, & lib. de Agricultura cenſet illud ipſum veteribus Patriarchis apparuiſſe. Illud poſtremum docet Paraphraſis Chaldaica, & antiquiores Patres unanimi conſenſu, ſanctus Juſtinus Dialog. cum Triphone, ſanctus Irenæus lib. 4. paſſim, ſanctus Clemens Alexandrinus lib. 1. Pædagogi c. 7. Tertullianus contra Praxeam cap. 14. lib. 2. contra Marcion. c. 23. Origenes in Celſum, lib. 3. & 6. Synodus Antiochena in epiſtola Synodica adverſus Paulum Samoſatenum, ſanctus Athanaſius Or. 4. contra Arianos, ſanctus Hilarius, lib. 4. & 12. de Trinitate, ſanctus Baſilius, lib. 2. contra Eunom. ſanctus Gregorius Nazianzenus Orat. 49. & ceteri communiter, qui omnes aſſerunt ipſum Verbum divinum apparuiſſe Patriarchis, nonnunquam quidem in Angelo, ut Moyſi in Monte Sina, & in Oreb in rubo, ut agnoſcit ſanctus Stephanus, Actor. 7. Multa enim prohibent credere in hujuſmodi apparitionibus purum extitiſſe Angelum. Enimvero qui apparebat pactum iniit cum populo Iſrael, eumque ſibi aſſumpſit in peculium ex cunctis gentibus terræ, ille ſolus eſt adorandus, illi ſoli ſerviendum, Exodi c. 20. idem dicitur, Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Jacob, nomen ejus eſt: *Ego ſum qui ſum*, Exod. 3. quin ipſe Chriſtus Dominus, Matth. 22. diſerte teſtatur hunc non fuiſſe Angelum, ſed Deum ipſum. Unde merito Patres Ariminenſes dicunt anathema iis, qui illud ipſum negaverint.

Nihilominus ex Evangelio conſtat Judæorum vulgus Sanctiſſimæ Trinitatis myſterium ignoraſſe, cum Chriſtus Dominus apud eos ut blaſphemus audierit, ex eo quod ſe filium Dei diceret, æqualem Deo ſe faciens.

Secunda pars, nempe hoc myſterium in novo Teſtamento explicite fuiſſe revelatum, & ab omnibus credendum, probatur ex duobus Scripturæ inſignibus locis. Primus elicitur ex cap. 28. Matth. ubi Chriſtus ab Apoſtolis receſſurus ſic eos alloquitur, *euntes ... docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Sub hac fide initiantur

omnes

omnes Chriſtiani, Deo uni & trino devoventur; hujus myſterii confeſſionem explicitam a tempore Apoſtolorum Eccleſia ſemper exegit a Catechumenis. Secundus locus habetur, 1. Joann. 5. ubi ſic ſcribit Apoſtolus, *tres ſunt, qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres, unum ſunt.* Nihil clarius.

Objiciunt 1. Sociniani. In laudato Matth. textu; nec trium perſonarum diſtinctio, nec naturæ divinæ unitas tribus perſonis communis exprimitur. Ergo textus ille nullatenus Trinitatem demonſtrat.

Probatur antec. 1. Quia nomine Spiritus Sancti intelligitur Dei donum, ſeu gratia ſanctificans propria baptiſmi Chriſti, juxta illud Marci 1. *ille ... baptizabit vos Spiritu Sancto*, & Actuum 1. *baptizabimini Spiritu Sancto*, ideſt gratia: non enim abluimur perſona divina. 2. Perperam colligitur Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum eſſe ejuſdem naturæ & auctoritatis, ex eo quod baptiſmus conferatur in eorum nomine, cum etiam in politicis edictum emittatur nomine Regis, & Primarii in urbe Magiſtratus. Quemadmodum igitur ex eo quod quibuſdam edictis præfigatur hic titulus, *auctoritate Regis & Præfecti urbis*, non denotatur par in Rege & Præfecto auctoritas; nec etiam illa baptizandi formula, *in nomine Patris, & Filii, &c.* deſignatur trium Perſonarum æqualitas, ſed ſolummodo ſignificatur Chriſtum eſſe in nova lege ſupremum Patris adminiſtrum, ſicut Moyſen in veteri. Unde baptiſmus in ejus nomine confertur; quemadmodum Apoſtolus de Moyſe ſcribit, 1. Cor. 10. *Omnes in Moyſe baptizati ſunt*, qui honos non decet inferiores miniſtros, ut innuit idem Apoſtolus 1. Cor. 1. *Nunquid ... in nomine Pauli baptizati eſtis?*

Nego antec. ad cujus confirmationem

Reſpondeo 1. diſt. primam partem antecedentis. Nomine Spiritus Sancti intelligitur donum ejus aliquando & raro, ut 1. Cor. 14. Conc. communiter & præſertim in hoc textu, Nego antec. Itaque communiter diſtinguitur perſona Spiritus Sancti ab ejus donis, ut Rom. 5. *Charitas diffuſa eſt in cordibus noſtris per*

Spiritum Sanctum qui datus eſt nobis, 1. Cor. 12. *Diviſiones ... gratiarum ſunt, idem autem Spiritus, &c.* Quod vero Spiritus Sanctus ſit Perſona per ſe ſubſiſtens, conſtat ex pluribus Scripturæ textibus, Joann. 14. *alium Paraclitum dabit vobis*, Joann. 16. v. 8. *Cum venerit ille, arguet mundum de peccato, &c.* v. 13. *quæcumque audiet, loquetur*, v. 14. *de meo accipiet*, 1. Cor. 6. *an neſcitis, quoniam membra veſtra templum ſunt Spiritus Sancti?* quæ ſane perſonam viventem, & ſubſiſtentem denotant. Quod autem textus Matth. non poſſit intelligi niſi de perſona diſtincta a duobus aliis, nemo non videt, niſi cæcus ſit, quia ibi baptiſmus conferendus eſt nomine, & auctoritate Spiritus Sancti: at abſurdum plane eſt nomine & auctoritate alicujus doni & accidentis miniſterium exercere.

Reſp. 2. diſt. alteram confirmationis partem. Non ſignificatur trium perſonarum æqualitas, ex eo quod baptiſmus earum nomine conferatur, ſi nihil aliunde cogat ita intelligere, tranſeat: Secus, Nego. Porro unitatem naturæ divinæ in tribus perſonis ſubſiſtentem, in hoc textu perſpicue expreſſam agnoſcere cogimur, tum quia conſubſtantialitas Filii & Spiritus Sancti cum Patre in pluribus Scripturæ locis diſerte aſſeritur, ut duobus proxime ſequentibus capitibus demonſtrabimus; tum quia omnium SS. Patrum una vox eſt in baptiſmo Chriſtianos myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis profiteri; tum denique quia in baptiſmo cum Deo pactum inimus, ipſi devovemur, ac conſecramur: Ergo illi in quorum nomine baptizamus, ſunt verus Deus; nam tale pactum, talis conſecratio ad creaturam referri non poſſunt.

Objiciunt 2. Textus ex cap. 5. 1. Joann. eſt aſcititius, nec admitti poteſt ut verbum Dei, probantque 1. Verſiculus ille deeſt in textu Syriaco, Arabico, & in pleriſque Græcis exemplaribus, 2. deſideratur quoque in manuſcriptis codicibus Latinis, qui aſſervantur in Bibliothecis Regia, Colbertina, & Sangermanenſi a pratis. 3. antiquiores Patres, qui plures Scripturæ textus collegerunt ad aſſerendam hujus myſterii veritatem, nuſquam meminere allati textus præ ceteris efficaciſſi-

mi.

mi. Unde Eraſmus ſuſpicatur S. Hieronymum hujuſce fraudis auctorem. At cum Patres Hieronymo juniores hunc verſiculum præmittant, ut S. Auguſtinus lib. 3. cap. 22. contra Maximinum, S. Cyrillus Alexandrinus lib. 14. theſauri, cap. 5. Oecumenius, & Beda in ſuis Commentariis in primam Epiſtolam S. Joannis, noſtræ ætatis Criticus prologum in canonicas Epiſtolas, qui ſub nomine S. Hieronymi circumfertur, & ubi hujus verſiculi lectio contra obtrectatores vindicatur, ipſi ſancto Doctori adjudicat; contenditque verſiculum a poſterioribus additum in margine verſionis Hieronymianæ, ac deinceps ex Scriptorum vitio e margine tranſmiſſum in textum, quod ſuadet ex codice regiæ Bibliothecæ quingentorum circiter annorum, in quo deeſt ille verſiculus. Ergo.

Nego antec. 1. Quia, ex Tertulliano lib. de præſcriptionibus, variare debuerat error. At Eccleſiæ, Græca ſcilicet & Latina, non variant circa hanc electionem. De Latina conſtat ex Concilio Tridentino ſeſſ. 4. ubi recipit omnes libros canonicos prout leguntur in Eccleſia: atqui epiſtola 1. S. Joannis legitur cum hoc verſiculo in officio Dominicæ poſt Paſcha: ergo. De Græca vero patet ex Græcorum lectionario, idque fatetur Simon cap. 18. hiſt. criticæ. Vana autem eſt conjectura ad Græcos corruptelam manaſſe a Latinis, cum in Oriente dominarentur: tum quia Græci ex multo tempore Latinis infenſi, ab iis tanquam ab Hæreticis cavebant; cumque ab exordio ſchiſmatis minima carperent, nunquam tamen illam falſitatem objecerunt: tum quia longe ante Orientalem Latinorum expeditionem verſiculus ille in Græcis codicibus legebatur.

Enim vero correctorium Bibliorum, quod circa decimum ſæculum editum eſt, & in Bibliotheca Sorbonica aſſervatur, fidem facit hunc eundem verſiculum in pluribus codicibus Græcis legi, & in quibuſdam tantum deeſſe. Eraſmus eundem verſiculum, quem expunxerat ex codice Anglicano pervetuſto, reſtituit, Calvinus, & Beza teſtantur ætate ſua in melioribus Græcis codicibus adfuiſſe; Amelotius Oratorii Presbyter affir-

mat extitiſſe in Vaticano omnium vetuſtiſſimo : & e ſexdecim exemplaribus antiquiſſimis , quibus uſus eſt Robertus Stephanus, ſeptem tantum erant in quibus deſideraretur . Cardinalis Ximenius , qui undequaque exemplaria, ac præſertim e Bibliotheca Vaticana conquiſierat, hæc Joannis verba in ſua editione Complutenſi anno 1517. retinuit.

Quod ſpectat Latinos codices, etſi in multis verba illa deſiderentur, longe plures illa repræſentant. Teſtes ſunt Lovanienſes, qui infinitam propemodum codicum multitudinem conſuluere : Patres Benedictini ad citatum prologum Hieronymo adſcriptum in Epiſtolas Catholicas : Complutenſes mox laudati Teſtis etiam correctorium Bibliorum apud Sorbonicos, cujus auctor in quibuſdam tantum Græcis codicibus has voces deſiderat. Ergo nobis credendum relinquit eos reperiri in omnibus Latinis , quos legerat . Sed præ ceteris audiendi ſunt antiquiores Latini Patres.

Tertull. Auctor 2. & 3. ſæculi lib. contra Praxeam c. 25. ad aſtruendum Trinitatis myſterium ſic ratiocinatur ex c. 5. 1. Joann. & ex c. 10. Evangelii ejuſdem Apoſtoli, *connexus Patris in Filio , & Filii in Paracleto tres efficit cohærentes, qui tres unum ſunt, non unus, quomodo dictum eſt*. Ergo & Pater unum ſumus.

S. Cyprianus, tertio mediante ſæculo, ſic habet lib. de unitate Eccleſiæ, *de Patre & Filio & Spiritu Sancto, ſcriptum eſt* , & hi tres unum ſunt . Nullibi autem ſcriptum niſi c. 5. 1. Joann. Non ferenda eſt Facundi Hermanenſis ſexto ſæculo interpretatio , utpote nimis violenta : hinc cum in ſuo codice hunc verſiculum non legeret, ſicut nec S. Auguſtinus, vult beatum Martyrem reſpexiſſe ad hæc S. Joannis verba , *tres ſunt qui teſtimonium dant in terra , Spiritus , & aqua & ſanguis*, ita ut in Spiritu Patrem , in ſanguine Filium , & in aqua Spiritum Sanctum intellexerit : Quis enim non videat hunc ſenſum alienum eſſe, tum a mente ſancti Doctoris, tum a textu Apoſtoli ? Præferendus itaque ſanctus Fulgentius doctrinæ ſanioris, & antiquior Facundo , qui ad decimam Arianorum objectionem ſic reſpondet : *In Patre ergo, & Filio, & Spiritu Sancto uni-*

unitatem ſubſtantiæ accipimus, perſonas confundere non audemus. B. Joannes Apoſtolus teſtatur dicens, tres ſunt qui teſtimonium perhibent in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres unum ſunt, *quod etiam B. Martyr Cyprianus in Epiſtola de unitate Eccleſiæ teſtatur.*

Eugenius Carthaginenſis Epiſcopus in profeſſione fidei, quam nomine omnium Africæ & Mauritaniæ Confeſſorum n. 400. ex Gennadio Maſſilienſi, lib. de Scriptoribus Eccleſiaſticis, obtulit Hunnerico Regi Ariano anno 484. ſic habet; *Et ut adhuc luce clarius unius divinitatis eſſe cum Patre & Filio Spiritum Sanctum doceamus, Joannis Evangeliſtæ teſtimonio comprobatur, ait namque*, tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres unum ſunt. Habes hic teſtimonium totius Eccleſiæ Africanæ apud omnes ejus Præſules quinti ſæculi indubitatum, cum Regi Ariano obtulerint, nec ab eo poſſe rejici præviderint.

Auctor prologi in epiſtolas canonicas etſi recentior ſit S. Hieronymo, ante octavum tamen ſæculum ſic ſcripſit: *in illa epiſtola S. Joannis prima ab infidelibus translationibus multum erratum a veritate fidei comperimus, trium tantummodo vocabula, hoc eſt aquæ, ſanguinis & Spiritus, in ſuo codice ponentes, & Patris, Verbi, & Spiritus Sancti teſtimonium omittentes, in quo maxime & fides Catholica roboratur, & Patris, ac Filii, & Spiritus Sancti vera divinitatis ſubſtantia comprobatur.*

Ex illo ergo Auctore diſcimus ejus ætate graves extitiſſe Catholicorum expoſtulationes adverſus quoſdam Translatores, qui ex textu Græco hunc S. Joannis verſiculum Latine non ediderant.

Porro ferenda non eſt calumnia, qua in hac parte impetitur S. Hieronymus, qui, ut erat vir ſanctus, in Scripturarum ſanctarum cognitione, ac explanatione verſatiſſimus, quippe, teſte S. Auguſtino, omnium Antiquorum lucubrationes evolverat, non poteſt argui infidelitatis, aut ignorantiæ; quocirca hunc Joannis verſiculum uti genuinum cum ipſo accipere debemus, ut exigit epiſtolæ contextus; nam particula, &,

quæ præmittitur octavo verſiculo, cohæret cum ſeptimo, & nullatenus cum ſexto, ut legenti patebit.

Reſtat ergo, ut dicamus Patres, qui hujus verſiculi non meminere, in codices incidiſſe mutilos ex inadvertentia Exſcriptorum, quo ex eo facilius ipſis obtigit, quod verſus ſeptimus & octavus incipiant ab illis vocibus: *tres ſunt, qui teſtimonium dant*, quo factum eſt, ut errante oculo ac manu, tranſierint ad verſum octavum, *Spiritus, aqua, & ſanguis*, omiſſis poſterioribus partibus verſus ſeptimi, quod ipſis contigiſſe circa v. 36. cap. 21. Joſue advertunt Patres Benedictini in ſuis Annotationibus ad eundem Prologum: quia tres verſus ejuſdem capitis, ſcilicet 35. 36. & 37. his clauduntur vocibus, *civitates quatuor cum ſuburbanis ſuis.*

CAPUT IV.

Utrum Filius ſit Patri conſubſtantialis.

R. DE fide eſt Filium Patri eſſe conſubſtantialem.

Probatur ex teſtimonio cujuſque perſonæ divinæ, quod beatus Joannes capite præcedenti protulit, quodque nunc ea, qua par eſt, reverentia & diligentia ſigillatim ponderandum proponimus.

Teſtimonium Patris,

QUoniam Adverſarii ſolum Patrem veteris Teſtamenti auctorem agnoſcunt, ad ejus teſtimonium referemus quæ in eodem Teſtamento de Filii divinitate leguntur, & quidem ex quamplurimis ſolum præcipua.

Primum, Pater Chriſtum Dominum declarat ſuum Filium his characteribus, qui nonniſi filio naturali & conſubſtantiali convenire poſſunt. Matth. 3. *Hic eſt filius meus dilectus*. Hic, inquit, non Joannes Baptiſta, licet inter filios adoptivos non ſurrexerit major illo, hic unicus eſt, non factus aut creatus, ſed genitus,

Pſal.

Pſal. 2. *Ego hodie genui te*, non ex nihilo, ſed ex utero, Pſal. 109. *Ex utero ante luciferum genui te*. Ex utero, inquam, non Beatæ Virginis, ut contendunt Sociniani, quia, ante Luciferum, immo ante omnem creaturam, Prov. 8. *Dominus poſſedit me*, inquit Sapientia, *in initio viarum ſuarum, antequam quidquam faceret a principio, ab æterno ordinata ſum, & ex antiquis antequam terra fieret ... quando præparabat cælos, aderam ... cum eo eram cunctam componens .... ludens coram eo omni tempore*. Eo loci ſapientia non eſt aliquod accidens, ſed virtus intellectualis, ſed perſona vivens, quæ enim ipſi tribuuntur, non ſolum in hoc capite, ſed in 1. & 9. ſunt perſonæ viventis; c. 1. clamat, increpat, c. 9. dicitur ædificaſſe ſibi domum, immolaſſe victimas, &c. Non eſt etiam attributum eſſentiale commune tribus perſonis, ſeu, ut interpretantur Sociniani, proprietas & attributum Patris; namque diſtinguitur a Patre, cum dicatur ab eo genita & procedens, ludens coram eo omni tempore, ideſt, omnia cum ipſo faciens, conſervans, & gubernans, quæ in Deo non ſunt labor, ſed ludus propter operandi facilitatem. Ergo locus ille intelligendus eſt de Chriſto Domino, qui vi proceſſionis æternæ eſt ſapientia, quippe in vicis clamavit, increpavit, Eccleſiam tanquam domum ædificavit, & in ea immolavit victimas, nempe ſeipſum in Sacramento Altaris, ac deniqûe de ſeipſo dixit, Jo: 5. *Pater meus uſque modo operatur & ego operor*, nempe in continua creaturarum productione & conſervatione. Commendatur quoque ejus æternitas Michææ c. 5. his verbis, *& tu Bethleem Ephrata, parvulus es in millibus Juda, ex te mihi egrediatur qui ſit dominator in Iſrael, & egreſſus ejus ab initio, a diebus æternitatis*. Hæc prophetia eſt de Chriſto, textibus Judæis, Matth. 2. & Jo: 7. v. 42. duas autem nativitates ejus manifeſte exprimit, unam temporalem ex Beata Virgine, alteram æternam ex Patre, propter quam Pater illum paris ſecum poteſtatis & honoris dignum pronuntiat, Pſal. 109. *Dixit Dominus Domino meo, ſede a dextris meis*; ſic enim interpretatur Apoſtolus, ad Hebr. 1. v. 13.

T 6 Di-

Dices cum Socinianis: Sapientia, Prov. 8. apud Septuaginta Interpretes dicitur creata: Ergo.

R. 1. Texrus Hebraicus, cum ſit originalis, eſt præferendus: in eo autem legitur ſicut in noſtra vulgata: *Dominus poſſedit me*, hoc eſt generavit; ſic enim Eva, genito Cain, ait, *poſſedi hominem per Deum*, 2. in aliis codicibus Græcis legerunt, *poſſedit*, S. Baſilius lib. 2. contra Eunomium, & S. Gregorius Nyſſenus lib. 1. contra eundem, 3. creatio dupliciter ſumi poteſt, vel ſtrictius pro productione ex nihilo, vel latius pro qualibet productione ſive ex nihilo, ſive ex ſubſtantia, ut Jer. 31. 22. *Creavit Dominus novum ſuper terram, fœmina circumdabit virum.* Hoc poſteriori ſenſu intelligendi ſunt Septuaginta Interpretes, qui ideo verbum, *creavit*, uſurpaverunt, quia generatio divina immunis eſt ab imperfectionibus, quæ inſunt omnibus generationibus naturaliter notis.

Dices 2. Michææ textus legitur in Hebræo, a diebus ſæculi, non vero a diebns æternitatis: Ergo.

Reſpondeo hunc loquendi modum perinde æternitatem ſignificare, ut patet tum ex Pſal. 92. *a ſæculo tu es:* tum ex Iſaiæ 43. ubi Deus exponens ſuam æternitatem ait, *ab initio ego ipſe*, in Hebræo, *ex quo dies eſt: ego ipſe*.

Secundum Patris teſtimonium ducitur ex innumeris locis, in quibus Pater Deum denominat Filium: atque ut efficacia hujus teſtimonii clarius eluceat.

Advertes nomen illud, *Deus*, ſumi dupliciter, 1. appellative & metaphorice ad deſignandum inſignem auctoritatem & poteſtatem creaturæ a Deo conceſſam, propter quam divinum quid in ea relucet; hoc ſenſu Deus ad Moyſen ait, Exodi 7. v. 1. *Conſtitui te Deum Pharaonis*, & ad Judices, Pſal. 81. *Ego dixi, dii eſtis, & filii Excelſi omnes*, 2. ſumitur proprie pro primo ente, & ſupremo rerum omnium Dominatore.

Advertes 2. in novo Teſtamento nomen *Deus*, apud Latinos & Θεὸς apud Græcos nunquam appellativum eſſe, ſed ſemper proprium, ut notat S. Irenæus l. 3. c. 6. *Neque Dominus*, inquit, *neque Spiritus Sanctus, neque Apoſtoli eum, qui non eſſet Deus, definitive & abſolu-*

ſolute Deum nominaſſent, qui non eſſet verus Deus, & cap. 8. *nunquam neque Propheta, neque Apoſtoli alium Deum nominarunt præter Deum & ſolum Deum*; vocem *definitive* uſurpavit, quia Apoſtolus 1. Cor. c. 8. ex Paganorum ſententia & uſu innuit plures dici Deos, ſed definit apud Chriſtianos unum eſſe Deum, *etſi ſunt*, inquit, *qui dicantur Dei ... nobis tamen unus eſt Deus*. Hinc Herodes Act. 12. percuſſus a Deo expiravit, eo quod non dediſſet honorem Deo, acclamante ipſi populo, *Dei voces & non hominis*.

Advertes 3. facile deprehendi an in veteri Teſtamento nomen Dei appellative & metaphorice uſurpetur, an proprie. Namque 1. conſtat apud omnes etiam Judæos Deum eſſe nomen proprium, quando exprimitur hac voce, *Jehova*, quod Tetragrammaton vulgo dicitur, quia ex quatuor litteris componitur, quodque Judæis tam ſacrum eſt, ut ab eo pronuntiando religioſe abſtineant; immo ipſius pronuntiandi rationem ipſa deſuetudine jam ignorant. 2. cum nomen Deo in Hebræo non eſt, *Jehova*, tum dignoſci poteſt ex ſubjecta materia, & circumſtantiis, an ſit proprium aut appellativum, nempe ſi perſonæ, de quibus ſermo eſt, ſemel aut bis hoc docentur nomine, ut Moyſes & Judices, & alia bene multa de iis referantur, quæ naturæ independenti repugnant, ut quæ de Moyſe & Judicibus narrantur; certum eſt hujuſmodi dici Deos appellative & metaphorice, quemadmodum Deus aliquando appellatur leo, Chriſtus Dominus vitis vera. At ſi perſona ſoleat dici Deus, & ei tribuantur quæ primæ cauſſæ conveniunt, ut Pſ. 21. *Deus Deus meus, quare me dereliquiſti*? & Pſ. 44. *Sedes tua Deus in ſæculum ſæculi ... unxit te Deus*, &c. nomen illud proprie accipiendum eſt, quia ſi propter quandam ſimilitudinem metaphora ſit continua, ſermo verax non eſt, ſed mendax, & ad decipiendum compoſitus. Hinc aſſerimus veritatem carnis humanæ in Chriſto adverſus Marcionitas eam negantes, ex eo quod in Scripturis conſtanter nominetur homo, aut filius hominis. Similiter ex Scripturis evincimus ipſum vere eſſe Deum, quia in illis Deus frequenter prædicatur, ſed omiſſis illis teſtimoniis, quæ longiori

diſ-

diſſertationi non exponeremus, proferemus ſolos textus in quibus appellatur *Jehova*.

Primus petitur ex c. 6. Iſaiæ, ubi aſſerit Propheta ſe vidiſſe Dominum, *Jehova*, ſedentem in throno circumſtantibus Seraphinis, & clamantibus, *Sanctus*, *Sanctus*, *Sanctus*, audiviſſe quoque dicentem, *quis ibit nobis?* & ſibi præcipientem, *vade*, *& excæca cor populi hujus*: quæ verba efficacia ſunt præſertim contra Socinianos; nam S. Joannes c. 12. Evangelii, v. 41. ea de Chriſto Domino exponit, *hæc dixit Iſaias, quando vidit gloriam ejus*. Idem Propheta clarius ſe explicat capitibus ſequentibus, c. 7. v. 14. ubi de ortu Meſſiæ loquens habet: *Ecce Virgo concipiet & pariet filium*, *& vocabitur nomen ejus Emmanuel*, (*Jehova*) quod S. Matthæus c. 1. v. 23. interpretatur, *nobiſcum Deus*.

Reſpondent Sociniani addendum eſſe verbum ſubſtantivum, eſt, ut ſit ſenſus, nobiſcum eſt Deus, & ita Emmanuel non ſit nomen Meſſiæ, ſed Dei in Meſſia & per Meſſiam operantis.

Sed præterquam quod non licet verbo Dei addere, nec eſt melior interpres nominis Emmanuel, quam S. Matthæus, exploditur illa explicatio verbis ipſiuſmet Prophetæ c. 7. ubi Emmanuelis nomina, & excellentiam deſcribens ſic ait: *Parvulus ... natus eſt nobis*, *& filius datus eſt nobis*, *& factus eſt principatus ſuper humerum ejus*: *& vocabitur nomen ejus*, *admirabilis* .... *Deus* (*Jehova*) *fortis*, *Pater futuri ſæculi*, *Princeps pacis*. Et c. 8. v. 13. *Dominum* (*Jehova*) *exercituum ſanctificate*, *ipſe pavor veſter*, *& ipſe terror veſter*. *In lapidem autem offenſionis*, *& in petram ſcandali duabus domibus Iſrael*, *in laqueum & ruinam habitantibus Jeruſalem*. Quem locum de Chriſto explicant ſenex Simeon Lucæ 2. v. 34. S. Paulus Rom. 9. v. 32. & S. Petrus ep. 1. cap. 2. v. 7. Ergo Chriſtus Dominus apud Iſaiam conſtanter eſt Deus, *Jehova*.

Ex quadam obſcuritate, quæ in hodiernam lectionem Hebraici textus irrepſit ob recentem punctorum adjectionem, contendunt Sociniani ſic legendum cap. 9. Iſaiæ & *vocavit nomen ejus .... Deus fortis*, ita ut non Meſſias, ſed ipſe Pater ita vocetur.

Sed

Sed contra 1. Septuaginta interpretes, Aquila, Symmachus, & Vulgata verterunt, *vocabitur*. 2. Linguæ Hebraicæ periti docent ſublatis punctis legi poſſe; vocabitur. 3. Coacervatio tot nominum ſatis indicat iis deſcribi Meſſiam. Sive autem adjectivum, *fortis*, ſeparetur a ſubſtantivo, *Deus*; ſive conjungatur, perinde eſt; immo ſi conjungatur, emphaſim habet; ſignificat enim Deum omnipotentem, Pſ. 23. v. 8. *Dominus fortis & potens*, cap. 10. Iſaiæ *convertentur reliquiæ ... Jacob ad Deum fortem*.

Secunda habetur Jer. cap. 23. *Ecce dies veniunt; dicit Dominus, & ſuſcitabo David germen juſtum: regnabit Rex, & ſapiens erit ... In diebus illis ſalvabitur Juda, & Iſrael habitabit confidenter, & hoc eſt nomen, quod vocabunt eum, (Dominus Jehova) juſtus noſter*, in Hebr. *hoc eſt nomen, quo vocavi eum, Deus (Jehova) juſtitia noſtra*. Quæ verba ad Meſſiam pertinere probat Huetius demonſtr. Evangelica propoſitione 7. num. 16. ex teſtimoniis veterum Judæorum. Idem agnoſcunt Sociniani, ſolo Grotio refragante. qui verba illa ad Zorobabelem transfert, ſed immerito; inſigniores enim ſunt illi tituli, ut alteri, quam Meſſiæ, aptentur, nedum Zorobabeli, qui non fuit Rex, ſub quo Juda & Iſrael confidenter requieſcerent, multo minus juſtitia.

Tertius depromitur ex c. 11. Zachariæ ſic ſcribentes, *appenderunt mercedem meam triginta argenteos, & dixit Dominus (* Jehova *) ad me, projice illud ad ſtatuarium: decorum pretium, quo appretiatus ſum ab eis*. Quæ de Chriſto eſſe prædicta conſtat ex S. Matth. c. 27. v. 9. Idem Propheta cap. 12. inducit Deum (*Jehova*) de ſe loquentem his verbis, *effundam ſuper domum David, & ſuper habitatores Jeruſalem, Spiritum gratiæ, & precum; & aſpicient ad me, quem confixerunt*. Quem autem confixerint, declarat Evangeliſta Jo. c. 19. ubi latus Chriſti ab uno milite apertum eſt, *ut Scriptura impleretur*, inquit ... *videbunt in quem transfixerunt*. Sociniani nihil reponunt, niſi quod textus ſit corruptus, delendæque ſint illæ voces, *ad me*, ne poſterior pars textus ad Deum, *Jehova*, referatur.

Quar-

Quartus, iſque apertiſſimus, occurrit apud Malachiam c. 3. ubi Deus, *Jehova*, ſic loquitur: *Ecce ego mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam, & ſtatim veniet ad templum ſuum dominator, quem vos quæritis, & Angelus Teſtamenti, quem vos vultis; Ecce venit, dicit Dominus* (*Jehova*.) Hanc Prophetiam Chriſtus in ſe impletam definit, Matth. cap. 11. ubi monet diſcipulos Joannem Baptiſtam illum eſſe, quem prædixit Malachias paraturum viam ante ſe, mutatis Prophetæ verbis; ille enim habet, *ante faciem meam*, Chriſtus vero, *ante faciem tuam*, ut oſtenderet perſonarum diſtinctionem, naturæ vero unitatem; faciem enim, quæ tribuitur Deo, *Jehova*, ſuam dixit Chriſtus. Pater ipſe per Angelum Gabrielem, quem ad Zachariam deſtinavit, Lucæ c. 1. v. 16. hanc interpretationem confirmat his verbis: *Et multos filiorum Iſrael convertet ad Dominum Deum ipſorum.* Quis vero Dominus Deus filiorum Iſrael, niſi verus Deus? de illo eodem ſubdit verſu ſequenti; *& ipſe præcedet ante illum in ſpiritu & virtute Eliæ.* Joannes ergo præceſſit ante verum Deum, qui eſt dominator Iſrael, cui erectum eſt templum in Jeruſalem, ad quod venit carne indutus. Hic Socinus ſe victum demonſtrat, aſſerendo textum eſſe corruptum, repugnantibus Judæis & Chriſtianis, qui eodem modo legunt.

Porro ex his textibus liquet Meſſiæ divinitatem non fuiſſe Synagogæ prorſus incognitam.

Tertium Patris teſtimonium habetur ex miraculis tum Chriſti, tum Diſcipulorum ejus; licet enim facta ſint poteſtate tribus perſonis communi, ea tamen ad patrem Chriſtus retulit, ut Jo: 5. v. 36. *Ego*, inquit ... *habeo teſtimonium majus Joanne: opera enim quæ dedit mihi Pater ... teſtimonium perhibent de me.*

Ne dicas, Prophetas edidiſſe miracula. Eliſeum mortuos ſuſcitaſſe etiam poſt mortem, qui propterea non exiſtimantur Patri conſubſtantiales. Namque miracula non patrarunt ad probandum ſe eſſe ejuſdem naturæ cum Deo ſicut patravit Chriſtus. Cum ergo vera miracula non poſſint niſi a Deo proficiſci, nec Deus teſtis eſſe poſſit falſi, neceſſe eſt, ut dicamus Chriſtum Dominum

eſſe

eſſe Patri conſubſtantialem, cum ipſe & ejus diſcipuli innumeris miraculis id confirmaverint. Quæ autem ſolent objici contra tot miracula, ſolvimus Tract. de Incarn. cap. 4.

Teſtimonium Filii.

PRimo, teſtatus eſt ſe eſſe Filium Dei naturalem, dum hanc Petri confeſſionem, *Tu es Chriſtus Filius Dei vivi*. Matth. 16. ſic laudavit, *Beatus es Simon Bar-jona, quia caro & ſanguis non revelabit tibi, ſed Pater meus qui in cælis eſt*. Ex his enim argumentari licet. Non fuit ſingulare Petri privilegium, quod ipſi revelatum ſit Dominum eſſe Chriſtum, aut Filium Dei adoptivum. Primum didiciſſe potuerat a Joanne Baptiſta, aut a fratre Andrea, & a Philippo, qui illum eſſe Meſſiam & Chriſtum ab initio confeſſi fuerant, Jo: 1 v. 26. 40. & 45. Secundum notum erat omnibus, qui illum habebant tanquam unum ex Prophetis, qui ſane erant Filii Dei adoptivi. Petrus ergo ultra progreſſus prædicat illum eſſe Filium Dei naturalem Patri conſubſtantialem. En vera & hactenus inaudita Petri confeſſio, qua meruit ſuis condiſcipulis anteponi.

Secundo, quod Petrus uno verbo comprehenderat, ipſe Dominus multis in locis explicatius expoſuit definiens 1. ſe ab omnibus Prophetis tantum diſtare, quantum filius-familias a domeſticis. Hoc diſcrimen late proſequitur Matth. 21. ubi Deum Patrem exhibet uti patrem-familias, qui vineam ſuam locavit agricolis, ad quos ſemel & iterum miſit ſervos, qui fructum reciperent; ſed cum agricolæ ſervos occidiſſent, *noviſſime ... miſit ad eos filium ſuum, dicens, verebuntur filium meum*. In ſervis agnoſcuntur omnes Prophetæ, quorum alii aliis fuere ſpectatiores, in Filio vero & unico hærede Chriſtus Dominus, qui 2. ita de ſeipſo loquitur Jo: 3. *Sic ... Deus dilexit mundum, ut filium ſuum unigenitum daret*. Præmittitur particula, *ſic*, quæ denotat admirationem facti, cujus cauſſam, ſcilicet Dei amorem & bonitatem, humana mens non capit. Obſtitit

Deus,

Deus, ne Abraham unigenitum & ſingulariter dilectum Iſaac ſibi immolaret, contentuſque eſt ejus animi præparatione: at non pepercit proprio Filio, non creato, ſed unigenito; addendum 1. ex cap. 14. Jo: Chriſtum ejuſdem eſſe cum Patre ſubſtantiæ & naturæ: ſic enim ipſe reſpondet Philippo roganti, ut oſtenderet Patrem; *qui videt me, videt & Patrem ... non creditis quia ego in Patre, & Pater in me eſt?* ſcilicet per naturæ identitatem. Nihil luculentius illo teſtimonio, unde habemus, quod viſo Chriſto videatur Pater, & vera obtineatur felicitas: atqui id dici nequit, ſi Chriſtus ſit creatura, & natura diverſus a Patre, ut ſatis patet; nam res finita & creata nec repræſentare poteſt objectum infinitum, & ſuperioris ordinis, nec habere rationem ſummi boni & ultimi finis, in quo quieſcimus. Ergo Chriſtus Dominus in hoc teſtimonio declarat ſe eſſe ejuſdem naturæ cum Patre; in cujus veritatis confirmationem immediate ante dixerat: *Ego ſum via, veritas, & vita*, medium & finis: via, quia per illum acceſſum habemus ad Patrem; veritas, & vita, quia eſt terminus, ultra quem nihil eſt appetendum; quæ eſt enim beata vita, ſecundum S. Aug. niſi gaudium de veritate? His Filius fulget titulis, *ut omnes honorificent Filium, ſicut honorificent Patrem*, Jo: cap. 5. Quibus verbis perſpicue ſe demonſtrat Chriſtus eſſe quid idem cum Patre; namque Deus ſe Zelotem dicit, *gloriam meam*, inquit, *alteri non dabo*, nec Chriſtus eam ſibi arrogaret, niſi eſſet unus & idem cum Patre Deus.

Si Sociniani non vident in his teſtimoniis Chriſtum ſe dixiſſe Patri æqualem & conſubſtantialem, palpant in meridiana luce cæci, magis quam ipſi Judæi, de quibus ſic ſcribit S. Jo: c. 5. v. 18. *Propterea ergo magis quærebant eum ... interficere ... quia Patrem ſuum dicebat Deum, æqualem ſe faciens Deo*. Summus quoque Pontifex, & omne Concilium audita Chriſti confeſſione, quod Filius Dei eſſet, videndus ſedens a dextris virtutis Dei, Matth. 26. hoc nomine blaſphemum, reum mortis pronuntiarunt: *quid adhuc egemus teſtibus?* inquiunt ibidem. At Sociniani contemnunt illud Chriſti teſtimonium, contenduntque Judæos invidia excæ-

catos,

catos, mentem ejus non fuiſſe aſſecutos, ac verba illius calumniatos: atque ad id probandum.

Objiciunt multos Scripturæ textus, in quibus putant Chriſto abjudicari divinitatem. Primus habetur Joann. 14. *Pater major eſt.* Secundus Joann. 17. *Hæc eſt ... vita æterna, ut cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum.* Tertius Joann. 5. *non poteſt Filius a ſe facere quidquam, niſi quod viderit Patrem facientem.* Huic textui affinis eſt qui legitur Matth. 20. *Sedere .... ad dextram meam aut ſiniſtram non eſt meum dare vobis.* Quartus Lucæ 18. *Quid me dicis bonum? nemo bonus, niſi ſolus Deus.* Quintus Jo: c. 10. ubi Judæis eum blaſphemiæ accuſantibus, quod dixiſſet ſe Filium Dei, reſpondet, *nonne ſcriptum eſt in lege veſtra, quid ego dixi: dii eſti?* Ex quo reſponſo ſic argumentantur: Licet Chriſtianis de Chriſto credere, quod voluit Judæos credere: atqui Chriſtus voluit Judæos credere ſe Filium Dei eſſe, eo ſenſu, quo Scriptura Prophetas deos, & filios Dei appellavit. Ergo. Textus Joann. 17. explicatur quo ſenſu Chriſtus dixiſſet Joann. 10. *Ego & Pater unum ſumus*, ſcilicet propter conſenſum voluntatum, quemadmodum dicitur Act. 4. *Multitudinis . . . credentium erat cor unum, & anima una.* Laudato enim capite orat Patrem, ut credentes unum ſint, *ſicut ut Pater in me*, inquit, *& ego in te, ita & ipſi in nobis unum ſint.* Septimus Marc. 13. *de die ... illo, vel hora* (ſcilicet generalis Judicii) *nemo ſcit, neque Angeli in cælo, neque Filius, niſi Pater.* Octav. Col. 5. Chriſtus dicitur, *Primogenitus omni creaturæ.* Atqui primogenitus & ſecundogenitus ſunt ejuſdem naturæ: Ergo.

Reſpondeo 1. generatim, Chriſtus Dominus e tumulo redivivus apparuit, Apoc. 1. *Sicut Sol lucet in virtute ſua.* v. 16. ad depellendas illas objectionum tenebras, & vindicandum genuinum verborum ſenſum contra cavillationes Ebionitarum, & Cerinthianorum, quos Socinianorum parentes merito dixeris; ſic enim clare & nitide de ſeipſo loquitur v. 8. *Ego ſum* (quem pupugerunt verſ. 7.) *alpha & omega, principium & finis, dicit Dominus Deus, qui eſt, & qui erat, & qui*

venturus eſt omnipotens. Quærimus a Socinianis, an clarioribus verbis verus Deus deſignari poſſit, quam nominibus primi principii, & ultimi finis? an creatura poſſit dici, *Dominus Deus omnipotens, qui eſt, & qui erat*? Cum ergo hæc de ſeipſo prædicet, nullum poteſt ſupereſſe dubium, quin ſit Patri conſubſtantialis & æqualis, ac proinde fideli Chriſtiano quærendum reſtat, quo ſenſu protulerit, quæ contra objiciuntur. Cui ut fiat ſatis,

Notandum 1. ut duæ propoſitiones ſint contradictoriæ; debent enuntiari ſub uno reſpectu de eodem objecto. Quamobrem licet in his propoſitionibus, *homo eſt ſpiritualis: homo non eſt ſpiritualis*, appareat contradictio, nulla tamen eſt, ſi de homine enuntientur ſub diverſo reſpectu; verum enim eſt, & quod homo ſit ſpiritualis ſecundum animam, & quod non ſit ſecundum corpus.

Notandum 2. Chriſtum Dominum dupliciter ſpectari poſſe, nempe quatenus Deus eſt, & quatenus homo, & ſub illo duplici reſpectu diverſæ de eo enuntiari poſſunt propoſitiones. Rurſus quatenus homo vel conſideratur ut ſingularis perſona, quo ſenſu dicitur ab Apoſtolo, Hebr. cap. *innocens, impollutus, ſegregatus a peccatoribus*; vel ut caput hominum, & ut ſic paſſiones ſui corporis myſtici ſuas dicit: *Saule, Saule, quid me perſequeris*? Act. 9. Et *longe a ſalute mea verba delictorum meorum*. Pſam. 21. Hinc Sanctus Chryſoſtomus homil. 26. in 1. ad Corinth. ſic ſcribit: *Cùm humile aliquid dicitur de Chriſto, qui carne præditus eſt, non ad divinitatis objectionem trahendum eſt quod dicitur, ſed Incarnationi convenit*. His prænotatis,

Reſpondeo 2. ad ſingulos textus.

Ad primum, *Pater major me eſt*, me unquam ſpectato ut homine. Concedo: ut Deo, Nego: contextus ſermonis hunc ſenſum aperit; nam ibi agitur de Aſcenſione Domini, ob quam turbabantur Apoſtoli, quamvis eſſet præmium laborum Chriſti, ut homo eſt, & ipſis Apoſtolis occaſio & cauſſa multiplicium donorum, ac proinde in ejuſmodi circumſtantiis de ſeipſo

de-

debuit loqui, ut homo eſt, profecturus ad obtinendum a Patre quod ſibi & Apoſtolis promeruit.

Ad ſecundum, nulla eſt difficultas, ſi nomen adjectivum, *ſolus*, conjungatur, ut debet, nomini ſubſtantivo, *Deus*; adeo ut ſenſus ſit, *cognoſcant te, qui es ſolus verus Deus*. *Nobis tamen*, inquit Apoſtolus 1. Cor. 8. *unus Deus*, nec filius eſt alius Deus a Patre.

Ad Tertium, diſting. non poteſt Filius a ſe facere quidquam ſine Patre, quia habet eandem cum Patre poteſtatem, Concedo: quia infirmus eſt, & in operando dependens a Patre, Nego. *Quid ſupereſt*, inquit S. Ambroſius lib. 4. de fide c. 3. *niſi ut per unitatem inſeparabilem poteſtatis nihil credamus Filium facere, niſi quod viderit Patrem facientem? quia per inſeparabilem unitatem nihil a ſe facit Filius, quoniam nihil vult quod Pater nolit, quod utique non infirmitatis eſt, ſed unitatis*. Cur autem Chriſtus ſoleat ad Patrem omnia referre, duplex poteſt afferri ratio. Prima eſt Sancti Auguſtini & veriſſima; quia omnia habet a Patre per generationem æternam, & hoc ſenſu dicit, Joann. 7. *mea doctrina non eſt mea*. Secunda, quia ad obterendas Judæorum obtrectationes, & calumnias, quibus inſectabantur eum, quaſi eſſet Deo contrarius, continuo inculcare debuit, quod Pater in ipſo manens operaretur.

Cum vero dixit, *non eſt meum dare vobis*, oſtendit ſuæ voluntatis humanæ cum divina conſenſionem. Enimvero Jacobus & Joannes contra ordinem a Deo conſtitutum, forſitan jure propinquitatis carnalis, primas ſedes ambiebant, reſpondet Dominus, non eſſe ſuum, ſed Patris hoc modo concedere, cum honorem illum promeriti fuerint.

Ad quartum, vera quidem eſt propoſitio in ſenſu Chriſti, *nemo bonus, niſi ſolus Deus*. Sed quid tum? Atqui, ſubſumunt Adverſarii, Chriſtus negavit ſe eſſe hoc ſenſu bonum. Nego minorem, ſed ſolum interrogavit hominem, cur illum appellaret bonum? Si reſpondiſſet ille talem honoris titulum deberi Filio Dei, proculdubio Chriſtus ſententiam confirmaſſet. Sed ſi illum dumtaxat habuit, ut unum ex Doctoribus inſignem

gnem (ut veriſimile eſt ex hac nominis compellatione, *magiſter bone*, altiora de Domino non ſenſiſſe) ſalutatio tam honorifica rejici debuit.

Ad quintum diſtinguo; Chriſtus excuſat illud a ſe dictum, *Filius Dei ſum*, ex eo quod Scriptura illos vocet Deos, ad quos ſermo Dei factus eſt argumento a minori ad majus, Concedo: argumento prorſus a ſimili, Nego. Nimirum ſedandi erant furentes, lapidibus contra ipſum armati, illorum impetum frangit magiſter ſapientiſſimus per hanc propoſitionem notam & concedendam. In lege veſtra Dii vocantur, *ad quos ſermo Dei factus eſt*: ergo nolite indignari contra me, quod dixerim, *Filius Dei ſum*; Jam illis quieſcentibus & aures præbentibus, pergit, & ex hac propoſitione univerſaliori adeoque magis nota, auditores deducit ad ſingulare longe perfectius: ſed hactenus ignotum, concedendum tamen, *operibus credite*, inquit, *ut cognoſcatis & credatis, quia Pater in me eſt, & ego in Patre*. Sed illud ſublimius de ſe dicentem Judæi non ſuſtinuerunt, unde ſubdit Evangeliſta, *quærebant ergo eum apprehendere*: ex quo patet reſponſio ad argumentum ex verbis Chriſti deductum. Neganda eſt enim minor propoſitio, nempe Chriſtum voluiſſe Judæos de ſe credere, quod eſſet Filius Dei ſolum adoptivus. Ad ſummum toleravit ut ita de ſe ſentirent, donec elucidaretur univerſalis illa propoſitio, *omnes ad quos ſermo Dei factus eſt, ſunt filii Dei*. Sic in Schola Magiſter indulgeret imbecillitati diſcipulorum, quos offenderet illa definitio, *homo eſt animal rationale*, ſuaderetque illam hoc ratiocinio, omne vivens quod ſentit, eſt animal: atqui homo, quamvis rationalis, eſt vivens, & ſentit: Ergo homo, quamvis rationalis, eſt animal. In majori propoſitione homo non adæquatur brutis animantibus, licet illa nihil contineat, quod non ſit omnibus commune.

At, inquies, non offendebantur Judæi, quod Chriſtus ſe Filium Dei diceret, quemadmodum ſupponitur diſcipulos offendi, quod homo dicatur animal; ſed quod æqualem Deo ſe faceret: Ergo illud exemplum non eſt ad rem.

Ne-

Nego conſeq. Judæi ira perciti Chriſtum differentem non ſuſtinebant; ipſe vero, ut eos compeſceret, paullisper diſtulit proſequi quod erat ſibi proprium & ſingulare, propoſuitque aliquid commune omnibus, qui ex operibus probant ſe eſſe a Deo miſſos, nempe filios Excelſi appellare omnes. Hoc Judæi diffiteri non potuerunt. Tum Chriſtus, iis jam quieſcentibus & audientibus, intermiſſa proſequitur, a propoſitione communi & univerſali tranſiens ad cngularem in hunc modum, ſi illi antiqui ex operibus probarunt ſe eſſe a Deo miſſos, & filios Excelſi adoptivos: operibus meis debetis credere, quod ego per unitatem naturæ ſim in Patre, & Pater in me. Hic iterum exardeſcunt Judæi, & quærunt illum apprehendere. Ergo auguſtiora hic de ſe dixit, quam de Antiquis præmiſerat.

Ad ſextum orat Chriſtus, ut credentes unum ſint ſecum ſimul cum Patre, quemadmodum ipſe & Pater unum ſunt; diſtinguo: ut unum ſint ſub aliquo reſpectu, nempe conſenſu voluntatum; ſub omni reſpecto, id eſt, tam conſenſu voluntatum, quam unitate naturæ, Nego. Chriſtus Deus eſt & homo, ratione divinitatis eſt quid unum cum Patre unitate naturæ; ratione vero humanitatis eſt quid unum conſenſu voluntatum.

Ad ſeptimum, diſtinguo, Chriſtus ut homo neſcit diem Judicii, tranſeat. Hæc reſponſio ſufficit contra Socinianos: ut Deus, Nego. Dixi, tranſeat; namque Chriſtus, etiam quatenus homo, dupliciter conſiderari poteſt, 1. ut ſingularis perſona, ut caput hominum, quemadmodum ſupra præmonuimus: ut ſingularis perſona non ignoravit diem judicii; fuit enim plenus gratia & veritate, Joann, 1. ut caput hominum, quos edocendo ſuſceperat, abſque ulla æquivocatione dixit ſe ignorare, quod a Patre non audierat ut hominum doctor, quemadmodum Confeſſarius in teſtimonium vocatus, vere & ſimpliciter reſpondere poteſt ſe neſcire, quod a reo in confeſſione ſacramentali audivit.

Ad octavum. Chriſtus eſt primogenitus omnis creaturæ, 1. quia nullus ante eum genitus eſt, quemadmodum ſcriptum eſt de Beata Virgine, Lucæ 2. *Te-*

peris

perit Filium ſuum primogenitum, licet nullum alium poſtea pepererit. 2. Quia eſt *in omnibus . . . primatum tenens*, &, *in ipſo condita ſunt univerſa*, ut ibidem docet Apoſtolus, atque eo ſenſu eum dicit primogenitum ex mortuis. Ad ſubſumptum vero, atqui primogenitus & ſecundo genitus ſunt ejuſdem naturæ: Reſp. diſtinguendo, ſi uterque productus ſit per generationem proprie dictum, Concedo: ſecus, Nego. Annon abſurde quis concluderet hominem & pluviam eſſe ejuſdem naturæ, quia Deus, Job 38. dicitur pluviæ Pater, ſicut & hominis, Deuter. c. 32.? Illi enim ſunt ejuſdem naturæ, qui habent eundem Patrem proprie dictum.

Teſtimonium Spiritus Sancti.

SPiritus Sanctus locutus eſt per Apoſtolos juxta illud Matth. 10. *Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed Spiritus Patris veſtri, qui loquitur in vobis*. Spiritum ergo Sanctum de Chriſto teſtimonium perhibentem audire debemus in Apoſtolis, quos docuit *omnem veritatem*, Joann. 16. Utrumque concedunt Sociniani; ſcripta enim Apoſtolorum ſuſcipiunt uti verbum Dei. Porro quod ipſi videtur minus clarum & expreſſum in teſtimonio Chriſti de ſua divinitate, illud invicte demonſtramus ab Apoſtolis, tam feliciter fuiſſe elucidatum, ut nec fidelibus jam inquiſitione opus ſit, ex Tertulliano, nec ipſis Socinianis effugii locus ſupereſſe poſſit.

Atque, ne adverſarii vel minimam difficultatis nebulam demonſtrationi noſtræ injiciant, operæ pretium eſt advertere Apoſtolis pugnandum fuiſſe in primis adverſus Judæos, & Ebionitas divinitatis Verbi hoſtes infenſiſſimos. Illi contendebant Chriſtum ſe Deo æqualem feciſſe, atque ideo blaſphemum, & merito crucis ſupplicio affectum: hi contra aſſerebant Chriſtum ante matrem non extitiſſe, nec unquam ſe dixiſſe Deum in proprio ſenſu. Quid ad hæc fideles Chriſti teſtes, qui toti erant ad prædicandum, & commendandum crucis myſterium, juxta illud 1. Cor. 2. *Non . . . judicavi me ſcire aliquid inter vos, niſi Jeſum Chriſtum, & hunc*

crucifixum? An ad expungendum crucis ſcandalum collegerunt Chriſti verba, quæ Sociniani nobis objiciunt, ut ex iis probarent nunquam Chriſtum ſe æqualem Deo feciſſe, immo a ſe amandaſſe hanc opinionem uti falſam, ideoque immunem fuiſſe ab illa impietate & blaſphemia, qua Judæi illum per inſignem calumniam onerabant, cruciſque tormentum ſpectandum non eſſe ut juſtum peccatoris ſupplicium, ſed ut inſigne innocentis, quamvis puri hominis, ſacrificium. Niſi hæc præſtiterint Diſcipuli Domini, cauſſam Religionis Chriſtianæ, in hypotheſi quod vera ſit Socinianorum doctrina, turpiter deſeruiſſe cenſendi ſunt.

Enimvero Deus in Eccleſia hæreſes naſci non permitteret, niſi earum occaſione veritas accuratius explicaretur, magiſque eluceret: *oportet & hæreſes eſſe*, inquit Apoſtolus 1. Cor. 11. *ut qui probati ſunt, manifeſti fiant in vobis*. Nimirum textus Scripturæ perſæpe ſunt obſcuri, quin & inter ſe pugnare aliquando videntur, ita ut nulla fere ſint fidei dogmata, contra quæ non poſſit aliquid ex Scripturis objici, ut advertit S. Auguſtinus. Hinc eſt quod, exortis circa fidem controverſiis, qui pro veritate ſtant, cautius mentem exprimant, & ſollicite abſtineant a verbis ambiguis, ut clarius veritas eluceat & facilius error deprehendatur. Quare poſt exortas hæreſes non licet in Religione Catholica uti illis vocibus ambiguis, quas antea nihil mali in iis ſuſpicati, libere uſurpabant; ſed deinceps eas adhibere oportet, quæ nullam interpretationem aut cavillationem admittant. Hujuſce obſervationis exempla ſubminiſtrant Arianorum, Pelagianorum, Neſtorianorum, & Calviniſtarum hiſtoriæ.

Cum ergo is eſſet controverſiæ ſtatus inter Apoſtolos & Judæos, an Chriſtus ſe Patri conſubſtantialem dixiſſet, & eatenus impietatis & blaſphemiæ reus fuiſſet, Apoſtolis in hypotheſi Socinianorum, nempe, Chriſtum Dominum nunquam Deo ſe æquaſſe, debuerunt omnino abſtinere ab illis Chriſti vocibus, quæ naturæ identitatem inſinuare videbantur, explicare more Sociniano, quæ in Chriſti verbis Judæos offenderant, iis opponere ea, in quibus Sociniani contendunt Chriſtum

æqualitatem a ſe ablegaſſe; & in horum confirmationem proferre quæ ſeorſim a Chriſto didicerant, cum planius myſterium regni Dei aperiret, ita ut nullam ſuſpicionem malam, nullum calumniandi prætextum Judæis relinquerent, & Scripta eorum merito dicerentur plena & abſoluta Chriſti Apologia contra Judæorum calumnias. At quam oppoſita fuerit Apoſtolorum agendi & ſcribendi ratio, lectio ipſa clamat, conferantur verba diſcipulorum cum verbis magiſtri, ubi de divinitate ſermo eſt, & reperientur prorſus eadem, niſi quod Chriſtum expreſſius Deum proprie dictum pronuntiant, ſæpius inculcant & Socinianos prorſus debellant. Ex quo invicte concludimus Apoſtolos cum Judæis ſenſiſſe Chriſtum Dominum ſe æqualem Deo dixiſſe, hanc Chriſti confeſſionem laudaſſe, & propugnaſſe contra eoſdem Judæos illam deteſtantes ut horrendam blaſphemiam. Hujuſce veritatis quædam ex inſignioribus ſubjicimus teſtimonia.

Primum perhibet S. Joannes, qui ex S. Hieronymo Evangelium, rogantibus Epiſcopis Aſianis, ſcribit contra Ebionitas Verbi divinitatem negantes. Sic autem exorditur: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* His verbis refellitur duplex Ebionitarum & Socinianorum error. Primus, quod Verbum non ſit Deus. Secundus, quod cœperit in Maria Virgine. Poſteriorem præſertim impugnat Evangeliſta; addit enim, *hoc erat in principio apud Deum: omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, quod factum eſt*; hoc eſt, ex his quæ facta ſunt. Ergo ipſum non eſt factum, ſed ante omnia creata exiſtit, utpote eorum cauſſa & principium. *In mundo erat, & mundus per ipſum factus eſt, & mundus eum non cognovit .... & Verbum caro factum eſt.* Ergo erat antequam carnem aſſumeret.

Hoc fulgure everſos Adverſarios declarat miſera eorum reſponſio; ajunt enim hanc hiſtoricam narrationem eſſe prorſus metaphoricam, & ſic intelligendam: in principio Evangelicæ prædicationis Verbum, ante annos triginta natum, erat apud Deum; tum quia ipſi ſoli notum, tum quia conſenſione voluntatis conjunctum,

& pro-

& propter eximias dotes erat Deus, non proprie, ſed metaphorice, ut colligitur ex textu originali, in quo Θεὸς, latine, *Deus*, legitur cum articulo, ὁ Θεὸς, ubi ſermo de vero Deo, apud quem erat Verbum; quia apud Græcos articulus ille uſurpatur ad quandam emphaſim, & auctoritatem ſignificat; omittitur vero cum aptatur Verbo. *Omnia per ipſum facta ſunt*, quæ ſcilicet pertinent ad legem Evangelicam, & generis humani reparationem. *In mundo erat* proprie dicto, *& mundus per ipſum factus eſt*, nempe mundus ſpiritualis, novus homo, *& mundus eum non cognovit*, id eſt, mundus in maligno poſitus. *Et Verbum caro factum eſt*, hoc ſenſu, quod homo tam excellens, infirmus apparuit, & carnis paſſiones ſuſtinuit. Quæ abſurda expoſitio ſatis per ſe refellitur; nam ſi diceret omnia verba a proprio eorum ſenſu ad allegorias transferre, non eſſent conceptuum ſigna determinata, fruſtra ſcriberent homines, ſubſcriptionibus ſuis adigi poſſent ad implenda promiſſa. Quam autem falſum ſit apud Græcos articulum ſemper præmitti quoties verus Deus nominatur, nunquam vero ubi nomen illud metaphorice tribuitur creaturis, patet ex innumeris Scripturæ locis, v. 13. ejuſdem capitis, & v. 18. Deus ſummus legitur ſine articulo, ſicut & Matth. c. 14. v. 33. & 1. Cor. 8. v. 4. & 6. e contra Chriſtus cum articulo dicitur Deus Rom. 9. ut obſervat S. Chryſoſt. hom. 3. in Joann. immo & falſi gentium Dii, ad Gal. 4. v. 8. Act. 7. v. 43.

Idem Evangeliſta c. 20. teſtimonium refert alterius Apoſtoli, nempe S. Thomæ, qui palpando Chriſti redivivi vulnera, illum confeſſus eſt Deum ſuum & Dominum: *Reſpondit Thomas*, inquit, *& dixit, Dominus meus & Deus meus.*

Reponunt Sociniani, hæc verba non dirigi ad Chriſtum, ſed ad Deum quaſi præ admiratione exclamaſſet Apoſtolus, o Domine mi!

Sed contra, 1. ipſe contextus non patitur hanc explicationem: Apoſtolus enim reſpondet Chriſto dicenti, *noli eſſe incredulus, ſed fidelis*, emittitque ſinceram confeſſionem, quam Chriſtus approbat ſubjiciens, *quia vidiſti me ... credidiſti*. 2. textus Græcus & origina-

lis excludit talem interpretationem, nam in eo non legitur Deus in vocativo; ſed in nominativo, ὁ Κύριός μȣ, ὁ Θεὸς μȣ.

Denique in prima epiſtola, quæ tota eſt ad probandum contra Ebionitas Chriſtum vere eſſe Deum & hominem, ſic habet Evangeliſta c. 5. *Scimus quoniam Filius Dei venit, & dedit nobis ſenſum, ut cognoſcamus verum Deum, & ſimus in vero Filio ejus. Hic eſt verus Deus, & vita æterna.* Summus Deus non potuit clarius exprimi.

Reſpondent Sociniani pronomen, *hic*, referendum ad Patrem, non ad Filium.

Contra 1. pronomen iſtud eſt demonſtrativum rei præſentis, non remotæ, 2. etiamſi aliquando poſſit referri ad perſonam mediate antecedentem, ut Act. 7. v. 19. contextus Apoſtoli non patitur eo loci ad Patrem referri, quia jam Apoſtolus eum appellavit Deum verum, ſenſuſque eſſet nugatorius, Pater Deus verus, eſt Deus verus. Denique repetitio illa non poteſt eſſe ad mentem Apoſtoli, quia non intendit probare Patrem eſſe verum Deum, cum nullus id in dubium revocarit; ſed propoſitum ejus eſt aſſerere contra Ebionitas, Filium Dei eſſe verum Deum, quod luculenter hic exequitur.

Secundum Teſtimonium profertur ex ſcriptis beati Pauli.

Primo, Apoſtolus cap. 1. epiſt. ad Hebr. ea omnia Chriſto tribuit, quæ ſunt veri Dei propria. Ibi eſt ex Patre genitus tanquam *ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ ejus*, quæ ſunt encomia Sapientiæ increatæ, Sap. 7. v. 29. portare omnia verbo virtutis ſuæ, ſedere a dextris Dei, ab Angelis adorandus. Illi in miniſterium mittuntur; ad hunc vero dicitur, *Thronus tuus, Deus in ſæculum ſæculi*, Et, *Tu in principio, Domine, terram fundaſti, & opera manuum tuarum ſunt cæli ... velut amictum mutabis eos, & mutabuntur, tu autem idem ipſe es.* Si creatura his titulis repræſentatur, nulla ſuppetunt determinata verba ad deſignandum ens increatum, a quo cuncta ſunt creata. Mutanda eſt fidei noſtræ profeſſio, *Credo in Deum*

Pa-

Patrem omnipotentem, Creatorem cæli & terræ, nam ſecundum Socinianos verbis concipitur, quæ puro homini adaptari poſſunt.

Secundo, Rom. 9. ſic ſcribit idem Apoſtolus de Chriſto diſſerens, *ex quibus* (Patriarchis) *eſt Chriſtus ſecundum carnem, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſæcula. Amen.* Hinc nihil eorum deſideratur, quæ Sociniani volunt eſſe neceſſaria ad denotandum verum Deum, 1. dum dicit Apoſtolus Chriſtum ex Judæis oriundum, cum hac reſtrictione, *ſecundum carnem*, ſignificat in eo aliam eſſe naturam, quam humanam, 2. nomini Dei præmittit articulum, 3. cetera, quæ ſubjiciuntur, ad emphaſim pertinent, & Dei æternitatem tangunt, *Deus & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui eſt benedictus in ſæcula.* 2. Cor. 11.

Non diffitentur Sociniani, ſed ut vim hujus teſtimonii declinet, dum Eraſmo comminiſcuntur poſt has voces, *ſecundum carnem*, figendum eſſe punctum, ut ſenſus ſit, ille qui eſt ſuper omnia Deus, ſit benedictus. Deinde delendum eſſe illud nomen, *Deus*, in hypotheſi quod punctum non figatur, ut non figit vulgata, tum quia non extat in verſione Syriaca: tum quia non eum legunt SS. Cyprianus, & Hilarius.

Reſpondeo ad primum; in textu originali hæ voces, *qui eſt*, enunciantur in participio, exiſtens ſuper omnia Deus, ac proinde neceſſario conjunguntur cum antecedentibus; ita omnes Patres Græci & Latini, ac præſertim S. Cyprianus tertio teſtimonio contra Judæos, & S. Hilarius lib. 8. & 13. de Trinitate, quod Sociniani falſo appellant. Unde patet reſponſio ad ſecundum, cum omnes a tempore Apoſtolorum uſque ad Eraſmum nomen Dei legerint.

Tertio, in epiſt. ad Philipp. c. 2. ita de Chriſto teſtatur Apoſtolus, *qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo*, hoc eſt, rem alienam non uſurpavit dum æqualem Deo ſe fecit, *ſed ſemetipſum exinanivit formam ſervi accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo. Humiliavit ſemetipſum factus obediens uſque &c.* Hæc ſane non ſcripſit fidelis Chriſti teſtis, ut probaret Ju-

dæos falſo dixiſſe Chriſtum ſe æqualem Deo feciſſe; ſed ut evinceret in eo non fuiſſe blaſphemum, utpote qui non rapuiſſet honorem indebitum. Quid Sociniani ad tam clarum teſtimonium?

Reſpondent hunc eſſe ſenſum verborum, cum Chriſtus initio prædicationis aliquid divinum præ ſe ferret, propter eximias dotes & miracula, mordicus non retinuit illam divinam ſpeciem & formam, vel juxta veteres Arianos apud S. Chryſoſtomum hom. 6. in ep. ad Philipp. & S. Auguſt. lib. 3. contra Maxim. c. 5. non duxit ambigendam æqualitatem cum Deo, ſed exinanivit ſemetipſum, quatenus occultata divina illa ſpecie apparuit homo infirmus, contumelias & alias Judæorum perſecutiones ſuſtinens uſque ad mortem.

Sed contra; Chriſtus formam ſervi accepit, eo ipſo, quo naturam creatam, nempe humanam aſſumpſit; dependentia enim & ſervitus eſſentialis eſt naturæ creatæ: atqui ex Apoſtolo erat in forma Dei, antequam eſſet in forma ſervi, & carnem aſſumeret ex B. Virgine; eſſe autem in forma Dei, eſt habere naturam divinam, ſicut eſſe in forma hominis eſt habere naturam humanam: ergo prius habuit naturam divinam, quam humanam; & ita prius fuit Deus, quam homo. Deinde non magis diceretur ſe exinaniviſſe accipiendo formam ſervi, hoc eſt, naturam humanam, quam cum alii homines generantur, ſi a non eſſe ſimpliciter ad eſſe tranſiiſſet, immo generatio illa tot donis illuſtrata, fuiſſet vera exaltatio. Hinc corruit veterum Arianorum interpretatio, namque Chriſtus in forma ſeu natura Dei exiſtens, non potuit arbitrari ſe rapinæ & injuſtitiæ reum fore, ſi æqualem ſe Deo faceret. Addo & in eorum falſa hypotheſi, quod forma Dei non ſignificet naturam Dei, ſicut forma ſervi naturam humanam exprimit; non eſſet materia eximiæ laudis, qua Apoſtolus Chriſtum exornat, ſi ipſe creatura exiſtens, ſe non feciſſet Deo æqualem, ut advertit S. Chryſoſtomus. Sociniani vero in ſua explicatione recedunt, primo a Scripturæ littera, & propria verborum ſignificatione, apud quam enim nationem hæ voces, *non arbitratus eſt, ſe rapinam facere*, hunc habent ſenſum,

mer-

mordicus non tenuit quod ipſi fuerat conceſſum? Recedunt etiam a veritate Hiſtoriæ; conſtat enim ex Evangelio Chriſtum Dominum prius extitiſſe in forma externa ſervi, quam in forma Dei externa. Natus eſt infans, ex paupere matre in præſepio, infirmus, & pannis involutus, ſicut ceteri homines. Crevit ſubditus parentibus, grandior factus fabrilia opera exercuit; nulla in his omnibus exterior ſpecies divinitatis, omnia ſervitutem & infirmitatem ſpirant. A trigeſimo ætatis anno prædicationis munus ſuſcepit, ex tunc ſic miraculis coruſcavit uſque ad vitæ extremum, & in horto, in quo comprehenſus eſt, & in cruce dum expiravit, ut ubique formam externam divinitatis ſimul cum forma ſervi conjunxerit, divina faciens in miraculis, & humana patiens in contumeliis, perſecutionibus, etiam ab initio prædicationis.

Objiciunt Sociniani illud 1. Cor. 15. v. 25. & 28. ubi Apoſtolus de Chriſto ait, *oportet .... illum regnare donec ponat omnes inimicos ſub pedibus ejus ... Cum autem ſubjecta fuerint illi omnia; tunc & ipſe Filius ſubjectus erit ei, qui ſubjecit ſibi omnia, ut ſit Deus omnia in omnibus.* Ergo Chriſtus dicitur Deus ratione adminiſtrationis tantum, qua peracta ſolus verus Deus regnabit, & Chriſtus cum reliquis creaturis ſubditus erit.

Diſt. antec. Ipſe Filius ſubjectus erit ut caput hominum & unum cum iis corpus myſticum efficiens, Concedo: ut perſona ſingularis, Nego antec. Nam regnum ejus dicitur æternum fore, Dan. 2. & 7. Michææ 4. Luc. 1. 1. Petri 4. v. 11. Itaque Chriſti regnum detinet ſolum quatenus conſiſtit in debellandis hoſtibus, roborandis fidelibus, & perducendis ad eam cum Deo unitatem, quam ipſi adprecatus eſt, Joann. 17. qua adepta, Deus erit omnia in omnibus, ſolus in iis aſpicietur operans, ſolus amabitur, & cetera in ipſo, & propter ipſum.

Cum Eccleſia a Spiritu Sancto regatur, dicente Domino, Joann. 14. *Alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobiſcum in æternum*, ad teſtimonium Spiritus Sancti pertinet traditio, quæ a temporibus Apoſtolorum

tam conſtans eſt in aſſerenda Filii divinitate, ut mirum videatur, ne dicam temerarium, quomodo etiam e Catholicis magni nominis viri aſſeruerint pleroſque Patres Concilio Nicæno antiquiores hoc præcipuum Religionis Chriſtianæ dogma non tenuiſſe.

Quod autem Patres communiter, & conſtanter uſque ad Concilium Nicænum anno 325. celebratum, docuerint Filium eſſe Patri conſubſtantialem, licet aliquando verbis obſcurioribus & minus exquiſitis, ut contingit iis, qui ante ortas hæreſes ſcripſere.

Probatur 1. generatim ex illa fidei noſtræ regulà a primis ſæculis obſervata, & a Concilio Tridentino ſeſſ. 4. commendata, & præſcripta his verbis, *Nemo... ſacram Scripturam ... contra eum ſenſum, quem tenuit, & tenet ſancta Mater Eccleſia ... aut etiam contra unanimem conſenſum Patrum .... interpretari audeat*. Hac regula docet Tertullianus lib. de præſcript. cap. 17. præſcribendum adverſus omnem hæreſim. Verba ejus notent Sociniani, quoniam, *inquit*; proficit nihil congreſſio Scripturarum, niſi plane ut aut ſtomachi quis ineat everſionem, aut cerebri. Iſta hæreſis non recipit quaſdam Scripturas, & ſi quas recipit, adjectionibus & detractionibus ad diſpoſitionem inſtituti ſui intervertit: & ſi recipit, non recipit integras: & ſi aliquatenus integras præſtat, nihilominus diverſas expoſitiones commentata convertit. Tantum veritati obſtrepit adulter ſenſus, quantum corruptor ſtylus: „ concluditque ex Traditione revincendos omnes hæreticos. Quomodo autem ea revincentur, ſi in Epiſcopis & aliis Scriptoribus primorum ſæculorum defecerit?

Probatur 2. Si Patres aliud de Filio, quam Apoſtoli ſcripſere, id contigiſſe neceſſe eſt, vel 1. ſæculo, vel 2. vel 3. nam unanimis omnium conſenſus pro aſſerenda Filii divinitate emicuit initio quarti ſæculi, ut mox dicturi ſumus: atqui hæc mutatio in nullo ex tribus primis ſæculis contingere potuit: Ergo.

Quoad primum ſæculum, probatio ratiocinio ejuſdem Tertulliani, auctoris ſecundi & tertii ſæculi, citato opere c. 26. 27. & 28. nempe Apoſtoli, qui primum

mum ſæculum illuſtrarunt, maxime S. Joannes, qui nonniſi ineunte 2. ſæculo e vita demigravit, ut teſtatur S. Hieronymus lib. de Scriptoribus Eccleſiaſticis, plenitudinem ſcientiæ a Domino acceperunt, „ ne unam „ meam, id eſt, unum verbum ſine fructu in abdito „ reſervarunt; *tum ſubdit*, ſi ergo incredibile eſt, vel „ ignoraſſe Apoſtolos plenitudinem prædicationis, vel „ non omnem ordinem regulæ omnibus ediſſe, vi„ demus ne forte Apoſtoli quidem ſimpliciter & ple„ ne, Eccleſia autem ſuo vitio aliter acceperit, quam „ Apoſtoli proferebant. „ Hoc poſterius adverſarii „ præſumere videntur, ſed quam abſurda ſit illa præſumptio, ſic oſtendit idem actor. „ Age nunc: om„ nes erraverint, deceptus ſit & Apoſtolus de teſti„ monio reddendo quibuſdam (*ſcilicet Epheſiis c.1. v. 15. „ & Philippenſibus c. 1. v. 4. & 5.*) nullum reſpexit „ Spiritus ſanctus, ut eam in veritatem deduceret, „ ad hoc miſſus a Chriſto, ad hoc poſtulatus a Pa„ tre, ut eſſet Doctor veritatis, neglexerit officium „ Dei villicus, Chriſti vicarius, ſinens Eccleſias aliter „ interim intelligere, aliter credere, quam ipſe per „ Apoſtolos prædicabat, &c. „

Quoad ſecundum ſæculum evincitur Verbi conſubſtantialitatem tum fuiſſe cognitam & annuntiatam, maxime ex eo quod Apoſtoli eam ſuos diſcipulos docuerint, ut Sanctum Polycarpum Sancti Joannis auditorem, Sanctum Irenæum Polycarpi diſcipulum Lugdunenſem Epiſcopum, & Martyrio coronatum tertio ineunte ſæculo.

S. Ignatius Antiochenæ Eccleſiæ, tertius poſt Petrum Apoſtolum Epiſcopus, Romæ ſanguine ſuo confirmavit quod in Oriente & Occidente docuerat, Filium eſſe Deum æternum, ut patet ex ejus epiſtola ad Epheſios: „ Ignatius, *inquit*, qui & Theophorus electæ per vo„ luntatem Patris, & Jeſu Chriſti Dei noſtri Eccleſiæ, „ quæ eſt Epheſi, ſalutem. *Et poſt pauca*, Medicus „ unus eſt carnalis & ſpiritualis, factus & non factus, „ in homine exiſtens Deus, in morte vita vera, & ex „ Maria, & ex Deo. *Et in Epiſtola ad Magneſianos*, Chriſtus dicitur Patris Verbum æternum.

 S. Po-

S. Polycarpus Smyrnenſis Epiſcopus in Epiſtola ad Philippenſes, commendat eis Epiſtolas S. Ignatii : ergo erat ejuſdem cum eo ſententiæ circa Filii divinitatem.

S. Juſtinus Martyr, qui ex Oriente Romam veniens circa annum 150. ibi Scholam inſtituit, docuitque in Apologia prima, quæ vere eſt ſecunda, Patrem & Filium eſſe ante omnia, & per eos facta omnia. Tum diluens Gentilium calumniam, qua Chriſtianos dicebant atheos, ſic reſpondet: *non veriſſimi Dei ſumus expertes, verum hunc ipſum & qui ab eo venit . . . Filium & Spiritum Sanctum colimus & adoramus*. Et in Dialogo cum Tryphone ſuadet non eſſe rem incredibilem, quod Chriſtus ſit Deus ante omnia ſæcula exiſtens, & poſtea carnem aſſumpſerit; tum exemplo ignis, ex quo alius ignis accenditur, probat contra Hæreticos Verbum eſſe Patri conſubſtantiale, & hypoſtaſi diſtinctum. Quo exemplo etiam utitur Tatianus S. Juſtini diſcipulus, ſed novæ hæreſeos parens, in Oratione ad Græcos. Et in Epiſtola ad Diognetum, ſive ſit Juſtini, ut omnes eruditi agnoſcunt, ſive alterius antiquioris, explicat quomodo Filius non ſit minor Patre, licet ab eo miſſus: *Ipſe omnipotens Deus*, inquit, *e cælis Verbum inter homines locavit, non quemadmodum aliquis conjicere poſſit, miſſo aliquo miniſtro, ſive Angelo, ſed ipſo opifice & creatore omnium, quo cælos condidit*.

Athenagoras S. Juſtino conjungendus eſt; hic enim Chriſtianorum cauſſam agens, iiſdem temporibus, quibus & Juſtinus egregiam Apologiam obtulit ipſis Imperatoribus, Marco Aurelio, & filio ejus Commodo. In ea autem ſic loquitur: *Quis igitur non miretur nos, qui Deum Patrem prædicamus, & Deum Filium, & Spiritum ſanctum, ita ut unionis eorum vim & ordinis diſtinctionem exponamus, impios & ſine Deo homines vocari?* Ne vero hac diſtinctione perſonarum videretur ſolvi monarchia, & dividi ſuprema poteſtas, exemplum producit duorum Imperatorum, patris & filii, qui non partiuntur Imperium Romanum, ſed conjunctim regnant, ſubſiſtente Monarchia, quam tamen Commodus habet a patre Marco Aurelio.

Ex

Ex his teſtimoniis, in quibus habetur Filius Patri coæternus, omnium rerum Conditor, ejuſdem naturæ & poteſtatis cum Patre, quamvis hypoſtaſi diſtinctus, ſimul cum illo adorandus, ſolvi poſſunt alii S. Juſtini textus, alioquin difficillimi in Apol. 2. & in Dialogo cum Tryphone, ubi ſcribit Filium Dei, 1. proximam poſt Deum eſſe poteſtatem, quod dictum intellige ad diſtinguendas perſonas, in quarum ordine Pater primum tenet locum, quia eſt principium Filii, 2. fuiſſe Patris miniſtrum, in creatione mundi, miniſtrum, inquam ego, ſine dependentia, ut colligitur ex ejus verbis laudatis, 3. de Patris voluntate eſſe Deum, id eſt, ex naturali Patris inclinatione; quia non illo invito tanquam extraneus regnat, quaſi imperium dividens. Quomodo enim ex libero Patris arbitrio penderet, qui habet eandem cum Patre naturam maxime neceſſariam, quemadmodum Juſtinus probat exemplo ignis alium ignem ex naturali inclinatione producentis? 4. Patrem eſſe omnium ſimpliciter Dominum, adeoque ipſius Chriſti, mandata ei dediſſe. Nam præmiſſi textus interpretari cogunt Patrem, quatenus eſt principium Filii, eſſe ejus Dominum improprie dictum, non vero proprie, quemadmodum eſt Dominus Angelorum, a quibus beatus Martyr illum expreſſe diſtinguit: improprie ergo mandata ei dedit eo ipſo quo miſit. Ita explicant has loquendi formulas, iiſque utuntur Patres Concilio Nicæno poſteriores, & conſubſtantialitatis Filii acerrimi vindices. S. Hilarius lib. 4. & 5. de Trinit. ſanctus Baſilius lib. de Spiritu ſancto, cap. 7. ſanctus Gregorius Nazianzenus orat. 36. & ante Concilium Nicænum Patres Antiocheni contra Paulum Samoſatenum tertio ſæculo, qui hæc duo teſtatur, & Patrem Filio præcepiſſe, & Filium eſſe Patri æqualem. Quin & ipſe Juſtinus hanc diſtinctionem ſubminiſtrat in eodem Dialogo, ubi expendens illa verba Geneſeos: *Pluit Dominus ignem a Domino*, ſic habet: *duos propheticus ſermo numero eſſe indicat, alterum in terris, quem deſcendiſſe ad clamorem Sodomorum inſpiciendam: alterum in cælis, qui etiam Dominus eſt Domini in terra apparentis, nempe quatenus ejus Pater*

& Deus eſt (nota, Dominus eſt Filii quatenus Pater) *atque auctor ipſi, ut ſit & quidem præpotens, & Dominus Deus ſit.*

Dices: S. Juſtinus in eodem Dialogo docet Patrem eſſe inviſibilem, immenſum, nec proinde poſſe deſcendere, aut loco moveri, cum ſit ubique præſens. Unde concludit non ipſum, ſed Verbum ejus deſcendiſſe, & apparuiſſe Adamo in Paradiſo terreſtri, & Prophetis in lege, tum naturæ, tum ſcriptæ. Quam ſententiam deinceps amplexi ſunt communiter alii Patres, ut ſupra monuimus. Ergo S. Juſtinus cenſuit Filium non eſſe Patri conſubſtantialem.

Diſtinguo: Verbum apparuiſſe & deſcendiſſe in effectibus, & in forma aſſumpta, ſive permanente, nempe in natura humana, ſive tranſitoria, v. g. in ſpecie ignis, venti, &c. Conc. in propria ſubſtantia, Nego antec. Inſtitutum S. Juſtini eſt probare, Patrem & Filium non diſtingui ſolo nomine, ſed etiam hypoſtaſi; & in argumentum adducit quod legitur in Scriptura, *Deum nemo vidit unquam*, &, *apparuit Dominus Abrahæ in convalle Mambre*; quæ cum in unam & eandem perſonam cadere non poſſint, concludit Patrem, qui nunquam legitur miſſus, eſſe inviſibilem, & a nemine viſum; Filium vero deſcendiſſe & apparuiſſe in effectu exteriori, ſeu illa ſpecie, in qua ſiſtebatur ſenſibiliter præſens, non vero in illa natura, quam Pater illi communicat, quemadmodum ignis accendens naturam ſuam tribuit igni accenſo. His rationibus diligenter notandis ſatisfit pluribus textibus Patrum, qui poſt S. Juſtinum contra Sabellianos ſcripſerunt iiſdem fere verbis & rationibus.

S. Irenæus in Schola S. Polycarpi auditoris Joannis Evangeliſtæ inſtitutus, & Epiſcopus Lugduni, ubi martyr occubuit initio tertii ſæculi, ceteris prolixius contra Hæreticos Verbi divinitatem demonſtrat, lib. 2. cap. 18. contra Gnoſticos definit eſſe æternum, & Deum, cap. 43. contra Valentinianos idem præſtat: *Non es infectus, o homo*, inquit, *neque ſemper coexiſtebas Deo, ſicut proprium ejus Verbum, ſed diſcis a Verbo diſpoſitiones Dei, qui te fecit.* Et c. 55. *unus Deus*, inquit, *qui fecit omnia per ſemetipſum, hoc eſt Verbum & ſa-*

pien-

pientiam ſuam; ſemper coexiſtens Patri Filius. Hinc Verbum unus eſt cum Patre Deus, & perſona diſtinctum. Lib. 3. cap. 8. *Manifeſtum eſt quoniam nunquam Prophetæ, neque Apoſtoli alium Deum nominaverunt, & Dominum appellaverunt, præter verum ac ſolum Deum... Sed nec quidquam ex his, quæ conſtituta ſunt, & in ſubjectione ſunt, comparabitur Verbo Dei, per quod facta ſunt omnia, qui eſt Deus noſter Jeſus Chriſtus*. Quod argumentum S. Doctor fuſius proſequitur toto capite. Lib. 4. cap. 8. dicit in Deo nihil non immenſum, Patrem menſurari in Filio, *quoniam*, inquit, *& capit eum*. Cap. 11. Filius in rubo locutus eſt Moyſi: de eodem ſubjicit beatus martyr: *Per hæc itaque manifeſtum fecit, quoniam is, qui de rubo locutus eſt Moyſi, & manifeſtavit de ſe eſſe Deum Patrem, hic eſt viventium Deus. Quis enim eſt vivorum Deus, niſi qui eſt ſuper omnia Deus, & ſuper quem non eſt alius Deus?* Catholici clarius nunc non argumentantur contra Socinianos.

S. Clemens Alexandrinus, Irenæo coævus, Magiſter Origenis, & Scholæ Alexandrinæ Præfectus, in exhortatione ad Gentes, aſſerit de Verbo, quod fuerit a principio apud Deum, quod per illum facta ſint omnia, & noviſſime apparuerit Salvator. Et alloquens Gentes ſic habet, *crede homo homini & Deo: crede homo ei qui paſſus eſt, & ei qui adoratur, Deo viventi: credite ſervi mortuo; credite omnes homines ei qui ſolus Deus eſt omnium hominum*. Hæc exhortatio non eſt hominis Sociniani. Et infra: *Verbum divinum eſt maniſeſtiſſime verus Deus univerſorum, Domino exæquatus ... æternus hic eſt*. Pædagogi lib. 1. c. 16. de tribus Perſonis divinis ſic ſcribit, *unus quidem eſt univerſorum Pater; unum etiam eſt Verbum univerſorum, & Spiritus ſanctus unus, qui & ipſe eſt ubique*: Et c. 8. latius probat omnia Patris attributa abſoluta Filio convenire, ſicque concludit: *Veriſſime itaque compertum eſt, quod qui univerſorum eſt Deus unus, ſolus ſit bonus, juſtus opifex, nempe Filius in Patre, cui gloria in ſecula ſeculorum. Amen*.

Dices: S. Clemens l. 4. 5. & 6. Stromatum hæc de

Fi-

Filio docet. 1. Quod ſit ſapientia creata, facta, quæ ſub demonſtrationem cadit, non vero Pater. Quod natura & eſſentia a Patre diſtinguatur: Ergo.

Reſpondeo: licet vox Græca, φύσις, qua utitur auctor, communiter ſignificet naturam, nonnunquam tamen uſurpatur pro perſona, ut conſtat ex epiſtola Alexandri Alexandrini apud Theodoretum lib. 1. c. 4. Quod autem S. Clemens hanc vocem in eo ſenſu adhibeat, ſatis colligitur ex ejus verbis mox laudatis pro conſubſtantialitate Verbi, quod vocat ſapientiam creatam, factam, per quam Pater nobis annuntiatus eſt, utpote qui ſub demonſtrationem non cadat juxta illud. *Deum nemo vidit unquam*, ſed, *unigenitus*, ... *enarravit nobis*, Jo: 1. Nomen autem creationis ſumit in latiori ſignificatione pro productione; nam ipſemet ſe explicat citato lib. 6. *ſignificans*, inquit, *primogenitum Filium*.

Quoad tertium ſæculum, quod inchoant Tertullianus & Origenes, de quorum fide circa Verbi divinitatem nonnulli dubitant. Sed etſi liberaliter agentes daremus Adverſariis illos auctores male de Verbo ſenſiſſe, propterea traditio non mutaret in hac parte. Nonne enim ex ſola traditione confirmata eſt baptiſmi ab hæreticis collati vetitas contra SS. Cyprianum, Firmilianum & alios benemultos illam inficiantes? An fides, quæ, ex teſtimoniis SS. Irenæi & Clementis Alexandrini, ubique fulgebat, cum ſæculo ſecundo ſtatim occubuit, veritaſque Evangelii laudatis Patribus adhæſit, queadmodum lux Soli, adeout illis recedentibus univerſus orbis ignorantiæ tenebris fuerit obvolutus? Superſtites reliquerunt diſcipulos, qui cum vitam tertio ſæculo diutius protraxerint, illi transfuderunt quod a Magiſtris ſecundo ſæculo hauſerant. Sed tantum abeſt, ut Tertullianum & Origenem dimittamus propter nonnulla duriora, quæ in eorum Scriptis leguntur, quin ex eorum teſtimoniis perſpicuis traditionem pro Verbi conſubſtantialitate confirmamus.

Tertullianus igitur, etſi in aliis graviter erraverit, contemnendumque ſit, juxta S. Auguſtinum, quod ex ejus Scriptis profertur contra Doctrinam Eccleſiæ, atamen

tamen trium Perſonarum diſtinctionem, & naturæ unitatem contra Hæreticos fortiter vindicavit. Lib. contra Praxeam c. 2. „ Nos, *inquit*, unicum quidem Deum cre-
„ dimus, ſub hac tamen diſpenſatione, quam οἰκονομίαν
„ dicimus, ut unici Dei ſit & Filius ſermo ipſius, qui ex
„ ipſo proceſſerit, per quem omnia facta ſunt ... Hunc
„ miſſum a Patre in Virginem, & ex ea natum hominem
„ & Deum ... Hanc regulam ab initio Evangelii decur-
„ riſſe, etiam ante priores quoque Hæreticos, nedum
„ ante Praxeam heſternum, probabit tam ipſa poſteritas
„ omnium Hæreticorum, quam ipſa novellitas Praxeæ
„ heſterni ... quæ ſe exiſtimat meram veritatem poſſi-
„ dere, dum unicum Deum non alias putat credendum,
„ quam ſi ipſum eundem & Patrem, & Filium, & Spiri-
„ tum ſanctum dicat, (aſſerebant enim eſſe tantum tria
„ nomina, & unam perſonam) quaſi non ſic quoque unus
„ ſit omnia, dum ex uno omnia, per ſubſtantiæ ſcilicet
„ unitatem, & nihilominus cuſtodiatur οἰκονομίαν Sacra-
„ mentum, quæ unitatem in Trinitate diſponit, tres di-
„ rigens, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum.
„ Tres autem non ſtatu, ſed gradu (ſcil. originis) nec
„ ſubſtantia, ſed forma, *hoc eſt characteribus perſonalibus*,
„ nec poteſtate, ſed ſpecie: unius autem ſubſtantiæ; &
„ unius ſtatus & unius poteſtatis; quia unus Deus, ex
„ quo & gradus iſti, & formæ, & ſpecies. „ Certe Pa-
„ tres Nicæni divinitatem Verbi clarius non definierunt.
Cap. 4. „ Filium, *inquit*, non aliunde deduco, ſed ex
„ ſubſtantia Patris. *Cap.* 8. Prolatum dicimus a Patre Fi-
„ lium, non ſeparatum, protulit enim Deus Filium, ſi-
„ cut radix fruticem, & fons fluvium, & Sol radium.
„ *Et c.* 13. Deos omnino non dicam, nec Dominos, ſed
„ Apoſtolum ſequar, ut ſi pariter nominandi fuerint Pa-
„ ter & Filius, Deum Patrem appellem, & Jeſum Chri-
„ ſtum Dominum nominem. Solum autem Chriſtum po-
„ tero Deum dicere, ſicut idem Apoſtolus, ex quibus
„ Chriſtus, Deus ſuper omnia benedictus. „ Ibi probat
Patrem & Filium non duos Deos, ſed *unuſquiſque Deus*, ait.
Legendum eſt integrum caput, ſicut & 17. ubi fuſe probat
omnia, quæ de Patre dicuntur, dici poſſe de Filio qui de ſe
ait, omnia Patris mea ſunt; „ Cum ergo legis Deum om-

„ nie-

„ nipotentem, & altiſſimum, & Deum Virtutum, & „ Regem Iſraelis, & qui eſt, vide ne per hæc Filius „ demonſtretur ſuo jure Deus omnipotens. *Cap.* 25. „ Tres unum ſunt, non unus, quomodo dictum eſt „ unum ſumus, ad ſubſtantiæ unitatem, non ad nu„ meri ſingularitatem. “ Eadem proſequitur lib. de Reſurr. carnis, c. 6. l. 3. contra Marcionem, c. 6. l. 4. c. 25. ubi ait, Patrem omnia tradidiſſe Chriſto non minori ſe. Et Apologetici, c. 31. Antiſtites Romanos, ſæviente Severi perſecutione, ſic alloquitur cauſſam Chriſtianorum agens, „ Neceſſe eſt de Chriſto pauca, ſi „ de Deo totum ... jam ediximus Deum univerſitatem „ hanc mundi verbo, & ratione, & virtute molitum; „ Apud univerſos quoque capientes λόγον, ideſt ſer„ monem atque rationem conſtat artificem videri uni„ verſitatis ... per quæ omnia molitum Deum edixi„ mus, propriam ſubſtantiam Spiritum inſcribimus, „ hunc ex Deo prolatum dicimus, & prolatione genera„ tum, & idcirco Filium Dei, & Deum dictum ex uni„ tate ſubſtantiæ, nam & Deus Spiritus .. ita de Spiritu „ Spiritus, & de Deo Deus, ut lumen de lumine accen„ ſum .. ita, & quod de Deo profectum eſt, Deus eſt, & „ Dei Filius, & unus ambo. Ita de Spiritu Spiritus, & de „ Deo Deus modulo alterum numerum gradu, non ſtatu, „ fecit, & a matrice divinitatis non receſſit, ſed exceſſit.

Adverte Chriſtum Dominum hic a Tertulliano tribus nominibus inſigniti, ſcilicet Spiritus, rationis, & ſermonis, ſicut & cap. 1. de Oratione: *Dei Spiritus*, inquit, *& Dei ſermo, & Dei ratio, utrumque Jeſus Chriſtus*. Secundum autem Theologiam Tertulliani, & aliorum ex veteribus, ut Athenagoræ, Tatiani locis citatis, illud intereſt inter illa nomina, quod ratio, ſeu ſenſus, & ſpiritus deſignent perſonam in ſe ſpectatam; ſermo vero & ſynonima apud Tertullianum frequentia, Verbum, ſophia, ſeu ſapientia, & filius ſignificent exteriorem rationis, ſive ſenſus & ſpiritus prolationem, eo fere modo, quo apud homines ſermo dicitur, cum ex ore loquentis ad aures aliorum cogitatio progreditur, *ex te ipſo recognoſce*, inquit, lib. contra Praxeam c. 5. *ut ex imagine & ſimilitudine Dei; quo ha-*

beat in te ipſo rationem, .. quodcunque cogitaveris, ſermo eſt, quodcunque ſenſeris, ratio eſt .... Ita ſecundus quodammodo in te eſt ſermo.

Jam vero non ſolum apud Tertullianum, ſed etiam apud veteres familiare eſt Deum ſermonem, ſeu verbum, & ſapientiam primo protuliſſe, cum mundum molitus eſt, Filium genuiſſe, cum univerſa condidit. Sic enim loquitur, c. 6. & ſequentibus contra Praxeam: *Hæc vis, & hæc divini ſenſus diſpoſitis apud Scripturas etiam in Sophia nomine oſtenditur. Quid enim ſapientius ratione Dei ſive ſermone? Itaque Sophiam quoque exaudi, ut ſecundam perſonam conditam.* Primo: Dominus creavit me initium viarum ſuarum in opera ſua, priuſquam terram faceret, (Prov. 8.) .. *Dehinc aſſiſtentem eam ipſa ſeparatione cognoſce,* cum pararet cælum, aderam illi ſimul .. *tunc igitur etiam ipſe ſermo ſpeciem, & ornatum ſuum ſumit, ſonum & vocem; cum dicit Deus fiat lux. Hæc eſt nativitas perfecta ſermonis, dum ex Deo procedit. Conditus ab eo primum ad cogitatum in nomine Sophiæ.* Dominus condidit me initium viarum; *Dehinc generatus ad effectum .. Exinde eam parem ſibi faciens, de quo procedendo Filius factus eſt, primogenitus, ut ante omnia genitus, & unigenitus, ut ſolus ex Deo genitus, proprie de vulva cordis ipſius.* Nemo autem ſermo videretur mera vox & ſonus oris, ſubdit, *at ego nihil dico de Deo inani & vacuum prodire potuiſſe, ut non de inani, & vacuo prolatum, nec carere ſubſtantia, quod de tanta ſubſtantia proceſſit, & tantas ſubſtantias fecit .. Quæcunque ergo ſubſtantia ſermonis fuit, illam dico perſonam, & illi nomen Filii vindico; & dum Filium agnoſco, ſecundum a Patre defendo.*

Nec mireris, Tertullianum generationem vocare primam illam ſecundæ perſonæ manifeſtationem, cum & Eccleſia Incarnationi Domini, & Apoſtolus ejus reſurrectioni applicent illa Pſalmi verba: *Filius meus es tu, ego hodie genui te.*

Quod autem præter illam generationem externam, quæ facta eſt initio ſæculorum, agnoſcenda ſit altera interna & æterna, Tertullianus in toto illo opere contra Praxeam ſæpius inculcat: *Ante omnia*, inquit c. 5. *Deus erat ſolus ... Solus autem, quia nihil aliud extrin-*

ſecus

ſecus præter illum. Ceterum ne tunc quidem ſolus; habebat enim ſecum quam habebat in ſemetipſo, rationem ſuam ſcilicet. Rationalis enim Deus ... quæ ratio ſenſus ipſius eſt, hanc Græci λόγον dicunt, quo vocabulo ſermonem appellamus. Ideoque jam in uſu eſt noſtrorum per ſimplicitatem interpretationis ſermonum dicere in primordio apud Deum fuiſſe, (nota non omnes iſtum diſtinguendi modum obſervaſſe, ſicut Tertullianus,) cum magis rationem competat antiquiorem haberi; quia non ſermonalis a principio, ſed rationalis Deus etiam ante principium.

Nec dicas æternam illam rationem non eſſe perſonam diſtinctam, ſed attributum eſſentiale, ſicut & omnipotentiam.

Nam Tertullianus inde probat contra Praxeam perſonarum diſtinctionem, docetque Deum ante mundi conſtitutionem ſolam fuiſſe aliquo ſenſu: quia nullæ erant creaturæ; ſed abſolute non fuiſſe ſolum; quia apud eum erat ratio, quaſi in vulva, & in utero concepta; ſed nondum perfecte nata; unde ſic concludit: *Poſſum itaque non temere perſtruxiſſe, & tunc Deum ante univerſitatis conſtitutionem ſolum non fuiſſe, habentem in ſemetipſo proinde rationem, & in ratione ſermonem.* Quia, ut ipſe explicat, cap. 8. *ſermo ſpiritu ſtructus eſt, & ut ita dixerim, ſermonis corpus eſt ſpiritus*; hoc eſt, ſermo eſt veluti accidens adjacens ſpiritui, qui æternus eſt, & a Patre indiviſus. quare ſubjicit, *ſermo ergo & in Patre ſemper* (ſcilicet ratione ſpiritus) *ſicut dicit*, ergo in Patre, & *apud Deum ſemper, ſicut ſcriptum eſt*, & ſermo erat apud Deum, *& nunquam ſeparatur a Patre, aut alius a Patre*, quia ego & Pater unum ſumus .... *Protulit enim Deus ſermonem ... ſicut radix fruticem, & fons fluvium, & Sol radium.... nec dubitaverim filium dicere, & radicis fruticem, & fontis fluvium, Solis radium; quia omnis origo parens eſt, & omne, quod ex origine profertur, progenies eſt.*

His nominibus interpretandis aliquandiu immorari oportuit, quia illorum notio & diſtinctio eſt veluti clavis, qua facile aperiri poſſunt multa Patrum loca, alias clauſa, & difficilia, præſertim Tertulliani, tum

cita-

citato libro contra Praxeam, tum lib. contra Hermogenem definientem materiam eſſe æternam: quia Deus ab æterno Dominus eſt, quod dici non poſſet, niſi ab æterno haberet creaturam ſubditam. Reſpondet Tertullianus c. 3. negando Deum fuiſſe Dominum, ſicut nec fuit ſemper Judex, nec Pater; *nam*, inquit *nec Pater potuit eſſe ante Filium, nec Judex ante delictum; fuit autem tempus, tum & delictum, & Filius non fuit... Dominus tantum futurus quandoque, ſicut Pater per Filium, ſicut Judex per delictum.* Non fuit, inquam, ſemper Pater, quia nec Filius ratione prolati ſermonis, juxta prædicta, non vero ratione ſpiritus, qui eſt veluti corpus, id eſt, ſubſtantia ſermonis: quia ante mundi conſtitutionem ratio erat in vulva cordis, & quaſi nondum nata; ſed concepta. Perfecta autem eſt ejus nativitas; cum ex Deo procedit ſermo, adgeneratus ad effectum, quemadmodum ſupra retulimus ex c. 7. contra Praxeam. Et c. 21. *certo Filius Dei ſemper*.

Inſtabis: c. 9. contra Praxeam, Pater dicitur major Filio.

Diſtinguo: major gradu, ſeu origine, quia eſt principium Filii, Concedo: major ſtatu, ſeu ſubſtantia, aut natura, Nego, nam capite 5. jam laudato. Pater producendo Filium parem illum fecit; primogenitum, ut ante omnia genitum; unigenitum vero, quia ſolum ex Deo genitum: & c. 2. *Tres autem non ſtatu, ſed gradu; nec ſubſtantia, ſed forma: nec poteſtate, ſed ſpecie: unius autem ſubſtantiæ, & unius ſtatus, & unius poteſtatis, quia unus Deus.*

Inſtabis iterum, Tertullianus vocat Filium portionem Patris: *Pater*, inquit, *tota ſubſtantia eſt; Filius vero derivatio ejus & portio, ſicut ipſe profitetur*, quia Pater major me eſt. Ergo Filius non eſt Patri æqualis.

Diſtinguo antec. Filius eſt derivatio & portio, quia ipſi non communicatur forma hypoſtatica Patris, Conc. quia non communicatur tota ſubſtantia Patris, Nego antec. Hanc ipſe ſolutionem Tertullianus ſubminiſtrat. „ Aliam autem, quomodo accipere debeas *inquit*, c. 12. „ Jam profeſſus ſum perſonæ, non ſubſtantiæ nomine, ad „ diſtinctionem, non ad diviſionem. Ceterum ubique te- „ neo unam ſubſtantiam in tribus *cohærentibus*. „

Origenes Tertulliano coævus, vir quidem eruditionis immenſæ, ſed dubiæ admodum famæ, quandiu vixit,

xit, adverſarios habuit Demetrium Epiſcopum Alexandrinum, & plures Ægypti Præſules, defenſores vero Alexandrum Jeroſolymitanum, & Firmilianum Cæſarienſem; & ex his quos habuerat diſcipulos, S. Dionyſium Alexandrinum, & S. Gregorium Thaumaturgum. Poſt mortem quoque ſcripta ejus infectati ſunt S. Methodius Martyr, Euſtathius Antiochenus, Theophylus Alexandrinus, SS. Epiphanius & Hieronymus, tandemque ad ſedandos motus eorum cauſſa excitatos proſcripta ſunt in Concilio generali quinto, mediante ſexto ſæculo. Sed tanquam pura ab omni erroris labe circa myſterium SS. Trinitatis vindicarunt SS. Athanaſius, Baſilius, Gregorius Nazianzenus, & Gregorius Nyſſenus, Didymus, Ruffinus, & alii bene multi. Unde Socrates lib. 6. hiſt. c. 13. de accuſatoribus Origenis ſic ſcribit; *Ii certe cum illum minime reprehenderint tanquam de Trinitate male ſentientem, recta ac ſincera pietatis teſtimonium ei perhibere maniſeſtiſſime convincuntur.* Qui ergo Origenem Arianorum parentem & fontem vocant, ut S. Epiphanius, & S. Thomas, id ratiocinando colligunt ex textibus durioribus quidem, ſed quos benigne explicare cogunt alii textus ita clari, ut obſcurari non poſſint. Cum autem ex libris Origenis alii corrupti ſint ut Periarchon, alii dubiæ fidei, cum eorum exemplaria Græca non extent, & ab Heterodoxis nonnulli Latine ſint editi, nonniſi ex indubitatis, quale eſt opus contra Celſum, pauca ex multis teſtimonia proferemur.

Origenes itaque, lib. 6. contra Celſum confitetur Chriſtum non eſſe factum: *Neque enim*, inquit, *eum qui factus non eſt, & naturæ omnis facta eſt primogenitus, quiſquam pro dignitate poteſt noſſe, ſicut Pater ipſe, qui genuit.* Nullus Arianus, aut Socinianus locum illum detorquere poteſt in pravum ſenſum; namque ens non factum eſt verus Deus. Eodem capite docet Deum ratione humana non poſſe comprehendi. *Sin autem de illa*, inquit, *quæ erat in principio, & erat apud Deum, & ipſa erat Deus, annuimus hanc Deum eſſe incomprehenſibilem.*

Libro tertio, objicienti Celſo, quod Chriſtiani Je-

ſum

ſum mortalem & corporeum Deum crederent, reſpondet: „ Sciant iſti criminatores hunc Jeſum, quem ab initio „ Deum, Deique Filium credimus, ipſum eſſe Verbum „ ipſam veritatem, ipſam ſapientiam; ceterum mortale „ ejus corpus, & humanam in eo animam, „ &c. Cumque idem Celſus abſurdum diceret Deum deſcendiſſe, & mutatum, Origenes l. 4. ſic explicat dogma Catholicum circa Incarnationem: „ Satis reſponſum erit: ſi dixero „ quomodo in Scripturis accipiatur deſcenſus Dei ad ho„ mines, ad quem nulla mutatione opus eſt ... immuta„ bilis enim eſſentia ſua manens, condeſcendit infirmita„ tibus humanis. Nos certe e ſanctis Litteris Deum immu„ tabilem eſſe diſcimus. „ Hæc certe nonniſi de vero Deo, quem Sociniani confitentur, dici poſſunt. De illo tamen ſubjicit Origenes: „ Id etiam quod ad ho„ mines condeſcendit, in forma Dei ſubſtitit, & pro„ pter amorem generis humani ſeipſum exinanivit abſ„ que ulla mutatione. Quod ſi Verbum Deus immor„ talis; quia corpus mortale animamque humanam aſ„ ſumpſerit, Celſo idcirco immutari videatur, diſcat „ Verbum manere Verbum ſua ſubſtantia, nec pati eo„ rum quidquam, quæ corpus & anima patitur; con„ deſcendere tamen interdum non valentibus ejus clari„ tatem & ſplendorem divinitatis intueri, ac veluti „ carnem factum loqui corporaliter. „ Eodem libro tertio refellit Celſum conquerentem, quod Chriſtiani Solem, & Lunam, ut ceteri homines, non adorarent. „ Non decebat, inquit, eos qui didicerant generoſe „ omnem creaturam traſcendere, contendebantque ſtu„ diis ferventibus ad immarceſcibilem illam Sapien„ tiam quæ æternæ lucis ſplendor eſt, obſtupeſcere „ ad Solis, Lunæ, Stellarumque lumen ſenſibile .... „ non autem quod contemnamus tam egregia Dei ope„ ra, ſed quod agnoſcamus Dei & Filii ejus unige„ niti præcellentem divinitatem, quam ibidem dicit a „ Chriſtianis adorari. „ Cumque Celſus referret Chriſtianos plures Deo adorare, revincit illum Origenes, affirmans lib. 8. unum Deum Patrem & Filium nos colere.

Objiciunt Adverſarii plures Origenis textus, in quibus

bus diſerte negat Filium eſſe verum Deum Patri conſubſtantialem. 1. lib. 8. contra Celſum docet eſſe unum cum Patre conſenſu voluntatis, ſed eſſentia diverſum, 2. Lib. 5. *annon juſtius*, inquit, *Sol diceret ſuis adoratoribus, quid me adoras? quam Filius, quid me dicit bonum*? Ubi vult nec adorationem Soli convenire, nec ſupremam bonitatem Chriſto Domino, 3. Tomo 2. in Joann. notat in Scripturis multos dici Deos, alium verum, non factum, & hunc denotari articulo αὐτοθεός ipſe Deus; ceteros vero factos, ut Verbum, & alias præcellente creaturas vocari deos ſine articulo.

Reſpondeo ad ſingula.

Ad primum, etſi dicat Origenes Patrem & Filium eſſe unum concordia voluntatis, quod verum eſt, non negat unum eſſentia & natura, cum ſupra aſſeruerit contra Celſum eſſe unam utriuſque divinitatem, ſed diviſam hypoſtaſim.

Nec dicas Origenem eo loci per hypoſtaſim ſignificare naturam, quæ ex ſancto Hieronymo ab omnibus Græcis dicebatur hypoſtaſis. Unde Patres Sardienſes contra Arianos negant in Deo eſſe duas hypoſtaſes, ideſt, naturas.

Namque licet nomen hypoſtaſis nonniſi quarto ſæculo poſt Concilium Sardicenſe conſecratum ſit ad ſignificandam perſonam, attamen Origenis ætate exprimebat & eſſentiam & perſonam, ut conſtat ex S. Dionyſio Alexandrino Origenis diſcipulo, qui in concluſione ad quartam quæſtionem Pauli Samoſateni, ait, *duæ hypoſtaſes* (ſcilicet Patris & Filii) *inſeparabiles ſunt*. Et ex S. Hyppolito antiquiore, qui docet carnem Chriſti in Verbo habere hypoſtaſim. Quod autem Origenes in hoc ſenſu hypoſtaſim acceperit, ex eo facile probatur, quod contra Noetianos contendentes unam & eandem perſonam nominari Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum, aſſerat Filium hypoſtaſi diſtiugui.

Ad ſecundum, & tertium, vult ſolum Origeues Patrem eſſe a ſe, ſeu Deum per ſe; quia non eſt ab alio, ſicut Filius & creaturæ, ideoque Filium ad illum referre bonitatem, a qua cuncta fluunt, tanquam a fonte

te & principio: quo ſenſu Origenes, ſicut Tertullianus ſupra, dicit Patrem Filio majorem, gradu ſcilicet, & origine, non vero ſtatu & natura: Filium factum, ſed non ex nihilo, ſicut creaturas; nam ſupra aſſeruit illum non eſſe factum in propria & ſtrictiori ſignificatione. Unde loco in objectione laudato: ait, *verentes gloriam ejus, qui omnem creaturam præcellit, æquari reliquis obtinentibus appellationem Dei ſine articulo*. Comparatio autem Filii cum Sole eſt a minori ad majus, nempe ſi filius bonitatem ad Patrem refert, a fortiori Sol ſuam pulcritudinem & claritatem ad eum referret, ſi intelligentiæ eſſet compos.

Inſtabis; Origenes lib. 8. & contra Celſum, negat Salvatorem eſſe univerſorum Deum.

Diſtinguo, ad ſenſum Celſi, & quorumdam Hæreticorum, qui Patrem Filio, tanquam auctori ſubjiciebant, Concedo: ad mentem Catholicorum, qui docent eum omnia cum Patre condidiſſe, Nego: *Non enim Patrem*, inquit, *ſubjicimus Dei Filio, ut calumniatur Celſus, licet tamen non deſint quidam, qui id docent, Hæretici*.

S. Cyprianus medio hoc ſæculo teſtis eſt omni exceptione major pro conſubſtantialiter Verbi, de quo ſic ſcribit epiſtol. 63. tractans de Sacramento Calicis, *quidam in Calice Domini ſanctificando, non hoc faciunt, quod Jeſus Chriſtus & Dominus Deus noſter fecit*, Et Epiſtol. 73. *Si*, inquit, *baptizari quis apud Hæreticos potuit, utique & remiſſionem peccatorum conſecutus eſt, templum Dei factus eſt. Quæro cujus Dei? ſi Creatoris? Non potuit, qui in eum non credidit. Si Chriſtus? Nec hujus fieri poteſt templum, qui negat Deum Chriſtum*.

S. Gregorius Thaumaturgo, qui eadem ætate inſigne Eccleſiæ decus ex Origenis Schola effulſit, ſic de Chriſto Domino loquitur in profeſſione fidei apud S. Gregorium Nyſſenum in ejus vita, *unus Deus, ſolus ex ſolo, Deus ex Deo, Verbum efficax, potentia univerſa univerſæ creaturæ effectrix, Filius verus veri Patris . . . ſempiternus ſempiterni, unuſque Spiritus ſanctus... Non igitur creatum quid, aut ſervum in Trinitate, neque ſuperinductitium aliquid; aut adventitium quaſi prius non exiſtens, poſterius vero adveniens; non ergo defuit unquam*

Fi-

Filius Patri, neque Filio Spiritus, ſed immutabilis & invariabilis eadem ſemper manet Trinitas.

S. Dionyſius Alexandrinus, alter Origenis diſcipulus, cum acrius Sabellianos inſectaretur aſtruens perſonarum divinarum diſtinctionem, accuſatus eſt apud ſanctum Dionyſium Romanum Pontificem, quaſi naturam etiam divideret; ſcripſerat enim Filium Dei eſſe opus quoddam factitium, a Deo peregrinum, & ſe habere ad Patrem, quemadmodum agricola comparatur ad vitem, & navis fabricator ad navem; hanc calumniam diluit in epiſtola ad ſummum Pontificem, quam refert S. Athanaſius in commentario de Synodis Ariminenſi & Seleuciana, & in epiſtola de ſententia Dionyſii Alexandrini, aitque, 1. ſe iſta ſcripſiſſe de natura humana a Verbo aſſumpta, 2. ſe ſatis nitide explicuiſſe Verbum eſſe ejuſdem naturæ, & ſubſtantiæ cum Patre, quamvis non uſus fuiſſet nomine conſubſtantialis, quod in ſacris litteris non legerat. Ex quibus duo colliges, primum ea ætate univerſalem & conſtantem fuiſſe Eccleſiæ traditionem, Verbum eſſe Patri conſubſtantiale, cum Præſules tum Orientis, tum Occidentis commoti fuerint, & ſcandalum paſſi propter verba S. Dionyſii Alexandrini, quibus hoc myſterium negare videbatur. Secundum, benignam interpretationem exigere ea, quæ duriora leguntur in Veterum ſcriptis, credendumque illos idem præſtituros fuiſſe, quod Dionyſius Alexandrinus, ſi ſimiliter fuiſſent impetiti.

Dices 1. Suppoſititia eſt illa Epiſtola Dionyſii Alexandrini ad Dionyſium Romanum Pontificem: tum quia Dionyſius Alexandrinus e vivis exceſſit, antequam alter creatus eſſet ſummus pontifex: tum quia Gennadius Auctor quinti ſæculi, lib. de dogmatibus Eccleſiaſticis vocat Dionyſium Alexandrinum fontem Arianorum: Ergo.

Nego antec. illius enim meminerunt, præter S. Athanaſium, S. Baſilius, lib. de Spiritu ſancto c. 29. Euſebius lib. 7. hiſt. cap. 26. & S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum? *Ejus ſunt*, inquit, *& quatuor libri ad Dionyſium Romanæ urbis Epiſcopum.*

Con-

Conſtat autem Euſebium deceptum, dum refert Sixtum, cui ſucceſſit Dionyſius, ſediſſe annis undecim, cum non ſederit tribus integris; ut probat Valeſius ad cap. 27. lib. 7. Euſebii. Unde ſequitur Gennadium ignoraſſe Dionyſii Apologiam.

Dices 2. Patres Concilii Antiocheni, in cauſſa Pauli Samoſateni circa illud tempus proſcripſerunt vocem, *conſubſtantialis*, utpote ab Hæreticis adinventam ad ſuos errores diſſeminandos: Ergo.

Reſpondet S. Hilarius lib. de Synodis, Patres Antiochenos hanc vocem ideo rejeciſſe, quia Sabelliani & Paulianiſtæ unam perſonam divinam confitentes, hac voce ſuum errorem tuebantur. Sed magis ad mentem Synodi reſpondere videtur S. Athanaſius lib. de Decretis Nicænæ Synodi, laudatos Patres hanc vocem, quæ in uſu apud Catholicos erat, ideo ſuſtuliſſe, quia Paulianiſtæ ex ea Catholicis exprobrandi occaſionem ſumebant, quaſi per illam ſignificarent Filium & Spiritum Sanctum procedere ex Patre, tanquam ex præexiſtente ſubſtantia partes deciſas, ſicut in humanis filius, ideo dicitur patri conſubſtantialis, quia cum hujuſmodi imperfectionibus exit a patre. At vero Patres Nicæni, cum nulla eſſet loquendi formula, quam Ariani non detorquerent, vocem, *conſubſtantialis*, a veteribus uſurpatam Symbolo inſeruerunt, utpote quæ omnia effugia intercluderet. Ita S. Athanaſius. Quod autem Patres Antiocheni idem de Verbi conſubſtantialitate, quod Nicæni, docuerint, liquet Epiſtola ad Paulum Samoſatenum, in qua teſtantur ſe tradere fidem, quam acceperant per ſucceſſionem ab Apoſtolis, ſcilicet Chriſtum eſſe æqualem Patri, ante ſæcula exiſtentem, non ſolum præſentia, ſed natura & ſubſtantia Deum Dei Filium. Eadem repetunt in Epiſtola Synodica anno 272. ad Dionyſium Summum Pontificem, & ad univerſi orbis Fideles, quos teſtes adducimus eandem fidem de Verbi divinitate obtinuiſſe uſque ad finem tertii ſæculi, cum plerique eorum quartum facile ingreſſi fuerint.

Idipſum confirmant quotquot inſurrexere adverſus novam Arii Presbyteri Alexandrini blaſphemiam, qua Filium Dei creaturam aſſerere auſus eſt. Hos enim Magi-

ſtros & antiquæ fidei defenſores peperit ſæculum tertium. Sed præ cœteris audiendus eſt S. Alexander Alexandrinus, qui ut erat ætate provectus, cum Patribus Antiochenis convivere potuit; ſic autem loquitur adverſus primos Arii aſſeclas in Epiſtola ad Alexandrum Conſtantinopolitanum, quam refert Theodoretus lib. 1. cap. 4. *Nullos ex antiquis ſibi comparari volunt, nec eos, quibus nos ineunte ætate Magiſtris uſi ſumus, coæquari ſibi patiuntur; ſed nec ullum ex omnibus qui hodie ſunt Collegæ noſtri, ad mediocrem ſcientiam perveniſſe cenſent, totos ſapientes, ac nihil poſſidentes: ſolos dogmatum inventores, ſolos ſe eſſe jactantes, ſibique ſolis ea revelata eſſe, quæ nemini mortalium in mentem venerint.* Hic gravius feriuntur Sociniani, quam Ariani.

Plura objiceremus teſtimonia pro conſtanti & univerſali Traditione tertii ſæculi, ac duorum priorum, niſi ipſimet Ariani faterentur ſuam doctrinam eſſe novam, teſte S. Athanaſio lib. de Synodis Arimin. & Seleuc. *adeout*, inquit, *iſti dicant, nobis primo revelatum eſt, & a nobis Chriſtianorum fides incipit.* Quod quam iniquius a Socinianis hodie vocetur, nemo non videt.

Diutius nos hic immorari oportuit; tum quia fides in Dominum Jeſum Chriſtum Filium Dei, & verum Deum, eſt neceſſarium Religionis Chriſtianæ fundamentum, juxta illud Apoſtoli, 1. Cor. 3. *Fundamentum ... aliud nemo poteſt ponere præter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Jeſus;* tum quia auctoritatum pondere opprimi debent Sociniani, quorum ſermo ut cancer ſerpit inter Catholicos, præſertim eos, qui ſapientiam hujus ſæculi præſeferentes, Dei Majeſtatem propriæ mentis acie ſcrutari non verentur.

CA-

C A P U T V.

Utrum Spiritus Sanctus ſit Patri & Filio conſubſtantialis?

R. Spiritus Sanctus eſt perſona diſtincta, Patri, Filioque conſubſtantialis, ac proinde verus Deus. Duæ reſponſionis ſunt partes. Prima, quod Spiritus Sanctus ſit perſona diſtincta, non vero Patris attributum aut efficacia, ut contendunt Sociniani, probata eſt capite præcedenti. Secunda vero, quod ſit Deus Patri & Filio conſubſtantialis, præter ea, quæ eodem capite momenta attulimus, ulterius

Probatur 1. ex veteri Teſtamento, 2. Reg. 23. ait David, *Spiritus Domini locutus eſt per me.* Tum exponens quis ſit ille Spiritus, ſubdit: *dixit Deus Iſrael mihi, locutus eſt fortis Iſrael.* Iſaiæ c. 6. de Domino exercituum: *Jehova*, legitur, *& dixit: vade, & dices populo huic: audite audientes, & nolite intelligere.* Quæ verba S. Paulus, Act. 28. v. 25. interpretatur tanquam prolata a Spiritu Sancto, *bene*, inquit, *Spiritus Sanctus locutus eſt per Iſaiam .... dicens, vade, &c.* Denique Hebr. 1. Deus locutus eſt, *in Prophetis;* atqui ille Deus eſt Spiritus Sanctus. Act. 1. *Oportet*, inquit Petrus, *impleri Scripturam, quam prædixit Spiritus Sanctus per os David de Juda, &c.*

Probatur 2. ex novo Teſtamento. 1. Spiritus Sanctus eſt quid unum cum Patre & Filio, Matt. c. 28. *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* 1. Jo: c. 5. *& hi tres unum ſunt*, quæ loca expendimus cap. præced. 2. expreſſe appellatur Deus, Act. 5. ubi S. Petrus Ananiam ſic increpat. *cur tentavit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui Sancto .... non es mentitus hominibus, ſed Deo*, 1. Cor. 12. *Nemo poteſt dicere, Dominus Jeſus, niſi in Spiritu Sancto. Diviſiones vero gratiarum ſunt, idem autem Spiritus. Et diviſiones miniſtrationum .. idem autem Dominus, & diviſiones operationum ſunt, idem vero Deus, qui operatur omnia in omnibus.* 3. Spiritui Sancto tribuuntur,

quæ ſunt Dei propria; 1. Templum, in quo intelligitur ſupremus cultus, 1.Cor. 6. *An neſcitis, quoniam membra veſtra templum ſunt Spiritus Sancti?* 2. Omnipotentia, Pſ. 32. *Verbo Domini cæli firmati ſunt, & Spiritu oris ejus omnis virtus eorum*. Luc. 1. *Spiritus Sanctus ſuperveniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi*. Matth. 12. *ſi in Spiritu Dei ejicio Dæmones, &c.* Rom. 8. *ſi Spiritus ejus qui ſuſcitavit Jeſum a mortuis, habitat in vobis .... vivificabit & mortalia corpora veſtra*. Luc. 4. *Spiritus Domini ſuper me, propter quod unxit me*. 1. Cor. 6. *Abluti eſtis in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, & in Spiritu Dei noſtri*. *Quorum ergo una eſt operatio*, ait Dydimus cap. 1. de Spititu Sancto, *una eſt ſubſtantia*.

Probatur 3. ex Traditione, quam quidem Adverſarii prævaluiſſe non diffitentur quarto exeunte ſæculo & deinceps; namque Concilium Conſtantinopolitanum, quod eſt generale II. anno 381. aſſeruit Spiritus Sancti divinitatem contra Macedonium, & alios Pneuma-tomachos, ut cap. 1. dictum eſt. Quare probandum nobis ſolummodo incumbit Patres Conſtantinopolitanos nihil in Eccleſia innovaſſe, ſed præcedentium ſæculorum traditionem vindicaſſe. Atque hujuſce veritatis teſtes ſunt,

S. Juſtinus Apol. 1. *Filium*, inquit, *& Spiritum propheticum colimus, & adoramus, & Deum ſolum adoramus*.

Athenagoras in Apol. *Ut Deum aſſeremus & Filium ejus Verbum, & Spiritum Sanctum*.

S. Irenæus lib. 4. c. 37. *adeſt ei* (Patri) *Verbum & Sapientia, Filius, & Spiritus Sanctus, per quos, & in quibus omnia libere & ſponte fecit*.

S. Clemens Alexandr. lib. 1. Pædag. c. 6. *Unus quidem eſt univerſorum Pater, unum etiam eſt Verbum univerſorum, & Spiritus Sanctus unus, qui & ipſe eſt ubique*,

Tertull. lib. contra Praxeam c. 2. Ubi aſſerit Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum non eſſe tria nomina dumtaxat, ſed tres perſonas: *Tres*, inquit... *non ſtatu, ſed gradu, nec ſubſtantia, ſed forma ... unius autem ſubſtantiæ ... & ... poteſtatis, quia unus Deus*: integrum textum protulimus cap. præcedenti.

S. Cy-

S. Cyprianus epiſt. 73. ad Jubajanum laudato capite præcedenti, aſſerit Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum unum eſſe. Idem quoque S. Gregorius Thaumaturgus in profeſſione fidei, quam ibidem retulimus.

Dices 1. Concil. Nicæn. non definit Spiritum Sanctum eſſe Deum. Ergo Spiritus Sanctus non eſt Deus.

Nego conſeq. Quia in Concilio Nicæno non erat controverſia, an Spiritus eſſet Deus; quanquam Concilium ſatis per hæc verba: *Credo in Spiritum Sanctum*; notat Spiritum Sanctum Deum eſſe credendum. Idem reſpondendum ad S. Hilarium, ſcilicet, quod ideo de Spiritu Sancto ſilet in operibus de Trinitate, quia de ſolo Verbo tractandum ſuſceperat. Nam Commentario in Matth. de formula baptiſmi ſcribit: *Baptizamus in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, ut quorum una eſt Trinitas, ſit una largitio, nomenque Trinitatis eſt unus Deus.*

Inſtabis: In Concilio Conſtantinopolitano de Spiritu Sancto agebatur, nuſquam tamen in eo appellatur Deus, immo S. Baſilius hom. 17. in ſanctum baptiſma ſic loquitur, *neque ipſe Deus eſt, ſed Dei Spiritus, & apud Deum*. Ergo.

Reſpondeo 1. Etſi Patres Conſtantinopolitani Spiritum Sanctum Deum non appellaverint, ejus tamen divinitatem conceptis verbis profeſſi ſunt, *& in Spiritum Sanctum Dominum & vivificantem, qui ex Patre procedit* (contra Macedonianos, qui volebant eſſe creaturam ex nihilo factam,) *qui cum Patre & Filio ſimul adoratur, & conglorificatur, qui locutus eſt per Prophetas.*

Reſpondeo 2. Revera S. Baſilium propter allata verba apud aliquos male audiviſſe, ſed illam criminationem S. Gregorius Nazianzenus diluit orat. 20. ubi demonſtrat laudandam eſſe œconomiam S. Doctoris, quod duas hoſtium turmas patrocinio Imperatorum formidandas, Arianos dico & Pneuma-tomachos, non ſimul, ſed ſeparatim aggreſſus fuerit, ne illi conjunctis viribus omnes tandem Orthodoxos Epiſcopos, ſicut ex iis jam plurimos, e ſedibus deturbarent grandi Eccleſiæ malo; ſed exiſtimaverit tantiſper abſtinendum

ab illa voce, *Deus*, modo res ipſa eo nomine ſignificata non deſereretur. At ubi accepit hujuſmodi œconomiam & ſilentium apud nonnullos ſcandalum parere, expreſſis verbis Spiritum Sanctum Deum profeſſus eſt, ut Epiſt. 97. 98.

Dices 2. Spiritus Sanctus dicitur orare, gemere, & contriſtari. Rom. 8. *Spiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus*. Eph. 4. *Nolite contriſtare Spiritum*. Ergo.

Diſt. antec. Dicitur metaphorice, Concedo: proprie, Nego antec. Spiritus poſtulat, ideſt, poſtulare facit, nam ibidem de eo dicitur, *in quo clamamus, Abba* (Pater). Et *Spiritus adjuvat infirmitatem noſtram*. Pœnitet & dolet, qui opera mutat & deſtruit immutabilis ipſe, & tranquillus.

Dices 3. Omnia per Verbum facta ſunt, Joann. 1. Ergo & Spiritus Sanctus.

Diſt. antec. Omnia per Verbum & Spiritum oris ejus, ut habetur, Pſal. 32. v. 6. Conc. Per Verbum excludendo Spiritum Sanctum, Nego antec. ex hujuſmodi enim argumentis negativis nihil poteſt concludi. Deinde nego conſeq. æque enim ex hoc loco concludere liceret Patrem per Filium eſſe factum. Vult itaque Evangeliſta omnia quæ facta ſunt, eſſe facta per Verbum, & nihil factum eſſe ſine ipſo.

Dices 4. Matth. 21. habetur, nemo novit Patrem, niſi Filius.

Diſtinguo, nemo ex creatis, Concedo: nemo omnino, Nego; nam 1. Cor. 2. legitur, *Spiritus ſcrutatur etiam profunda Dei*.

Inſtabis, Joann. 16. Chriſtus de Spiritu Sancto perhibet, ipſum per revelationem a Patre accipere, quæ novit, nec omnia ſimul ipſi revelari: *Non .... loquetur*, inquit, *a ſemetipſo, ſed quæcumque audiet, loquetur*. Ergo.

Nego antec. Sed ſcientiam accipit ſicut & naturam, ſcilicet procedendo: *Non loquetur a ſemetipſo*, inquit S. Auguſtinus tract. 99. in Joann. *quia non eſt a ſemetipſo* (quo ſenſu Dominus dixit, mea doctrina non eſt mea, ſed ejus qui miſit me),, audire illi

,, ſcire

„ ſcire eſt, ſcire vero eſſe ... a quo illi eſt eſſentia, ab illo ſcientia, ab illo igitur audientia, a quo nihil eſt aliud, quam ſcientia. Nec moveat quod verbum futuri temporis poſitum eſt (audiet) illa quippe audientia ſempiterna eſt, quia ſempiterna eſt ſcientia: in eo autem quod ſempiternum eſt... cujuslibet temporis verbum ponatur, ſive præſentis, ſive futuri, non mendaciter ponitur. Quamvis enim natura illa immutabilis & ineffabilis non recipiat, fuerit & erit, ſed tantum, eſt ... tamen propter mutabilitatem temporum, in quibus verſatur noſtra mortalitas, non mendaciter dicimus, & fuit, & erit, & eſt; fuit, quia nunquam defuit; erit, quia nunquam deerit; eſt, quia ſemper eſt... ſemper itaque audit Spiritus Sanctus, quia ſemper ſcit & ſciet, ac per hoc & audivit, & audit, & audiet. „ Porro Chriſtus utitur verbo futuri temporis, (audiet) potius quam præſentis, aut præteriti, qui conjungitur cum effectu revera futuro, ſcilicet, *loquetur & ... annuntiabit vobis*. In eodem ſenſu jam de ſeipſo dixerat, Jo: 5. *omnia demonſtrat ei* (Pater) *quæ ipſe facit, & majora his demonſtrabit ei opera.*

Dices 5. Qui mittitur minor eſt mittente: atqui Spiritus Sanctus mittitur a Filio: Ergo.

Diſt. maj. Qui mittitur ut ſervus cum imperio, & dependentia, Concedo: Qui mittitur ſine hujuſmodi imperfectionibus, quomodo Theologi explicant miſſionem in Divinis, & nos ſuo loco expoſituri ſumus, Nego maj. Nam & Filius a Patre mittitur.

CAPUT VI.

Quid eſt myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis.

R. Eſt unus Deus in tribus perſonis ſubſiſtens. Colligitur ex dictis.

Dicitur, *unus Deus*, unitate numerica & ſingulari, non vero unitate ſpecifica, quæ multiplicetur in inferioribus, quemadmodum natura humana in tribus ho-

minibus, v. g. Iſaaco, Jacobo, & Eſau numerice multiplicatur, eſtque in illis numero triplex, & ſpecies una; unde neceſſario ſequitur, quod Iſaac, Jacob, & Eſau ſint tres homines numero diſtincti. At in hoc myſterio natura divina numero eſt una in tribus perſonis, ac proinde tres perſonæ non ſunt tres Dii, ſed unus numero Deus, nec conſequenter tria divina individua; natura enim in quolibet individuo multiplicatur.

Dices: in hypotheſi quod eadem numero gratia juſtificans ſit in tribus ſubjectis realiter diſtinctis, conſtituet tres perſonas formaliter juſtas: ergo a pari, licet eadem numero natura divina ſit in tribus perſonis realiter diſtinctis, nihilominus dicendi erunt tres Dii.

Nego conſeq. Diſparitas eſt, quod ad multiplicationem concretorum adjectivorum ſufficiat multiplicatio ſubjectorum; ad multiplicationem vero concretorum ſubſtantialium requiratur inſuper multiplicatio formarum. Concretum adjectivum ſignificat ſubjectum ſubſtantiale, puta hominem, habens formam accidentalem, v. g. juſtitiam, albedinem, &c. Concretum vero ſubſtantiale eſt aliquid totum conſtans ex ſubjecto & forma ſubſtantiali, ut homo, Deus. Homo enim eſt ſubſtantia habens animam rationalem tanquam formam ſubſtantialem & eſſentialem, qua conſtituitur in eſſe hominis, Deus eſt perſona habens Divinitatem.

Ratio autem diſparitatis utriuſque concreti ea eſt quod in concreto adjectivo forma accidentalis non enuntietur tanquam aliquid conſtituens ſubjectum in ſuo eſſe, ſed ſupponens ſubjectum jam conſtitutum, cui ſolummodo adjacet. Unde in hypotheſi quod eſſent plures albedine in eodem ſubjecto, non eſſent tria alba, ſed unum habens plures albedines: contra vero ſuppoſita una albedine in tribus ſubjectis, erunt tria alba; quia revera tres res per ſe ſubſiſtentes habebunt adjacentem unam albedinem, quemadmodum tres homines uno velo cooperti ſunt tres velati. At in concreto ſubſtantiali forma conſtituit ſubjectum in ſuo eſſe, ideoque ſi ſit una, v. g. una Divinitas, concretum, nempe Deus, erit quoque unum: ſi vero multiplex, ut perſonalitas, quæ eſt forma ſubſtantialis perſonæ, plures

erunt

erunt etiam perſonæ, quamvis una ſit natura; & contra unica erit perſona, etiamſi duæ reperiantur naturæ, ut in Chriſto Domino.

Q. 2. *Quid eſt Perſonæ?*

R. Definitur, ſubſtantia ſingularis, intelligens, tota in ſe, & incommunicabilis alteri.

Dicitur 1. *ſubſtantia*, id eſt, ens per ſe ſubſiſtens. Ergo accidens, quod eſt ens alteri inhærens, non poteſt eſſe perſona.

Dicitur 2. *ſingularis*, quia ſubſtantia univerſalis, v. g. animal in genere, non exiſtit niſi in ſingularibus; perſona autem per ſe exiſtit, & eſt incommunicabilis alteri.

Dicitur 3. *intelligens*, quia ſubſtantia intellectu carens, v. gr. lapis, equus, non dicitur perſona, ſed ſuppoſitum; nomen enim perſonæ aliquam dignitatem exprimit. Abſque injuria tamen perſona nonnunquam vocatur ſuppoſitum.

Dicitur 4. *tota*, ut excluduntur ſubſtantiæ partiales, v. g. anima, quibus non competit ratio perſonæ.

Dicitur 5. *in ſe*, nam ſi ſit in alio, a quo ulterius perficiatur, quemadmodum natura humana in Chriſto. perſona non eſt. Hinc Verbum aſſumpſit naturam humanam totam, non vero perſonam humanam, quia per admirabilem illam aſſumptionem natura humana non eſt in ſe ultimo terminata, ſed eſt unita Verbo, a quo mirum in modum perficitur. Natura vero divina in Chriſto retinet ſuam perſonalitatem, nempe Verbum, quia per illam unionem perſonalem non acquirit ullam perfectionem, ac proinde non poteſt dici eſſe in alio, ſed eſt revera tota in ſe.

Dicitur. 6. *incommunicabilis alteri*, quia perſonalitas eſt ultimum complementum, ſeu ultimus terminus ſubſtantiæ completæ.

Ergo perſona eſt nomen concretum ſubſtantiale ſignificans ſubjectum & formam, ſeu ſubſtantiam completam habentem perſonalitatem, quæ a Græcis dicitur hypoſtaſis. Liceat itaque dicere tres eſſe in Deo ſive hypoſtaſes, ſive perſonas; ita enim definitum eſt in Concilio Alexandrino ſub S. Athanaſio anno 363. ubi ſopita

eſt gravis controverſia, quæ erat ſolum de nomine; cujus vim nonnulli e Latinis non intelligentes contendebant unam tantum dicendam hypoſtaſim: quia apud eos hypoſtaſis idem erat ac ſubſtantia; *nos*, inquiunt Patres Sardicenſes, *unam eſſe hypoſtaſim* (dicimus) *quam ipſi Hæretici ſubſtantiam appellant*.

Q. 3. *Quid eſt perſonalitas?*

R. Eſt ultimus terminus ſubſtantiæ completæ, quo eſt in ſe tota & incommunicabilis alteri; diciturque ſubſiſtentia & totalitas, quamvis nomen ſubſiſtentiæ aliquando ſumatur in concreto pro ipſa perſona, ſeu hypoſtaſi.

Ergo in Deo non eſt admittenda, contendunt Scotiſtæ, ſubſiſtentia aliqua abſoluta, & communis tribus perſonis; quia natura divina per mentem abſtracta a tribus perſonalitatibus non eſt incommunicabilis, immo actu & de facto communicatur: Ergo ut ſic abſtracta non eſt ſubſiſtens.

Dices; ſequitur etiam ex dictis unicam eſſe in Deo perſonam, ſiquidem perſonalitas eſt ultimus terminus naturæ completæ; atqui unus poteſt eſſe ultimus terminus naturæ divinæ, nempe ſpiratio paſſiva, ſeu perſonalitas Spiritus Sancti; quia nec paternitas, nec filiatio ultimo complent & terminant naturam divinam, ſed ſola ſpiratio paſſiva.

Nego ſequelam, ad cujus confirmationem reſpondeo naturam divinam nude ſpectatam eſſe tribus modis ultimo terminabilem propter infinitam & incomprehenſibilem ejus perfectionem; ut terminatam autem in prima perſona eſſe alteri incommunicabilem; non enim communicatur ſecundæ & tertiæ perſonæ cum perſonalitate ſeu ſubſiſtentia & ultimo illo termino; quia ſecunda perſona non habet ſubſiſtentiam primæ, nec tertia ſubſiſtentiam primæ & ſecundæ; ſed unaquæque perſona habet ſuam propriam ſubſiſtentiam. Unde nulla ſequitur contradictio quod ſint tres ſubſiſtentiæ: eſſet vero, ſi ſecunda primæ adderetur, & tertia duabus prioribus, ut in objectione ſupponitur.

Q. 4. *Quomodo vocantur tres perſonæ?*

R. Prima dicitur Pater, ſecunda Filius, tertia Spiritus Sanctus, ut habetur ex pluribus Scripturæ locis, Matth.

Matth. 28. *docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.*

CAPUT VII.

De Proceſſionibus Divinis.

Q. 1. **Q**Uare *prima perſona dicitur?*

R. Quia producit ſecundam per veram generationem. Unde ſecunda dicitur Filius; nemo quippe pater niſi habeat filium.

Q. 2. *Quomodo Pater producit Filium?*

R. Per infinitam & comprehenſivam divinarum ſuarum perfectionum cognitionem; quemadmodum enim intellectus noſter exprimit in ſe imaginem objecti cogniti, quæ dicitur Verbum mentis: ſic Pater æternus, utpote perſona intelligens, producit & exprimit imaginem infinite perfectam eorum, quæ intellectu comprehendit; unde tria ſunt nomina ſecundæ perſonæ propria. 1. Dicitur Filius; quia per generationem producitur, juxta illud Pſ. 109. *ex utero ante luciferum genui te.* 2. Verbum, Joan. 1. *in principio erat Verbum & Verbum erat apud Deum*, quia eſt terminus cognitionis paternæ. 3. Imago, Col. 1. *Imago Dei inviſibilis.* Hebr. 1. *ſplendor gloriæ, figura ſubſtantiæ ejus*, ſcilicet Patris.

Enimvero imago definitur, unius ab alio deducta ſimilitudo: atqui ſecunda perſona 1. deducitur ſeu producitur a Patre, 2. eſt ejus expreſſa ſimilitudo; quid enim eſt Verbum, niſi expreſſa ſimilitudo, & imago objecti cogniti? *totum in ſe monſtrat genitorem*, inquit S. Baſilius hom. 16. & S. Ambroſius lib. 1. de fide cap. 4. *Iſta imago non eſt falſa, quia veritas eſt: non eſt muta, quia verbum; non eſt mortua, quia vita eſt: non eſt inanis, quia virtus eſt.* Propter hanc ſimilitudinem Verbum dicitur, Sap. 7. *Speculum ſine macula Dei Majeſtatis*, quia ſicut ſpeculum puriſſimum intuentis ſe formam & actionem exhibet: ſic perſona ſecunda, quæ eſt naturalis & abſolutiſſima Patris imago, naturam & proprios ejus caracteres perfectiſſime repræſentat, juxta il-

X 6 lud

lud Joann. 5. *Non poteſt Filius a ſe facere quidquam ; niſi quod viderit Patrem facientem, quæcunque enim ille fecerit, hæc & Filius ſimiliter facit.*

Q. 3. *Quare tertia perſona dicitur Spiritus Sanctus?*

R. Quia procedit per voluntatem, eſtque terminus divini amoris, ſicut Filius eſt terminus divinæ cognitionis. Amor autem eſt quædam voluntatis ſpiratio ſeu impulſio in rem amatam, a qua ſpiratione dicitur Spiritus Sanctus: quaſi ſancte ſpiratus. *Nomen Spiritus*, inquit S. Thomas lib. 4. contra gentes cap. 18. *in rebus corporeis impulſionem quandam & motionem ſignificat, unde flatum ſeu ventum Scriptura ſæpe Spiritum appellat, ut Act. 2.* Factus eſt repente de cælo ſonus tanquam ſpiritus, *id eſt venti*, vehementis. *Sed proprium amoris eſt, quod moveat, & impellat amantem in rem amatam.* Ergo cum tertia perſona procedat per modum amoris, convenienter ſpiritus dicitur. Additur *Sanctus*, quo deſignatur puritas ſumma amoris, ex quo procedit tertia perſona, & a creaturis intellectualibus diſtinguitur; hæ nimirum eatenus natura ſua ſunt peccabiles, quatenus a ſummo bono deficere poſſunt inferiorum amore, qui in ipſis eſt macula; nam juxta S. Auguſtinum, non faciunt bonos vel malos mores, niſi boni vel mali amores. Malus autem eſt amor, quo creatura rationalis ſeipſa, vel alio bono creato fruitur. At tertia perſona non procedit niſi ex amore, quo Deus infinite & neceſſario ſeipſum diligit, & cetera propter ſeipſum. Ergo proprium eſt tertiæ perſonæ, quod ſancte ſpiretur; quamquam, ſi nomen Spiritus Sanctus eſſentialiter accipiatur, quatenus ſignificat rem ab omni materia ſeparatam, & puriſſimam, nomen illud eſt commune tribus perſonis, ut notat S. Auguſt. lib. 5. de Trinitate.

Spiritus Sanctus duobus aliis nominibus proprie inſignitur. 1. dicitur amor, quia per voluntatem procedit, eſtque terminus productus divinæ volitionis, 2. dicitur donum, quatenus vi ſuæ proceſſionis eſt amor: amor autem eſt primum donum & principium omnis donationis & beneficii: qui enim gratificatur alteri, primo loco amorem ſuum ei concedit. Hinc Rom. 5.

dici-

dicitur, *caritas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis*; quibus innuit Apoſtolus Spiritum ſanctum, ut amorem Patris & Filii, eſſe principium omnium donorum.

Dices 1. donum definitur, res gratuito & liberaliter data ſine ſpe retributionis: Ergo Spiritus ſanctus vi ſuæ proceſſionis, quæ eſt æterna, non poteſt dici donum, cum non ſit ab æterno datus.

Diſting. conſ. non poteſt dici donum actu datum, Conc. donabile, Nego conſ. cum enim vi ſuæ proceſſionis ſit amor, eſt etiam donabilis. Porro ad rationem doni neceſſe non eſt, ut actu donetur, ſed ſufficit quod ſit res donabilis, & prima ratio dandi: quod ab æterno competit Spiritui ſancto.

Inſtabis; Ergo Spiritus ſanctus datur creaturis irrationabilibus, cum amor Dei ſit ratio cur eas producat & conſervet.

Nego ſequelam; namque 1. donum non dicitur niſi per ordinem ad creaturam intelligentia præditam, quæ ſola frui poteſt re data; quis enim diceret ſe donum tribuere jumento, cui poculum ſubminiſtret? 2. donum, de quo hic agitur, non ſpectat effectus naturales, v. gr. creationem & conſervationem, ſed ſupernaturales, quibus Deo fruimur ipſi conjuncti.

Dices 2. res data eſt ſub dominio donatarii: atqui Deus non poteſt tranſire in dominium creaturæ: ergo non poteſt dari.

Diſtinguo majorem: res data eſt ſub dominio donatarii aliquando, Conc. ſemper, Nego majorem; non enim tranſit amor noſter in dominium amici.

Q. 4. *Spiritus ſanctus proceditne a Patre, & Filio?*

Vetus eſt Græcorum adverſus Latinos expoſtulatio, quod doceant Spiritum ſanctum a Patre ſimul & a Filio procedere; namque conſtat ex Epiſtola S. Maximi ad Marinum, quam citat Petavius lib. 7. cap. 2. S. Martyrem contra populares ſuos cauſſam Latinorum propugnaſſe circa annum 640. Cumque octavo ſæculo pugna acrius exardeſceret, habitum eſt Concilium Gentiliacenſe ad Lutetiam ſub Pipino Francorum rege anno 767. dehinc Forojulenſe in Italia anno 791. & Fran-

& Francofordienſe anno 797. Iueunte nono ſæculo, eadem quæſtio ventilata eſt in Concilio Aquiſgranenſi anno 809. ex Adone in chronico & in Concilio Arelatenſi anno 813. tandemque diſceptatio ſub ejuſdem ſæculi finem, agente Photio Pſeudopatriarcha Conſtantinopolitano, in ſchiſma erupit, & utramque Eccleſiam cœpit dividere. Græcos confutarunt eodem ſæculo Odo Bellovacenſis, ex Epiſtola 5. Hincmari Remenſis, Æneas Pariſienſis, & Ratramnus Corbejenſis Monachus: opus prioris extat tom. 7. Spicilegii, & poſterioris tom. 2. Cœptum ſchiſma Michael Cærularius Patriarcha Conſtantinopolitanus perfecit undecimo ſæculo, ubique diſſeminans Latinos omnes ab Eccleſiæ Catholicæ ſinu excluſos eſſe, quod & fidem temerare, & voculam (Filioque) in Symbolo inſerere auſi eſſent, ex Leonis IX. Epiſtola anno 1054. Ad conciliandos animos varia ſubinde coacta ſunt Concilia, ac 1. Barenſe in Italia ſub Urbano II. anno 1097. in quo S. Anſelmus in defendenda Spiritus ſancti a Filio proceſſione, inſigne ſibi peperit nomen. 2. Lateranenſe quartum generale ſub Innocentio III. anno 1215. in quo Patriarchæ Conſtantinopolitanus & Jeroſolymitanus cum aliis non paucis Eccleſiæ Græcæ Præſulibus, ad concordiam cum Latinis redierunt. 3. Lugdunenſe ſecundum etiam generale anno 1274. in quo pax redintegrata eſt cum Græcis, qui errorem palam ejurarunt, Symbolumque cum hac additione, *Filioque*, inter Miſſarum ſolemnia decantarunt. Sed Græcis ad perverſum dogma reverſis, 4. celebratum eſt anno 1439. Concilium Florentinum generale, cui interfuerunt Eugenius IV. Summus Pontifex, Joannes Paleologus Græcorum Imperator cum Patriarcha Conſtantinopolitano, & aliis bene multis Eccleſiæ Græcæ Præſulibus, qui omnes Latinæ Eccleſiæ conſenſerunt, uno fere excepto Marco Epheſino, qui ad ſuos reverſus, animos ab initio fœdere revocavit. Quare ad propoſitam quæſtionem.

R. De fide eſt Spiritum ſanctum a Patre Filioque procedere; ita enim definierunt tria Concilia œcumenica.

Pro-

Probatur definitio 1. ex Scriptura Jo: 17. Chriſtus Patrem alloquens, ſic habet, *mea omnia tua ſunt, & tua mea ſunt*, nempe ſalva paternitate & filiatione, quæ non ſunt communes: atqui Pater vim habet ſpirandi, ergo & Filius: cap. 16. *non ... loquetur a ſemetipſo* (Spiritus Sanctus) *ſed quæcunque audiet loquetur ... ille me clarificabit, quia de meo accipiet ... omnia quæcunque habet Pater, mea ſunt, propterea dixi, quia de meo accipiet.* Ubi Spiritus ſanctus ſcientiam a Filio accipit; ergo & naturam; ſcientia enim in Deo non diſtinguitur ab ejus natura, *ab illo audiet*, inquit S. Auguſtinus Tract. 99. in hunc locum, *a quo procedit; audire illi, ſcire eſt, ſcire vero, eſſe ... cujuſvis autem temporis verbum ponatur, ſive præteriti, ſive præſentis, ſive futuri, non mendaciter ponitur; quia quod æternum eſt, & eſt, & fuit, & erit: fuit, quia nunquam defuit: erit, quia nunquam deerit: & eſt, quia ſemper eſt.* Cur autem Chriſtus potius de tempore futuro dixerit? ratio eſt, quia loquitur de Spiritu ſancto, non quatenus ab ipſo procedit, ſed quatenus ab ipſo mittendus eſt: *quem ego*, inquit Jo: 15. *mittam vobis a Patre.* Ex quibus verbis aliud argumentum conficitur. Mitto, ex dicendis arguit originem; vel enim fit per imperium, vel per conſilium, vel per originem, duo priora dici non poſſunt: ergo; hinc Pater non mittitur, quia non procedit. Denique Spiritus ſanctus conſtanter in Scripturis dicitur Spiritus Chriſti, & Spiritus Patris: Chriſti quidem Rom. 8. *Si quis .... Spiritum Chriſti non habet, hic non eſt ejus.* Gal. 4. *Miſit Deus Spiritum Filii ſui in corde veſtro.* Act. 16. *Non permiſit ei Spiritus Jeſu.* Patris vero Matth. 12. *Si ... ego in Spiritu Dei ejicio dæmones.* Rom. 8. *Si Spiritus ejus, qui ſuſcitavit Jeſum a mortuis, habitat in nobis*, &c. ergo Spiritus ſanctus procedit a Patre & Filio: quemadmodum enim ſecunda perſona non poteſt dici Filius Spiritus ſancti, quia ab ipſo non procedit; ſic nec Spiritus ſanctus diceretur Spiritus Chriſti, in hypotheſi quod ab ipſo non procederet.

Probatur 2. ex Traditione.

Ter-

Tertullianus lib. contra Praxeam c. 8. *Spiritum non aliunde puto*, inquit, *quam a Patre per Filium*.

S. Hilarius lib. 2. de Trinitate, hæc de Spiritu ſancto ſcribit, *de Patre & Filio auctoribus confitendus eſt*.

S. Ambroſius lib. 1. de Spiritu ſancto c. 10. *Spiritus quoque Sanctus, cum procedit a Patre, & Filio, non ſeparatur a Patre, non ſeparatur a Filio*. Similia habet in expoſitione Symboli, c. 1. & 4.

S. Auguſtinus tract. 99. in Jo: *Cur ergo non credamus*, inquit, *quod etiam de Filio procedat Spiritus, cum Filius quoque ipſe ſit Spiritus?* Poſteriores Patres Latini, quam ab antiquioribus hauſerant doctrinam, nobis ſcripto reliquerunt, ut S. Leo epiſt. 95. Patres Conc. I. Toletani anno 400. II. Tolet. anno 589. & IV. Toletani anno 623. Sed illis omiſſis veniendum ad Patres Græcos, quibus Judicibus, cauſſa ſua cadunt Adverſarii.

S. Athanaſius Orat. 4. contra Arianos ſic habet, *neque vero Spiritus Verbum cum Patre copulat, ſed potius Spiritus a Verbo accipit; ipſe enim, ut dictum eſt, Spiritum dat, & quæcunque habet Spiritus, hæc habet a Verbo*.

S. Baſilius lib. 2. contra Eunomium contendentem Spiritum ſanctum eſſe creaturam a ſolo Filio productam, probat eſſe ejuſdem naturæ cum Patre & Filio, & ab iis procedere tanquam ab uno principio; lib. 3. aſſerit Spiritum ſanctum non natura, *ſed dignitate* (id eſt ordine) *ſecundum eſſe a Filio, ut qui eſſe ab illo habeat, & ab ipſo accipiat, & annuntiet nobis*. Et lib. 5. refellit Adverſarios colligentes Spiritum ſanctum fore Filium Filii, ſi ab ipſo procederet.

S. Gregorius Nyſſenus lib. 1 contra Eunomium de Spiritu ſancto, *cujus*, inquit, *in ſolo ordine differentia conſtituta eſt, non ut Patri conjunctus eſt Filius, & cum ex illo eſſe habeat, non tamen poſterius exiſtit; ſic etiam Spiritus ſanctus proxime hæret Filio, qui ſola cogitatione ſecundum rationem principii prius conſideratur productione Spiritus ... adeo ut detracta principii ratione, nulla re ſancta Trinitas a ſeipſa diſſideat.*

S. Epi-

S. Epiphanius hæreſi 72. *non alienus eſt a Patre, & Filio, ſed ex eadem ſubſtantia, ex eadem divinitate, ex Patre & Filio, cum Patre & Filio ſubſiſtens ſemper Spiritus ſanctus.* Eadem docet in Anchorato n. 67.

S. Cyrillus Alexandrinus lib. 1. de adoratione Spiritus ſancti, *Spiritus*, inquit, *eſt Patris & Filii; quia ſubſtantialiter ex utroque, nimirum ex Patre per Filium, profluit.* Et lib. 1. in Jo: de Spiritu ſancto, *ſcit omnia quæ ſunt ejus* (Filii) *ex quo, & in quo eſt.*

Reſpondent Græci. 1. per Spiritum intelligenda dona Spiritus ſancti, quæ certe a Patre & Filio procedunt, uti effectus temporales, & toti Trinitati communes. 2. Laudatos Patres docet Spiritum ſanctum per Filium procedere, non quia ab ipſo eſſe accipit, ſed quia ejus proceſſio a Patre originis ordine poſterior eſt proceſſione Filii; nam amor, ex quo procedit Spiritus ſanctus, præſupponit cognitionem, qua producitur Filius. Sed hæc mera ſunt effugia, quæ in Concilio Florentino abdicare coacti ſunt.

Enimvero luce clarius eſt in allatis textibus 1. ſermonem eſſe de proceſſione æterna, Spiritum ſanctum eſſe ejuſdem ſcientiæ cum Filio, ſola principii ratione differre, quæ de donis Spiritus ſancti dici non poſſunt, utpote quæ ſunt effectus temporales, & creati. 2. apud laudatos Patres idem prorſus eſſe ex Filio, & per Filium procedere; quemadmodum ubi Scripturæ de Verbo divino referunt, quod omnia per ipſum facta ſunt, edocemur Verbum cum Patre eſſe rerum omnium principium & cauſſam.

Allatis textibus hanc Theologi rationem ſubjungunt, ſcilicet, niſi Spiritus ſanctus ex Filio procederet, eſſet una & indiſtincta cum eo perſona. Sed id expendetur Capite ſequenti.

Dices: Theodoretus expreſſe negat Spiritum ſanctum procedere ex Filio, ſive per Filium; nam refutans anathematiſmum nonum S. Cyrilli ſic loquitur, *ſi dixit* (Cyrillus) *tanquam ex Filio, aut per Filium exiſtentiam habere, hoc ut impium & blaſphemum rejicie-*

timus. Et in epiſtola ad Monaſteria ſic in S. Cyrillum invehitur, *blaſphemat in Spiritum ſanctum, dum non ex Patre ſolo illum aſſerit procedere*. S. quoque Jo: Damaſcenus Theodoreti veſtigiis inhærens, ſic ſcripſit trecentis circiter annis poſt ipſum lib. 1. de fide orthodoxa cap. 11. *ex Filio autem Spiritum non dicimus, ſed cum Filii Spiritum nominamus*. Ergo conſtans fuit apud Græcos ſententia Spiritum ſanctum ex Filio aut per Filium procedere.

Nego conſ. namque 1. contra omnes duo prævalere non poſſunt: omnes autem Patres, etiam Græci, ſaltem docent Spiritum ſanctum per Filium procedere, quod tamen negat Theodoretus. 2. in Concilio V. generali accurate examinata ſunt ſcripta Theodoreti & damnata, ubi aliquid durius in ipſis expreſſum eſt: cum ergo oppoſiti textus intacti evaſerint, ſignum eſt nihil in eis erroneum deprehenſum. Peccavit quidem Theodoretus, quod S. Cyrillo inſigni Fidei defenſori contra Neſtorium, Eunomianorum impietatem & blaſphemiam impegerit, quaſi doceret cum illis Hæreticis Spiritum ſanctum eſſe creaturam Filii, & eatenus proprium ejus Spiritum, quam criminationem refutat S. Doctor in reſponſione ſua ad Theodoretum, *procedit*, inquit, *ex Deo & Patre Spiritus ſanctus ſecundum Salvatoris vocem, ſed non eſt alienus a Filio. Non blaſphemavimus igitur, ficut dicere præſumpſit, qui ſolummodo accuſare novit*. Unde S. Cyrillus non credidit ſe blaſphemiæ accuſatum, qui dixiſſet Spiritum ſanctum ex Filio procedere, ſed quod viſus fuiſſet negare eundem ex Patre procedere. Difficilior eſt epiſtola ad Monaſteria, in qua videtur Theodoretus velle Spiritum ſanctum ex ſolo Patre procedere; ſed præterquamquod hæc particula excluſiva (ſolo) in omnibus codicibus non legitur, ut in actis Concilii quinti videre eſt, benignam interpretationem recipere poteſt, nimirum Spiritum ſanctum ex ſolo Patre per Filium procedere, quatenus Pater communicat Filio ſpirationem activam, ſeu virtutem producendi Spiritum ſanctum.

Quod ſpectat Sanctum Joannem Damaſcenum, Sanctus

ctus Thomas quæſt. 63. art. & nonnulli alii concedunt illum in hoc errore fuiſſe verſatum. Sed multa ſuadent mentem ejus explanandam eo ſenſu, quo Theodoreti epiſtolam explicuimus. 1. enim Patrem comparat Soli, Filium radio, Spiritum ſanctum ſplendori, qui ex radio oritur. 2. c. 13. ſic ſcribit, *ſed & Filii Spiritus eſt, non tanquam ex ipſo, ſed quod per ipſum ex Patre procedit; ſolus enim Pater principium eſt*; id eſt fons & principium ſine principio, a quo Filius accipit vim ſpirandi; unde Spiritus ſanctus dicitur a Sancto Doctore Spiritus Filii. 3. c. 18. docet Spiritum ſanctum eſſe imaginem Filii, ſicut Filius imago eſt Patris. Imago autem eſt ſimilitudo expreſſa ab eo, cujus eſt imago.

Inſtabis: neque Scriptura, neque Concilia antiquiora, maxime Conſtantinopolitanum, quod eſt generale ſecundum, aliquid tradunt de proceſſione Spiritus ſancti a Filio, quod dogma, ſi eſſet revelatum, non omiſiſſet Concilium Conſtantinopolitanum, cum ex profeſſo egerit contra Eunomianos de divinitate Spiritus ſancti, inſerueritque in Symbolo Niceno, *qui ex Patre procedit*, omiſſo Filii nomine. Ergo Latini circa fidem innovarunt; atque eo præſertim capit, quod Symbolo Nicæno ſic Conſtantinoploitano propria auctoritate particulam, *Filioque*, addere præſumpſerint contra prohibitionem etiam ſub anathemate Concilii Epheſini, Chalcedonenſis, III. Conſtantinopolitani, quod eſt ſextum generale, & ſecundi Nicæni etiam generalis, cujus hæc ſunt verba, *nos leges Patrum cuſtodiamus, nos eos, qui addunt, vel adimunt, anathematizamus*, quibus præceptis inhærens Leo III. anno 809. repulit Legatos Caroli Magni poſtulantis, ut Symbolum Conſtantinopolitanum in Eccleſia caneretur inſerta particula, *Filioque*, ut conſtat ex actis collationis, quæ habentut apud Baronium ad hunc annum. Addit Photius in Epiſtola ad Aquilejenſem Patriarcham, Summum Pontificem, ne quid ſimile in poſterum tentaretur, duas tabulas argenteas in Baſilica Sancti Petri repoſuiſſe, in quarum altera Symbolum legeretur La-

tina

tine ſcriptum: in altera vero Græce inſculptum abſque illa voce, *Filioque*.

Reſpondeo 1. negando ant. quoad Scripturas. Satis enim clare perhibent Spiritum ſanctum ex Filio procedere, ut conſtat ex allatis textibus, & ex communi ſanctorum Patrum ſenſu, quos laudavimus.

Reſpondeo 2. Concilia in objectione appellata, de Spiritu ſancto nihil dixiſſe, quia de eo non fuit illa controverſia, niſi in Conſtantinopolitano I. ubi agebatur ſolum de divinitate Spiritus ſancti, quam Eunomiani, ſeu Macedoniani ita negabant, ut contenderent Spiritum ſanctum eſſe creaturam, & Spiritum Filii, qui nullatenus a Patre procederet. Quapropter Patres ad comprimendas hujuſmodi blaſphemias intenti, definiunt. 1. Spiritum ſanctum ex Patre procedere, 2. eſſe cum Patre & Filio ſimul adorandum & conglorificandum: de proceſſione vero ex Filio tanquam dogmate conſtanti, omnino ſilent.

Reſpondeo 3. diſtinguendo, Concilium Epheſinum, & ſequentia prohibent, ne quid addatur aut immutetur, etiam neceſſarium, aut utile in profeſſione fidei, Nego, ne quid addatur aut immutetur in ipſomet Symbolo Nicæno, & Coſtantinopolitano, ſubdiſtinguo, propter periculum turbandi Eccleſiam, quod illis temporibus erat timendum, Concedo: quod ſubſequentibus ſæculi fuit timendum, Nego. Itaque ad comprimendas graſſantes hæreſes Concilia identidem novas proferunt fidei explanationes, & definitiones; ſic Concilium Toletanum I. anno 400. intacto Symbolo Nicæno, ſic addit in profeſſione fidei contra Priſcillianiſtas, *credimus Spiritum Sanctum eſſe Paracletum, qui nec Pater eſt, nec Filius, eo quod ſit a Patre Filioque procedens*. Sic Concilium Epheſinum 30. annis poſt Toletanum definiit unam eſſe in Chriſto perſonam, Beatam Virginem credendam Deiparam; ſed hujuſmodi explicatione noluerunt Patres inſerere in Symbolo Nicæno propter Arianos, qui hactenus totis conatibus, qua vi, qua arte in Symbolum illum inſurrexerant, & alia bene multa a ſe exarata proponebant ejus loco amplectenda,

da, etiam principium armata manu: contra vero Patres omnem perſecutionem paſſi ſolicite caverunt, etiam ſub anathemate, ne vel minimum in Symbolo illo immutaretur. At ubi pax Eccleſiæ eſt reddita, extinctis Arianis, liberum fuit præſulibus hanc vocem, *Filioque*, Symbolo adjicere, propter exortam de proceſſione Spiritus Sancti controverſiam, quemadmodum Patres Conſtantinopolitani occaſione erroris Eunomianorum inſeruerunt eodem Symbolo, *qui ex Patre procedit*. Hoc videntur 1. præſtitiſſe Patres Concilii tertii Toletani anno 589. qui can. 2. ſtatuerunt ut Symbolum Conſtantinopolitanum cum additione, *Filioque*, per omnes Eccleſias Hiſpaniæ & Gallicæ decantaretur. Habemus autem ex Valfrido Strabone lib. de rebus Eccleſiaſticis c. 22. idem Symbolum latius & crebrius apud Gallos & Germanos in Miſſarum officiis cœpiſſe iterari damnato Felice in Concilio Ratisbonenſi anno 792. Si autem latius & crebrius, antea ergo, licet minus frequenter, decantabatur. Obſtitit quidem Leo III. anno 809. Attamen ante exitum ejuſdem ſæculi Sedes Apoſtolica amore pacis & unitatis hanc additionem admiſit, ut conſtat ex Photio, qui eodem ſæculo objecit Nicolao I. & Latinis omnibus, quod ſacrum Symbolum falſare aggreſſi eſſent, tum ex Ratramno Corbejenſi, qui in lib. 2. cap. 2. criminationem diluit, oſtendens Patres Nicænos & Conſtantinopolitanos, etiam addidiſſe Symbolo Apoſtolorum, *ſed neque*, inquit; *centum quinquaginta Epiſcoporum* (qui ſedebant in Concilio Conſtantinopolitano) *tanta conſtat auctoritas, ut quod illis licuit, non liceat tam Romano Pontifici, quam univerſis Eccleſiis*. Romæ autem idem Symbolum decantari cœpiſſe, ſub Benedicto VIII. inſtigante Imperatore Henrico I. anno 1014. tradunt Baronius ad hunc annum, & Bona c. 8. ex Bernone Augienſi.

Q. 5. *Eſtne agnoſcendus aliquis ordo inter divinas perſonas, propter quem Pater debeat primo loco nominari, Filius ſecundo, & Spiritus Sanctus tertio?*

R. Eſt ordo originis, non temporis, aut dignitatis proprie dictæ. Tres ſunt reſponſionis partes.

Prima pars ſic oſtenditur. Ordo originis in eo conſiſtit,

ſiſtit, quod una perſona reſpectu alterius habeat rationem principii, atque ideo prius conſideretur: atqui ita ſe habent divinæ Perſonæ. Namque Pater eſt ingenitus, & a nullo procedens, & eſt principium Filii, & Spiritus ſancti; Filius vero eſt a Patre, & una cum ipſo eſt principium Spiritus ſancti: ergo ordine originis Pater prior eſt Filio, hoc eſt, prius conſideratur; Filius vero Spiritu ſancto. Ita fete Sancti Baſilius & Gregorius Nyſſenus ſupra laudati.

Secunda pars demonſtratur ratione duplici. Prima, quia Deus ab æterno neceſſario eſt intelligens & volens, immo ex dictis in Tractatu de Attributis, realiter intellectio actualis eſt volitio. Ergo Filius & Spiritus ſanctus, qui ſunt termini, ille divinæ intellectionis, iſte divinæ volitionis, neceſſario ſunt ab æterno. Secunda ratio eſt, quia Deus eſt ſubſtantia in ſe ſubſiſtens, & ultimo completa tribus ſubſiſtentiis, nec magis unam exigit, quam aliam: atqui tres illæ ſubſiſtentiæ ſunt tres proprietates perſonales, nempe Paternitas, Filiatio, & Spiratio paſſiva. Ergo tres illæ ſubſiſtentiæ neceſſario & æqualiter ſunt ab æterno.

Tertia pars, quæ eſt de dignitate æquali, probatur: tum quia tres perſonæ ſunt conſubſtantiales, & ejuſdem naturæ: tum quia perfectius & dignius non eſt producere, quam produci, cum & principium producens, & terminus productus identificentur cum natura divina, ſintque realiter infinitæ in omni genere perfectionis, ac proinde omnino æquales, licet Paternitas nomine tenus ſonet aliquam dignitatem, ut ſupra dicebat S. Baſilius.

Qui vult ergo ſalvus eſſe, ita de Trinitate ſentiat, ut habetur in Symbolo, quod dicitur S. Athanaſii a pluribus ſæculis in Eccleſiæ recepto.

Ex his neceſſario concluditur eſſe in Deo quinque notiones, proceſſiones duas, nec plures, & quatuor relationes reales, ex quibus exurgunt relationes identitatis, æqualitatis, & ſimilitudinis. Concluſio exponitur quoad ſingulas ejus partes.

Quoad notiones; definitur enim notio, character, ſeu nota quandam dignitatem exprimens, qua una per-

ſona

ſona diſtinguitur ab alia: atqui ſunt quinque hujuſmodi notæ, ſcilicet innaſcibilitas, paternitas, filiatio, ſpiratio activa, & ſpiratio paſſiva. Ergo ſterilitas in Spiritu ſancto non eſt notio, quia non ſonat aliquam dignitatem. Per innaſcibilitatem autem deſignatur primum principium a nullo alio procedens; unde primario innaſcibilitas ſignificat aliquid poſitivum, ſecundario vero negationem cujuſcunque proceſſionis, ſive generatio ſit, ſive ſpiratio paſſiva. Activa vero ſpiratio, licet non diſtinguat Filium a Patre, diſtinguit tamen a Spiritu ſancto, quod ſufficit ad rationem notionis. Porro a notione deducitur terminus notionalis, id eſt terminus ſignificans proprietatem perſonalem.

Quoad proceſſiones, quia definitur proceſſio, emanatio unius perſonæ ab alia; atqui duæ ſunt ejuſmodi emanationes, ſcilicet filiatio, & ſpiratio paſſiva, quibus conſtituuntur ſecunda & tertia perſona, ac proinde duæ perſonæ emanantes. Ergo duæ ſunt in Deo proceſſiones, nec plures eſſe poſſunt, quia tot poſſunt eſſe proceſſiones, quot actus immanentes: atqui in natura intelligente duo tantum poſſunt eſſe actus immanentes, unus per intellectum, alter per voluntatem. Ergo.

Qnoad relationes; namque relatio eſt ordo, ſeu reſpectus unius ad alium; atqui in Deo quatuor ſunt reſpectus, ſcilicet paternitas, filiatio, ſpiratio activa, & ſpiratio paſſiva; nam Pater ut Pater reſpicit Filium, & viciſſim Filius Patrem; nemo ſiquidem eſt ſui ipſius pater aut filius. Similiter ſpirans & ſpiratus mutuo ſeſe reſpiciunt: ergo in Deo quatuor ſunt relationes, & quidem reales; nam ad relationem realem tria requiruntur, nempe ſubjectum, fundamentum, & terminus realiter diſtinctus: atqui iſta tria vere ſunt in Deo. 1. ſubjectum, eſt perſona, in qua eſt relatio, 2. fundamentum, cur una perſona referatur, eſt productio ſive proceſſio, Pater realiter producit. Filius producit, ſeu procedit. 3. terminus realiter diſtinctus relationis Patris eſt Filius, & viciſſim. Ex quibus exurgunt relationes identitatis, æqualitatis, & ſimilitudinis: illi enim ſunt unum & idem, æquales & ſimiles, qui habent eandem naturam, æquales & ſimiles perfectiones:

atqui

atqui ſunt Divinæ perſonæ inter ſe comparatæ: Ergo.

Dices 1. in Deo præter intellectum & voluntatem, duo ſunt aliæ potentiæ productivæ actuum immanentium, nempe memoria, & omnipotentia: ergo præter duas recenſitas proceſſiones, aliæ duæ admitti debent, & ita quatuor in Deo numerandæ ſunt proceſſiones.

Nego anteced. tum quia in Deo non eſt memoria proprie dicta; cum omnia ſint ipſi præſentiſſima per actualem cognitionem, tum quia omnipotentia non operatur immanenter, ſed ſolum ad extra; Deus enim non dicitur omnipotens, niſi per ordinem ad creaturas, ſive poſſibiles, ſive exiſtentes.

Dices 2. Filius & Spiritus ſanctus non minus intelligunt, quam Pater: ergo cum Pater intelligendo producat Verbum, quod eſt ſecunda perſona, Filius & Spiritus ſanctus ſimiliter producunt, ac proinde erunt quatuor proceſſiones.

Diſtinguo anteced. Filius & Spiritus ſanctus intelligunt intellectione eſſentiali, quæ eſt communis tribus perſonis, ſicut & alia attributa abſoluta, v. g. omnipotentia, æternitas, immenſitas, Concedo; intellectione notionali, quæ includit paternitatem. Nego antecedens. Porro Pater non producit Verbum per intellectionem eſſentialem, ſed per notionalem.

Dices 3. proceſſio infinita continet omnem omnino proceſſionem: atqui proceſſio Filii eſt infinita: Ergo in ea realiter includitur proceſſio Spiritus ſancti, ac proinde unica eſt in Deo proceſſio, ſicut unicam eſſe Dei ſcientiam diximus, quæ ſecundum noſtrum modum concipiendi dividitur in ſcientiam ſimplicis intelligentiæ, & ſcientiam viſionis.

Diſtinguo maj. Proceſſio infinita in omni genere perfectionis, continet omnem proceſſionem, Concedo, infinita in uno genere perfectionis, nempe in genere intellectionis, ſubdiſtinguo: includit omnem proceſſionem in illo genere, Concedo; neque enim admittimus plures terminos divinæ intellectionis, ſed unicum Verbum: includit omnem proceſſionem in alio genere, puta amoris; Nego maj. Porro Spiritus ſanctus non procedit ut terminus intellectionis, ſed ut terminus amoris.

Inſtabis: Perſona divina debet eſſe perfecta in omni gene-

genere perfectionis: atqui Filius eſt perſona divina: ergo eſt perfectus in omni genere perfectionis, ac proinde habet in ſe proceſſionem Spiritus ſancti, nec fingenda eſt altera perſona procedens.

Diſtinguo maj. Debet eſſe perfecta in omni genere perfectionis ſimpliciter ſimplicis, Concedo: ſimplicis tantum, Nego maj Nam ex dictis in Tractatu de Attributis, omnes perfectiones ſimpliciter ſimplices ſunt in Deo formaliter; ſimplices vero nonniſi virtualiter, aut eminenter. Conſule quæ in hanc rem dicta ſunt c. 8. tract. de Attributis divinis. Porro paternitas, filiatio, & ſpiratio ſive activa, ſive paſſiva, non ſunt perfectiones ſimpliciter ſimplices, nec melius aut perfectius eſt habere paternitatem, aut filiationem, quam non habere. Adde quod perfectiones illæ relativæ ſunt formaliter in natura divina, quæ ineſt in ſingulis perſonis, unde exurgit mirabilis illa circuminſeſſio, de qua Chriſtus Dominus Joann. 14. v. 10. *Ego in Patre, & Pater in me eſt.*

Circuminſeſſio autem definitur a Theologis, intima exiſtentia unius perſonæ in altera ſine confuſione perſonæ. Cum ergo paternitas non diſtinguatur realiter a natura divina, quæ eſt in Filio & Spiritu ſancto, vere ſcripſit Sanctus Fulgentius lib. de Fide c. 1. *Totus Pater in Filio & Spiritu ſancto, & totus Filius in Patre & Spiritu ſancto, & totus Filius & Pater in Spiritu ſancto eſt.*

Urgebis: Beatius eſt dare, quam accipere, Act. 20. Ergo Pater beatior & perfectior eſt Filio, & Filius Spiritu ſancto.

Diſtinguo anteced. beatius eſt in moralibus; quia magis meritorium eſt dare eleemoſynam, quam accipere, Concedo: in phyſicis, poteſt abſolute negari; nam ignis ab alio igne productus, eſt ejuſdem cum producente perfectionis; ſubdiſtinguo, beatius eſt dare in phyſicis cum dependentia, qualis eſt dependentia effectus a cauſſa, Concedo; ſine dependentia, Nego anteced.

Urgebis amplius: atqui repugnat perſonam divinam quocunque modo ab alia procedere. Namque Deus eſt

primum principium: ens a ſe, & non ab alio: atqui ſi perſona divina procederet, Deus non eſſet primum principium, eſſet ens ab alio, & non a ſe: Ergo.

Nego ſubſumptum, cujus confirmationis minorem diſtinguo: ſi perſona divina procederet ab alio, tanquam a cauſſa efficiente, & cum dependentia, Concedo: ſi procederet ab alio tanquam a principio, Nego min. Itaque diſtinguendum eſt inter cauſſam efficientem, & principium: cauſſa efficiens eſt ea, quæ influit eſſe in aliud per veram actionem, quæ eſt ejus cauſſalitas; per vocem autem, *aliud*, intelliguntur res natura diverſa ſaltem numero. Unde ad cauſſam proprie dictam duo requiruntur, primum ut cauſſa habeat naturam ab effectu diſtinctam, ſic ignis producens, & ignis productus ſunt natura numerica diſtincti. Secundum, ut caſſualitas cauſſæ efficientis ſit vera actio, cui reſpondet in termino producto paſſio proprie dicta, adeo ut fiat mutatio realis in effectu, ſeu termino producto, utpote qui non habeat eſſe neceſſarium, ſed tranſeat a potentia ad actum, ac proinde dependeat in fieri a cauſſa efficiente. At principium ſtricte ſumptum, & prout a cauſſa diſtinguitur, (nam aliquando ſumitur generalius pro eo omni, a quo aliquid eſt, quo ſenſu omnis cauſſa eſt principium, & Deus vocatur rerum omnium primum principium, id eſt, prima cauſſa,) eſt id, a quo alius ducit originem.

Dicitur 1. *alius*, id eſt alia perſona, non vero aliud, id eſt alia natura. Hinc exiſtit effatum illud Theologorum, in Deo eſt alius, & alius, id eſt, alia & alia perſona, non vero aliud & aliud, id eſt, alia & alia natura.

Dicitur 2. *ducit originem*; hoc eſt, exit ſine vera paſſione, aut ſui mutatione, & dependentia. Porro in divinis perſona producens non eſt cauſſa perſonæ procedentis, ſed principium ſtricte ſumptum: unde non repugnat perſonam divinam ab alia procedere; cum ejus proceſſio non ſit vera paſſio, aut mutatio a non eſſe ad eſſe, ſicut nec productio ejuſdem vera actio, ipſique conveniant omnia divina attributa; etenim vere eſt primum principium; quia per omnipotentiam,

tentiam, quam habet communem cum perſona producente, eſt cauſſa rerum omnium: vere eſt ens a ſe & non ab alio, quia ens deſignat eſſentiam, quæ una eſt in tribus perſonis improducta, ſed ſolum communicata in procedentibus. Ideoque non ſunt dicenda ſimpliciter tria entia in Deo, ſicut recte dicimus tres perſonas, *te unum eſſe, vivere, & intelligere profitemur*, canit Eccleſia.

Attamen quia ſanctus Auguſtinus lib. 1. de Doctrina Chriſtiana cap. 3. ſcribit tres perſonas divinas eſſe tres res, quibus fruendum eſt nobis, & ſanctus Anſelmus lib. de Incarnatione cap. 3. ſic habet, *nihil prohibet duas Perſonas, Patrem & Filium, dicere duas res*, cum ſint quid poſitivum, exiſtantque realiter; nonnulli Theologi concludunt, ergo tria ſunt entia, ſeu tres entitates, ſed relativæ, quia res, & entitas ſunt termini ſynonimi: ergo & tres unitates, tres veritates, tres bonitates relativæ; quia unum, verum, bonum, ſunt proprietates entis: ergo & tres exiſtentiæ, quia tres illæ res, ſeu entitates exiſtunt actu: ergo & tres perfectiones; quia bonum, & perfectum non differunt. Perfectiones, inquam, non ſimpliciter ſimplices, ſed ſimplices tantum & relativæ.

Verum, juxta illorum Theologorum ratiocinium; dicendæ etiam eſſent tres æternitates, immenſitates, & deitates, quia quælibet perſona ſicut exiſtens, ita quoque eſt æterna, immenſa, & divina: hanc tamen conſequentiam nullus admittet, utpote abſurdam. Cum ergo quælibet perſona ſit divina per unicam deitatem, æterna & immenſa per unam æternitatem & immenſitatem, eſt pariter exiſtens per unam exiſtentiam, bona & perfecta per eandem bonitatem & perfectionem.

Confirmatur tum ex ſanctis Patribus, qui conſtanter docent unum eſſe ſummum bonum, unam ſummam veritatem, & bonitatem; tum ex Eccleſiæ regula in Symbolo, quod dicitur S. Athanaſii, in quod concedit ut dicamus quamlibet perſonam æternam, immenſam, omnipotentem; non vero tres eſſe æternos, immenſos, omnipotentes; quamvis enim illud poſterius abſolute dici poſſet; quia, ut jam notavimus, ad multiplicatio-

nem concretorum adjectivorum, qualia ſunt iſta nomina, æternus, immenſus, omnipotens, non requiritur multiplicatio formæ, ſed ſufficit multiplicatio ſubjecti, Eccleſia tamen prohibet iſtum modum loquendi: tres ſunt æterni, immenſi, ne per hanc vocem, *tres*, deſignari videantur tria individua, ut contingit in creatis, ad quam æquivocationem tollendam dicendum eſt: tres perſonæ ſunt æternæ, immenſæ, omnipotentes.

Urgebis iterum; proceſſio quæcunque, etiamſi ſit ſine independentia, & a principio ejuſdem naturæ cum termino, neceſſario mutationem includit; vel enim eſt ab eſſe ad eſſe, vel a non eſſe ad eſſe. Primum dici non poteſt, utpote contradictorium, quia ſine proceſſione, perſona, quæ ſupponitur procedere, eſſet, & non eſſet: eſſet quidem, quia eſſe illius prius intelligeretur quam proceſſio: non eſſet etiam, quia terminus per proceſſionem productus, eſſet perſona procedens. Secundum vero denotat mutationem, ſcilicet, a non eſſe perſonæ præcedentis ad eſſe illius, quemadmodum in hypotheſi ſecundum bene multos poſſibili, quod creatura exstiterit ab æterno, creatio illius, quamvis æterna, eſſet vera mutatio a non eſſe creaturæ ad eſſe illius.

Nego propoſitionem, & ratiocinium in ejus confirmationem adductum, quod concludit ſolùm in rebus creatis, quarum exiſtentia non eſt neceſſaria, ſed abſolute contingens; ac proinde earum productio ſeu creatio, etiamſi æterna ſupponatur (quod cum pluribus credimus impoſſibile) eſt tranſitus a non eſſe ad eſſe, a potentia ad actum, atque ideo vera mutatio. At in Deo omnia ſunt actus ſumme neceſſarius, puriſſimus, & ſimpliciſſimus, omnis potentialitatis & compoſitionis realis expers, æqualiter ſubſiſtens. Unde una perſona non procedit a non eſſe ſui, quia nullam potentialitatem, aut mutationem admittit, cum ſit actus infinite neceſſarius & purus, neque ab eſſe ſui, quia non præſupponitur ſuæ proceſſioni, ſed eſſe illius eſt procedere a principio, cum quo eſt quid unum in natura.

Dices 4. Pater, vel eſt perfectus ſine Filio, vel non: ſi primum, ergo fruſtra Filius illi adjungitur: ſi ſecundum, ergo ex Patre & Filio perfectus Deus exurgit.

Reſp.

Reſp. In Patre duo eſſe attendenda, nempe divinitatem, & paternitatem. Pater eſt perfectus Deus ſine Filio; quia habet divinitatem in ſuis perfectionibus indiviſibilem, & paternitate ſubſiſtentem. Eſt quoque perfectus Pater ſine aliquo intrinſecus ſibi adjuncto, non autem ſine alio exterius connotato, ſcilicet Filio, namque ſine Filio Pater non eſſet.

Dices 5. Pater, vel volens genuit Filium, vel nolens: ſi nolens; ergo invitus & coactus genuit: ſi volens; ergo contingenter, ac proinde eſt Filius adoptivus, ſicut ceteri, de quibus Sanctus Jacobus: *Voluntarie genuit nos.*

Reſp. Nec volens, nec nolens Pater genuit Filium, ſed natura; nec coacte, nec libere, ſed neceſſario, quemadmodum nec volens, nec nolens, nec libere, nec coacte, ſed naturaliter eſt omnipotens, bonus, &c. Poteſt etiam dici volens concomitanter genuiſſe, quatenus mirabilis illa generatio infinite ipſi complacuit; non vero principiative, quaſi voluntas fuerit principium divinæ hujuſce generationis.

CAPUT VIII.

Satisfit nonnullis quæſtionibus circa divinas Proceſſiones.

Q. 1. *Quodnam eſt Principium divinarum Proceſſionum?*

R. Principium *quod*, ſeu denominationis, eſt perſona producens: principium *quo* remotum, eſt natura divina; & principium *quo* proximum proceſſionis Filii, eſt intellectus notionalis: proceſſionis vero Spiritus ſancti, eſt voluntas notionalis. Quæ reſponſio explicatur exemplo viſionis humanæ, cujus principium *quod* eſt homo, ab ea enim denominatur videns: principium *quo* remotum eſt natura humana, quia eſt radix facultatis viſivæ, & conſequenter viſionis: principium *quo* proximum eſt ipſa facultas viſiva, quia per eam homo proxime videt. Sic Pater in divinis eſt principium

quod generationis Filii; ab ea enim denominatur generans; natura divina principium *quo* remotum, eſt enim prima radix fœcunditatis paternæ: intellectus vero notionalis principium *quo* proximum; quia immediate per intellectum notionalem generat Filium. Similiter per voluntatem notionalem, ſeu ſpirationem activam Pater & Filius immediate ſpirant Spiritum ſanctum: Ergo. Ita omnes Teologi, ſolo Durando refragante. Et ratio eſt, quia nec Filius diceretur Verbum, nec Spiritus ſanctus amor & donum, niſi ille procederet per intellectum, hic vero per voluntatem. Deinde ſi Filius & Spiritus ſanctus immediate procederent per naturam divinam, unus eorum eſſet modus procedendi, ac proinde unica in Deo eſſet proceſſio.

Dixi, *intellectus notionalis*, hoc eſt, paternitate affectus, & *voluntas notionalis*, ideſt, habens ſpirationem adjunctam. Namque facultates illæ, ſi abſolute & eſſentialiter ſpectentur, non ſunt principia proceſſionum; cum intellectus eſſentialis ſit in Filio & Spiritu ſancto, & voluntas eſſentialis æque in Spiritu ſancto, ac in Patre & Filio, nec tamen intellectus in Filio, aut Spiritu ſancto producit Verbum, nec voluntas amorem in Spiritu ſancto.

Intellectio & volitio notionaliter ſumptæ, propriis nominibus vocantur, dictio, a verbo, dicere, quod ſignificat, cognoſcendo Verbum exprimere, & ſpiratio, a verbo ſpirare, quod eſt volendo & amando amorem producere.

Notiones itaque divinæ conferunt ad proceſſiones; cum ſine illis intellectio & volitio ſint infœcundæ, illa in Filio & Spiritu ſancto, utraque in Spiritu ſancto.

Difficultas autem eſt, quomodo conferant, an velut meræ conditiones, an vero tanquam principia, adeo ut filiatio, v. g. emanet ab intellectione & paternitate ſimul, ut a principio *quo*, adæquato.

Hic varie opinantur Theologi, ut ſolet in iis, quæ humanum captum effugiunt, prælucente revelatione.

Alii contendunt Paternitatem cum Intellectione conſtitue-

ſtitdere principium *quo*, adæquatum Filii, & ſpirationem activam, cum volitione principium Spiritus ſancti, tum quia principium *quo*, debet realiter diſtingui a termino, namque principium *quo* concipitur ſicut potentia, a qua eſt influxus in actum realem: Porro inter potentiam, & actum vere productum eſt oppoſitio, ac proinde diſtinctio. Atqui intellectio & volitio realiter opponuntur terminis productis, nec ab iis realiter diſtinguuntur, bene autem paternitas & ſpiratio activa: ergo principium proceſſionum ſunt ipſæmet notiones, ſcilicet paternitas, & ſpiratio activa: tum quia paternitas, & ſpiratio activa non poſſunt intelligi tanquam meræ conditiones, ſine quibus principium non influeret; ſiquidem conditio eſt, vel ad determinandam potentiam, vel ad audiendam illam cum ſubjecto, ſicut approximatio ignis ad lignum: atqui hæc conditionis officia in divinis locum non habent, ubi intellectus & voluntas ſemper ſunt in actu, & objectum præſentiſſimum. Ergo.

Objici poſſet, paternitatem eſſe meram ſubſiſtentiam & relationem: atqui munus ſubſiſtentiæ non eſt agere, ſeu producere, ſed ſolum terminare naturam, & ultimo complere; Relationis vero perſonam referre ad alium, tamquam ad terminum: unde tantum abeſt, ut producat terminum, quin illum ſupponit productum, cum ex illo exurgat.

Reſpondent hujus ſententiæ Patroni diſtinguendo; ſubſiſtentia generice ſumpta non eſt activa, Concedunt: ſpecifice ſumpta, Negant: quemadmodum animal generice ſumptum, rationale non eſt, ſed ſolum animal ſpecifice; nam ratiocinatur in homine, qui eſt ſpecies animalis; ſic ſubſiſtentia ex ſua ratione generica neque eſt paternitas, neque relatio, neque principium; ſed ſi ſpecifice conſideretur in patre, hæc attributa ipſi conveniunt. Relatio item in genere nihil eſt niſi ordo, & reſpectus ſubjecti ad terminum; ſed in ſpecie, alia eſt accidentalis & categorica, quæ exurgit ex fundamento & termino, ut relatio ſimilitudinis; alia tranſcendens & ſubſtantialis, ut potentiæ activæ ad ſuum actum. Porro relationes perſonales, v. g. paternitas,

ſunt ſubſtantiales & activæ, nec ſupponunt terminum, ſed illum producunt.

Communior eſt tamen opinio, notiones divinas non eſſe activas, ſed ſe habere ad principium *quo*, ut conditiones & quaſdam affectiones divinæ intellectionis, & volitionis, quemadmodum Petreitas non eſt principium *quo* operationum Petri, ſed ſola natura humana in Petro determinata per ejus differentiam numericam, ſcilicet Petreitatem; Petrus enim non generat, nec operatur per Petreitatem, ſed per potentias ingenitas naturæ humanæ, quæ eſt in ſententia plurium Philoſophorum formaliter una in ſingulis hominibus, ſed non operatur, niſi ut contracta per differentiam numericam, qua ſola homines inter ſe diſtinguuntur. Quidni pariter intelligemus Patrem in divinis producere Filium per intellectionem, quæ nude ſpectata una eſt in tribus perſonis, ſed determinata per paternitatem, ita ut intellectio ſit ratio producendi, paternitas vero ratio diſtinguendi?

Q. 2. *Quis eſt terminus formalis divinarum proceſſionum?*

R. Terminus *qui*, eſt perſona procedens: terminus, *quo*, duplex eſt, alius productus, & eſt ipſa perſonalitas producta, ſcilicet Filiatio, & ſpiratio paſſiva: terminus *quo* communicatus, & eſt natura divina; ipſa enim non producitur, ſed communicatur. Proceſſio itaque principiative ſumpta eſt productio & communicatio ſimul, ſicut nutritio in homine fit per productionem novæ ſubſtantiæ, ſeu converſionem alimenti in ſubſtantiam hominis, & per communicationem animæ rationalis, quæ in nutritione non producitur, ſed communicatur ſubſtantiæ adgenitæ. Hinc Pater nonniſi impropria & metaphorica locutione dicitur a ſanctis Patribus fons & origo totius divinitatis, quia deitas, ſeu eſſentia divina non procedit, ſicut definitum eſt in Concilio IV. Lateranenſi, Can. *Damnamus*.

Dices: terminus formalis cujuſcumque productionis ſubſtantialis eſt natura, in ea ſiquidem intendit agens ſibi aſſimilare effectum: Ergo.

Nego antec. Cujus confirmationem diſtinguo: agens inten-

intendit ſibi aſſimilare effectum vel producendo, vel communicando ſuam naturam; tranſeat: producendo ſemper, Nego. Pater enim humanus aſſimilat ſibi filium in natura, non producendo animam rationalem, ſed communicando. Sic in divinis Pater producit filiationem, Pater & Filius ſpirationem paſſivam, neuter naturam divinam, ſed eam communicant, ſcilicet Pater Filio, Pater & Filius ſimul Spiritui ſancto.

Q. 3. *Proceſſio ſecundæ perſonæ eſtne potius generatio, quam proceſſio tertiæ?*

R. Eſt: ſic enim vocatur in Scripturis, Iſa. 53. *generationem ejus* (qui vulneratus eſt propter peccata noſtra) *quis enarrabit?* Pſ. 4. *Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Et Pſal. 109. *ex utero ante luciferum genui te.* Quæ nuſquam dicuntur de proceſſione Spiritus ſancti, immo conceptis verbis ſecunda perſona dicitur, Joann. c. 3. Filius unigenitus; Sic . . . *Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret.* Ergo Spiritus ſanctus nullatenus eſt genitus, ſed procedens, ut habetur in Symbolo S. Athanaſii nuncupato.

Confirmatur; Illa proceſſio eſt vera generatio, cui convenit definitio generationis proprie dictæ: atqui definitio generationis proprie dictæ convenit proceſſioni ſecundæ perſonæ: Ergo.

Definitur autem generatio, origo viventis a vivente principio conjuncto in ſimilitudinem naturæ vi productionis.

Dicitur 1. *origo*, ideſt proceſſio, qua accipitur eſſe, non de nihilo, ut fit per creationem, ſed de alterius ſubſtantia.

Dicitur 2. *viventis*: quia terminus generationis debet eſſe vivens: unde productio metalli in viſceribus terræ non eſt generatio.

Dicitur 3. *a vivente*: quia generatio eſt actio vitalis, a principio vitaliter producente: quare productio Evæ ex coſta Adami non fuit generatio, quia ad eam Adamus non concurrit vitali modo.

Dicitur 4. *principio conjuncto*, quo ſignificatur ſubſtantiam Patris per generationem communicari Filio, unde Pater & Filius dicuntur ſubſtantialiter conjuncti.

Dicitur 5. *In ſimilitudinem naturæ*, quia Pater & Filius debent eſſe ejuſdem ſpeciei.

Dicitur 6. *Vi productionis*, ita ut modus procedendi ſit ratio, cur id quod procedit, ſit in natura ſimile principio.

Porro expendenti patebit ſex illas generationis conditiones convenire proceſſioni ſecundæ perſonæ: eſt vivens a principio vivente, habetque eandem cum illo naturam: & quidem vi proceſſionis, quæ cum ſit per intellectum, efficit ut perſona ſic procedens ſit Verbum, imago Patris, ſapientia, candor lucis æternæ; quæ nomina exprimunt ſimilitudinem procedentis cum ſuo principio, & veras Filii proprietates, ut ſanctus Auguſtinus, & alii Patres communiter animadvertunt, *eo ipſo Filius*, (inquit ſanctus Auguſt. tract. 44. in Joann.) *quod Verbum*: quin, & cap. 1. S. Joannis, Scriptura inferre videtur ſecundam perſonam eſſe Filium unigenitum, ex eo quod ſit Verbum: *Verbum*, inquit, *caro factum eſt . . . & vidimus gloriam ejus quaſi unigeniti a Patre.*

Q. 4. *Cur proceſſio, quæ fit per intellectionem, eſt potius generatio, quam proceſſio, quæ fit per volitionem, cum amans ſuo modo fiat unum cum objecto amato, ſicut intelligens cum objecto cognito: ille moraliter, & affective, hic intentionaliter & repræſentative, neuter in ſubſtantia & natura, quantumcunque perfectus, vel etiam infinitus cogitetur; quemadmodum ſi Pictor infinite perfectus fingeretur, imago non eſſet ab eo expectanda infinita in eſſendo, ſed ſolum in repræſentando, vel certe ſi intelligens infinitus producit terminum ſimilem in natura objecto cognito, quidni & amans infinitus producit terminum, qui unum ſit cum objecto amato?*

R. Hic recurrit illud Iſaiæ 53. *Generationem ejus quis enarrabit? Generatio*, ait S. Gregorius Nazianzenus orat. 1. *honoretur ſilentio*. En enim myſterium nonniſi in patria revelandum; *Diſtinguere inter illam generationem, & hanc proceſſionem neſcio, non valeo, non ſufficio*, inquit S. Auguſtinus lib. 3. contra Maximinum cap. 14. & ſanctus Joannes Damaſcenus l. 1. de fide

de fide c. 2. *Generationem a proceſſione differre compertum habemus, ſed qui differentiæ, modus, ignoramus.* Quin & S. Irenæus lib. 3. contra hæreſes cap. 48. & Athanaſius orat. 3. inſanos pronuntiant, qui divinæ generationis rationem enarrare præſumpſerint; & hæc eſt unica Sanctorum reſponſio adverſus argutias Hæreticorum ex Philoſophia petitas. Enimvero fides noſtra Dei revelatione nititur, non ratiocinio humano in enucleandis noſtris myſteriis per ſe non ſatis firmo, nec ad perſuadendum efficaci.

Verum iidem ſancti Patres, ubi Catholicis myſterium illud explanare ſtudent, probabilibus conjecturis diſcrimen definiunt divinam generationem inter & proceſſionem, illudque præſertim repetunt, ut S. Auguſtinus in Pſal. 44. & lib. 9. de Civ. Dei cap. 12. S. Athanaſius orat. 3. ſanctus Gregorius Nazianzenus orat. 36. & alii, ex eo quod ſecunda perſona, non vero tertia, procedat ut Verbum, ſeu terminus cognitionis paternæ, ac proinde ut vivens Patris imago ab eo deducta, & verus Filius; namque proprium eſt intellectus generice ſpectati aſſimilare ſibi objectum cognitum, ejuſque imaginem exprimere. Eſto illa objecti imago ab intellectu creato efformata ſit ſolum intentionalis, ideſt, in repreſentando, non vero in eſſendo ſimilis, nec prudenter ſine revelatione ſic argumentaremur: intellectus creatus & imperfectus cognoſcendo producit imaginem ſolum intentionalem: ergo intellectus increatus & infinite perfectus producit imaginem ſubſtantialem, & in natura ſimilem. Attamen ex his, & ſimilibus propoſitionibus revelatis, ſecunda perſona procedit ut Verbum, eſt Patris Filius unigenitus, Theologus recte concludit: ergo intellectus divinus producit Verbum, ſeu terminum objecto cognito ſimilem, non ſolum in repræſentando, ſed etiam in eſſendo.

Jam vero de voluntate, per quam procedit Spiritus ſanctus, idem nequit dici: tum quia Scripturæ nullum præbent fundamentum ita ſentiendi: tum quia voluntatis generice ſpectatæ non eſt aſſimilare objectum, ſed objecto amantem unire per amorem, qui generice

& ſpecifice eſt unio, duo moraliter & affective copulans, amantem ſcilicet, & amatum, & ſic utrumque unum morale efficiens. Addo, etiamſi fingeretur voluntatem perfectiſſimam unum phyſice conſtituere ex amante & amato, illud non fieret per realem productionem, ſed per unionem unius cum alio, nec conſequenter ejus actio eſſet vera generatio.

Dices 1. Spiritus ſanctus habet naturam divinam ex vi ſuæ proceſſionis: ergo ejus proceſſio eſt generatio.

Probatur anteced. 1. Quia Spiritus ſanctus non habet naturam divinam a ſe: ergo ab alio: ergo vi ſuæ proceſſionis. 2. Quia omne agens intendit producere ſibi ſimile: ergo Pater & Filius per ſpirationem Spiritum ſanctum ſibi aſſimilant, ac proinde Spiritus ſanctus ſimilis eſt Patri & Filio vi ſuæ proceſſionis. 3. Quia Spiritus ſanctus procedit ut Deus: ergo ut ſimilis in natura.

Nego anteced. Et ad ſingula, quæ in ejus confirmationem proferuntur, reſpondeo.

Ad primum, nego poſteriorem conſequentiam; Quia ex eo quod Spiritus ſanctus non habeat naturam divinam a ſe, ſed ab alio, non ſequitur illam habere vi proceſſionis. Habet quidem procedendo, ſed non vi proceſſionis; quod explicatur exemplo Euchariſtiæ, in qua Corpus & Sanguis Chriſti Domini ponuntur quidem ſub ſolis ſpeciebus panis per verba conſecrationis, ſed cum hoc diſcrimine, quod ſolum corpus vi verborum ponatur, Sanguis vero per concomitantiam, & propter naturalem unionem, quam habet cum Corpore. Sic in Miſterio SS. Trinitatis cum ſpiratione paſſiva, quæ vi proceſſionis producitur, etiam natura divina communicatur, ſed identice; & ſi ita loqui fas eſt, materialiter & ratione ſubjecti, quia in Deo omnia ſunt realiter unum.

Ad ſecundum, diſtinguo antecedens: omne agens intendit producere ſibi ſimile vel in natura, vel in aliqua proprietate, Concedo: in natura ſemper, Nego anteced. Sol v. gr. non intendit producere Solem, ſed effectum alterius naturæ, qui tamen ſit aliqua expreſ-

ſio.

ſio virtutis, quæ in ipſo eſt. Sic ſpiratio paſſiva reſpondet ſpirationi activæ tanquam amor per ipſam expreſſus.

Ad tertium, Nego anteced: nam Spiritus ſanctus non procedit ut Deus, ſed ut amor, qui identice & realiter eſt Deus.

Ergo, inquies, Spiritus ſanctus eſt Deus per accidens: vel enim eſt Deus per ſe, vel per accidens: non eſt Deus per ſe: ergo per accidens.

Nego conſeq. & probationem minoris. Licet enim vi proceſſionis Pater non fit Deus, cum nullatenus procedat, nihilominus eſt Deus per ſe, quia natura divina exigit ſubſiſtere paternitate. Sic Spiritus ſanctus eſt Deus per ſe, quia natura divina non minus neceſſario ſubſiſtit ſpiratione paſſiva, quam paternitate, & filiatione.

Dices 2. Si Verbum procederet, ut ſimile in natura objecto cognito, ſequeretur eſſe ſimile in natura rebus creatis, quia procedit ex cognitione tum Patris, tum rerum creatarum.

Nego ſequel. In hypotheſi enim mox explananda, quod Verbum procedit ex cognitione creaturarum, non ſequitur eis ſimile eſſe in natura, ſed habere eandem cum Patre naturam, quæ realiter eſt rerum omnium idea, quatenus eſt participabilis & imitabilis a creaturis, & in qua Deus cetera videt, ut dictum eſt, ubi de Attributis. Tantum ergo abeſt ut Verbum ſit imago rerum creatarum, & ipſis ſimile in natura, quin immo ipſæ creaturæ ſunt imperfectæ ejus imagines, quatenus ſunt quædam participationes eſſentiæ divinæ, quæ in ipſo eſt vi ſuæ proceſſionis; & in qua tam ipſum, quam Spiritus ſanctus omnia vident, æque ac Pater.

Q. 5. *Ex quarum rerum cognitione procedit Verbum?*

R. Procedit ex cognitione rerum omnium, ſed non uno modo: nam ex cognitione eſſentiæ divinæ, & attributorum, tum abſolutorum, tum relativorum, ac proinde trium perſonarum, & creaturarum poſſibilium, abſolute & neceſſario formaliter procedit: ex cognitione vero rerum futurarum non procedit neceſſario, niſi ex

hypo-

hypotheſi, quod decreta fuerit earum exiſtentia, prima pars reſponſionis eſt contra Scotiſtas, qui docent Verbum procedere ex ſola notitia eſſentiæ divinæ, & attributorum abſolutorum. Secunda vero contra Thomiſtas, qui cenſent Verbum produci ex notitia eſſentiæ divinæ, omnium attributorum, & creaturarum poſſibilium, non vero futurarum.

Probatur prima pars; Quia una eſt realis in Deo cognitio, eaque æterna, perfectiſſima, & comprehenſiva rerum omnium cognoſcibilium, unus quoque hujuſce cognitionis terminus, quod Verbum divinum, & ſecundam perſonam dicimus. Ergo Verbum procedit ex cognitione rerum omnium.

Confirmatur ex S. Auguſtino, qui libr. 11. Conf. c. 7. ſic ſcribit: *Verbum ſempiterne dicitur: & eo ſempiterne dicuntur omnia; neque enim finitur, quod dicebatur, nec dicitur aliud, ut dici poſſint omnia, ſed ſimul ac ſempiterne omnia.* Ubi S. Doctor definit Patrem non ſucceſſive, ſed unico Verbo omnia intelligere etiam futura, ut clarius ſe explicat lib. 15. de Trinit. c. 14. *novit omnia Deus Pater in ſeipſo, novit in Filio: ſed in ſeipſo tanquam ſeipſum, in Filio tanquam Verbum ſuum, quod eſt de omnibus, quæ ſunt in ſeipſo.* Et Tractatu 29. & 40. in Joann. refert ad divinam proceſſionem illa Domini verba, *mea doctrina non eſt mea, ſed ejus qui miſit me: ſicut docuit me Pater, hæc loquor.* De quibus autem loquebatur? certe de myſterio Incarnationis in tempore impleto.

Probatur ſecunda pars; Quia cognitio ex qua Verbum procedit per ſe & formaliter, debet eſſe naturalis & neceſſaria; cum enim Verbum ſit maxime neceſſarium, habeat neceſſe eſt principium ſimiliter neceſſarium: atqui cognitio rerum futurarum non eſt abſolute neceſſaria, cum dependeat a decreto Dei libero, quo non poſito, Verbum idem & immutatum maneret, juxta illud S. Anſelmi, Monol. c. 3. *Sive Deus cogitetur nulla alia eſſentia exiſtente, ſive aliis exiſtentibus, neceſſe Verbum illius coæternum illis eſſe cum ipſo.* Enimvero peritia artificis, qui habet ideam diſtinctam & perfectam domus, nullatenus mutatur, ſive propo-

nat,

nat, ſive non proponat domum illam conſtruere. Ergo a fortiori notitia rerum poſſibilium, quæ eſt in Patre perfectiſſima & comprehenſiva, eadem eſt, ac conſequenter idem Verbum ex ea procedens, ſive decreverit, ſive non decreverit aliquas ex rebus poſſibilibus producere. Unde nonniſi ex hypotheſi decreti divini notitia Patris, & Verbum illius neceſſario ſe extendunt ad creaturarum exiſtentiam.

Dices 1. Si Verbum ex cognitione creaturarum procederet, creaturæ eſſent principium ejus; objectum enim cum intellectu concurrit ad cognitionem & Verbum exprimendum. Falſum conſequens, ergo & antec.

Nego maj. cujus confirmationem diſtinguo; Objectum motivum, hoc eſt, objectum per ſe, vel ſui ſpeciem movens, & informans intellectum ad cognoſcendum, Conc. Objectum terminativum, ad quod intellectus per ſe inſtructus, & totus in actu, cognoſcendo terminatur, Nego. Porro intellectus divinus nec accipit ſpecies ab objectis creatis, cum poſſibilia in eſſentia divina intueatur tamquam in objecto primario; futura vero in decretis divinis, ut dictum eſt ubi de Attributis; nec ab objectis determinatur ad cognoſcendum, cum ſit ſumme in actu: ad illa itaque ſolummodo terminatur.

Hinc ſequitur 1. Verbum non eſſe imaginem rerum creatarum, etiamſi eas repræſentet, quia imago definitur ſimilitudo ab alio deducta; atqui Verbum non procedit ex creaturis, quas repræſentat.

Sequitur 2. Nec Verbum, nec Spiritum ſanctum eſſe ipſiuſmet Verbi principium, etiamſi procedat ex cognitione tum ſui, tum Spiritus ſancti, quia nec Verbum, nec Spiritus ſanctus ſunt objecta motiva; ſed ſolum terminativi cognitionis paternæ, ex qua Verbum procedit. Ad omnia quippe ſcienda, quæ ſcit Pater, ſufficit ſumma ejus perfectio, ait S. Auguſtinus, lib. 15. de Trinitate cap. 13. intellectus enim ejus habet infinitam intelligendi vim, eſtque inſtructiſſimus ad quodlibet cognoſcendum, unde nullum præſidium, nullamve opem mendicatur ab objectis.

Dices 2. Prius in aliquo ſigno originis eſt Pater, quam

quam generet Filium, & producat Spiritum ſanctum: Ergo non producit Verbum ex cognitione ipſiuſmet Verbi, & Spiritus ſancti: objectum enim præſupponit cognitionem.

Nego ant. Inſtans enim illud ſive rationis, ſive originis, non eſt inſtans, in quo ſit Pater nondum exiſtentibus Filio & Spiritu ſancto; ſed eſt inſtans *a quo*, quatenus Filius & Spiritus ſanctus ita coæterni ſunt Patri, ut ab ipſo procedant, ſed ſine dependentia, aut prioritate naturæ, quemadmodum in hypotheſi, quod exiſteret creatura ab æterno, Deus intelligeretur prior natura.

Inſtabis; decreta divina neceſſario præſupponunt generationem Verbi; non enim ſolus Pater, ſed tres perſonæ ſimul decreverunt creaturas producere: ergo cum exiſtentia creaturarum ſit quid poſterius decretis divinis, repugnat Verbum procedere ex notitia creaturarum futurarum, alioquin Verbum eſſet quid prius & poſterius reſpectu ejuſdem, quod eſt contradictorium; eſſet poſterius, ſi procederet ex notitia decretorum: eſſet revera prius, quia decreta ab ipſo ſunt, ſicut a Patre: Ergo.

Nego ant. Quamvis enim decreta ſunt Filii ac Spiritus ſancti, non propterea ſupponunt eorum proceſſiones, quia certum eſt Patrem communicare Filio & Spiritui ſancto naturam divinam cum voluntate divina. Quæro autem ab Adverſariis, utrum communicet voluntatem, ut meram potentiam ad decreta efformanda, quæ deinde Filius & Spiritus ſanctus cum Patre efforment. Hoc dici nequit, cum nulla ſit in Deo potentia, ſed omnia purus actus. Corrigendus eſt itaque imperfectus noſter concipiendi modus, quo prius divinam voluntatem veluti potentiam, deinde ejus actum concipimus. Pater itaque transfert in Filium & Spiritum ſanctum volitionem æternam, in qua intelliguntur divina decreta, & hæc volitio, quamvis per Patrem communicata, æque eſt Filii & Spiritus ſancti, ac Patris: Eſto origine ſit a Patre, non eſt tamen prius natura in Patre, quam in Filio.

Urgebis: cognitio futurorum abſolute eſt libera: ergo

ergo ſi Verbum ex illa cognitione procedit, ſequitur quod procedat libere.

Diſtinguo conſ. Quod procedat libere, quoad accidentalem quandam repræſentationem, Concedo; quoad entitatem & ad ea, quæ abſolute ei neceſſario competunt, ut diximus, Nego conſeq.

Dices 3. Creaturæ poſſibiles non ſunt tam neceſſariæ, quam Verbum: Ergo Verbum ab illis neceſſario non procedit.

Diſtinguo anteced. Non ſunt tam neceſſariæ, ſi in ſeipſis ſpectentur, tranſeat: ſi in omnipotentia, ex qua habent, ut ſint poſſibiles, & producibiles, Nego antec. Æque enim neceſſarium eſt Deum eſſe omnipotentem, ac Verbum produci.

Inſtabis: Sequeretur Verbum indigere creaturis ad ſui exiſtentiam, & quodammodo ab illis pendere.

Nego ſequelam; Quia nec omnipotentia, nec intellectus divinus reſpiciunt creaturas tanquam principium ſui, ſed ut terminum fœcunditatis, quemadmodum fons non indiget rivulo, qui emanat ab illo.

Q. 6. *Ex quarum rerum amore procedit Spiritus ſanctus?*

R. Procedit abſolute neceſſario ex amore eſſentiæ divinæ, attributorum, trium perſonarum: ex amore vero creaturarum futurarum non neceſſario, niſi ex hypotheſi decreti divini.

Probatur: Quia Spiritus ſanctus procedit ex amore perfectiſſimo & comprehenſivo omnium amabilium; ſicut enim in Deo eſt una cognitio, quæ ſe extendit ad omnia cognoſcibilia; ita eſt unus amor, qui fertur ad omnia amabilia, & cujus terminus eſt Spiritus ſanctus. Cum autem amare ſit bonum velle, nullumque bonum velit Deus creaturis nunquam futuris, quibus nihil daturus eſt, ſequitur nullum eſſe amorem creaturarum mere poſſibilium, ſed earum tantum, quas vult exiſtere; exiſtentia enim eſt aliquod bonum, & quidem ceteris prævium: amat ergo Deus ea quæ fecit, & conſervat, juxta illud, Sap. 11. *Nihil odiſti eorum, quæ feciſti.*

Porro cum amor ille ſit liberrimus, Spiritus ſanctus ex il-

ex illo non procedit neceſſario, niſi hypothetice, & ſuppoſito Dei decreto, quemadmodum de cognitione futurorum diximus.

Qui odium mali in Deo proprie dictum agnoſcunt, fateantur neceſſe eſt Spiritum ſanctum ex odio quoque peccati procedere; odium enim illud eſt maxime neceſſarium, & in amore ſummi boni intelligitur. Unde peccatum ſpeciatim pugnat contra notionem Spiritus ſancti, qui procedit ut amor puriſſimus: *Nolite contriſtare Spiritum ſanctum*, ait Apoſtolus, Epheſ. 4.

Q. 7. *Pater & Filius ſuntne duo Spiritus ſancti principia?*

R. Dicendi ſunt unum principium; quia principium eſt concretum ſubſtantivum, ad cujus multiplicationem requiritur multiplicitas formæ, ut jam dictum eſt: atqui unica eſt forma, nempe ſpiratio activa, per quam Pater & Filius ſpirant Spiritum ſanctum: ergo ſicut Pater & Filius ſunt unus Deus, quia habent unam divinitatem, ſunt quoque unum Spiritus ſancti principium, cum habeant unam ſpirationem. Poſſunt tamen adjective dici duo ſpirantes quia ad multiplicationem concreti adjectivi ſufficit multiplicatio ſubjecti.

Q. 8. *Si Spiritus ſanctus a Filio non procederet, eſſetne perſona ab eo diſtincta?*

Affirmant non ſolum Græci; ſed & Scotiſtarum Schola.

R. Juxta communem ſententiam, Spiritus ſanctus a Filio non diſtingueretur, ſi ab eo non procederet.

Probatur: Quia in divinis omnia unum ſunt, ubi non obviat relationis oppoſitio: hinc ſpiratio activa eſt in Patre & Filio, quia in ea Pater & Filius non opponuntur relative, cum Filius per ſpirationem non procedat, ſed ſolus Spiritus ſanctus.

Confirmatur: eo ſolum fundamento probamus contra Sabellianos & Socinianos, Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum non eſſe tria duntaxat nomina ejuſdem ſuppoſiti, ſed tres perſonas realiter diſtinctas, quod inter Patrem & Filium & Spiritum ſanctum occurrat oppoſitio relativa, in origine fundata, repugnetque unam & eandem perſonam realiter a ſeipſa procedere. Ergo ſubla-

ſublata proceſſione, & relatione originis; nulla erit realis diſtinctio.

Dices: Subſtantia eſt ultimum naturæ complementum, quo eſt tota in ſe & incommunicabilis alteri: atqui filiatio & ſpiratio paſſiva ſunt ſubſiſtentiæ, ex dicendis cap. ſeq. Ergo ultimo terminant naturam divinam; ac proinde ſicut natura divina cum paternitate non poteſt communicari Filio, ſic nec cum filiatione comunicari poteſt Spiritui Sancto, etiamſi nulla intercedat oppoſitio inter filiationem & ſpirationem paſſivam.

Diſtinguo minorem; Filiatio qualis nunc eſt, & quatenus juncta cum ſpiratione activa, eſt ſubſiſtentia, Concedo: qualis eſſet ſine ſpiratione activa, Nego minorem; namque in illa hypotheſi, quod Spiritus Sanctus non procederet a Filio, filiatio (cum non exigeret ſpirationem activam, ſicut nunc exigit, & eatenus opponitur ſpiratione paſſiva,) eſſet alterius rationis, atque cum ſpiratione paſſiva, cum qua eſſet unum & idem, ſicut nunc eſt cum ſpiratione activa, unam & eandem perſonam conſtitueret.

Inſtabis: In illa hypoteſi Filius & Spiritus Sanctus diverſo modo procederent; ille per intellectionem, & eſſet Filius; iſte per volitionem, & eſſet Spiritus Sanctus, amor perſonalis: ergo diverſæ proceſſiones eis competerent, ac proinde eſſent duo termini realiter diſtincti; totuplex enim debet eſſe terminus, quotuplex eſt actio, ſeu proceſſio; cum in vera Philoſophia actio non diſtinguatur a termino. Hinc S. Anſelmus c. 3. de proceſſ. Spiritus ſancti, ex diverſo modo procedendi ſit concludit, *& ideo etſi per aliud non eſſent plures Filius & Spiritus Sanctus, per hoc ſolum eſſent diverſi.*

Diſtinguo conſeq. Duæ proceſſiones virtuales & per mentem diſtinctæ, quemadmodum intellectus & voluntas, ſeu intellectio & volitio eſſentiales diſtinguuntur ſecundnm noſtrum concipiendi modum, Concedo. Duæ proceſſiones, duo termini realiter, & a parte rei, Nego conſeq. Difficilis quidem eſt ſanctus Anſelmus, & in hac parte deſerendum putant nonnulli Theologi. Verum cum totus ſit in hoc opere ad probandam Spi-

ritus

ritus ſancti proceſſionem eſſe ex Filio; nullam eſſe in divinis diſtinctionem, ubi non obviat relationis oppoſitio, finemque ſuo operi ſic imponat: *Hoc itaque, quod Deus ad Deum dicitur, perſonarum admittit pluralitatem*, debet ſecum conciliari, nempe hæc ſcripſit juxta Græcorum mentem, non ſuam.

Inſtabis iterum: ſaltem erunt duæ relationes ad Spiritum ſanctum, una in Patre, altera in Filio, quemadmodum in humanis pater & mater, licet ſint unum filii principium, ad illum tamen duplici relatione referuntur; ſicqne erunt quinque relationes in Deo, quod eſt contra communem Theologorum ſententiam, qui quatuor tantum agnoſcunt. Ergo.

Nego ant. Quia in Patre & Filio non eſt duplex virtus productiva, ſicut in patre, & matre, ſed unica tantum, nempe volitio, ſeu ſpiratio activa, quam Pater tribuit Filio, non per productionem, ſed per communicationem; unde ſicut in Patre & Filio una eſt natura, ita & una ſpiratio.

Q. 9. *Pater & Filius diliguntne ſe Spiritu ſancto?*

R. Si diligere ſumatur eſſentialiter, Pater & Filius non ſe diligunt Spiritu ſancto, quia Spiritus ſanctus non eſt forma, qua conſtituuntur amantes; ſiquidem amor eſſentialiter ſumptus communis eſt tribus perſonis. Eo ſenſu S. Auguſtinus rejicit hanc propoſitionem; *Pater eſt ſapiens ſapientia genita*; quia ſapientia eſt attributum eſſentiale tribus perſonis commune, rejiciendæ quoque ſunt hæ propoſitiones eodem modo acceptæ: *Pater & Filius omnia diligunt Spiritu ſancto. Pater omnia Verbo intelligit.*

Sed ſi diligere ſumatur notionaliter, Pater & Filius recte dicuntur ſe omnia diligere Spiritu ſancto: ſenſus enim eſt, Pater & Filius amando ſe & creaturas, producunt Spiritum ſanctum, quod eſt veriſſimum. Item, Pater omnia Verbo intelligit & facit, ſi ſenſus ſit; Pater ſe & omnia intelligendo producit Verbum, & Deus in tribus perſonis ſubſiſtens, omnia in tempore facit per cognitionem, cujus terminus eſt Verbum, de quo dicitur per appropriationem quod ſit Dei ſcientia, ſapientia, ars, virtus.

Mul-

Multa igitur ſunt toti Trinitati communia, quæ tamen habita ratione notionis perſonalis, appropriantur uni perſonæ, potius quam alteri.

Sic omnipotentia & creatio appropriantur Patri, quia ex ſua notione ita eſt principium aliarum perſonarum, ut ſit ingenitus & nullatenus procedat: ſapientia & doctrina Filio, quia per intellectum procedit: gratiarum dona, ac præſertim caritas Spiritui ſancto, quia eſt terminus amoris.

Q. 1. *Pater poteſtne dici auctor, aut cauſſa Filii?*

R. Primam appellationem deteſtatur S. Auguſtinus lib. 3. contra Maximinum cap. 14. quia exiſtimat illud nomen ſignificare quandam excellentiam & auctoritatem reſpectus procedentis; eam tamen uſurpat S. Hilarius lib. 4. de Trinitate. Similiter apud Græcos Pater ſæpius dicitur cauſſa, ſed juxta ſignificationem latinæ vocis non poteſt ita dici, quia cauſſa eſt principium influens in aliud, hoc eſt in rem diſtinctæ naturæ. Hinc in Symbolo habetur, Filius a Patre ſolo eſt, non factus, nec creatus, ſed genitus.

Q. 2. *Quotuplici modo nomen Patris in divinis ſumitur?*

R. Duplici, nempe eſſentialiter, & notionaliter: eſſentialiter nomen illud, *Pater*, dicitur de Deo per ordinem ad creaturas, quo ſenſu convenit tribus perſonis, quæ per omnipotentiam crearunt & conſervant mundum, nobis gratiam adoptionis infundunt, filioſque adoptivos conſtituunt: notionaliter ſumptum, eſt proprium primæ perſonæ, quia ſola generat Filium.

Q. 12. *Paternitas notionalis eſtne prior paternitate eſſentiali?*

R. Eſt, quia eſt æterna, & maxime neceſſaria: eſſentialis vero tum advenit Deo, cum creaturæ exiſtere cœperunt: dicitur autem eſſentialis, non quod ad eſſentiam Dei pertineat, ſed quia fundatur in attributo eſſentiali, ſcilicet omnipotentia, quæ communis eſt tribus perſonis.

Dices: eſſentialia priora ſunt notionalibus.

Diſtinguo; Eſſentialia ad intra, Concedo: eſſentialia ad extra, Nego.

C A-

CAPUT IX.

Solvuntur nonnullæ difficultates circa divinas relationes.

DIximus cap. 7. quatuor eſſe in Deo relationes, easque reales & ſubſtantiales; ſuperſunt quædam difficultates hic ſolvendæ.

Q. 1. *Relationes ſuntne formæ hypoſtaticæ, quibus conſtituuntur perſonæ divinæ?*

R. Paternitas, filiatio, & ſpiratio paſſiva ſunt tres formæ hypoſtaticæ trium perſonarum conſtitutivæ.

Probatur vulgari effato: *Idem eſt principium diſtinctivum & conſtitutivum*, hoc eſt, quælibet res per id in ſuo eſſe conſtituitur, per quod primo ab aliis diſtinguitur, v. g. homo conſtituitur per rationalitatem, quia per eam a ceteris eſſentialiter diſtinguitur: atqui per ſolas relationes recenſitas perſonæ divinæ diſtinguuntur ab invicem; quia ex S. Anſelmo lib. de proceſſ. Spiritus Sancti, & conſtanti Theologorum doctrina, omnia in divinis ſunt unum, ubi non obviat relationis oppoſitio. Ergo perſonæ divinæ conſtituuntur per relationes.

Confirmatur ex SS. Patribus: Sancto Auguſtino, Tract. 39. in Joann. *Hoc ſolo*, inquit S. Doctor, *numerum inſinuant, quod ad invicem ſunt, non quod ad ſe ſunt:* Sancto Fulgentio lib. de Trin. ubi ſic habet: *Relativa nomina Trinitatum faciunt, eſſentialia vero nullo modo triplicantur*. Boetio lib. de Trin. *Subſtantia*, inquit, *continet unitatem, relatio multiplicat unitatem*.

Dices 1. Perſona dicitur ad ſe, non ad aliud: ergo perſonæ non conſtituuntur per relationes.

Diſt. antec. Perſona dicitur ad ſe, non ad aliud, quoad nomen, quatenus ſcilicet perſona ex modo ſignificandi eſt quid abſolutum, Concedo: quoad rem ſignificatam, Nego ant. Hæc diſtinctio ſuadetur exemplo animæ rationalis, cujus entitas tota eſt ad aliud, nempe corpus humanum informandum: attamen ſi nomine

mine ſubſtantiæ exprimatur, eſt ad ſe quoad illud nomen; nam ſubſtantia dicitur ad ſe, non ad aliud; ſi autem denominetur anima, relative dicitur; anima enim non eſt reſpectu ſui, ſed alterius anima. Idem dicito de perſona; ſub hoc nomine dicitur ad ſe, ſub nomine vero paternitatis, eſt ad alterum, & eo ſolo numerum inſinuat.

Dices 2. Forma hypoſtatica debet eſſe ſubſtantia, cum ſit ultimum ſubſtantiæ complementum; ſubſtantia enim compleri non poteſt, niſi per ſubſtantiam; atqui relationes non ſunt ſubſtantiæ, alioquin quatuor aut quinque eſſent in Deo ſubſtantiæ. Ergo.

Diſtinguo maj. Debet eſſe ſubſtantia, vel ſubſtantiale quid, ſeu ſubſtantiæ exiſtendi modus, Concedo; debet eſſe ſubſtantia ſimpliciter, Nego maj. nam Verbum in incarnatione naturam humanam in ratione ſubſtantiam totam accepit, ſed illam non accepit cum eo exiſtendi modo, quo naturaliter deberet eſſe in ſe, & incommunicabilis alteri. Porro relationes divinæ etiamſi non poſſint dici ſimpliciter ſubſtantiæ, quia in Deo una eſt ſubſtantia, ſunt tamen ſubſtantiale quid, non vero accidentale.

Inſtabis: S. Auguſtinus lib. 7. de Trinit. c. 1. comparat relationem Patris ad Filium cum relatione heri ad famulum: atqui relatio heri ad famulum non eſt ſubſtantialis, nec realis: ſed tantum rationis: Ergo.

Diſtinguo maj. Quoad aliquid, nempe quod nomina illa pater & herus ſint relativa, Conc. Quoad omnia, quaſi termini illi pater & herus, ſint eodem modo relativi, Nego maj. Legatur caput & patebit ſolutio; ibi enim ſanctus Doctor præmonet, quædam in Deo relative dici, alia vero abſolute, tum ſubjicit exempla, quibus innoteſcat, quid ſit diſcriminis inter relativa & abſoluta.

Dices 3. Quod refertur prius conſtituimur, quam referatur: Ergo.

Diſtinguo antecedens: Quam referatur relatione accidentali & cathegorica, Conc. Relatione ſubſtantiali & tranſcendentali, Nego anteced. Namque potentia non conſtituitur in ſuo eſſe potentiæ, niſi per aliquod re-

lati-

lativum, quia totum eſſe potentiæ eſt ad aliud. Porro relationes divinæ non ſunt accidentales, ſed ſubſtantiales.

Inſtabis: Omnis relatio ſupponit fundamentum, paternitas, v.g. generationem: fundamentum autem eſt prius ipſa relatione, & perſona generis prius eſt conſtituta, quam generet. Ergo paternitas ſupponit generationem Filii, & generatio ipſa perſonalitatem, ſeu formam hypoſtaticam, ac proinde forma hypoſtatica non conſtituitur per relationem; ſed eam præcedit.

Confirmatur: paternitas exurgit ex filiatione; nullus enim dici, aut concipi poteſt Pater, niſi habeat Filium; atqui perſona Patris non exurgit ex perſona Filii, cum ſit prior ſaltem inſtanti originis, ut dictum eſt: ergo perſona Patris non conſtituitur per paternitatem.

Diſtinguo primam propoſitionem; omnis relatio ſupponit fundamentum, ſi ſit accidentalis & cathegorica, Concedo; ſi ſit ſubſtantialis & tranſcendens, Nego. Nullum enim eſt fundamentum relationis animæ rationalis ad corpus, & cujuſque potentiæ ad objectum, ſed ex natura & eſſentia habent talem ordinem & reſpectum.

Diſtinguo quoque ſecundam propoſitionem; perſona generans prius eſt conſtituta, quam generet, ſi generare ſit actio ipſi accidentalis, Concedo: ſi generare ſit ipſius eſſe, Nego. Sic intellectus divinus non prius conſtituitur, quam intelligat, quia ipſum intelligere eſt ipſius eſſe.

Fatendum tamen eſt ſecundum noſtrum imperfectum concipiendi modum tria eſſe officia cujuslibet relationis perſonalis, puta paternitatis, inter quæ eſt quidam ordo prioris & poſterioris. Namque paternitas primo loco concipitur tanquam forma in Patre, per quam ultimo terminatur natura divina, conſtituiturque perſona Patris, & ſub hoc primo reſpectu relatio dicitur habere eſſe *in*; 2. Conſideratur paternitas intellectioni conjuncta ut potentia generans, ſeu potius, ut generatio actualis, quia nihil eſt in Deo potentiale, & ſic ſpectatur juxta ſuum eſſe *ad*; quia ſub illo reſpectu termina-

minatur ad Filium. 3. attenditur mutuus reſpectus utriuſque perſonæ, qui dicitur in Patre paternitas, & in Filio filiatio. Equidem, ſecundum diviſos illos conceptus forma hypoſtatica primum locum tenet, & objicitur ut aliquid præſuppoſitum ceteris officiis, generatio, ſeu productio, medium, & mutuus ille reſpectus, ultimum, ac veluti aliquid reſultans: quamvis hæc tria unum ſint a parte rei, ipſaque paternitas terminet naturam divinam, generet, & referat.

Urgebis: nullum eſt munus relationis, niſi referre.

Diſtinguo: relationis accidentalis, Concedo: ſubſtantialis, Nego: Namque anima rationalis non ſimpliciter reſpicit corpus ut terminum, ſed inſuper ut ſubjectum informandum.

Dices 4. relata ſunt ſimul natura & cognitione: atqui perſona producens prior eſt perſona procedente: ergo non conſtituitur perſona per aliquid relativum.

Diſt. maj. Relata ſunt ſimul cognitione, ſi ſpectentur adæquate, & ſecundum triplex munus, de quo ſupra, Concedo: ſi inadæquate, ſubdiſtinguo, ſecundum eſſe *ad*, Concedo: ſecundum eſſe *in*, Nego maj. prius enim concipimus perſonam conſtitui per formam hypoſtaticam, quam aliam producere, & ad eam referri, quamvis eadem relatio perſonam conſtituat & referat.

Diſt. etiam min. Perſona producens prior eſt procedente prioritate originis & inſtanti a quo, Concedo: prioritate temporis, aut naturæ, ſeu inſtanti in quo, Nego min. Solutio patet ex dictis.

Dices 5. totum eſſe relati eſt ad aliud: atqui perſona divina non eſt tota ad aliud; Ergo.

Diſt. maj. Totum eſſe relati formaliter ſumpti, & ut relatum eſt, Concedo: totum eſſe relati materialiter ſumpti, Nego maj. ſimile v. gr. ut ſimile, eſt ad aliud: non vero res ſimilis, puta album, quod eſt abſolutum. Sic perſona divina, ut Pater eſt, alium reſpicit, non vero ut Deus eſt.

Q. 2. *Quomodo relationes diſtinguuntur tum a ſe invicem, tum a natura divina?*

Reſpondeo 1. Spiratio activa non diſtinguitur a paternitate & filiatione, niſi virtualiter, quia in divinis nulla eſt diſtinctio realis, ubi non obviat relationis oppoſitio: atqui nulla eſt relationis oppoſitio inter ſpirationem activam, & paternitatem, & filiationem: Ergo.

Dices 1. nulla eſt oppoſitio inter ſpirationem paſſivam, & filiationem & paternitatem, & tamen illæ relationes realiter diſtinguuntur: Ergo.

Diſt. antec. Nulla eſt oppoſitio immediata, Concedo: mediata, Nego antec. namque paternitas & filiatio mediante ſpiratione activa reſpiciunt ſpirationem paſſivam, quatenus ex ſuo eſſendi modo ſpirationem activam neceſſario connotant, & per eam conferunt ad proceſſionem Spiritus Sancti, adeo ut, ſicut capite præcedenti diximus, filiatio non foret eadem quæ nunc eſt, ſi Spiritus Sanctus a Filio non procederet.

Dices 2. relationes, quæ habent diverſos terminos, realiter diſtinguuntur: atqui ſpiratio activa & filiatio habent diverſos terminos, illa Spiritum Sanctum, hæc Patrem: Ergo.

Nego maj. Nam relationes ſimilitudinis, & diſſimilitudinis in pariete albo habent diverſos terminos, prior parietem album, poſterior parietem nigrum, & tamen duæ illæ relationes non diſtinguuntur realiter, cum in eadem albedine fundentur tanquam in fundamento proximo, a quo relatio non diſtinguitur realiter.

Dices 3. Spiratio activa in Filio habet Patrem pro principio *quod*: Ergo realiter diſtinguitur a paternitate.

Diſt. antec. pro principio *quod* communicationis; ſicut & natura divina, quæ eſt in Filio, Concedo: pro principio *quod* productionis, Nego antecedens, ſpiratio enim activa non producitur; ſed communicatur; unde ſicut natura divina Filio communicata realiter non diſtinguitur a Paternitate, ſic nec ſpiratio activa.

Inſtabis: ergo tres ſunt tantum relationes, cum ſpi-

ſpiratio activa ſit quid unum cum paternitate & filiatione.

Reſpondeo 1. Nego ſequelam; namque ad diſtinctionem relationis ſufficit diſtinctio virtualis, modo termini ſint realiter diſtincti, ut patet ex allato exemplo ſimilitudinis & diſſimilitudinis. Porro ſpiratio activa virtualiter diſtinguitur a paternitate & filiatione, habetque terminum tum a ſe, tum ab illis realiter diſtinctum, ſcilicet Spiritum ſanctum, quem alio modo reſpicit, quam paternitas.

Reſpondeo 2. Paternitatem, filiationem, & ſpirationem paſſivam inter ſe realiter diſtingui forma, quia quælibet ex dictis eſt forma hypoſtatica, per quam unaquæque perſona ab altera realiter diſtinguitur; tum quia inter illas relationes eſt realis oppoſitio: ergo & diſtinctio.

Reſpondeo 3. relationes divinas ab eſſentia divina non diſtingui realiter, ſed ſolum virtualiter.

Prima pars, quæ eſt de diſtinctione reali, probatur 1. auctoritate tum Concilii Remenſis anno 1148. in quo Præſide Eugenio III. damnatæ ſunt hæ propoſitiones Gilberti Poretani Epiſcopi Pictavienſis, quas ibi revocavit; Prima, *Divinitas Deus non eſt, ſed forma, qua Deus eſt;* ſecunda, *Tres perſonæ diſtinctæ ſunt tribus proprietatibus, quæ non ſunt ipſæ perſonæ, ſed a divina ſubſtantia in numero differunt;* tum Concilii Lateranenſis IV. ſub Innocentio III. anno 1215. Cap. *Damnamus*, extra, de ſumma Trinitate, ubi definitum eſt non eſſe in Deo quaternitatem, quæ revera ineſſet, ſi natura divina realiter diſtingueretur a relationibus divinis. Tum denique Concilii Florentini anno 1439. in cujus ſeſſ. 18. Joannes Teologus ſic loquitur; *divina ſubſtantia & perſona re quidem ſunt idem, ſecundum autem modum intellectionis differunt.*

Probatur 2. ratione; tum quia in divinis omnia ſunt unum, ubi non obviat relationis oppoſitio, quæ certe nulla eſt inter eſſentiam divinam, & divinas relationes: tum quia ſi relatio & eſſentia divina realiter diſtingueretur, Deus eſſet compoſitus, nempe ex divinitate & relatione ſeu perſonalitate, quod repugnat

ſummæ ejus ſimplicitati. Ergo Deus & deitas realiter unum ſunt.

Secunda pars probatur; quia ibi eſt diſtinctio virtualis, ubi unum ſimpliciſſimum æquivalet duobus; diſtinctiſque conceptibus apprehenditur: atqui relatio divina & eſſentia, quæ ſunt una ſimpliciſſima entitas, duobus æquivalens, præſtant quod duo realiter diſtincta præſtarent, apprehenduntur que diverſis conceptibus; eſſentia divina eſt communis tribus perſonis, relationes vero ſunt propriæ: illa concipitur ut prima radix: hæ ut attributa, quæ emanant: Ergo.

Confirmatur ex Sanctis Patribus. Sanctus Hilarius lib. 8. de Trinitate ſic ſcribit: *non idem eſt natura quod naturæ eſt, ſicuti non idem eſt homo quod hominis eſt ... non idem eſt Deus, quod Dei eſt*. Et Sanctus Auguſtinus lib. 8. de Trinitate cap. 4. *Sunt quidem unum in ſe*, inquit, *paternitas & eſſentia, nefas tamen dictu Patrem paternitate eſſe Deum, & paternitate ſapientem*. Quæ contra ſolent objici, expendentur cap. 12.

CAPUT X.

De Miſſionibus divinis.

Q. 1. Q*Uid eſt Miſſio in divinis?*

R. Definitur, unius perſonæ divinæ ab alia proceſſio, adjunctum habens effectum temporalem aliquo modo pertinentem ad ordinem gratiæ.

Dicitur 1. *Unius perſonæ divinæ ab alia proceſſio*, juxta illud S. Auguſt. lib. 3. contra Maximinum c. 14. *non enim*, inquit, *genitorem ab eo quem genuit, ſed genitum a genitore mitti oportebat. Verum non eſt inæqualitas ſubſtantiæ, ſed ordo naturæ: non quod alter eſſet prior altero, ſed quod alter eſſet ex altero*. Et lib. 4. de Trinitate cap. 20. de miſſione Filii a Patre ſic loquitur: *Non quia ille major eſt, ille minor, ſed quia ille genitor, ille genitus: ille, a quo eſt, qui mittit; ille, qui eſt ab eo, qui mittitur ... quid ergo*

go mirum, ſi mittitur, non quia inæqualis eſt Patri; ſed quia eſt emanatio quædam claritatis omnipotentis Dei ſincera?

Dicitur 2. *adjunctum habens effectum temporalem*; juxta illud Gal. 4. *at ubi venit plenitudo temporis, miſit Deus Filium ſuum factum ex muliere*. Unde ſic concludit S. Auguſtinus cit. c. 20. lib. 4. de Trinit. *Non ergo*, inquit, *eo ipſo, quod de Patre natus eſt, miſſus dicitur Filius, ſed vel ex eo quod apparuit huic mundo Verbum caro factum; unde dixit:* Exivi a Patre, & veni in mundum; *vel ex eo quod cujuſquam mente percipitur, ſicut dictum eſt*, mitte illam (ſapientiam) ut mecum ſit & mecum laboret. Ergo miſſio eſt temporalis, proceſſio vero æterna: ergo duæ tantum perſonæ proprie mittuntur, ſcilicet Filius, & Spiritus Sanctus, quia ſolæ procedunt: Pater non mittitur, ſed ſeipſum dat; Sanctus tamen Auguſtinus dicit Filium miſiſſe ſe, ſed improprie.

Dicitur 3. *aliquo modo pertinentem ad ordinem gratiæ:* proprie enim perſona divina non dicitur mitti ad opera naturæ.

Dices: qui mittit, debet determinare, ſi non imperio, ſaltem conſilio, voluntatem ejus, qui mittitur: atqui perſona divina non poteſt ſic determinari: ergo nec mitti.

Diſt. maj. Qui mittit, debet determinare in creatis, Concedo: in divinis, Nego maj. Neque ex dictis miſſio in divinis eſt proceſſio ſive Filii, ſive Spiritus Sancti, in qua communicatur natura volens perſonæ procedentis, ut explicatum eſt ubi de Proceſſionibus.

Dices 2. Iſai. 48. Filius dicitur miſſus a Spiritu Sancto: ergo miſſio non eſt proceſſio.

Diſt. antec. Filius ut homo miſſus eſt a Spiritu Sancto, quatenus accepit ab ipſo gratiarum dona, quæ licet ſint a tribus perſonis, appropriantur tamen Spiritui Sancto, quia procedit ut terminus amoris divini, Concedo: Filius ut Filius, & Verbum Patris, Nego antecedens.

Q. 2. *Quotuplex eſt miſſio?*

R. Duplex, viſibilis, quæ habet effectum viſibilem, ut miſſio Spiritus Sancti ſub ſpecie columbæ, ignis & venti: inviſibilis, quæ conjungitur cum effectu inviſibili, qualis eſt infuſio gratiæ.

Q. 3. *Quotuplex eſt miſſio viſibilis?*

R. Duplex, alia quæ habet effectum permanentem, ut miſſio Filii per unionem hypoſtaticam, quæ in perpetunm manet; alia quæ habet effectum tranſeuntem, ut miſſio Spiritus Sancti in ſpecie columbæ, & linguarum ignearum, quæ cito evanuerunt.

Q. 4. *Quotuplex miſſio inviſibilis?*

R. Duplex diſtingui poteſt: alia præcipua & ſimpliciter dicta, quæ fit per infuſionem gratiæ ſanctificantis: alia minus præcipua & ſecundum quid, quæ fit per communicationem aliorum donorum.

Probatur utraque reſponſionis pars, 1. ex Scriptura, quæ ſimpliciter & conſtanter docet tum Spiritum Sanctum ad nos venire, aut a nobis recedere, cum vel gratia ſanctificans infunditur, vel grave peccatum committitur. Joann. 14. *Si quis diligit me .... ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.* 1. Jo: 4. *qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Rom. 5. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum, qui datus eſt nobis.* Sap. 1. *In malevolam animam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis; Spiritus enim Sanctus diſciplinæ effugiet fictum.* Matth. 7. *Multi dicunt mihi in illa die, Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus ... & tunc confitebor illis: Quia nunquam novi vos.* Ubi Chriſtus Dominus teſtatur ſe abeſſe a peccatoribus, quibus tamen largitus eſt donum fidei, & aliarum gratiarum, quæ ſecundum Patres Tridentinos ſeſſ. 14. c. 4. ſunt Spiritus Sancti impulſus nondum inhabitantis, ſed tantum moventis.

Probatur 2. ratione. Miſſio fit, cum perſona divina incipit novo modo eſſe alicubi: atqui illud fit præcipue per infuſionem gratiæ ſanctificantis, quæ eſt excellentiſſima unio Deum inter & creaturam intellectualem, per quam, ſi in hypotheſi impoſſibili Deus non eſſet ubique, fieret tamen præſens homini juſto.

Ex

Ex dictis colliges nunquam mitti unam perſonam; quin altera, quæ mitti poteſt, ſimul mittatur; & veniat prima perſona, ſcilicet Pater, juxta illud Joann. 14. *ad eum veniemus:* tum quia tres perſonæ ſunt in ſe invicem per circuminſeſſionem, ut diximus; tum quia effectus temporalis eſt omnibus communis; cum omnipotentia procedat. Nihilominus ratione effectuum, quia appropriantur perſonæ procedenti, dicitur una perſona potius mitti, quam alia; puta, Filius ratione donorum intellectualium, Spiritus vero Sanctus ratione eorum, quæ voluntatem perficiunt.

Q. 5. *Eſtne neceſſe, ut quoties fit Miſſio viſibilis, fiat quoque inviſibilis?*

R. Neceſſe non eſt, ut tunc fiat: namque miſſio Spiritus Sancti in ſpecie columbæ ſuper Chriſtum baptizatum non ſignificabat tum infundi gratiam, cum a conceptione fuerit gratia pleniſſimus, nec poſtea ejus augmentum acceperit. Semper denotat miſſionem inviſibilem vel præceſſiſſe, ut in Chriſto baptizato, vel tum fieri, ut in Apoſtolis die Pentecoſtes.

CAPUT XI.

Utrum exiſtentia, vel poſſibilitas myſterii Sanctiſſimæ Trinitatis ratione naturali probari poſſit?

Affirmarunt, 1. Claudianus Mammertus Presbyter Viennenſis quinto ſæculo. *Plato*, inquit lib. 2. de ſtatu animæ c. 7. tom. 6. Biblioth. Patrum, *unum Deum, & tres in divinitate perſonas, laudabili auſu, mirabili ingenio, inimitabili eloquio quæſivit, invenit, prodidit*. 2. Abailardus duodecimo ſæculo famoſus, gloriatus eſt ſe una ingenii ſubtilitate altiſſima quæque fidei myſteria evincere poſſe, ex Sancto Bernardo epiſt. 280. poſtremæ editionis. 3. Idem ſibi arrogavit decimo tertio ſæculo Raymundus Lullus lib. de articulis fidei, & lib. de demonſtratione æquiparantiæ, ſed quam infauſto conatu patebit ex ob-

jectionum ſolutione. Quare ad propoſitam quæſtionem

R. cum Theologorum turba. Nec exiſtentia, nec poſſibilitas Myſterii Sanctiſſimæ Trinitatis ratione naturali, etiam ſuppoſita revelatione, poſitive probari poteſt, ſed tantum negative.

Prima pars probatur 1. ex Scripturis, Matth. 11. *Nemo novit Filium, niſi Pater, neque Patrem quis novit, niſi Filius, & cui voluerit Filius revelare*. Et capite 16. ubi cum Petrus Chriſtum Dominum Filium Dei profeſſus eſt, reponit Chriſtus, *Beatus es Simon Bar-jona quia caro & ſanguis*, (hoc eſt, humana ratio) *non revelavit tibi, ſed Pater meus, qui in cælis eſt*.

Probatur 2. ex Patribus: Sanctus Hilarius lib. 3. de Trinitate ſcribit; *hæc Philoſophia non ſapit*, S. Ambroſius lib. de fide cap. 10. *impoſſibile eſt*, inquit, *generationis Verbi divini ſcire ſecretum, mens deficit, vox ſilet*. Sanctus Auguſtinus lib. 15. de Trinitate capite 6. *quæ vivacitas rationis*, inquit, *quæ acies cogitationis oſtendent, quomodo ſit Trinitas*? eadem tradunt Lactantius lib. 4. Inſtitutionum capite 29. Sanctus Athanaſius epiſt. 1. ad Serapionem.

Probatur 3. ratione, quam urget Sanctus Thomas, omnis demonſtratio, vel eſt a priori, ſeu per cauſſas; vel a poſteriori, ſeu per effectus: atqui Trinitatis exiſtentia probari non poteſt a priori, cum nullam ſui cauſſam agnoſcat; neque etiam a poſteriori, quia creaturæ non dependent a Deo quatenus trinus eſt, ſed quatenus omnipotens: omnipotentia autem eſt attributum ad naturam divinam pertinens, nec minimam diſtinctionis inter perſonas ſuſpicionem ingerit. Ergo nequidem probabiliter hujus myſterii exiſtentia ratione naturali aſtrui poteſt.

Secunda pars, quæ eſt de poſſibilitate, probatur; quia tum poſitive probatur rem eſſe poſſibilem, cum ſuppetit aliquod medium, quod neceſſariam cum illa habeat connexionem: atqui nullum eſt medium ratione naturali cognitum, quod ſit neceſſario connexum cum Trinitatis poſſibilitate, immo quæcunque occurrunt,

runt, cum illa pugnare videntur; hinc eſt quod illud myſterium acriores hoſtes non habuerit, quam qui ratione audiendam eſſe cenſuerunt.

Tertia pars, nempe quod, ſuppoſita revelatione, hoc myſterium negative aſtrui poſſit, probatur. Quia illud myſterium probatur negative, quod aſſeritur verum ſolvendo omnia momenta, quæ contra proponuntur: atqui ſuppoſita revelatione ſolvi poſſunt quæcunque quæ contra myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis objiciuntur, ut patebit ex capite ſequenti: Ergo.

Dices 1. ratione naturali innoteſcit Deum intelligere & amare: ergo verbum & amorem producere.

Reſpondeo 1. negando conſequentiam. Cum enim lumine naturali aſſequamur Deum eſſe actum maxime neceſſarium, puriſſimum, & infinitum in omni genere perfectionis; inde naturaliter colligeremus Deum intelligendo & amando, nec verbum, nec amorem producere, quia iſte intelligendi & amandi modus videtur admodum imperfectus, cum denotet 1. intellectum & voluntatem eſſe meras potentias, quæ repugnant actui maxime neceſſario, 2. terminos intellectionis, & amoris eſſe accidentia in Deo immanentia, ac proinde eſſe in Deo compoſitionem realem ex ſubſtantia & accidentibus. Quare Philoſophus ſibi derelictus de Deo intelligente & volente idipſum affirmaret, quod nos lumine fidei illuſtrati de Spiritu ſancto aſſerimus, nimirum quod intelligat & amet abſque reali productione verbi & amoris. Igitur intelligere & velle in Deo dupliciter ſumi poſſunt, nimirum eſſentialiter & notionaliter. Si ſumantur eſſentialiter, non ſolum fides, ſed etiam ratio naturalis docet, ſic intelligere & velle in Deo eſſe ipſius eſſe, ut demonſtravimus tractatu præcedenti, ubi de ſimplicitate Dei. Unde diſtinguenda eſt ſequens propoſitio, omnis ſubſtantia cognoſcens & volens producit Verbum, & pondus ſeu amorem, tanquam cognitionis & volitionis terminos; omnis, inquam, ſubſtantia creata, quæ non eſt ſuus actus; Concedo: omnis ſubſtantia, etiam increata, Nego, quia eſt actus puriſſimus omnis potentiæ & compoſitionis expers. Si autem intelligere & velle notionaliter

ter ſumantur, revera producunt terminos; & ratio naturalis non colligit ex creaturis, ſed ſola fide apprehendit, dari in Deo intellectionem & volitionem notionales.

Reſpondeo 1. etiamſi ſupponeretur Philoſophum ratiocinando eo devenire poſſe, ut concluderet terminos intellectionis & volitionis divinæ eſſe ſubſtantias æternas, infinitas, & immutabiles, non detegeret propterea Trinitatis myſteria, ſed in errorem contrarium laberetur, exiſtimans illas ſubſtantias eſſe plures Deos, nec unquam ſuſpicari poſſet producentem & productum eſſe quid realiter unum, ſolis ſubſiſtentiis diſtinctum.

Dices 2. ea eſt boni natura, ut ſeſe diffundat & communicet, & quidem eo amplius, quo eſt bonum perfectius: atqui Deus eſt bonum infinitum; Ergo infinite ſe communicat, ac proinde producit terminum infinitum.

Diſtinguo majorem: bonum eo amplius ſeſe diffundit, quo eſt perfectius, hoc ſenſu quod plura & majora in infinitum ab eo emanent, adeo ut nunquam exhauriri poſſit, Concedo: hoc ſenſu, quod ſummum & infinitum bonum neceſſario producat ſibi ſimile, ſcilicet alium Deum, Nego majorem; cum enim Philoſophus certo colligat repugnare Deorum pluralitatem, conſequenter concludet Deum non poſſe alium ſibi ſimilem producere.

Dices 3. demonſtrari poteſt Religionem Chriſtianam eſſe divinam, & nonniſi vera docere: Ergo, cum doceat myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis, certo concludetur illud eſſe veriſſimum.

Diſtinguo conſequens, concludenter Theologice, & ex principiis a Deo revelatis, concedo: concludenter, medio naturali, & evidentia intrinſeca. Nego conſeq.

Dices 4. non poteſt demonſtrari Sanctiſſimæ Trinitatis Myſterium eſſe impoſſibile: ergo demonſtrari poteſt eſſe poſſibile; nam inter poſſibile & impoſſibile non datur medium.

Nego conſequens: quamvis enim non detur medium inter poſſibile & impoſſibile, quia unum ſe habet ut affirma-

affirmatio, aliud vero ut negatio; poteſt tamen dari medius hominis ſtatus inter duos de eadem re diſputantes, unum affirmantem, alterum negantem, ſcilicet dubius hærebit, quia neuter ex diſceptantibus profert efficax argumentum.

Dices 5. plures e Philoſophis ethnicis Sanctiſſimæ Trinitatis myſterium agnovere, S. Auguſtinus lib. 7. Confeſſ. cap. 9. ſic de Platonicorum libris ſcribit; *ibi legi:* In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum, omnia per ipſum facta ſunt.

Primo, Plato ipſe pluribus in locis, ut epiſtola 2. ad Dionyſium, quam Euſebius refert lib. 11. præparationis Evangelicæ cap. 20. & ep. 6. ad Hermam, tribuit Deo Verbum æternum, per quod omnia creavit, vocatque illud mentem eximiam, ideam, lucem; & a Verbo tertium exiiſſe docet, qui eſt veluti anima mundi, ipſum vegetans & conſervans. Hinc antiqui Patres nonnunquam teſtimonio Platonis revincunt Paganos Sanctiſſimæ Trinitatis myſterium deridentes.

Secundo Zoroaſtres Bactrianus, quem Semiramidi coævum ferunt, in magicis Deum Patrem & Filium agnovit.

Tertio, Mercurius Triſmegiſtus, qui circa Moyſis tempora floruit, hæc habet apud Pœmandium: *Monas genuit Monadem, & ipſe ſuum reflexit ardorem.*

Quarto, Sybilla Erythræa prædixit Jeſum Chriſtum Dei Filium Salvatorem, ex S. Aug. lib. 18. de Civ. Dei cap. 23.

Reſpondeo 1. Platonem ipſum diſcendi ſtudio peregrinatum, & ex ſacris Judæorum libris nonnulla potuiſſe deſumere, quæ male intellecta, & verbo tenus fidei noſtræ affinis ſuis ſcriptis inſeruerit, nam tria illa recenſita nomina tanquam tres Deos proponit, quorum primus ſit major, ſecundus minor, tertius infimus, ex Macrobio in Somno Scipionis c. 14. Plautino Æneade quinta lib. 1. cap. 3. & ſeq. Euſebio cit. lib. 11. S. Auguſtino lib. 13. de Civ. Dei c. 16. & 17. S. Cyrillo Alexandrino lib. 3. in Julianum. Patres revera adverſus Gentiles, qui ipſis Deum prædicantibus

Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum, ſcandalum patiebantur, Platonem magni nominis Philoſophum hæc tria in Deo agnoviſſe reponebant. At ubi pugnandum fuit cum Hæreticis, qui ex Schola Platonis Patrem majorem & Filium minorem aſſerebant, iidem Patres Platonis doctrinam, & impietatem procul amandarunt.

Reſpondeo 2. quæ ex Zoroaſtre, Triſmegiſto, & Sibillis afferuntur, ſuppoſititia ſunt, & poſt Chriſti tempora confictа, ut inter alios obſervat Petavius lib. 1. de Trinitate c. 2. Sed eſto genuina ſint carmina Sybillina, identidem a Catholicis laudata, certo fœtus luminis naturalis dici nequeunt, cum in illis multa de Chriſto canantur mere contingentia, qualis eſt ejus Paſſio: unde neceſſe eſt Sybillis in præmium caſtitatis, ut nonnullis ſuſpicantur, hæc fuiſſe revelata, quemadmodum legitur Numerorum 23. Balaam divinitus afflatum propheta ſſe.

CAPUT XII.

Utrum myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis cum ratione naturali pugnet?

R. NOn pugnat, Quia quod eſt a Deo, non poteſt determinare ad falſum, nec eſſe erroris principium: atqui ratio naturalis eſt lumen a Deo immiſſum: ergo ratio naturalis non poteſt determinare ad falſum, nec eſſe erroris principium; ac proinde non pugnat cum veritate myſterii Sanctiſſimæ Trinitatis. Deinde homo creatus eſt ad imaginem & ſimilitudinem Dei, Gen. 2. Eſſet autem diſſimilis, ſi ex principiis rationis naturalis cogeretur negare hoc myſterium; nam: *quæ ſocietas*, inquit Apoſtolus 2. Cor. 6. *lucis ad tenebras*? aut quæ conventio veritatis ad errorem & falſitatem? Igitur conſtans eſſe debet Myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis non eſſe rationi contrarium, licet ſit ei impervium, Conſule dicta cap. 1.

Dices: primum principium totius humani ratiocinii illud eſt, *quæ ſunt eadem uni tertio, ſunt eadem inter.*

inter ſe; atqui illud principium pugnat cum myſterio Sanctiſſimæ Trinitatis, in quo Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus ſunt idem in natura divina, & inter ſe realiter diſtinguuntur.

Reſp. 1. negando majorem: Quia deducitur tanquam concluſio ex alio univerſaliori, & evidentiori nempe *impoſſibile eſt idem ſimul eſſe, & non eſſe*. Enimvero ſi abſolute & univerſaliter verum eſſet laudatum principium, cur a Philoſophis inventæ ſunt plures regulæ, figuræ & modi figurarum, quibus omiſſis, argumentationes noſtræ falſæ reperiuntur, niſi quia multa poſſunt eſſe eadem in uno tertio, quæ tamen non ſunt eadem inter ſe? Hujuſce reſponſionis veritas magis eluceſcet ſubjectis exemplis. Aliquod vivens eſt rationale: atqui omne brutum eſt vivens: ergo aliquod brutum eſt rationale. Hic brutum & rationale ſunt quid unum in vivente tanquam in uno tertio, & nihilominus inter ſe ſunt diverſa. Item, omnis homo eſt vivens: atqui omnis planta eſt vivens: ergo omnis homo eſt planta. Ubi homo & planta conveniunt in uno tertio, ſcilicet vivente, & maxime inter ſe differunt. Ergo principium illud, *quæ ſunt eadem uni tertio, ſunt eadem inter ſe*, non eſt ita univerſaliter verum, ut nullas exceptiones admittat, etiam in rebus creatis. Satis itaque non eſt res convenire utcumque in uno tertio, ut ſint quid unum inter ſe, ſed juxta Philoſophorum placita neceſſe eſt, ut conveniant certo quodam modo, & ſecundum regulas in Schola traditas: nempe, inquiunt, debent eſſe adæquate quid unum uni tertio; inſuper unum tertium debet eſſe incommunicabile, quemadmodum Petrus & homo ſunt adæquate quid unum in rationali aliis incommunicabili, ſicque rectum erit illud ratiocinium, omnis homo eſt rationalis: atqui Petrus eſt homo: ergo Petrus eſt rationalis.

Porro ſi ratio naturalis tot regulas & modos adinvenit uti neceſſarios, ut verus & certus ſit ejus diſcurſus circa res creatas & finitas, a fortiori auxilio hujuſmodi regularum uti debet, ut poſſit (ſcilicet tamen revelatione divina) cum eadem certitudine, circa ſuper-

ſupernaturalia & divina procedere. Etenim multa effata valent reſpectu creaturarum, quæ ſi ad divina transferantur, falſa ſunt, quale eſt illud, ex nihilo nihil fit; item, nemo poteſt modo unum velle, modo nolle, niſi mutatis actibus: quod de Deo dici nequit. Itaque

Reſp. 2. diſtinguendo min. Pater & Filius ſunt quid unum inadæquate in eſſentia divina tribus communicabili, Concedo: adæquate in eſſentia divina incommunicabili, Nego min. quemadmodum ergo non ſequitur brutum & rationale eſſe unum inter ſe, ex eo quod conveniunt in ratione animalis, quia animal eſt pluribus communicabile, nec rationale eſt omne animal, ſed aliquod; ſic non ſequitur Patrem eſſe Filium, cum ſint quid unum in natura divina, quia Pater non eſt id totum, quod eſt natura divina: hinc vitioſus eſt ille Syllogiſmus: hic Deus eſt Pater: atqui hic Deus eſt Filius: ergo Filius eſt Pater; namque terminus (Deus) licet ſit abſolute ſingularis, attamen propter communicabilitatem naturæ divinæ tribus perſonis æquivalet termino univerſali, ac proinde Deus non eſt adæquate Pater; quare in forma ſic conficiendus eſt Syllogiſmus: quidquid eſt Deus, eſt Pater: quidquid eſt Deus, eſt Filius; ergo Pater eſt Filius. Sed in hoc Syllogiſmo falſæ ſunt major & minor, ac proinde neganda eſt conſequentia.

Inſtabis; ex eo quod miſericordia & juſtitia ſint quid unum realiter in natura divina, recte colligit humana ratio eas non diſtingui realiter inter ſe: ergo a pari licet ei concludere Patrem, & Filium eſſe realiter unam perſonam, cum ſint quid realiter unum in natura divina.

Nego conſeq. & paritatem, quia miſericordia & juſtitia non opponuntur relative, nec una ab altera realiter procedit, ſicut Filius procedit a Patre.

At, inquies, hæc eſt mera petitio principii.

Reſpondeo petitionem principii eſſe vitioſam in arguente, in reſpondente vero laudandam, utpote qui firmiter adhæreat ſuis principiis, nimirum revelationi divinæ, quæ & unicum Deum ſtatuit, & duos Patrem

& Fi-

& Filium oſtendit, ait Tertullianus c. 18. contra Praxeam.

Inſtabis iterum: ex conceſſis primum eſt rationis naturalis principium, impoſſibile eſt idem ſimul eſſe & non eſſe: atqui admiſſo Trinitatis myſterio, idem ſimul eſſet & non eſſet; Ergo myſterium illud pugnat contra primum rationis principium.

Probatur min. 1. idem Filius, qui eſt res ſimpliciſſima, & omnis compoſitionis realis expers, eſſet productus, & non eſſet productus? productus ratione perſonalitatis; non productus vero ratione naturæ, quæ non producitur, ſed communicatur. 2. Deus eſſet una perſona, & non eſſet; eſſet quidem, quia perſona eſt ſubſtantia ſingularis; atqui Deus eſt ſubſtantia ſingularis: ergo una perſona; non eſſet autem in hypotheſi admittente tres perſonas, 3. Deus eſſet ens ſimpliciſſimum & inviſibile, & ſimul non eſſet; nam ut Pater producendo Filium partem ſui tribueret, nempe naturam divinam; alteram retineret, ſcilicet paternitatem. 4. Pater eſſet trinus, & non eſſet: eſſet, quia eſt Deus: Deus autem, ſoppoſito hoc myſterio, trinus eſt: non eſſet vero, quia in illo nullus numerus.

Diſtinguo maj. Impoſſibile eſt idem ſimul eſſe & non eſſe, ſimpliciter & abſolute, Concedo: eſſe & non eſſe ſecundum quod, ſubdiſtinguo. Sub eodem reſpectu, Concedo: ſub diverſo reſpectu, Nego maj. Itaque illud primum rationis principium intelligitur de ente ſimpliciter & abſolute ſumpto; nimirum impoſſibile eſt unum & idem ſimpliciter & abſolute ſimul eſſe aliquid & nihil, formam & negationem formæ. Sed idem, quod ſimpliciter & abſolute aliquid eſt, poteſt ſecundum quid, & ſub uno reſpectu eſſe tale, & ſub alio reſpectu non eſſe tale. Sic v. g. anima rationalis ſub diverſo reſpectu intelligit, & non intelligit: intelligit per intellectum, non intelligit per voluntatem, licet intellectus & voluntas in probabiliori ſententia non diſtinguantur realiter: Hinc.

Reſpondeo ad ſingula, quæ in confirmationem allata ſunt.

Ad primum, Filius eſt productus, & non productus,

ctus, ſub diverſo reſpectu, Concedo: ſub eodem reſpectu, Nego. Equidem natura Filii & ejus ſubſtantia ſunt una & eadem res ſimpliciſſima, ſed virtualiter duplex, quæ ratione ſubſiſtentiæ & filiationis producitur; ratione vero naturæ non producitur, ſed communicatur.

Ad ſecundum, perſona eſt ſubſtantia ſingularis tota in ſe, & incommunicabilis alteri: ſubſtantia autem, ſeu natura divina, licet ſingularis, tribus eſt communicabilis: ergo ſine ulla contradictione unus eſt Deus, quia in Deo eſt una natura, quæ nomine Dei directe exprimitur, tres vero perſonæ; quia nomen perſonæ recte ſignificat perſonalitatem, quæ in Deo triplex eſt; oblique vero naturam divinam; concreta enim formam expreſſe ſonant, ſubjectum vero confuſe.

Ad tertium, Nego, Patrem generando Filium partem ſui communicare, aliam vero retinere; cum enim paternitas identificetur naturæ divinæ, eſt in Filio, non quidem formaliter & relative, quia eſt relationum oppoſitarum natura, ut ſe ab eodem ſubjecto excludant; ſed identice & materialiter, ſi ita loqui fas eſt, nec propterea ſequitur Filium eſſe Patrem; non enim Pater eſt, qui per identificationem cum natura divina paternitatem habet, ſed qui illam habet formaliter quatenus relativa eſt.

Ex conceſſis, inquies, paternitas identice eſt in Filio. Ergo in Filio duplex eſt ſubſtantia, quod repugnat, conſequenter Filius eſt duplex perſona; nam ex dictis multiplicantur perſonæ pro multiplicatione ſubſtantiarum.

Nego conſeq. quia ad conſtituendam perſonam non ſufficit ſubſiſtentiam ineſſe materialiter & identice, ſed inſuper requiritur ut inſit formaliter, ut videre eſt in myſterio incarnationis, in quo ſecundum fidem Catholicam Verbum aſſumpſit naturam humanam, non perſonam, quam in probabiliori ſententia perſonalitas identice ſit ipſa natura; formaliter vero modus, quo natura eſt in ſe tota, & non in alio. Cum autem Verbum non aſſumpſerit naturam humanam ſecundum hunc modum, utpote quæ ſic ipſi ſubſtantia-

liter

liter unita, ſequitur non aſſumpſiſſe perſonam humanam. Ergo a pari licet natura divina quæ eſt in Filio, ſit identice paternitas, Filius non eſt Pater, nec duplex perſona; quia non habet paternitatem formaliter, hoc eſt, ut relativa eſt, & ſecundum illum ſubſiſtendi modum, qui Patri proprius eſt.

Ad quartum: Deus eſt trinus, ſi ſumatur generatim & confuſe, quatenus complectitur tres ſubſiſtentias, Conc. ſi ſumatur inadæquate pro una ſingulari perſona, Nego. Unde patet ratiocinium, quod in objectione proponitur, meram eſſe cavillationem.

Dices 2. ſi natura divina ex tribus perſonis conſtat, eſt aggregatum per accidens; coaleſcit enim ex tribus entibus perfectis: abſurdum conſequens; Ergo.

Nego ſequelam; quia ens vere per accidens dicitur, quod conſtat ex entibus ita perfectis, ut nullam habeant inter ſe connexionem. Hinc domus, quæ conſtat ex lapidibus, & lignis, eſt ens per accidens, quia lapides & ligna ſunt entia jam perfecta, nec ſe invicem ſubſtantialiter perficiunt: at Chriſtus Dominus nullatenus dici poteſt ens per accidens, propter duas naturas totales; quia narura humana mirum in modum perficitur per unionem hypoſtaticam. Multo minus id cogitari poteſt de Deo; cum in eo ſit unica natura tribus perſonalitatibus ab ipſa realiter indiſtinctis ſubſiſtens.

Dices 3. ſicut repugnat eſſe tres Deos, ita & tres perſonas divinas.

Probatur paritas. Ideo non poſſunt eſſe tres Dii, quia Deus eſt ens infinitum & maxime neceſſarium: atqui ſi eſſent plures Dii, quilibet vel eſſet finitus, careretque perfectionibus, quibus alter gauderet: vel ſi eſſet infinitus in omni genere perfectionis, nullus ex iis eſſet neceſſarius, ſicque nullus ex eis eſſet Deus. Quis autem non videat eandem argumentationem poſſe contorqueri contra pluralitatem perſonarum? Quælibet enim vel eſt infinita, vel finita: ſi primum, plures ſunt ſuperfluæ, ergo nulla eſt Deus: ſi ſecundum, idem a fortiori ſequitur, quia Deus eſt ens infinitum.

Ne-

Nego ſequelam, & paritatem; quia tres perſonæ ſunt unum eſſe infinitum & maxime neceſſarium, cum identificentur uni naturæ ſumme neceſſariæ & perfectæ in omni genere perfectionis. Quod ſi inter ſe comparentur tres illæ perſonalitates, evaneſcet difficultas in quacunque Theologorum ſententia; ſi enim perſonalitates, utpote relationes, non ſunt perfectiones, nulla perſona carebit perfectione alterius: ſi vero dicantur perfectiones ſimplices, nullum abſurdum ſequetur, quod una perſona illas formaliter non habeat, ſed virtualiter, & æquivalenter tantum; cum ex ſæpius dictis ipſa natura divina infinite perfecta non contineat formaliter omnes perfectiones ſimplices, ne ſit melius ſic eas habere, quam non habere.

Ad id vero, quod objicitur, tres perſonalitates non eſſe neceſſarias, ſed ſuperfluas, cum unica ſufficiat,

Reſpondendum eſt, nos ex Scripturis habere tam neceſſarium eſſe naturam divinam tribus modis ſubſiſtere, quam ſimpliciter exiſtere. Cur autem triplicem ſubſiſtentiam exigat, unicam vero exiſtentiam, ſoli norunt Beati.

CAPUT XIII.

Utrum notitia myſterii Sanctiſſimæ Trinitatis ſit ad ſalutem neceſſaria?

NEgant quidem Batavi Remonſtrantes, quos Semi-Socinianos merito dixeris, quia licet recte de Trinitate ſentiant, nihilominus cum Socinianis hujuſce adorandi myſterii Fidem abjicientibus communionem retinent, hac opinione ducti, quod ille fidei articulus non ſit præcipuus, nec fundamentalis, ſatiſque ſit ad ſalutem Deum unum & Chriſtum tanquam ejus legatum credere, ac eis ſub utroque nomine debitum honorem & obedientiam exhibere. Contra ejuſmodi errorem

Reſpondeo cum omnibus Catholicis. Notitia myſterii

ſterii Sanctiſſimæ Trinitatis eſt ad ſalutem omnino neceſſaria.

Probatur 1. ex Scriptura, Joann. 3. v. 18. *Qui credit in eum, non judicatur: qui autem non credit, jam judicatus eſt: quia non credit in nomine Unigeniti Filii Dei.* Et v. 36. *qui credit in Filium, habet vitam æternam; qui autem incredulus eſt Filio, non videbit vitam, ſed ira Dei manet ſuper eum.* 1. Jo: 5. v. 20. *ſcimus quoniam Filius Dei venit, & dedit nobis ſenſum, ut cognoſcamus verum Deum, & ſimus in vero Filio ejus. Hic eſt verus Deus, & vita æterna.* Ex quibus patet ad ſalutem obtinendam in primis requiri, ut cognoſcatur Filius Dei, non ſolum ut legatus Patris, ſed etiam ut unigenitus, ut verus Deus, ut vita æterna, hoc eſt, ut ſummum bonum. Prætcrea Chriſtus Dominus Matth. 28. alloquens Apoſtolos, ait: *Euntes ergo docete omnes gentes; baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.* Addit Marci 16. *qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur.*

Unde Apoſtolus Act. 19. obſtupeſcens, quod Epheſii dicerent ſe neſcire, an eſſet Spiritus ſanctus, reſpondit, *in quo ergo baptizati eſtis?* Quæ verba innuunt notitiam trium perſonarum uti neceſſariam baptiſmo præire. Enimvero initiandus Patri, Filio, & Spiritui ſancto in baptiſmo conſecratur, illis fidem & obſequium pollicetur: noverit ergo neceſſe eſt, quæ ſit cujuſque natura & dignitas, ne cultum divinum ad creaturam transferat, vel debitum honorem vero Deo deneget.

Probatur 2. ex conſtanti uſu Eccleſiæ, quæ ab initiandis expreſſam Sanctiſſimæ Trinitatis fidem ſemper exegit, *ſi baptizari apud Hæreticos potuit*, inquit Sanctus Cyprianus epiſtola 73. ad Jubajanum, *templum Dei factus eſt, quæro cujus Dei? ſi Creatoris? non potuit, qui in eum non credidit: ſi Chriſti? nec hujus fieri poteſt templum, qui negat Deum Chriſtum; ſi Spiritus ſancti, cum tres unum ſint, quomodo Spiritus ſanctus placatus ei eſſe poteſt, qui aut Patris, aut Filii inimicus eſt?* Denique Innocentius XI. ann. 1679. damnavit

navit hanc propoſitionem, *abſolutionis capax eſt homo etiamſi per negligentiam etiam culpabilem neſciat myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini*. Præiverat Academia Lovanienſis anno 1653. & ſubſecutus eſt Clerus Gallicanus anno 1700. Porro ſi incapaces ſunt abſolutionis, qui adorandum illud myſterium ignorant: ergo & Paſtores, quorum ſilentio & incuria plures animæ pereunt.

Probatur 3. ratione. Nullam omnino communionem, nullamve ſocietatem habere licet cum iis, qui vel creaturam pro Deo colunt, eique adhærent tanquam primo principio, & ultimo fini: vel ſupremum cultum vero Deo impendere detrectant, hæc eſt enim ſumma impietas, ad quam expugnandam primum inſtituta eſt vera Religio: atqui Sociniani Chriſtum aſſerentes creaturam, vel creaturam pro Deo colunt, vel ſupremum honorem vero Deo abjudicant: ergo cum iis nulla communio, nullave ſocietas eſt habenda.

Confirmatur ex epiſtola ſecunda ſancti Joannis, in qua Apoſtolus ſcribens de illis, qui negant Chriſtum vel eſſe Filium Dei, vel veniſſe in carnem: ſic habet: *Nolite recipere eum in domo, nec Ave ei dixeritis: qui enim dicit illi, Ave, communicat ejus operibus malignis.*

TRA-

TRACTATUS

DE CREATIONE.

ORdo doctrinæ poſtulat, ut abſolutis quæ ſpectant proceſſiones divinarum perſonarum, dicamus de proceſſionibus creaturarum a Deo: illæ ſunt immanentes & ad intra: hæ tranſeuntes & ad extra.

Operationes autem Dei ad extra tres omnino numerantur, ſcilicet creatio, conſervatio, & concurſus Dei immediatus ad ſingulas actiones cauſſarum ſecundarum, ſeu, ut placet Thomiſtis, præmotio divina applicans cauſſas ſecundas ad agendum. In concurſu intelliguntur omnes productiones, quæ fiunt ex præjacente ſubjecto, ſaltem poſt peractum mundi opificium; toto enim tempore, (ſcilicet ſex dierum ſpatio) per quod Scriptura refert Deum omnia opera ſua compleviſſe, multa ex præjacente materia educta ſunt, ut ſidera, plantæ, animalia, &c. ſine miniſterio cauſſarum ſecundarum, juxta illud Iſaiæ 44. *Ego ſum dominus faciens omnia, extendens cælos ſolus, ſtabiliens terram. & nullus mecum.*

Creatio dupliciter ſumitur. 1. Latius & improprie pro qualibet productione, quo ſenſu ſapientia de ſeipſa dicit, Eccli. 24. *Ab initio & ante ſæcula creata ſum*, & Epheſ. 4. *Induite novum hominem, qui ſecundum Deum creatus eſt.* Strictius & proprie pro productione ex nullo præjacente ſubjecto, quo ſenſu hic accipitur.

Definitur creatio proprie dicta, productio totius entis ex nihilo.

De creatione proprie dicta intelligenda ſunt hæc Moſis verba: *In principio creavit Deus cælum & terram*, Geneſ. cap. 1. ut conſtat tum ex cap. 7. lib. 3. Machab. *Peto, nate, ut aſpicias ad cælum & terram*,

ram, & ad omnia, quæ in eis ſunt, & intelligas quia ex nihilo fecit illa Deus, & hominum genus: cum ex Concilio IV. Lateranenſi, Cap. *Firmiter*, his verbis: *utramque de nihilo condidit creaturam, ſpiritualem & corporalem.*

Conſervatio eſt continuata rei productio, ſeu continuus influxus ad id effectum; ſic Sol conſervat lumen a ſe emiſſum.

Quod autem creaturæ continuo influxu a Deo pendeant, probatur ex Scriptura. Pſalm. 103. *Auferes ſpiritum eorum, & deficient, & in pulverem ſuum revertentur: emitte Spiritum tuum, & creabuntur* Actor. 17. *in Ipſo . . . vivimus*, Hebr. 1. *portans . . . . . omnia verbo virtutis ſuæ.*

Concurſus eſt ipſa creaturæ actio, prout eſt a Deo tanquam primo motore, & cauſſa univerſali rerum omnium, ſive promoveat, & applicet cauſſas ſecundas ad opus, ſive cum illis ſimultanee concurrat.

Probatur autem exiſtentia & neceſſitas divini concurſus, 1. ex Scriptura: Actor. cap. 17. jam laudato, *in ipſo . . . vivimus, & movemur, & ſumus.* Luc. 4. v. 30. Judæis concurrentibus, ut Chriſtum Deum præcipitarent ex ſupercilio montis, ipſe *tranſiens per medium illorum ibat*, nimirum inviſibilis factus, Deo concurſum denegante eorum oculis, alioquin apertis.

Probatur 2. ex celebri Philoſophorum effatu, operari ſequitur eſſe: atqui ex dictis, creaturarum eſſe abſolute indiget continuo & immediato Dei influxu: ergo & earum operari. Deinde omnis creatura eſſentialiter pendet a Deo immediate influente: ergo & ejus productio. Probatur conſequentiam. Productio creaturæ eſt ipſamet creatura in motu imperfecto, ſeu tranſiens a non eſſe ad eſſe; ergo ſi creatura in nullo ſtatu poſſit eſſe ſine Dei influxu, ſequitur Deum influere ad ejus productionem.

Ceterum, hæc brevis expoſitio de proceſſione & omnimoda dependentia creaturarum a Deo, præludium eſt neceſſarium ad præſentem Tractatum, in quo de creaturis ſecundum ſe ſpectatis diſſerendum eſt, ut non tam ipſas, quam Deum in ipſis operantem, & quidem ple-

plenius, quam anima in corpore, quod vivificat, intuentes, illum ſolum miremur, adoremur in operibus ejus, ſive adverſa, ſive proſpera videantur.

Porro in hoc Tractatu non procedemus Philoſophorum more, qui ducem naturam curioſe ſequuntur; ſed Theologorum, qui juxta Tertullianum plura ſcire non ambiunt, quam quæ a Deo revelante didicerunt; cum alia ad ſalutem minime ſint neceſſaria.

Cùm autem Symbolum fidei noſtræ creaturas in duas claſſes generatim diſtribuat, inviſibiles ſcilicet, & viſibiles, ſeu ſpirituales & corporeas; duæ erunt hujuſce Tractatus partes. In prima dicemus de Angelis: in ſecunda de mundi corporei, ac præſertim hominis opificio.

PRI-

PRIMA PARS.
DE ANGELIS.

CAPUT PRIMUM.

Quid Angelorum nomine intelligitur?

R. ANgelus, ſecundum vim nominis, idem eſt, ac nuntius, hinc Evangelium, Latine eſt bonum nuntium: *Angelorum vocabulum*, inquit Sanctus Gregorius homil. 34. in Evangel. *nomen eſt officii, non naturæ .... tunc ſolum ſunt Angeli* (cæleſtes ſpiritus,) *cum per eos aliqua nuntiantur*.

Generatim ergo dicuntur Angeli, qui a Deo mittuntur ad aliquod munus implendum: *Nec novum eſt Spiritui ſancto*, inquit Tertullianus lib. contra Judæos cap. 9. *Angelos appellare eos quos miniſtros ſuæ virtutis Deus præfecit*. Hoc ſenſu Sacerdotes Malach. 2. Angeli vocantur, *labia ... Sacerdotis cuſtodient ſcientiam ..... quia Angelus Domini exercituum eſt*. Joannes Baptiſta Angelus a Chriſto Domino dicitur, Matth. 11. quin & ipſe Dominus a Patre miſſus, appellatur Angelus Teſtamenti, Malach. 3. Magni conſilii Angelus Iſaiæ 9. juxta 70. Interpretes.

Speciatim apud Scriptores ſacros & Eccleſiaſticos nomine Angeli intelligitur ſubſtantia creata, omnis materiæ expers, completa & intellectualis, cujuſcumque ſit ordinis, in qua acceptione diabolus dicitur Angelus, Matthæi 25. *Diſcedite .... in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo, & Angelis ejus*. Quanquam Theologi poſt ſanctum Gregorium in ſtrictiori ſignificatione Angelos vocitare ſoleant, qui in ordine cæle-

cæleſtium Spirituum ultimum locum obtinent, quia frequentius ad homines mittuntur.

Tractamus hic de Angelis juxta ſecundam & tertiam acceptionem.

Dicuntur 1. *ſubſtantia creata*, ut diſtinguantur a Deo, 2. *omnis materiæ expers*, in quo differunt ab homine, qui eſt ſpiritualis ſimul & corporeus, 3. *completa*, in quo diſcrepant ab anima rationali, quæ eſt omnino ſpiritualis, ſed incompleta, 4. *intellectualis*, & tanta vi intelligendi prædita, ut Angeli ſimpliciter vocentur Intelligentiæ, vel Dæmones, id eſt, ſcientes. Hinc Eudæmon, hoc eſt bonus Angelus; Cacodæmon, malus Angelus. Attamen in Scriptura dæmon in malam partem ſolet accipi: *in nomine meo dæmonia ejicient*, Marci ultimo.

CAPUT II.

Utrum exiſtant Angeli?

NEgarunt Sadducæi, quorum hæreſis tempore Machabæorum exorta ſic prævaluit in Judæorum Republica, ut quidam ex illis ſummum Sacerdotium, & alias primarias dignitates fuerint adepti. De Sadducæis frequens fit mentio in Evangelio, & illorum errorem S. Lucas deſcribit cap. 23. Actuum: *Sadducæi enim*, inquit, *dicunt non eſſe reſurrectionem*, *neque Angelum*, *neque Spiritum*, etiam increatum, ex S. Chryſoſtomo in hunc locum, & aliis Interpretibus. Nomine autem Angelorum, quod ſæpe in Scripturis occurrit, intelligebant divinas quaſdam inſpirationes, & impreſſiones, quibus Deus ſuam voluntatem aut declarat, aut exequitur. Contra hunc errorem

R. De fide eſt Angelos exiſtere. Sic enim definiit Concilium IV. Lateranenſe anno 1115. Cap. *Firmiter*, his verbis: „ Unum eſt univerſorum principium, „ Creator omnium, viſibilium & inviſibilium, ſpiritua- „ lium & corporalium, qui ſua omnipotenti virtute ſi- „ mul ab initio temporis utramque de nihilo condidit

„ creaturam, & ſpiritualem & corporalem, Angelicam „ videlicet & mundanam, & deinde humanam quaſi com- „ munem, & ſpiritu, & corpore conſtitutam.

Probatur 1. ex Scriptura, Gen. 22. *Angelus Domini de cælo clamavit dicens: Abraham, &c.* Exodi 23. *Ecce ego mittam Angelum meum, qui præcedat te ... audi vocem ejus*, Matth. 18. *Angeli eorum ... vident faciem Patris*. Quæ ſane perſonas intelligentes demonſtrant.

Probatur 2. ex Traditione.

S. Auguſtinus in Pſal. 102. ſic ſcribit: „ Angelos „ novimus ex fide, & multis apparuiſſe ſcriptum le- „ gimus & tenemus, nec inde dubitare fas nobis eſt, „ Spiritus autem Angeli ſunt; cum vero mittuntur, „ fiunt Angeli; Angelus enim officii nomen eſt, non „ naturæ. Quæris nomen hujus naturæ? Spiritus eſt. „ Quæris officium? Angelus eſt.

S. Gregorius homil. 34. in Evang. *Angelos*, inquit, *& Archangelos pene omnes ſacri eloquii paginæ teſtantur.*

Dices: ſi exiſterent Angeli, Moyſes non prætermiſiſſet eorum creationem, cum præcipuum locum obtineant inter opera Dei, quæ ex profeſſo & ſpeciatim deſcribit, Geneſ. 1. & ſeq.

Reſpondent nonnulli, ideo Moyſen nihil ſcripſiſſe de Angelis, quia hujuſmodi narratio fuiſſet ſcandalum Judæis ad idololatriam propenſis: Sed ſi hæc ratio valeret, non debuerat etiam Angelorum meminiſſe in decurſu ſui operis. Vera itaque reſponſio eſt Moyſen Angelorum creationem prætermiſiſſe, quia ſolam rerum corporearum originem, & ſeriem deſcribendam ſuſceperat.

Q. 2. *Ratio naturalis demonſtratne Angelorum exiſtentiam?*

R. Affirmant Theologi benemulti; quia, inquiunt, in Energumenis & Magorum incantationibus quædam cernuntur, quæ nec ad Deum referri poſſunt, cum in iis impia deprehendantur, nec ad animas ſeparatas, cum anima plus non poſſit ſeparata a corpore, quam conjuncta: alias unio ad corpus non eſſet illi naturalis, ſed violenta, & tanquam aliquod vinculum in pœ-

nam

nam præcedentis peccati, ut ſomniaverunt Origeniſtæ; teſte S. Auguſtino lib. 11. de Civ. cap. 23. Atqui opera, quæ fiunt tum ab Energumenis, tum a Magis, excedunt naturales animæ rationalis vires. Ergo refundenda ſunt in ſubſtantias ſpirituales creatas, homine præſtantiores. Confirmari poteſt Ethnicorum teſtimonio, qui hujuſmodi ſubſtantias inviſibiles, tanquam Deo inferiores, in ſui cuſtodiam vigilantes coluerunt, unde illos genios, lares, ſeu domeſticos & penates, quaſi penes ſe manentes vocitare ſolebant.

Verum etſi argumentum illud ſit probabiliſſimum; omnino tamen non convincit; namque, ſecluſa revelatione divina, fingi poſſet plures animas corporibus ſolutas illa portenta conjunctim operari, atque per ſpecies a Deo acceptas plura cognoſcere, quam per ſenſus, & corporis organa.

Q. 3. *Quando creati ſunt Angeli?*

R. Primo, certum eſt ex Scriptura non eſſe creatos ab æterno, Prov. 8. *Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum, antequam quidquam faceret*, Eccl. 24. *Ego ex ore Altiſſimi prodivi, primogenita ante omnem creaturam.* Ergo nihil creatum eſt æternum.

R. Secundo, non fuerunt creati ante mundum corporeum. Ita Concilium Lateranenſe laudato cap. *Firmiter; ſimul ab initio temporis*, inquit, *utramque de nihilo condidit creaturam, ſpiritualem & corporalem.* Ex quibus verbis concludunt Canus, & Molina, & alii, noſtram reſponſionem eſſe de fide: ſed melius negant S. Thomas q. 61. art. 3. Vaſqueſius, Petavius, & plures alii, quia Concilium non definiendo, ſed narrando iſta retulit veluti communem Catholicorum ſententiam, a qua recedere non licet.

Probatur tum ex Scriptura, Exodi 20. *Sex . . . diebus fecit Dominus cælum, & terram, & mare, & omnia quæ in eis ſunt.* Ergo & Angelos, qui in cælo continentur. Tum ex Sanctis Patribus, Epiphanio hæreſi 65. *Illud evidenter*, inquit, *divinus ſermo declarat, neque poſt ſidera productos Angelos, neque ante cælum terramque conſtitutos; eſt enim certa illa & immutabilis ſententia, ante cælum & terram nihil omnino*

conditarum rerum extitiſſe , quoniam in principio creavit Deus cælum, & terram , ut illud ſit creandi principium ; ante quod creatis ex rebus omnino nulla fuerit : & Auguſtino lib. 11. de Civit. cap. 6. Gregorio lib. 25. Moral. cap. 9. Beda in Hexameron.

R. Tertio creati fuerunt ante hominis lapſum , cum Dæmon ſuggeſtione ſua ad illum impulerit.

R. Quarto , probabile eſt primo die fuiſſe creatos, tum ex laudato Cap. *Firmiter*, quod ſic habet, *ſimul ab initio temporis utramque condidit creaturam ſpiritualem & corporalem .... deinde humanam*. Tum ex cap. 38. Job v. 7. ubi dicuntur Filii Dei illum laudaſſe , cum poneret fundamenta terræ : tum denique ex cap. 1. Geneſ. *In principio creavit Deus cælum & terram , terra autem erat inanis & vacua*, ſcilicet, habitatoribus ; cælum vero non ita , quia ſtatim beatiſſimis ſpiritibus repletum eſt , ut argumentatur Venerabilis Beda in hunc locum.

Dices 1. Job 40. dicitur de Behemoth, ideſt, Lucifero, *ipſe eſt principium viarum Dei* . Ergo conditus eſt ante omnem creaturam.

Nego conſeq. Namque 1. per Behemoth intelligitur elephas , juxta communem Interpretum ſententiam . 2. Quamvis eo loci figurate deſignetur Lucifer, dicitur principium viarum Domini ordinis prælatione; non temporis quantitate, ait Venerabilis Beda, q. 9. ex variis .

Dices 2. Apoſtolus cap. 1. ad Titum , ſcribit myſterium Incarnationis fuiſſe promiſſum ante tempora ſæcularia: Ergo ante tempus erant creaturæ , quibus promitteretur.

Nego conſeq. Verbum enim , *promiſit* , uſurpatur pro, *prædefinivit*, ex ſanctis Chryſoſtomo, & Anſelmo in hunc locum.

Dices 2. plures e Patribus expreſſe docent Angelos fuiſſe creatos ante mundum , ut S. Hieronymus in c. 1. ad Titum, S. Gregorius Nazianzenus orat. 38. & 42. S. Joannes Damaſcenus lib. de fide , immo S. Baſilius , hom. 1. in Hexameron ſcribit Angelos temporis conditione eſſe anteriores & æternos.

Reſ-

Reſpondeo Patres laudatos fuiſſe revera in illa ſententia, & S. Baſilium benigne eſſe intelligendum de æternitate imperfecta, quæ dicitur ævum, hoc eſt, longiſſima duratio, quæ ſecundum S. Doctorem cœpit ante tempora ſæcularia, ſeu motum corporalis naturæ, & nunquam deſinet.

Q. 4. *Ubinam creati ſunt Angeli?*

R. Certum omnino non eſt. S. Thom. q. 61. art. 4. & plures Theologi exiſtimant creatos fuiſſe in cælo Empyreo, ſeu ſupremo: alii in cælo quidem; nam Luc. 10. ait Chriſtus, *videbam Satanam ſicut fulgur de cælo cadentem*, ſed non Empyreo, quod eſt ſedes Beatorum; ſi enim Lucifer in Empyreo fuiſſet conditus, quomodo Iſaiæ 14. dixiſſet ſecundum communem SS. Patrum interpretationem, *in cælum conſcendam?* Primus homo conditus eſt extra Paradiſum terreſtrem: Ergo & Angeli extra Paradiſum cæleſtem. S. Auguſtinus lib. 3. cap. 10. de Geneſ. ad litteram ſcribit creatos fuiſſe in ſuperiore parte aeris: quam opinionem amplexus eſt Rupertus.

CAPUT III.

Utrum Angeli ſecundum naturalia ſint hominibus perfectiores?

R. Conſtat Angelos eſſe homine perfectiores 1. ex Scriptura, Pſ. 8. *Minuiſti eum paullo minus ab Angelis*. Unde Apoſtolus Hebr. 2. concludit Filium Dei infra Angelos ſe dejeciſſe, cum humanam naturam aſſumpſit: *Sic infra Angelos diminutus, dum homo fit*; ait Tertullianus lib. de Carne Chriſti cap. 14. Job quoque cap. 41. de Satana ſub figura Behemoth dicitur; *non eſt ſuper terram poteſtas, quæ comparetur ei*, 2. ex S. Auguſtino lib. 11. de Civit. cap. 5. *Angelica natura*, inquit, *omnia cetera, quæ Deus condidit, naturæ dignitate præcedit*. Tract. 110. in Joann. hanc rationem affert, cur Deus Angelos non reparaverit poſt lapſum,

quod tanto damnabilior judicata ſit culpa, quanto erat natura ſublimior.

Dices, S. Auguſtinus lib. 83. quæſt. q. 54. hæc habet: *Nihil eſt melius anima rationali, niſi Deus*. Et lib. 3. de libero arbitrio c. 1. dicit Angelos & animam rationalem eſſe natura pares. Eadem ſcribit S. Bernardus lib. 5. de Conſider. cap. 3. *Spiritus eſt Deus*, inquit, *ſunt & Angeli, & hi ſupra te, ſed Deus natura, Angeli gratia ſuperiores ſunt*. Ergo.

Reſpondeo ad primum, R. Auguſtinus ſeipſum retractat lib. 1. Retract. cap. 26. his verbis: *Magis dici debuit, omni creato Spiritu nihil melius, niſi Deus*.

Ad ſecundum & tertium diſtinguo, pares ſunt natura generice ſumpta, quia ſcilicet, ſunt Spiritus, Concedo: ſpecifice ſumpta, quaſi Spiritus Angelicus non ſit præſtantior. Nego. Alias S. Auguſtinus, & S. Bernardus ſibi contradicerent, cum diſerte alibi doceant Angelos eſſe homine ſuperiores: *Deus quidem natura*, ait S. Bernardus, *quia a ſeipſo eſt, Angeli vero gratia, ideſt, participatione & creationis beneficio*.

Q. 5. *In quo Angeli excellunt ſupra homines?*

R. Primo in ſubſtantia: Spiritus enim melior eſt corpore. Secundo, in intelligendi virtute, quæ in Angelis adeo eſt perfecta, ut Intelligentiæ ſimpliciter nominentur. Tertio, in exequendi potentia, quam Scripturæ paſſim, ut in Machabæorum libris, ſtupendam exhibent. De Angelis malis Patres communiter intelligunt, quod cap. 41. Jobi legitur de Behemoth, *non eſt ſuper terram poteſtas, quæ comparetur ei*.

Q. 6. *Subſtantia Angelica eſtne omnino incorporea, an vero compoſita ex ſpiritu & corpore ſubtiliori & inviſibili, ſicut natura humana ex ſpiritu & corpore craſſiore?*

Reſpondet S. Bernardus Serm. 5. in Cant. ſe id neſcire propter diverſas Patrum ſententias: *Videntur Patres*, inquit, *de hujuſmodi diverſa ſenſiſſe, nec mihi perſpicuum eſt, unde alterutrum doceam, & neſcire me fateor. Sed & veſtris profectibus non multum conferre arbitror harum rerum notitiam*. Et c. 4. lib. 5. de Conſid. ad Eugenium, tanquam certum aſſerit Angelos intellectu eſſe

præ-

præditos; *quamquam*, inquit, *de corporibus horum, non modo unde ſint*, (ſcil. an ex aere, ut vult Rupertus) *ſed an aliquatenus ſint, hæret ſententia aliquorum. Unde ſi quis inter opinabilia magis adponendum cenſuerit non contendo. Porro intellectu præditos, non fide, non opinione, ſed intellectu capimus, quia non poſſunt hujus expertes, & Dei ſimul participes eſſe.*

Enimvero ex Antiquis crediderunt aliqui Angelos habere corpora ſubtilia, Origenes Periarchon lib. 1. cap. 7. lib. 2. cap. 2. *Neceſſe eſt*, ait, *rationales naturas conjunctas eſſe corporibus*. Tertullianus pluribus in locis, & maxime cap. 6. lib. de carne Chriſti, ubi ſic ſcribit; *conſtat Angelos carnem propriam non geſtaſſe, ut puta naturæ ſubſtantiæ ſpiritualis, etſi corporis alicujus, ſui tamen generis*. Et quotquot e Patribus illud Geneſ. 6. *Videntes filii Dei*, (juxta Septuaginta Interpretes, Angeli Dei) *filias hominum quod eſſent pulchræ, acceperunt ſibi uxores*, intellexerunt de Angelis, qui genuerunt gigantes, ut ſanctus Juſtinus Apol. 1. *Victi feminarum amore, ſuſceperunt ex eis progeniem, quam vulgus genios vocat*. S. Clemens Alexandrinus libr. 3. Stromat. *Angeli, cum fuiſſent incontinentes, victi cupiditate*, & Athenagoras in Apol. S. Cyprianus lib. de habitu Virginum, *ad terrena contagia a cæleſti vigore receſſerunt*. S. Ambroſius lib. de Noe & Arca cap. 4. & lib. 1. de Virginibus cap. 8. Euſebius Præp. lib. 5. cap. 4. Sulpitius Severus hiſt. Eccleſ. lib. Lactantius lib. 2. inſtit. cap. 15.

S. Auguſtinus anceps fuit circa præſentem difficultatem. Sæpe tribuit Angelis ſubtiliſſima corpora aerea, ut lib. 83. quæſt. q. 47. lib. 1. de Geneſ. ad litt. cap. 17. & lib. 9. de Civit. cap. 13. vocat Angelum, animal rationale & immortale, epiſt. 115. animal aereum. Libro vero Retract. 1. cap. 26. retractat quod dixerat ſummos Angelos ſpiritualiter vivere, infimos autem animaliter. Et lib. 2. Retract. cap. 14. improbat Angelos a ſe aliquando animal vocatos, cum dicendi ſint Spiritus. Denique libr. 21. de Civit. cap. 11. dubiam relinquit quæſtionem, an dæmones habeant corpora, necne?

Nihilominus dicendum eſt Angelos eſſe omnis corporis expertes; hanc enim ſententiam Concilium Late-

ranenſe laudato cap. *Firmiter*, exponit tanquam inter Catholicos communem. Et quamvis verba Concilii vim definitionis non habeant, ſed explicationis eorum, quæ definiendo præmiſerat, ſcilicet, Deum eſſe rerum omnium creatorem, omnes tamen Theologi, pauciſſimis exceptis, hanc deinceps ſententiam propugnarunt.

Probatur 1. ex Scriptura, quæ Angelos ſive bonos, ſive malos conſtanter vocat Spiritus. Matt. 8. verſ. 16. cap. 10. verſ. 1. Act. 8. verſ. 39. Hebr. 1. verſ. 14. Apocalypſeos 5. verſ. 6. Ex quibus ſic argumentari licet: ſi Angeli compoſiti eſſent ex corpore & ſpiritu, non appellarentur ſimpliciter ſpiritus, ſed dicerentur habere ſpiritus aut corpora; quemadmodum homo nuſquam ſimpliciter dicitur corpus aut ſpiritus, ſed habens corpus, habens ſpiritum aut animam: atqui Scriptura ubique Angelos vocat ſpiritus ſimpliciter, æque ac Deum, & animam rationalem: Ergo Angeli nullatenus corpore conſtant, ſicut nec anima rationalis, nec ipſemet Deus.

Probat 2. ex Patribus. Euſebius Cæſarienſis lib. 4. de Demonſtratione Evangelica, cap. 10. vocat Angelos incorporeas & intellectuales ſubſtantias ex omni parte puros ſpiritus. S. Gregorius Nazianzenus Orat. 34. dicit Angelos eſſe incorporeos, intelligentes virtutes, aut potius mentes, & puras naturas. S. Baſilius hom. 9. quod Deus non ſit auctor mali, de dæmone ſcribit, *natura ejus incorporea eſt ſecundum Apoſtolum dicentem: Non eſt nobis colluctatio*, &c. S. Gregorius Nyſſenus, S. Baſilii frater lib. de Oratione, *omnis creatura rationalis*, inquit, *partim in incorpoream naturam, partim in corpoream diviſa eſt. Eſt autem Angelica quidem incorporea, altera vero ſpecies nos homines ſumus*. Sanctus Chryſoſtomus homil. 22. in cap. 6. Geneſ. ſæpius repetit Angelorum naturam eſſe incorpoream, quæ corporis complexum non fert ad generandum. Eadem docet S. Cyrillus Alexandrinus lib. 4. in Joan. & lib. 3. in Geneſ. ubi probat non fuiſſe Angelos, qui feminas concupierunt. Ejuſdem ſententiæ eſt Theodoretus quæſt. 20. & 47. in Gen. Auctor de divinis nominibus capit. 4. locuples eſt teſtis hanc ſententiam fuiſſe V.

ſæculi, Angelos eſſe ſubſtantias *incorporales, atque materia carentes.* S. Gregorius libr. 4. Dialog. capit. 29. *Quis ſanus ſapiens eſſe ſpiritus corporeos dixerit?* Et libr. 2. Moral. cap 4. *Spirituales natura ex mente, & corpore dupliciter non eſt.* Et lib. 4. cap. 8. definit Angelos eſſe ſolummodo ſpiritus. S. Joannes Damaſcenus lib. 2. de fide capit. 3. Angelum dicit *naturam corporis expertem.* Hugo a S. Victore, S. Bernardo coætaneus lib. 4. de Trinit. cap. ult. ex profeſſo impugnat eos, qui aſſerebant Angelum conſtare ex corpore, & ſpiritu, ſeu anima.

Dices 1. Sanctus Hilarius cap. 5. in Matth. & plures ex Patribus docent omne creatum eſſe corporeum; *Nihil*, inquit, *quod non in ſubſtantia & creatione corporeum ſit ſive in cælo, ſive in terra, ſive viſibilium, ſive inviſibilium.* Ergo Patres non Scriptura ſola, ſed & ratione naturali demonſtraverunt immaterialitatem ita Dei eſſe propriam, ut ne quidem Angelis convenire poſſit.

Reſpondeo 1. argumentum illud nimis probare; nempe Angelos ex omni parte eſſe materiales, & animam rationalem eſſe corpoream, quod eſt contra fidem; itaque

Reſpondeo 2. diſtinguendo anteced. Omne creatum eſt corporeum, aut materiale, ſi comparetur ſubſtantiæ increatæ, quæ eſt expers omnis potentialitatis, & compoſitionis, Concedo: Nam nulla creatura eſt ſuus actus, nulla immutabilis, & eo ſenſu quandam ſpeciem materialitatis retinet: ſi ſpectetur abſolute, Nego antec. Ita S. Auguſtinus epiſt. 28. „ Si corpus omnis ſubſtantia, *inquit*, corpus eſt anima. Item ſi „ eam ſolam placet incorpoream appellare naturam, „ quæ ſumme incommutabilis eſt, & ubique tota eſt, „ corpus eſt anima, quia tale quid ipſa non eſt. Porro ſi corpus non eſt, niſi quod per loci ſpacium „ ita ſiſtitur, ut majori ſui parte majorem locum occupet, & breviore breviorem, minuſque ſit in parte, quam in toto, non eſt corpus anima. *Et infra:* Si anima corpus dicenda eſt, non eſt certe „ corpus quale terrenum eſt, nec quale humidum,

„ aut aereum, aut æthereum; omnia quippe talia ma-
„ jora ſunt in majoribus locis, & minora in mino-
„ ribus. „ Atqui Angelus minus eſt corpus, quam anima, cum illa perfectior ſit: ergo abſolute non eſt dicendum corpus etiam aereum aut æthereum, ſed ſolum comparate ad Deum. Atque hac explicatione intelliges quo ſenſu ſcripſerint S. Joannes Damaſcenus citato loco, Angelum comparatum ad Deum, craſſum & materia conſtantem reperiri; & S. Gregorius Nazianzenus cit. orat. 34. Angelos eſſe incorporeos, aut quam proxime ad hoc accedentes.

Dices 2. in Concilio Generali ſeptimo, Act. quinta, comprobata eſt ſententia Joannis Theſſalonicenſis, affirmantis Angelos pingi poſſe, quia non ſunt corporis expertes & inviſibiles. Ergo.

Diſtinguo antec. vero ſenſu intellecta. Concedo: ſecus, Nego anteced. approbata eſt eo ſenſu, quo eam reſumpſit, & Patribus propoſuit Taraſius his verbis, *Oſtendit Pater* (Joannes) *quod Angelus pingere oporteat, quando circumſcribi poſſunt, & ut homines apparuerunt*, ſcilicet in corporibus aſſumptis: reſponderuntque Patres, *etiam Domino*.

Q. 7. *Subſtantia Angelorum eſtne incorruptibilis?*

R. Eſt incorruptibilis ab intrinſeco, cum non ſit compoſita ex partibus; ſed non ab extrinſeco; quia Deus poteſt Angelos annihilare ſuſpendendo influxum, quo conſervantur. Unde ſolus Deus dicitur, 1. Timoth. 6. habere immortalitatem.

Q. 8. *Quotupliciter excellit Intellectus Angelicus ſupra humanum?*

R. Tripliciter 1. activitate; intellectus enim Angelicus ſemper eſt in actu, cum non ſit materia & ſenſibus alligatus, quemadmodum humanus. Non attendit tamen ſimul & ſemper ad omnia, ſed tranſit ab uno actu ad alium, 2. capacitate plura colligendi objecta, ut Capite ſequenti dicetur, 3. cognoſcendi ratione. Namque rerum naturalium naturas non cognoſcit abſtractive, ſicut homo, ſed eas videt in ſeipſis ſine diſcurſu, & compoſitione idearum, quemadmodum contingit in judicio humano, in quo homo conjun-

gens

gens ideam, verbi gratia; Petri cum alia idea hominis, affirmat Petrum eſſe hominem. Neque etiam infert unum ex alio; ſed cognoſcit concluſiones in principiis, cauſſas in effectibus, & viciſſim effectus in cauſſis. Hinc Angeli vocantur ſimpliciter Intelligentiæ. Repugnare tamen non videtur quin Angeli aliquando diſcurrant, & ex quibuſdam ſignis colligant, quæ ſibi occulta, qualia ſunt ſecreta cordium, futura contingentia.

Q. 9. *Eſtne agnoſcenda in Angelis facultas motrix, ſive exequens diſtincta ab eorum intellectu & voluntate?*

R. Primo, omnes potentiæ Angelicæ ſunt quid unum realiter; quia in probabiliori Philoſophorum ſententia potentiæ realiter non diſtinguuntur ab anima, cujus ſunt proprietates.

R. Secundo, agnoſcenda eſt in Angelis potentia motrix, ſive exequens virtualiter diſtincta ab eorum intellectu & voluntate, quia ubi eſt diverſus operandi modus, diverſæ quoque, ſaltem formaliter, diſtinguendæ ſunt potentiæ; ideo enim diſtinguimus intellectum a voluntate, quia ſive Angelus, ſine homo alio modo operatur, cum intelligit, alio modo, cum amat: atqui alius eſt operandi modus in Angelo, cum videt & decernit aliquid faciendum; alius cum exequitur, quod ſemel decreverit; cognitio enim & volitio, ſeu decretum ſunt actus immanentes, executio vero eſt actus tranſiens: Ergo.

Dices: Spiritus eo ipſo præſens eſt objecto quo de illo cogitat, ad illud accedit per deſiderium, & ab illo recedit per odium, juxta illud S. Auguſtini: *Pondus meum, amor meus, illuc feror, quocunque feror*, Ergo potentia motrix Angeli formaliter eſt ejus intellectus & voluntas.

Diſtinguo anteced. Eſt præſens intentionaliter, ſeu per repræſentationem affective, & moraliter, Concedo; Eſt preſens ſubſtantialiter, & localiter, Nego anteced. Alioquin Angelus in inſtanti naturaliter poſſet eſſe præſens in duobus locis remotiſſimis, ſicut poſſet ſimul cognoſcere & amare, quæ in illis ſita ſunt; poſſet quoque in inſtanti nullo pertranſito medio moveri a

ſuprema cæli parte ad ſublunaria; quia de his poteſt ſimul cogitare, quod SS. Patrum dictis repugnat: *Fortes, & prompti ſunt*, inquit S. Joannes Damaſcenus, lib. 2. de fide cap. 3. „ eaque naturæ celeritate præ„ diti, ut ubi nutus Dei juſſerit, illic ſtatim inve„ niantur: neque tamen eodem tempore hic & ibi eſſe „ & operari poſſunt; nec enim in terra verſantur, „ cum in cælo ſunt, nec cum a Deo in terram mit„ tuntur, in cælo manent. *Didymus quoque lib. 1. de* „ *Spiritu ſancto, ait:* Angelus qui aderat Apoſtolo in „ Aſia oranti, non poterat ſimul eodem inſtanti ad„ eſſe aliis in ceteris partibus mundi conſtitutis.

Q. 10. *Poſſuntne Angeli producere formas ſubſtantiales.?*

R. Primo, poſſunt aliquas, diſponendo materiam, & applicando activa paſſivis; quia ſi homines arte chymica nonnulla ſubſtantialiter tranſmutant, a fortiori id poſſunt Angeli.

R. Secundo, non poſſunt omnes, v. gr. mortuum ſuſcitare, arborem in equum mutare, quia ad hujuſmodi effectus materiam ſufficienter diſponere nequeunt; nam formas educere, aut ſubſtantialiter unire ſine præviis diſpoſitionibus eſt ſupra ordinem ab auctore naturæ inditum, a quo natura non poteſt recedere, niſi Deo imperante & movente, qui, ut ſuis legibus non tenetur, creaturam movet ad quodcunque voluerit. Hinc agnoſcenda eſt in qualibet creatura potentia obedientialis tanquam ſignum omnimodæ a Deo dependentiæ, qua, etiam ſupra virtutem acceptam, parata eſt obedire ſuo auctori. Verum illa potentia nullatenus ſubeſt Angelo, aut alteri naturæ creatæ. Quare effectus, qui ex illa prodeunt, dicuntur ſupernaturales, vera miracula, & teſtimonia indubitata veritatis, in cujus confirmationem fiunt, cum a ſolo Deo procedant, qui nec falli, nec fallere poteſt.

Dices: Magi incantationibus ſuis multa ſubſtantialiter mutant ſine præviis diſpoſitionibus, virgas aridas ſubito in Serpentes transformaverunt, Exodi 7. ranas innumeras ſine præviis diſpoſitionibus eduxerunt, Exodi 8. Sanctus quoque Auguſtinus lib. 18. de Civ. cap. 18. refert

refert homines in jumenta fuiſſe tranſmutatos & onera in illa ſpecie detuliſſe, quæ homini prorſus ſunt importabilia: *Hæc ad nos, inquit, non quibuſcumque, qualibus credere putaremus indignum, ſed eis referentibus pervenerunt, quos nobis non exiſtimaremus fuiſſe mentitos:* Ergo.

Reſpondet S. Doctor, 1. quoad ranas, lib. 3. de Trinit. cap. 7. 8. & 9. *Nec ideo*, inquit, *putandum eſt iſtis tranſgreſſionibus Angelis ad nutum ſervire hanc viſibilium rerum materiam . . . Omnium quippe rerum, quæ corporaliter viſibiliter naſcuntur, occulta quædam ſemina in iſtis corporeis mundi elementis latent . . . ſicut ergo nec parentes dicimus creatores hominum, nec agricolas creatores frugum, quamvis eorum extrinſecus adhibitis motibus iſta creanda Dei virtus interius operetur. Ita non ſolum malos, ſed nec bonos Angelos fas eſt putare creatores, ſi pro ſubtilitate ſui ſenſus & corporis ſemina rerum iſtarum nobis occultiora noverunt, & ea per congruas temperationes elementorum latenter ſpargunt, atque ita gignendarum rerum, & accelerandorum incrementorum præbeant occaſiones.*

Reſpondet 2. cit. loc. & lib. 18. de Civ. cap. 18. transformationes hominum, & aliorum animalium perfectiorum, fieri phantaſtice tantum, ſicut nobis ſomniantibus multa apparent, quæ revera non ſunt: *Nec ſane*, inquit, *dæmones naturas creant . . . ſed ſpecie tenus, quæ a vero Deo ſunt creata, commutant ut videantur eſſe quod non ſunt. Non itaque ſolum animum, ſed nec corpus quidem ulla ratione crediderim dæmonum arte, vel poteſtate in membra, vel lineamenta beſtialia veraciter poſſe converti, ſed phantaſticum hominis . . . & onera, (ſi vera ſunt corpora) portantur a dæmonibus, ut illudatur hominibus.* Idem reſpondendum de virgis Magorum Ægyptiorum, ſcilicet, vel fuiſſe phantaſticos Serpentes, vel vero aliunde adductos.

CAPUT IV.

Quænam Angeli naturaliter cognoſcunt?

R. UNa eſt Theologorum ſententia, Angelos conditos fuiſſe cum notitia omnium rerum naturalium exiſtentium in aliqua temporis differentia, ſaltem quoad ſpecies. Probatur 1. ex Scriptura, Ezechi. 28. ubi ſub figura Regis Tyri de Lucifero ſic ſcribit Propheta. *Tu ſignaculum ſimilitudinis, plenus ſapientia, & perfectus decore ... perfectus in viis tuis a die conditionis tuæ, donec inventa eſt iniquitas in te.* Hebr. 1. *Nonne omnes ſunt adminiſtratorii ſpiritus, in miniſterium miſſi?* Atqui non implerent ſua miniſteria, niſi ſingulari ſapientia eſſent præditi. 2. Deus formavit primum hominem rerum naturalium ſcientia inſtructum, juxta illud Eccli. 17. *creavit illis ſcientiam ſpiritus, ſenſu implevit cor illorum*: Ergo a fortiori Angelos: tum quia ſunt naturæ præſtantioris utpote puræ mentes & intelligentiæ, quibus rerum ſcientia non minus eſt connaturalis, quam forma materiæ diſpoſitæ, anima rationalis, v. gr. corpori organizato: tum quia ampliora, & ſublimiora exercent miniſteria: ergo ſi primus homo accepit omnium rerum ſcientiam, quia conſtitutus eſt ceterorum caput, & doctor, a fortiori Angeli cæleſtium & terreſtrium adminiſtri, ipſis quoque hominibus præpoſiti cuſtodes: tum denique, quia homines inſtructi ſenſibus, qui ab objectis corporeis afficiuntur, ſtudio & experientia ſcientiam facilius comparare poſſunt, quam Angeli, ut mox dicemus.

Dixi 1. *Rerum naturalium*: Namque objecta ſupernaturalia attingere non poſſunt ſine ſpeciali gratiæ dono: quod utrum ipſis fuerit conceſſum, poſtea expendetur.

Dixi 2. *Exiſtentium in aliqua temporis differentia.* Non enim cognoſcunt omnia poſſibilia; alioquin omnipotentiam Dei comprehenderent, ut diximus ubi de Viſione beatifica. Ex poſſibilibus ergo cognoſcunt quantum requirit eorum ſtatus & miniſterium, ne incaute im-

impoſſibilia aggrediantur tanquam poſſibilia, aut inutiliter declinent ut impoſſibilia, quæ vere poſſibilia ſunt.

Dixi 3. *Saltem quoad ſpecies*. Non quod intellectus Angelicus ſicut humanus abſtrahat naturas univerſales a ſingularitatibus & differentiis numericis (videt enim illas intuitive, & prout ſunt a parte rei) ſed ſenſus eſt Angelos cognoſcere omnes naturas creatas, non vero omnia ſingularia, quia primum pertinet ad intellectus perfectionem, & ſciendi appetitum, ſecundum vero minime; quis enim credet ſe minus ſapientem & felicem, quandiu neſciet numerum foliorum, quæ tempore verno naſcuntur in ſylvis, & herbarum, quæ operiunt terræ ſuperficiem, modo omnium naturas, & proprietates perfecte noverit?

Tam clara rerum naturalium cognitio non poteſt eſſe in Angelis ſine abſtractiva Dei notitia: nam ſi inviſibilia Dei, ſempiterna quoque ejus virtus & divinitas, ut loquitur Apoſtolus Rom. 2. per ea quæ facta ſunt, conſpiciuntur ab hominibus, longe perfectiori modo & ab Angelis. 1. Quia intelligendi virtute & acumine ſuperiores ſunt. Intellectus humanus, præterquamquod comparatus Angelico, eſt admodum infirmus, nonnunquam ſenſibus (quibus immerſus eſt), ita obtunditur & hebetatur, ut homo operibus externis, nulla ratione habita cauſſæ, a qua procedunt, prorſus inhæreat, ſimilis factus jumentis inſipientibus, & animalibus domeſticis, quæ figuram & motus exteriores domini ſui ſic percipiunt, ut nullatenus attingant mentem, quæ corpus informat, movet, & regit, *de bis quæ videntur bona*, inquit Sapiens, Sap. 13. v. 1. *non potuerunt intelligere eum qui eſt, neque operibus attendentes, agnoverunt quis eſſet artifex*. Non potuerunt, ait non ex vera impotentia, ſed ex mera ſocordia; nam ex dictis exiſtentiam Dei nullus invincibiliter ignorat. Sed illa oblivio ſive inadvertentia in Angelum non cadit, utpote qui rerum naturas non ex effectibus colligat, ſicut homo, ſed illas in ſeipſis intueatur. Videt ergo eſſentialem illarum a Deo dependentiam, influxum continuum in illarum conſervatione, & concurſum in operationibus; alioquin ſequeretur evidens contradictio, quod

quod intuitive videret naturas creatas, & non videret; videret in hypotheſi vera, & ab omnibus admiſſa: non videret autem, quia quod illis eſſentiale eſt, nimirum dependentia a Deo conſervante & movente, ſeu concurrente, illius cognitionem effugeret. Non poteſt ergo Angelus videndo creaturam ſicuti eſt, non cognoſcere Creatorem ſaltem indirecte, & quidem longe perfectiori modo, quam homines, quia de operibus ejus melius & ſapientius dijudicat. 2. Quia plura & nobiliora cognoſcit; nam, ut de ceteris ſileam, Angelus ſeipſum opus Dei præſtantiſſimum intuitive videt & comprehendit, hoc eſt, cognoſcit ſe quantum cognoſcibilis eſt, idque tam neceſſario & tam perſeveranter, ut non poſſit ab illa cognitione ceſſare, ut communiter docent Theologi, quia tale objectum menti Angelicæ eſt preſentiſſimum & conjunctiſſimum, utpote ipſi identificatum, quemadmodum oculi ad videndum diſpoſiti, coloratum ipſis debite expoſitum neceſſario conſpiciunt: atqui ex nobiliori effectu cauſſa melius æſtimatur, ex primordiali tabella v. gr. & mira arte depicta Pictoris excellentia, aliter quam ex rudiori colligitur: ergo omnimoda a Deo dependentia tam continuo mentes Angelicas afficit, ut ejus omnino oblieviſci nequeant, ſicque auctorem naturæ perfectius & conſtantius cognoſcunt, quam intellectus humanus; atque ea potiſſimum ratione nos præcellunt; nam, juxta S. Auguſtinum, felicior non eſt qui plura novit; ſed qui Deum perfectius cognoſcit: *Vani autem ſunt homines, in quibus non ſub eſt ſcientia Dei*, Sap. 13. Ceterum meminiſſe oportet hic ſpectari Angelos & homines ſecundum proprias naturæ vires.

Dices: Sequeretur Angelum neceſſario amare Deum, ac proinde naturaliter eſſe impeccabilem; non enim peccat qui mentem a Deo non avertit: atqui falſum eſt Angelum eſſe naturaliter impeccabilem, cum de facto peccaverit: Ergo.

Nego ſequelam majoris. Etenim in cognitione illa, quam Angelus continuo & neceſſario habet de ſeipſo, objectum duplex diſtingui debet; aliud directum, nempe ipſa natura Angelica; aliud indirectum, ſcilicet auctor naturæ tam excellentis, ſed eſſentialiter depen-

den-

dentis. Poteſt autem Angelus inordinate affici ad propriam excellentiam, quæ directe ipſi objicitus, & minus attendere ad primum ens, a quo ſe pendere ignorare nequit. Hinc S. Thom. q. 60. art. 5. ad 5. ſic ſcribit: *Illi qui non vident eſſentiam ejus*, (Dei) *cognoſcunt eum per aliquos particulares effectus, qui interdum eorum voluntati contrariantur. Ee ſi hoc modo dicuntur odio habere Deum. Cum tamen in quantum eſt bonum commune omnium, unumquodque naturaliter diligat plus Deum, quam ſeipſum:* quia ut in corpore articuli demonſtraverat, *unumquodque magis inclinatur in id cujus eſt, quam in ſeipſum, ſicut manus exponitur abſque deliberatione ad conſervationem totius corpnris. Et quia ratio imitatur naturam, hujuſmodi imitationem inveniemus in virtutibus politicis: eſt enim virtuoſi Civis, ut ſe exponat mortis periculo pro totius Reipublicæ conſervatione: & ſi homo eſſet naturalis pars hujus civitatis, hæc inclinatio eſſet ei naturalis. Quia igitur bonum univerſale eſt ipſe Deus, & ſub hoc bono continetor etiam Angelus, & homo, & omnis creatura: quia omnis creatura naturaliter ſecundum quod eſt, Dei eſt, ſequitur, quod narurali dilectione etiam Angelus & homo plus & principalius diligat Deum, quam ſeipſum; alioquin ſi naturaliter plus ſeipſum diligeret, quam Deum, ſequeretur quod naturalis dilectio eſſet perverſa, & quod non perficeretur per caritatem, ſed deſtrueretur.* Ex quibus concludit Doctor Angelicus, præceptum dilectionis Dei ſuper omnia pertinere ad legem naturalem.

Q. 2. *Angeli cognoſcuntne futura?*

R. Primo, cognoſcunt neceſſario futura ſpectato naturali rerum ordine, quia continentur in ſuis cauſſis, quas comprehendunt.

Dixi, *ſpectato naturali rerum ordine*; nam Deus vel in gratiam electorum, vel in pœnam reproborum nonnunquam immutat naturalem rerum ordinem, quod Angeli præſcire nequeunt: v. gr. Solem ſubſtitum ad orationem Joſue, urbes interdum motibus terræ ſubvertendas.

R. Se-

R. Secundo, non cognoſcunt futura libera & contingentia, niſi conjecturaliter, quia non habent neceſſariam connexionem cum cauſſis ſecundis, dependentque a liberis Dei decretis, & determinatione voluntatis humanæ, quare horum præſcientia Dei propria eſt. *Annuntiate quæ ventura ſunt in futurum*, ait Dominus ad falſos Gentium deos Iſa. 47. *& ſcimus quia dii eſtis vos*. Unde Tertullianus Apol. 20. *Idoneum opinor, teſtimonium divinitatis, veritas divinationis*.

Dixi, *conjecturaliter;* nam ex corporis diſpoſitione, & paſſionum motibus ſuſpicantur quid veriſimiliter futurum ſit, ſed non certo, quia interdum anima Dei auxilio adjuta propriis affectibus contradicit.

Q. 3. *Cognoſcantne certo ſecreta cordium?*

R. Minime, quandiu Deus, aut ipſamet perſona cogitans & decernens, noluerit eis fieri manifeſta. Probatur 1. ex Scriptura, 3. Reg. cap. 8. v. 39. *Tu noſti ſolus cor .... filiorum hominum*. Jer. 17. verſ. 9. *Pravum* (Septuaginta vertunt, profundum) *eſt cor hominum, & inſcrutabile, quis cognoſcet illud? Ego dominus ſcrutans cor, & probans renes*. 2. ex Patribus, S. Hieron. in cap. 17. Jerem. ſic habet: *Nullus cogitationum ſecreta cognoſcit, niſi ſolus Deus*. S. Chryſoſtomus hom. 24. in Jo. ait, *quæ in corde hominum inſunt, noſſe ſolius eſt Dei*.

Dixi, *quandiu perſona cogitans & decernens noluerit eis fieri manifeſta*, quia Angelis patent ſecreta noſtra, quando volumus: certumque eſt Angelos ſibi invicem loqui & proferre quid mente gerant. Quid vero Theologi ſentiant de locutione Angelorum, & de modo, quo prius ignota percipiunt, mox referemus.

Q. 4. *Quæres: Angeli ignorant cordis ſecreta & futura libera, cum iſta objecta ſint naturalia, nec excedant naturalem intelligendi virtutem.*

R. Id refundendum eſt in providentiam divinam, quæ cordis arcana ſuo examini & judicio retinuit; conſentaneum quippe videbatur, quemadmodum obſervat Sanctus Thomas, ut voluntas creata, quæ ſoli Deo ſubjacet, quæque, utpote libera, domina eſt ſuorum conſiliorum, ad nutum aliis claudere poſſet, ſolumque Deum haberet teſtem, & judicem ſuarum

cogi-

cogitationum; ſuarum, inquam, quia illas imperat.

Q. 5. *Angeli cognoſcuntne omnia per ſuam ſubſtantiam?*

R. Minime; quia natura Angelica non eſt cauſſa rerum, ſicut divina, nec continet omnes earum perfectiones.

Dicitur tamen Angelus cognoſcere ſeipſum per ſuam ſubſtantiam, quatenus nempe ſeipſum intuitive videt, nulla mediante ſpecie, quæ prorſus inutilis eſt, cum objectum intellectui eſt proportionatum & præſens, quemadmodum lumen non per ſui ſpeciem, ſed per ſeipſum percipitur oculo, quem perfundit. Porro ſubſtantia Angeli eodem modo eſt ſpiritualis ac intellectus ejus, eſtque ipſi præſentiſſima, utpote ei identificata. Hinc quidam Theologi, aliis refragantibus, docent unum Angelum alium ſibi ſimilem aut inferiorem cognoſcere ſine ſpeciei auxilio, ſi ei fiat intime præſens.

Dices: ſubſtantia animæ rationalis, quamvis intellectui humano identificata, ſine ſpecie ab eodem non cognoſcitur: Ergo a pari.

Nego conſeq. Diſparitas eſt, quod intellectus humanus non agat niſi dependenter a phantaſmatibus, quæ cum ſint corporea, repræſentare non poſſunt ſubſtantiam ſpiritualem, qualis eſt anima rationalis: quo fit, ut animam noſtram intuitive videre non poſſimus, ſed ſolum abſtractive: ſcilicet per ejus effectus, quos ſpirituales deprehendimus, & ex iis colligimus principium neceſſario eſſe ſpirituale.

Q. 6. *Quomodo ergo Angelus videt rerum naturas?*

R. Per illarum ſpecies innatas, & ab auctore intellectui ejus ab initio infuſas; qui juxta S. Thomam non minus ſunt intellectui Angelico connaturales, quam forma ſubſtantialis materiæ diſpoſitæ, v. g. anima rationalis corpori organico. Quemadmodum igitur homo in ſua origine a Deo accipit ideas primorum principiorum, quæ neceſſario præſupponuntur ad ratiocinium; ſic intellectus angelicus prodiit e manibus Dei inſtructus ſpeciebus non ſolum univerſaliſſimis, ſed & omni-

omnibus aliis ad rerum naturalium intelligentiam requiſitis; quia non eſt diſcurſivus, nec habet ſenſus & organa, quorum ope multa experiatur, & multarum rerum notitiam acquirat.

Ergo inquies: Angelus habet infinitam propemodum ſpecierum ſupellectilem.

Nego ſequelam, non enim neceſſe eſt, ut tot ſpecies habeat, quot cognoſcit objecta, quia per unicam ſpeciem eo plura poteſt apprehendere, quo eſt perfectior; quemadmodum homo ex uno principio multa colligit. Unde ſicut diſcipulus ideam præceptoris non aſſequitur, niſi per varias explicationes fuerit quodammodo diviſa & multiplicata; ſic inferior Angelus pluribus indiget ſpeciebus ad cognoſcenda ea, quæ ſuperior per unicam intelligit.

Q. 7. *Quomodo Angelus acquirit notitiam eorum, quæ prius non noverat, quales ſunt res ſingulares, ortus & interitus earum, ſecreta cordis ac denique univerſa, quæ in orbe contingunt, quæ, ut ſunt corpora, non poſſunt agere in ſpiritum?*

R. Poſſunt ea noſſe, 1. per Dei revelationem; credendum enim eſt Deum Angelis beatis concedere, quod Prophetis & aliis Sanctis non negavit, etiam dum in terris agerent. 2. Per colloquia, quæ habent ad invicem; nam Angelos inter ſe loqui ſæpe teſtantur Prophetarum libri, idque exigit ſocietas, qua inter ſe colligantur. 3. Denique per manifeſtationem cordium, quæ ipſis reſerantur, cum voluntas cogitantis conſilia ſua ſecretiora ad eos dirigit.

Vera quidem eſt hæc reſponſio, ſed plene non ſatisfacit; namque explicandum reſtat, 1. quomodo Angeli inter ſe loquantur, 2. cum directio cogitantis ſit actio immanens, non poteſt operari in Angelum, ad quem terminatur. Deinde etiamſi fingatur extra cogitantem effluere, quomodo pervenit ad Angelum remotiſſimum; aut ſi fingendus ſit aliquis diſtantiæ terminus, ultra quem non procedat illa voluntatis directio, quis terminus ille erit, & quæ nobis ſuppetit ratio, ut illum fingamus, dicamuſque Angelum naturaliter cognoſcere quæcunque intra illum terminum exiſtunt & fiunt,

fiunt, vel ad illum diriguntur, ſi pertineat ad cordium ſecreta, remotiora vero prorſus ignorare? 3. ſuppoſito, quamvis nulla ratione probabili, diſtantiæ termino, extra quem cognitio Angelica non excurrit, quomodo Angelus cognoſcit, quæ intra illum terminum exiſtunt aut fiunt, ſi non ſint ei intime conjuncta? Non cognoſcit per ſpecies innatas, quia ex dictis Angeli non præſciunt futura contingentia. An per ſpecies quæ emanant ab ipſis objectis jam exiſtentibus? ſed non videtur id poſſe dici; namque objecta illa vel ſunt ſpiritualia, vel corporea: ſi ſpiritualia, ſpecies ſpirituales non poſſunt tranſire per medium corporeum, quod inter illa intercedit, & intellectum Angelicum, quemadmodum lumen Solis per aerem ad oculos noſtros decurrit; ſi corporalia, ab iis non emanant niſi ſpecies corporeæ, quæ in perſonam ſpiritualem agere nequeunt. Nec dicas hujuſmodi ſpecies corporeas, ſi dentur, afficere animam rationalem; namque anima rationalis informat ſenſus corporeos, quibus mediantibus movetur ab objectis corporeis: at Angeli ſunt omnino incorporei.

Reſpondent quidam Theologi Deum revelare Angelis quidquid in recenſitis circumſtantiis de rerum contingentium exiſtentia cognoſcunt, docentque novas a Deo ipſis infundi ſpecies, tum ſecretorum cordis, ad nutum tamen cogitantis, cum ceterorum, quæ ad ipſos ſpectant. Sed incommoda, ne dicam abſurda, ſequi videntur ex illa ſententia. Primum. Angelos naturaliter, & ſine nova Dei revelatione, quæ in dæmonibus præſumi non debet, omnino cæcutire circa rerum exiſtentias, pejoriſque eſſe conditionis, quam homines, qui per ſenſus innatos obvia percipiunt objecta. Secundum, Angelos inter ſe non colloqui. Etenim loqui eſt alteri mentem ſuam manifeſtare: atqui in illa ſententia non Angeli, ſed ſolus Deus manifeſtat Angelo, quid alter mente gerat: ergo non Angeli, ſed Deus loquitur, quemadmodum ſi herus mitteret famulum, qui amico abſenti nuntiaret, quæ in familia ſua contigerunt, non ipſe, ſed famulus loqueretur. Rejecta itaque illa ſententia,

Reſ-

Reſpondent alii, Angelos loqui quibuſdam ſignis exterius expreſſis, quemadmodum homines vocibus, ſecundum quoſdam corporeis, ſecundum alios ſpiritualibus. Sed hic recurrunt, quæ ſupra dicebamus contra ſpecies ab objectis emiſſas.

Quidem contendunt Angelum alteri loqui quatenus in ejus mente imprimit ſuum conceptum. Sed vera ſint quæ afferunt, ut ſuadeant id eſſe poſſibile, reſtabit quæſtio ſolvenda & probanda, utrum actu & de facto ita fiat?

R. Communior eſt opinio, quam amplectitur Sanctus Thom. q. 57. art. 2. Angelos cognoſcere ſingularia per ſpecies connaturales, & ab initio creationis ſuæ inditas. *Sicut igitur*, inquit, *Deus per eſſentiam ſuam, per quam omnia cauſſat, eſt ſimilitudo omnium, & per eam omnia cognoſcit, non ſolum quantum ad naturas univerſales, ſed etiam quantum ad ſingularitatem: ita Angeli per ſpecies a Deo inditas res cognoſcunt; non ſolum quantum ad naturam univerſalem, ſed etiam ſecundum earum ſingularitatem, in quantum ſunt quædam repræſentationes multiplicatæ illius unicæ & ſimplicis eſſentiæ.*

Ergo inquies, Angeli ab initio præſciverunt omnia futura, cum eorum habuerint ſpecies: falſum conſequens, cum ex dictis ignorent futura contingentia, & ſecreta cordium: Ergo & anteced.

Neg. ſequelam maj. Namque, ſecundum Patronos illius ſententiæ, ſpecies innatæ non repræſentant ſingularia, niſi modificentur & quodammodo determinentur per illorum præſentiam. Quæ reſponſio explicari poteſt exemplo viſionis corporeæ: quæ ſive per reflexionem luminis, ſive per ſpecies ab objectis emiſſas fiat, requirit certum corporis ſitum, & objectis præſentiam, adeout niſi oculus ad objectum, & quidem in debita diſtantia expoſitum converſus fuerit, potentia viſiva viſionem non eliciat; ſic intellectus Angelicus, quamvis ſpeciebus rerum naturalium inſtructus, earum exiſtentiam non percipiet, niſi cum præſentes, aut ſaltem non nimis diſtantes objicientur.

Dixi, *non nimis diſtantes*; quia ſi remotiores fue-

rint,

rint, Angelus illas non cognoſcet, niſi vel ex Dei revelatione, vel ex aliorum Angelorum relatione, qui hoc ipſo loquuntur, quo cogitationes ſuas ad alios dirigunt; quia veluti velum, Deo providente, ſuper corda expanſum retrahunt, ſicque manifeſtant & exponunt conſilia cordis ſui, quæ alii Angeli percipiunt per ſpecies innatas, ſed modificatas & determinatas per hujuſmodi manifeſtationem. Similiter Angelos alloquimur, cum ad eos cogitationes noſtras dirigimus, & ipſi eas apprehendunt per ſpecies ſibi innatas, & per noſtram intentionem modificatas.

Hactenus hiſtorice retulimus, quid alii ſentiant de modo, quo Angeli inter ſe loquuntur, & cognoſcunt ſingularia. Si quis autem curioſe petat, quæ ſit noſtra ſententia, candide fatebimur nos iſta neſcire, tutiuſque videri judicium ſuſpendere, quam per ſuſpicionum abrupta præcipitari, ut loquitur S. Aug. l. 3. de Trin. c. 11. *ubi nec ſenſus corporis regit, nec perſpicua ratio veritatis elucet, nec ſacra divini eloquii auctoritas firmat.*

CAPUT V.

Utrum Angeli ſint in magno numero?

R. Conſtat ex Scripturis innumeros eſſe Angelos, Dan. 7. *Millia millium miniſtrabant ei, & decies millies centena millia aſſiſtebant ei.* Apoc. 5. *& erat numerus eorum millia millium.* Quæ indicant tantam eſſe Angelorum multitudinem, ut captum noſtrum ſuperet, juxta illud Job 1. *nunquid eſt numerus militum ejus?*

Q. 2. *Numerus Angelorum exceditne numerum rerum corporearum?*

R. Res eſt admodum incerta. Quidam opinantur plures eſſe homines, quam Angelos, numerando ab Adam uſque ad finem ſæculi, cui ſententiæ videtur favere S. Greg. hom. 34. in Evang. ubi dicit in gloria futurum eſſe æqualem numerum Angelorum, & hominum.

Nec

Nec repugnat S. Auguſt. lib. 22. de Civit. cap 1. ſic ſcribens, *tantum populum per gratiam ſuam colligit, ut inde ſuppleat & inſtauret partem, quæ lapſa eſt Angelorum*, & quæ minor eſt parte eorum, qui ſteterunt; namque ſubdit S. Doctor, *ut ſic illa dilecta & ſuperna civitas non fraudetur ſuorum numero civium, quin etiam fortaſſis & uberiore lætetur*; quod repetit cap. 29. Enchir.

Sanctus Thomas quæſt. 50. art. 3. abſolute definit longe majorem eſſe numerum Angelorum, quam rerum corporearum: „ Corporea, *inquit*, incorruptibi„ lia, quæ ſunt perfectiora inter corpora, excedunt, „ quaſi incomparabiliter ſecundum magnitudinem cor„ pora corruptibilia; nam tota ſphæra activorum & „ paſſivorum eſt aliqtid modicum reſpectu corporum „ cæleſtium: unde rationabile eſt, quod ſubſtantiæ „ immateriales excedant ſecundum multitudinem ſub„ ſtantias materiales quaſi incomparabiliter. „ Et hanc ſuam ſententiam S. Doctor confirmat auctoritate S. Dionyſii, ſive auctoris libri de cæleſti hierarchia, quia ſic habet cap. 14. *multi ſunt beati exercitus ſupernarum mentium, infirmam & conſtrictam excedentes noſtrorum materialium numerorum commenſurationem*.

Q. 3. *Eſtne ordo in Angelis?*

R. Eſt, & quidem perfectiſſimus, ſi quæſtio ſit de Angelis, qui in ſua integritate permanſerunt; quia ſola ordinis ratione multitudo in unitatem coaleſcit, pacem obtinet, & pulchritudine ſplendeſcit, adeo ut ſi ordinem ex ea ſuſtuleris, jam diviſione ſcindatur, confuſione turbetur, & deformitate fiat prorſus abjecta. Hinc quo naturæ ſunt perfectiores, eo magis ordinatæ exiſtunt, ut videre eſt in corporibus cæleſtibus, quæ ut præſtant terreſtribus, in eis præcipuus ordo refulget. Cum ergo Angeli ſint omnium creaturarum præſtantiſſimi, dubium non eſt, quin innumera eorum multitudo ſit ordinatiſſima; hinc vulgo dicitur exercitus, qui nonniſi in ordine conſiſtit, & chorus, qui proprie eſt ſocietas pſallentium, in qua ne minima diſſonantia debet reperiri.

Q. 4. *Quis eſt Angelorum ordo?*

R. Non

R. Non ita certo definiri poteſt. Plures e Sanctis Patribus etiam antiquioribus, ut S. Irenæus lib. 4. cap. 54. S. Athanaſius orat. 3. & 4. contra Arianos, Sanctus Baſilius lib. de Spiritu Sancto c. 16. S. Gregorius Nazianzenus orat. 44. in novem Choros ſeu Ordines eos dividunt, quia totidem nomina Scripturæ ſacræ ſpiritibus cæleſtibus adſcribunt; ſcilicet Seraphim, Cherubim, Thronos, Dominationes, Virtutes, Poteſtates, Principatus, Archangelos, & Angelos, quæ ſynonima non videntur: tum quia Apoſtolus ſatis clare ea uſurpat quaſi diverſa ſignificent, ut capite 1. ad Coloſſenſes, &, capite 8. ad Romanos, ubi enumerans plures Creaturarum ſpecies, non minus diſtinguit inter Dominationes, Principatus, & Poteſtates, &c. quam inter viſibilia & inviſibilia: tum quia multi ex Sanctis Patribus ſingulis illis nominibus propriam ſignificationem tribuunt. Audiamus Sanctum Bernardum lib. 3. de Conſider. c. 4. de his Angelorum nominibus ſic opinantem: *Sunt*, inquit, *& nomina quædam* (Angelorum) *nota nobis ſimiliter, ex auditu, per quæ horum Beatitudines, (etiam quæ non liquido mortalium percepit auditus) officia, merita, gradus, ordines, utcunque a nobis conjici & diſcerni queunt: ſed enim quod ex auditu non eſt, jam non ex fide .... Putemus Angelos dici (niſi tu convenientius aliquid conſideraſti) qui ſinguli ſingulis hominibus dati creduntur. Putemus his præeſſe Archangelos, qui conſcii Myſteriorum divinorum, nonniſi ob præcipuas & maximas cauſſas mittuntur. E quibus magnus ille Archangelus Gabriel miſſus legitur ad Mariam, ob cauſſam utique quæ major eſſe non potuit. Putemus ſuper illos Virtutes eſſe, quarum nutu vel opere ſigna & prodigia in elementis, ſive ex elementis facta apparent ad commonitionem mortalium. Inde eſt fortaſſis quod cum in Evangeliis legas*, erunt ſigna in Sole & Luna & Stellis, *paullo poſt habet*, nam Virtutes cælorum movebuntur: *Hi nimirum ſpiritus, per quos ſigna fiunt. Putemus Poteſtates ſuperiores iſtis, quarum virtute poteſtas tenebrarum comprimitur, ne quantum vult, noceat: nec aſſignari, niſi ut proſit, poſſit. Putemus Principatus his quoque prælatos,*

quorum moderamine & ſapientia omnis in terris principatus conſtituitur, regitur, limitatur, transfertur, mutilatur, mutatur. Putemus Dominationes adeo cunctis supereminere præfatis Ordinibus, ut reſpectu horum ceteri videantur omnes adminiſtratorii Spiritus, & ad iſtos tanquam ad Dominos referri regimina Principatuum, certamina Poteſtatum, operationes Virtutum, revelationes Archangelorum, curam & providentiam Angelorum. Putemus Thronos alio alto etiam ab his evolaſſe receſſu, qui, ex eo quod ſedent, Throni dicuntur, & ex eo ſedent, quod in eis ſedet Deus. Quæris quid illam ſentiam ſeſſionem? Summam tranquillitatem, ſerenitatem, pacem, quæ exuperat omnem intellectum. Talis eſt qui ſedet in Thronis Dominus Sabaoth, judicans omnia cum tranquillitate placidiſſimus, ſereniſſimus, pacatiſſimus. Et tales ſibi conſtituit thronos ſimillimos ſibi. Putemus Cherubim ex ipſo ſapientiæ fonte, ore Altiſſimi haurientes, & refundentes fluenta ſcientiæ univerſis Civibus ſuis. Putemus Seraphim Spiritus totos divino igne ſuccenſos ſuccendere univerſa, ut ſinguli Cives ſint lucernæ ardentes & lucentes.

Auctor libri de cœleſti Hierarchia, & alii deinceps communiter novem Angelorum Ordines dividunt in tres Hierarchias, in quarum prima ſunt Seraphim, Cherubim & Throni: in ſecunda, Dominationes, Principatus, Poteſtates, juxta S. Bernardum: nam ſecundum alios Virtutes præmittuntur Poteſtatibus, & Poteſtates Principatibus. In tertia Virtutes, Archangeli, & Angeli.

Q. 5. *Angeli differuntne ſpecie & natura?*

R. Res eſt nobis prorſus incognita, quia omnis noſtra cognitio vel auctoritati, vel rationi innititur: atqui nulla hic occurrit auctoritas ſive Scripturæ, ſive Traditionis, nulla quoque ratio; nulli enim ſunt Angelorum effectus, ex quibus colligamus ipſos inter ſe eſſentialiter differre. Ergo. Cum itaque Theologi Angelorum differentias per veriſimilia tantum, quæ nunquam ſunt omnibus eadem, inveſtigent, in varias abeunt opiniones. Alii omnes Angeli ſunt unius & ejuſdem naturæ ſpecificæ, differuntque ſolum acciden-

tali-

taliter, & ratione diverſorum miniſteriorum, quemadmodum in Republicâ civili ſunt Principes, Magiſtratus, alii aliis Superiores, & plebeji: omnes in natura ſimiles, gradu diſpares. Alii, ut S. Thomæ q. 50. art. 4. ſinguli ſpecie & natura differunt, quod repugnare videtur ſocietati, quæ, ut eſt inter Angelos ſaltem ejuſdem ordinis perfectiſſima, nonniſi ex ſimilibus coaleſcit, juxta illud Eccli. 27. *Volatilia ad ſibi ſimilia conveniunt*. Quare veriſimilius videtur Angelos ejuſdem ordinis convenire in natura ſpecifica, differre vero ab aliis præſertim, ſi ſint diſtinctæ Hierarchiæ, quia ſicut pertinet ad pulchritudinem mundi corporei, quod in eo exiſtant corpora diverſæ ſpeciei; ſic mundus intelligibilis multo præſtantior, & ſecundum plures Theologos, partibus locupletior, ex intelligentiarum varietate magis ſplendeſcit.

Dixi, *præſertim ſi ſint diſtinctæ Hierarchiæ*; quia Angeli diſtinctæ Hierarchiæ minus cum aliis communicant. Ergo omnes Angeli ſunt ejuſdem naturæ genericæ, ut docet Auctor cæleſtis Hierarchiæ, non vero ſpecificæ.

Q. 6. *Quid eſt Hierarchia?*

R. Secundum vim nominis Græci idem eſt ac ſacer principatus; definiturque: collectio perſonarum ſub aliquo Principe ad functiones ſacras deſtinatarum.

Notat autem S. Thomas in omni Hierarchia, & regimine etiam politico tria eſſe attendenda, primum ſcilicet, medium, & infimum. In civitate, v. g. eſt præpoſitus generalis totius civitatis, deinde ſunt in diverſo gradu Magiſtratus, qui regunt ſub Principe, denique ſunt plebeji, qui reguntur. Eccleſiaſtica ſimiliter Hierarchia conſtat Epiſcopis, Presbyteris, & Miniſtris, qui omnes a primo ad ultimum nempe Oſtiarium principantur, Epiſcopi inferioribus, & alii deinceps juxta gradum ſuum. Oſtiarii enim in ultimo gradu conſtituti cum poteſtate indignos arcent a ſacris liminibus, & incompoſitos comprimunt, & hæc ad ſimilitudinem cæleſtium Hierarchiarum, quarum ſingulæ tribus ordinibus perficiuntur, de quibus poſtea.

Simplices Clerici, hoc eſt, Tonſura clericali ini-

tiati in Eccleſiaſtica Hierarchia non numerantur, quia nulla eis competit ſacra functio, per quam principati dicantur, ſed tanquam candidati ad ſacros Ordines probantur, & diſponuntur.

Ex hac Hierarchiæ notione quatuor colligit Angelicus Doctor. Primum, non eſſe Hierarchiam in divinis, quia in Sanctiſſima Trinitate non eſt primum, medium, & infimum, nulla principatui perſona, ſed omnes ſunt æquales, & conſubſtantiales. Secundum, in Dæmonibus non remanere Hierarchiam, quamvis ex diverſis Ordinibus & Hierarchiis ceciderint, quia nullas ſacras obeunt functiones; permanere tamen diſtinctionem graduum eſſentialium, ſecundum quos nonnulla exiſtit inter eos ſubordinato, & dependentia in actionibus naturalibus. Hinc Matth. 9. vocatur Princeps Dæmoniorum, & c. 25. ait Chiſtus Dominus, ignem eſſe paratum Diabolo, & Angelis ejus. Tertium Angelos ſuperiores plus gratiæ & chariſmatum a Deo accepiſſe quia inferiores illuminant. Quæ ratio accurate eſt ponderanda iis, quibus via aperitur ad ſacros Ordines, vel ad aliquam politicam præfecturam. Quos enim Deus æterno ſuo decreto prærdinavit ad aliquod miniſterium, iis & non aliis gratias, ſine quibus impleri non poteſt, præparavit, hoc eſt, ampliores, ſi miniſterium ſit præſtantius & univerſalius, quale eſt Epiſcopi miniſterium: minores, ſi depreſſius. Seipſum itaque perdit, juxta S. Bern. ſer. 18. in Cant. qui nec a Deo vocatus, nec gratiis ejus cumulatus aliena curare aut ambit, aut acquieſcit, carne, vel favore humano, & ut ajunt, proſpera fortuna inſtigante. Qui autem ſibi nequam cui bonus erit? Quartum, ex hominibus poſſe aſſumi ad Ordines, vel etiam ſupra Ordines Angelorum, ut de Matre Dei conſtat; non quidem ratione eſſentialium perfectionum: eſſentiæ enim mutari non poſſunt, ſed ratione ampliorum chariſmatum.

Q. 7. *Quæ functiones competunt ſingulis Hierarchiis cæleſtibus?*

R. S. Auguſtinus lib. contra Priſcillian. cap. 11. ultro fatetur ſe id neſcire: ſic enim ſcribit: *eſſe itaque*

quæ Sedes, Dominationes, Principatus, & Poteſtates in cæleſtibus ſpiritibus firmiſſime credo, & differre inter ſe aliquid indubitata fide teneo; ſed quænam iſta ſint, & quid inter ſe differant, neſcio.

S. Bernardus, cujus verba initio hujus capitis retulimus, conjectat, quæ ſint ſingulorum Ordinum proprietates & officia, ex eorum nominibus. Sed quod leviter attigit, S. Thomas ex libro de cæleſti Hierarchia fuſius pertractat q. 108. 110. 112. & 113. Ac primo quidem Angelorum Ordines generatim dividit in Aſſiſtentes, & Adminiſtrantes, *Angeli*, inquit art. 3. q. 112. *introducuntur Aſſiſtentes & Adminiſtrantes ad ſimilitudinem eorum, qui alicui Regi famulantur: quorum aliqui ſemper ei aſſiſtunt, & ejus præcepta immediate audiunt: alii vero ſunt, ad quos præcepta regalia per Aſtantes nuntiantur; ſicut illi qui adminiſtrationi civitatum præficiuntur, & hi dicuntur miniſtrantes, ſed non Aſſiſtentes.* Similiter in curia cæleſti alii Angeli continuo Deo aſſiſtunt tanquam ejus familiares, & quidem eo in majori numero, quo ſunt perfectiores; ſicut enim corpora cæleſtia, utpote quæ præſtent magnitudine ſublunaria; ſic Angeli perfectiores multitudine ceteros longe ſuperant. Alii res corporeas, cæleſtes & terreſtres, humanaſque adminiſtrant; conſtans enim eſt doctrina tum Philoſophorum, qui ſubſtantias ſpirituales agnovere, tum Sanctorum Patrum, mundum corporeum Angelorum miniſterio gubernari. *Omnia corpora*, inquit S. Auguſtinus lib. 3. de Trinitate cap. 4. *reguntur per ſpiritum vitæ rationalem*. Et S. Gregorius lib. 4. Dial. c 5. ait: *Nihil in hoc mundo viſibili, niſi per creaturam inviſibilem diſponi poteſt*.

Prima igitur Hierarchia conſtat ex Angelis aſſiſtentibus, quibus Deus immediate ſua conſilia communicat, decreta manifeſtat, principatumque exercent, quatenus ea, quæ a Deo acceperunt, Angelis ſecundæ Hierarchiæ denuntiant, ut eadem ipſa exequantur; effatum ſiquidem eſt ab omnibus receptum, Deum infima ad ſeipſum rerum omnium finem per media adducere. Hunc autem ordinem docet Angelicus Doctor in

ſupernaturalibus immutari nunquam; in naturalibus vero aliquando, quia, inquit, ordo naturalium ſubeſt ordini ſupernaturalium, prodeſtque gratiæ ordini & hominum ſaluti, ut contra ordinem naturalem cæcus v. g. illuminetur, mortuus ſuſcitetur: at nulla ratio, nullave utilitas, ut ordo ſupernaturalis ſubvertatur, cum ſuperiorem ſe non habeat, ſed in Deum immediate deſinat. Unde concludit Angelos aſſiſtentes nunquam fieri miniſtrantes. Porro ſicut inter eos, qui aſſiſtunt Regi, plura ſcit de ſecretis Regis unus præ alio, ut obſervat S. Doctor q. 112. art. 3. ad 3. ita Deus nonnullis ex Aſſiſtentibus ſecreta ſua familiarius declarat. Hinc inter Aſſiſtentes triplex ordo neceſſario exurgit. In tertio ordine collocantur Throni, ſic dicti, quia in tantum immobiliter Deo adhærent, & Deus in eis firmiſſime ſedere dicitur, in quantum ſeipſum illis familiarius communicat, & rationes rerum ab inferioribus Angelis obſervandas patefacit. Licet autem illud ſit commune tribus ordinibus primæ Hierarchiæ, tertius tamen ordo ita vocatur, quia nomen generis tribuitur ſpeciei minus nobili; bruta v. g. ſimpliciter vocantur animalia; homo vero, quamvis ſit animal, ſortitur nomen proprium ob rationalitatem, quæ eſt quid præſtantius. Sic Angeli ſecundi ordinis, Cherubim, hoc eſt, ſcientiarum Magiſtri appellantur, quia amplius hauriunt ex ipſo luminis fonte. Sed ſupra illos Angeli primi ordinis potius immerguntur, quam hauriant; & ideo licet Throni, ac Cherubim dici poſſint, cum habeant quidquid perfectionis, illa nomina ſignificant; tamen ſpecialiter nominantur Seraphim; hoc eſt, incenſi & incendentes, quia intenſiſſimum lumen (quale colligitur in ſpeculo) non ſolum illos illuſtrat, ſed & incendit: atque in hoc, inquit Angelicus Doctor q. 108. art. 6. congrua cernitur ordinum diſpoſitio; namque ſummus inferioris ordinis affinitatem habet cum ultimo ſuperiori, homo v. g. convenit cum Angelis. *Primus .... ordo, ait, eſt divinarum Perſonarum, qui terminatur ad Spiritum Sanctum, qui eſt amor procedens, cum quo affinitatem habet ſupremus ordo primæ Hierarchiæ, ab incendio amoris denominatus.*

Se-

Secunda Hierarchia in tres ordines ſimiliter diſtri-buta, nempe Dominationes, Virtutes, & Poteſtates, diſponit de miniſteriis divinis ſecundum rationes univerſales a prima Hierarchia acceptas: Dominationes quidem tanquam domini in familiam, inferioribus denuntiant & præcipiunt quid ſit agendum, ſed ad opus externum non exeunt, nec mittuntur. Virtutes vero & Poteſtates, veluti duces in miniſteriis divinis, præſunt tertiæ Hierarchiæ, cui executio demandata eſt: Virtutes quidem, ut fert illud nomen, dant efficaciam inferioribus Spiritibus ad exequenda divina miniſteria, quatenus miracula edunt, quibus confirmatur fides eorum, quæ annuntiant Angeli: Poteſtates ordinant quæ ſunt agenda, & arcent dæmones, ne ea impediant.

Tertia Hierarchia tota incumbit exequendis operibus per ſecundam diſpoſitis & ordinatis. In primo ordine Principatus operibus præſunt & univerſaliora curant, puta Regna, & alias hominum ſocietates. Ex illis erat Angelus qui dicitur Dan. c. 10. Princeps Regni Perſarum; juxta interpretationem Sancti Gregorii lib. 17. Mor. c. 7. & Michael, cui credita eſt olim Synagoga, nunc vero Eccleſia. Quare in hac ſententia alium fuiſſe Michaelem neceſſe eſt, qui cum Angelis ſuis draconem, hoc eſt, Luciferum & Angelos ejus e cælo dejecit, Apoc. 12. namque Lucifer, qui ad primam Hierarchiam pertinuiſſe vulgo creditur, nonniſi per Angelum ſuperiorem expugnari potuit. Merito autem uterque vocatur Michael, hoc eſt, *quis ut Deus*? quia par eſt in utroque ardor pro gloria Dei vindicanda. In ſecundo ordine Archangeli, & in tertio Angeli ſingularia adminiſtrant, illi majora, iſti minora.

Ergo adminiſtratio tertiæ Hierarchiæ ſpectat Eccleſiaſticam Hierarchiam ipſi immediate ſubordinatam, ſuis quoque ordinibus perfectam, quorum actiones ſunt, perficere, illuminare, & purgare. Epiſcopi in primo ordine conſtituti per Sacramenta Confirmationis & Ordinis perficiunt, Presbyteri in ſecundo ordine illuminant per Sacramenta, quorum adminiſtrationem habent, & quorum virtute gratiæ lumen conferunt, Miniſtri in tertio ordinem purgant, quatenus Fideles præ-

parant ad Sacramentum, denique Laici paſſive tantum ſe habent in Eccleſiaſtica Hierarchia; ſcilicet ut purgentur, illuminentur, & perficiantur. Adminiſtrant quidem naturalem rerum ordinem a Deo Præpoſiti: *non eſt enim poteſtas niſi a Deo*, inquit Apoſtolus Rom. 13. Sed adminiſtrationes illæ non ſunt Hierarchicæ, utpote quæ non ſint ſacræ per ſe: ſed per Hierarchiam Eccleſiaſticam laicos purgant, illuminant, & perficiunt.

Atque hæc ex Angelico Doctore ſummatim exſcripta ſunt, ut quiſque uno intuitu conſpiciat Deum ubique operantem, & omnia ad ſe reducentem, infima per media, & media per prima ſibi immediate aſſiſtentia, mireturque illum ordinem longe pulcherrimum, in quo tam varia ſuis gradibus diſtincta per juncturam ſubminiſtrationis, ut loquitur Apoſtolus Epheſ. 4. in unum veluti corpus coaleſcunt, cujus caput eſt Chriſtus Dominus: cum enim functiones Hierarchicæ omnes ad gratiam pertineant, proculdubio a gratiarum fonte, qui eſt Chriſtus, omnes ſcaturiunt, & per adminiſtratorios Spiritus tanquam per ejus organa ad ſingulos derivantur. Intelligant quoque viri Eccleſiaſtici ſe cæleſti Hierarchiæ eſſe ſubordinatos, priuſque ab ea illuminandos, quam inferiores illuminent.

Objicit ſibi Angelicus Doctor nonnullos Scripturæ textus, qui pugnare videntur contra cæleſtium ordinum diſpoſitionem a ſe exaratam. Primus petitur ex Tobiæ c. 12. ubi Angelus Raphael ad Tobiam miſſus dicit ſe unum ex Angelis aſſiſtentibus: ergo Angeli aſſiſtentes in miniſterium mittuntur. Secundus habetur Iſ. 6. ubi unus Seraphim miſſus eſt ad purganda Prophetæ labia. Et Gen. 3. Cherubim collocatur ante Paradiſum terreſtrem ad cuſtodiendam viam ligni vitæ. Tertius ſic legitur Heb. 1. *Nonne omnes ſunt adminiſtratorii ſpiritus in miniſterium miſſi?* Enim vero Angelus nomen eſt officii, & idem ſonat ac nuntius, ſeu miſſus: atqui omnes ſpiritus beati ſunt Angeli: ergo omnes ad annuntiandum mittuntur.

Reſpondet ad ſingulos.

Ad primum, omnes Angeli dici poſſunt aſſiſtentes,

qua-

quatenus ſemper vident faciem Patris, ut notat S. Gregor. l. 2. Mor. c. 3. Sed ſoli Superiores ſecreta divinorum Myſteriorum in claritate divinæ eſſentiæ percipiunt, quæ aliis manifeſtent.

Ad ſecundum; Angeli in allatis textibus ſunt infimæ Hierarchiæ, ex c. 13. cæleſtis Hierarchiæ; ſed ab officio denominantur, alter Seraphim id eſt, incendens, quia ad incendenda Prophetæ labia venerat; alter Cherubim, id eſt Magiſter, quia conſtitutus eſt cuſtos ligni ſcientiæ.

Fatendum tamen eſt, hujuſmodi interpretationem non videri ſatis cohærere cum doctrina Sanctorum Gregorii, Bernardi, & auctoris lib. de cæleſt. Hierarch. qui ex diſtinctis Angelorum nominibus eorum quoque ordines proprietateſque diſtingui colligunt, quæ ſane conſequentia nulla eſt, ſi Angeli ejuſdem ordinis pro diſpoſitis miniſteriis dici poſſunt Seraphim, Cherubim, Throni, Dominationes, &c. Unde multi Theologi cenſent Angelos aſſiſtentes non quidem ordinarie, ſed extraordinarie mitti, quemadmodum Rex negotium magni momenti nonnunquam familiariſſimo ex iis qui ſibi aſſiſtunt, tractandum committit.

Ad tertium; omnes ſpiritus beati ſunt Angeli & nuntii, quia divina ſecreta omnes annuntiant; ſuprema enim Hierarchia illuminat ſecundam, ſecunda tertiam, tertia vero homines, ex quibus Eccleſiaſtica conflatur Hierarchia omnium infima.

Q. 8. *Quid eſt illuminatio?*

R. Eſt locutio, per quam veritas ante ignorata manifeſtatur inferiori per Angelum ſuperiorem modo aliquatenus ſupernaturali.

Dicitur. 1. *locutio*; quia illuminatio eſt manifeſtatio & expreſſio conceptus Angelici directa ad alterum.

Dicitur 1. *per quam veritas ante ignorata*, &c. quibus verbis ſignificatur illuminationem pertinere ad doctrinam, quod de ſimplici locutione dici non poteſt; nam diſcipulus alloquitur Magiſtrum, & creatura rationalis Deum, non ut ipſum illuminet, ſed ut ab eo diſcat. Ergo Angeli, cum ſuperioribus loquuntur, eiſque

que ſuos conceptus manifeſtant, illos non illuminant, quia illorum intellectum minime roborant ad percipiendam veritatem prius incognitam, quemadmodum Præceptor juvat diſcipuli intellectum.

Dices; in Eccleſiaſtica Hierarchia, quæ derivata eſt a cæleſti; & eam repræſentat, Superiores ab inferioribus illuminantur; ſecundum illud Apoſtoli 1. Cor. 14. *Poteſtis... omnes per ſingulos prophetare, ut omnes diſcant*. Ergo.

Reſpondet S. Thomas q. 106. art. 3. ad primum, negando conſequentiam, diſparitatemque affert, quod in cæleſti Hierarchia tota ratio ordinis ſit ex propinquitate ad Deum. Et ideo illi, qui ſunt Deo propinquiores, ſunt & gradu ſublimiores, & ſcientia clariores. Sed in Eccleſiaſtica Hierarchia, qui Deo ſunt per ſanctitatem propinquiores, interdum ſunt gradu infimi. Et quidam in uno ſcientia eminent, & in alio deficiunt, *& propter hoc ſuperiores ab inferioribus doceri poſſunt*.

Dicitur 3. *modo aliquatenus ſupernaturali*; quia quoad objecta naturalia & neceſſaria non illuminantur inferiores Angeli a ſuperioribus, cum eorum ſcientiam habeant, ut dictum eſt. Illuminantur ergo circa illa objecta, quæ nonniſi divina revelatione cognoſci poſſunt, qualia ſunt futura contingentia. Unde Deus eſt ſemper præcipuus illuminans, & ejus revelatio eſt ratio aſſentiendi veritati per illuminationem propoſitæ.

Q. 9. *Daturne illuminatio in Angelis?*

R. Negat Durandus contra communem Patrum & Theologorum doctrinam. *Ubi indultum ſibi ſacratiſſimum jubar affatim hauſerint*, inquit Auctor de cæleſti Hierarchia capite 3. *hoc ipſum poſtmodum abſque invidia ſequentibus fundunt*. Sanctus Sophronius in encomio de Angelis ſic Seraphim alloquitur, *ſplendorem quantum fas eſt, abſque medio excipitis, exceptumque ceteris mentibus, & intelligentiis communem facitis*. Sanctus Bernardus laudato c. 5. lib. 6. de Conſid. de Cherubinis ſic ſcribit, *ex ipſo ſapientiæ fonte, ore Altiſſimi, haurientes & refundentes fluentia ſcientiæ univerſis civibus ſuis*.

Q. 10.

Q. 10. *Poteſtne immediate fieri revelatio inferiori ordini, prætermiſſo ſuperiore?*

R. Sanctus Bernardus ſem. 1. ſuper Evang. *Miſſus eſt*, putat multa circa Incarnationem revelata Archangelo Gabrieli, quæ alios Angelos latuerunt, *miſſus eſt a Deo* (Gabriel) *ne cui*, inquit *vel beatorum Spirituum, ſuum Deus, antequam Virgini, revelaſſe putetur conſilium, excepto duntaxat Archangelo Gabriele.* Cum autem Hugo a Sancto Victore ſcripſiſſet ad Sanctum Bernardum, nonnullos ex prolatis verbis commoveri; Reſpondet Sanctus Doctor capit. 5. ſuæ reſponſionis ad quæſtiones Hugonis, 1. ſe iſta dubitanter protuliſſe. 2. verba ſua non eſſe intelligenda de ſubſtantia Incarnationis, quam dicit præſcitam non ſolum ab Angelis, ſed & a ſanctis Prophetis: verum de quibuſdam circumſtantiis, nempe de tempore; & loco Conceptionis Chriſti, & de electione perſonæ virginalis, quas hic aſſerit non fuiſſe revelatas niſi Gabrieli.

S. Thomas vero negat revelationem fieri inferiori; omiſſo intermedio: tum quia ſecundum auctorem, lib. de Eccl. Hier. c. 5. hæc eſt lex divinitatis immobiliter firmata, ut inferiora reducantur in Deum per ſuperiora, & infima per media: tum quia de ratione boni eſt, ut aliis ſe communicet. „ Inde eſt, *inquit*, quod „ agentia corporalia ſimilitudinem ſuam aliis tradunt, „ quantum poſſibile eſt. Quanto igitur aliqua agentia „ magis in participatione divinæ bonitatis conſtituuntur, tanto magis perfectiones ſuas nituntur in alios „ transfundere, quantum poſſibile eſt. Unde 1. Petri „ 4. unuſquiſque ſicut accepit gratiam in alterutrum „ illam adminiſtrantes ſicut boni diſpenſatores multiformis gratiæ Dei. Multo igitur magis ſancti Angeli, qui ſunt in pleniſſima participatione divinæ „ bonitatis, quidquid a Deo percipiunt, ſubjectis impertiuntur. „ Sed ſicut unam & eandem rem plenius intelligit Magiſter, quam diſcipulus ab eo edoctus; ſic & Angeli illuminantes, quam illuminati. Alii tamen Theologi hæc intelligenda cenſent ſecundum legem ordinariam, poſſetque fieri ut Deus, vel Angelus ſuperior, omiſſis intermediis, illuminet inferiorem.

Q. 11. *Eſtne de fide homines ab Angelis illuminari?*

R. Ita eſt, probaturque tum ex Scriptura, tum ex Traditione. Dan. 8. *Et ait ad me* (Gabriel,) *intellige fili hominis.* Cap. 9. *docuit me* Angelus, Zach. 1. *Dixit ad me Angelus..* Matth. 2. *Angelus Domini apparuit in ſomnis Joſeph .... dicens.* Act. 8. *Angelus ... Domini locutus eſt ad Philippum*, &c. Sanctus Auguſtinus conc. 18. in Pſalm. 118. circa finem ad illa verba, *da mihi intellectum*, docet Deum id præſtare per Angelos, ſed cum hoc diſcrimine; Deus, *inquit*, per „ ſeipſum, quia lux eſt, quæ illuminat pias mentes, „ ut ea, quæ divina dicuntur, intelligant. Sed ſi ad „ hoc miniſtro utitur Angelo, poteſt quidem aliquid „ agere Angelus in mentem hominis, ut capiat lucem „ Dei, & per hanc intelligat. Sed ita dicitur intel- „ lectum dare homini, & quaſi, ut ita dicam, in- „ tellectuare hominem, quemadmodum quiſquam di- „ citur dare lucem domui, vel illuminare domum, „ cui feneſtras facit, cum eam non ſua luce pene- „ tret, & illuſtret, &c. „

Q. 12. *Illuminantne Angeli immediate imprimendo ſpeciem in intellectu hominis?*

R. Minime, quia anima, quandiu juncta eſt corpori, non poteſt intelligere, niſi per converſionem ad phantaſmata, & dependenter a ſenſibus. Ergo mediate tantum agunt in intellectum humanum, quatenus ſcilicet ſenſus afficiunt, & movent ſpiritus animales. *Illud ſcitote*, inquit S. Bernardus Serm. 5. in Cant. *nullum creatorum ſpirituum per ſe noſtris mentibus applicari, ut videlicet nullo mediante noſtri ſuive corporis inſtrumento, ita nobis miſceatur & infundatur, quo ejus participatione docti, ſive doctiores, vel boni, ſive meliores efficiamur.*

Multo remotius Angeli movent voluntatem humanam, utpote, quæ non agat niſi mediante intellectu, *animam & mentem hominis nulla creatura juxta ſubſtantiam poteſt implere*, ait Beda in c. 5. Act. Ergo illapſus in mentem humanam nulli competit Angelo.

Q. 13. *Quid eſt illapſus?*

R. Illa-

R. Illapſus 1. latiſſime ſumitur pro ingreſſu unius in aliud, quo ſenſu flumen dicitur mari illabi. 2. Minus late pro ſagaci ſuggeſtione, quæ alterius voluntatis conſenſum obtinet, unde S. Greg. lib. 17. Mor. cap. 20. ſic ſcribit; *Dæmon, ſi ſuggeſtioni primo non reſiſtitur, repente totus ad interiora cordis illabitur.* 3. Proprie pro intima præſentia rei aliam in ſuo eſſe continentis, quo ſenſu anima poteſt dici illabi corpori, cui vitam tribuit. Porro ſolus Deus illabitur menti humanæ; nam etſi Angelus poſſit eſſe intime præſens animæ rationali, non ineſt tamen tribuens illi eſſe & vim intelligendi: *Ineſt Angelus,* inquit S. Bernardus, cap. 5. lib. 5. de Conſid. *ſuggerens bona, non ingerens; ineſt hortans ad bonum, non bonum creans; Deus ſic ineſt, ut efficiat, ut infundat, vel potius ut infundatur & participetur, ita ut unum proinde cum noſtro ſpiritu eſſe dicere quis non timuerit, etſi non unam perſonam, unamve ſubſtantiam. Habes enim,* qui adhæret Deo, unus Spiritus eſt; *Angelus ergo cum anima; Deus in anima; Ille ut contubernalis animæ ineſt: Deus ut vita. Itaque ſicut anima videt in oculis, audit in auribus,* &c. *ſic Deus diverſa in diverſis ſpiritibus operatur.*

CAPUT VI.

Utrum Angeli ſint in hominum cuſtodiam deputati?

R. PRimo, de fide eſt homines viatores a ſanctis Angelis cuſtodiri. Probatur 1. ex Scriptura. Pſ. 33. *Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum.* Pſ. 90. *Angelis ſuis Deus mandavit de te, ut cuſtodiant te.* Licet autem Pſalmus iſte principaliter de Chriſto Domino intelligatur, ſecundum S. Auguſtinum & Bedam, extendendus tamen eſt ad omnes juſtos, & ita illum communiter exponunt S. Patres, Matth. 18. *Videte ne contemnatis unum ex his puſillis; dico enim vobis, quia Angeli eorum in cælis ſemper vident faciem Patris.*

Pro-

Probatur 2. ex Traditione.

Origenes homil. 8. in Gen. ait, *Angeli tenent curam animarum noſtrarum, & eis ab infantia tanquam tutoribus & curatoribus committuntur.*

S. Baſilius hom. 8. In Iſaiam: *Angelis*, inquit, *tanquam providis tutoribus, humani generis curam demandavit Deus.*

S. Ambroſius lib. de viduitate, poſt medium, ſic ſcribit: *Obſecrandi ſunt Angeli, qui nobis ad præſidium dati ſunt.*

S. Auguſtinus Soliloquiorum cap. 27. *Magna cura*, inquit, *& ſollicitudine adſunt nobis.*

Calvinus lib. 1. Inſt. cap. 14. fatetur Angelos invigilare hominum ſaluti: ſed contendit incertum eſſe, an ſingulis ſinguli deputentur, & in Pſ. 90. longius progreſſus rejicit hanc ſententiam, tanquam falſum commentum. Sed quamvis non ita expreſſe habeatur in Scripturis, nec ab Eccleſia fuerit definita; nihilominus tam unanimi Catholicorum conſenſu recepta eſt, ut ab ea deflectere non liceat. Quare

R. Secundo. Singulis hominibus ſinguli Angeli deputati ſunt.

Probatur 1. ex Scriptura, Matth. 18. Chriſtus monens non contemnendos parvulos, hanc affert rationem: *Quia Angeli eorum ... vident faciem Patris*, ubi duo advertenda, primum non dicit ſingulariter, *Angelus*, ſed *Angeli*, ſignificans non unum, ſed plures pluribus præfici; ſecundum, non dicit ſimpliciter, *Angeli*, ſed, *Angeli eorum*, hoc eſt, Angeli veluti proprii, ſeu cuilibet adſcripti, ſic Act. 12. de Angelo cuſtode S. Petri dicitur *Angelus ejus eſt*. Et ita intellexere Patres, quos impudenter irridet Calvinus.

Probatur 2. ex Patribus tum Græcis, tum Latinis. E Græcis, Euſebius Cæſarienſis lib. 13. de Præparatione Evangelica, cap. 7. ait, *Angelum unicuique ad cuſtodiam divinitus datum nos ex Scriptura didicimus.* S. Baſilius eadem tradit, lib. 3. contra Eunomium, & lib. de vera virginitate. S. Chryſoſtomus hom. 59. in Matth. expendens illa verba, *Angeli eorum ... vident faciem Patris*, ſic ſcribit, *noli ergo*

dice-

dicere ferrarium eſſe aliquem fabrum, aut agricolam; at idea quaſi rudem atque indoctum eſſe contemnendum. Angelorum, qui hos tenues fratres tutantur, auctoritas ut eos veneremur, impellit.

Ex Latinis, S. Hilarius in cap. 18. Matth. S. Hieronymus in idem caput ita loquitur: *Magna eſt dignitas animarum, ut unaquæque ab ortu nativitatis habeat in cuſtodiam ſui Angelum delegatum*. S. Iſidorus lib. 1. de ſummo bono cap. 10. Beda lib. Variarum quæſt. 9. S. Anſelmus in elucidario, *unaquæque anima*, inquit, *dum in corpus mittitur, Angelo committitur*. Ubi S. Doctor non ſolum a nativitate, ſed etiam a conceptione vult Angelum delegari. Sed S. Thomas quæſt. 113. art. 5. ad tertium probat Angelum matris eſſe quoque cuſtodem filii nondum nati; quia filius in utero exiſtens eſt veluti pars matris, ſicut fructus eſt pars arboris, quandiu ex ea pendet. Unde concludit juxta ſententiam S. Hieronymi, in ortu tantum hominibus deputari Angelos cuſtodes. Enimvero Angelus matrem in utero habentem cuſtodiens, nihil relinquit alterius Angeli vigilantiæ.

Q. 2. *Angelus unius hominis cuſtos ſuſcipitne curam alterius priore defuncto?*

R. Videtur Origenes ita cenſuiſſe; nam homil. 11. in lib. Numerorum ſcribit Angelum in conſummatione ſæculi educturum eos, quos adjuvit & inſtruxit. Multi tamen Theologi negant eundem Angelum unius hominis cuſtodia functum, aliorum poſtmodum curam ſuſcipere. In his autem, quæ non ſunt revelata, unuſquiſque in ſuo ſenſu abundet.

Q. 3. *Definitne omnino in mortis Angelorum cuſtodia?*

R. Quando ad terminum viæ pervenerit homo, inquit S. Thomas, quæſt. 113. art. 4. non habebit Angelum cuſtodem, ſed habebit in regno Angelum congregantem, aut in Inferno Angelum punientem. An autem in Purgatorio conſolantem, ita multi exiſtimant, & videtur poſſe concludi ex verbis Angelici Doctoris.

Q. 4. *Homines in ſtatu innocentiæ habuiſſentne Angelos Cuſtodes?*

R. Affirmat Angelicus Doctor, quæſt. 113. art. 4. ad ſecundum; quia etſi non paterentur periculum ab interiori, cum omnia in eis eſſent ordinata, exponerentur tamen dæmonum inſidiis.

Q. 5. *Reprobi habentne Angelos cuſtodes?*

R. Negarunt aliqui propter illud Apoſtoli, Hebr. 1. *Nonne omnes ſunt adminiſtratorii Spiritus, in miniſterium miſſi propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis?* Communis tamen eſt ſententia omnibus & ſingulis hominibus, etiam Antichriſto, deputatos eſſe Angelos. Rationem affert S. Thomas cit. art. 4. ad tertium. Quia etiamſi non juventur, ut actu, & de facto vitam æternam conſequantur, a quibuſdam tamen malis operibus retrahuntur, quibus & ſibi ipſis, & aliis nocere poſſunt.

Habuit ergo Mater Dei Angelum, qui illam cuſtodiret ab infeſtantibus dæmonibus: & ita docet S. Bernardus in Reſponſione ad Hugonem cap. 5. Non habuit vero Chriſtus Dominus cuſtodem Angelum, ſed plures ſibi miniſtrantes; tum quia Pater omnia in manus ejus dedit, tum quia erat abſolute impeccabilis, fruebaturque viſione beatifica.

Q. 6. *Deputanturne ſpeciales Angeli pro ſingulis communitatibus, Regnis, & Eccleſiis?*

R. Conſtans eſt Patrum doctrina deputari. Ita Origenes lib. 1. Periarchon, S. Clemens Alexandrinus lib. 6. Stromatum, S. Hilarius in Pſ. 129. S. Baſilius lib. 3. contra Eunomium, S. Epiphanius hæreſi 51. S. Ambroſius lib. 1. de pœnitentia cap. 21. & lib. 2. in Lucam, ſic ſcribit: *Non ſolum ad tuendum gregem Dominus Epiſcopos ordinavit, ſed etiam Angelos deſtinavit.* Colligunt autem hanc doctrinam ex variis locis Scripturæ, ut Dan. 10. ubi Cuſtos regni Perſarum reſtitit Cuſtodi Judæorum ſatagenti pro eorum libertate, nimirum videbat ille Judæorum peregrinationem in Perſide Perſis eſſe utilem ex S. Gregorio lib. 17. Moral. cap. 7. Apocal. quoque 2. & 3. S. Joannes ſcribit ad Angelos ſeptem Eccleſiarum, quæ

ſunt

ſunt in Aſia: Angeli autem illi licet ad litteram ſint Epiſcopi, Patres tamen extendunt illos textus ad Angelos iiſdem Eccleſiis præpoſitos.

Q. 7. *Poteſtne eſſe pugna inter Angelos cuſtodes?*

R. Nunquam poteſt eſſe voluntatum diſcordia, quia uniuntur inter ſe perfectiſſima charitate. Poteſt tamen in eis eſſe contrarietas petitionum conditionatarum, quandiu eis de voluntate Dei non conſtat.

Q. 8. *Deleganturne duo Angeli Pontificibus, Regibus, & aliis Præpoſitis, unus tanquam privatis perſonis, alter tanquam capitibus communitatis?*

R. Quibuſdam probabile videtur, ſed multo veriſimilius eſt eundem Angelum, qui toti ſocietati præeſt, curam gerere Principis, tanquam capitis, & membri præcipui corporis myſtici,

Q. 9. *Angeli cuſtodes deſeruntne ſuos alumnos in peccatis obduratos?*

R. Cum toti ex voluntate Dei pendeant, qui peccatorem, quandiu ſuperſtes eſt, omnino non deſerit, ſed ex parte tantum, ut diximus ubi de Attributis, idem de Angelis cuſtodibus ſentiendum eſt, & ita conciliantur oppoſitæ ſententiæ. Alii enim docent peccatum fugare Angelos cuſtodes, de quibus intelligitur illud Jer. 51. *Curavimus Babylonem, & non eſt ſanata; derelinquamus eam.* S. Baſilius in cap. 5. Iſaiæ ſcribit ſepem, quam Deus minatur ſe ablaturum, eſſe cuſtodiam Angelicam, qua quis ſpoliatur, ſi in peccatis deprehendatur: *dicent ergo Sancti illi & beati Spiritus*, inquit S. Bernardus Serm. 1. de S. Michaele, *non permaneamus cum hominibus iſtis in æternum, quia caro ſunt. Væ nobis, ſi quando provocati peccatis & negligentiis noſtris, indignos nos judicaverint præſentia, & viſitatione ſua, ut jam neceſſe habeamus, & nos plangere cum Propheta*, & qui juxta me erant, de longe ſteterunt: *Pro certo enim*, ut ait idem S. Doctor Serm. 7. in Cant. *ſi ſe a nobis boni Spiritus elongaverint, impetus malignorum quis ſuſtinebit?* Alii contra contendunt multis rationibus nequidem Antichriſto cuſtodiam Angelorum defuturam: Vera utraque ſententia, ſi temperetur. Deſerunt Angeli, quia

remittunt curam, vexati peccatis alumnorum. Non deſerunt omnino, quia prorſus non deſperant: *Angelus*, inquit ſanctus Ambroſius in Pſalm. 38. *in circuitu eſt hominis, ne quis noceat ei, non diſcedit Angelus, niſi juſſus a Domino.*

Q. 10. *Quænam miniſteria circa nos exercent Angeli cuſtodes.*

R. Primo, avertunt exteriora pericula tam corporis, quam animæ nobis incognita, cogitationeſque immittunt, quibus vel alio divertamur, vel tentationem declinemus.

Secundo, animam excitant ad operandum bonum; & fugiendum malum, quod præſtant illuminando mentem, ſuadendo voluntati.

Tertio, Dæmones arcent, ne acrius tentent.

Quarto, orationes alumnorum ſuorum offerunt Deo; ut habetur Tobiæ 12. *Ego* (Raphael) *obtuli orationem tuam Domino*, Apocal. 8. *Aſcendit fumus incenſorum de orationibus Sanctorum de manu Angeli.* Sanctus Hilarius Can. 18. in Matth. ſcribit Angelos præeſſe Fidelium orationibus, quod Sanctus Bernardus aſſerit Sermon. 7. in Cant. non eſſe in dubium revocandum.

Quinto, orant & intercedunt pro ſuis alumnis; ex S. Bernardo lib. 5. de Conſid. c. 4. 5. & Serm. 31. in Cant.

Sexto, corrigunt & puniunt pœnis medicinalibus; ex ſancto Auguſtino lib. 9. de Civit. cap. 5.

Dixi, *medicinalibus*; nam quæ ſunt in meram vindictam, per Angelos malos infliguntur, *miſit in eos iram indignationis ſuæ .... immiſſiones per Angelos malos*, Pſalm. 77.

Septimo, ſuſcipiunt e corpore egredientem juſti animam, deducuntque vel ad cælum, vel ad Purgatorium, Luc. 16. *Factum eſt ... ut moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ. Portabatur*, inquit S. Chryſoſtomus hom. de Lazaro, *in humeris Angelorum, ne ſaltem ambulans laboraret. Gaudet unuſquiſque Angelorum tale onus tangere.*

C A-

CAPUT VII.

De gratia & lapſu Angelorum.

Q. 1. A*Ngeli fueruntne in gratia conditi?*

R. Fuerunt. Eſt contra nonnullos, qui docuerunt Angelos primo in puris naturalibus creatos, deinde per gratiam prævenientem ad Deum converſos, & ex congruo gratiam ſanctificantem promeruiſſe.

Probatur ex Scriptura. Ezech. 28. ſub figura Regis Tyriorum de Lucifero dicitur, *tu ſignaculum ſimilitudinis, plenus ſapientia, & perfectus decore, in deliciis Paradiſi Dei fuiſti ... in medio lapidum ignitorum ambulaſti, perfectus in viis tuis a die conditionis tuæ, donec inventa eſt iniquitas in te.* Hunc locum de Lucifero interpretantur S. Hieronymus in c. 28. Ezech. S. Ambroſius lib. de Paradiſo cap. 2. S. Gregorius lib. 22. Moral. c. 18. *Quid*, inquit, *doni non habuit, ſi ſignaculum Dei ſimilitudinis fuit?* S. Auguſtinus lib. 11. de Civit. c. 15. ubi per lapides ignitos intelligit Angelos caritate flagrantes. Joann. 8. de diabolo ait Chriſtus, *ille homicida erat ab initio, & in veritate non ſtetit.* Ergo prius fuit in veritate, hoc eſt in juſtitia, quam mortem primis parentibus inferret. Unde S. Auguſtinus lib. 12. de Civitate Dei cap. 9. ſcribit, *Simul ut facti ſunt, ei, a quo facti ſunt, amore, cum quo facti ſunt, adhæſerunt: eoque ſunt iſti* (dæmones) *ab illorum ſocietate diſcreti, quod hi in bona voluntate manſerunt, illi ab ea deficiendo mutati ſunt.* Ergo Deus Angelos creavit ſimul in eis condendo naturam & largiendo gratiam, ut loquitur S. Auguſtinus laudato c. 9. de Civit. eſtque communis Sanctorum Patrum ſententia: quæ vero ex illis contra proferuntur, intelligenda ſunt de gratia conſummata, quam deinceps Angeli perſeverantes promeriti ſunt. Utrum autem gratia actualis tanquam diſpoſitio habitualem ſeu ſanctificantem præceſſerit, diſputant Theologi: Affirmat S. Thomas q. 62. art. 2. ad 3.

Q. 2. *Omnes Angeli acceperuntne inæqualem gratiam*

tiam juxta majorem aut minorem naturæ ſuæ perfectionem?

R. Communis eſt Theologorum ſententia accepiſſe inæqualem.

Probatur ex S. Patribus. S. Baſilius lib. de Spiritu-ſancto c. 16. de illis ſic ſcribit: *Cælorum virtutes, non ſuapte natura ſanctæ ſunt, ſed juxta proportionem, qua ſe invicem ſuperant, a ſpiritu habent ſanctificationis menſuram.* Sanctus Joannes Damaſcenus lib. 2. de fide c. 3. *pro ſuæ dignitatis & ordinis ratione*, inquit, *illuminationem & gratiam participantes circumſcripti ſunt.* Idipſum fuſe proſequitur Auctor lib. cæleſtis Hierarchiæ cap. 6.

Rationem affert Sanctus Thomas quæſt. 62. art. 6. quia Deus Angelos alios aliis perfectiores condidit in ordine ad beatitudinem ſupernaturalem, ergo plus gratiæ ſuperioribus, per quam illam conſequerentur, quam inferioribus contulit, *ut puta, ſi ædificator*, inquit, *lapides polit ad conſtruendam domum, ex hoc ipſo, quod aliquos pulchrius & decentius aptas, videtur eos ad honoratiorem partem domus ordinare.*

Objicit ſibi Sanctus Doctor; gratia non eſt ex operibus, ſed ex mera Dei voluntate datur. Ergo multo minus gratia uberior reſpondet naturæ perfectiori: quia actus perfectior magis diſponere videtur ad gratiam, quam ipſa præciſe natura, aut ejus munera; de quibus Apoſtolus 1. Cor. 1. *Non multis ſapientes ſecundum carnem, non multis potentes . . . ſed quæ ſtulta ſunt mundi, elegit Deus*, &c.

Reſpondet, actus creaturæ rationalis, cum ſint ab ipſa, nullatenus poſſe ab ea ordinari ad finem ſupernaturalem: at natura immediate eſt a Deo illam dirigente ad finem quemcunque voluerit. Ex eo autem non ſequitur potiorem gradum ſive gratiæ, ſive beatitudinis deberi naturæ præſtantiori, quemadmodum nec locus eminentior in ædificio debetur lapidi, qui propter illum exciſus & politus eſt, ſed utrumque debetur ſapientiæ opificis.

Comparatio vero ducta ex hominibus, nulla eſt; quia Angeli ſunt diverſæ ſpeciei & naturæ; homines

vero

vero ejuſdem: atqui ea quæ ſunt diverſæ ſpeciei, ordinata ſunt ad diverſos fines; quæ vero unius & ejuſdem ſpeciei, unum & eundem finem ſpectant. Ergo non natura, quæ pares homines effecit, ſed mera Dei electio alios aliis præpoſuit, atque ad retundendam innatam filiis Adæ ſuperbiam rudes piſcatores gratia & ſapientia ſupra ceteros exaltavit. At vero, cum Angeli naturaliter alii aliis ſint ſubordinati, & ſuperiores ſint conditi ad inferiores illuminandos, perficiendoſque, divinæ ſapientiæ & providentiæ erat, ut illi potioribus gratiæ donis excellerent.

Q. 3. *Angeli fueruntne beati a primo inſtanti ſuæ conditionis?*

R. Minime, alias fuiſſent impeccabiles: *Saluberrime confitemur*, inquit ſanctus Auguſtinus lib. de cor. & grat. cap. 10. *Deum... ſic ordinaſſe Angelorum & hominum vitam, ut in ea prius oſtenderet quid poſſet eorum liberum arbitrium, deinde quid poſſet ſuæ gratiæ beneficium, juſtitiæque judicium. Denique Angeli quidam, quorum Princeps eſt qui dicitur Diabolus, per liberum arbitrium a Domino Deo refugæ effecti ſunt. Refugientes tamen ejus bonitatem, qua beati fuerunt* (Beatitudine inchoata) *non potuerunt effugere judicium, per quod miſerrimi effecti ſunt.*

Ergo dæmones mali ſunt, non natura, ſed propria voluntate. Et ita definitum eſt in Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. Cap. *Primiter*, his verbis, *Diabolus, & alii dæmones a Deo quidem natura creati ſunt boni, ſed ipſi per ſe facti ſunt mali.*

Q. 4. *Poſſibiliſne eſt creatura tam perfecta, ut natura ſua ſit abſolute impeccabilis?*

R. Minime, probaturque ex ſanctis Patribus. S. Hieronymus epiſt. 146. ad Damaſum, ponderans illud Pſalmi 142. *Non juſtificabitur in conſpectu tuo omnis vivens*, ſic ſcribit, *Non dicit, omnis homo, ſed omnis vivens, ideſt, non Evangeliſta, non Apoſtolus, non Propheta; ad majora conſcendo, non Angeli, non Troni, non Dominationes, ceteræque Virtutes: ſolus Deus eſt, in quem peccatum non cadit; cetera, cum ſint liberi arbitrii, in utramque partem ſuam flectere poſſunt*

volun-

voluntatem. Sanctus Auguſtinus lib. 3. contra Maximinum cap. 23. Id contigit ex his verbis Luc. 18. *Nemo bonus, niſi ſolus Deus*, & cap. 12. *cuicumque*, inquit, *creaturæ rationali præſtatur, ut peccare non poſſit, non eſt hoc naturæ proprium, ſed gratiæ*. Sanctus Gregorius lib. 3. Moral. cap. 27. ait: *Natura Angelica, etiamſi contemplationi auctoris ſui inhærendo, in ſtatu ſuo immobiliter permaneat, eo tamen ipſo, quo creatura eſt, in ſemetipſa viciſſitudinem mutabilitatem habet*.

Q. 15. *Quandiu Angeli fuerunt in ſtatu viæ?*

R. Communior eſt ſententia, primo creationis die alios cecidiſſe, alios qui perſeverarunt, beatitudine fuiſſe donatos, & ita omnes terminum attigiſſe; atque in iis fuiſſe impletum, ſaltem in ſenſu myſtico, quod legitur cap. 1. Geneſ. *diviſit lucem a tenebris*. Ita S. Auguſtinus, & alii plures.

Q. 6. *Angeli cecideruntne in magno numero?*

R. Communis eſt Patrum & Theologorum ſententia, Angelos cecidiſſe in magno numero, minori tamen, quam eorum qui ſteterunt.

Q. 7. *Cecideruntne ex omnibus ordinibus?*

R. Nonnulli, ut S. Damaſcenus lib. 2. de fide cap. 4. volunt Angelos ex infimo tantum ordine cecidiſſe, & Luciferum fuiſſe primum illius ordinis, vel potius ex primo ordine tertiæ Hierarchiæ. Sed communior ſententia eſt, Luciferum ex ordine Seraphinorum cecidiſſe, nec Angelum ſe ſuperiorem habuiſſe, Angeloſque, ſaltem ex pluribus, ſi non ex ſingulis ordinibus, ei adhæſiſſe.

Probatur 1. ex Scriptura, Matth. 25. *Diſcedite ... maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & Angelis ejus* Luc. 11. Beelzebub vocatur Princeps dæmoniorum. Epheſ. 6. *Non eſt nobis colluctatio adverſus carnem & ſanguinem, ſed adverſus Principes & Poteſtates . . . contra ſpiritualia nequitiæ.*

Probatur 2. ex Patribus. Tertullianus lib. 2. contra Marcion. c. 10. vocat Luciferum Eminentiſſimum Angelorum, & Sapientiſſimum. Sanctus Chryſoſtomus hom. de Adam & Eva, dicit illum fuiſſe primum, & de

& de culmine Angelico præcipitatum. Sanctus Auguſtinus lib. 11. de Geneſ. ad litt. c. 26. rejicit priorem ſententiam, & huic poſteriori adhæret. S. Gregorius lib. 23. Mor. c. 18. per Behemot, qui dicitur principium viarum Domini, Luciferum intelligit, *hunc primum condidit, quia reliquis Angelis eminentiorem fecit*. S. Hieronymus lib. 2. contra Jovinian. Luciferum appellat altiſſimam ſublimitatem.

Objicit ſibi Sanctus Thomas quæſt. 63. articul. 7. Ezech. capite 28. ubi Lucifer dicitur Cherubim. Ergo non fuit ex ordine Seraphinorum.

Reſpondet, Luciferum non retinuiſſe nomen Seraphim, quo ſignificatur ardor caritatis, quæ cum peccato mortali non conſiſtit, propter eandem rationem dæmones non nominantur Throni, in quibus Deus ſedet; neque Dominationes, quæ quandam excellentiam denotant dæmonibus non tribuendam.

Q. 8. *Lucifer fuitne aliis Angelis cauſſa ruinæ?*

R. Affirmant communiter Patres & Theologi, nonnullis exceptis, colliguntque ex Matth. c. 25. ubi dicitur ignis, paratus diabolo, & Angelis ejus: quæ verba innuunt Luciferum fuiſſe auctorem defectionis Angelicæ.

Dices 1. Lucifer abſque mora pœnam tulit peccati, quæ alios deterrere debuit: ergo omnes ſimul peccarunt, nec alius aliis fuit peccati auctor.

Nego ſecundam partem conſequentiæ, cum enim Angelus ſine mora alterius cogitationem percipiat, omnes eodem tempore peccare potuerunt, Lucifer tamen natura prius.

Dices 2. Omnes Angeli ex dicendis per ſuperbiam ceciderunt; atqui ſuperbiæ repugnat, quod Angeli maluerint ſubdi Lucifero, quam Deo: Ergo.

Reſpondet S. Thomas q. 63. art. 8. ad 1. diſtinguendo minor. ſi non ſperaverint ſe ſub Lucifero conſecuturos quod inordinate appetebant, Concedit: ſecus, Negat: Namque in politicis cives perduelles unum inter ſe eligunt in ducem, cui libentius parent, quam ſupremo Principi.

Q. 9. *Lucifer deputatne ſingulis hominibus Angelum malum?*

Sic

Sic docuit Magiſter Sententiarum in 2. diſtinct. 6. & poſt eum S. Thomas q. 114. artic. 1. Cum enim Lucifer per ſuperbiam ambiat Dei ſimilitudinem, deputat ſibi miniſtros determinatos ad hominum impugnationem: *Omnibus*, inquit Tertullianus, lib. de anima c 39. *genii deputantur, quod dæmonum nomen eſt*. Ordo tamen impugnationis non eſt a dæmone, ſed a Deo, qui novit malis ordinate uti ad bonum.

Q. 10. *Quodnam fuit peccatum Luciferi?*

R. Certum eſt fuiſſe ſuperbiam, colliguntque Patres communiter ex cap. 14. Iſaiæ, ubi Propheta ſub parabola Nabucodonoſoris ſic loquitur, *quomodo cecidiſti de cælo Lucifer? ... qui dicebas... in cælum conſcendam... ſimilis ero Altiſſimo. Sive in lapſu diaboli*, inquit S. Ambroſius lib. 4. epiſtol. Epiſt. 33. *ſive in prævaricatione hominis, initium peccati ſuperbia eſt*. Et S. Auguſtinus lib. 11. de Gen. ad lit. c. 4. ait, *hinc diabolus cecidit, qui non amavit pecuniam, ſed propriam poteſtatem*. Et cap. 3. lib. 14. de Civit. Dei, *diabolus non eſt fornicator, aut ebrioſus, neque aliquid hujuſmodi. Eſt tamen ſuperbus & invidus*. Spiritus enim peccare non poteſt, niſi inordinate appetendo propriam excellentiam, & conſequenter invidendo aliis, qui ſibi præponuntur. Non afficiuntur ergo dæmones obſcœnitatibus carnalium peccatorum, ut loquitur S. Doctor citato cap. ſed ex invidia delectantur, ſi in iis volutentur homines.

Q. 11. *Qdodnam fuit illud ſuperbiæ peccatum?*

R. Primo, non fuit nimia ſui complacentia, namque ex laudatis Iſaiæ verbis peccavit appetendo quod non erat, *ſimilis ero Altiſſimo*.

Secundo, neque fuit appetitus aliis dominandi; quia ex dictis, Luciferi peccatum inferiores traxit in ruinam, hujuſmodi autem ambitio illos abalienaſſet, nedum attraxiſſet.

Tertio, non peccavit Lucifer appetendo æqualitatem cum Deo; quia talis appetitus, rei evidenter impoſſibilis, in hominem, niſi amens ſit, nedum in Angelum, cadere nequit.

Quarto, neque peccavit Lucifer ambiendo unionem hypo-

hypoſtaticam, qua à dextris Dei ſederet, nec conſequenter invidendo naturæ humanæ tantam excellentiam; quia unio hypoſtatica, utpote ſupernaturalis, naturaliter non cognoſcitur ab Angelo; nec ſine Dei revelatione apprehendi poteſt tanquam poſſibilis. Ex eo autem colligitur Incarnationem Lucifero non fuiſſe revelatam, quod Incarnatio peccatum Luciferi præſupponat, juxta illud Joann. 3. *In hoc apparuit Filius Dei, ut diſſolvat opera diaboli.*

Quinto, probabilior eſt ſententia S. Thomæ q. 63. art. 3. & in Scholis communior, in eo ſuperbum fuiſſe Luciferum, quod inordinate, hoc eſt propriis viribus voluerit acquirere ſuam beatitudinem, in qua ſeipſo frueretur, tanquam ſibi ſufficiens, & eatenus ſimilis Altiſſimo; ſolus enim Deus ſibi eſt beatitudo.

Probatur ex Sanctis Patribus, Ambroſio in Pſ. 118. *Ipſe ſibi ad beatam vitam ſufficere voluit.* Auguſtino lib. 18. de Civit. cap. 1. *Se ſibi ſufficere judicavit.* Sancto Bernardo Serm. 3. de verbis Iſaiæ: *Seipſo voluit eſſe contentus.*

CAPUT VIII.

Quæ pœna conſecuta eſt peccatum Angelorum.

R. QUadruplex: 1. cæcitatis mentis, propter quam dæmones ſimpliciter dicuntur tenebræ, Luc. 22. *Hæc eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarum.* Epheſ. 6. *Mundi rectores tenebrarum harum.* 2. Obſtinatio voluntatis in malo, a qua denominantur ſpiritus mali, ſpiritus nequam. 1. Regum 16. *Spiritus Domini malus arripiebat Saul,* Pſal. 77. *Immiſſiones per Angelos malos.* 3. excluſio a gloria. 4. Tormentum ignis, Matth. 25. ... *Diſcedite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & Angelis ejus.* In quibus verbis intelligitur etiam excluſio a gloria.

Q. 2. *Quæ & quanta eſt dæmonum cæcitas?*

R. Carent omni prorſus lumine ſupernaturali, non vero naturali. Ita S. Bernardus epiſtola 77. ad Hugo-

nem: *Reprobi Spiritus*, inquit, *etſi deſtituti ſunt participatione gratiæ ſpiritualis, non tamen vivacitate induſtriæ naturalis.*

Prima pars probatur: Quia lumen gratiæ eſt ordinatio quædam ad vitam æternam: atqui dæmonum ſtatus nullum habet ordinem ad vitam æternam: Ergo nullum gratiæ lumen in ipſis remanet.

Dices: Jacobi 2. dæmones credunt, comparanturque peccatoribus, in quibus remanet lumen fidei: Ergo.

Diſt. antec. Credunt fide naturali, & latius ſumpta pro perſuaſione ex effectibus, Prophetiis adimpletis, & miraculis editis in confirmationem myſteriorum Religionis Chriſtianæ, Concedo: credunt fide divina & ſupernaturali, Nego antec. Textus igitur Apoſtoli ſolum probat lumen naturale in dæmonibus non fuiſſe extinctum, immo minus obnubilatum, quam in peccatoribus; hi ſiquidem nonnunquam ita Deum obliviſcuntur, ut abſque timore mala perpetrent: contra vero illi Deum in effectis & in propriis pœnis præſentem & operantem continuo percipientes ſub omnipotenti manu ejus contremiſcunt, non ad ſapientiam, cum caritate, ex qua procedit, careant; ſed ad inſipientiam, & majoris odii incitamentum.

Inſtabis: Fidem non amittunt peccatores, niſi peccato infidelitatis: atqui dæmones non peccarunt peccato infidelitatis: ergo fidem non amiſerunt.

Diſt. maj. Fidem non amittunt, quamdiu ſunt in via, Conc. Quando ad terminum pervenerunt, Nego maj. Equidem Deus durante ſtatu viæ, in peccatoribus fidem conſervat, niſi per actum contrarium eam repulerint, quia benignitas ejus ad pœnitentiam illos adducit, Rom. 2. ad quam fides in primis neceſſaria eſt. Sed in ipſo mortis inſtanti, ubi in termino conſtituuntur, abſque ulla ſpe veniæ ſpoliantur omnibus gratiæ donis, Deo ſuſpendente concurſum. Porro hoc in Angelis eſt caſus, quod in hominibus mors, ex S. Joanne Damaſceno lib. 2. orthodoxæ fidei c. 4.

Secunda pars, nempe Dæmones non amiſiſſe lumen naturale, ſequitur ex dictis, ulteriuſque probatur; quia peccatum nec deſtruxit, nec immutavit eſſentiali-

ter

per naturam Angelicam, ſed tantum accidentaliter: atqui Spiritus, qualis eſt natura Angelica, eſſentialiter eſt intellectivus, & eo magis, quo eſt perfectior: ergo in dæmonibus dona naturalia integra & ſplendidiſſima manent, ait Auctor libri de divinis nominibus c. 4.

Nihilominus dæmones, propter inordinationem voluntatis circa ultimum finem peſſime affectæ, nunquam recta intentione operantur, ac proinde judicium eorum practicum, quo judicant ita ſibi agendum, ſemper eſt falſum, ſicque celebre illud effatum, *omnis peccans eſt ignorans, & errans*, non minus in ipſos cadit, quam in ceteros peccatores. Præterea ubi veritas non apparet, non ſemper ſuſpendunt judicium, ſicut viri juſti, ut plurimum, ſemper Angeli beati: ſed ex levibus conjecturis temere judicant, & ita falluntur, & fallunt.

Q. 3. *Tantane eſt in dæmonibus obſtinatio, ut nunquam bene operentur?*

R. Affirmant omnes Theologi, paucis exceptis.

Probatur tum ex Scriptura, Joann. 9. *Venit nox, quando nemo poteſt operari.* Pſal. 6. *Non eſt in morte, qui memor tui.* Tum ex Sanctis Patribus. S. Ignatio ad Philipp. *Sapiens eſt* (dæmon) *ad male faciendum, bonum autem, quid ſit, ignorat.* S. Fulgentio lib. de Fide cap. 3. *In quo* (igne) *omnes illi prævaricatores Angeli nec mala unquam poſſunt voluntate carere, nec pœna.*

Q. 4. *Quænam eſt cauſſa tantæ obſtinationis in dæmonibus?*

R. 1. Non una eſt in Scholis opinio. Alii volunt ideo dæmones non poſſe bene operari; quia Deus eis denegat concurſum. Sed repugnare videtur divinæ bonitati & ſapientiæ, quod concurſum præbeat, ubi creatura male operatura eſt, neget vero ubi bene. Alii hanc obſtinationem repetunt ex natura Angelica, quæ immobiliter adhæret objecto, quod ſemel elegerit. Ita S. Thomas. Sed illa ratio plene non ſatisfacit: tum quia nihil concludit reſpectu hominum damnatorum, qui non ſunt minus obſtinati in malo, quam dæmones; tum quia ex dictis peccarunt Angeli ex de-

ſectu attentionis ad ea, quæ ab agendo illos deterruiſſent: ergo cum poſt factum cuncta accuratius perpenderint, tum facile conſilium mutare potuerunt.

R. 2. Veriſimilius eſt obſtinationem in omnibus damnatis, ſive Angelis, ſive hominibus, oriri ex graviſſima & continua tentatione, nempe ex acerbiſſima triſtitia ob amiſſam beatitudinem, ex acutiſſimis conſcientiæ ſtimulis, quibus ſemper lacerantur, juxta illud Marci 9. *Vermis eorum non moritur*, ex intolerando ignis tormento: denique ex deſperatione veluti rabida, quod tot & tanti cruciatus longe acerbiſſimi nullum finem habituri ſint, ex quibus reprobi ſic in odium Dei commoventur, ut voluntas eorum male affecta, & omni gratiæ auxilio deſtituta, neceſſitate quadam ſemper ad peccatum determinentur.

Sed quæſtio eſt, utrum illa neceſſitas ſit phyſica & abſoluta, an moralis dumtaxat? Calvinus lib. 1. Inſtit. cap. 3. & 5. & Janſenius lib. 4. de ſtatu naturæ lapſæ cap. 24. & 25. & lib. 3. de gr. ſalv. c. 5. affirmant neceſſitatem male agendi, & impotentiam bene agendi in damnatis eſſe æque abſolutam & ſimpliciter dictam; ac neceſſitatem amandi Deum, & impotentiam peccandi in Beatis. Hunc errorem amplecti non erubuit Delator in 1. ſuo libello famoſo, pag. 50. ubi me fœde proſcindit quod in prima operis mei editione adverſus Calvinum, & Janſenium aſſeruerim, ſicut & hic aſſero eum Catholicis ejuſmodi neceſſitatem, & impotentiam damnatorum eſſe moralem dumtaxat; nullus crederet eum, qui ſe Antijanſenianum profitetur, erroris Janſeniani patrocinium ſuſcipere adverſus Theologos Catholicos, niſi ipſiſſima ejus verba referrem: *Peut on n'etre pas allarmè*, inquit, *quand ond ſcait qu'il donne* (de me loquitur) *le non radouci de neceſſitè morale à la plus effroyable de toutes les neceſſites qui peuvent tomber ſurla volontè, ſcavoir a celle qui accable les damnez dans les enfers?* Sed omnes Theologi adverſus hujuſmodi declamatorem conſpirant.

Bellarminus lib. 5. de lib. arbitr. c. 14. hanc Calvini objectionem: „ Diabolus neceſſario ſemper male agit, „ & tamen vere peccat, *ſic ſolvit*. Reſpondeo tam An-
„ ge-

„ gelos Sanctos, quam malos dæmones reſpectu finis ul-
„ timi non habere liberum arbitrium a neceſſitate; ſed
„ ſolum a coactione, tamen reſpectu mediorum liberum
„ arbitrium etiam a neceſſitate habere ... & ideo NON
„ NECESSITATE, ſed voluntate peccata committunt.

M. Grandin Tract. de gratia, pag. 61. ſic ſcribit: „ Dæmones, & animæ damnatæ vires quidem phyſi- „ cas habent ad bonum opus (cum ſit inter illud & „ eorum voluntates proportio) non morales propter „ obſtinationem, &c. „ Mirum, quod Delator iſta ignoraverit, cum opus illud Theologicum Pariſiis omnium teratur manibus, & valde commendatum ſit a Patribus Societatis in Diario Trevoltienſi. Sed præ ceteris Theologis audiendi ſunt ejuſdem Societatis Theologi, utpote qui pro libero arbitrio adverſus Calvinum, & Janſenium acrius pugnaverint.

Suarezius lib. 8. de Angelis c. 8. 9. 10. & 11. innumeros ex veteribus laudat Theologos, qui adverſus errorem Calvini docent damnatos peccare neceſſitate dumtaxat morali, quibus adſtipulatur c. 11. n. 22. & 23. his verbis: „ Reſpondeo concedendo iſtam impoſſibi- „ litatem non eſſe per carentiam phyſicæ potentiæ „ activæ ex parte voluntatis dæmonis ... Dico tamen „ hanc moralem impoſſibilitatem ſufficere ad obſtinatio- „ nem ſimpliciter; quia tanta eſt, ut infallibiliter nun- „ quam, nec etiam raro contingat oppoſitum, ideſt, „ ut damnatus ſimpliciter bene operetur. Quod enim „ moralis impoſſibilitas tanta eſſe poſſit, exemplis de- „ monſtratur ex materia de gratia ſumptis. Homo „ enim lapſus, & ſpeciali privilegio gratiæ carens, „ non poteſt dici omnia venialia peccata vitare, quæ „ impotentia non phyſica, ſed moralis eſt, quoniam „ ad SINGULOS ACTUS potentia phyſica non deeſt. „ Et nihilominus tanta eſt illa impotentia moralis, ut „ nunquam oppoſitum evenire contingat. Et ſimili „ modo non poteſt homo lapſus ſolis viribus liberi „ arbitrii graviſſimam tentationem vincere, quia impo- „ tentia moralis eſt, & nihilominus tanta eſt naturæ „ fragilitas, ut nunquam contraria potentia phyſica „ effectum ſuum conſequatur.

Vaſqueſius inter Theologos Societatis Jeſu celeberrimus in primam partem S. Thomæ q. 64. diſp. 241. c. 4. n. 17. poſtquam docuit dæmones ideo non poſſe bene operari, quia carent gratia congrua, & efficaci, ſine qua nullus bene operatur, ſibi objicit inde ſequi eandem fore impotentiam roproborum, immo etiam prædeſtinatorum, qui in hac vita tentatione vincuntur, quando non adeſt gratia congrua, & efficax: hanc difficultatem ſic ſolvit: „ Reſpondeo dæmones differre a „ reprobis, & prædeſtinatis, qui vincuntur tentatione „ in hac vita, non ex parte impoſſibilitatis, QUÆ „ EADEM EST IN UTRISQUE, ſed quia dæmonibus „ poſt primum inſtans ita denegatur congrua cogitatio, „ ut lege Dei jam manifeſta ei denegetur, & ita nul„la ipſi ſuperſit nec poſſit ſpes ſupereſſe (*unde na„ſcitur deſperatio omnium tentationum graviſſima*,) „ reprobis autem, & prædeſtinatis, qui in hac vita „ tentatione vincuntur, non denegatur congrua vocatio „ ex lege Dei manifeſta, & ita nulli adimitur ſpes „ ſalutis, & congruæ vocationis. „ Quis alicujus nominis Theologus Vaſqueſii ſcripta non evolvit?

Hanc ſententiam Patres Societatis Romæ publice propugnarunt, reſpondente Marchione Sfortia Pallavicino anno 1628. „ Pariter mali Angeli poſſunt nunc phy„ſice, non autem moraliter a peccato abſtinere, quia „ non ſunt ad illud prædeterminati, ac boni Angeli „ reducuntur etiam phyſice impeccabiles a viſione bea„tifica. „ Extracta ſunt hæc ex libro Romæ impreſſo, & Urbano Octavo nuncupato, num. 33. lib. 1. & lib. 4. num. 37. *Nec impotentia moralis excludit rationem moralis culpæ, ut patet ex damnatis.*

Tanerus diſp. 5. de Angelis q. 6. dub. 5. num. 22. „ Non poſſunt dæmones, *inquit*, moraliter loquendo „ bonum operari, ut habet prima ſententia, ad eum „ modum & majore etiam ratione, qua aſſuetus diu im„merſuſque vitio ... moraliter cenſetur a peccato ſe „ non poſſe continere ... nec homo juſtus perpetuo „ omni peccato veniali carere. Quæ impotentia non „ tollit libertatem, & facultatem phyſicam non com„mittendi hoc, vel illud peccatum. Præter quam

„ quod

„ quod dæmones ex actibus malis poſſint modo hos,
„ modo alios exercere, liberi proinde non ſolum quoad
„ exercitum, ſed in plerîſque etiam quoad SPECIFI-
„ CATIONEM.... poſſunt abſolute, & phyſice lo-
„ quendo potentia nunquam in actum redigenda bo-
„ num aliquod opus facere, cum nullum in iis prin-
„ cipium ad ejuſmodi potentiam requiſitum deſit.

Petavius lib. 5. Theolog. dogm. c. 10. n. 11. de obduratis ſic habet: „ Nec excuſſa illis eſt penitus „ arbitrii libertas, nec alia eſt iſta quam moralis neceſ- „ ſitas, cui licet abſolute reluctari poſſint, & IN „ CONTRARIUM NITI, ſi velint, non tamen hoc „ facturi ſunt. Quod in DÆMONIBUS, ac damnatis „ multo evenit magis, qui & libere peccant, ut quæ „ faciunt, poſſint non facere; nec tamen facturi non „ ſunt, nec uſuri liberæ poteſtatis arbitrio. „

P. Deſchamps lib. de hæreſ. Janſen. diſp. 4. cap. 7. „ Si odium Dei excipias, *inquit*, quod veteres quidam „ Theologi, in damnatis omnibus neceſſarium eſſe ar- „ bitrantur, quodque proinde peccatum eſſe negant; „ communis eſt Theologorum opinio alia peccata omnia „ ſic a damnatis committi, ut poſſint non committi. „

D. Perin paullo poſt evulgatum famoſum Delatoris libellum, edidit Manuale Theologicum, quod mulier- cularum, & idiotarum animos inſectationibus Delatoris perturbatos compeſcuit, quippe qui deprehenderit De- latorem more agricolarum ſpectra, & evanidas umbras proferre, ut a lectione operis mei Theologici deter- reat. Sic enim ſcribit Theologus ille Societatis, & emeritus Theolog. profeſſ. tractat de Angel. pag. 61. 1. edit. „ Dæmones ita ſunt obſtinati in malo, ut „ quamvis phyſice poſſint exercere actus bonos, & ex „ nulla circumſtantia minus conformes rationi, mo- „ raliter non poſſint.... attamen cum illa impotentia „ moralis ſtat illos non neceſſitari abſolute ad peccan- „ dum, ut placet Calvino, & Janſenio, qui exemplo „ damnatorum conantur probare neceſſitatem poſſe „ conjungi cum libertate. „

Quid ad hoc adverſarius? 1. Videtur anceps conſi- lii; in 2. enim editione ſui libelli ſcribit Suareſium

eſſe dimittendum utpote omnibus Theologis adverſum; at in 3. editione eundem Theologum ſibi vindicare conatur. 2. Ad aliam excurrit quæſtionem, num ſcilicet damnati cum illa morali neceſſitate peccent libere, nihilque illis deſit ad meritum niſi ſtatus viæ. Illud autem pernegat, ac confidenter pronuntiat hanc eſſe conſtantem doctrinam omnium Theologorum; ſed in eo ſuam inſcitiam prodit. Namque Alexander Halenſis, quo Magiſtro uſus eſt ſanctus Thomas, & nonnulli alii, ut Richardus a Media villa, docent damnatos peccatis ſuis mereri novas pœnas. At communis eſt a quingentis annis ſcholarum opinio eos non mereri, non quidem ex defectu libertatis, ſed alterius conditionis ad meritum requiſitæ, quæ eſt ſtatus viæ.

Magiſter ſententiarum lib. 4. dist. 5. de damnatis ſic ſcribit, *maligna voluntas erit in eis ad cumulum pœnæ, per quam tamen non merebuntur, quia nullus meretur niſi in hac vita.*

Sanctus Thomas in eandem diſt. q. 5. art. 1. q. 4. in corpore, *quidam dicunt*, inquit, *& beatos mereri, & damnatos demereri, ſed hoc non poteſt eſſe reſpectu præmii, vel pœnæ principalis, cum quantum ad hoc utrique ad terminum pervenerint.* Non negat Angelicus Doctor damnatos mereri pœnas accidentales. S. Bonaventura ſimilia docet in eandem diſt.

Bellarminus lib. 5. jam laudato de gratia & libero arbitrio, ſic habet de damnatis: *Reſpondeo.... liberum arbitrium etiam a neceſſitate habere.... & vere peccare... quamvis nec pœna, nec præmium eſſentiale creſcere poſſit, cum ſint in termino.*

Suareſius lib. 8. de Angelis cap. 11. n. 26. ſibi ita objicit, *ſi dæmones ſemper male operantur & liberi; ergo ſemper augmentum pœnæ merentur;* Tum reſpondet cum Bellarmino damnatos per opera, quæ extra viam faciunt, non mereri, quia jam ſunt in termino, & mereri, aut demereri (Deo ita ordinante) ſunt proprietas operum quæ fiunt in via.

Tanerus diſp. 5. de Angelis q. 6. dub. 5. n. 24. *Reſpondetur*, inquit, *etiamſi continuo peccent dæmones, nihil tamen amplius promereri.... ita tenet communis opi-*

nio

nio apud Vaſqueſium... ratio eſt: quia ratio meriti ſeu demeriti conſequitur bonitatem, & malitiam operis, non abſolute, ſed in via & in agone.

Ignorantiæ, quia hic laborat Delator, addit crimen calumniæ; ſcribit enim pag. 51. primi ſui libelli, me docere homines in terra agentes prima premi neceſſitate, quanta damnati apud inferos, verba illius ſunt, *En verité peut on permettre que M. Habert enſeigne que la grace ou la concupiſcence nous determine tour a tour en cette vie, avec la meme neceſſité qui determine ſans ceſſe les damnès au mal dans les enfers?* Auctor Epiſtolarum de hæreſibus 17. ſæculi Ep. 5. pag. 41. tantam tam calumniam fulcire conatur auctoritate Suareſii, cujus hæc verba profert, *obſtinationem dæmonum non eſſe majorem quam ſit obduratio in multis viatoribus, admitti non poteſt*, quod me admiſiſſe contendit.

Lectores habent præ oculis quod ſcripſi de damnatis: dicant ergo an legant parem eſſe obdurationem, & male agendi neceſſitatem in hominibus viatoribus ac in damnatis. Sed cum Delator & prædictus Auctor in mente mea voluerint perſpicere quæ non reperiuntur in meis ſcriptis, confutavi non execrandum errorem primo in mea defenſione adverſus Delatorem pag. 119. ſecundo in reſponſo ad quartam dicti Auctoris Epiſtolam pag. 452. demum in tractatu de gratia ſecundæ & tertiæ edit. c. 7. §. 2. in ſolutione objectionum. Videant igitur Lectores quæ fides ſit habenda his mendaciorum concinnatoribus: quibus incaute deceptus eſt auctor mandati Vapinceſis, quod prodiit anno 1711. paullo poſt divulgatum famoſum Delatoris libellum. Sed Eminentiſſimus Cardinalis *de Noailles*, Pariſienſis Archiepiſcopus ſtatim interdixit in ſua Diœceſi lectionem hujuſce Mandati, quod fidelibus erat offenſioni, quodque confutavi ad calcem mei reſponſi quantum ad errores, quos falſo mihi imputat.

Q. 5. *Dæmones torquenturne igne corporeo & ſenſibili?*

R. Negavit Philo lib. de Congreſſu eruditionis, ubi definit ignem inferni nihil aliud eſſe quam vermem conſcientiæ. Hunc errorem S. Hieronymus ep. 59.

tribuit Origeni, & multis Novatoribus Jodocus Coccius lib. 1. Theſauri c. 7. Immo e Catholicis Catharinus lib. de præmio bonorum & ſupplicio malorum, contendit Scripturam intelligendam eſſe de igne metaphorico, ſicut de verme, Marci 9. & de aquis nivium Job 24. quæ propter nativum frigus ſtridorem dentium excitent. Matth. 8. S. Ambroſius in c. 4. Lucæ, & S. Gregor. lib. 15. Mor. c. 19. ſcribunt ignem tartareum eſſe incorporeum, & S. Aug. lib. 21. de Civit. c. 10. ait, flammam, qua cruciabatur Epulo, talem eſſe, quales oculus, lingua, & digitus in anima ſine corpore. Et lib. 20. c. 16. *Cujuſmodi*, inquit, *ille ignis ſit*, *ſcire arbitror neminem*. Nihilominus

R. Communis ſententia Catholicorum aſſerit dæmones torqueri igne proprie dicto.

Probatur 1. ex Scriptura, quæ quoties ſermo eſt de pœnis Inferni, toties meminit ignis, raro vermium; ac proinde, quamvis vox illa, *vermis*, ad metaphoram trahatur, ignis non poteſt ſumi niſi in propria ſignificatione; namque methaphora continua non eſt apud unum & eundem Scriptorem, nedum apud diverſos, qui diverſis temporibus ſcripſere; quemadmodum ſacri Scriptores, qui conſtanter ignem æternum juſtam peccatorum pœnam referunt. Deuter. 32. *Ignis ſuccenſus eſt in furore meo, & ardebit uſque ad inferni noviſſima*. Eccli. 7. *Vindicta carnis impii, ignis, & vermis*. Et c. 21. *Conſummatio illorum flamma ignis*. Iſajæ 33. *Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante? ... cum ardoribus ſempiternis?* Matth. 3. *omnis ... arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur: & in ignem mittetur*. Marci 9. *Ignis non extinguitur*. Apoc. 11. Infernus deſcribitur tanquam ſtagnum ignis. Theſſal. c. 1. *In flamma ignis dantis vindictam*. Petri 3. *Igni reſervati in die Judicii, & perditionis impiorum hominum*. Judæ v. 7. *Ignis æterni pœnam ſuſtinentes*. His omnibus præponderat ſententia ſupremi Judicis, Matth. 25. *Diſcedite ... maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo*. Quis enim credet Judicem contra rerum decernentem metaphorice loqui?

Probatur 2. ex Sanctis Patribus. Sanctus Juſtinus

Apol. 2.

Apol. 2. conceptis verbis aſſerit ignem æternum peccatoribus eſſe paratum. S. Hieronymus epiſt. 56 ſupra laudata, arguit Origenem, quod ignem tartareum ad metaphoram tranſtulerit. S. Ambrorſius in Pſ. 118. octonario 12. exhibet Confeſſorem in tormentis, *cogitantem illum ignem perpetuum, illud ſine ſine incendium perfidorum*. incorporeum quidem vocat in c. 14. Lucæ. ſicut S. Gregor. c. 19. lib. 5. Moral. tum quia pabulo non indiget; tum quia non virtute corporea, ſed forte ſpirituali torquet ſpiritus; nam lib. 4. Dial. c. 29. idem S. Gregorius ſic de igne tartareo affirmat *corporeum eſſe non ambigo*. S. Auguſtinus lib. 2. de Civit. c. 10. *adhærebunt*, inquit, *ſpiritus incorporei corporeis ignibus cruciandi*. At quomodo? Reſpondet ibidem, *quamvis miris, tamen veris modis etiam ſpiritus incorporeos poſſe pœna corporalis ignis affligi*. Utrum autem ejuſdem ſpeciei cum noſtro, docet citato lib. 20. de Civ. neminem id ſcire poſſe. Et lib. 21. ſupra laudato, vult ſolum quæ de Lazaro & Epulone referuntur, parabolice eſſe dicta, cum animæ ſeparatæ neque oculos, neque linguam, neque digitos habeant. Ergo Patres de veritate ignis tartarei non dubitarunt, ſed de ejus natura & modo, quo cruciat ſpiritus. Excipiendus tamen videtur Tertullianus, qui Apolog. c. 48. ſic ſcribit, *nec pati quidquam poteſt anima ſola ſine ſtabili materia, id eſt carne*. Hunc tamen errorem aliquatenus retractat cap. 58. lib. de anima, ubi ſeperatim puniri aſſerit, an autem pœna ignis, non definit.

De verme, utrum proprie, an metaphorice ſit accipiendus, oppoſitæ ſunt ſententiæ; ſed probabilis non videtur affirmans aquas nivium cum igne conſervari: quæ enim proferuntur ex c. 24. Job intelligenda ſunt de pœnis præſentis vitæ, ut legenti patebit. Frigus ergo damnatos crucians proprie eſt triſtitia, cujus nimia acerbitas ſtridore dentium denotatur.

Q. 6. *Quomodo ignis corporeus torquet malos ſpiritus?*

R. Certum eſt ignem ratione caloris nativi, quantumcumque intenſi, non poſſe torquere ſpiritus, quia

calor nimius eatenus eſt noxius corporibus noſtris; quatenus eorum temperiem corrumpit, & partium junɛturas & vincula, quibus inter ſe connectuntur, diſſolvit; quod in ſubſtantiam ſpiritualem, utpote ſimplicem non cadit, ac proinde calor licet vehementiſſimus dolorem ſpiritui directe inferre nequit. Et hoc verum eſt etiam in opinione eorum, qui dicunt ineſſe in ſubſtantia ſpiritali potentiam obedientialem ad recipiendam qualitatem corpoream, v. g. frigus aut calorem. Difficultas ergo maxima eſt, quia ratione ignis cruciet dæmones.

Reſpondet Sanctus Auguſtinus, epiſtola 1. *Demus Deum aliquid poſſe, quod nos fateamur inveſtigare non poſſe*. Et lib. 21. de Civit. c. 10. ait, *quamvis miris, tamen veris modis etiam ſpiritus incorporeos eſſe pœna corporalis ignis affligi*.

Sed cum Theologorum ſit explanare, quod videri poſſet impoſſibile & repugnans in fidei dogmatibus, varios modos excogitarunt, quibus poſſibile oſtenditur ſpiritum torqueri igni corporeo.

Nonnulli dicunt ignem corporeum cruciare dæmones per ſpeciem eorum intellectui impreſſam, per quam illum apprehendunt, ut ſibi diſſentaneum eo modo, quo phantaſmata rerum terribilium ſomniantes exagitant; „ nam in ſomniis, *inquit S. Auguſtinus lib.* 12. „ *de Geneſ. ad lit. c.* 32. magni intereſt, utrum in læ„ tis, vel in triſtibus ſimus; quamvis imaginaria ſint „ pericula, & cetera mala, quorum ſpecies gerimus, „ tamen vera, realia ſunt tormenta quæ ex iis imagi„ nibus patimur. Dubitandum autem non eſt, quod „ expreſſiora ſint illa, quæ inferna dicuntur, atque ob „ hoc vehementius ſentiuntur. *Hanc ſententiam videtur* „ *amplecti S. Greg. lib.* 4. *Dial. cap.* 29. *ubi ſic habet*, „ ignem namque eo ipſo patitur (*ſpiritus*) quod vi„ det; & quia cremari ſe aſpicit, crematur. „

Equidem poſſibilis eſt ille cruciandi modus; ſed non videtur ad Scripturæ ſenſum, quæ vocat ignem devorantem, comburentem; namque cum ignis non ſit magis contrarius ſpiritibus, quam aer, aqua, & alia corpora, idea, ſeu apprehenſio ejus non per ſe, ſed

divina

divina virtute dæmones torqueret, ac proinde ignis ad illam pœnam non concurreret. Hanc quidem opinionem proponit S. Auguſtinus, ſed non approbat. S. vero Gregorius vult ſolum ſpiritus intellectu percipere ignem, non vero ſenſu, qui ipſis non ineſt, ſicut in hominibus; ſed non explicat, quomodo fiat ſpiritalis illa perceptio. Addit tamen, *colligendum ex Evangelicis dictis quod interdum non ſolum anima videndo, ſed etiam reperiendo, patiatur.*

Quidam, ut Suareſius, volunt ignem ſupernaturaliter producere qualitatem ſpiritualem, quæ dolorem ſpiritibus inferat, ſicut calor humanis corporibus. Quæ ſententia nec rationi, nec Scripturæ repugnat.

Alii cenſent Dæmones igne torqueri, quod ipſi alligentur non quidem ſimpliciter, nam perinde eſt ipſis alligari, vel Soli, vel Lunæ, vel aeri, vel igni: ſed quod alligentur eo fere modo, quo anima rationalis ligatur corpori humano, per quam unionem fit ut cum dolore & quidem vehementiſſimo ignem percipiat proprium corpus devorantem. Hanc ſententiam probat S. Auguſtinus lib. 21. de Civitate c. 10. dummodo non credantur ſpiritus per illam unionem evadere animalia, hoc eſt, fieri unum totum ſubſtantiale ex dæmone & igne, ſicut ex ſpiritu rationali & corpore humano fit unus homo. Atque juxta hunc explicandi modum intelligitur quomodo tenebræ exteriores & locus inferior conferant ad ſpirituum tormentum, utpote quæ ſint accidentia & circumſtantiæ ignis detinentis illos ſibi alligatos.

Tenebras autem exteriores inter reproborum pœnas numerare cogunt Scripturæ, Matth. 8. 22. & 25. Unde S. Gregorius lib. 9. Moral. cap. 38. ait: *Si ignis ille, qui reprobos cruciat, lumen habere potuiſſet, is qui repellitur, nequaquam in tenebras exteriores mitti diceretur*: Enimvero ardori cupiditatis mentem obnubilantis & excæcantis reſpondet pœnale tormentum ignis ardentis & tenebras offendentis. Attamen ſicut in tenebris denſiſſimis, quas Ægyptii patiebantur, ſcintilla ignis identidem emicante ſpectra horrore plena ex parte detegebant. Sap. 17. *Sic ignis tartareus,*

in-

inquit S. Gregorius loco laudato, *ut magis torqueat, ad aliquid lucet.*

Locum quoque materialem puniendi reprobos eſſe deſtinatum, communis eſt Catholicorum doctrina contra Calvinum lib. 2. inſt. cap. 16. Bucerum in cap. 27. Matth. & Bezam. in cap. 2. Act.

Probatur 1. ex Scriptura, Pſ. 93. *habitaſſet in inferno anima mea.* Ibi infernus diſtinguitur a ſepulcro, in quo anima non jacet. Sap. 5. *Talia dixerunt in inferno hi, qui peccaverunt,* Matth. 11. *Et tu Capharnaum, uſque in infernum deſcendes,* Ergo infernus eſt locus inferior ſuperficie terræ, in qua ſita erat illa urbs. 2. Petr. cap. 2. *Angelis peccantibus non pepercit, ſed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos.* Philipp. 2. *In nomine Jeſu omne genu flectatur, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum.* Apoc. 20. Draco mittitur in abyſſum, & ibi clauditur, *ut non ſeducat amplius gentes.* Quod nonnulli intelligunt de Lucifero, non ſolvendo uſque ad tempora Antichriſti.

Probatur 2. ex Traditione. In Symbolo Apoſtolorum profitemur Chriſtum triduo mortis deſcendiſſe ad inferos, *in inferno ſecundum animam,* inquit S. Auguſtinus epiſt. 57. *in ſepulchro autem ſecundum carnem.* Et epiſt. 99. *quis ergo niſi infidelis negavit apud inferos fuiſſe Chriſtum?* Denique lib. 2. Retract. cap. 24. expendens quod ſcripſerat lib. 20. de Civ. cap. 16. lib. 12. de Geneſ. ad lit. neminem ſcire in qua mundi parte ſit infernus, ſic retractat, *de inferis mihi videor magis docere debuiſſe quod ſub terris ſint.* Tertullianus lib. de anima cap. 31. ſcribit infernum eſſe in foſſa terræ, in ipſis viſceribus. S. Chryſoſtomus homil. 31. in epiſt. ad Rom. fabulam dicit illorum opinionem, qui infernum collocant in Valle Joſaphat, quæ vocatur Gehenon, a quo nomine deducitur gehenna; vultque extra mundum exiſtere, ſcilicet habitabilem, quia inferioribus partibus terræ, ut ſe explicat homil. 24. in Matthæum. S. Cyrillus Alexandrinus orat. de exitu animæ, docet, animas, quæ cum peccatis exeunt, deduci in terrarum opaca, in

inſi-

infimas infernorum carcerum partes. Eadem tradit S. Jo: Damaſc. in hiſt. Barlaam. Conc. Flor. ſeſſ. ult. ſic habet: *Hoc ſacro univerſali approbante Concilio definimus ... illorum animas, qui in actuali mortali peccato, vel ſolo originali decedunt, mox in infernum deſcendere, pœnis tamen diſparibus puniendas.*

Et hæc probant non ſolum reprobos puniri in loco determinato, ſed illum locum eſſe ſubterraneum. Utrum autem ſit profundiſſima pars terræ, non ita clare Scriptura exprimit: ſed probabilior & communior eſt ſententia affirmans.

Dices: conſtans eſt SS. Patrum ſententia dæmones verſari in hoc caliginoſo aere; docetque S. Auguſtinus lib. 11. de Geneſ. ad litt. cap. 26. pertinere ad fidem Apoſtolicam: ait enim Apoſtolus Eph. 2. *Aliquando ambulaſti ſecundum ſæculum mundi hujus, ſecundum principem poteſtatis aeris hujus, ſpiritum; qui nunc operatur in filios diffidentiæ.* Et cap. 6. vocat dæmones principes tenebrarum harum, mundi rectores. Unde Auctor Commentariorum in epiſt. ad Eph. inter opera S. Hieronymi, ſic ſcribit, *hæc omnium Doctorum opinio eſt, quod aer iſte ... plenus eſt contrariis fortitudinibus.* Similia habet S. Chryſoſtomus homil. 4. in eandem epiſtolam. Ergo dæmones in locis ſubterraneis non ſunt recluſi.

Diſt'ng. antec. Verſari in aere ex diſpenſatione divina, conc. quemadmodum enim paterfamilias noctu canem laxat ad cuſtodiendam domum, & arcendos latrones; ſic Deus e carcere infernali ſolvit dæmones, tum ad excitandam Electorum ſollicitudinem, juxta illud 1. Petr. 5. *Sobrii eſtote, & vigilate, quia adverſarius veſter Diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret*: tum ad puniendam peccatorum ſocordiam, & impietatem: dæmones dicuntur verſari in aere, tanquam in loco ſuis ſuppliciis deſtinato, Nego ant. Nam de Lucifero legitur ſub parabola Regis Babylonis, Iſaiæ 14. *ad infernum detraheris in profundum laci*; nec inde exire liberum eſt dæmonibus, niſi a Deo ſolvantur propter rationes mox allatas.

Inſtabis; eſto, fuerint damnati Angeli apoſtatæ ad

pœ-

pœnas infernales, conſtat tamen ex Scripturis hujuſce ſententiæ executionem differri ad diem Judicii, namque Matth. 8. ſic apud Chriſtum conqueruntur: *Quid ... veniſti huc ante tempus torquere nos?* 2. Petr. 2. v. 4. & Judæ v. 6. dicuntur ſub caligine reſervari in Judicium: Ergo.

Diſt. ant. differtur ſententiæ executio quoad nonnullas pœnas accidentales, Conc. quoad omnes & quidem præcipuas, ac veluti eſſentiales damnatorum ſtatui, Nego ant. Superbi itaque ſpiritus, ſicut & homines reprobi, jam ignibus æternis traditi reſervantur ad ſolemnem Chriſti victoris triumphum, tanquam rebelles devicti & captivi: futuræ autem huic dæmonum ignominiæ tum præludebat Chriſtus, cum eos palam e corporibus ejiciebat, & inde torquebantur.

Ungebis: Matth. 25. Regnum paratum eſt Electis a conſtitutione mundi, ſicut ignis Diabolo & Angelis ejus: atqui Electi non poſſederunt Regnum a conſtitutione mundi: ergo neque diabolus paſſus eſt pœnam ignis.

Nego min. Namque Angeli, qui ſteterunt ab initio donati ſunt beatitudine: ergo & qui cecidere ſtatim affecti ſunt ſuppliciis. Deinde cælo per Chriſti mortem reſerato, Electi ex hominibus, plene purgati in illud poſt exitum ſtatim aſſumuntur. Ignis autem potius dicitur paratus diabolo & Angelis ejus, quam hominibus reprobis: tum quia ante homines peccaverunt, & pro illis primario accenſus eſt: tum quia Deus omnes homines etiam reatu originis infectos vult ſalvos fieri, 1. Timoth. 2. niſi tantam ſalutem neglexerint ad dæmonum vota.

Q. 7. *Dæmones ſuntne liberi a pœna ignis, quamdiu in aere verſantur?*

R. Affirmarunt nonnulli, teſte S. Thoma, q. 64. art. 4. ad tertium; ſed dubitandum non eſt, quin ubique pœnam ignis ſuſtineant, *rudentibus inferni retractos in tartarum tradidit cruciandos*, ait S. Petrus 2. epiſt. cap. 2. Unde gloſſa in cap. 3. Jac. *Diabolus ubicumque ſit, ſecum fert tormenta ſuarum flammarum.*

Q. 8. *Quomodo ignis cruciat dæmones in aere exiſtentes?*

R. Hic

R. Hic libet repetere verba S. Auguſtini, lib. 21. de Civ. cap. 10. id fieri veris quidem, ſed miris & ineffabilibus modis. Alii volunt qualitatem doloriferam igne impreſſam a Deo conſervari: alii ignem ſupernaturaliter agere in diſtans: alii dæmones torqueri eo ipſo, quo cognoſcunt ſe damnatos ad ignem tartareum, etiamſi actu ei non alligentur. Ita S. Thomas q. 64. art. 4. ad tertium. Nullatenus vero probabilis eſt ſententia eorum, qui docent dæmones ſecum ignem deferre, tum quia ignis penetrare non poteſt corpora denſiſſima, quæ ſpiritibus malis ſunt pervia: tum quia illo igne cruciarentur, quibus dæmon eſt intime præſens.

Q. 9. *Pœnæ dæmonum ſuntne æternæ?*

Negavit Origenes, ex S. Epiphanio epiſt. ad Joannem Jeroſolymitanum, & Hieronymo epiſt. 55. ad Pammachium. Sed

R. De fide eſt pœnas dæmonum eſſe æternas. Probatur 1. ex Scriptura, Matth. 25. *Diſcedite ... maledicti in ignem æternum.* Et infra, *ibunt hi in ſupplicium æternum, juſti autem in vitam æternam.* Quæ poſteriora verba demonſtrant pœnam non minus eſſe æternam, quam ipſum ignem. Probatur 2. ex traditione. S. Auguſt. lib. de fide & operibus cap. 15. ſic ſcribit, *neque illud dici hic poterit, in quo nonnulli ſeipſos ſeducunt, ignem æternum dictum, non ipſam combuſtionem æternam ... cum & hoc prævidens Dominus ſententiam ſuam concluſit ita dicens, ſic,* ibunt illi in combuſtionem æternam, juſti autem in vitam æternam. *Erit ergo combuſtio æterna ſicut ignis.* Adde, ſicut & vita æterna in juſtis. S. etiam Fulgentius lib. de fide ad Petrum cap. 43. *Firmiſſimus tene,* inquit, *& nullatenus dubites iniquos omnes ituros in combuſtionem æternam.* Denique Concilium generale quintum ſub Vigilio Summo Pontifice, & Juſtiniano Imperatore damnavit Origenem, quod diceret omnium impiorum hominum, ipſorum quoque dæmonum tormenta finem habitura.

SECUNDA PARS.

De mundi viſibilis opificio.

CAPUT PRIMUM.

Utrum Mundus ſit ab æterno?

R. DE fide eſt mundum non eſſe ab æterno. Ita enim definit Concilium Lateranenſ. IV. ſub Innocentio III. cap. *Firmiter*, his verbis, *utramque de nihilo condidit creaturam ſpiritualem & corporalem, Angelicam videlicet & mundanam.*

Probatur ex Scriptura. Proverb. 8. Sapientia de ſeipſa ſic loquitur, *Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum, antequam quidquam faceret a principio*: Ergo fuit, cum Deus non fecerat quidquam, Geneſ. 1. *In principio creavit Deus cælum & terram.* Quamvis enim plures e Patribus nomine principii intelligant Verbum divinum, in quo condita ſunt omnia: alii ſic interpretantur, ut cælum & terra ſint principium eorum omnium, quæ a Deo creata ſunt, principium autem creatum in eorum ſententia poſſit eſſe æternum; attamen Patres communiter ex hoc loco colligunt mundum non eſſe æternum, ſed creatum in principio temporis, ſeu primo temporis momento.

Dices pro veteribus Philoſophis, qui ſtatuebant mundum, ſeu materiam rerum omnium eſſe ab æterno; ex nihilo nihil fit: Ergo.

Diſtinguo antecedens, ex nihilo nihil fit a cauſſa ſecunda, concedo: a cauſſa prima, Nego antec. nam Angeli conditi ſunt ex nullo præexiſtente ſubjecto, cum ſint ſpiritus.

Q. 2. *Quot numerantur anni a creatione mundi?*

R. Nu-

R. Numerantur uſque ad Chriſti nativitatem quatuor millia annorum.

Q. 3. *Unde colligitur ille annorum numerus?*

R. Ex diverſis mundi ætatibus, in quas Scriptores Eccleſiaſtici diſtribuerunt mundi durationem.

Q. 4. *Quot ſunt illæ ætates?*

R. Sex. Prima cœpit a creatione mundi, duravitque uſque ad diluvium annis 1656.

Secunda a diluvio, & duravit uſque ad egreſſum filiorum Iſrael ex Ægypto annis 887.

Tertia ab egreſſu Judæorum ex Ægypto ad Templum conditum, anno 4. regni Salomonis, 3. Reg. c. 6. v. 1. complectitur annos 480.

Quarta currit a templo condito ad finem captivitatis Babylonicæ, annis 452.

Quinta a ſoluta captivitate Babylonica ad Chriſti nativitatem duravit annis 525.

Sexta a Chriſti nativitate protenditur uſque ad ſecundum illius Adventum.

Q. 5. *Unde habetur tamdiu duraſſe quamlibet ætatem?*

R. Duratio 3. 4. & 5. ætatis ſatis colligitur partim ex Scripturis ſacris, partim ex Hiſtoria profana. Sed major eſt difficultas circa duas priores ætates, quia nullus extat Scriptor Moyſe antiquior, quo duce filii Iſrael egreſſi ſunt ex Ægypto. Merito autem quæri poteſt, quomodo Moyſes texere potuerit hiſtoriam ab orbe condito uſque ad ſuam ætatem? Ad quam difficultatem.

R. Moyſes præter revelationem Spiritus ſancti, quo afflante & aſſiſtente ſuam hiſtoriam adornavit, potuit diſcere res ante ſe geſtas ex traditione, quæ propter diuturniorem Patriarcharum vitam & experientiam potuit eſſe certa & conſtans.

Enimvero Sem Noe filius poſt diluvium ſupervixit cum Abramo per centum annos & amplius, vixitque ante diluvium cum patre ſuo Noe, & cum Lamech avo ſuo, ac Mathuſala atavo, qui duo poſteriores cum Adamo diutius converſati ſunt.

A morte autem Abraham uſque ad nativitaem Moy-

Moyſis, cum fluxerint duntaxat 290. anni, illud temporis ſpatium breve fuit, ſi habeatur ratio longævæ ætatis Patriarcharum, qui facile videbant filios filiorum ſuorum uſque ad quartam & quintam generationem, ut patet vel ex genealogia Moyſis, cujus Pater Amram vixit 137. annis, quorum aliquos cum Joſeph tranſegit, & avus Caath 133. Exodi c. 6. qui cum Jacob in Ægyptum deſcendit. Porro natus eſt Jacob, ſuperſtite adhuc Abrahamo, qui per centum annos & amplius diſcere potuit a Patriarcha Sem, quæ audierat a Lamech & Mathuſala.

CAPUT II.

Quonam ordine cuncta viſibilia condita ſunt?

R. PRima die Deus ex nihilo cælum & terram creavit, deinde produxit lucem ſeu corpus lucidum, quod primo mundi triduo 24. horis, eo modo, quo nunc Sol, utrumque Hemiſpherium circumgyrabat ac illuminabat, & ſic diem ac noctem conſtituebat. Cœpit autem motus ejuſmodi corporis lucidi a medio Hemiſpherio aliquandiu poſt creationem cæli & terræ, unde Moyſes diem incipit a Veſpere, *factumque eſt*, inquit, *veſpere & mane dies unus*, id eſt, dies primus.

Secunda die, factum eſt Firmamentum dividens aquas ab aquis. Quid autem nomine Firmamenti intelligi debeat, non una eſt Theologorum ſententia. S. Hieronymus epiſt. 83. ad Oceanum, S. Auguſtinus, & Beda in Gen. intelligunt corpus diaphanum, quod a terra ad empyreum protenditur & extenditur: hebraice enim Firmamentum eſt extenſio, cujus inferior pars communiter vocatur aer, nonnunquam etiam cælum, ut Pſ. 8. *Volucres cæli*. Dividit autem aquas ab aquis nempe nubes, quæ ſupra infimam aeris partem volitant, ab aquis quæ in mari & fluminibus concluduntur. Denique cælum ſic acceptum dicitur Firmamentum, non quod ſit

ſit corpus ſolidum, ſed quod ſit firmiſſime ſuſpenſum; & extenſum.

Tertia die, aqua, quæ utpote onus gravitans, operiebat univerſam ſuperficiem terræ, congregata eſt in alveos & cavitates profundiores ſic a Deo præparatas; ut inde montes excreviſſe credendum ſit, & terra, jubente Deo, ſtatim exſiccata protulit herbas, plantas & arbores, ſimulque Paradiſus terreſtris, hoc eſt hortus amœniſſimus conſitus fuit.

Quarta die ex corpore lucido in partes veluti in igneos globos diſſecto, condita ſunt ſidera, ſcilicet Sol, Luna & Stellæ.

Quinta die, Deus ex aquis piſces & aves eduxit.

Sexta die, Deus produxit primum animalia terreſtria, quadrupedia & reptilia, ac demum omnibus ad commodam hominis habitationem rite diſpoſitis, formavit hominem, maſculum & feminam, nempe Adamum & Evam, ſicque omni opere perfecto, dicitur Deus die ſeptima requieviſſe, non defatigatione, ſed ceſſatione a novis operibus.

Dices: colligitur ex c. 2. Gen. Deum produxiſſe Evam die octava: Ergo.

Nego antec. Tum quia eodem c. 2. v. 2. expreſſe habetur Deum requieviſſe die ſeptima ab univerſo opere, ac proinde nihil novum poſt diem ſextam produxit: tum quia c. 1. v. 27. legitur Deum creaſſe die ſexta maſculum & feminam, eiſque dixiſſe, *Creſcite & multiplicamini*.

Ideo autem Moyſes nonnulla interſerit inter creationem Adam & Evæ, quia ambo ſimul non ſunt creati; Adamus quippe formatus eſt extra Paradiſum, Eva vero in Paradiſo, in quem Deus prius tranſtulit Adamum, quam formaretur Eva, & occaſione hujus translationis Moyſes c. 2. deſcribit loci amœnitatem, ac tandem narrat quomodo Eva a latere Adami dormientis educta fuerit, una ex ejus coſtis extracta.

Ergo, inquies, Adamus vel creatus eſt monſtruoſus ſcilicet cum coſta ſuperflua, vel mutilus remanſit poſt Evæ productionem.

Nego ſequelam: Namque coſta extracta erat ad perfectio-

ſectionem corporis humani neceſſaria, nec propterea Adamus remanſit mutilus, cum Deus aliam repoſuerit; ſicut enim coſta non ſine carne eſt extracta, ut conſtat ex his Adami verbis, *hoc tunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea*; ſic nec carnem ſine coſta repoſitam credendum eſt.

Q. 1. *Cur Eva educta eſt ex latere Adami, cum feminæ in aliis ſpeciebus animalium non fuerint hoc modo productæ?*

Repondet S. Thom. q. 92. art. 2. id fuiſſe convenientiſſimum. 1. *ut quædam dignitas primo homini ſervaretur*, nimirum ut eſſet principium totius ſui generis, quemadmodum Deus eſt principium totius univerſi. 2. ut vir magis diligeret uxorem, ut quæ ſit corporis ſui portio, quod ſignificatur his verbis, *propterea relinquet homo patrem & matrem & adhærebit uxori ſuæ: & erunt duo in carne una*. Nemo autem carnem ſuam etiam infirmam odio habuit. 3. ut appareat qualis debeat eſſe ſocietas inter virum & uxorem, monetur uxor ſe in virum dominari non debere, dum meminit ſe non ex ejus capite eſſe eductam: vir diſcit uxorem non habendam ut ancillam, ſed ut ſociam, ut quæ non ſit ex ejus pedibus, ſed ex latere, & quaſi ex corde extracta. 4. ut adumbretur Sacramentum Eccleſiæ, quæ de latere ſecundi Adam in Cruce dormientis formata eſt. *Dormit Adam, ut fiat Eva: moritur Chriſtus, ut fiat Eccleſia: dormiente Adam, fit Eva de latere: mortuo Chriſto, lancea perforatur latus, ut ſuperfluant Sacramenta, quibus formetur Eccleſia*, lib. de vera Innoc. c. 328. apud S. Auguſtinum.

Q. 3. *Unde vocatur lignum ſcientiæ boni & mali, quod Deus ab initio plantaverat?*

R. Ab eventu, quia ſcilicet illius eſu primi parentes experti ſint vera eſſe, quæ Deus minatus fuerat, & falſa quæ ſerpens promiſerat; abſit enim ut credatur rem materialem habuiſſe vim pariendi omnimodam ſcientiam, *hæc dignoſcentia non eſt beati hominis ſapientia, ſed miſeriæ experientia, unde lignum nomen accepit*, S. Auguſt. l. 2. contra adverſarium legis c. 26.

Q. 4. *Quo ſenſu accipiendum eſt, quod legitur Geneſ. c. 3. v. 7.* Et aperti ſunt oculi amborum?

R. Eo

R. Eo ſenſu, quo ſolemus dicere de eo, qui ſapientior factus eſt experimento miſeriæ, quam incurrit ob contempta ſalutaria monita, *tandem aperuit oculos*, hoc eſt, advertit quæ prius videre detrectabat.

Q. 5. *In quo loco ſitus erat Paradiſus?*

R. Omnino incertum eſt; namque origo quatuor fluviorum, quos Moyſes dicit e Paradiſo ſcaturire, non in uno terrarum loco reperitur, Deo ſic occultante primam eorum ſcaturiginem per ſubterraneos cuniculos longiſſimos, ne locus Paradiſi hac via mortalibus innoteſcat.

Q. 6. *Extatne etiam nunc Paradiſus terreſtris?*

R. Alii Theologi affirmant, contenduntque Henoch & Eliam in eo conſervari uſque ad ſecundum Chriſti adventum: alii negant, aſſerentes illum aquis diluvii ſubmerſum. Quis autem illam controverſiam dirimet, cum nec Scriptura, nec Traditio lucem præbeant?

Q. 7. *Quid eſt gladius ille flammeus in manibus Cherubim, de quo Gen.* 3. v. 24.

R. Alii volunt eſſe zonam torridam: alii flammam in figuram gladii conformatam: alii ipſam virtutem Angelicam, qua arcentur etiam dæmones ab ingreſſu Paradiſi terreſtris, ne ſpe immortalis vitæ procurandæ per lignum vitæ vecordes homines in ſui obſequium & idololatriam pertrahant. Nullus itaquæ quærat in terra Paradiſum voluptatis, ne cæleſtem amittat, pereatque flammeo gladio.

CAPUT III.

Expenduntur ea, quæ ad hominis creationem pertinent.

Q. 1. ADamus *eſtne omnium hominum primus?*

R. Nonnulli ſuſpicionem injicere conantur ante Adamum alios extitiſſe homines, ipſumque dici primum, Sap. 10. v. 1. Et 1. Corinth. 15. v. 47. in genealogia Chriſti dumtaxat. Contra vanam & abſonam ejuſmodi opinionem.

R. Con-

R. Conſtans eſt omnium Catholicorum ſententia; Adamum eſſe omnium hominum abſolute primum.

Probatur 1. ex Scriptura Sap. 10. v. 1. *Formatus eſt orbis terrarum Pater.* Act. 17. verſ. 26. *Fecit ex uno omne genus humanum inhabitare ſuper univerſam faciem terræ.* In his textibus diſerte aſſeritur Adamum Patrem eſſe non ſolum Hebræorum, ſed etiam totius orbis, & totius generis humani. Geneſ. 2. verſ. 5. Ante Adamum *homo non erat qui operaretur terram.*

Probatur 2. ex conſtanti omnium ſæculorum Traditione; omnes quippe non ſolum Chriſtiani, ſed etiam Judæi hactenus agnoverunt unum Adamum eſſe primam ſtirpem generis humani.

Probatur 3. ratione Theologica; quia ſi ante Adamum extitiſſent homines, filii eorum nati non eſſent filii iræ & obnoxii peccato originali, ac proinde ſalutem ſine meritis Chriſti fuiſſent conſecuti, quo nihil abſurdius.

Dices pro Præadamitis: Rom. 5. legitur, regnavit mors ab Adam uſque ad Moyſem, etiam in eos, qui peccaverunt in ſimilitudinem prævaricationis Adæ. Ergo.

Diſtinguo antecedens. Qui non peccaverunt in ſimilitudinem prævaricationis Adæ, hoc eſt, qui non peccaverunt actualiter ſeu propria voluntate, quemadmodum Adam, Concedo: qui non peccaverunt originaliter, & in primo parente, Nego antec. Apoſtolus itaque vult ſolum omnes etiam infantes ante legem ſcriptam fuiſſe morti obnoxios, ac proinde peccato originali infectos. Quare locus illæ Præadamitarum opinionem evertit, nedum fulciat.

Q. 2. *Cur homo non eſt conditus, ſicut aliæ creaturæ, divinæ vocis imperio, ſed manu contrectante?*

R. Ut commendaretur hominis dignitas. *Adeo magna res agebatur*, inquit Tertullianus lib. de reſurrectione carnis capit. 6. *qua iſta materia extruebatur. Itaque toties honoratur, quoties manus Dei patitur, dum tangitur, dum decerpitur, dum deducitur, dum effingitur. Recogita totum illi Deum occupatum, ac deditum manu, ſenſu, opere, conſilio;*

ſapientia, providentia; & ipſa in primis affectione; quæ lineamenta ductabat. Quicumque enim limus exprimebatur, Chriſtus cogitabatur homo futurus. Et S. Ambroſius expendens verba Pſalmi 118. *manus tuæ fecerunt me*, ait, *beſtias non fecerunt manus tuæ, ſed dixiſti*, producat terra, &c.

Q. 2. *Quid indicant illa verba Gen.* 2. inſpiravit in faciem ejus ſpiraculum vitæ?

R. Indicant animam rationalem non eſſe eductam e materia, cum ſit ſpiritualis, ſed a Deo inſpiratam, non quidem tanquam particulam ſubſtantiæ divinæ, ut ſomniarunt Manichæi, ſed ex nihilo creatam

Q. 4. *Anima rationalis eſtne revera ſpiritualis & incorporea?*

Negavit Tertullianus lib. de anima cap. 6. & ſequentibus & plures ex veteribus Philoſophis, & Stoici ex Euſebio lib. 15. de Præparatione cap. 19. contra quem errorem

R. Certum eſt apud Catholicos, animam eſſe ſpiritalem & incorpoream; ſic enim habet Concilium Lateranenſe IV. cap. *Firmiter. Ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, ſpiritalem & corporalem, Angelicam videlicet & mundanam, deinde humanam ex ſpiritu & corpore conſtantem.* In quibus poſterioribus verbis Concilium vocat animam ſpiritum, & quidem proprie dictum, cum a corpore illam diſtinguit. Quamvis autem hæc verba definitionem fidei non contineant, tamen ſupponunt doctrinam eſſe apud Catholicos certiſſimam.

Probatur autem reſponſio, 1. ex Scriptura, Eccleſ. 12. v. 7. *Antequam revertatur pulvis in terram ſuam, & ſpiritus redeat ad Deum qui dedit illum.* 1. Cor. 2. v. 11. *Quis ... hominum ſcit, quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis, qui in ipſo eſt? Ita & quæ Dei ſunt, nemo cognovit, niſi ſpiritus Dei.* Spiritus in hoc diſcurſu Apoſtoli debet ſumi univoce, & in eadem ſignificatione: atqui cum de Deo prædicatur, non ſumitur pro flatu aut vento, ſed pro ſubſtantia ſimplici & incorporea: ergo & cum de homine dicitur.

Probatur 2. ex Patribus, Baſilius hom. in illud,

attende tibi, ſic loquitur, *Contemplatione tuæ tibi inexiſtentis animæ corporeæ, tibi cogita Deum eſſe incorporeum*. S. Auguſtin. in Pſalm. 145. *natura animæ*, inquit, *præſtantior eſt, quam natura corporis: excellit multum, res ſpiritualis eſt, res incorporea eſt, vicina eſt ſubſtantiæ Dei*.

Dices: Eccleſ. 3. verſ. 19. habetur, *ſimiliter ſpirant omnia, & nihil habet homo jumento amplius*, & v. 20. *de terra facta ſunt, & in terram pariter revertuntur*: Ergo.

Diſt. antec. Similiter ſpirant omnia, & in terram revertuntur ſecundum corpus, Concedo: ſecundum animam, Nego anteced. nam ex citat. cap. 12. ſpiritus hominis redit ad Deum, qui dedit illum.

Inſtabis: atqui Eccleſiaſtes eo loci negat ſpiritum hominis aſcendere ſurſum, *quis novit*, inquit, *ſi ſpiritus filiorum Adam aſcendat ſurſum, & ſi ſpiritus jumentorum deſcendat deorſum*? Ergo.

Nego ſubſumptum: Eccleſiaſtes enim non negat diverſam eſſe utriuſque Spiritus ſortem, ſed cum iſta ſenſibus non percipiantur, paucique ſint admodum, qui ratione cuncta perpendant, quærit dumtaxat, quis ex eo quod eadem fere hic eveniant bonis & malis, ſapienter colligat futurum poſt hanc vitam judicium, in quo Deus reddet unicuique juxta opera ſua, quemadmodum ipſe colligit cap. 3.

Q. 5. *Poteſtne demonſtrari animam eſſe ſpiritum?*

R. Demonſtratur a poſteriori per effectus. Namque illud principium eſt ſpirituale & incorporeum, quod producit effectus ſpirituales & immateriales: atqui anima rationalis producit actus ſpirituales: Ergo.

Major eſt certa. Non enim minus certo colligimus principium ſpirituale ex operationibus ſpiritualibus, quam principium vitale ex operationibus vitalibus: Ergo ſicut nobis conſtat animal vivere, cum in illo deprehendimus operationes vitales, ita certi eſſe debemus cauſſam eſſe ſpiritalem, cujus videmus effectus ſpiritales; operari enim ſequitur eſſe.

Minor experientia conſtat; anima quippe rationalis contemplatur ſapientiam, Deum ipſum: diligit juſti-

ſtitiam : univerſalia & poſſibilia æque percipit, ac ſingularia & exiſtentia: producit actus reflexos, per quos ſupra ſe & ſupra omnem materiam aſſurgit, intentiones cordis examinat, approbat vel improbat: per libertatem de ſuis actibus diſponit tanquam domina, non trahitur ab objectis ſicut irrationalia, ſed ſeipſam determinat, nonnunquam etiam contra naturalem inclinationem: atqui ejuſmodi operationes ſunt ſpiritales: Ergo.

Q. 6. *Anima rationalis eſtne immortalis?*

R. De fide eſt immortalem eſſe.

Probatur ex Scriptura, quæ tam dilucide, tamque conſtanter hanc veritatem aſtruit, ut Tertullianus ipſe, qui ſupra negabat animam eſſe incorpoream, aſſerat lib. de anima cap. 22. & 38. eam eſſe immortalem etiam naturaliter. Enimvero Scripturæ eo ipſo prædicant animam rationalem eſſe immortalem, quo juſtis promittunt vitam æternam, malis vero pronuntiant pœnam æternam, ut Sap. 5. *Juſti ... in perpetuum vivent*. Matth. 25. verſ. 46. *Ibunt hi in ſupplicium æternum, juſti autem in vitam æternam*. 2. Cor. 5. verſ. 1. *ſcimus .... quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, æternam in cælis*. Hanc fidem Chriſtiani ab initio profeſſi ſunt in Symbolo Apoſtolorum.

Q. 7. *Ratio naturalis demonſtratne animam rationalem eſſe immortalem?*

R. Demonſtrat. Quia ſubſtantia a materia, ſeu ſubjecto independens corrumpi non poteſt, niſi ex diſſolutione ejus partium: atqui anima rationalis eſt ſubſtantia a materia independens, utpote ſpiritus corpori aliunde adveniens, nec componitur ex partibus, ſed eſt ſimpliciſſima. *Mors*, inquit S. Gregorius Nyſſenus Orat. Catech. cap. 8. *non attingit animam; quomodo enim diſſolvi poteſt, quod non eſt compoſitum?*

Dixi, *ſubſtantia a materia ſeu ſubjecto independens;* quia, quæ a materia dependent, ut formæ ſubſtantiales animalium, vel a ſubjecto, ut accidentia ſpiritualia, v. g. habitus, corrumpi poſſunt, ut quæ educantur ex ſubjecto diſpoſito, & ab eo pendeant, tum

in fieri, tum in conſervari; unde ſublatis materiæ; ſeu ſubjecti diſpoſitionibus, pereant neceſſe eſt. Cum autem anima rationalis, utpote ſubſtantia ſpiritualis, non educatur e corpore, non ab eo pendet in fieri, nec proinde in conſervari. Porro ex operationibus ſpiritualibus, quibus ſupra probamus animam eſſe ſpiritualem, colligitur illam a corpore non pendere, ac conſequenter eſſe immortalem. Euſebius lib. 11. Præparat. refert ex Porphirio Platonem hac ratione immortalitatem animæ aſtruxiſſe.

Q. 8. *Anima rationalis eſtne forma corporis hominem eſſentialiter componens ac conſtituens?*

Nonnulli auſi ſunt aſſerere eſſe formam dumtaxat aſſiſtentem, quos Concilium Viennenſe Clementina unica de ſumma Trinitate perſtringit his verbis, „ Doctrinam ſeu poſitionem temere aſſerentem, aut vertentem in dubium, quod ſubſtantia animæ rationalis, ſeu intellectivæ vere ac per ſe humani corporis non ſit forma; ut erroneam & veritati Catholicæ inimicam, prædicto approbante Concilio reprobamus ... ſi quis deinceps aſſerere, defendere, aut tenere pertinaciter præſumpſerit ... tanquam Hæreticus ſit cenſendus. „ Quare juxta fidem Catholicam

R. Anima rationalis eſt vera corporis forma, hominem ſubſtantialiter, & eſſentialiter conſtituens.

Probatur ex Scriptura, & ratione ſimul, Geneſ. 1. dicit: *Creavit Deus hominem ad imaginem ſuam*. Et cap. 2. *Formavit igitur .... Deus hominem de limo terræ, & inſpiravit in faciem ejus ſpiraculum vitæ, & factus eſt homo in animam viventem*. Ex quibus locis habetur „ quod homo per animam rationalem factus ſit vivens, ad imaginem Dei, & eatenus intelligentiæ, ac præcepti capax, & conſequenter meriti & demeriti: Ergo homo eſſentialiter conſtat ex corpore & anima rationali ſubſtantialiter unitis.

Conſequentia probatur. Denominationes illæ, ſcilicet, vivens rationalis, ſeu intellectivus, ſimilis Deo, bonus, beatus, &c. non competunt corpori, vel animæ ſeorſim ſumptis, ſed homini, qui ex utriſque reſultat; nam poſt ſeparationem nec corpus eſt vi-

vens

vens & rationale, nec anima eſt homo, ut qui per mortem eſſe deſinat: atqui ejuſmodi denominationes non poſſunt competere homini, ſi anima rationalis non ſit ſubſtantialiter unita corpori, ut ex illa unione exurgat unum totum ſubſtantiale, nempe homo, ſed ei adſit dumtaxat, ut gubernator navi, quam regit. Hinc Theologi contra Neſtorium, efficaciter evincunt Verbum non eſſe accidentaliter, ſeu moraliter dumtaxat, ſed ſubſtantialiter unitum naturæ humanæ, quia ſine unione ſubſtantiali de Chriſto dici non poſſet, Deus eſt homo, Deus eſt natus, mortuus, nec viciſſim homo eſt Deus, homo eſt omnipotens, &c. Quemadmodum de Juſto, cui Deus moraliter unitur, falſo diceretur, homo juſtus eſt Deus, omnipotens. Ergo revera homo eſt aliquod totum ſubſtantiale conſtans ex corpore & anima rationali ſubſtantialiter unitis.

Q. 9. *Secundum quam partem homo factus eſt ad imaginem & ſimilitudinem Dei?*

R. 1. Non ſecundum corpus, quia res corporeæ non poſſunt eſſe expreſſæ ſimilitudinis entis ſpiritalis, & incorporei. Dicuntur dumtaxat juxta S. Thomam veſtigia Dei, quia ſicut ex veſtigiis colligitur, quæ ſpecies animalis tranſierit, ſic inviſibilia Dei per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur: ſed veſtigium dici nequit imago, cum non exhibeat proprios characteres rei, cujus indicium eſt.

Indirecte tamen Imago Dei relucet in corpore humano, quatenus rectitudo ejus indicat animi rectitudinem: *Quid enim indecentius*, inquit S. Bernardus, Serm. 24. in Cant. *quam curvum recto corpore gerere animum?* Et S. Auguſt. lib. 83. quæſt. de rectitudine humani corporis ſcribit: *Magis in hoc ad imaginem & ſimilitudinem Dei eſſe, quam cetera corpora animalium merito videri poteſt.*

Ergo Imago Dei proprie in anima rationali quærenda eſt: *Imago Dei*, inquit S. Auguſt. Serm. 2. in Pſal. 48. *eſt intus, non in corpore ſed ubi eſt intellectus, ubi mens, ubi ratio inveſtigandæ veritatis.*

Q. 10. *Quotuplex eſt Imago Dei in mente hominis?*

R. Duplex, alia naturalis & eſſentialis, alia ſupernaturalis & accidentalis.

Q. 11. *Quomodo homo ſecundum animam eſt naturaliter Imago Dei?*

R. Quatenus ſub illo reſpectu eſt ſubſtantia ſpiritalis, immortalis, intellectu & voluntate prædita, quibus pro modulo imitatur ſuum exemplar, nempe per intellectum efformat verbum, in quo ipſi repræſentantur omnia, quæ ſub ejus notitiam cadunt, corporalia, & ſpiritualia, inviſibilia quoque Dei, & per voluntatem producit eorum omnium amorem, quæ intellectus amanda proponit. Præterea homo per animam rationalem eſt liberi arbitrii, ſuorum actuum dominus, præſtque cunctis animantibus.

Hæc imago naturalis, 1. Fœdari poteſt per actus difformes naturæ rationali, & eatenus homo recedit a ſuo exemplari; ſed corrumpi omnino non poteſt, ſicut nec ipſa natura humana. 2. Communis eſt utrique ſexui, ſpecialiter tamen relucet in maſculo, quatenus naturaliter eſt caput mulieris, & prima ejus origo, juxta illud Apoſtoli, 1. Corinth. 11. verſ. 6. *Vir ... imago & gloria Dei eſt, mulier autem gloria viri eſt.*

Q. 12. *In quo conſiſtit imago Dei ſupernaturalis, & accidentalis?*

R. In donis ſupernaturalibus ac præſertim in gratia ſanctificante, per quam Juſti fiunt divinæ naturæ conſortes, 2. Petri cap. 1. Filii Dei adoptivi, & conformes imagini Filii ejus. Hæc imago *non cuſtoditur*, inquit S. Auguſt. lib. 12. de Trinit. cap. 11. *niſi ad ipſum, a quo imprimitur*, tuncque perfecta erit, quando perfecta erit Dei viſio: *Scimus quoniam cum apparuerit, ſimiles ei erimus*, 1. Joann. 3.

CA-

CAPUT IV.

De gratia primi hominis.

Q. 1. P*Rimus homo fuit ne conditus in gratia?*

R. 1. Fuit, probaturque 1. ex Scriptura, Ecclef. 7. v. 30. *Fecit Deus hominem rectum.* Eccli. 17. v. 6. *creavit illis ſcientiam ſpiritus, ſenſu implevit cor illorum.* 2. Ex Concilio Tridentino ſeſſ. 5. canon. 1. ubi tradit hanc doctrinam, ut in Eccleſia receptam & indubitatam: *Si quis non confitetur*, inquit, *primum hominem Adam, cum mandatum Dei in Paradiſo fuiſſet transgreſſus, ſtatim ſanctitatem & juſtitiam, in qua conſtitutus fuerat, amiſiſſe.... anathema ſit.* 3. Ex S. Auguſtino lib. de correptione & gratia c. 11. in quo ſic habet: *Quid ergo? Adam non habuit Dei gratiam? Immo vero habuit magnam, ſed diſparem*, ſcilicet, a gratia Chriſti, quæ eſt hujus ſtatus.

Q. 2. *In quo differt gratia hujus ſtatus a gratia Adamo conceſſa?*

Reſpondet S. Auguſtinus citato capit. 11. libro de correpț. & grat. differre ratione auxiliorum actualium, quæ in hoc ſtatu longe ſunt potentiora: nam gratia ſanctificans, & virtutes infuſæ eædem ſunt in hoc ſtatu, & in ſtatu innocentiæ. „ *Iſtam gratiam*, inquit „ ſanctus Doctor, non habuit primus homo, qua nun„ quam vellet eſſe malus; ſed ſane habuit, in qua ſi „ permanere vellet, nunquam malus eſſet..... tale „ quippe erat adjutorium, quod deſereret, cum vel„ let, & in quo permaneret, ſi vellet, non quo fie„ ret, ut vellet. Hæc eſt prima gratia, quæ data eſt „ primo Adam; ſed hæc potentior eſt in ſecundo „ Adam. Prima eſt enim, qua fit ut habeat homo ju„ ſtitiam, ſi velit; ſecunda ergo plus poteſt, quæ „ etiam fit ut velit. „ Sed de his plura diximus Tract. de Attributis, & de Gratia.

Q. 3. *Homo nunc per pœnitentiam reſtituiturne omnino juſtitiæ originali, quam in Adamo peccante amiſimus?*

R. Mi-

R. Minime, quia juſtitia originalis præter gratiam ſanctificantem, virtutes infuſas, & auxilia actualia, plura dona complectitur.

Q. 4. *Quid ultra complectitur?*

R. Perfectam ſubordinationem partis inferioris cum ſuperiore. Nulla erat in homine innocente membrorum rebellio, nullus concupiſcentiæ motus, nulla imaginationis aut alterius ſenſus evagatio: paſſiones, ut nutum rationis expectabant, ſic ipſi imperanti non reluctabantur: corpus non aggravabat animam, ſed adjuvabat: nulla in eo infirmitas, nulla ægritudo, ſive ab intrinſeco, & humorum intemperie, ſive ab extrinſeco, & ab ulla creatura infeſtante; rectus enim ordo depoſcebat, ut ſicut mens per gratiam Deo perfecte erat ſubdita, ſic corpus menti in omnibus obtemperaret, & corpori inferiores creaturæ ad nutum deſervirent.

Ergo primus homo, ſicut poterat non peccare in illo felici ſtatu, poterat etiam non mori: nam ex Apoſtolo, Rom. 5. *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors.*

Q. 5. *Homo in ſtatu innocentiæ fuiſſetne perpetuo manſurus in terra?*

R. Minime, ſed ſine morte translatus fuiſſet ad Sedem Beatorum. Quamdiu autem in terris egiſſet, prorſus incertum eſt.

Q. 6. *Permanente ſtatu innocentiæ, fuiſſetne ſubordinatio inter homines?*

R. Fuiſſet, quia ordo ſervari non poteſt in multitudine ſine aliqua partium ſubordinatione. Angeli etiam, beati & homines perfectiores diſtribuuntur in varios Ordines, & Hierarchias. Adde quod homo naturaliter eſt caput mulieris, ac proinde ex inſtitutione naturæ debet eam regere.

Dices: Gen. 3. dicitur mulieri in pœnam ejus peccati, *ſub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui*: Ergo mulier non fuiſſet ſubdita, niſi peccatum præceſſiſſet.

Diſtinguo conſeq. Non fuiſſet ſubdita ſubjectione moleſta; qualem nunc experiuntur ſub moroſis conjugibus, Conc. Subjectione connaturali, & ideo grata & ſuav-

ſuavi, qualis exiſtit inter Angelos, & membra ejuſdem corporis, Nego conſeq. Quoties ergo dura & acerba patiuntur tum uxores ſub regimine maritorum, tum ſervi & famuli ſub imperio dominorum, toties eos meminiſſe oportet hanc eſſe juſtam peccati pœnam a Deo inflictam, quam ſi humili, & pœnitenti animo ſubeant, Dei miſericordiam & benevolentiam ſibi conciliabunt.

Quod ergo prius naturale erat mulieri, nempe poteſtati viri ſubeſſe, filios parere, poſt peccatum evaſit ſupplicium propter moleſtiam & dolorem, ſine quibus nunc ejuſmodi naturæ officiis non defungitur. Sic quæ ſerpenti naturalia erant, nimirum humi reptare, antra ſequi, terram comedere, jam deſtinantur in pœnam, ut ex præconcepto hominum odio facilius proteratur.

Inſtabis: primis parentibus adhuc innocentibus data eſt duntaxat poteſtas dominandi cunctis animalibus; ergo in ſtatu innocentiæ nulla fuiſſet in homine poteſtas in alios homines.

Diſtinguo conſeq. Poteſtas proprietatis, quæ inducit ſervitutem, Concedo; Nam ex S. Auguſtino lib. 19. de Civit. Dei c. 15. *Nomen ſervitutis culpa meruit, non natura*: Poteſtas Juriſdictionis, ſubdiſtinguo, dominativa & coactiva, Conc. Hæc quippe in mente S. Gregorii uſum non habet niſi erga eos, quos Apoſtolus animales vocat 1. Cor. 2. Cum enim propria ratione non regantur, cogendi ſunt aliena: Poteſtas juriſdictionis directiva & ordinativa, Nego conſeq. Quia hominum ſocietas ſine Duce ordinari nequit.

Q. 7. *Genus humanum in ſtatu innocentiæ fuiſſetne propagatum per carnalem generationem?*

R. Negarunt nonnulli ex ſanctis Patribus, ut S. Auguſtinus: ſed retractavit ſuam ſententiam, & communem amplexus eſt lib. 1. Retr. c. 10. & aliis libris, quos ſcripſit jam Epiſcopus, ut libr. de nuptiis, & concup. c. 1. *Nuptiæ vero eſſent*, inquit, *etiamſi nemo peccaſſet; fieret quippe ſine illo morbo* (concupiſcentiæ) *ſeminatio filiorum in corpore vitæ illius, ſine quo nunc fieri non poteſt in corpore mortis hujus*. Et lib. 1. de pecc. mer. c. 37. docet homines propter uteri anguſtias

ſtias parvulos naſcituros, ſed non in ea infirmitate; quæ in aliis major eſt, quam in brutis animantibus, quæ ſtatim ab ortu incedunt, & matrum ſuarum mamillas quærunt, fuguntque.

Q. 8. *Quamdiu duravit ſtatus innocentiæ?*

R. Brevi duraſſe una eſt Theologorum ſententia, ſed quandiu, prorſus incertum. Alii ſuſpicantur Adamum peccaſſe ſecunda die a ſua creatione, alii octava, alii quadrageſima. Hic unuſquiſque, propter Scripturæ ſilentium, in ſuo ſenſu abundat.

CAPUT V.

De lapſu primi hominis.

Q. 1. *QUodnam fuit peccatum Adami?*

R. Certum eſt Adamum cecidiſſe ſuperbia; ſcriptum eſt enim Eccli. 10. v. 14. & 15. *Initium ſuperbiæ hominis, apoſtatare a Deo, quoniam ab eo qui fecit illum, receſſit cor ejus, quoniam initium omnis peccati eſt ſuperbia*, quæ adjunctam habuit inobedientiam, & nimiam complacentiam erga uxorem.

Utrum autem peccaverit contra fidem, non ſatis conſtat. Affirmat Tertullianus lib. 2. contra Marcionem capit. 2. *Quis*, inquit, *dubitabit ipſum Adæ peccatum hæreſim pronuntiare?* Negat vero S. Auguſtinus lib. 11. de Gen. ad litt. cap. ult. quia ex Apoſtolo 1. Timoth. 2. Adam non fuit ſeductus, ac proinde falſum non credidit; ſed inordinato amore propriæ excellentiæ jam excæcatus, & blanditiis uxoris delinitus, non ſatis attendit ad Dei comminationem.

Q. 2. *Uter gravius peccavit?*

R. Eva, ex communiori Theologorum ſententia; quia Adamum ad peccandum induxit, *a muliere initium, . . . peccati, & per illam omnes morimur*. Eccli. 25.

Q. 3. *Si ſola Eva peccaſſet, poſteri ejus naſcerentur ne peccato obnoxii?*

R. Mi-

R. Minime, quia in Eva non continebatur tanquam in capite.

Q. 4. *Peccatum primorum parentum fuitne graviſſimum?*

Reſpondet S. Thom. 2. 2. q. 163. art. 3. fuiſſe graviſſimum, non quidem ex objectio, quia idololatria, & blaſphemia, ex natura ſua ſunt peccata graviora, ſed ex circumſtantiis. Prima, petitur ex ſanctitate perſonæ, & perfectione ſtatus. Secunda, ex libertate, quæ in illis fuit pleniſſima: peccarunt quippe ſine ullo concupiſcentiæ impulſu, aut infirmitatis pondere. Tertia, ex ratione præcepti, quod fuit impletu facilſimum. Quarta, ex gravi nocumento, quod ex eorum inobedientia ſecutum eſt; ipſa enim totam maſſam generis humani infecit, ut dicetur Tractatu de peccatis.

Q. 5. *Primi parentes ſuntne veniam conſecuti?*

R. Certum eſt fuiſſe conſecutos; de iis enim ſic legitur, Sap. 10. *Hæc* (ſapientia) *illum, qui ... formatus eſt a Deo Patre orbis terrarum, cum ſolus eſſet creatus, cuſtodivit, & eduxit illum a delicto ſuo*. Et S. Auguſt. Ep. 164. alias 99. aſſerit Adamum non ſolum veniam peccati obtinuiſſe; ſed etiam poſt pœnitentiam uſque ad mortem perſeveraſſe; communis etiam eſt Eccleſiæ traditio, Chriſtum, cum ad inferos deſcendit, illum inde eduxiſſe. Denique Tatianus, qui prius fuerat ſancti Juſtini auditor, reprehenſus eſt, quod inter ceteros errores docuerit Adamum & Evam eſſe damnatos.

Q. 6. *Quomodo veniam conſecuti ſunt?*

R. Per fidem in Chriſtum venturum; namque *non eſt in alio aliquo ſalus*, Actor. 4. & S. Auguſt. epiſt. 102. alias 49. quæſt. 2. *etiam illi juſti*, inquit, *ſalvi facti ſunt: qui prinſquam veniret in carnes, crediderunt in carne venturum. Eadem namque fides eſt & noſtra & illorum, quoniam hoc illi crediderunt futurum, quod nos credimus factum*.

Q. 7. *Cur Filius Dei venit ad liberandum hominem potius, quam Angelum?*

R. Non occurrit alia reſponſio, quam Apoſtoli, Rom. 11. *Quis ...., cognovit ſenſum Domini, aut*

quis

quis conſiliarius ejus fuit? Vide bonitatem Dei in te; ſeveritatem in eos, qui derelicti ſunt. Convenientia tamen hæc afferri poteſt, quod peccatum Angelorum fuerit perſonale, nec totam naturam Angelicam infecerit, quemadmodum peccatum Adami totam naturam humanam vitiavit. Unde merito colligit S. Thomas Filium Dei potius veniſſe propter peccatum originale, quam propter peccata actualia; quia licet graviora ſint, humanam tamen naturam univerſaliter non corrumpunt, ſicut peccatum originale. Sed iſta pertinent ad Tractatum ſequentem de Incarnatione.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

F I N I S.

MAG 2009/3 7